

รายงานการวิจัย

เรื่อง

โครงการวิจัยคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมการทำป่าไม้ในประเทศไทย
ในช่วงสำคัญกว่าร้อยปีที่ผ่านมา

Analytical Project On Value Of Silvicultural Legacy During

The Important Period Of The Past Century Of Thailand

โดยเฉพาะในช่วงชีวิตราชการของข้าราชการกรมป่าไม้ผู้หนึ่ง

Particularly In The Period Of Government Officer

Working Life Of A Rfd. Senior Officer

นายสมพล ทัศนธีระนันท์ ผู้วิจัย

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย

จาก

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.)

กันยายน 2545

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
ผู้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สถาปนากรมป่าไม้ขึ้น

เมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน ๒๔๓๙

“กรมป่าไม้นั้น เป็นตกลองให้ตั้ง บรรดาป่าไม้ทั้งปวงแลด้านภาษีเมืองไชยนาท
ให้อยู่ในกระทรวงมหาดไทย”

"คงจะดูแปลกอยู่ ถ้าเรานำกฎหมายป่าสงวนไปใช้กับคนในป่าที่กลายเป็นป่าสงวน โดยการขีดเส้นในกระดาษ ปัญหาเกิดจากการลากเส้นเท่านั้น คนแรกนี่ก็กลายเป็นคนทำผิดกฎหมาย ถ้าดูในแง่กฎหมายก็จะเป็นการละเมิด เพราะกฎหมายใช้บังคับแล้วอย่างถูกต้อง แต่ถ้าดูตามกฎธรรมชาติ คนที่ละเมิดก็คือคนที่ลากเส้นขึ้นมา เพราะคนเขามีสิทธิจะมีชีวิตอยู่ ต้องถือว่าเจ้าหน้าที่ไปรุกรานสิทธิของประชาชน ไม่ใช่ประชาชนละเมิดกฎหมาย....."

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ ๙

“ฉันจำได้ แถวนี้อ่าโล้นมาตั้ง ๒๐ ปีแล้ว เรื่องปลูกป่านี้ฉันชอบ
และอยากทำมานานแล้ว”

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

“ต้นไม้นี้เป็นของมีประโยชน์มาก เขาจะระเหยความชุ่มชื้นไปบนท้องฟ้า ไปประสมส่วนประกอบบนท้องฟ้า ทำให้มีฝนตกต้องตามฤดูกาล และเมื่อฝนฟ้าตกลงมาเขาก็จะเก็บน้ำไว้ในตัวต้นไม้และก็ในราก ทำให้เกิดน้ำใต้ดินที่สมบูรณ์”

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

คำนำ

โครงการวิจัย“คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของการทำป่าไม้ในประเทศไทยในช่วงสำคัญกว่าร้อยปีที่ผ่านมา” (Analytical Project on Value of Silvicultural Legacy During The Important Period of the past Century of Thailand)

โดยเฉพาะ “บนเส้นทางชีวิตข้าราชการป่าไม้ผู้หนึ่งระหว่าง พ.ศ. ๒๔๙๓-๒๕๒๘” ทั้งนี้ โดย นายพงษ์ โสโน อดีตอธิบดีกรมป่าไม้และอดีตรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้ชี้แนะ นายวัฒนา แก้วกำเนิด รองอธิบดีกรมป่าไม้ผู้รับรองโครงการวิจัยเพื่อขอรับการวิจัยบางส่วนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ผศ.ดร. โอภาส ภิบุญญ คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย นายสมพล ทิพย์ชระนันท์ อดีตข้าราชการกรมป่าไม้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าวิจัย

ความเป็นมา

ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ในประเทศไทยในสมัยโบราณบรรพบุรุษไทยกล่าวไว้ว่า “เป็นป่าไม้ดีมีค่าอนันต์” ทั้งชนิด ขนาด จำนวน ที่หลากหลายมากมายมหาศาล ที่ส่งผลให้บ้านเมืองนี้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์ในดิน สินในน้ำอย่างล้ำค่า จนเรียกกันว่า “แหลมทอง” ที่สร้างคุณค่าให้สิ่งแวดล้อมดำรงคุณภาพอยู่ได้อย่างยั่งยืน ด้วยแนวด้านทานธรรมชาตินับแต่สูงสุด เหนือต้นน้ำลำธารป่าลุ่มห้วยหนองคลองบึง ออกมาถึงป่าที่ราบอันกว้างใหญ่ไพศาลลง มาสมานกับป่า ละเมาะหาดทรายชายทะเล แล้วเฉไปเป็นป่าชายเลนน้ำเค็มลึกลงไปเป็นป่าหญ้าทะเลและแนวด้านทานสุดท้ายของโลกก็คือ ป่าแนวปะการัง

สมัยบรรพบุรุษไม่เคยมีใครมาหวงмаกัน เรื่องต้นไม้ป่าไม้ สัตว์ป่า “ใครทำได้ให้แก่มัน” มนุษย์กับป่าไม้พึ่งพาอาศัยกันมาช้านานจนกระทั่งชาวพม่าอังกฤษยึดครองจึงต้องอพยพเข้ามาทำป่าไม้สักทางภาคเหนือ เมื่อประมาณ พ.ศ.๒๓๙๕ เป็นเหตุให้เจ้าผู้ครองนครทั้ง ๕ คือนครเชียงใหม่ นครลำปาง ลำพูน แพร่และน่าน พวกเขายึดถือว่าป่าไม้ในท้องที่ของตนเป็นทรัพย์สมบัติส่วนตน ผู้ใดจะทำไม้สักในป่าท้องที่ใด จะต้อง “ได้รับอนุญาต” จากเจ้าผู้ครองนครนั้นๆ ก่อนและยอมเสีย “ค่าตอไม้” ตามจำนวนต้นที่ตัดฟันลง ดังนั้น ป่าจึงนับเป็นมรดกตกทอดกันต่อมา ขณะเดียวกัน ในอาณาบริเวณป่านอกจากทางภาคเหนือ ๕ เมืองดังกล่าว และทรัพยากรอื่นของประเทศยังคง “ใครทำได้ให้แก่มัน” อยู่อย่างเดิม

(ญ)

ประวัติการป่าไม้ไทยจึงเริ่มขึ้นทางภาคเหนือ ด้วยประการฉะนี้โดยยังไม่มี การปฏิบัติ การทางวิชาการแต่ประการใด เหตุเช่นนี้เป็นมาด้วยเวลาช้านานจนเกิดเหตุการณ์ไม่เรียบร้อย อยู่เนื่อง ๆ จนรัฐบาลต้องตราพระราชบัญญัติสำหรับผู้รักษาเมืองขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ และต่อ มาเป็นเหตุให้ตราข้อบังคับไว้ในสัญญาทางราชไมตรีกับอังกฤษ “ห้ามมิให้เจ้านายเจ้าของป่า ออกอนุญาตทำไม้ในป่าใดให้แก่บุคคลเกินกว่า ๑ คน” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๖

จากนั้น ๑๐ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ กระทรวงมหาดไทยจึงได้รับจ้างชาวเดนมาร์ก Mr.Castensjold ให้ไปสำรวจป่าทางเหนือเพื่อจะได้วางนโยบายควบคุมตามหลักวิชาการ แต่ท่านผู้นี้เสียชีวิตเสียก่อนในขณะที่เดินทางถึงเมืองตาก รัฐบาลไม่สิ้นความพยายามได้หา Mr.H.slade ผู้ชำนาญงานป่าไม้ของพม่าที่รัฐบาลอินเดียเอื้อเพื่อให้ยืมตัวมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ ท่านผู้นี้ได้ขึ้นไปสำรวจป่าทำรายงานเสนอ จนกระทั่งตั้งกรมป่าไม้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ โดย Mr.H.slade รับเป็นอธิบดีกรมป่าไม้เป็นคนแรกที่เริ่มดูแลรักษาคุ้มครองป่าตามแบบอย่างทาง วิชาการซึ่งเป็นวิทยาศาสตร์

ทั้งนี้ด้วยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงษาเจ้าดารารัศมี เสด็จขึ้นไปทรง รวบรวมป่าไม้ทางภาคเหนือของเจ้าผู้ครองนครทั้ง ๕ ให้เอามาเป็นของรัฐเสียทั้งหมดโดยรัฐจัด ค่าตอบแทนให้เองตามจำนวนที่เคยได้ รัฐบาลจึงเป็นเจ้าของป่าไม้เสียเองทั่วประเทศ โดยกรมป่าไม้ เป็นเจ้าหน้าที่ดูแลตาม “คติพจน์ของคนป่าไม้” ที่ว่า (๑) ป่าไม้เป็นทรัพยากรสาธารณะ ประชาชนมอบหมายให้ข้าราชการการป่าไม้ดูแลรักษา บำรุงและส่งเสริมจึงระมัดระวังมิให้เกิดความ เสียหายแก่ สวัสดิภาพทรัพยากรป่าไม้ (๒) เงินผลประโยชน์ป่าไม้เป็นอากรแผ่นดินที่รัฐมอบ หมายให้ข้าราชการป่าไม้เรียกเก็บและดูแลข้าราชการป่าไม้จึงต้องระมัดระวังทุกวิถีทางโดย เคร่งครัด (๓) ข้าราชการป่าไม้เป็นลูกจ้างของประชาชนมีหน้าที่รับใช้และอำนวยความสะดวก ให้ประชาชนโดยสุจริตยุติธรรมและเสมอหน้า

จากประสบการณ์ในช่วงรับราชการของข้าราชการป่าไม้ผู้หนึ่ง นับแต่ พ.ศ. ๒๔๙๓ -๒๕๒๘ นับเป็นเวลาเกือบ ๓๕ ปี แต่เมื่อคิดถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาด้วยการศึกษาให้ลึกซึ้งถึง ประวัติความเป็นมาของป่าไม้ในอดีตย้อนกลับไปในร้อยปี เมื่อมาผนวกกับปัจจุบันที่ได้ก็จะ กลายเป็นอนาคตที่คนรุ่นใหม่จะได้ศึกษาพัฒนาและประยุกต์ใช้ตามนโยบายอันสมควรต่อไป

รายงานการวิจัยฉบับนี้ กำลังจะบอกผู้คนรุ่นใหม่ ๆ และผู้คนในอนาคตว่าอดีตที่ผ่านมา เรามีทรัพยากรป่าไม้มากมายมหาศาลที่คนโบราณคิดว่า “ใช้อย่างไรก็ไม่หมด” มรดกอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษให้มาแต่เมื่อท่านจากไปไม่ทันนานเราลูกหลานใช้ไม้ ใช้ป่าและดินกันอย่าง ฟุ่มเฟือยจนสมดุลทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสียหายกลายเป็นมหาภัยอยู่เสมอ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง แผ่นดินถล่ม ลูกเห็บตก พายุพัดจัด เหล่านี้เป็นต้น

รายงานวิจัยฉบับนี้ของฝากพี่น้องประชาชนและคนป่าไม้โปรดใส่ใจ “เราหลงเหลืออะไรจะเอาไว้ฝากคนรุ่นต่อไปที่บรรพบุรุษให้มาบ้าง”

ประโยชน์และคุณค่าจากผลการวิจัยที่บันทึกไว้ครั้งนี้ไม่อาจสำเร็จลงได้ถ้าไม่ได้รับทุนส่วนหนึ่งจากสำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) กระทรวงศึกษาธิการและผู้ที่ได้กล่าวนามมาแต่ต้นรวมทั้งเจ้าหน้าที่กองทุนทุกท่านและผู้เกี่ยวข้องที่มีได้เอ่ยนามจึงต้องขออภัยและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

นายสมพล ทิญชีระนันท์

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

ผลการศึกษา ค้นคว้า วิจัยนี้ คือ "โครงการวิจัย คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม การทำป่าไม้ในประเทศไทยในช่วงสำคัญกว่าร้อยปีที่ผ่านมา" หรือ "Analytical Project On Value Of Silvicultural Legacy During The Important Period Of The Past Century of Thailand"

ซึ่งเป็นหัวข้อที่นายสมพล ทิพย์ระนันท์ อดีตนักวิชาการ กรมป่าไม้ได้ริเริ่มคิดขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์จะเชิดชูคุณค่าภูมิปัญญาบรรพบุรุษไทยในการทำป่าไม้ให้เป็นที่แพร่หลายสืบไปในอนาคต

ผลการศึกษา ค้นคว้า วิจัย และสำเร็จจนเป็นรูปเล่มนี้ เกิดขึ้นด้วยการสนับสนุนทุนวิจัยส่วนหนึ่งจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ตามสัญญาเงินทุนอุดหนุนการวิจัย สัญญาที่ ๒๓/๒๕๔๓ ลงวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ๒๕๔๓ ซึ่งผู้รับทุนยินยอมให้ลิขสิทธิ์และผลงานวิจัย เป็นลิขสิทธิ์ร่วมกันของผู้รับทุนและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยสำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ มีสิทธิ์นำออกเผยแพร่โดยไม่ต้องจ่ายค่าลิขสิทธิ์ให้แก่ผู้รับทุนภายใน ๕ ปี นับแต่วันที่ได้รับรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

สมพล ทิพย์ระนันท์

ผู้วิจัย

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่องคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรม การทำป่าไม้ในประเทศไทยในช่วงสำคัญกว่าร้อยปีที่ผ่านมา

ANALYTICAL PROJECT ON VALUE OF SILVICULTURAL LEGACY DURING THE IMPORTANT PERIOD OF THE PAST CENTURY OF THAILAND.

โดยเฉพาะในช่วงชีวิตของข้าราชการป่าไม้ผู้หนึ่ง : PARTICULARLY IN THE PERIOD OF GOVERNMENT OFFICER WORKING LIFE OF A RFD. SENIOR OFFICER

ความเป็นมา (คำนำ)

ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ในประเทศไทยมีมากมายจนเรียกว่าสมบูรณ์ นับตั้งแต่ขุนเขาลงมาจนถึงแนวประการังใต้ทะเล

สมัยบรรพบุรุษ เรื่องป่าไม้ ต้นไม้ สัตว์ป่า ไม่มีการแก่งแย่ง ใครทำได้ให้แก่มั่น จนกระทั่งชาวพม่าเข้ามาทำป่าไม้ทางภาคเหนือทำให้ผู้ครองนคร ๕ เมืองเหนือ ยึดป่าเป็นสมบัติส่วนตัวเก็บค่าตอไม้จากพม่าที่เข้ามาทำไม้แต่คนไทยส่วนใหญ่ก็ยัง “ใครทำได้ให้แก่มั่น” อยู่อย่างเดิม

ประวัติการทำป่าไม้จึงเริ่มต้นขึ้นทางภาคเหนือ และเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องออกพระราชบัญญัติผู้รักษาเมืองขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๑๗ และต้องระบุข้อบังคับไว้ในสัญญา ทางพระราชไมตรีกับอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๒๖

หลังจากนั้น ๑๐ ปี กระทรวงมหาดไทยจึงได้หาชาวต่างประเทศ ให้เข้ามาสำรวจป่าไม้ทางเหนือ เพื่อวางแผนการควบคุมให้เป็นไปตามหลักวิชาการ จนได้สถาปนากกรมป่าไม้ขึ้นมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระราชชายาเจ้าดารารัศมี เสด็จขึ้นไปทรงรวมพื้นที่ป่าไม้ทางภาคเหนือให้เป็นของรัฐ

จากประสบการณ์ในฐานะที่ราชการกรมป่าไม้จาก พ.ศ. ๒๔๓๙ - ๒๕๒๘ ผ่านมา ด้วยประสบการณ์ที่ลึกซึ้งและเรื่องน่ารู้มากมายเพื่อหวังจะแจ้งให้คนรุ่นใหม่และคนในอนาคตได้นึกเห็นว่า พื้นที่บ้านเมืองนี้อุดมสมบูรณ์เหลือเกิน แต่ด้วยการใช้ที่ดิน ใช้ป่าไม้ ใช้ธรรมชาติกันอย่างฟุ่มเฟือย และไม่ฉลาดใช้ เราต้องได้รับผลในปัจจุบันอย่างไร และจะปรากฏในอนาคตต่อไปอย่างไร เพื่อเตือนสติคนไทยให้พึงสังวรและช่วยกันแก้ปัญหาที่มีอยู่และจะตามมา

ประวัติสังเขปกรมป่าไม้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สถาปนากกรมป่าไม้ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ โดยฝรั่งเป็นเจ้าของกรรมมา ๓ คน จึงมีคนไทยเป็นอธิบดีเป็นคนแรกและตลอดมา

กรมป่าไม้ย้ายสังกัดจากกระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงเกษตร อยู่ถึง ๕ ครั้ง ในที่สุดก็มาอยู่ในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เมื่อเริ่มมีการทำไม้สัก เป็นครั้งแรกทางภาคเหนือโดยชาวพม่า ๕ นครทางภาคเหนือ จึงถือเอาป่าเป็นทรัพย์สินสมบัติของตนมาเนิ่นนาน จนเกิดความไม่เรียบร้อย เจ้าของป่า แบ่งป่าให้เช่าทำมากมายจนราชการต้องตราพระราชบัญญัติรักษาเมือง และต่อมาต้องตราไว้ในสัญญาทางพระราชไมตรีกับอังกฤษ จนภายหลังรัฐบาลต้องรวบรวมป่าไม้เป็นของรัฐ และจัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้นมาดูแลการป่าไม้ของชาติ มาจนบัดนี้

พนักงานจ้างประจำกรมป่าไม้

นายสมพล ทิพย์ระนันท์ เริ่มรับราชการกรมป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๙๓ หลังจากรับอนุปริญญาวิทยาศาสตรมหาวิทาลัยเกษตรศาสตร์ ในตำแหน่งพนักงานจ้างประจำขณะนั้นกรมป่าไม้อยู่ที่ “วังบ้านดอกไม้”

ผู้เข้ารับราชการในกรมป่าไม้ที่ประกอบด้วยลูกจ้างชั่วคราว ลูกจ้างประจำ ข้าราชการวิสามัญและข้าราชการสามัญ งานแรกของนายสมพล คือ การตรวจแก้คำผิดหนังสือชื่อพรรณไม้ในประเทศไทย ตอนที่ ๑ ที่กล่าวถึง การตั้งชื่อพรรณไม้ การจำแนกพรรณไม้ การวิเคราะห์และบัญญัติชื่อพรรณไม้ทางวิทยาศาสตร์และชื่อพื้นเมือง

การตั้งชื่อพรรณไม้

นักพฤกษศาสตร์ได้จำแนกพรรณไม้เป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทมีดอกมีลูก กับ ประเภทมี สปอร์ เรียกว่า Order จาก Order แยกออกเป็น Family จาก Family แยกลงเป็น Genus และ Species เช่น ไม้ในสกุล (Family) Cassia เช่น คุณ (ลมแล้ง) ให้ชื่อว่า Cassia fistula ส่วนแสมสารอยู่สกุลเดียวกันให้ชื่อว่า Cassia garrettiana การตั้งชื่อพรรณไม้จะมีตัวหน้าเป็นตระกูล หรือ Family ตัวหลังเป็นชื่อสกุลหรือวงศ์หรือ Genus และตามด้วยชื่อผู้ค้นพบหรือผู้มีเกียรติยศ เช่น ไม้สัก Tectona grandis, Linn ที่มีสวนคิว Kew Garden เป็นสถาบันพฤกษศาสตร์ที่ยอมรับกันทั่วโลก ในประเทศไทยสถาบันพฤกษศาสตร์กรมป่าไม้ อำนาจ ความสะดวกในการตั้งชื่อพรรณไม้ด้วย

ทำหน้าที่รังวัด และสงวนป่า

การรังวัดหมายแนวเขตป่า เป็นหน้าที่หนึ่งของพนักงานป่าไม้ คำเต็มๆ คือการรังวัดหมายแนวเขตป่า เพื่อทำแผนที่สงวนป่า เป็นการเดินทางไปในป่า ท้องที่ที่ทำการสำรวจ รังวัดด้วยโซ่เหล็กหรือเทปลานและกล้องพริสแมติก คอม पास ที่ประกอบด้วยฟิล์มบุค สำหรับจดรายละเอียดและองศาของกล้องที่ส่องได้ รวมทั้งการทำหลักเขตป่าสงวนด้วยไม้แก่น (หลักเขตธรรมดาและหลักเขตคอกหมู) และหมายแนวเขตด้วยป้ายป่าสงวนและการขุดดินเป็นร่องลึกชี้แนวเขต

การพล็อตแผนที่

การพล็อตแผนที่ คือ การนำเอารายละเอียดที่ออกไปเดินสำรวจ รังวัดและส่องกล้องเป็นองศา มาทำการพล็อตลงในกระดาษแผนที่ในมาตราส่วน ๑ : ๑๐,๐๐๐ แล้วย่อลงมาเป็น ๑ : ๒๕๐,๐๐๐ ให้เท่ากับแผนที่กรมแผนที่ทหารบกที่นำมาเป็นมาตรฐานแผนที่ แล้วกอบปี้ไปประกอบพระราชกฤษฎีกาประกาศเป็นป่าสงวน

ครั้งแรกไปดำเนินการรังวัด ที่ป่าศรีราชา ชลบุรี และป่าบ้านค่ายอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง บางตอนล่วงเข้าเขตสัมปทาน ไร่ไม้บริษัทศรีมหาราชา จำกัด อันเป็นบริษัททำไม้คนไทยที่สามารถเลียนแบบเหมือนของต่างประเทศ โดยมีการตัดไม้ซีกลากไม้ด้วยแรงเครื่องจักรกลและซีกลากทางไกลด้วยรถจักรไอน้ำโดยมหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีท่านผู้นี้ในอดีตเคยนำเอาไฟฟ้าเข้ามาใช้ในประเทศไทยเมื่อกว่า ๑๑๕ ปีก่อนนี้เป็นแม่ทัพหลวงขึ้นไปปราบเงี้ยวทางภาคเหนือ

ครั้งที่สองไปรังวัดป่าบ้านไร่ทับทันเขตอำเภอบ้านทับทันจังหวัดอุทัยธานีที่บัดนี้เป็นป่าตะวันตกมรดกโลกเป็นเส้นทางลำเลียงและเป็นป่าโครงการทำไม้สัมปทานบริษัทไม้อัดไทยขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป)

ครั้งที่สามไปรังวัดป่าดงเสือเหลืองบึงนารางจังหวัดพิจิตรอันเป็นป่าที่เคยมีเนื้อสมันอยู่ในป่าทุ่งซุกซุมสมัยหนึ่งแต่ได้สูญพันธุ์ไปก่อนหน้าซีก ๒๐ ปี สภาพป่าที่ราบเคยเป็นป่าสักอันอุดมมาก่อนที่สอนให้รู้ว่าป่าไม้สักทางภาคกลางตอนบนก็มีเหมือนกันในธรรมชาติแต่เสียหายไปเพราะหน้าน้ำเรือเอี่ยมจันเข้าไปได้ถึงกลางป่า

(ต)

ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด-แม่เมย) กิ่งอำเภอแม่ทาจังหวัดลำพูน

ปัญหาป่าไม้ถูกบุกรุกและตัดฟันลงเป็นอันมากทำให้อิทธิพล คมกฤษ (๒๔๙๕-๒๕๐๐) ได้จัดทำโครงการป่าไม้แขวงเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว เอาอย่างจากต่างประเทศ คือ Forest Ranger เริ่มในปี ๒๔๙๖ จำนวน ๑๐๐ แขวงปีต่อมา ๑๐๘ แขวงโดยให้ไปสร้างสำนักงานป่าไม้แขวงเอาเอง

นายสมพลาได้ไปเป็นป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด-แม่เมย) กิ่งอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนมีอำนาจหน้าที่ป้องกัน ปรารภปราม ประชาสัมพันธ์และงานวิชาการ ตามความจำเป็น แต่งงานส่วนใหญ่ที่ปรากฏชัดเจน คือ การจับกุมผู้กระทำความผิดดำเนินคดี ร่วมกับเจ้าหน้าที่ ตำรวจและพนักงานอัยการ โดยการจับกุมส่งพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนส่งอัยการ อัยการ พิจารณาส่งฟ้องศาลผู้จับกุมมีหน้าที่ไปเป็นพยาน และบันทึกพิสูจน์ไม้ประกอบการดำเนินคดีซึ่งมีอยู่ครั้งหนึ่งต้องพิสูจน์ไม้กลางศาล

อีกครั้งหนึ่งนำตำรวจภาคลำปางจับไม้พร้อมช้าง และโรงเลื่อยมือกลางป่าลึกใกล้บ้านกะเหรี่ยงและการสร้างสำนักงานป่าไม้แขวงด้วยงบประมาณเพียง ๑๐,๐๐๐ บาทและสังกะสีมุงหลังคา ๑ ชุด แบบแปลนของทางราชการที่ก่อนหน้านั้นต้องเป็นป่าไม้แขวงเคลื่อนที่ด้วยรถจักรยาน ๒ ล้อเคลื่อนที่ไปคนเดียวตลอดการจับไม้จึงต้องใช้วิธีนำเอาผู้ใหญ่บ้านบ้างกำนันบ้างมาเป็นผู้ร่วมจับกุม

ตรวจประทับตราไม้สักฝรั่ง

งานพิเศษครั้งหนึ่ง ทางราชการสั่งให้ไปตรวจวัดประทับตรา ค่าภาคหลวงไม้สักของบริษัทกว่าหมื่นหกพันท่อน อันเป็นจำนวนสุดท้ายที่มอบให้บริษัทฝรั่ง หลังจากนั้นจึงเลิกกิจการไปตามนโยบายรัฐบาล

พนักงานป่าไม้ สำนักงานป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี

(พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๒)

เป็นการเดินทางย้ายระยะไกลโดยรถยนต์ส่วนตัวจากเชียงใหม่ไปจังหวัดแพร่ - นครสวรรค์ - กรุงเทพฯ - อุบลราชธานี อย่างสมบุกสมบันเพราะเวลานั้นยังไม่มีเส้นทางที่พัฒนาอย่างเช่นปัจจุบันนี้ทางเลียยมืองทางหลวงจังหวัด ทางเอเชีย ทางมิตรภาพ ฯลฯ ยังไม่มีมีแต่ทางฝุ่นทางลูกรังทั้งนั้น

การต้อนรับข้าราชการใหม่ หรืออาคันตุกะ มักพาไปชองเม็กและเมืองปากเซ ประเทศลาวที่อุบลฯ ถูกนายอำเภอกล่าวหาว่าช่วยผู้ต้องหาให้พ้นผิด ในคดีเสื่อยไม้ผิดกฎหมาย ด้วยปัญหาย่าง ๆ เปรียงกินที่หน้าตัดไม้ทั้งสองข้าง จึงไม่ทราบว่าจะมีดวงตราอยู่ที่หน้าตัดมาก่อนหรือไม่ นายอำเภอไม่เชื่อว่ามีเปรียงในน้ำจืด จึงต้องพิสูจน์เปรียงในน้ำจืดมีจริงและที่หน้าตัดก็เป็นรอยเปรียงน้ำจืดกินจริงข้อกล่าวหาจึงตกไป

การศึกษาต่อประเทศฟิลิปปินส์

การศึกษาวนศาสตร์ขณะนั้นเป็นแค่ระดับอนุปริญญาตรีเท่านั้น ใครอยากก้าวหน้าทางราชการก็ต้องชวนชวายเป็นไปศึกษาให้จบปริญญาตรีเป็นอย่างน้อย ปัญหาของนายสมพลฯ ต้องการเป็นนักวิชาการ แต่ไม่จบปริญญาตรีจึงเป็นนักวิชาการไม่ได้ จึงต้องขอลาไปศึกษาปริญญาตรี ณ ประเทศฟิลิปปินส์ เมืองลอสแบนโยส ไปทางใต้มนิลากว่า ๖๐ กิโลเมตร ที่เพื่อนนักเรียนด้วยกันชาวฟิลิปปินโน ที่เรียนรุ่นแรก ๆ ก็ไม่มีปริญญาเหมือนกันมีแค่เรียน ๒ ปี เรียกว่าหลักสูตร Ranger ต้องกลับมาศึกษาต่ออีก ๒ ปี เช่นเดียวกัน ที่นั่นมีแต่เรียนในห้องเรียน ไม่มีการฝึกภาค หรือฝึกปฏิบัติอย่างของเราเลย

นักวิชาการกองบำรุง กรมป่าไม้

(๒๕๐๘-๒๕๑๒)

กองบำรุงเป็นกองวิชาการ รับผิดชอบการดูแลรักษาป่าสงเสริมป่าไม้ให้มีคุณค่าเพิ่มขึ้นจัดสร้างสวนป่า สวนรุกขชาติ วนอุทยาน สวนพฤกษศาสตร์ ที่ภายหลังได้พัฒนาขึ้นมาเป็นสวนรุกขชาติ อุทยานแห่งชาติ สวนพฤกษศาสตร์ สวนป่า อนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร

ขณะรับราชการกองบำรุง ได้รับคำสั่งให้ไปดำรงตำแหน่งหัวหน้าอุทยานแห่งชาติจังหวัดตาก และหัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ป่าไม้จังหวัดอ่างทอง

(๒๕๑๒-๒๕๑๔)

ป่าไม้จังหวัดอ่างทองมีที่ทำการอยู่ที่ศาลากลางจังหวัดอ่างทอง ห้องเล็ก คับแคบ ได้ขอออกไปเช่าตึกแถวอยู่ในตลาดและภายหลังเช่าบ้านเป็นหลัก

เนื่องจากจังหวัดอ่างทองไม่มีสภาพป่าตามธรรมชาติ งานในอำนาจหน้าที่จึงมีแต่การตรวจสอบการแปรรูปไม้ โรงค้าไม้แปรรูป และการตรวจการนำเคลื่อนที่ซึ่งไม้และของป่า รวมทั้งการปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมายป่าไม้ ดังนั้นอำเภอต่างๆ ในจังหวัดอ่างทองที่มีอยู่ทางอำเภอจึงไม่ต้องมีป่าไม้อำเภอ

นอกจากที่กล่าวแล้วยังมีการพิจารณาคำขออนุญาตตัดไม้ยางในวัดหรือที่ดินกรรมสิทธิ์เพื่อใช้สอยในวัดหรือใช้สอยส่วนตัวด้วย

หัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ๙ (เชียงใหม่)

จังหวัดเชียงใหม่ (๒๕๑๔-๒๕๑๕)

ราชการในอำนาจหน้าที่หน่วยป้องกันรักษาป่ามีลักษณะเช่นเดียวกับป่าไม้แขวง แต่ผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยใช้ข้าราชการชั้นโท ส่วนป่าไม้แขวงที่ยกเลิกไปใช้ข้าราชการบรรจุใหม่ชั้นตรี ที่มีปัญหาเช่นเดียวกันคือ ความไม่แน่นอนของโครงการจัดตั้งหน่วยป้องกันรักษาป่า และขึ้นอยู่กับนักการเมือง สร้างความไม่แน่นอนในโครงการและงบประมาณไม่เพียงพอ ลงท้ายไม่เป็นไปตามโครงการ ๓๒๐ หน่วยทั่วประเทศ ตั้งได้เพียง ๔๐๑ หน่วยเท่านั้น ที่มีอันต้องยุบเลิกเพราะขาดงบประมาณ

นักวิชาการประจำกองโครงการ

(๒๕๑๕-๒๕๑๘)

หน้าที่ของนักวิชาการประจำกองโครงการ ก็คือ “งานนั่งโต๊ะ” เป็นส่วนใหญ่ เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพให้ตนเอง จึงได้ขอไปฝึกอบรมหลักสูตรสิ่งพิมพ์ในวงการธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหลักสูตรการประชาสัมพันธ์ ฝ่ายอำนวยการและดูงาน กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย

นอกจากงานนั่งโต๊ะพิจารณาหนังสือราชการเสนอผู้บังคับบัญชาแล้วยังมีการออกท้องที่เพื่อการสำรวจคัดเลือกไม้สักให้ตัดฟันในเขตป่าที่เปิดเพื่อการจัดสรรที่ดิน อำเภอแม่สอด จังหวัดตากด้วย

หัวหน้างานจัดการป่าไม้ สำนักงานป่าไม้เขตเชียงราย

(๒๕๑๘-๒๕๒๒)

งานจัดการป่าไม้ รับผิดชอบในการวางโครงการบริหารงานจัดการป่าไม้และควบคุมคุ้มครองให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนในการอนุญาตภายในเขตรับผิดชอบคือจังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา

ขณะเดียวกันได้รับหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ป่าไม้ด้วย เนื่องจากเป็นผู้มีความรู้ด้านนี้ที่ไปอบรมการประชาสัมพันธ์ฝ่ายอำนวยความร่วมมือจัดทำรายการวิทยุกระจายเสียง “ไพโรพิทักษ์” ขึ้นด้วยนอกจากนั้นเนื่องจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ได้แทรกซึมเข้าไปปฏิบัติงานในพื้นที่จังหวัดทั้งสองคือ เชียงรายและพะเยา ก็จำเป็นต้องทำหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่เหล่านั้น จะต้องมีความรู้เฉพาะทางด้วยการฝึกอบรมคือ การปลูกระดมมวลขนของคอมมิวนิสต์และหลักสูตรวิทยากร กอ.รมน. วิชาปลูกระดมมวลขนของคอมมิวนิสต์ แล้วกลับไปปฏิบัติงานป่าไม้เขตเชียงรายและออกปลูกระดม มวลขน มิให้หลงเชื่อคำหลอกลวงของคอมมิวนิสต์พร้อมกับปลูกระดมมวลขนให้ต่อต้านต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์

นอกจากนั้นกรมป่าไม้ยังได้เรียกตัวไปช่วยราชการตามความต้องการของสำนักงานเลขานุการกรมป่าไม้เป็นที่ปรึกษาด้านการประชาสัมพันธ์ และควบคุมการฝึกอบรมนักอนุรักษ์รุ่นเยาว์ของกรมป่าไม้

หัวหน้างานจัดการป่าไม้เขตขอนแก่น

(๒๕๒๒-๒๕๒๕)

ลักษณะงานเช่นเดียวกับ งานจัดการป่าไม้เขตเชียงราย เพียงแต่ย้ายภาคจากภาคเหนือมาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการย้ายมาครั้งนี้เป็นการย้ายติดตามผู้บังคับบัญชา ก็เป็นเรื่องที่น่าแปลกอยู่บ้าง

สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น มีเรื่องที่น่าจะบันทึกไว้เป็นบทเรียน คือ การคัดเลือกไม้ออกไปนอกเขตแปลง ผู้รับอนุญาตก็ทำไม้ผิดเขตแปลงไปด้วย แต่สุดท้ายถือว่าผู้รับอนุญาตมิได้มีเจตนาทุจริต จึงพิจารณาให้ทำออกตามใบอนุญาต

(น)

ป่าไม้จังหวัดระยอง

(๒๕๒๕-๒๕๒๖)

จังหวัดระยอง เป็นจังหวัดชายทะเลภาคตะวันออกของประเทศ แต่ก่อนเป็นจังหวัดที่มีป่าไม้จำนวนมากมาย แต่ผลจากการเกิดสงครามที่ภายหลังต้องฟื้นฟูประเทศ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทำให้มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากมาย ที่ต้องใช้ป่าเป็นพื้นที่เกษตรกรรมจำนวนมาก จังหวัดระยองก็เป็นจังหวัดหนึ่งในอีกหลายจังหวัดที่มีการถางป่าลงทำการเกษตรกรรมจำนวนมากจนบัดนี้ป่ากลายเป็นไร่นาสวนและสวนยางรีสอร์ทและกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวไปหมดแล้ว

โรงเลื่อยที่มีอยู่ก็สั่งวัตถุดิบคือไม้จากต่างประเทศมาเลื่อยโรงงานประดิษฐ์กรรมก็ใช้วัตถุดิบจากไม้ยางพาราที่ตัดฟันลงเพื่อเปลี่ยนต้นยางพันธุ์ดีที่องค์การสวนยางส่งเสริมอยู่

ป่าไม้จังหวัดพังงา

(๒๕๒๖ - ๒๕๒๘)

จังหวัดพังงาอยู่ทางภาคใต้ ฝ่ายทะเลอันดามัน ที่เศรษฐกิจส่วนใหญ่เปลี่ยนไปจากป่าไม้ กลายเป็นเหมืองแร่และการท่องเที่ยว ทางด้านป่าไม้ที่กลายเป็นเรื่องรอง คงเหลือเพียงการทำไม้สัมปทานป่าเลนส่วนป่าบก ก็มีการทำไม้ตามสัมปทานของบริษัทป่าไม้ประจำจังหวัดที่จังหวัดพังงา เป็นช่วงปลายของชีวิตรับราชการ ปี ๒๕๒๘ วันที่ ๓๐ กันยายน เป็นวันสุดท้ายเดินทางกลับกรุงเทพฯจัดตั้งสำนักงาน “สมพล” ที่ปรึกษาประชาสัมพันธ์ เพื่อดำเนินกิจการรับปรึกษาการเผยแพร่โฆษณา ประชาสัมพันธ์และจัดทำรายการวิทยุกระจายเสียงรายการ “ไพร่พิทักษ์” รายการ “เพลงรัก นักข่าว” รายการ “มรดกไทย” และรายการ “วัฒนธรรมนิเทศ”

ภาคผนวก

ได้กล่าวถึงเรื่อง “กว่าร้อยปีของกรมป่าไม้” เพื่อทำความเข้าใจถึงกิจการที่ทำมาของกรมป่าไม้จากวันสถาปนาเมื่อวันที่ ๑๘ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ นับถึงปีนี้ก็ได้กว่าร้อยปีแล้ว

นอกจากนั้นยังได้ให้แนวคิดที่ “ทรัพยากรธรรมชาติในโลกมาจากดวงอาทิตย์ดวงจันทร์” เป็นส่วนสำคัญนับแต่ได้เกิดสุริยจักรวาลขึ้นเมื่อกว่า ๕,๐๐๐ ปีก่อนจนเกิดการวิวัฒนาการของสัตว์ ต้นไม้ และสัตว์ชนิดหนึ่งได้มีวิวัฒนาการมาเป็นมนุษย์ ในช่วงระยะเวลา

อันยาวนานและเจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ความเจริญทั้งหลายที่เกิดขึ้นคู่กับความเสื่อมจึงทำให้เกิดปรัชญาขึ้นมาว่า “มนุษย์เป็นสัตว์พวกสุดท้ายที่มาเยือนโลก แต่จะเป็นพวกแรกที่จากไป”

เรื่อง “การทำป่าไม้สักในประเทศไทย” เป็นเรื่องที่ยากจะบอกให้รู้ว่า แต่ไหนแต่ไรมาคนไทยอยู่ได้ ดำรงชีวิตได้ควบคู่มากับป่าพึ่งพาอาศัยกันตลอดมา ป่าไม้ก็ไม่เสียหายเพราะผู้คน พลเมืองยังไม่มากมายนัก ต่อมาเริ่มแต่มีการทำไม้สักทางภาคเหนือ จึงเริ่มมีการทำไม้เกินกำลังที่ป่าจะผลิตไม้ให้ทัน จนเมื่อมีการตั้งกรมป่าไม้ขึ้นมาดูแลบำรุงรักษาป่า เพื่อที่จะคุ้มครองปกป้องป่าไม้แต่ไม่ทันกับโลกที่เจริญ รวมทั้งสงครามโลก ทำให้ต้องใช้ไม้ในป่ามากมายเกินควร ป่าจึงเสียหายแต่นั้นมา จนกระทั่งปัจจุบันเป็นปัญหาสากลที่จะต้องจับมือกันทั่วโลก เพื่ออนุรักษ์ป่าไม้ภายใต้คำสำคัญว่า “รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม”

เรื่อง “ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ” เรื่อง “สังคม-วัฒนธรรม-ความเชื่อ” และเรื่อง “วัฒนธรรมสมบัติไทย” ทั้งสามเรื่องนี้ชี้ให้เห็นถึงคนโบราณบรรพบุรุษ สามารถนำเอาความเชื่อของตนมาใช้ในการปกป้องคุ้มครองของป่า เขาจะตัดต้นไม้แต่เพียงต้นเล็ก ๆ เท่านั้น และยังสงวนป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ใช้ป่าไม้ใช้น้ำกันอย่างรู้คุณค่าตามความเชื่ออย่างมีความเคารพยำเกรงใจได้แรงให้ป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติอื่น หมดเปลืองมากอย่างสมัยนี้

อีกเรื่อง “สัตว์ มนุษย์ ป่าไม้” เป็นเรื่องที่ตั้งใจจะกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง สัตว์ มนุษย์ และป่าไม้ ที่ต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน จึงจะอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก

เรื่อง “ชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย” ตั้งใจจะบอกให้รู้ว่า ณ ดินแดนแหลมทอง หรือประเทศไทยนี้มีมนุษย์อาศัยเป็นใครบ้าง และมีที่มาอย่างไร เช่นชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยง พร้อมทั้งให้ตัวอย่างชาวกระเหรี่ยงทางป่าตะวันตก ที่ว่าเป็นมรดกโลก ความเป็นมาของกระเหรี่ยงกับมอญ” และมอญ

ในเรื่องของ “ช้าง : ช้างไทย : ช้างทำไม้” ตั้งใจจะยกย่องช้างที่เป็นสัตว์บกที่ใหญ่ที่สุดในปัจจุบัน ที่ประเทศไทยเคยมีอยู่ถึงกว่า ๓๐๐,๐๐๐ ตัว ทุกวันนี้เหลือเพียงแค่ประมาณว่า ๒,๐๐๐ กว่าๆ เท่านั้น ประโยชน์ของช้าง ระเบียบ ประเพณีที่เกี่ยวกับช้างและบุญคุณของช้าง เปรียบเทียบช้างไทยช้างแอฟริกา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับช้างจากตำราคชศาสตร์และช้างในการทำไม้

ถ้าได้กล่าวถึงการได้ช้างมาจากป่าสมัยโบราณเขาโพนช้าง จับช้างปามาฝึกเพื่อใช้งาน และการคล้องช้างเพื่อนำมาใช้ในราชการ เพื่อการศึกษา การด้อนช้างปามาเข้าพระเนียด การคล้องช้างในวงาส การคล้องช้างกลางแปลง รวมทั้งคติความเชื่อที่เกี่ยวกับช้าง และการละเล่นขี้ม้อล่อช้าง การกล่อมช้างและสุดท้ายการนำช้างกลับสู่ป่า

สารบัญ

	หน้า
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕	(ก)
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ ๙	(ค)
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี	(จ)
สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ	(ช)
คำนำ	(ณ)
กิตติกรรมประกาศ	(ฐ)
บทคัดย่อ	(ตม)
สารบัญ	(ผ)
ประวัติสังเขปกรมป่าไม้	๑
พนักงานจ้างประจำกรมป่าไม้	๕
การตั้งชื่อพรรณไม้	๗
ทำหน้าที่รังวัดและสงวนป่า	๙
การรังวัดหมายแนวเขตป่าเพื่อสงวนป่า	๑๓
คำประกาศมรดกโลกของยูเนสโก	๒๘
ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด - แม่เมย)	๓๖
ตรวจประทับตราค่าภาคหลวงไม้สักฝรั่ง	๖๐
พนักงานป่าไม้ตรี สำนักงานป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี	๖๓
การศึกษาต่อประเทศฟิลิปปินส์	๗๔
นักวิชาการกองบำรุง กรมป่าไม้	๘๓
หัวหน้าอุทยานแห่งชาติลานสาง จังหวัดตาก	๘๕
หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด	๙๐
ป่าไม้จังหวัดอ่างทอง	๑๐๒
แพไม้ในแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นมาอย่างไร	๑๐๘

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
หัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ๙ เชียงดาว เชียงใหม่.....	๑๑๑
นักวิชาการประจำกองโครงการ	๑๑๖
หัวหน้างานจัดการป่าไม้ สำนักงานป่าไม้เขตเชียงราย	๑๒๒
การฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากร กอ.รมน	๑๒๖
โครงการฝึกอบรมนักอนุรักษ์รุ่นเยาว์ กรมป่าไม้.....	๑๔๑
หัวหน้างานจัดการป่าไม้สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น	๑๔๔
ป่าไม้จังหวัดระยอง	๑๕๒
ป่าไม้จังหวัดพังงา.....	๑๕๙
โครงการสัมปทานทำไม้ ป่าชายเลน เผ่าถ่าน	๑๖๐
ตำรวจกองปราบตระเวนอายุติไม้ร่วมนักข่าว	๑๖๔
การเดินทางไปศึกษาและดูงาน ณ ต่างประเทศ	๑๖๖
ประเทศคานาดา	๑๖๖
ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	๑๖๙
ช่วงปลายสุดเกษียณอายุราชการ.....	๑๗๗
ภาคผนวก	๑๗๙
กว่าร้อยปีของกรมป่าไม้.....	๑๘๐
ทรัพยากรธรรมชาติในโลกมาจากดวงอาทิตย์ดวงจันทร์	๑๘๔
การกำเนิดสิ่งมีชีวิตจากวิวัฒนาการ.....	๑๘๖
การทำไม้สักในประเทศไทย	๑๘๙
ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ	๑๙๑
สังคม-วัฒนธรรม-ความเชื่อ.....	๑๙๒
วัฒนธรรมไทย-สมบัติไทย.....	๑๙๔
สัตว์ มนุษย์ ป่าไม้.....	๑๙๕

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ลักษณะที่บรรพบุรุษดูแลป้องกันรักษาป่า	๒๐๐
ชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย.....	๒๐๑
ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง.....	๒๐๒
ตัวอย่างชาวกะเหรี่ยงจากป่าตะวันตก.....	๒๐๔
กะเหรี่ยงกับมอญ	๒๐๕
มอญ.....	๒๐๗
ช้าง : ช้างไทย : ช้างทำไม้.....	๒๑๑
ช้างไทย.....	๒๑๔
อุปกรณ์ที่ใช้กับช้าง	๒๑๕
ช้างทำไม้.....	๒๑๕
ช้างเพื่อการท่องเที่ยว	๒๑๖
ตำราเวชศาสตร์	๒๑๗
การโพนช้าง : คล้องช้าง	๒๒๐
การโพนช้าง.....	๒๒๐
การคล้องช้างในคอก.....	๒๒๑
คติความเชื่อตามโบราณและศาสนาพิธี	๒๒๒
การคล้องช้างหลวง (หรือของชาวบ้านก็ตาม).....	๒๒๔
ขี่ม้าล่อช้าง	๒๒๕
ช้างเข้าพะเนียด	๒๒๗
ประเพณีกล่อมช้าง.....	๒๒๘
การคล้องช้างในวงพาส	๒๒๙
การคล้องช้างกลางแปลง	๒๓๑
นำช้างกลับสู่ป่า.....	๒๓๖
ประวัติผู้วิจัย	๒๓๙
เอกสารอ้างอิง	๒๔๑

ประวัติสังเขปกรมป่าไม้

ก่อนที่จะศึกษาค้นคว้าวิจัยถึงทรัพยากรธรรมชาติ และป่าไม้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ควรต้องรู้ประวัติของกรมป่าไม้เสียก่อน แม้ไม่มากมายแค่สังเขปก็ยิ่งดี พอที่จะสร้างวิสัยทัศน์ให้มองเห็นเหตุการณ์ได้ชัดเจนขึ้น

กรมป่าไม้มีหน้าที่ปกป้องคุ้มครอง และจัดการทรัพยากรป่าไม้ ที่มีค่ามหาศาลของประเทศไทยอันกว้างใหญ่ไพศาล เป็นประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ และประชาชนทั้งทางตรงคือ ไม้ สัตว์ป่า และของป่า และทางอ้อม คือ ป่าไม้มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ดิน และน้ำ ป้องกันการผันแปรของลมฟ้าอากาศ อันเป็นผลกระทบมาสู่ประชาชนและเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคงของชาติอย่างสำคัญ กรมป่าไม้เป็นกรมเก่าแก่กรมหนึ่ง ซึ่งอายุครบ ๑๐๐ ปี เมื่อ ๑๔ กันยายน ๒๕๓๔

ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกล ล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้สถาปนากกรมป่าไม้ขึ้นเมื่อ ร.ศ. ๑๑๕ คือเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ โดยให้อยู่ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย รัฐบาลได้ยืมตัวเจ้าหน้าที่ป่าไม้อังกฤษ จากรัฐบาลอินเดีย (คือรัฐบาลอังกฤษที่ตั้งอยู่ที่อินเดีย ปกครองเมืองขึ้นทางด้านตะวันออกไกล) ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๓๙-พ.ศ. ๒๔๖๖ (๒๗ ปี) รวม ๓ นาย ตามลำดับ คือ Mr.H.Sladc, Mr.Tottenham และ Mr.WF.Lloyd เมื่อ มร.ลอร์ด ได้กราบถวายบังคมพระกรุณาลาออกจากราชการแล้ว รัฐบาลได้เล็งเห็นว่า คนไทยได้ร่ำเรียนงานจากท่านเหล่านั้นมาถึง ๒๗ ปี แล้ว และมีข้าราชการไทยที่ได้ไปศึกษาการป่าไม้กลับมารับราชการอยู่แล้ว คือพระยาตรุมพันธ์พิทักษ์ (สนิท พุกกะมาน) จาก Royal Engineering College เมือง Coopers Hill ประเทศอังกฤษ และรับราชการอยู่กรมป่าไม้ เป็นคนไทยท่านแรก ที่ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมป่าไม้

สถานการณ์ของกรมป่าไม้ในสมัยต่างๆ นั้น กรมป่าไม้ต้องย้ายสังกัดอยู่ถึง ๕ ครั้ง ก่อนที่จะมาอยู่อย่างถาวรในกระทรวงเกษตร และสหกรณ์โดยเริ่มต้นที่กระทรวงมหาดไทย เมื่อปี ๒๔๓๙ พ.ศ. ๒๔๖๔ โปรดให้ไปขึ้นอยู่กระทรวงเกษตรราชการ ประมาณ ๑๓ ปี จึงได้โอนกลับไปสังกัดกระทรวงมหาดไทยตามเดิมในปี ๒๔๗๗ โปรดให้กรมป่าไม้ย้ายสังกัดไปอยู่ทบวงเกษตรราชการของกระทรวงเศรษฐกิจ จนเมื่อได้ยกฐานะทบวงเกษตรราชการขึ้นเป็นกระทรวงเกษตรราชการ เมื่อปี ๒๔๗๘ กรมป่าไม้ได้ย้ายมาสังกัดอยู่กระทรวงเกษตรราชการ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๕ รัฐบาลได้ประกาศพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรมใหม่ โดยให้มีกระทรวงเกษตรแทนกระทรวงเกษตรราชการ กรมป่าไม้จึงยังคงอยู่ในกระทรวงเกษตรอย่างเดิม

สมัยบรรพบุรุษคนไทยปกครองกันมาอย่างพอกับลูก อยากรอยู่ตรงไหนก็ได้ อยู่อยากสร้างบ้านแปงเมืองก็ได้สร้าง อยากรถางป่าลงมาทำไร่ไถสวนก็ได้ ใครทำอะไรก็ได้ให้กับมันผู้นั้น บ้านเมืองนี้อุดมสมบูรณ์ ไม่มีใครหวงกันใครอยู่ด้วยกันฉันพี่น้อง แต่สมัยอังกฤษเรืองอำนาจในพม่ารบกันอยู่ถึง ๓ ครั้งก่อนพม่าจะเสียทีให้อังกฤษในการรบครั้งที่ ๓ ก่อน พ.ศ. ๒๔๒๙ ชาวพม่าที่เคยทำไม้สักอยู่กับอังกฤษได้หลบหนีเข้ามาทางภาคเหนือและมาขอเช่าทำไม้สักในป่าของ ๕ นคร อันได้แก่ นครเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พวกฝรั่งในพม่ารู้ข่าวก็ตามเข้ามาด้วย เจ้าผู้ครองนครทั้งนั้นจึงยึดถือเอาป่าไม้ในเขตของตนเป็นทรัพย์สินสมบัติของตน เรียกเก็บ "ค่าต่อไม้" จากพม่าตามจำนวนนับต่อที่ตัดฟันลง และตั้งตนเป็นเจ้าของป่าจะอนุญาตให้ผู้ใดเข้าทำไม้ในป่าใดในเขตของตนก็ได้ หากเจ้านายเจ้าของป่าถึงแก่กรรมลงป่าเหล่านั้นก็เป็นทรัพย์สินในกองมรดกด้วย โดยมีได้มีการปฏิบัติต่อป่าไม้ในทางวิชาการแต่อย่างใดการกำหนดจำนวนไม้ให้ตัดฟันที่เหมาะสมกับสภาพป่าหรือกำหนดขนาดจำกัดก็มิได้จัดทำไว้ จะตัดไม้เว้นไม้กันอย่างไรก็ได้ทำ จึงเป็นเหตุให้ป่าไม้เสื่อมโทรมลงตามลำดับ

การอนุญาตให้ทำไม้ในเขตป่าไม้ของตนวิธีง่าย ๆ เช่นนี้เป็นมาด้วยเวลาเนิ่นนาน จนกระทั่งภายหลังการอนุญาตเป็นไปโดยไม่เรียบร้อยยุติธรรม มีการอนุญาตซ้ำซ้อนทำให้เกิดกรณีพิพาทระหว่างผู้รับอนุญาตด้วยกันเอง และผู้ขออนุญาตกับเจ้าของป่าอยู่เนืองๆ จนได้ร้องเรียนถึงพระเนตรพระกรรณ จึงโปรดให้ตราพระราชบัญญัติสำหรับผู้รักษาเมือง จ.ศ. ๑๒๓๖ (พ.ศ. ๑๔๑๗) ให้เจ้าผู้ครองนครทำสัญญากับชาวต่างประเทศ จะต้องได้รับสัตยาบันจากรัฐบาลก่อนจึงจะมีผลใช้บังคับได้ทั้งยังมีข้อความของรัฐบาลแทรกไว้ว่า "ห้ามมิให้เจ้านายเจ้าของป่าออกใบอนุญาตป่าแห่งใดแห่งหนึ่งให้แก่บุคคลเกินกว่า ๑ คน" ไว้ในสัญญาทางพระราชไมตรีกับอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๖ อีกด้วย

รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้นิ่งนอนใจ ใน พ.ศ. ๒๔๓๖ โปรดให้จ้าง Mr.Castensjold ชาวเดนมาร์กให้ไปสำรวจสถานการณ์ทำป่าไม้สักทางภาคเหนือ แต่เมื่อเดินทางไปถึงเมืองตาก ได้เกิดป่วยหนักกระทั่งถึงแก่กรรม รัฐบาลจึงได้ดำเนินการต่อไปโดยรัฐบาลอินเดียได้เอื้อเพื่อให้ยืม Mr.H.Slad ข้าราชการผู้ชำนาญการป่าไม้ของพม่ามาช่วยดำเนินการต่อไป

Mr.H.Slad มาถึงกรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ แล้วเดินทางขึ้นไปภาคเหนือทันที เพื่อสำรวจการทำไม้สัก และกลับมารายงานผลการสำรวจ พร้อมข้อเสนอแนะ ๒ ประการ ดังนี้ (๑) ป่าไม้ทั้งหมดทั้งสิ้นอยู่ในความครอบครองของเจ้านายฝ่ายเหนือ แทนที่จะอยู่ในความควบคุมเป็นเจ้าของจากรัฐบาลกลาง เจ้านายฝ่ายเหนือทำสัญญาอนุญาตให้ทำไม้ในป่า โดยรัฐบาลประทับตราสัตยาบัน เท่ากับรัฐบาลรับรองกรรมสิทธิ์ของเจ้านายฝ่ายเหนือ ผิดกับทางพม่าและอินเดียที่ถือว่าป่าไม้ทั้งหมดอยู่ในอำนาจของพระมหากษัตริย์ ที่จะทรงจัดการป่าไม้ตาม

พระราชดำริ ในทางปฏิบัติเมื่อสัญญาหมดอายุลง ผู้รับอนุญาตก็ยังคงทำไม้ต่อไป หรือเมื่อขออนุญาตยังไม่ทันอนุญาตก็เริ่มทำไม้ได้เลย การขออนุญาตก็ต้องเสียเงินกินเปล่าให้เจ้านายเจ้าของป่าเป็นอันมาก ผู้ยื่นคำร้องทำไม้หลายรายเกิดแก่งแย่งแข่งขัน ให้เงินกินเปล่านั้นขึ้นเจ้านายเจ้าของป่าจึงแบ่งออกเป็นแปลงเล็กแปลงน้อย เพื่อให้ได้เงินมาก ๆ ราคาต้นทุนของไม้สักขณะนั้นจึงสูงขึ้นเรื่อย ๆ (๒) ในชั้นแรกจำเป็นต้องสำรวจป่าไม้สัก เพื่อกำหนดจำนวนไม้ที่สมควรตัดฟันและระงับการทำไม้สักมาใช้สอยกันอย่างเสรี หันมาส่งเสริมให้ทำไม้กระยาเลย แทนราษฎรตัดไม้สักขนาดเล็กมาใช้ทำเสากันมาก อันเป็นการทำไม้สักเกินกำลังของป่าไปแล้วมากมาย ด้วยหลักการต้องถือว่าบรรดาไม้มีอยู่ในป่าทั้งหมด เป็นเสมือนต้นตอที่มีปริมาณเนื้อไม้ที่ออกงอกขึ้นทุกปี เป็นเสมือนดอกเบี๊ยที่สามารถนำมาใช้สอยได้เป็นรายปี จึงไม่ควรแตะต้องต้นตอเป็นอันขาด แต่การณปรากฏว่าป่าไม้สักขณะนั้น ได้มีการตัดฟันลงเกินกำลังของป่าจะให้ได้ไปแล้วประมาณ ๓ เท่าครึ่ง จึงควรพยายามทำไม้สักให้ลดน้อยลงที่สุดเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

จากผลการเสนอแนะดังกล่าว Mr.H.Slade ยังได้เสนอวิธีแก้ไขไว้หลายประการที่สำคัญรัฐบาลต้องเข้าไปจัดการป่าไม้เสียเอง อย่าปล่อยให้อยู่ในมือใครคนใด ควรโอนให้มาอยู่ในความควบคุมคุ้มครองของรัฐบาล โดยสิทธิขาดและเพื่อให้การจัดการป่าไม้มีเสถียรภาพมั่นคงและยั่งยืนต่อไป จำเป็นอย่างยิ่งต้องตั้งองค์กร ทบวง การเมือง ให้รัฐสามารถควบคุมและบริหารได้ โดยให้เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการอบรมมาโดยเฉพาะเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้เพราะการป่าไม้เป็นวิทยาศาสตร์แขนงหนึ่ง ซึ่งควรต้องออกกฎหมายให้สามารถควบคุมป่าไม้ได้ด้วย โดยเฉพาะให้มีการจัดการเป็นป่าสงวนและการจัดสิทธิต่าง ๆ ที่มีอยู่ในป่า การป้องกันป่าไม้มิให้ถูกบุกรุกทำลาย การเก็บเงินผลประโยชน์ การควบคุมไม้ระหว่างการเคลื่อนที่ การแก้ไขแบบสัญญาอนุญาตการทำป่าไม้ให้มุ่งหนักไปทางการคุ้มครอง รักษาป่ามากกว่าการบำรุงป่าต้องเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เงินค่าต่อไม้ ควรเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐจัดเก็บเอง แทนที่จะให้พนักงานของเจ้านายเจ้าของป่าดำเนินการที่ไม่โปร่งใสได้ค่าต่อน้อยกว่าที่ควร

กระทรวงมหาดไทยนำข้อเสนอขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราชดำริเห็นชอบ และพระราชทานพระราชหัตถ์เลขาลงมา เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ร.ศ. ๑๑๕ (พ.ศ. ๒๔๓๙) โปรดให้จัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้น โดยสังกัดอยู่กระทรวงมหาดไทย ราชการจึงได้ถือวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ เป็นวันสถาปนากกรมป่าไม้

อนึ่ง การรวบป่าไม้ที่เจ้าผู้ครองนครฝ่ายเหนือ ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของตนทั้ง ๕ หัวเมือง เอมามาเป็นของรัฐนั้น ล้นเกล้าฯ รัชการที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระมหากรุณาหมายให้ เจ้าจอมมารดา เจ้าดารารัศมี ซึ่งเป็นราชกุมารีในเจ้าหลวงเชียงใหม่ พระเจ้าอินทวิชยานนท์ เดินทางขึ้นไปดำเนินการเกลี้ยกล่อม โดยหลักการที่ว่า เจ้าผู้ครองนครทั้งนั้นจะมีรายได้ที่เคยได้อยู่อย่างเดิมโดยไม่ต้องออกไป หรือจ้างใครไปดำเนินการ

ตรวจสอบในป่าแทนตนและจะได้รับความดีความชอบ ด้วยพระปรีชาสามารถและความสัมพันธ์อันลึกซึ้งเยี่ยงพ่อกับลูก เจ้าจอมมารดา เจ้าดารารัศมี พุ่งความหวังไปที่เจ้าอินทร วิชยานนท์ ผู้เป็นพระราชบิดา ณ เมืองเชียงใหม่ นครหลวงใหญ่ของ ๕ นครเหนือ เมื่อ เจ้าเมืองเชียงใหม่ยินยอมเสียเป็นเบื้องต้นแล้วเจ้าผู้ครองนครลำปาง เชียงราย แพร่ และน่าน จึงพร้อมใจกันยินยอมตามแต่โดยดี เป็นที่เรียบร้อยเกินกว่าที่คิดความดีความชอบ เจ้าจอมมารดา เจ้าดารารัศมี ครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงกับเสด็จลงมารับที่ท่าน้ำคราวเจ้าจอมมารดา เจ้าดารารัศมีเสด็จกลับจากเชียงใหม่ถึงพระมณฑนคร และทรงสถาปนาเจ้าจอม ขึ้นเป็นที่ “พระราชชายา เจ้าดารารัศมี”

ป่าพ

พนักงานจ้างประจำกรมป่าไม้

(พ.ศ. ๒๔๙๓-พ.ศ. ๒๔๙๖)

เมื่อข้าพเจ้า นายสมพล วิทยุธีระนันท์ สำเร็จการศึกษา อนุปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิตจากวิทยาลัยวนศาสตร์ จังหวัดแพร่ คือคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้เข้ารับราชการในกรมป่าไม้เป็น “พนักงานจ้างประจำ” ประจำกองโครงการกรมป่าไม้ในสมัยนั้น เมื่อสอบผ่านชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ แล้ว ต้องสอบแข่งขันไปเรียนโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาเกษตรศาสตร์ ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านแม่ใจ ตำบลวัดแพะ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยแม่ใจ) ๒ ปี จึงจะเข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในคณะหนึ่งคณะใดได้

ขณะไปศึกษาที่แม่ใจ พ.ศ. ๒๔๘๗ - ๒๔๘๘ ระหว่างปลายสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อสอบเทอมปลายเสร็จจึงเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้านที่กรุงเทพฯ โดยรถไฟ ออกจากสถานีเชียงใหม่ แต่เช้า ๐๖.๐๐ น.เกรงเข้าศึกจะมาโจมตีทางอากาศ จึงจอดในถ้ำขุนตานจน ๑๗.๐๐ น. ก็ออกเดินทางต่อ พอรถถึงแม่ใจสถานีห่างฉัตร เครื่องบินโจมตีขับไล่ข้าศึก ก็มาบินวนรอให้คนลงจากขบวนรถไฟจนหมดแล้ว จึงทำการโจมตีโดยปืนกลอากาศมาที่หัวรถจักรจนพุนไปหมดใช้การไม่ได้ เสร็จจากถูกโจมตีแล้วข้าพเจ้าต้องเดินกลับกรุงเทพฯ ด้วยเท้าบ้าง โคนเกาะรถโดยสารบ้างจนถึงปากน้ำโพจึงได้ขึ้นรถเข้ากรุงเทพฯ ที่เป็นเช่นนี้เพราะขบวนรถไฟที่ล่องมาถูกโจมตีนั้นเป็นคันสุดท้ายที่มีทางภาคเหนือ เดินทางเข้ากรุงเทพฯ ครั้งนั้นกินเวลา ๑ เดือนเต็ม ๆ เสื้อผ้าสิ่งของเครื่องใช้ที่ติดตัวมาขายกินจนเกลี้ยง

เมื่อเปิดเทอม ๑ ปีที่ ๒ กลับไปศึกษาต่อที่แม่ใจเชียงใหม่ไม่ได้เพราะไม่มีรถไฟ ทางการจึงเปิดชั้นเรียนให้เป็นพิเศษที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขน เทอมที่ ๒ สิ้นสงครามแล้วจึงกลับไปเรียนที่แม่ใจตามเดิม

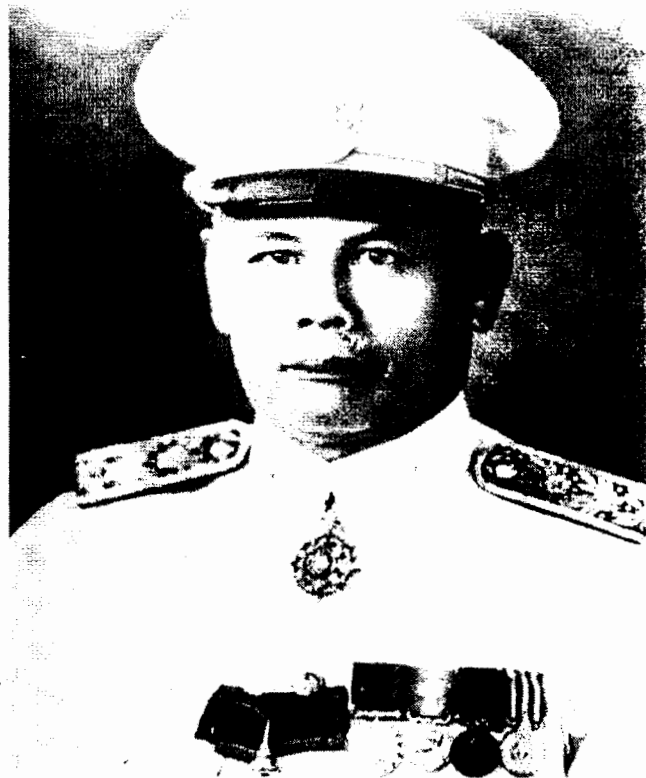
กรมป่าไม้ขณะนั้น ตั้งอยู่ที่บ้านบาตร คือ “วังบ้านดอกไม้” อันเป็นที่ประทับของพลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน พระนามเดิม พระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร เลขที่ ๑๒๙ ถนนหลวง ตำบลบ้านบาตร อำเภอป้อมปราบศัตรูพ่าย จังหวัดพระนคร ปัจจุบันเป็นที่ตั้งสำนักงาน บริษัทโรงงานอุตสาหกรรมกระดาษบางปะอินจำกัด

วังบ้านดอกไม้ ในอดีตราว พ.ศ. ๒๔๗๐ เคยเป็นสถานที่ประวัติศาสตร์ที่ก่อกำเนิดวิทยุกระจายเสียงในประเทศไทย โดยเป็นที่ประทับของพลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน “พระบิดาแห่งการวิทยุกระจายเสียงไทย” ทรงใช้วังนี้เป็นที่ทดลองส่งวิทยุกระจายเสียงเป็นครั้งแรกในประเทศไทยจนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๗๓ จึงได้ไปจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงขึ้นที่ “สถานีวิทยุกรุงเทพฯ พญาไท” อันเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งแรกในประเทศไทยเมื่อ ๗๒ ปีที่ผ่านมา

ความเปลี่ยนแปลงของวังบ้านดอกไม้ ได้เกิดขึ้นหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นผลให้กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินต้องออกจากราชการ และตัดสินพระทัย ย้ายพระองค์เองพร้อมครอบครัวเดินทางไปพำนักอยู่ ณ สิงคโปร์ของอังกฤษ ส่วนบ้านวังดอกไม้ได้มอบให้ “กรมป่าไม้” เข้าเป็นที่ทำการกรม โดยมีหลวงชาญบุรินทร์โยธินและแม่บุญทำหน้าที่ดูแลวังอยู่ที่กรุงเทพฯ ส่วนผู้ที่เคยอาศัยอยู่ในวังบ้านดอกไม้จำนวนมากกว่าร้อยคนต้องโยกย้ายออกไปทำมาหากินตามสะดวก (หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า “บ้านแตกสาแหรกขาด” เพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย ในหน่วยเล็ก ๆ หน่วยหนึ่ง)

ผู้เข้ารับราชการในกรมป่าไม้ ประกอบด้วยลูกจ้างชั่วคราว ลูกจ้างประจำ และข้าราชการ (ข้าราชการสามัญ ข้าราชการวิสามัญ) เมื่อเริ่มเข้ารับราชการ ข้าพเจ้าได้รับบรรจุเข้าทำงานในประเภท “ลูกจ้างประจำ” ของกรมป่าไม้อัตราค่าจ้างเดือนละ ๘๕ บาท แต่รับจริง ๗๘๕ บาท ๗๐๐ บาท ที่เพิ่มขึ้นเป็นผลมาจากสมัยนั้นมีเงินเพิ่มพิเศษหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในภาวะเงินเฟ้อ

ราชการที่ได้รับมอบหมายให้ทำเป็นงานแรกได้แก่ การตรวจแก้คำผิดใน “หนังสือชื่อ พรรณไม้ในประเทศไทย ตอนที่ ๑” ที่พิมพ์ขึ้นเป็นครั้งที่ ๒ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ (พิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๘๖) ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมชื่อพันธุ์ไม้ และของป่าในประเทศไทย เพื่อให้ได้ทราบว่ามีประเภทหนึ่งๆ นั้นมีชื่อพื้นเมืองว่าอย่างไรในแต่ละท้องถิ่น พร้อมกันนั้นก็ได้บัญญัติศัพท์คือชื่อทางพฤกษศาสตร์ หรือที่เรียกว่า “ชื่อทางวิทยาศาสตร์” และรวมทั้งชื่อทางการค้าด้วยโดยจะเป็นประโยชน์ทั้งกับนักวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะทางพฤกษศาสตร์ นักศึกษา พ่อค้า พนักงานกรมป่าไม้ ผู้สนใจและประชาชน เป็นตำราอันเกี่ยวด้วยการสำรวจตรวจชื่อพรรณไม้ (Botanical name) การจำแนกพรรณไม้ หรืออนุกรมวิธานพืช (Plant Taxonomy หรือ Plant Systematics) การวิเคราะห์ หรือพิสูจน์ชนิดพืช รวมไปถึงการเปรียบเทียบ (Comparison) การบัญญัติ ชื่อ (Nomenclature) หรือค้นหาชื่อทั่วไป (Common name) และชื่อพื้นเมือง (Location name หรือ Vernacula) นอกจากนั้น การสำรวจและเก็บพรรณไม้ของนักวิชาการทางพฤกษศาสตร์ ก็จำเป็นต้องใช้หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือประกอบด้วย

หลวงสมานวงกิจ (เจริญ สมานวงกิจ)
อธิบดีกรมป่าไม้ ปี พ.ศ. ๒๕๙๓-๒๕๙๕

การตั้งชื่อพรรณไม้

บนโลกของเราสิ่งทีเรียกว่ามีชีวิตแบ่งได้เป็น ๒ อย่างคือ สัตว์และต้นไม้ ทั้งสัตว์และต้นไม้ยังแยกพันธุ์ออกไปอีกมากมาย ศึกษากันไม่รู้จัก โดยเฉพาะพรรณไม้ยังมีนับหมื่นนับพันชนิดในประเทศเดียวกันแต่ละท้องถิ่น ยังเรียกชื่อไม่เหมือนกันยิ่งต่างประเทศด้วยแล้ว ยิ่งจะเรียกผิดเพี้ยนกันไปไม่เหมือนกันได้ ด้วยเหตุนี้นักวิทยาศาสตร์จึงได้จัดการตั้งชื่อพรรณไม้ให้เป็นชื่อทางวิทยาศาสตร์เสียเป็นกลางๆ ให้รู้จักกันทั่วไป นำไปใช้ได้อย่างสากล

การศึกษาวิชาวนศาสตร์ หรือวิชาการป่าไม้นั้น วิชาพฤกษศาสตร์ เป็นวิชาหลักที่สำคัญวิชาหนึ่ง ซึ่งนักการป่าไม้จะต้องรู้จักต้นไม้ชนิดต่าง ๆ ได้ดีตามหลักสูตรของคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ซึ่งจะต้องเรียนรู้ในปีแรก เพื่อความเกี่ยวเนื่องในวิชาที่จะต้องศึกษาเรียนรู้เพื่อความเกี่ยวเนื่องในวิชาที่จะต้องศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปในปีที่ ๒ - ๓ และ ๔ ส่วนหากต้องการเอาดีทางพฤกษศาสตร์ ก็ยังมีรายละเอียดที่จะศึกษาได้โดยพิศดารจนถึงปริญญาโทและปริญญาเอก

วิชาพฤกษศาสตร์ เป็นวิชาธรรมชาติวิทยาที่กล่าวถึงเรื่องของพืชพรรณต่าง ๆ ที่มีอยู่หลายสาขาเช่นโครงสร้างภายนอกของพืช (Morphology) โครงสร้างภายในของพืช

(Anatomy) การเรียนรู้เรื่องเซลล์ของพืช (Histology) การทำงานของพืชส่วนต่าง ๆ ของพืช (Physiology) การศึกษาถึงการกำหนดพรรณพืช (Taxonomy) และโครงสร้างเนื้อไม้ (Wood Anatomy)

การเรียนรู้อาชีพพฤกษศาสตร์ดังกล่าวนี้ ที่จริงไม่ได้นำมาใช้แต่ในเชิงการป่าไม้ และวนศาสตร์เท่านั้น ยังอาจนำไปประกอบการเรียนการปฏิบัติงานในสาขาอื่นๆ เช่น เกษตรกรรม สถาปัตยกรรม วิศวกรรม อุตสาหกรรม การแพทย์ ชนิดป่า ภูมิศาสตร์ การทหาร การอนุรักษ์ทรัพยากร กฎหมาย การปราบปราม การตรวจพิสูจน์ไม้ การเก็บหาของป่า และการรักษาลิ่งแวดล้อม รวมทั้งวิทยาศาสตร์สาขาอื่นๆ อีกมากมาย

จริงๆ แล้วการศึกษาการป่าไม้หรือวิชาวนศาสตร์ วิชาพฤกษศาสตร์ มีความจำเป็นอยู่มากในแต่ละสาขาวิชาที่กำหนดในหลักสูตร เช่น วิชาว่าด้วยการปลูกและบำรุงป่า วิชาวนศาสตร์วนวัฒนวิทยา วิชาการสำรวจพันธุ์ไม้ วิชาจัดการป่าไม้ วิชานโยบายบริหารการป่าไม้ การวางโครงการทำป่าไม้และการสำรวจทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น

ในจำนวนความหลากหลายของวิชาพฤกษศาสตร์ วิชาการสำรวจพรรณไม้หรือการทำความรู้จักกับพรรณไม้ต่างๆ นับว่ามีความสำคัญเป็นอันมากที่อาจกล่าวได้ว่า วิชาพฤกษศาสตร์เป็นวิชาพื้นฐานในการป่าไม้หรือวิชาวนศาสตร์ โดยเฉพาะ ตัวอย่าง การป้องกันปราบปรามผู้กระทำความผิด การพิสูจน์ไม้ของกลางชนิดไม้และการพิสูจน์สภาพไม้ และชนิดไม้เพื่อประกอบการพิจารณาของพนักงานสอบสวนและศาล ย่อมต้องใช้วิชาพฤกษศาสตร์เข้าช่วย โดยเฉพาะการตรวจชนิดไม้ (Forest Inventory) เป็นเบื้องต้น

นักพฤกษศาสตร์ ได้จำแนกพรรณไม้ออกเป็นประเภทใหญ่ๆ เป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ออกดอกเป็นผลแบบที่เห็นทั่วไป เช่น ฝรั่ง มังคุด กล้วย เงาะ ลางสาด ฯลฯ กับอีกประเภทหนึ่งคือ ประเภทที่ออกลูกโดยไม่อาศัยดอก คือมีเมล็ดเล็กมากจนดูเป็นเนื้อฝุ่นอยู่ใต้ใบหรือใต้ต้น เช่น กูด เฟิร์น ตะไคร่น้ำ ฯลฯ ที่เรียกว่า Order

จาก Order ยังแยกย่อยลงไปอีกเป็นวงศ์หรือตระกูล เรียกว่า Family ด้วยการจัดพรรณไม้ที่มีทรงดอก กิ่งก้าน การแตกใบ ผล และอื่นๆ ที่คล้ายๆ กันก็อยู่ในตระกูลเดียวกัน ไม้เป็นของแปลกเมื่อเขาเอาส้มหรือมะนาวไปติดตา ต่อกิ่งกับตอมะตูม เพราะมะตูมเป็นพรรณไม้เดียวกันกับส้ม และมะนาว

พรรณไม้ตระกูลใหญ่ ๆ เช่นตระกูลถั่ว Leguminosae ที่มีผลเป็นฝักยังแยกย่อยลงไปอีกเป็นสกุล เรียกว่า Genus เช่น ตระกูลหรือวงศ์ส้มแยกละเอียดลงไปเป็นส้มเขียวหวาน ส้มโอ มะนาว ส้มเกลี้ยง เป็นต้น เรียกว่า ชนิดหรือ Species อันเป็นการบ่งชัดลงไปว่าเป็นพรรณไม้ชนิดนั้นชนิดนี้ ไม่ต้องอ้างคลุมไปทั้งสกุล (Family) เช่น สกุล Cassia มีไม้อยู่หลายชนิดในสกุลนี้ แต่ถ้าจะหมายถึงไม้คุณหรือลมแล้งก็ต้องออกชื่อว่า Cassia fistula หรือถ้าจะพูดถึงไม้แสมสารซึ่งอยู่ในสกุลเดียวกันก็ต้องเรียก Cassia garrettiana การเขียนชื่อพรรณไม้ทางพฤกษศาสตร์มักจะมาสิ้นสุดลงตรง Genus และ Species เท่านั้น แต่ในต้นไม้ต้นหนึ่ง ๆ

อาจมีอะไรผิดแปลกแตกต่างกันหรือเป็นปมเด่นขึ้นมา เช่น กุหลาบมีสีต่าง ๆ มากมายหลากหลาย ออกไปก็เรียกว่า Variety แต่ถึงอย่างไรพรรณไม้ต้นนั้นก็ยังเรียกว่า กุหลาบอยู่แต่มีชื่อเรียกอย่างอื่น เช่น ครีนสิริกิติ์ เป็นต้น

จริง ๆ แล้วการตั้งชื่อพรรณไม้ทางวิชาการ เขานิยมเรียกกันแต่ชื่อสกุล และชนิดคือ Genus และ Species ไม่ต้องขึ้นไปถึงตระกูลหรือ Family ด้วยแต่เพื่อเป็นเกียรติต่อ ผู้ค้นพบ หรือผู้มีเกียรติสูงส่งขณะนั้น ท่านให้ใช้ชื่อผู้ค้นพบหรือผู้มีเกียรติต่อทำเอาไว้ด้วย เช่น ไม้สัก มีชื่อว่า *Tectona grandis*, Linn. เป็นชื่อย่อของด็อกเตอร์ลินน์ บิดาแห่งวงการพฤกษศาสตร์ ชาวสวีเดน ผู้มีชื่อเสียงก้องโลกเป็นผู้ค้นพบ

ปัจจุบันนี้ ถ้าใครพบพรรณไม้ใหม่คิดว่ายังไม่มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ และบรรยายลักษณะของพรรณไม้นั้นให้ละเอียด นำลงในเอกสารทางวิชาการที่ส่งกรมระดับประเทศยอมรับของไทยเราก็คือสิ่งพิมพ์สยามสมาคม เมื่อเอกสารนี้ถึงมือนักพฤกษศาสตร์ เขาก็จะสอบถามกลับมา ขอตัวอย่างพรรณไม้นั้นไปตรวจแล้วอาจตั้งชื่อให้ และเติมชื่อย่อของเราให้เป็นเกียรติด้วย แล้วลงในเอกสารของสถาบัน เขาเผยแพร่ต่อไป เรื่องเช่นนี้เป็นหน้าที่ของ Peck หรือที่เรียกว่า “สวนคิว” อันเป็นสถาบันทางพฤกษศาสตร์ที่ยอมรับกันทั่วโลก อยู่นอกกรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ถ้าใครเดินป่าบ่อย ๆ หรือสนใจในทางนี้ละก็ ส่วนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ กรมป่าไม้ช่วยและอำนวยความสะดวกในการตรวจสอบได้เป็นอย่างดี

ทำหน้าที่รังวัดและสงวนป่า

หลังจากทำหน้าที่ตรวจแก้คำผิดในหนังสือ ชื่อพรรณไม้ในประเทศไทยได้ไม่นาน ทางราชการได้มีคำสั่งให้ไปทำ “การรังวัดหมายแนวเขตป่า” ทำแผนที่ อำเภอศรีราชา - อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี และจังหวัดระยองเพื่อกำหนดให้เป็นเขตป่าสงวน โดยให้อยู่ในความควบคุมของป่าไม้เขตศรีราชาซึ่งขณะนั้น คือ นายฟู อินทรสูตร แต่ขณะไปรายงานตัว นายฟู อินทรสูตร ได้เดินทางไปราชการที่อื่น ข้าพเจ้าจึงได้ไปรายงานตัวต่อ นายสร้อย มังครษ์ เรือร ผู้ช่วยป่าไม้เขตศรีราชา ปฏิบัติราชการแทน ป่าไม้เขตศรีราชา

นายดุสิต พานิชพัฒน์
อธิบดีกรมป่าไม้ พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๔

นายสร้อย มังกรษ์เรียม
ผู้ช่วยป่าไม้เขตศรีราชา
ปฏิบัติราชการแทน ป่าไม้เขตศรีราชา

การเดินทางไปศรีราชาในขณะนั้น เป็นที่ประดักประเดิดเพราะมีรถประจำทางสายเดียว และถนนหนทางยังอ้อมอยู่มากจากกรุงเทพฯ จะต้องไปสมุทรถปรากรก่อนแล้วออกไปทางบางปู ทางลาดยางมีแค่บางปู เพราะขณะนั้นบางปูเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ขึ้นชื่อแห่งหนึ่งในเมืองไทย หรือของพระนครทีเดียว ทางนอกจากนั้นก็เป็นผู้คนแดง หู หัว เสื้อ ผ้าแดง ไปหมด รถก็ไม่มีแอร์ที่มิดชิดเหมือนสมัยนี้ พอถึงที่บางประกง ต้องรอเอารถยนต์ลงเรือขนานยนต์ข้ามฟาก ๒-๓ ชั่วโมง ออกจากกรุงเทพฯ ๐๖.๐๐ น. ก็ไปถึงศรีราชาราวหกโมงเย็น เดินทางกันเป็นวัน มีไซ ๓ ชั่วโมงอย่างทุกวันนี้ ที่มีทางด่วน ทางมอเตอร์เวย์

สำนักงานป่าไม้เขตศรีราชา ตั้งอยู่ ณ ตำบล/อำเภอ ศรีราชา จังหวัดชลบุรี เดิมชื่อเขตปราจีนบุรี มีเขตปกครอง ๕ จังหวัด คือ ปราจีนบุรี ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด เมื่อป่าไม้เขตปราจีนบุรีไม่ได้ตั้งอยู่ที่จังหวัดปราจีนบุรี แต่มาตั้งอยู่ ณ ที่ตำบล/อำเภอศรีราชา ทำให้ผู้คนที่ไปติดต่อราชการเข้าใจผิด คิดว่าป่าไม้เขตปราจีนบุรี ตั้งอยู่ที่จังหวัดปราจีนบุรี เป็นเหตุให้เสียหายทั้งราชการและประชาชนเสมอ ทางราชการจึงได้เปลี่ยนชื่อ ป่าไม้เขตปราจีนบุรีมาเป็นศรีราชา

สำนักงานป่าไม้เขตศรีราชา และบ้านพักป่าไม้เขตสร้างอยู่ฝั่งทะเลหันหน้าสู่ถนนหันหลังสู่ทะเลตรงข้ามทางรถเป็นสำนักงานป่าไม้จังหวัดชลบุรี และบ้านพักอยู่รวมกันชั้นบนชั้นล่างเป็นที่ทำการ เป็นอาคารไม้หลังคามุงจาก อยู่ใกล้ชายทะเลมองเห็นเกาะลอยเป็นฉากหน้าทาบกับเกาะสีชัง ไม้โอ้อ่าเหมือนที่ทำการสมัยนี้ที่ย้ายขึ้นมาแต่ไม่เห็นทะเล

การสำรวจรังวัด หมายแนวเขตป่า หรือการสำรวจรังวัดทำแผนที่ เป็นกิจกรรมหนึ่งสาขาของวิชาวิศวกรรมป่าไม้ ซึ่งประกอบด้วยวิชาเครื่องจักรเครื่องกล วิชาการสร้างทาง

วิชาการชักลากไม้ด้วยสายสลิงค์ทางอากาศและแนวพื้นดินวิชาว่าด้วยวิศวกรรมน้ำและพลังงานน้ำ ฯลฯ ซึ่งพนักงานป่าไม้จะต้องเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติและประยุกต์ใช้ตามโอกาสอันควร

สภาพการปฏิบัติงานในหน้าที่นี้คือ การเดินสำรวจแนวเขตป่าเพื่อรังวัด ส่องกล้อง หามุม (Barring) จดใส่สมุด (Field book) พร้อมรายละเอียดภูมิประเทศแล้วนำไปสร้างภาพลงในแผนที่ เพื่อเป็นแนวเส้นยึดโยงจากจุดสำคัญ ๆ ในภูมิประเทศจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เช่น จากสภห้วยหนึ่งไปยังอีกสภห้วยหนึ่ง วิธีทำก็คือ การสำรวจแนวเขตที่จะต้องรังวัดให้แน่นอนก่อนลงมือจ้างคนงานตามระเบียบราชการไม่เกิน ๑๒ คน คนงานมีหน้าที่แบกกล้อง ๑ คน ธงหน้า ๑ คนธงหลัง ๑ คน คนวัดระยะด้วยเทปหรือ โซ่เหล็ก ๒ คน หรือ ๓ คน ตามความจำเป็น ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ คนงานอีก ๑ คน ทำหน้าที่ตัดไม้ทำหมุดที่เรียกว่า Peck ที่เหลือทำหน้าที่ถางป่าเป็นแนวทางเพื่อสะดวกแก่การส่องกล้องและวัดระยะโดยปกติจะถางทางกว้างไม่เกิน ๑ เมตร เป็นแนวตรงเพราะสะดวกแก่การส่องกล้อง (Prismatic กล้องที่ต้องอาศัยเข็มทิศแม่เหล็ก)

เมื่อรังวัดไปได้ชัก ๒-๓ วัน ก็หยุดงานรังวัดไป ๑-๒ วัน เพื่อจัดทำเสาหลักเขตที่ต้องทำด้วยไม้ท่อน หรือไม้แก่นที่มีอยู่ ๒ แบบ คือ แบบเสาหลักเขตธรรมดา กับเสาหลักเขตแบบคอกหมู ซึ่งจะอธิบายต่อไป

การเดินทางไปปฏิบัติงานรังวัดดังกล่าวนี้ จำเป็นต้องมีการวางแผนการทำงาน เพราะต้องเคลื่อนที่ไปเรื่อย ๆ ตามผลงานที่ต้องเคลื่อนที่เป็นระยะทางที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้โดยแผนที่ของกรมแผนที่ทหารเป็นหลัก ซึ่งขณะนั้นภาพถ่ายทางอากาศ ยังไม่มีใช้ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

การรังวัดทำแผนที่ด้วยกล้อง "พริสมติก คอมปาส"
(Prismatic Compass กล้องที่ต้องอาศัยเข็มทิศแม่เหล็ก)

เมื่อสำรวจพื้นที่วางแผนการดำเนินงานแล้ว ถ้าไม่ได้จ้างคนงานติดตามมาจากกรุงเทพฯ ก็จำเป็นต้องจ้างคนงานท้องถิ่นไว้ ๑ คน ทำหน้าที่อยู่เฝ้าเดินที่ ที่ถือเป็นที่ทำการ

ชั่วคราว และเป็นเพื่อนในตอนที่คนงานกลับไปหมดเมื่อเลิกงาน และเผ้าที่ทำการ (เดินท์) การเดินทางต้องจ้างรถเหมาคันชนล้มภาระส่วนตัว เครื่องไม้เครื่องมือที่จำเป็นของทางราชการในการปฏิบัติงานรังวัด รวมทั้งเดินท์พักและเสาเดินท์ นำไปกางในที่หมายไว้ตามแผนเป็นเบื้องต้น เมื่อการปฏิบัติงานก้าวหน้าก็จะห่างเดินท์ที่พักออกไปเรื่อยๆ หากเป็นระยะทางไกล ๆ เช่น ๖ ก.ม. จะเสียเวลาออกไปปฏิบัติงานถึงชั่วโมงครึ่ง (เฉลี่ยเดิน ๔ ก.ม./ช.ม.) เราจึงต้องเคลื่อนย้ายเดินท์ไปอยู่ที่ใหม่ ซึ่งต้องเลือกทำเลที่เหมาะสม และปลอดภัย ได้สัญลักษณ์ที่แดดส่องถึง มีน้ำ อากาศผ่านสะดวกและต้องไม่เป็นทางเดินของสัตว์ป่าที่ดุร้าย เช่น เสือ ช้าง แรด เป็นต้น

การเดินทางเข้าป่าและออกจากป่าทุกครั้งได้ถือเอาครีธาเป็นเป้าหมายการเดินทาง และพักฟื้น เป็นสังคมชนบทชายทะเลที่ชักนำให้ เมื่อเลิกงานแดดร้อนลมตกลมต่างจะพากันล้อมวงกินเหล้าอย่างดีก็แต่แม่โขง ไม่มีมากก็ห่อเหมือนทุกวันนี้ บางทีก็เหล้าโรงสมัยนั้นมันแค่ ๒๔ ดีกรี เมื่อต่างเมาได้ที่ก็จะพากันไปหาสุบหมูเพื่อให้หายเมาเหล้า หมูที่ว่านี้คือบุหรืผสมยาฝิ่นและใบจากสูบด้วย “บ้องกัญชา” เมื่อซาเหล้าจึงเมาหมูต่อไป เมื่อได้ที่ก็จะไปโรงยาฝิ่น ที่นั่นมีขี้ยา (ผู้ชาย) เป็นหมอนวดประจำโรงยาฝิ่น เมื่อได้นวดสักครึ่งชั่วโมง ทุกอย่างก็เสพเข้าไปคล้ายฤทธิ์ลงแล้วต่างก็แจวไปท่าเรือต่งเก ที่ทยอยกลับจากหาปลาขอปลามาต้ม ข้าวต้มปลากินกันเป็นเสร็จพิธี นันทนาการแบบนี้ ไม่ต้องใช้ทุนรอนมากเหมือนสมัยนี้ ที่เต็มไปด้วย บาร์ ผับ คาราโอเกะ สวนอาหาร และอื่นๆที่ต้องใช้เงินตรามากมายเป็นเครื่องนำทาง

เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ที่ต้องออกปฏิบัติงานท้องที่ไปกางเดินท์อยู่ในป่า นิยมทำทียบไม้หรือทียบสังกะสีคนละ ๒ ใบ เพราะ ในบางครั้งต้องหาเอาไป ส่วนใหญ่จะทำการทียบสังกะสีเพราะ น้ำหนักเบาเดินทางสะดวก ทียบดังกล่าวนี้ข้างหนึ่งบรรจุเสื้อผ้าของใช้ส่วนตัว ส่วนอีกข้างหนึ่งบรรจุเอกสารและอุปกรณ์ของราชการ

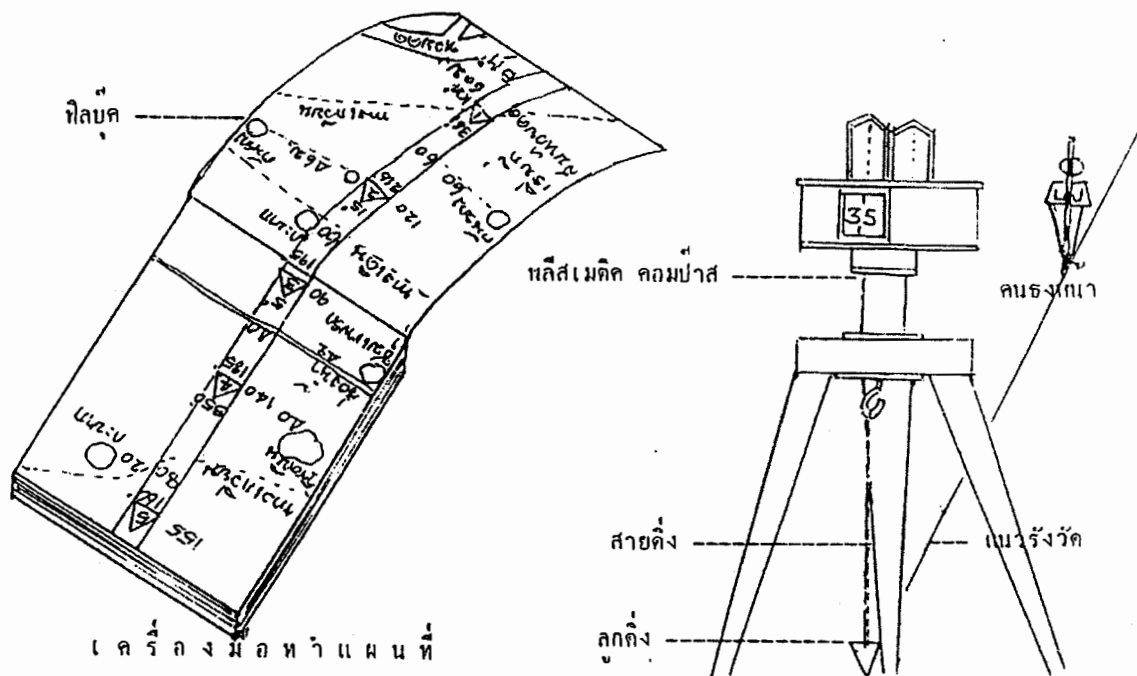

การกางเดินท์อยู่ในป่าของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ที่ต้องออกปฏิบัติงานในป่า

การรังวัดหมายแนวเขตป่าเพื่อสงวนป่า

การสำรวจรังวัดหมายแนวเขตป่า เป็นสาขาหนึ่งของ “การรังวัดทำแผนที่โดยใช้กล้องปริสมेटิก คอมพาส” (Prismatic Compass) และวัดระยะทางเป็นหลัก ด้วยการย่อส่วนจากภูมิประเทศจริง มาลงในแผนที่ ตามมาตราส่วน ๑ : ๒๕๐,๐๐๐ (หนึ่งต่อสองแสนห้าหมื่น) ก็หมายความว่า หนึ่งเซนติเมตร ต่อสองแสนห้าหมื่นเซนติเมตร หรือ หนึ่งเซนติเมตร ต่อ ๒,๕๐๐ เมตร ที่ประกอบด้วย สมุดบันทึก (Field Book) เพื่อจดมุมเป็นองศาที่อ่านได้ (Bearing) จากกล้องปริสมेटิกคอมพาส และบันทึกรายละเอียดของสองฝากทางแนวรังวัดรวมทั้งบริเวณใกล้เคียง โดยวางหมุด (Peck) เรียงลำดับ เพื่อที่จะใช้สมุดบันทึกนี้ในการขีดเส้น (Plot) ลงกระดาษแผนที่ และลงรายละเอียดตามที่บันทึกมา

สมุดบันทึก (Field Book) ใช้สมุดที่เปิดขึ้นขนาด ๕ คูณ ๗ นิ้ว โดยประมาณด้วยการเปิดหน้าหนึ่งไปหาแผ่นที่ ๒-๓-๔ ตามลำดับ โดยหันสันสมุดเอาแผ่นแรกเปิดเข้าหาตัว (ดูภาพ)

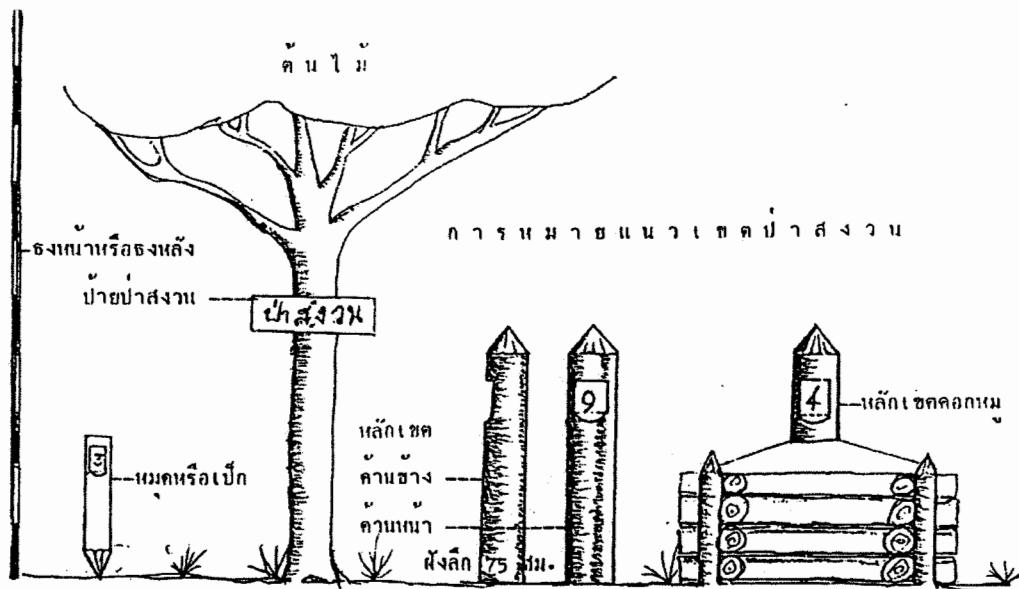

การรังวัด โดยปกติจะปฏิบัติงาน ๓-๔ วันหยุดทำการ ๑ วัน เพื่อทำการพล็อต (Plot) และมอบให้คนงานที่วางไปถางทางทำแนวรังวัดเตรียมไว้ หรือทำหลักเขต หรือขุดคูชี้แนวเขต

วิธีทำในพื้นที่ “ปักหมุด (Peck)” ลงในจุดเริ่มต้นเป็นจุดที่ ๑ โดยบันทึกลงสมุดบันทึกรายละเอียดว่า “เริ่มต้นที่สภห้วยคด” ซึ่งเป็นจุดหมายที่สำคัญ และถาวรในภูมิประเทศ

นอกจากสบห้วย ก็อาจจะมี ปากถ้ำ ก้อนหินใหญ่ สะพาน เป็นต้น ถ้ามีหมุดมาตรฐาน (BM = Benchmark) ของกรมแผนที่ทหารบกอยู่ใกล้ ๆ ต้องส่องกล้อง “หาแบร์ริง” และระยะทางเอาไว้ด้วย เพราะเราใช้แผนที่ของกรมแผนที่ทหารบกเป็นหลักอยู่แล้ว (ขณะนั้นยังไม่มีแผนที่ทางอากาศเช่นในสมัยนี้) การเริ่มต้นในหมุดแรก คือหมุดที่ ๑ เริ่มจากสบห้วยคด แล้วตั้งกล้องส่องไปหา “หมุด BM. ของกรมแผนที่” จดแบร์ริง และระยะทางเป็นหลักฐานเอาไว้ (ถ้ามี)

หมุดหรือเป็กดังกล่าวนั้น ทำด้วยไม้ล่ำ คือ ไม้ต้นเท่าท่อนแขนที่พอจะหาได้ในบริเวณนั้น ตัดเอามาและทอนเป็นท่อน ๆ ยาวประมาณ ๕๐ ซม. ตัดหัวให้หน้าตัดเรียบ เลี่ยมปลายอีกข้างหนึ่งให้แหลมเพื่อตอกลงดิน ให้หัวหมุดนี้ตั้งตรงพื้นดินประมาณ ๑ คืบ ถากด้านข้างเป็นหน้าไว้เขียนหมายเลขหมุด (ดูภาพ)

การเริ่มตั้นงาน หลังจากสำรวจแนวทางและถางแนวส่องกล้อง ขนาดกว้างไม่เกินหนึ่งเมตรแล้ว ปักหมุดหมายเลข ๑ ลงไปตั้งกล้องพริสมेटริคฯ คล่อมหมุดหมายเลข ๑ ดูให้สายลูกดิ่งสมมติส่องไปที่หมุดที่ ๒ อ่านได้ ๓๖ องศา ตรงหมุดเสร็จแล้วส่องหาหมุด BM ของกรมแผนที่ฯ ที่ดังกล่าว (ถ้ามี) ระยะทาง ๖๐ เมตร และส่องกล้องไปยังจุดแยกของลำน้ำคลองคดจดแบร์ริง ๑๐๔ องศาและระยะทาง ๖๐ ม. ไว้ในสมุดฟิลด์บุ๊ก

จากนั้นส่องกล้องไปยังหมุดที่ “ธงหนึ่ง” หรือที่เรียกว่า “ธงหน้า” ไปปักตั้งตรงที่หมุดที่ ๒ สมมติได้แบร์ริง ๓๖ องศา ระยะทาง ๑๒๐ เมตรจากนั้นจะย้ายกล้องไปยังหมุดที่ ๒ ขณะเดินทางไปจดระยะทาง และ “จุดสนใจสำคัญ ๆ ในภูมิประเทศ” ไปด้วย เช่นทางเกวียนทางคนเดิน ร่องน้ำ เป็นต้น เมื่อพนักงานรังวัดเดินจากหมุด ๑ ไป หมุด ๒ ได้ ๖๐ เมตร ได้เห็นต้นยางใหญ่อยู่ซ้ายมือ วัดระยะได้ ๖๐ เมตร จดลงไว้เป็นรายละเอียด

ที่หมุด ๒ เมื่อตั้งกล้องแล้ว ต้องตรวจสอบความถูกต้องของแบร็งที่ได้ โดย “ส่องหลัง” กลับไปที่หมุดที่ ๑ อ่านได้ ๒๑๖ องศา เป็นอันถูกต้องเพราะเมื่อส่องหน้าจากหมุดที่ ๑ อ่านได้ ๓๖ องศา ถ้าส่องหลังจากหมุด ๒ ไปหาหมุด ๑ คือ $๓๖ + ๑๘๐$ องศา = ๒๑๖ องศา

ระยะทาง ในการทำแผนที่หรือวัดระยะที่พื้นดิน ทางการได้กำหนดให้ใช้ “เทปลาน” (เทปเหล็ก) หรือ “โซ่วัดระยะทาง” (โซ่เหล็ก) ที่เช็ดเส้นโซ่ได้โดยท่วงเหล็กปักเป็นคะแนน ๑-๒-๓-๔ เส้นโซ่เพื่อมิให้หลงลืม จึงได้ระยะทางที่แน่นอน ซึ่งผู้รังวัดจะต้องตรวจสอบได้โดยอาศัยก้าวของตนเองที่คุ้นเคยก้าวอย่างไร ก็ครั้งใน ๑๐ เมตร ก็พอคำนวณได้ว่าที่คนงานรังวัดไว้นั้น ถูกต้องหรือไม่ นานไปได้ประสบการณ์

เมื่อเสร็จส่องหลังเช็ดแบร็งแล้ว จึงหันกล้องไปที่หมุด ๓ ขณะนั้นธงหน้า (ธงหนึ่ง) จะไปยืนคร่อมถือธงแบร็งบอกคอยอยู่ที่หมุด ๓ แล้วนายธงหลังหรือธง ๒ ก็จะมารออยู่ที่หมุด ๒ แล้วส่องกล้องไปยังหมุด ๓ สมมติได้ ๑๕ องศาจดลงสมุดบันทึกแล้วเจ้าหน้าที่จะย้ายกล้องไปยังหมุด ๓ ต่อไป เมื่อเดินไปได้ ๖๐ เมตร พบทางเดินตัดทางรังวัดและต้นตะแบกใหญ่ จดบันทึกไว้จากหมุด ๒-๓ ได้ระยะทาง ๙๐ เมตรจดลงไว้

ณ ที่หมุด ๓ เจ้าหน้าที่รังวัดจะทำเช่นเดียวกับที่ทำที่หมุด ๑ และ ๒ คือส่องหลังเป็นประการแรก เพื่อตรวจสอบการอ่านแบร็งที่อ่านที่หมุด ๒ ส่องหน้าถ้าอ่านได้ ๑๙๕ องศาเป็นอันถูกต้อง คือ $๑๕ + ๑๘๐$ องศา = ๑๙๕ องศาเมื่อถูกต้องแล้ว นายธงหน้าก็จะเคลื่อนที่ไปยืนคร่อมหมุดตรงตั้งตรงอยู่ระหว่างกลางอก ณ หมุดที่ ๔ เพื่อเจ้าหน้าที่ส่องกล้องอ่านแบร็ง และจดรายละเอียดในภูมิประเทศลงให้ได้ทั้งหมด

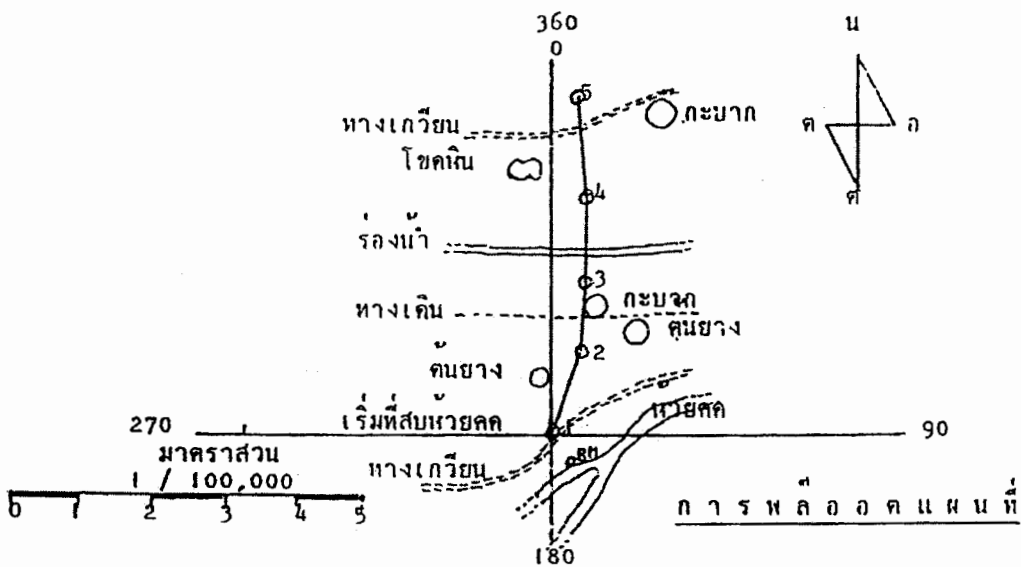
ข้อสำคัญในการรังวัดทำแผนที่ จะต้องส่องกล้องให้อ่านได้จริงแท้แน่นอน ถูกต้อง ประกอบกับวัดระยะทางได้ถูกต้องแม่นยำ และจดรายละเอียดของภูมิประเทศที่แนวรังวัดผ่านไปทั้งสองด้าน ซ้ายและขวา เมื่อนำไปพล็อตลงในกระดาษแผนที่ก็จะได้แผนที่จริงแท้แน่นอน

โดยปกติหลักสูตรเบื้องต้นที่จะศึกษาถึงการรังวัดทำแผนที่ ผู้ปฏิบัติจะต้องผ่านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาที่เรียนรู้ “เลขาคณิต” การใช้ไม้บรรทัดไม้โปรตเตอร์ และโปรตเตอร์วงกลม (หรือเครื่องวงกลม) อ่านองศาการใช้วงเวียนและไม้ฉากมาก่อนฉะนั้นการพล็อตแผนที่ที่จะกล่าวถึงเป็นอันจะง่ายขึ้นและถ้าใช้ “กระดาษกราฟ” ด้วยก็จะสะดวกมากยิ่งขึ้น เพราะกระดาษกราฟเป็นตารางสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่ทุกมุมเป็นมุมฉากอยู่แล้ว

เพื่อสะดวกและความถูกต้อง การพล็อตแผนที่จะทำอัตราส่วน ๑:๑๐,๐๐๐ ซม. หรือ ๑ ซม. ต่อ ๑๐๐ เมตร เมื่อได้แผนที่แล้วจึงจะย่อส่วนลงไปอีกให้ได้มาตราส่วน ๑ : ๒๕๐,๐๐๐ ตามแผนที่มาตรฐานของกรมแผนที่ทหารบก เสร็จแล้ว เมื่อทำการประกาศเป็นป่าสงวน จะย่อลงไปอีก อาจจะมีมาตราส่วน ๑ : ๕๐๐,๐๐๐ คือ ให้ได้แผนที่ที่นำไปประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งจะนำไปปิดประกาศในหมู่บ้าน ในตำบล อำเภอ ในท้องถิ่นต่อไป

การรังวัดแผนที่มีอยู่ ๒ ลักษณะ ลักษณะหนึ่งคือ รังวัดหมายแนวเขตภายนอก และอีกลักษณะหนึ่ง เป็นการรังวัดแนวเขตภายใน คือ การกันหมู่บ้านที่มีปรากฏในแผนที่ของกองทัพบกที่กรมป่าไม้นำมาเป็นมาตรฐานการรังวัดทำแผนที่

ส่วนหมายแนวเขตป่าสงวนที่ดำเนินการไปพร้อมๆ กับการรังวัด ได้แก่การหมายเขตป่าด้วยหลักไม้แก่นเรียกว่า “หลักเขต” และหลักเขตที่มีคอกไม้ล้อมอยู่โดยรอบและขุดดินถมเต็มเรียกว่า “หลักเขตคอกหมู” การหมายแนวเขตป่าสงวนอีกอย่างหนึ่งคือ “ป้ายป่าสงวน” ซึ่งจะทำได้ด้วยแผ่นสังกะสีหรือแผ่นไม้เขียนข้อความว่า “ป่าสงวน” นำไปติดเป็นระยะ ๆ กับต้นไม้ใหญ่ ๆ สุดท้ายการหมายแนวเขตด้วยการ “ขุดร่องชี้แนวเขต” ป่าสงวนโดยเอาดินที่ขุดร่องถมในหลักเขตคอกหมู (ดูภาพ)

การเดินทางสำรวจพื้นที่ป่าที่ปฏิบัตินั้นจะได้มีการบันทึกข้อมูลหมู่บ้าน และจำนวนประชากรที่ผ่านเป็นรายงานเบื้องต้นด้วยและเมื่อทางการได้ประกาศให้พื้นที่นั้นเป็นเขตป่าสงวนแล้ว จะมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้และป่าไม้อำเภอเดินออกไปสำรวจว่า ภายในเขตป่าสงวน มีหมู่บ้านกี่หมู่บ้านและประชากรเท่าใดเป็นการชี้แจงแถลงข่าวให้ประชาชนทราบด้วยหมู่บ้านใดที่ยังมิได้รังวัดกันหมู่บ้านออกนอกเขตป่าสงวนก็จะดำเนินการต่อไป

เมื่อทางราชการประกาศให้ป่าใดเป็นป่าสงวนแล้ว ในประกาศจะมีแผนที่แนบท้ายประกาศและมีข้อความในประกาศให้ผู้ที่ได้ทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตพื้นที่ท้ายประกาศให้ไปแจ้งต่อคณะกรรมการอำเภอภายใน ๙๐ วัน เพื่อทราบและพิจารณาดำเนินการต่อไป

ทุกวันนี้ที่มีข่าวอยู่เสมอว่า ประชาชนเรียกร้องให้เปิดป่าสงวนให้อยู่อาศัยและทำกิน เพราะอยู่มาก่อนประกาศเป็นป่าสงวนทั้ง ๆ ที่ประกาศเขตป่าสงวนให้ผู้ทำกินหรืออยู่อาศัยไปแจ้งเจ้าหน้าที่ ๆ จะได้ดำเนินการให้เป็นผลดีและเป็นธรรมให้ แต่จะจริงเท็จอย่างไรก็อยู่ที่การ

เรียกร้อย เมื่อพิจารณาแล้วปรากฏมีบุคคลอยู่ ๓ พวก พวกหนึ่งอยู่มาก่อนจริง ๆ อีกพวกหนึ่งแอบอ้าง แต่ที่ร้ายที่สุดก็เป็นนายทุนอยู่เบื้องหลังให้ชาวบ้านร้องเรียนด้วยความฉ้อฉล เพื่อนายทุนจะได้สิทธิในภายหลัง ถ้าทางราชการผ่อนผันให้ อย่างนี้เป็นจำนวนมาก เพราะทุกวันนี้ที่ดินมีราคาสูงมาก และธุรกิจท่องเที่ยว ธุรกิจทำรีสอร์ทและการเกษตรแบบนายทุนมีรายได้ดี จึงมีการแอบอ้างกันมาก

นโยบายในการทำงาน สมัยนั้นสภาพป่าไม้มีมากและอุดมสมบูรณ์ แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสงบลง บ้านเมืองบอบช้ำจากสงครามเป็นอันมาก จากสถานะการณ์สงครามมาตั้งแต่ ปี ๒๔๘๓ สงครามอินโดจีน และเมื่อ ปี ๒๔๘๔-๒๔๘๘ สงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้ทางการและประชาชนต้องขยายพื้นที่ทำกินและบ้านเรือน รวมทั้งเริ่มอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ คืออุตสาหกรรมน้ำตาล และอุตสาหกรรมมันลัมปะหลัง ต้องขยายพื้นที่ปลูกอีกมากมายในบริเวณจังหวัดต่าง ๆ ในป่าไม้เขตศรีราชา ด้วยการถางป่าลงทั้งโดยถูกต้องจากที่ดินจัดสรร และละเมิดกฎหมายป่าไม้

แต่เพื่อให้ได้ผลงานอย่างรวดเร็วและหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น หัวหน้ากองโครงการ กรมป่าไม้ นายดุสิต พานิชพัฒน์ จึงให้นโยบายให้พิจารณาเปิดป่าที่ราบ ที่ทำการกสิกรรมได้ดี เพื่อให้มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎรเพิ่มขึ้น รวมทั้งให้พิจารณากันแนวเขตที่เป็นภูเขา ที่เนินและที่ลาดชันเกิน ๓๕ องศา อันเป็นที่ต้องห้ามทำการเกษตรกรรม และไม่พึงประสงค์จะให้มีการจัดสรรที่ดินทำกินให้ราษฎร ให้คงสภาพเป็นป่าไม้ไว้ ถ้าจะเข้าใจง่ายๆ ก็คือการตัดสภาพป่าไม้ที่เป็นที่ราบอันจะเป็นพื้นที่กสิกรรมได้ออก เพื่อไว้ให้เป็นที่ดินจัดสรรได้ภายหลังที่ประกาศเป็นป่าสงวนแล้วที่ลาดชันและเป็นภูเขาจึงเอาเป็นป่าสงวน

สภาพสังคมที่เกี่ยวข้อง ในท้องถิ่นขณะนั้น กิจการอุตสาหกรรมแป้งมันลัมปะหลัง และน้ำตาลอ้อย กำลังขึ้นหน้าขึ้นตาทำรายได้ดีให้แก่ประชาชนในท้องที่ ผสมผสานกับผู้คนที่ย้ายมาจากรัฐสงขลานครินทร์ ที่เป็นชาวอีสานอพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่างรวมทั้งพวกที่มี “นายอ้อย” เป็นหัวหน้าไปรวบรวมคนงานมาจากภาคอีสาน มาทำงานในโรงงาน และเป็นชาวไร่ตามถนัด ผู้คนแถวนี้จึงพูดภาษาลาว (อีสาน) เป็นส่วนใหญ่ซึ่งจะเห็นได้ในภาคค่ำ เสรีจางานประจำวันแล้ว มักจะรวมกลุ่ม กันกินเหล้า เล่นโบก (การพนันชนิดหนึ่งของภาคอีสาน)

ที่บ้านบึงนี้เป็นพื้นที่ที่มีการสร้าง “ค่ายนรกแรงงาน” อันเป็นขบวนการโครมในขณะนั้น ทั้งนี้เนื่องจากเครือข่ายงานอุตสาหกรรมกว้างขวางมากเกินไป จนนายทุนหมุนเงินไม่ทัน ไม่มีเงินจ่ายแรงงาน จึงได้มีการสร้างค่ายกักกันค่าแรงงานที่เรียกว่า “ค่ายนรก” สร้างความวุ่นวายมากมายในขณะนั้น

ผู้มีอันจะกิน เจ้าของโรงงานแป้งมันลัมปะหลังและเจ้าของโรงทียอ้อย เป็นชาวจีนอพยพกับลูกจีนที่เกิดในประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ รวมทั้งพวกตำแหน่งชั้นหัวหน้าในโรงงานและการบริหารเป็นแบบวัฒนธรรมจีนทั้งสิ้นจึงมีศาลเจ้าจีน และโรงเจอยู่ทั่วไป

ถนนหนทางเป็นดินลูกรัง เต็มไปด้วยฝุ่นแดงจากเมืองชลบุรีไปอำเภอบ้านบึงเท่านั้น นอกนั้นเป็นทางดินจากตัวอำเภอไปต่างตำบล ต่างหมู่บ้าน ยานพาหนะใช้รถจี๊ปเล็ก และรถบรรทุกของสหประชาชาติ หรือรถจี๊ปใหญ่ที่ปลดระวางมาจากสงครามโลก (เสร็จสงครามแล้ว นำออกมาจำหน่ายทั่วไป) เป็นประโยชน์สำหรับท้องที่ที่สมบุกสมบันในทางทุรกันดารขับเคลื่อน ๔ ล้อ เป็นรถกระบะข้างเป็นคอกสูง สูงกว่าป่าเล็กน้อย

ด้วยการจัดสรรพื้นที่แบบแย่งชิงกันเองของ “หลวงจู้” (ผู้บังคับการของแต่ละโรงงาน) เกือบจะเรียกว่าเกือบทุกหมู่บ้านจะมีโรงทึบอ้อย โรงม่แป้งมันสัมปะหลัง ๑-๒ โรงเสมอ แต่ในขณะนั้นที่ดินกรรมสิทธิ์เปลี่ยนมือหมดสิ้นไปแล้ว คงเหลือแต่การลักลอบถางป่าฆ่าไม้ที่อยู่ใกล้อิทธิพลของตน ปลูกอ้อยหรือมันสัมปะหลังอย่างผิดกฎหมายอันเป็นไม้เถื่อนไม้เมากับเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ แต่ลงท้ายก็กลายเป็นพื้นที่จัดสรรก่อน พ.ร.บ. ป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ และพระราชบัญญัติให้ใช้ที่ดินประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ.๒๔๙๗ ที่สามารถพิจารณาทำเป็นที่ดิน สค. ๑ และปรับขึ้นเป็น น.ส. ๓ เมื่อได้ทำการเกษตรเต็มพื้นที่แล้ว

ขณะนั้นโรงงานแป้งมันสัมปะหลัง ทำแป้งมันสำเร็จรูปบรรจุถุงผ้าดิบขาวส่งกรุงเทพฯ ส่วนโรงงานทึบอ้อย จะทึบอ้อยคั้นเอาน้ำอ้อย เคี้ยวด้วยไฟพินกากอ้อยตากแห้งผสมกับพินไม้ตัดจากป่าโดยไม่มีการอนุญาตกันเลย ทำน้ำตาลทรายแดงใส่ถุงเสื่ออก หรือเคี้ยวเป็นน้ำเชื่อมใส่ถัง ๒๐๐ ลิตร ส่งโรงงานน้ำตาลเพื่อทำเป็นน้ำตาลทรายต่อไป ทุกโรงงานจะมีลักษณะการบริหารและการจัดการในรูปแบบของเผด็จการ หรืออาจจะกล่าวว่าเป็น “นักเลงหัวไม้” และมีไร่หัวไม้เท่านั้น ที่ปกครองกันด้วยปืน สมัยนั้นคือ “ปืน เอ็ม ๑๖” และ “ปืนกลมือ” ที่ทะลักเข้ามาระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ เสรีไทย และภายหลังสงครามโลกสงบลงอาวุธที่นำเกรงขามที่สุดในสมัยนั้น คือ “๑๑ มม. ยูเอสอาร์มี”

สรุปแล้ว พื้นที่ที่อำเภอบ้านบึงเป็นพื้นที่อิทธิพลของแต่ละโรงงานที่มี “หลวงจู้” เป็นหัวใจใหญ่ในการปกครองคน และวางก้ำไปทั่วถิ่นของตนที่เจ้าหน้าที่ทุกแผนกการ หากไม่จำเป็นจะต้องวางตัว “เอาหูไปนา เอาตาไปไร่” จะอยู่ได้อย่างสุขสบายตามอัธยาศัย การจ้างเงินค่าแรงงานในโรงงานส่วนมากใช้เงินครึ่งหนึ่งกับผืนดินอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเขาห่อกระดาษแก้วเหมือนท็อฟฟี่ เพราะคนงานแทบทั้งนั้นต่างติดฝิ่นกับงอมแงม ซึ่งเป็นนโยบายในการปกครองด้วย

การทึบอ้อยสมัยนั้น ยังใช้ “แรงงานควาย” อยู่มากโรงงานหนึ่งเจ้าของเป็นนักเลงพอตัว แต่ยังไม่ใครจะมีทุนลงมากนัก ถึงกับส่งคนออกไปต้อนควายชาวบ้านเอาไปเทียมแอกเครื่องทึบอ้อยจนถึงตัวขึ้นมาได้ ชาวบ้านทั้งนั้นออกปากเป็นเสียงเดียวกันว่าควายไม่หายก็เป็นบุญแล้ว

นับเป็นโชคดีที่ข้าพเจ้าได้รับนโยบายจากหัวหน้ากองดังกล่าวแล้ว จึงทำให้หลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งในเรื่องที่ดินได้มากมาย เมื่อข้าพเจ้าได้ไปตามโรงทึบอ้อยแจ้งความประสงค์และนโยบายของทางราชการให้ทราบ จึงได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เพราะพวกเขายังมีที่ป่าที่

เราสามารถจะลั้กลอบขยายขอบข่ายงานของเราออกไปได้อีก บางรายถึงกับเอาคนงานมาช่วย ถางแนวรั้ววัดให้ บางทีก็เอารถมาช่วยขนลัมภาระในขณะที่ย้ายเด่นท์พักอีกด้วย ทำให้การปฏิบัติงาน สะดวกง่ายและรวดเร็วขึ้น รวมทั้งประหยัดงบประมาณลงเป็นอันมาก

อนึ่งการเดินทางไปปฏิบัติงานอย่างโดดเดี่ยวในป่าพื้นที่ที่ไม่มีผู้คน ย่อมมีอันตรายอยู่ รอบด้าน ทั้งคนร้ายจากหมู่บ้าน และจากสัตว์ร้ายจากป่ารกเสมอ เพื่อเป็นกำลังใจ ข้าพเจ้าเป็น ชาวพุทธ ได้อาราธนาพระพุทธรูปบูชา ๑ องค์ และพระเครื่อง ร้อยยู่รอบคออีกหลายองค์ไปด้วย เป็นที่อุ่นใจได้ แต่ยังไม่อบอุ่นกายเท่าที่ควร เพราะอาจถูกทำร้ายได้เสมอ จึงได้ซื้อปืนพก ลูกไม้ “โคลท์ รีวอลเวอร์” ล้ากลอง ๖ นิ้วขนาด ๙ มม. พกติดเอาไว้ใช้ในยามจำเป็นคราวที่ไป อยู่ป่าอย่างโดดเดี่ยวกับคนแปลกหน้าที่เป็นคนงาน คำมาก็เหลือแต่เรากับคนเฝ้าเด่นท์เท่านั้น นั่นก็ยังไม่อุ่นใจพอ จึงได้ทำเรื่องซื้อปืนยาว ไรเฟิล หรือปืนลูกซองยาว แต่ทางการไม่อนุมัติ เพราะได้รับอนุญาตปืนสั้นไปแล้ว เหตุผลไม่เพียงพอจึงต้องเสี่ยงไปหาสาเหตุอื่น เอาเป็นเพื่อ การล่าสัตว์ ก็ได้รับอนุญาตให้ซื้อได้แคปืนยาว “บาเรตต้า” ขนาด .๒๒ มม. ซึ่งก็เป็นปืนยิงเร็ว

อย่างไรก็ตาม ความกลัวมันหาจุดหยุดลงไม่ได้ ถ้าใครได้มาทางเด่นท์อยู่ในป่าใหญ่ ๆ อย่างนี้ดู จะรู้ว่าทุกเวลานาทีล้วนน่ากลัวทั้งนั้น แม้กระทั่งความมืด และสารพัดจะคิดถึง ความไม่ปลอดภัยรอบด้าน จะกินก็ต้องคอยมอง หูคอยฟัง บางครั้ง กิ่งไม้หักก็ตกใจแล้ว กลางคำ กลางคืนนกป่ามาร้องกึกๆ บ้าง บางทีก็มีเสียงตะโกนก้องของบ่างก็ตกใจตื่น จึงตัดสินใจยืมหมา คนงานที่บ้านอยู่ใกล้ๆ เอามาล่ามให้นอนหน้าเด่นท์เป็นเพื่อน เพราะหมายอมหูตาไว เฝ้าเอาไว้ ก่อนแต่พอตึกมาหน่อย หมาก็จะกลัวเหมือนกัน ตะเกียกตะกายขอเข้ามานอนในเด่นท์ด้วย ลง ทำยต้องเอาหมา ๒ ตัว มาอยู่เป็นเพื่อนกัน

ความกลัวเกรงดังกล่าวนั้น เพราะมันเป็นครั้งแรกที่ออกปฏิบัติงาน ทางเด่นท์อยู่ อย่างนั้นมันโดดเดี่ยว เดียวดาย ไม่เหมือนกับบ่ออกป่าครั้งยังศึกษาวนศาสตร์ไปทางเด่นท์กันเป็น หมู่คณะหลายหลัง สนุกสนานครื้นเครงตลอดเวลา

อย่างไรก็ตาม เมื่ออยู่ป่าอย่างโดดเดี่ยวมาได้ระยะเวลาเดือนสองเดือนก็ชิน ไม่เห็น จะมีอะไรมาทำให้เกรงกลัวจากนั้นจนตลอดอายุรับราชการ แม้จะนอนหนุนรากไม้กองไฟกอง เดียว ก็อยู่ได้ไม่สะทกสะท้านอีกเลย

วันหนึ่งเมื่อเสร็จงานรั้ววัดหมายแนวเขตป่าเพื่อสงวนป่าแล้ว จึงได้ออกตรวจตรา ความเรียบร้อยเป็นครั้งสุดท้าย ได้เห็นป่าหน่อหนึ่งมีไม้ใหญ่ขึ้นทึบเป็นที่น่าสนใจ จึงแวะเข้าไป ดูเป็นหมู่ไม้กระบาก ไม้ตะเคียนและไม้ชิงชันเป็นส่วนใหญ่ ที่มีร่องน้ำและก้อนหินก้อนใหญ่ๆ เท้าๆ ช้างหลายๆ ตัวเป็นกลุ่ม ต้นไม้เหล่านั้นก็ล้วนขนาด ๕-๖ คน โอบทั้งนั้น อย่างไรก็ตาม ในดงทึบ เช่นนี้ มักมีสิ่งที่น่ากลัวรวมอยู่ด้วยเสมอจริงอย่างคิด ได้สังเกตเห็นงูตัวหนึ่งขนาดข้อ มือเด็กยาวเกือบสามศอกเห็นจะได้ มันเลื้อยตามมาห่าง ๆ พอเราหยุด มันก็หยุด พอเราเดิน มันก็เลื้อยตามมาลองทำดั่งนั้นอยู่หลายครั้ง จึงน่ากลัวว่า ถ้าเราเผลอจะเป็นอันตรายได้ จึง ตัดสินใจยิงงูตัวนั้นด้วยบาเรตต้า .๒๒ ที่นำไปด้วย เมื่อลากมันมาที่หมู่บ้านสอบถามว่างูอะไร

ชาวบ้านตอบว่าลูกจูงอ่าง แม่มันตัวเท่านองยาวเกือบ ๓ วา เคยไล่พวกเขามาแล้วในป่าที่กล่าวแล้วนั้นแหละ ข้าพเจ้าขนลุกซู่รู้สึกได้ชัดเจน โชคดีที่ไม่เจอกับมัน เรื่องปิ่นบาเร็ดดำนี่ เมื่อซื้อใหม่ๆ แยกไปแยกมาไปป่าด้วยทุกวัน วันหนึ่งนั่งพักผ่อนกันอยู่ ปิ่นวางพาดตัก ลูบลำไปคลำมาผิดท่าอย่างไรไม่รู้ เกิดลั่นเปรี๊ยะขึ้นมา ทั้งเขาคือคนงาน ทั้งเรตกใจไปตามๆ กันนี่ถ้าคนงานนั่งอยู่ทางปากกระบอกปิ่นชี้ คงเป็นเรื่องใหญ่แน่ๆ คิดถึงทีไรใจหายทุกที

เมื่อนึกถึงปิ่นและนึกถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของคนในสังคมไทยที่เอื้ออารีต่อกัน การขอช่วยเหลือคนแปลกหน้าโดยเฉพาะที่เป็นข้าราชการ ข้าพเจ้าเกิดมีความรู้สึก ว่า ปิ่น ไม่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างคนไทยเราเลย เมื่อเรามีปิ่นใจ หรือผู้ที่จะทำร้ายเรา เขาย่อมต้องมีอาวุธเหนือเราหรือเท่า ๆ กับเรา เมื่อเรามีปิ่น เขาก็ต้องใช้ปิ่น เมื่อเรามีมีด เขาก็ย่อมต้องมีมีด ถ้าเรามีแต่หมัดเขาใช้หมัดเช่นเดียวกับเรา ไม่ถึงตาย ฉะนั้นเพื่อสงวนชีวิตปลอดภัยไว้ก่อน เราจึงงดใช้ปิ่นมาชั่วระยะเวลาหนึ่ง เมื่อเห็นว่าปิ่นทั้งสองกระบอกไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าอันใดให้เลย ช้ำยังต้องระวังกลัวหาย พกพาเอาไปก็หนักและจำนวนเงินที่ซื้อปิ่นถ้าเอาฝากธนาคารไว้คงจะได้ดอกเบี้ยมากทีเดียว เพราะขณะนั้นดอกเบี้ยธนาคารถึงร้อยละ ๑๑ ต่อปี ดีกว่าปัจจุบันที่เหลือแค่ ๑.๒๕% เท่านั้น จึงได้ขายให้เพื่อนทั้งสองกระบอกราคาเท่าทุน เพราะขณะนั้น ราคาปิ่นสูงขึ้นเป็นอันมากแล้ว

สภาพป่าไม้ธรรมชาติในอำเภอบ้านโป่งส่วนใหญ่ป่าดงดิบและป่าเบญจพรรณสลับกันไปอย่างกว้างขวางและรกทึบ จนแสงแดดที่ส่องลอดลงไปถึงพื้นป่าน้อยที่สุด พันธุ์ไม้มีค่าและสำคัญๆ ของป่าดงดิบ ได้แก่ ไม้ยาง ไม้ตะเคียน ไม้กระบาก ไม้ชัน เป็นต้น ส่วนป่าเบญจพรรณมีสภาพป่าโปร่งกว่าป่าดงดิบ มีไม้สำคัญและมีค่า ได้แก่ ไม้ประดู่ ตะแบก มะค่า เป็นต้น ป่าเบญจพรรณส่วนใหญ่อยู่ตามที่ราบ แม้จะมีต้นใหญ่ ๆ แต่ขนาดก็ยังไม่เท่ากับไม้สำคัญ ๆ ในป่าดงดิบ

ลักษณะของป่าดงดิบเขา

เมื่อมีการรังวัดหมายแนวเขตอำเภอบ้านบึงเสร็จลงแล้ว งานต่อไปต้องย้ายเส้นทางเดินทางเข้าเขตศรีราชาซึ่งได้มีการอนุญาตให้ “ทำไม้ตามสัมปทาน” ของ “บริษัท ศรีราชา จำกัด” ซึ่งเป็นป่าดงดิบรกชัฏ แสงแดดส่องลอดไปถึงพื้นป่าได้เพียงเล็กน้อยประมาณ ๑๐% เห็นจะได้ พื้นที่ป่าไม้จึงมืดเต็มไปด้วยไม้ชื้นรอนง และลูกไม้

เมื่อเริ่มต้นรังวัดเข้าเขตสัมปทาน บริษัท ศรีราชา จำกัด นั้น เพื่อให้ได้แนวเขตป่าสงวนเร็วขึ้น เราได้ถือเอาเขตสัมปทานเป็นเกณฑ์การรังวัด ซึ่งแนวเขตสัมปทานก็ได้ถือเอาเขตอำเภอที่ได้แบ่งเขตอำเภอบ้านบึง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี และอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยองเป็นเกณฑ์ แต่ยังไม่เคยมีการรังวัดสองกล้องและหมายแนวเขตมาก่อนเพียงแต่เอาแผนที่ทหารบกมาเป็นแผนที่มูลฐานเท่านั้น

ที่ห้วงงานการทำไม้ของบริษัท ศรีราชา จำกัด ข้าพเจ้าได้พบกับเพื่อนเตรียมอุดมศึกษาเกษตรศาสตร์แม่โจ้ เชียงใหม่ และได้สำเร็จวิชาวนศาสตร์ จังหวัดแพร่ มาด้วยกัน ชื่อ “เสมา ฉวีงาม” ทำหน้าที่ผู้ช่วยควบคุมการทำไม้สัมปทานบริษัท ศรีราชา จำกัด ส่วนตัวผู้ควบคุมการทำไม้คือ “นายพิสิฐา” เป็นรุ่นพี่จากแม่โจ้ และวนศาสตร์ แพร่ เช่นเดียวกัน

ชีวิตมนุษย์จะเป็นไปตามลิขิตก็ตามเพื่อนข้าพเจ้า นายเสมา ฉวีงาม ภายหลังได้โอนไปรับราชการกองทัพเรือครั้งสุดท้ายประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้พบกับ ปราบภูว่าเป็น นายนาวาโทเสมา ฉวีงาม รน. ทำหน้าที่หัวหน้าโครงการทำไม้ป่าสัมปทานเกาะช้างของกองทัพเรือ ส่วนนายพิสิฐา รุ่นพี่ได้สอบชิงทุนไปเรียนวิชา ศิลปศาสตร์ที่ประเทศฝรั่งเศสตามความต้องการของกรมศิลปากรสำเร็จแล้วกลับมารับราชการที่กรมศิลปากร

ข้าพเจ้าจึงได้ถือโอกาสกางเต็นท์อยู่ใกล้ๆ กับที่พักเพื่อน เพราะเป็นพื้นที่ชุมชน มีคนงาน มีเจ้าหน้าที่ และมีร้านค้า ที่สะดวกแก่ข้าพเจ้าเป็นอันมาก ขณะที่เพื่อนข้าพเจ้าและพนักงานบริษัทมีที่พักเป็นตู้รถไฟที่คล้ายตู้คอนเทนเนอร์ในสมัยนี้ ตั้งอยู่บนรางแยกที่พร้อมจะเคลื่อนย้ายได้สะดวก

เมื่อข้าพเจ้ามาตั้งเต็นท์อยู่บริเวณชุมชนของ บริษัท ศรีราชา ข้าพเจ้าได้รับความสะดวกในการเดินทางโดยรถยนต์รางอันเป็นรถตรวจการของบริษัทฯ เสมือนเป็นคนหนึ่งเจ้าหน้าที่ของบริษัท ด้วย

การทำไม้ตามสัมปทานของบริษัท ศรีราชา จำกัด นั้น เมื่อตัดไม้ที่ทำตามสัมปทานของบริษัทแล้ว จะทอนเป็นท่อนๆ ตามความยาวที่ต้องการไม้ที่ล้มลงมาแต่ละต้น เป็นไม้ใหญ่ ๆ ทั้งนั้น ขนาดที่ล้มลงนอนราบกับพื้นแล้ว ข้าพเจ้าสูงขนาด ๑๗๕ ซม. ยังไม่อาจมองข้ามหลังไม้ดูเพื่อนที่อยู่อีกฟากหนึ่งได้ แสดงว่าไม้ต้นนั้นมีเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๗๕ ซม. เหมือนกัน

ไม้ที่ล้มลงและตัดทอนเป็นท่อนเหล่านั้นจะได้รับการ “ชักลากด้วยสายสลิง” ที่มีต้นกำลังคือ “เครื่องวินซ์” คือเครื่องยนต์ที่ดึงให้ไม้เคลื่อนที่ไปตามสายสลิงเป็นช่วง ๆ จนถึงหมอนไม้ใกล้รางรถไฟ บางแห่งถ้าไม้เล็ก ๆ จะใช้ “ช้างลาก” ไปขึ้น “รถบรรทุก” ลากนำไปที่

สถานีของบริษัทที่มีอยู่ถึง ๔ สถานี คือสถานี จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เมื่อครบเที่ยวหนึ่ง รถไฟของบริษัทฯ ก็จะลากเข้าสู่โรงเลื่อยไม้ของบริษัท ที่ชายทะเลศรีราชา จากสถานีเจ้าพระยาประมาณ ๓๖ ก.ม.

การชักลากไม้ด้วยรถไฟ และการจัดตั้งโรงเลื่อยจักรรวมทั้ง “บริษัทศรีราชา จำกัด” นั้นด้วยความคิดริเริ่มจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๓ โดย “มหาอำมาตย์เอก จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) อดีตแม่ทัพหลวงที่ยกไปปราบเงี้ยว (ฮ่อ) ปล้นเมืองแพร่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕

บริษัท ศรีราชา จำกัด มั่นคงเป็นปึกแผ่นมาโดยลำดับ มีชื่อเสียงยอมรับชมชอบอยู่โดยทั่วไป แต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง บ้านเมืองและประชาชนบอบช้ำจากสงครามมากมายถึงขนาด “สิบเบี้ยใกล้มือ” กันอย่างกว้างขวาง เป็นเหตุให้ป่าไม้มีค่าไม่ว่าจะเป็นป่าแดง (ป่าเต็งรัง) ป่าเบญจพรรณ และป่าดงดิบ ได้ถูกบุกรุกลักลอบตัดถางเผาเอาเป็นที่ทำกินเป็นอันมากและรวดเร็ว ไม่มีค่าต้นไม้ใหญ่ ๆ ขนาดโตวัดรอบ ๒-๓ เมตรหรือกว่านั้น ถูกตัดฟันลงและเผาให้หมดไหม้ไปด้วยเวลาอันรวดเร็ว โดยไม่ใยดีกับมูลค่าไม้ที่สูงขึ้นทุกวัน

กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลป้องกัน ปราบปราม และอนุรักษ์ป่าไม้ แต่พนักงาน และเจ้าหน้าที่ที่ดูแล ปราบปรามผู้ลักลอบตัดไม้ ถางป่า และบุกรุกพื้นที่ป่ามีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อพื้นที่อันกว้างใหญ่ไพศาลในขณะนั้น ที่จับได้ก็จับกันไปทีละไม้ได้ก็ถางป่ากันต่อไป พนักงานป่าไม้ผู้ที่ได้ร่ำเรียนอบรมมาให้รักป่าในฐานะเจ้าของป่า แทนที่จะร่วมกันกับประชาชนช่วยกันดูแลป่าไม้ เจ้าหน้าที่จึงกลายเป็นขมื่นกับปูนกับประชาชน เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน การดูแลป้องกันรักษา และป้องกันปราบปรามผู้กระทำผิดจึงกระท่อนกระแท่นไม่เป็นชิ้นเป็นอันเสมอมา

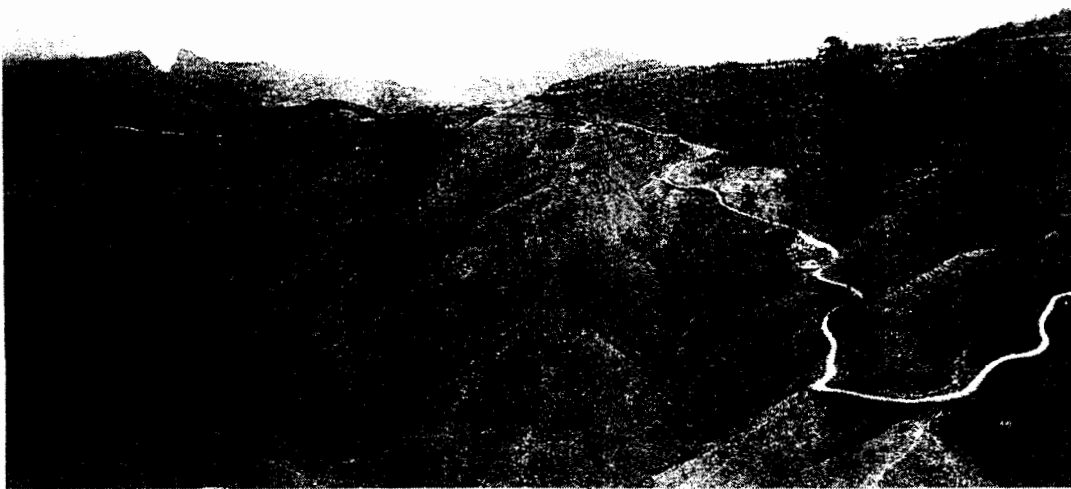
จริง ๆ แล้วชาวบ้านทั่วไปเขารู้ว่าใครตัดไม้ใครถางป่า ใครบุกรุกป่าแต่เมื่อเจ้าหน้าที่สืบหาผู้กระทำความผิด ทุกคนไม่มีใครบอก ต่างพูดกันเป็นเสียงเดียวกันว่า “ไม่รู้ - ไม่เห็น” ถ้าจับไม่ได้คาหนังคาเขา ก็เอาผิดอะไรไม่ได้แน่นอน ที่จะให้ชาวบ้านชี้ตัวผู้กระทำความผิด ย่อมเป็นไปได้ยากสภาพป่าก็เสียหายลงเรื่อย ๆ และรวดเร็ว

การโค่นล้มทำลายป่าในสองจังหวัด คือ ชลบุรี และจังหวัดระยอง ทำกันเป็นลำเป็นสัน น่าจะเรียกได้ว่า “เขาแข่งขันกันทำลายป่า” มากกว่าธรรมดา นายทุนทั้งในท้องถิ่น และต่างท้องถิ่นจะหนุนเนื่องเข้ามาหา กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน เจ้าของท้องถิ่นแต่บางราย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะวิ่งเข้ามาหานายทุนถึงในกรุงเทพฯ เอง “หาทุนไปโค่นถางป่า” ในเขตที่เจ้าหน้าที่กำลังรังวัดหมายแนวเขตป่า เพื่อประกาศเป็นป่าสงวน เขาจะโค่นถางป่าแต่ละครั้งกัน “หนึ่งพันไร่ เป็นเกณฑ์” แล้วปลุกอ้อยหรือมันสำปะหลังให้ในปีแรก แล้วภายหลังก็หาลูกบ้านของตนเองลงชื่อใน สค. ๑ (สิทธิครอบครอง) หลาย ๆ รายจนครบหนึ่งพันไร่ นำไปแจ้งที่ดินอำเภอ เพื่อตรวจสอบให้ออก น.ส. ๓ ให้ในภายหลัง (ที่ดินทำประโยชน์แล้วหรือเรียกว่าหนังสือสำคัญ ๓) ให้เรียบร้อยเป็นราคารวม ๒ แสนบาทต่อเนื้อที่หนึ่งพันไร่ เฉลี่ยแล้วไร่ละ ๒๐๐ บาทเท่านั้น โดย

นายทุนไม่ต้องทำอะไรเลย หากมีการจับกุมเกิดขึ้น ตาสีตาสาเป็นผู้ถูกจับ และถูกปรับเป็นเงินเล็ก ๆ น้อยๆ แล้วปล่อยตัวไป

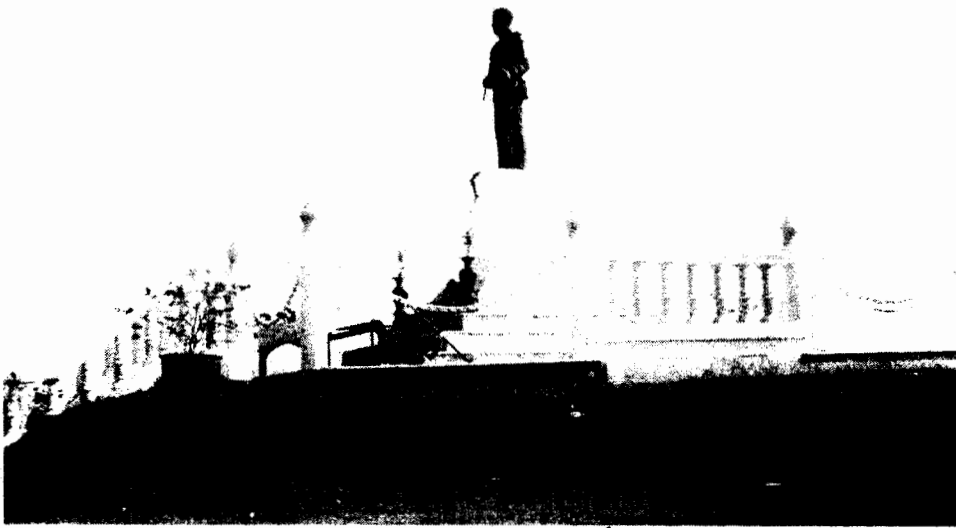
กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทางแถบนี้มี “อิทธิพล” มากสามารถควบคุมลูกบ้านให้อยู่ในโอวาทและฉลาดในการวางแผนถ้าเขาได้ทุนมาทำหนึ่งพันไร่ สองแสนบาท เขาก็จะสั่งให้ลูกบ้านถางป่า สองพันไร่ มอบหมายนายทุนไปหนึ่งพันไร่ กำไรมากมายอยู่แล้ว ที่เหลืออีกหนึ่งพันไร่นำไปขายนายทุนอีกคนหนึ่งได้เงินอีกสองแสนมาฟรี ๆ ทำอย่างนี้อยู่ยาวนานนับ ๑๐ ปี ป่าไม้อันกว้างขวางของพื้นที่จังหวัดนี้จึง “โล่งเตียนไปหมด” ภายใน ๑๐ ปีเท่านั้น แม้ในเขตป่าสัมปทานของบริษัท ศรีราชา จำกัด “ไม้ก็หมดป่า” เป็นที่นาที่ไร่ไปหมด ไม้มีไม้ทำตามสัญญาสัมปทานอีกต่อไป บริษัทจึงต้องเปลี่ยนงานจากโรงเลื่อยจักรเป็นโรงงานไฟเบอร์บอร์ด และโยมะพร้าวสังเคราะห์ เปลี่ยนชื่อจากบริษัท ศรีราชา จำกัด เป็นบริษัท ศรีมหาราชา จำกัด ในกาลต่อมาไม่ช้าไม่นาน

เมื่อกล่าวถึงบริษัท ศรีราชา จำกัด ที่สถาปนาขึ้นเมื่อ ๒๔๔๓ อันเป็นบริษัทของคนไทยภูมิปัญญาก้าวหน้าที่ดำเนินการในรูปแบบที่ทันสมัยเป็นการทำไม้ครบวงจร กล่าวคือการตัดไม้ตามสัมปทานในป่า ชักลากไม้ด้วยรถไฟ (รถจักรไอน้ำ) ไปเข้าโรงเลื่อย ได้ไม้แปรรูปส่งเข้ากรุงเทพฯ และปลูกสร้างสวนป่า เพื่อชดเชยต้นไม้ที่ตัดฟันลงมา เศษไม้ปลายไม้ที่เหลือนำไปทำไม้อัด ไม้ประสานด้วยโรงเลื่อยแห่งนี้ ที่เป็นโรงเลื่อยจักรอันทันสมัยแห่งแรกของภาคตะวันออกที่ท่านมหาอำมาตย์เอก จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต) ผู้บุตรของพระยาสุรศักดิ์มนตรี (แสง) ผู้มีเกียรติประวัติเป็นที่นิยมชื่นชมกันต่อไป ที่อาจกล่าวได้ว่า “ยอดเยี่ยม” ในทุกด้าน สร้างตำบลศรีราชาให้รุ่งเรืองเป็นอันมาก ตกทอดสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

สภาพป่าไม้ที่ถูกถางทิ้งร้างมากมาย

มหาอำมาตย์เอก จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีเป็นชาวจังหวัดธนบุรี ผู้เริ่มก่อตั้ง บริษัท ศรียาชา จำกัด ขึ้นที่ตำบลศรียาชา จังหวัดชลบุรี ท่านผู้นี้ ครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๒๗ อันเป็นวันเฉลิมพระชนมพรรษาสิ้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาทในพระบรมมหาราชวังสว่างไสวไปด้วยระย้าโคมไฟฟ้าอันเป็นการเริ่มต้น “วันแรกของการนำไฟฟ้ามาใช้ในประเทศไทย” หลังจากมีใช้ในลอนดอน เมืองหลวงของราชอาณาจักรอังกฤษ (บริเตนใหญ่) เพียง ๒ ปี

มหาอำมาตย์เอก จอมพลเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต)

รัชสมัยเดียวกันนี้ ที่กบฏเงี้ยวปล้นเมืองทางภาคเหนือลำปางและเมืองแพร่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าคุณเป็นแม่ทัพขึ้นไป “ปราบกบฏเงี้ยว” ที่ลำปางและแพร่ ปล่อยการบริหารงาน บริษัทฯ ให้บริษัท บอเนียว ผู้ซึ่งเข้ามาขอร่วมทุน และดำเนินงานร่วม (พ.ศ. ๒๔๔๕ - ๒๔๔๖)

เสร็จสงครามปราบกบฏเงี้ยว ท่านเจ้าคุณจึงกลับมาบริหาร บริษัท ศรียาชา ต่อ กิจการก็ดีขึ้นโดยลำดับจนถึงอสังกรรม ๒๔๗๓ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๔ “กรมพระสวัสดิวัฒน วิศิษฐ์” ในนามพระคลังข้างที่ โปรดให้ “นายหลุย ศรีวัต” เป็นผู้บริหารงานต่อมา ทั้งนี้ เนื่องจากงานพระคลังข้างที่เป็นเจ้านี่ของบริษัทฯ นี้ อยู่เป็นจำนวนมาก จนเมื่อโรงเลื่อยประสบอัคคีภัยครั้งใหญ่เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ไม่อาจดำเนินการเลื่อยไม้ต่อไปได้ แต่กิจกรรมของบริษัทฯ โดยเฉพาะโรงเลื่อยยังพอมิทางที่จะเติบโตเป็นประโยชน์แก่คนไทยในภายภาคหน้าได้

องค์อำนวยการพระคลังข้างที่จึงโปรดให้ “พระยามโหสวรรค์” เข้าไปฟื้นฟูกิจการของบริษัทฯ ต่อมาโดยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ กิจการของบริษัทก็เจริญรุ่งเรืองต่อมา จนเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาและสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่เริ่มต้นด้วย “กองทัพญี่ปุ่นใช้กำลังบุกประเทศไทย” เพื่อขอเดินทางผ่านไประบกับอังกฤษทางพม่าและอินเดียที่ยุตติลงด้วยดี เมื่อเจรจาตกลงกันได้ แต่เพื่อความปลอดภัยฝ่าย “ทหารไทยได้นำกำลังเข้ามาปกป้อง” ยึดโรงเลื่อยไว้ดำเนินกิจการต่อให้เป็นผลดีต่อชาติในภาวะสงคราม และเพื่อให้โรงงานอุตสาหกรรมรอดพ้นจากการยึดครองของอริราชศัตรู ที่เข้ามาตั้งฐานทัพอยู่ในประเทศไทย มิให้นำไปใช้ประโยชน์กับฝ่ายตรงข้ามได้ โรงเลื่อยถูกยึดครองจากฝ่ายทหารจนถึง พ.ศ. ๒๔๙๐ ฝ่ายทหารจึงได้ส่งมอบคืนให้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ที่รับซื้อกิจการทั้งหมดในปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ในราคา ๒,๗๗๐,๐๐๐ บาท และเข้ามาดำเนินกิจการต่อมาด้วยการเปลี่ยนชื่อเป็น “บริษัท ศรีมหาราชา จำกัด” จนข้าพเจ้าเข้ามาขออาศัยพื้นที่ตั้งเดินทปฏิบัติภารกิจที่กรมป่าไม้มอบหมาย ให้มารังวัดหมายแนวเขตเพื่อทำแผนที่ประกอบท้ายประกาศเป็นป่าสงวน (พ.ร.บ.)

ขณะนั้น พ.ศ. ๒๔๙๔ เท่าที่ได้เห็น “บริษัท ศรีมหาราชา จำกัด เป็นบริษัทคนไทยที่มีความมั่นคง มาก ด้วยการบริหารแบบคนไทยทั้งหมด ๑๐๐% มีการบริหารอย่างเป็นระบบ มีทรัพย์สินมากมาย ล้วนมีค่า” เช่นโรงเลื่อยจักรที่ทันสมัย ระบบรถไฟที่ประกอบไปด้วย รถจักรไอน้ำ ๓-๔ หัว ทางรถไฟยาวกว่า ๕๐ กิโลเมตร รถบรรทุกสำหรับบรรทุกไม้ท่อนนับร้อย รถตู้ที่พักรถตรวจการ รถยนต์รางตรวจการ รถแทรกเตอร์ เครื่องต้นกำลังวินซ์สำหรับลากไม้ด้วยสายสลิง รถบรรทุกอีกหลายคัน ช่าง บ้านพักเจ้าหน้าที่ บ้านรับรองชายทะเล สะพานส่งไม้ลงเรือเดินทะเล และที่ทำการอันโอ้อ่า รวมทั้งออร์เดอร์จากบริษัทอื่นในบริษัทที่มั่นคงและบริษัทอื่น ๆ อีกด้วย นับเป็นตัวอย่างอันดีที่คนไทยจะได้เอาเป็นตัวอย่าง

บริเวณป่าสัมปทานมีพื้นที่กว้างขวางกินเนื้อที่อำเภอศรีราชา อำเภอบ้านบึงและอำเภอบ้านค่าย คลุมพื้นที่ป่าชบบอน ป่าห้วยเจตมูลและป่าคลองใหญ่ ที่เต็มไปด้วยไม้ขนาดใหญ่ที่สามารถทำออกได้เป็นจำนวนมาก เช่นไม้ยาง ไม้ตะเคียน ไม้กระบาก ไม้ชัน ไม้ซุมแพรก รวมทั้งเศษไม้ปลายไม้ที่ทิ้งค้างไว้ในป่าอีกมากมาย ที่ภายหลังบริษัทได้รับเก็บมาทำไม้อัดไฟเบอร์บอร์ด ออกจำหน่าย รวมทั้งภายหลังได้ใช้วัสดุพื้นบ้านคือ “ผลิตภัณฑ์โยมะพร้าว” ที่เรียกว่า “ทีนอน-หมอนเรนโบว์” ด้วย

ที่ศรีราชาสมัยนั้น นอกจากป่าดงดิบศรีราชา และเลื่อยลายพาดกลอนศรีราชาที่ดูร้ายพอๆ กับปลาฉลาม เลื่อยศรีราชาที่กัดกิน นายแฉล้ม แล้ว ศรีราชาเป็นท่าเรือลอยน้ำ ระหว่างศรีราชากับเกาะสีชัง โรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าสุทนต์มณี ศรีราชา และที่ไม่น่าจะลืมคือ บ่อน้ำร้อนศรีราชาสมัยนั้น ใครไปศรีราชาไม่ไปบ่อน้ำร้อนศรีราชาคงยังไม่ได้ว่าไปศรีราชา มา แต่ปัจจุบัน บ่อน้ำ

* ... จากจดหมายเหตุและสารคดี บริษัท ศรีมหาราชา จำกัด ตีพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ ๒๐ ปี

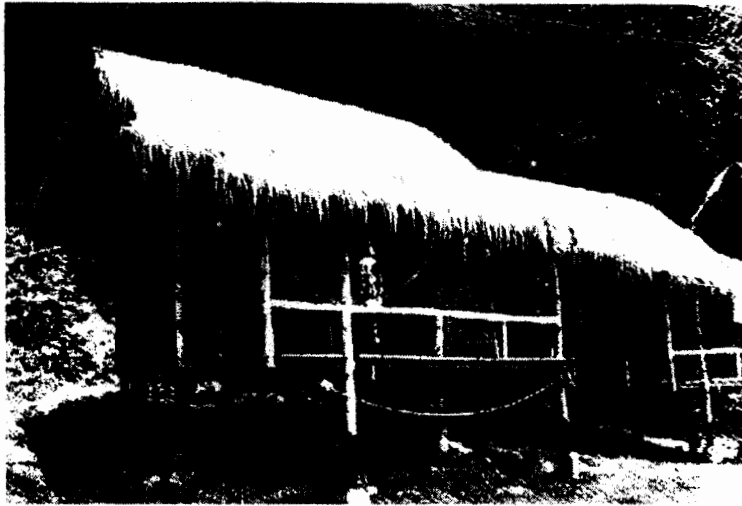
ร้อนอยู่กลางอ่างเก็บน้ำบางพระเสียแล้ว โดยกรมชลประทานได้สร้างอ่างเก็บน้ำล้อมบนบ่อ น้ำร้อน ทำเป็นท่อเหล็กรับน้ำไหลผ่านระดับน้ำในอ่างเก็บน้ำซัก ๑ เมตร เห็นจะได้จะยังร้อนอยู่หรือไม่ ก็ไม่มีใครสนใจกันแล้ว ถ้ายังจะทำเป็นที่อาบน้ำแร่อย่างจังหวัดระนองก็น่าจะดี

เมื่อปี ๒๔๙๔ เสรีจากภารกิจจังหวัดหมายแนวเขตป่าสงวน อำเภอศรีราชา อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี และอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง ด้วยการทำสรุปผลงานส่งผู้บังคับบัญชาคือหัวหน้ากองโครงการกรมป่าไม้แล้ว ไม่ช้าไม่นานก็ได้รับคำสั่งให้ไป “รังวัด หมายแนวเขตป่า ป่าประดิษฐ์พันเสลา อำเภอบ้านไร่ อำเภอทับทัน จังหวัดอุทัยธานี” ในความควบคุมของป่าไม้เขตนครสวรรค์ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ คราวนี้เป็นงานเร่งด่วน กรมป่าไม้จึงได้ให้ออกไปปฏิบัติงานร่วมกัน ๓ สายงานคือข้าพเจ้า ๑ สาย “นายเชาว์ อินทรทัต” สายงานหนึ่ง และ “นายมนเทียร ศรีสุโข” อีกสายงานหนึ่งโดยตกลงแบ่งปริมาณงานกันแล้ว นายเชาว์ฯ เริ่มงานที่อำเภอบ้านไร่ส่วนข้าพเจ้าและนายมนเทียร เริ่มงานจากตำบลประดิษฐ์ ณ จุดเดียวกันโดยข้าพเจ้าเริ่มงานเคลื่อนไปทางตะวันออก นายมนเทียรฯ เริ่มงานเคลื่อนไปทางตะวันตก

ที่ป่าบ้านไร่มีสภาพเป็นป่ารกชัฏเหลือเกิน และห่างไกลกันดาร สมัยนั้นยังไม่มีทางรถยนต์ไปถึง จึงต้องเดินทางโดยเกวียนขนสัมภาระ ส่วนคนเดินทางตามเกวียนไป เหนื่อยนักถ้ายังไม่พักก็ขึ้นนั่งบนเกวียน แต่มั่นกระแทกกระทั้นยิ่งนัก เพราะเกวียนไม่มีแหนบสปริงสู้เดินไม่ได้ลงท้ายต้องขอลงเดินตามเดิม ๖๐ กม.จากอำเภอหนองฉางไปอำเภอบ้านไร่ (รถไปได้แค่อำเภอหนองฉาง) พวกเราออกเดินทางแต่เช้า ถึงอำเภอบ้านไร่ก็ใกล้ค่ำ ด้วยอาหารที่บ้านป่าที่ว่าจ้างชาวบ้านข้างอำเภอทำ เราก็อาศัยหลับนอนที่ศาลาพักร้อนข้างอำเภอ รุ่งเช้าเราก็เริ่มเข้ารายงานตัวต่อปลัดอำเภอบ้านไร่ ผู้ทำหน้าที่แทนนายอำเภอ “เพราะที่อำเภอบ้านไร่นี้ ยังไม่เคยมีนายอำเภอ เนื่องจากเป็นอำเภอที่ห่างไกลทุรกันดารมาก” ใครได้รับคำสั่งให้ไปเป็นนายอำเภอบ้านไร่ ก็มักจะเสียชีวิตโดยไม่ยอมไป แล้วก็วิ่งเต้นขอย้ายไปอยู่ที่อื่น ที่อำเภอบ้านไร่จึงมีแต่ปลัดอำเภอรักษาการแทนนายอำเภอเสมอมา

เมื่อรายงานตัวเสร็จสรรพ นายเชาว์ อินทรทัต ก็จ้างลูกหาบเดินทางต่อไปยังจุดหมายที่เริ่มงานต่อไปยังจุดที่จะเริ่มต้นงานรังวัดของเขา ส่วนข้าพเจ้ากับนายมนเทียรฯ ด้วยเกวียนเล่มนั้นเดินทางไปตามประดิษฐ์ ที่ต้องเดินทางเฉียงไปทางตะวันตกเฉียงเหนืออีกกว่า ๕๐ กิโลเมตร บ่ายเกือบจะค่ำอีกเหมือนกัน ก็ถึงบ้านประดิษฐ์ที่เราจะต้องไปเริ่มงานที่นั่น

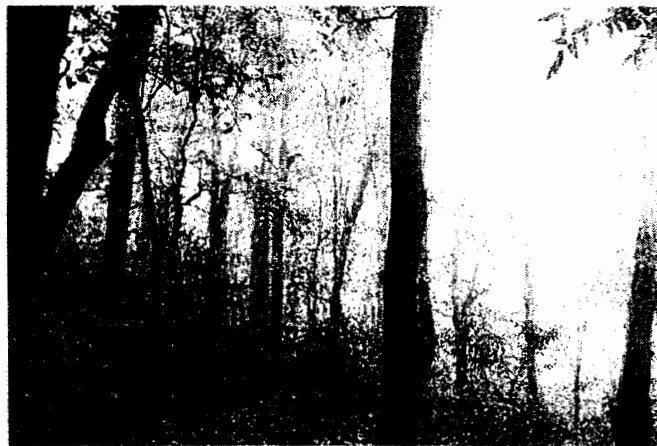
ณ ที่นั่น เราไม่ต้องกางเต็นท์นอน เพราะมีกระท่อมที่เจ้าของสร้างเกือบจะเสร็จแล้ว เราจึงขอเช่าเป็นที่พักชั่วคราว และว่าจ้างเจ้าของบ้าน เป็นแม่ครัวทำอาหารเสร็จ กระท่อมดังกล่าวนั้น เป็นแบบไม้ไผ่เรือนผูก ชั้นเดียวใต้ถุนสูง หลังคามุงด้วยใบพลวง (เหียง) พื้นปูด้วยฟาก (ไม้ไผ่สับ) แบ่งเป็นสองห้องและระเบียง เจ้าของคิดค่าเช่าเดือนละ ๒๐ บาท เท่านั้น อยู่ได้ ๒ คนออกกันคนละครึ่ง

สภาพบ้านที่เช่าพักในป่า

ขณะนั้น ค่าเบี้ยเลี้ยงของเราได้วันละ ๑๘ บาท ในอัตราปกติ ๔.๕๐ บาทเพราะลักษณะงาน “เป็นงานทางไกล ก้นดาร์” และข้อกำหนดการจ่ายเบี้ยเลี้ยง ระบุไว้ชัดเจนว่า ถ้าทำแผนที่หรือหยั่งน้ำทะเลจะเบิกเบี้ยเลี้ยงได้ ๔ เท่า ที่เรียกกันเวลานั้นว่า “รีดับเบิล” พวกเราทำแผนที่จึงได้รับเบี้ยเลี้ยงวันละ ๑๘ บาท

ป่าบ้านไร่-ทับทัน-ทับเสลา-ประดู่ยืน เป็นป่าดงดิบรกชัฏ เช่นเดียวกับป่าบ้านบึงศรีราชา สลับกับป่าเบญจพรรณ มีพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาลไปทั่วทั้ง จังหวัดอุทัยธานี ติดต่อไปถึงจังหวัด นครสวรรค์ ชัยนาท สุพรรณบุรี และกาญจนบุรีที่ว่าเป็นผืนป่าตะวันตกห้วยขาแข้งมรดกโลกในปัจจุบันนี้ ป่าทับเสลา-ประดู่ยืนเป็น “ป่าบริสุทธิ์” (Virgin) ไม่เคยมีการทำไม้มาก่อนสัตว์ป่า เก้ง กวาง หมูป่า ลิง ค่าง อย่างกับเป็นส่วนสัตว์เปิดได้เห็นอยู่เสมอ แม้สัตว์ดุร้าย เช่นงูจงอาง ข้าพเจ้าฟังจะรู้ว่าสัญชาติญาณของมนุษย์เป็นอย่างไรก็ป่านี้ได้พบกับ “งูจงอาง” ขนาดใหญ่สักสองวา ลำตัวเท่าขาเห็นจะได้ เราพบกันอย่างจัง ห่างกันไม่ถึง ๓ วา ข้าพเจ้าอยู่ในท่าก้าวเท้าแต่ขาแข็งที่อดังท่อนไม้ โดยไม่รู้สีกตัว ตาจับอยู่ที่งูตัวนั้นเขม็ง จนมันเลื้อยลับตาไป ไม่สนใจข้าพเจ้าซึ่งข้าพเจ้าฟังจะรู้จักสัญชาติญาณของมนุษย์ก็ตรงนี่เอง

ป่าเบญจพรรณ

สภาพพื้นที่ป่าดังกล่าวนี้ อยู่ทางทิศตะวันออกของพื้นที่ป่าตะวันตก ที่ได้รับการยอมรับจากนักวิชาการและนักอนุรักษ์ทั่วโลกว่ามี“ความหลากหลายทางชีวภาพมากที่สุด”แห่งหนึ่งของโลก เป็นจุดร่วมของการกระจายสายพันธุ์จากแหล่งต่างๆอันเป็นที่ซึ่งสายพันธุ์จากตะวันตกคืออินเดีย และพม่า เข้ามาบรรจบกับสายพันธุ์ทางทิศตะวันออกคือ เขมร ลาว เวียดนาม พร้อมๆ กับเป็นแหล่งเชื่อมต่อระหว่างสายพันธุ์จากเทือกเขาหิมาลัยและสายพันธุ์แถบมลายู พื้นที่เหล่านี้จึงถือว่าเป็น “ผืนป่ามหัศจรรย์” ที่เราสามารถพบพืชพรรณแปลกๆ เช่น วานเพชกรหึ่ง **ที่ใหญ่ที่สุดในโลก** สัตว์ป่าหายากเช่นควายป่า เสือโคร่ง ช้างป่า สมเสร็จ นกเงือกคอแดง กระตัง ลิงไฉ้เจียะ เป็นต้น ความหลากหลายของพืชพรรณในป่าแห่งนี้ อาจกล่าวได้ว่า “มีมากชนิดกว่าที่พบในทวีปยุโรป ทั้งทวีป” ปัจจุบันป่าดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ป่าห้วยขาแข้งต่อมาเป็นที่ยอมรับจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือ UNESCO ป่าห้วยขาแข้งร่วมกับป่าทุ่งใหญ่นเรศวรจัดตั้งขึ้นเป็นมรดกทางธรรมชาติของโลกเป็นแหล่งแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำประกาศมรดกโลกของยูเนสโก

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร

คณะกรรมการมรดกโลก แห่งอนุสัญญาคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติของโลกได้ประกาศเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๔ ให้อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร เป็นมรดกโลก เนื่องจากหลักฐานที่ปรากฏแสดงให้เห็นผลงานอันล้ำเลิศ ทางสถาปัตยกรรมไทยยุคแรก ความงดงามอลังการของศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม แห่งอาณาจักรสุโขทัย เป็นประจักษ์พยานของความรุ่งเรืองในอดีต แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและประวัติศาสตร์การก่อตั้งประเทศ

หลักฐานที่เป็นผลงานอันเลิศนี้ ปรากฏอยู่มากมายในอุทยานประวัติศาสตร์ทั้งสามแห่ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นแบบของศิลปะไทย ทั้งด้านสถาปัตยกรรม และประติมากรรม ที่ส่งอิทธิพลต่อมายังศิลปะสมัยอยุธยา

SUKHOTHAI AND ASSOCIATED CITIES

Sukhothai was a capital of the first kingdom of Siam in the ๑๓ and ๑๕ century A number of notable monuments. Which represent a masterpiece of the first Thai architectural style, can be seen in Historical Park of Sukhothai Si Satchanalai are representative of the first are Thai Art and the creation of the first Thai State

The World Heritage Committee inscribed Sukhothai and Associated cities on the World Heritage List in ๑๙๙๑

แหล่งมรดกโลกที่ยูเนสโกประกาศ แห่งที่ ๒ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา
(๑๙๙๑ Historic City of Ayuttaya and associated historic town)

แหล่งมรดกโลกที่ยูเนสโกประกาศ แห่งที่ ๓ แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง
(๑๙๙๑ Ban Chaing Archaeological Site)

แหล่งมรดกโลกที่ยูเนสโกประกาศ แห่งที่ ๔ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่-ห้วยขาแข้ง
(๑๙๙๑ Thungyai - Huai Kha Khaeng Wild life Sanctuaries)

คำคม

“มนุษย์ เป็นสัตว์จำพวกหนึ่งซึ่งประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย ที่ยังคงต้องพึ่งพาธรรมชาติเป็นวัฏจักร มนุษย์หรือสัตว์ ป่าไม้ น้ำ และบรรยากาศที่ต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน แต่วันนี้มนุษย์ได้พัฒนาตนเองจนมีจำนวนมากขึ้น และใช้ประโยชน์จากป่าไม้ และน้ำมากเกินไป จนป่าไม้หมด น้ำเสีย ฟ้าอากาศวิปริตไปหมดแล้วจึงเป็นสัญญาณว่า....

“...มนุษย์เป็นสัตว์พวกสุดท้ายที่มาเยือนโลก แต่ด้วยชีวิตอันประเสริฐกว่าสัตว์ทั้งหลาย มนุษย์จึงจะต้องเป็นพวกแรกที่จะต้องจากโลกนี้ไป ด้วยการทำลายโลกเสียเองให้เป็นโลกที่ไม่มีสัตว์ป่า ไม่มีป่าไม้ ไม่มีน้ำ อย่างเดียวกับโลกใบอื่น ๆ ที่มนุษย์อุตสาหะไปเยือนมาแล้ว....”

ข้อความที่คัดมาไว้ข้างบนนี้ ผู้วิจัยต้องการย้ำให้เห็นว่า เรื่องของศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติเป็นเรื่องของโลก เป็นของส่วนกลางที่ทุกคนต้องร่วมมือกันอนุรักษ์เอาไว้ เพราะเป็นของมี “คุณค่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ต้องสืบต่อและนำไปเชิดชู” คุณค่าที่กล่าวนั้นมี ความอ่อนไหวเปราะบางและมีสุนทรียภาพของระบบนิเวศทางธรรมชาติ เป็นภูมิปัญญาวัฒนธรรม วิถีชีวิตและจิตวิญญาณไทยในแต่ละสมัยรวมอยู่ด้วย

ประชาชนพลเมืองในเขตป่านี้ ส่วนใหญ่ที่มีไม่กี่หมู่บ้าน เป็นชนกลุ่มน้อย “ชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ)” คนไทยส่วนมากจะเรียกพวกคนเหล่านี้ว่า “ยาง” แต่ที่หมู่บ้านประดู่ ยืนที่พักเริ่มงานนั้น เป็น “ชาวไทยเชื้อสายมอญ” ภาษาพูดพูดไทย ชาวบ้านที่นี่ไม่สู้จะเคร่งครัด ทางความเชื่อดั้งเดิมมากนัก เพราะคนงานที่ไปด้วย สามารถแต่งงานกับชาวบ้านนี้ เมื่อไปอยู่ได้เพียง ๓ - ๔ วันเท่านั้น

กระเทรียงเชื้อสายมอญ

ชาวบ้านประจวบ เป็นชาวบ้านป่าจริงๆ ตลาดสดของเขาอยู่ในป่า และรอบๆ หมู่บ้านทั้งสิ้น ข้าวไรทำอะไรพอกิน จำเป็นจะต้องหาของป่า สัตว์ป่าไปแลกกับข้าวเอามาไว้กินนานๆ แทบจะทุกวันเขาจะออกไปเก็บผัก หักพินหาของป่า เอามาใช้ในครัวเรือน และเก็บไว้ขาย ฤดูใดมีอะไรมากก็จะเอาไปขายในหมู่บ้านใหญ่ๆ หรือตัวอำเภอ เช่น ฤดูฝนช่วงหน้าแล้งเดือน ๕ เขาก็จะตี “ผึ้งหลวงที่เกาะกันนับเกือบร้อยรังบนต้นยวนผึ้ง” ตอนเห็นโค่นออกยิ่งสนุกเป็น ประจำปีเลยทีเดียวเพราะจะมีพ่อค้า แม่ค้าที่อุตสาหะเดินทางไปหาซื้อจากชาวบ้านที่เก็บมาจากป่าเอาไปขายเพื่อทำกำไรอีกทอดหนึ่ง บ้างที่เป็นพรานป่าล่าได้ลิง ชะนี เอาลูกไปขายที่อำเภอ ถ้าได้สัตว์ใหญ่เช่นวัวแดงก็นับว่าถูกหวยที่หนึ่งสบายไปเป็นปี นอกจากนี้ก็ยังมี กวาง ที่เขาได้กันเสมอ หมู่บ้านอย่างนี้เราต้องทำการรังวัดหมายแนวป่าเอาออกจากเขตป่าสงวนตามระเบียบ

ก่อนหน้าที่ข้าพเจ้าจะมาประจวบประมาณเดือนกว่าๆ ฝนตกหนักน้ำป่าไปทั่วพื้นป่า ลงคลองไม่ทัน ทำให้น้ำเอ่อนองไปทั่วพื้นที่ป่าที่ตอนเป็นที่ราบ แต่มีเนินจอมปลวกที่หน้าฝนจะเกิดเห็นโค่นเป็นเนินเล็ก ๆ อยู่ทั่วไป เมื่อฝนตกน้ำท่วมผืนป่าจึงมีลักษณะเป็นเกาะเล็ก ๆ อยู่ทั่วไปทำให้สัตว์ใต้ดินที่กินรากไม้พวก ตุ่น อัน ต้องหนีน้ำมาเกาะกลุ่มรวมกันอยู่บนจอมปลวก เป็นโซ่คล้องของชาวบ้านมาจับเอาไป ปิ้ง ย่าง รมควัน เป็นอาหารประจำวันแล้วเก็บไว้กินได้นานๆ แต่มันมากเหลือเกินไม่รู้จะไปทำอะไรอีก เขาจึงเอาตุ่นมาหมักอย่างเดียวกับที่ทำปลาร้า กล่าวคือ ถลกหนังตุ่นเอาเครื่องในออกให้หมดเหลือแต่เนื้อล้วน ๆ ล้างน้ำให้สะอาด ตุ่น ๕ ตัวโดยน้ำหนักกะเอา ต่อเกลือหนัก ๑ ตัวตุ่น และรำข้าวคั่วให้หอมใส่ไปอีก ๑ ตัวตุ่น จึงอยู่ในอัตราส่วน ๕ : ๑ : ๑ คลุกเคล้าให้เข้ากันดีแล้วเอาใส่ครกตำ “ทุกบ้านจะมีครกกระเดื่อง” ที่ใช้ทำเหยียบบด่าให้นิ่มและเครื่องเข้าแทรกเนื้อดีแล้วเอาเข้าใส่ไหหมักไว้ เวลายังนานยิ่งดี ประมาณ ๑ เดือน ถึง ๑ ปี แต่เวลาไม่ได้เป็นข้อจำกัดอันใด เพราะเมื่อข้าพเจ้าไปถึง เขามีปลาร้าตุ่นหมักไฟให้กินกันแล้ว

เมื่อได้ปฏิบัติงานรังวัดหมายแนวเขตป่า ป่าประจักษ์อยู่นั้น วันหนึ่งคนงานที่ทำหน้าที่ธงหน้าวังกระหืดกระหอบมาบอกว่า “กองคาราวานผืน” จะผ่านมาทางนี้ ให้หลบกลับบ้านก่อน มิฉะนั้น เขาจะทำร้ายเอา เรื่องราวกองคาราวานชนผืนมาเป็นขบวนนับร้อย หรือกว่านั้น โดยจะมีคนเดินนำไปข้างหน้าก่อนสักชวงยิงปืนให้สัญญาณได้ ชาวบ้านเล่าให้ฟังเมื่อไปถึงตั้งแต่วันแรกๆ แล้ว ข้าพเจ้าจึงไม่ตื่นเต้นเท่าไร แต่คนงานทุกคนต่างพากันกลับบ้านไปก่อนไม่รอ คำสั่งโดยถือปฏิบัติเคร่งครัด จากคาราวานผืนให้ทุกคนที่พบเห็นกลับบ้านให้หมด ส่วนข้าพเจ้าด้วยความอยาก رؤ้อยากเห็น “ได้ปืนขึ้นไปคุดอยู่บนคาบไม้ตะเคียนใหญ่ใบหนา” ได้เห็นกองคาราวานผืน (ผืนสมัยนั้นคือผืนดิบจริง ๆ ไม่มีการผสมแปลกใหม่เหมือนอย่างกับในสมัยนี้ และโดยพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนไรผืนให้เป็นสวนผลไม้ หรือแปลงผักปลอดสารพิษ และแปลงไม้ดอกไปหมดแล้ว) พวกคาราวานผืนสวมชุดสนามสีเทา มีเบ็ดหลังทุกคน หลายคนมีปืนถือและสะพายหลังเป็นที่น่าเกรงขาม ชาวบ้านจึงได้กลัวกันนัก เมื่อกลับมาที่พักในวันนั้นจึงได้สอบถามหมู่ปฏิบัติการคุณมนเทียรฯ ไม่ได้เห็น ต่อมาได้ถามคุณเซวาร์ฯ หมู่ปฏิบัติการทางบ้านไร่ ว่าได้พบเหมือนกัน วันนั้นเป็นวันหยุดพลัดแผ่นดินที่เดินออกจากที่พักไปประมาณ ๕๐๐ เมตรเห็นจะได้ เพื่อที่จะไปตรวจดูหมุดที่ลับสนในฟิลด์บุ๊กให้แน่ใจว่าถูกต้องหรือคลาดเคลื่อน ก็พอดีกับปวดอุจจาระเดินเลี้ยวออกจากทางลงฝั่งห้วยที่เป็นป่ารกแล้วนั่งลง จึงได้เห็นห่างซักเกือบเส้น “คาราวานผืน” ประมาณซักร้อยเห็นจะได้บอกว่าไม่เคยตกใจอะไรขนาดนั้นตั้งแต่เกิดมา ด้วยสัญชาติญาณแห่งการหลบภัย โดยอาการเดียวกับที่ข้าพเจ้าได้พบเจอจุงอาจ เขาเกร็งอยู่ในท่านั่งนานจนคาราวานผืนคนสุดท้ายเดินลับไป แต่เพื่อให้เชื่อแน่ว่าหมดพวกล่าเลี้ยงผืนแล้ว นายเซวาร์ฯ ยังนั่งอยู่อย่างนั้นต่อไปอีกเกือบครึ่งชั่วโมง เมื่อแน่ใจว่าปลอดภัยนายเซวาร์ฯ จึงเดินกลับที่พัก

รุ่งเช้าเล่าให้คนงานที่มาจากชาวบ้านฟัง คนงานพูดเป็นเสียงเดียวกัน “พวกผืนมาอีกแล้ว” มันลงมาบ่อย ๆ นำผืนดิบล่องลงไปภาคใต้ไปมาลายู (มาเลเซีย) และที่เกาะสองของพม่า

การเดินทางเข้า-ออก จากป่าทับเสลา - ประจักษ์ด้วยเท้าทุกครั้งจะต้องผ่านทุ่งนา ด้านอำเภอหนองฉาง เป็นทุ่งนาใกล้ป่า มีต้นมะขาม เปรี้ยวขึ้นอยู่โคกในคันนามากมายแทบจะทุกต้นมะขามเหล่านี้จะมีกล้วยไม้อยู่หลายชนิดที่ไม่น่าสนใจอาจจะเรียกได้ว่า “กาลเอการอน” แต่มีกล้วยไม้ชนิดหนึ่งเรียกว่า “ช้างเอราวัณ” ลักษณะเช่นเดียวกับช้างกระ แต่ต้นไม้ใบใหญ่หนา ออกดอกเป็นช่อยาวกว่าช้างกระมาก แปลกตรงที่ว่าในป่าไม่มีกล้วยไม้ชนิดนี้ แต่ในทุ่งนี้ที่ว่าอาจจะเป็นสภาพป่าดั้งเดิมคนละชนิดกัน กับป่าที่ข้าพเจ้าเข้าไปรังวัดเป็นที่อยู่ของกล้วยไม้ชนิดนี้ตามธรรมชาติหลงเหลืออยู่ก็เป็นได้ กล่าวคือป่าเดิมเป็นป่าเบญจพรรณที่ราบ

ขณะนี้ การป่าไม้ในประเทศไทยได้ก้าวหน้ามาถึงขั้นส่งข้าราชการไปดูงาน และมีผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ เข้ามาช่วยเหลือทางวิชาการ ตามข้อตกลงกับองค์การสหประชาชาติ “แนวความคิดในการอนุรักษ์ป่าไม้” อันเป็นทรัพยากรของชาติจำนวนไม่มีค่าน้อยลงไปมาก

แล้ว การใช้ไม้อย่างฟุ่มเฟือยจึงต้องปรับใช้ให้เข้ากับยุคสมัย คือใช้ไม้อย่างประหยัดทางการจึงเปิดโอกาสให้ ชาวอเมริกันเข้ามาลงทุนทำอุตสาหกรรมไม้อัด (Ply Wood) ขึ้นในประเทศไทย แต่โครงการจะนำเอาโรงงานไม้อัดเก่า มาดำเนินงานในประเทศไทย ซึ่งอาจจะทำให้ขาดประสิทธิภาพที่ดีจึงตกลงกันไม่ได้ “จอมพล ป. พิบูลสงคราม” นายกรัฐมนตรีขณะนั้น จึงได้มอบหมายให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เป็นผู้จัดตั้ง “บริษัทไม้อัดไทย” ขึ้นให้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๔๙๔ และคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้สัมปทานป่าบ้านไร่ - ทับทัน อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ที่ข้าพเจ้ากำลังรังวัดหมายแนวเขตป่าอยู่ในขณะนั้น เป็นป่าที่ผลิตไม้ป้อนให้กับโรงงานแห่งนี้ ในระหว่างการปฏิบัติงานรังวัดอยู่นั้น ได้มีโอกาสนำ “หม่อมเจ้าสิบลักษณ์สุวสวัสดิ์ สุวสวัสดิ์” อดีตอธิบดีกรมป่าไม้ (พ.ศ. ๒๔๙๑-๒๔๙๒) ผู้อำนวยการองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ พร้อมเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และพนักงานองค์การ อุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) เข้าไปตรวจสอบสภาพป่า เพื่อจะดูให้มันใจคร่าวๆ ว่ามีไม้จำนวนเพียงพอแก่การทำอุตสาหกรรมไม้อัดจริง ๆ

เมื่อข้าพเจ้านายมนเทียร ศรีสุขโข และ นายเซวาร์ อินทราทับ เสร็จภาระกิจการรังวัดหมายแนวเขตป่าเพื่อสงวนป่าต่างก็ได้จัดทำสรุปผลการปฏิบัติงานส่งกองโครงการ กรมป่าไม้ แล้วต่างเก็บเดินท์ รวบรวมวัสดุ และสัมภาระส่วนตัว “อ้อลาประดู่ยืน” กลับกรมป่าไม้ โดยมีได้เหลือหวลหลัง (กลับไปเยี่ยม) เลยจนบัดนี้

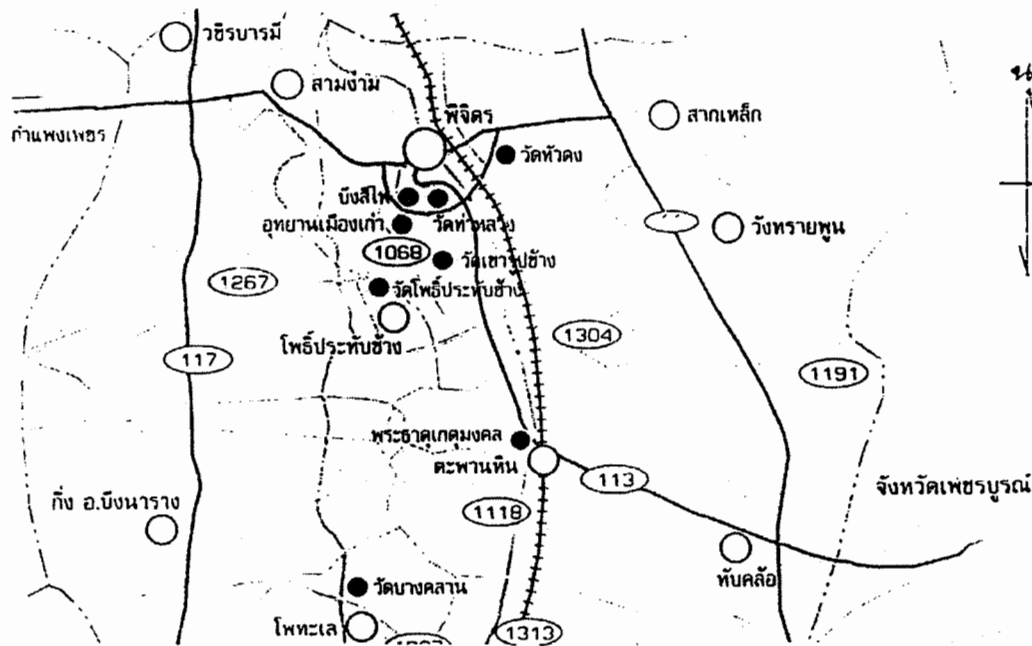
กลับมาปฏิบัติงานที่กรมป่าไม้ได้ไม่นานท่านก็สั่งให้ ออกไปรังวัดหมายแนวเขตป่าไม้สงวน “ป่าดงเสือเหลือง อำเภอโพธิ์ทะเล จังหวัดพิจิตร” ในความควบคุมของป่าไม้เขตนครสวรรค์

คราวนี้ ข้าพเจ้าเดินทางไปจังหวัดนครสวรรค์ด้วยรถไฟ เมื่อรายงานตัวและรับนโยบายจากป่าไม้เขตนครสวรรค์ เจ้าของท้องที่เรียบร้อยแล้ว จึงโดยสารรถไฟต่อไปยัง พิจิตร โดยขบวนรถเร็ว กรุงเทพฯ - พิษณุโลก ถึงสถานีพิจิตรก็ใกล้ค่ำแล้ว จึงข้ามฟากด้วยเรือแจวไปฝั่งตลาด อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตรเข้าพักโรงแรมๆ หนึ่งจำชื่อไม่ได้ ณ โรงแรมนี้เองที่ข้าพเจ้าได้รู้จักตัวจริงของรถเกะที่ผู้ใหญ่สมัยนั้น ท่านหมายถึง “ตัวเลือด สัตว์ชนิดหนึ่ง” คล้ายแมลงไม่มีปีกตัวเล็ก ๆ ขนาดที่แทรกซ่อนอยู่ตามตะเข็บที่นอน หมอนมุ้งได้ ถ้าบีมันเข้าจะมีกลิ่นฉุนติดมือ ชอบอยู่ตามร่องกระดาน ตะเข็บหมอน มุ้ง และเสือใกล้ชิดกับคนมากเพราะอาศัยดูดเลือดมนุษย์ แต่สมัยนี้ “สูญพันธุ์ไปนานแล้ว” เพราะ ดีดีที และสารพิษพ่นกำจัดแมลง

ผู้ใหญ่สมัยนั้น พูดกันว่ารถเกะที่วิ่งได้ ข้าพเจ้าได้เข้าใจโดยตนเองที่นอนโรงแรมนี้ร้อนมากจึงถอดเสื้อนอน นอนไปได้พักเดียวรู้สึกว่ามีอะไรตกลงมาจากเพดานมุ้ง ลงที่หน้าอก ๒ - ๓ ตัว ได้เอามือลูบ พอถูกตัวมันกลิ้งตัวเลือดก็ไชเข้าจุมก ข้าพเจ้าจึงรู้แน่ชัด ณ บัดนั้นเองว่า “รถเกะที่วิ่งได้” ผู้ใหญ่คุย ๆ กันในคืนนั้นจึงต้องสาละวนอยู่กับการกำจัดเลือดให้หมดสิ้น ก็กินเวลานับชั่วโมงเลยทีเดียว

รุ่งเช้า ขนสัมภาระลงเรือยนต์ประจำทางล่องไปอำเภอโพธิ์ทะเล แล้วจ้างลูกหาบต้อไปยังบ้านบึงนารางที่อยู่ชายป่าดงเสือเหลืองที่นั่นข้าพเจ้า ขอพักอยู่กับ “กำนันบึงนาราง” ซึ่ง

เป็นบ้านฝากระดานหลังใหญ่ข้างฝาหน้าระเบียบระดับประดาไปด้วย “เขาสัตว์สารพัดชนิด” ตั้งแต่ แก้ง กวาง วัวแดง ไปจนถึงเนื้อสมัน

แผนที่ จังหวัดพิจิตร

ที่ซอกพักอยู่กับกำนันบึงนารางเป็นการชั่วคราว ก็เพราะด้วยเหตุว่า กำนันเป็นคนใจกว้างอย่างที่พวกลูกหาบเล่าให้ฟังมาตามทางอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งกำนันปลุกศาลาพักไว้ให้ข้าราชการอำเภอที่มาตรวจตราได้เป็นที่พักหลับนอน และประกอบกับในท้องที่นี้มีนักเลงหัวไม้อยู่ทั่วไป จะให้ปลอดภัย และสะดวกแก่การสำรวจป่า หากจุดเริ่มต้นงานการรังวัดหมายแนวเขตป่าเพื่อสงวนป่า ข้าพเจ้าจึงขอพักค้างเสียที่บ้านกำนันบึงนาราง

รุ่งเช้าข้าพเจ้าพร้อมด้วยคนงานที่นำมาจากกรุงเทพฯ และคนงานท้องที่นำทางไปตรวจป่า ๑ คน ออกเดินทางหลังอาหารเช้า ไปสำรวจพื้นที่ป่าและหากจุดเริ่มงาน ตามชายป่าดงเสือเหลือง

ป่าดงเสือเหลืองเป็น “ป่าเบญจพรรณ” ที่มีไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้ตะแบก ไม้เสลา ไม้อินทนิลน้ำ ไม้มะค่า ไม้ยม ฯลฯ และป่าแดง หรือป่าเต็งรัง ที่มีไม้เต็ง ไม้รัง ไม้รักฟ้า ไม้แดง ไม้สาร ฯลฯ ส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณที่ราบ กว้างใหญ่กินบริเวณอำเภอไทรงาม อำเภอขานวรลักษณบุรี จังหวัดกำแพงเพชร เลยไปถึงเขตอำเภอบางมูลนาค ตำบลโพธิ์ทะเล อำเภอโพธิ์ประทับช้าง และอำเภอเมืองจังหวัดพิจิตร

สภาพป่า เนื่องจากเป็นป่าที่ราบ และอยู่ใกล้ชุมชน และในฤดูน้ำหลาก เรือเอี่ยมจุ่นขนาดใหญ่สามารถถ่อเข้าไปตามคลองจนถึงกลางป่าได้อย่างเงียบเชียบ สภาพป่าที่เคยสมบูรณ์ในอดีตจึงกลายเป็นป่าโปร่ง ป่าเสื่อมโทรมเกือบจะโดยทั่วไป

ส่วนที่เป็นที่น่าสังเกตเห็นจะได้แก่วัสดุ ที่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติอย่างประปราย ในที่บางแห่งไม้สักขึ้นงามดี อันเป็นเครื่องบ่งชี้ว่า การกระจายพันธุ์ของไม้สักตามธรรมชาติ นอกจากจะมีในภาคเหนือตอนบนลงมาถึงภาคเหนือตอนล่างแล้ว ยังล่องเลยมาถึงจังหวัด พิจิตร โดยเฉพาะที่ดงเสือเหลืองแห่งนี้ด้วย

เมื่อได้ตรวจป่าโดยทั่วไปและได้จุดที่จะเริ่มต้นทำงานแล้ว รุ่งเช้าข้าพเจ้าจึงได้รำลากำนันบึงนาราง เคลื่อนย้ายเข้าไปในป่าดงเสือเหลืองทางเด่นที่อยู่ในหมู่บ้านดงเสือเหลือง แล้วเริ่มงานในวันรุ่งขึ้นทันที ด้วยคนงานที่หาได้ในหมู่บ้าน

ที่บ้านดงเสือเหลืองนี้เดิมมีสภาพเป็น “ป่าดงดิบ” มีไม้ยาง ไม้ตะเคียน ขึ้นอยู่เป็นอันมาก แต่ขณะนั้นหมดไปแล้ว ป่าดงดิบกลายเป็นไร่เป็นนา เป็นสวนไปหมด ในช่วงที่มีหมู่บ้าน ได้มีการตัดทางลาลองเข้าไป ข้าพเจ้าได้สังเกตเห็นต้นตะเคียนใหญ่อยู่ต้นหนึ่งงามดี แต่ยืนต้นตายใบโกร๋น แต่ไม่ได้สนใจอะไร เพราะมันอยู่นอกป่าที่จะทำการรังวัดหมายแนวเขต แต่ค่ำวันที่ ๒ ที่ออกปฏิบัติงาน เมื่อกลับมาถึงเด่นที่ที่พักได้พบกับชายวัยกลางคน ๒ คน มารอพบอยู่ สอบถามได้ความว่า เป็นผู้ตัดต้นตะเคียนต้นที่กล่าวถึง โดยใช้เลื่อยแรงคนเลื่อยจนขาดออกจากกัน ต้นตะเคียนก็ไม่ล้มเกือบจะสองเดือนแล้ว เขาเชื่อความศักดิ์สิทธิ์ของดวงตรารัฐบาล ว่าถ้าได้ตราหมอนเหล็กไปประทับ นางไม้ที่สิงสถิตต้นตะเคียนก็จะอนุญาตให้และออกจากต้นนั้นไป จะเชื่อหรือไม่ก็ตาม ข้าพเจ้าก็ไม่ได้ลบลู่ เพราะชาวบ้านเขาเชื่อเช่นนั้น เมื่อข้าพเจ้าเข้าไปอาศัยหมู่บ้านนี้ปฏิบัติงาน การจะเอาตราครุฑอันเป็นตราหมอนเหล็กสำหรับเสาหลักเขตป่าสงวนก็ไม่จำเป็นจะเป็นการขัดข้องแต่อย่างใด เสร็จแล้วก็ถากออกทิ้งไปเสียก็ยอมได้ รุ่งขึ้นออกเดินทางไปปฏิบัติงานข้าพเจ้าจึงได้แวะไปที่ต้นตะเคียนที่ยืนต้นตายต้นนั้น มีชาวบ้านมายืนรอรอยู่ ๕ - ๖ คน รวมทั้งสองคนที่ไปขอร้องให้ข้าพเจ้าเอาตราครุฑมาตีเมื่อวานนี้ ทักทายกันสองสามคำ ข้าพเจ้าปลดตราครุฑจากเอว ยื่นให้คนหนึ่งทั้งสองคนที่นัดหมายกันมา เขาก็รับเอาไปตีแรง ๆ ที่ต้นตะเคียนต้นนั้น ทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้ถากเปลือกออกแต่อย่างใด เขาตีจนรอบต้นแล้วบ่นพึมพำยกมือที่ถือหมอนเหล็กขึ้นจบเหนือหัว

เมื่อเขาส่งหมอนเหล็กให้ ข้าพเจ้ารับมาแล้วต่างก็อำลาจากกัน เย็นวันนั้นกลับมาจากปฏิบัติงาน ชายวัยกลางคนทั้งสองก็มารอพบอยู่อย่างเมื่อวานนี้ แล้วรายงานว่าต้นตะเคียนยังยืนเฉยอยู่ ขอเอาตราไปตีอีก คราวนี้บอกว่าจะขอตีให้ครบ ๓ วันไม่ว่าใครก็ไม่ใคร ข้าพเจ้าอาศัยชาวบ้านที่ตั้งเด่นอยู่ จะไม่เอ้อออกกับเขาก็กระไรอยู่ จึงตกลงพบกันที่ต้นตะเคียนในเช้าวันรุ่งขึ้นอีก

“ดึกสงัดคืนวันนั้น” ประมาณตีสองเห็นจะได้ ข้าพเจ้าต้องสะดุ้งตื่นเพราะเสียงต้นไม้ล้ม และสะเทือนเล็กน้อยเมื่อรู้สึก ข้าพเจ้าชนลุกซู่ไปทั้งตัว เพราะคุ้นเคยกับเสียงต้นไม้ล้มอันเป็นประสบการณ์จากการทำไม้ที่บริษัท ศรีราชา จำกัด ต้องเป็นต้นตะเคียน ต้นนั้นล้มแน่ ข้าพเจ้าคิดด้วยใจระทึกว่า “แปลก ! มหัศจรรย์ และไม่ใช่ฝัน” เสียงผู้คนตะโกนกันโหวกเหวก จนจับใจความไม่ได้สัก ๒-๓ อึดใจแล้วความเจียบสงัดก็เข้ามาแทนที่ต่อไปจนรุ่งเช้า ไม้ต้น

จะแจ้งติดคนงานที่มาจากกรุงเทพฯ ด้วยกันลุกขึ้นมาหุงหาอาหารเช้าแล้ว ชาวบ้าน ๒ คนที่มาขอตราไปตีก็มาหา บอกว่าไปดูที่ต้นตะเคียนมันนอนราบกับดินแล้ว นี่ละความศักดิ์สิทธิ์ของดวงตราซ้อนของรัฐบาลที่ชาวบ้านเชื่อเช่นนั้น เช่นเดียวกับที่ชาวกระเหรี่ยงสมัยก่อนใครจะจ้างไปตัดไม้ใหญ่ก็ไม่ยอมรับจ้าง ต่อเมื่อกรมป่าไม้ให้สัมปทาน ได้มีการคัดเลือกได้ตัดตราตัดฟันออกตามโครงการสัมปทาน ชาวกระเหรี่ยงจึงยอมรับจ้างตัดไม้ และภายหลังจึงกลายเป็นอาชีพรับจ้างของชาวกระเหรี่ยง รวมทั้งการชักลากไม้ด้วยช้างด้วย

โดยธรรมชาติ ป่าที่ราบภาคเหนือตอนล่าง หรือภาคกลางตอนบนแถบลุ่มแม่น้ำปิง วัง และระหว่างแม่น้ำยม แม่น้ำน่าน จะมีทุ่งหญ้าสูง ๆ และป่าละเมาะอยู่ทั่วไป ที่มีสัตว์ป่าชุกชุม โดยเฉพาะเนื้อสัตว์ หรือกวางเขาแตกกิ่ง ว่ากันว่าสวยงามยิ่งนัก ผู้คนทางภาคกลางตอนเหนือจึงนิยมล่าเอาเขามาประดับข้างฝาบ้านมาก ยิ่งกว่านั้น เนื้อมันนุ่มอร่อยอย่างเดียวกับเนื้อแก้ง เนื้อกวางหรือมากกว่าเสียอีก ยิ่งได้ฟังจากกำนันบึงนารางเล่าให้ฟังว่า “การล่าสัตว์ในทุ่งหญ้านั้น” มันง่ายกว่าการล่าแก้ง กวางในป่าเสียอีกสภาพของทุ่งหญ้าป่าละเมาะมันสูงพอดี ๆ กับสังเกตเห็นเขาของมันเป็นเคลื่อนที่ไปมา ไม่เห็นตัวเพราะกอหญ้าบังชาวบ้านจะเอากิ่งไม้ที่ลุดใบไม้ออกไปให้หมดก็จะคล้ายเขาของเนื้อสัตว์ ผู้ล่าจะใช้เขามัดติดไม้ให้สูง ๆ เทียบได้กับเขาสัตว์ ทำที่เคลื่อนไปตามยอดหญ้าคล้ายเนื้อสัตว์ตัวผู้ แล้วเคลื่อนเขาเข้าไปใกล้เนื้อสัตว์ทุกที ๆ อีกมีอีกหนึ่งถือหอกยาวแหลมคมเนื้อสัตว์หวงตัวเมียมาก เมื่อมีตัวผู้คือผู้ล่าทำท่าจะเข้าไปใกล้มันก็จะหันหน้าเข้าสู่ ลู่ทั้ง ๆ ที่ยังไม่เห็นตัวเห็นแต่เขากิ่งไม้ที่ผู้ล่าวางเอา เมื่อเข้าไปใกล้ได้จิ้งหะหอกแหลมคมก็พุ่งเข้าสู่ชอกคอเอา ทะลุทะลวงเข้าสู่หัวใจ ดับ ปอดนั้นทีเดียว สัตว์ที่ไหนจะไปทนได้ การล่าอย่างง่าย ๆ ดังกล่าวประกอบกับการที่ผู้คนบุกรุกป่าละเมาะ ป่าหญ้า และป่าอื่น ๆ หมดลงไปทุกที ๆ เนื้อสัตว์เป็นอาหารชั้นยอด และเขามันเป็นเครื่องประดับบ้านประดับบารมีที่ไหนเนื้อสัตว์จะไม่สูญพันธุ์ได้ กว่า ๒๐ ปีก่อนที่ข้าพเจ้าจะได้เข้าไปปฏิบัติงาน ณ ป่าแห่งนี้ “เนื้อสัตว์สูญพันธุ์ไปก่อนหน้านี้อแล้ว ก่อนที่กรมป่าไม้จะประกาศเป็นสัตว์สงวนในปี พ.ศ.๒๕๐๓” ด้วยซ้ำไป ถ้ามองว่าทำไม? ตอบได้ว่ายังเกรงว่าจะมีหลงเหลืออยู่อีกบ้าง แล้วทำไมช่างคอมพิวเตอร์ตัวเท่าควายยังไม่เห็นประกาศเป็นสัตว์สงวนบ้าง ก็ถูกลบล้างว่า พ.ร.บ. การรักษาช้างป่ามีอยู่แล้ว ถึง ๓ ฉบับ

เมื่อข้าพเจ้า ได้ปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ให้มารังวัดหมายแนวเขตป่าที่ทำแผนที่เพื่อสงวนป่าเสรีจลินลง และได้รวบรวมสรุปผลงานเสร็จแล้ว จึงได้อำลาชาวบ้านดงเสือเหลืองกลับกรุงเทพฯ โดยไม่ลืมที่จะแวะบ้านท่านกำนันตำบลบึงนาราง เจ้าของท้องที่ที่มีอิทธิพลขนาดบ้านไหนจะมีงานประเพณีอะไร ถ้าได้ “ไม้ตะพคของกำนัน” ไปแขวนไว้ จะไม่มีเหตุทะเลาะเบาะแว้งหรือตีกัน นักเลงบ้านอื่นไกลก็จะไม่กล้าเข้ามาลองดีได้

ด้วยระเบียบแบบแผนของทางราชการ ข้าพเจ้าได้เดินทางไปรายงานตัวต่อป่าไม้ เขตนครสวรรค์ และรายงานให้ทราบถึงการปฏิบัติงานที่เสร็จสิ้นลงด้วยดี ขออนุญาตกลับกรมป่าไม้เพื่อปฏิบัติราชการประจำกองโครงการ กรมป่าไม้ต่อไป

ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด-แม่เมย)

กิ่งอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง ทุกประเทศไม่เว้นแม้ประเทศที่ชนะสงคราม ต่างก็บอบช้ำไปตาม ๆ กัน จึงต้องพากันฟื้นฟูบ้านเมืองของตนเป็นการใหญ่ ประชาชนพลเมืองเองก็ต้องทำมาหากินกันตามประสาปัญหาชาวบ้าน ถ้าได้ร่ำเรียนมาก็อาจหางานทำกินเงินเดือนได้นอกนั้นก็สืบเบียดใกล้มือกันเป็นส่วนใหญ่ จากทรัพยากรธรรมชาติที่อาจเก็บหาเอาได้ทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องขึ้นชื่อว่าคนไทย คงไม่หนีอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งต้องเสาะหาที่ดินทำกิน “ป่าไม้ของชาติกลายเป็นที่รองรับความเดือดร้อนของประชาชน” ด้วยปัญหาชาวบ้านบ้างก็ตัดไม้แปรรูปไม้ไปขายได้เงินมาบำรุงตนเลี้ยงลูกเลี้ยงเมีย เลี้ยงพ่อแม่ บ้างก็ถางป่าลงมาทำไร่ไถสวนเอาเป็นที่ดินทำกินและอยู่อาศัยจน “ป่าไม้ร่อยหรอลงไปทุกวัน ๆ”

“กรมป่าไม้ไม่ได้มีใจ” ได้กำชับเจ้าหน้าที่ให้ดำเนินการป้องกัน และปราบปรามเพื่อรักษาสภาพป่าเอาไว้ เพื่อประโยชน์ของชาติ และประชาชนสืบไป แต่ก็ไม่มีใครได้ผลมากนัก ทั้งนี้เพราะความต้องการของตลาด และความจำเป็นของพี่น้องประชาชนบังคับแม้จะมีกฎหมาย มีบทกำหนดโทษอันเป็นอาญาแผ่นดินก็ตาม ป่าและไม้ก็ถูกตัด และถางลงจนไม่อาจจะอดทนอยู่ได้ของผู้บริหารทรัพยากรป่าไม้ ผู้ซึ่งรับผิดชอบต่อการคงอยู่ของป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติส่วนรวมของประชาชน

ขณะนั้น “นายเทียม คมกฤต เป็นอธิบดีกรมป่าไม้” (พ.ศ. ๒๔๙๕ - ๒๕๐๐) จึงได้เริ่มงานป้องกัน ปราบปรามและการบำรุงรักษาป่าไม้ขึ้นอย่างจริงจังและกว้างขวาง “มีการจัดตั้งป่าไม้แขวงขึ้นถึง ๒๐๔ แขวง” ตำแหน่งข้าหลวงตรวจการป่าไม้ภาคทั้ง ๔ ภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ทำหน้าที่ควบคุมกิจการป่าไม้เขตของตนให้ใกล้ชิดมีประสิทธิภาพ รวมทั้งได้รับงบประมาณก่อสร้าง ที่ทำการของตนเองที่บางเขนที่ทำการอันโอ่อ่ามาจนปัจจุบันนี้ นอกจากนั้นยังได้จัดตั้งสวัสดิการกรมป่าไม้ เพื่อเป็นขวัญเป็นกำลังใจให้กับข้าราชการกรมป่าไม้ ซึ่งเป็นผู้เสียสละผู้ออกปฏิบัติภารกิจอย่างสมบุกสมบัน “เสี่ยงภัยอันตรายอย่างยิ่ง” การขยายจำนวนป่าไม้เขตที่เดิมมีอยู่ ๑๒ เขตทั่วประเทศให้เป็น ๒๑ เขต รวมทั้ง “ขยายงานด้านวิชาการมากมาย” เช่น งานสำรวจทรัพยากรป่าไม้ การป้องกันต้นน้ำลำธาร การส่งเสริมการเพาะเลี้ยงครั้ง และการค้นคว้าวิจัยทางวนวัฒนวิทยาที่ปัจจุบันรู้จักกันอย่างกว้างขวางใน การอนุรักษ์ฯ และส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

โดยเฉพาะกิจการด้านป่าไม้แขวงที่เอาอย่างจากประเทศทางยุโรป คือ Forrest Ranger ได้เริ่มต้นจัดให้มีขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ถึง ๑๐๐ อัตรา (๑๐๐ แขวง) ปี ๒๔๙๗ อีก ๑๐๔ แขวงกรมป่าไม้จึงประกาศให้ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มาสอบเพื่อบรรจุเป็นป่าไม้แขวง ๑๐๐ อัตราในปี ๒๔๙๖ ซึ่งข้าพเจ้าได้สมัครสอบในรุ่นแรกนี้ และได้รับการบรรจุและแต่งตั้ง

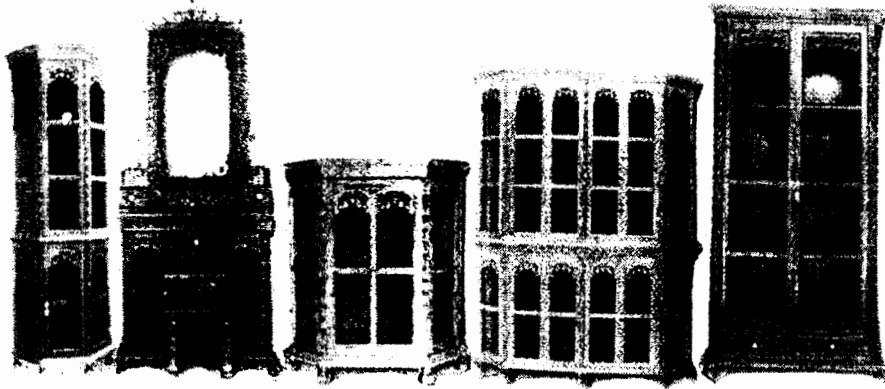
ให้ไปดำรงตำแหน่งพนักงานป่าไม้ตรี ประจำป่าไม้เขตเชียงใหม่ มีผู้ที่ได้รับคำสั่งบรรจุที่ป่าไม้เขตเชียงใหม่ในรุ่นแรก ๑๖ คน เมื่อไปรายงานตัวอยู่ประจำทำงานที่ป่าไม้เขตเชียงใหม่แล้ว จึงได้รับ คำสั่งป่าไม้เขตเชียงใหม่ ให้ไปประจำทำงานในตำแหน่ง ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด-แม่เมย) กิ่งอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ซึ่งอยู่ทางตะวันออกของเมืองลำพูน ท่านป่าไม้เขต สติติย์ วิจิตรวร เจ้าของคำสอน “ผู้ใหญ่ ดึง ผู้น้อย ดัน ผู้เสมอกัน ช่วยประคับประคอง” นายสร้อย มังศรีชัย เป็นผู้ช่วยป่าไม้เขต “ตำแหน่งป่าไม้แขวง เป็นตำแหน่งเร่งด่วน เพื่อแก้สถานการณ์ป่าไม้ถูกลักลอบตัดฟันแผ้วถาง” ฉะนั้น ผู้รับตำแหน่งนี้ จะต้องออกไปปฏิบัติหน้าที่ทันที ทั้งที่ยังไม่มีสำนักงานหรือที่ทำการให้ ใครมีปัญหาอย่างไรก็ให้ออกไปปฏิบัติการ บำรุงป่า ป้องกัน และปราบปรามเพื่อความอยู่รอดของป่าไม้ให้ได้ก็แล้วกันโดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ ทั้งสิ้น

สถานการณ์ป่าไม้ในภาคเหนือ อันเป็นภาคที่มีการทำไม้มากที่สุด ทั้งที่ถูกต้อง และ ไม่ถูกต้องตามกฎหมายทั้งที่ “ไม้สักอันเป็นไม้ที่มีคุณค่า” ทั้งทางวัฒนธรรมทางธุรกิจ และ อุตสาหกรรมรวมอยู่ด้วย ภาคเหนือจึงเป็นแหล่งสำคัญในการทำไม้ โดยเฉพาะการลักลอบทำไม้ สักออกจก กป่าไม้ธรรมชาติด้วยวิธีการอันแยบยล และเล่ห์เหลี่ยมมากมาย เพราะไม้สักเป็นไม้ที่มี ราคาเนื้อไม้เป็นที่นิยมในการปลูกสร้างบ้าน ทำเครื่องเรือน เครื่องมือและการแกะสลัก

“ไม้สักมีลักษณะเนื้อไม้เป็นไม้ที่อยู่ระหว่างกลางไม้เนื้อแข็ง และไม้เนื้ออ่อน” สีน้ำตาลอ่อนค่อนข้างเหลืองที่เรียกกันว่า “ไม้สักทอง” ภายในเซลล์ของเนื้อไม้มีสารชนิดหนึ่ง ปลูก มอด แมลงไม่ชอบ และรักษาเนื้อไม้ให้คงทน ถาวร เนื้อไม้เป็นเส้นตรงมีลวดลายสวย งาม เลื่อย ผ่า ถาก ทอน ขุด แกะสลัก ตัดผ้าได้ดี ย้อมสีและขัดเงาได้ดีด้วย ไม้สักจึงเป็นไม้ที่ เหมาะสมในการก่อสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะเรือนไทย ไม้สักใช้ทำเครื่องเรือน เครื่องมือ และอุปกรณ์ได้ดีใช้ได้ทนทานน้ำหนักเบาแม้ทำเกวียน ทำเรือต่อหรือเรือซุงก็ดี

ไม้สักมีขึ้นในป่าตามธรรมชาติอยู่ทั่วไปในป่าเบญจพรรณ ทั้งบนเขาและที่ราบ การกระจายพันธุ์ก็มีลูกไม้สักขึ้นอยู่ทั่วไป ผู้คนตั้งแต่ภาคเหนือจนถึงภาคกลางต่างนิยมใช้ไม้สักในการปลูกสร้างบ้านเรือน ล้อเกวียน เรือต่อ เรือขุด เครื่องมือ และอุปกรณ์การเกษตรอยู่ทั่วไป

เนื่องจากไม้สักเป็นไม้มีค่ามีราคาใช้ประโยชน์ได้มากมาย และคงทนถาวรดังกล่าวแล้ว ไม้สักในป่าจึงเป็นไม้ที่ผู้คนเลือกใช้เป็นอันดับแรก และเนื่องจากคนไทยคุ้นเคยกับการอยู่ป่า เก็บผัก หักฟืน ใช้ประโยชน์จากป่าเป็นวิถีชีวิตอยู่เป็นประจำอยู่แล้วจนเคยชิน ความต้องการทุกอย่างรวมทั้งปัจจัยสี่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัยเขาได้จากป่าไม้ทั้งสิ้น ป่าจึงเป็นชีวิตของเขา เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นจนถึงมีการแลกเปลี่ยนซื้อขาย คนบ้านป่าหรือใกล้ป่าจึง “ลืบบ้างใกล้มือ” แยกย้ายออกมาจากป่าแก้ปัญหาในครัวเรือน และส่งซื้อขายแลกเปลี่ยนไปยังผู้มีความต้องการทางไกล ออกมาสภาพป่าโดยเฉพาะไม้สักทางภาคเหนือจึงกลายเป็นสิ่งรองรับความต้องการอย่างกว้างขวางไม่มีขอบข่ายจำกัดนั้น

แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสิ้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะได้ทรงพระกรุณาสถาปนากรมป่าไม้ขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๙ เพื่อดูแลกิจการป่าไม้ของชาติแล้ว แต่ชาวไทยเราก็กังไม่คอยสนใจเท่าที่ควร เพราะเป็นการดูแลเรื่องธุรกิจเสียเป็นส่วนใหญ่ มิได้เอาจริงเอาจังอะไรนักกับการลักลอบตัดไม้ และถางป่า ด้วยยังคิดว่ามีสภาพป่าอยู่มากมาย โดยทั่วไปไม่เดือดร้อนจนกระทั่งต้องออกเป็นพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ ในอีก ๔๕ ปีต่อมา สภาพป่าไม้ชักจะร่อยหลอลงไปมากมาย และผู้คนหรือประชากรก็มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จนสภาพป่าไม้ที่มีอยู่ไม่อาจสร้างคุณภาพธรรมชาติ ให้เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมได้ ภัยธรรมชาติอันมีฝนตกหนัก น้ำท่วมใหญ่ วาตภัย และแล้งจัด เป็นต้น เกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละปี

พร้อมๆ กันนั้น บ้านเมืองธุรกิจต่างๆ ที่รวบไปถึงเศรษฐกิจกำลังฟื้นฟูก้าวหน้า ไม้สักและของป่าต่าง ๆ นับว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนทุกท้องที่ท้องถิ่นต่างพากันกอบโกยเอามาทำประโยชน์ส่วนตนกันทั่วไป จนกระทั่งทางราชการต้องออกพระราชบัญญัติคุ้มครองปกป้อง เช่น พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. ๒๔๙๗ และโครงการจัดตั้งป่าไม้แห่งชาติ ๒๐๘ แขวงทางภาคเหนือที่ข้าพเจ้าได้รับบรรจุตำแหน่งป่าไม้แขวงที่ ๓๔

(แม่ขนาด-แม่เมย) กิ่งอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนนี้ สภาพป่าไม้ที่เสียหายไป เนื่องจากการบุกรุกเข้าตัดไม้ถางทำลายป่า เป็นที่อยู่อาศัยและทำกินจริง ๆ แล้วมีอยู่ทุกภาคของประเทศไทย แต่ที่เป็นป่าไม้สักนั้นมีทางภาคเหนือเท่านั้นที่มีป่าไม้สักอันมีค่า ตั้งแต่จังหวัดเชียงราย คือภาคเหนือตอนบนลงมาจนภาคเหนือตอนล่างหรือภาคกลางตอนบน

ในท้องที่ป่าไม้เขตเชียงใหม่มีจังหวัดอยู่ในความรับผิดชอบเพียง ๒ จังหวัดคือ เชียงใหม่ และลำพูน สถานการณ์ที่เกี่ยวกับการบุกรุกลักลอบตัดไม้ ถางป่าไม้เป็นปัญหาค่อนข้างหนักหน่วงเอากการ เพราะการจ้างแรงงานมีน้อย แต่แรงงานมีมากโดยเฉพาะจังหวัดลำพูนที่ป่าไม้ดีมีค่าอยู่ทางลุ่มแม่น้ำแม่ทา ภายในเขตกิ่งอำเภอแม่ทา หรือบริเวณป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด - แม่เมย)

เมื่อความต้องการให้ป่าไม้แขวงออกดำเนินการบำรุง ป้องกันปราบปราม และประชาสัมพันธ์กิจการป่าไม้โดยเร่งด่วน เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ มิให้ถูกทำลายไปโดยรวดเร็ว ทันทิที่ได้รับคำสั่งวันรุ่งขึ้นข้าพเจ้าก็ออกเดินทางโดยรถไฟพร้อมด้วยจักรยาน ๒ ล้อคู่ชีพไปรายงานตัวต่อปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอแม่ทา ให้ทราบว่าจะข้าพเจ้าเดินทางมาตามคำสั่งป่าไม้เขตที่สำเนามอบให้แล้ว เพื่อทราบอันเป็นมารยาทที่ข้าราชการควรปฏิบัติ ในฐานะที่ฝ่ายมหาดไทยเป็นฝ่ายปกครอง และตามแนวทางปฏิบัติจะต้องพึ่งพาอาศัยกันอยู่ตลอดไม่ต่อหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอก็อาจต้องเป็นเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ รวมทั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ซึ่ง “ข้าราชการที่ออกท้องที่ตำบล หมูบ้านจะคุ้นเคยกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นอันดี”

ในเมื่อ สำนักงานป่าไม้แขวงที่ ๓๕ ยังไม่มีอย่างนี้ อย่างดีก็ควรจะต้องทำเป็น “สำนักงานเคลื่อนที่” ด้วยรถจักรยาน ๒ ล้อ ๑ คัน กับทึบสังกะสี ๑ ใบ ทีใส่เสื้อผ้า อาหาร และเอกสารพร้อม วันแรกแม้จะเพิ่งทำความรู้จักกับป่าไม้อำเภอแม่ทา แต่เรามั่นหัวอกอันเดียวกันป่าไม้ด้วยกัน และอยู่เป็นโสดโดดเดี่ยว เพราะไม่ได้เอาภริยามาด้วย ข้าพเจ้าจึงได้พักค้างอยู่กับป่าไม้อำเภอ ซึ่งได้กลายเป็นที่ปรึกษาในการจะหาหลักในการทำงานในท้องที่ แล้วนอกจากผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ซึ่งก็นึกว่าเป็นสายงานที่เกี่ยวข้อง และจะต้องเป็นผู้ร่วมงานด้วยในบางโอกาสแล้ว ยังมี “ขุนทนต์ทากาศ” ผู้ซึ่งเป็นกำนันเก่าอายุกว่า ๘๐ เข้าไปแล้ว เป็นผู้ที่ใคร ๆ ในตำบลทากาศ และตำบลอื่น ๆ ให้ความเคารพนับถือ และยำเกรง ทั้งนี้เนื่องจากท่านผู้นั้นนอกจากจะเป็นกำนันแล้ว ยังเป็นนักปราบด้วยอีกด้วย จนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “ขุนทนต์ทากาศ”

การปฏิบัติงานในลักษณะ “สำนักงานเคลื่อนที่” ดังกล่าวนั้น รอนแรมไปอย่าง “คนเดียวหัวหาย” วันนั้นนอนบ้านนี้ พรุ่งนี้นอนบ้านนั้น มะรินนอนบ้านโน้น ในช่วงชีวิตหนุ่มๆ อย่างนี้ก็นับว่าสนุกดี ประกอบกับวัฒนธรรมของชาวเมืองเหนือ มีลักษณะโอบอ้อมอารีอย่างพื่ออย่างน้องหรือเครือญาติให้การต้อนรับอย่างอบอุ่น แม้ชายแปลกหน้าอย่างข้าพเจ้า แค่นำตัวแล้วขอพักอาศัยอยู่ด้วยสักคืน เจ้าบ้านก็ยินดีต้อนรับ ตลาดร้านรวงก็พอหาซื้ออาหารก็มีอยู่ตามหมู่บ้าน จึงประสานกันได้ดีโดยเฉพาะบ้านท่านขุนทนต์ทากาศ บ้านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

การแบ่งส่วนราชการ และการบังคับบัญชาในกรมป่าไม้ได้แบ่งเป็น “ราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค”(สำหรับกรมป่าไม้อาจกล่าวเพื่อความเข้าใจว่า ส่วนวิชาการและปฏิบัติการ) กล่าวคือ ราชการส่วนกลาง ได้แก่ ที่ทำการกรมป่าไม้ที่กรุงเทพฯ และผู้ตรวจราชการ ๔ ภาคกับป่าไม้เขต ๒๑ เขต (ที่อยู่ในต่างจังหวัด) ส่วนภูมิภาค ได้แก่ ป่าไม้จังหวัด และป่าไม้อำเภอ ทั้งหมดสังกัดบังคับบัญชาจากกรมป่าไม้ แต่ป่าไม้จังหวัด และป่าไม้อำเภอ อยู่ภายใต้บังคับบัญชาจากผู้ว่าราชการจังหวัดอีกโสดหนึ่ง ในขณะที่ป่าไม้เขตซึ่งขึ้นต่อส่วนกลางจะให้ความร่วมมือประสานงาน และอำนวยความสะดวกตามวิถีทางราชการ

รุ่งขึ้นเช้า รับประทานข้าวกันแล้วข้าพเจ้าจึงลาจากป่าไม้อำเภอไปคารวะ “พ่อขุนทนต์ทากาศ” ทนทีด้วยจักรยานคู่ชีพถีบจักรยานไปได้สักชั่วโมง จากกิ่งอำเภอแม่ทาหาไม่ยาก “ทางอยู่กัปปาก” ถ้ามชวบ้านมา ๒-๓ คน ข้าพเจ้าก็สามารถขึ้นมานอนนอกชานบ้าน “พ่อขุนทนต์ทากาศ” และคารวะท่านด้วยความเคารพเลื่อมใส ขุนทนต์ทากาศอยู่กับภริยาคู่ชีพนางทนต์ทากาศเพียง ๒ คน ลูกหลานออกเรือนแยกไปหมดแล้ว คงจะเป็นบุญพาวาสนาสงฆ์ ข้าพเจ้าได้รับรายละเอียดเกี่ยวกับป่าไม้ สายน้ำ และข้อมูลการกระทำของแหล่งมัจฉาชีพมากมาย อย่งไรก็ดี เพื่อการปฏิบัติงานอันดีของข้าพเจ้าในอนาคตต่อไป ข้าพเจ้าจำต้องรู้จักพื้นที่ และคนสำคัญ ๆ คือ ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และผู้มีชื่อเสียง ก็ได้ท่านขุนทนต์ทากาศเป็นผู้นำ และชี้ช่องทางให้เป็นอันมากอีกประการหนึ่ง เนื่องจากคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของชาวเหนือ ที่ยิ้มแย้มแจ่มใสให้การต้อนรับแขกแปลกหน้าด้วยทีทำเป็นมิตรหรือญาติอย่างดี เป็นกันเองแม้อาหารการรับประทานเมื่อได้เวลา และหาที่พักให้ถ้าต้องการ รวมทั้งการสนทนาปราศรัยชี้แนะนำทางให้อย่างสุจริตทำให้ข้าพเจ้าแวะเวียนไปตามบ้านกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คหบดีผู้มีชื่อ เส้นทางสายต่าง ๆ ทั้งทางรถ ทางเกวียน ทางบก ทางน้ำ สภาพป่าทั่วทั้งเขตป่าไม้ แขวงที่ ๓๕ บันทึกอยู่ในความทรงจำของข้าพเจ้าทั้งหมดในขณะที่ข้าพเจ้าออกไปเพื่อ “สร้างความสัมพันธ์อันดีให้คนที่รู้จักมักคุ้นกันไว้พร้อมกับสร้างความเข้าใจอันถูกต้องต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้” ตามคำกลอนที่ข้าพเจ้าได้โรเนียวติดไปแจกและติดประกาศด้วย ดังนี้

ธรรมชาติของป่าไม้

ไม้ยางสูง สูงใหญ่ ใครก็เห็น	เรือนยอดเป็น ร่มแผ่ แก่ไม้ต่ำ
ไม้ชันรอง ป่องปก กกไม้ลำ	ไม้กอเถาว์ เข้าง่า คำลูกไม้
อีกไม้ล่าง หญ้าหวาย กูดและเฟิร์น	ที่บังเอิญ ปกคลุม กลุ่มตะไคร่
สภาพป่า เหมือนฟองน้ำ อันใหญ่ ๆ	ชันน้ำไว้ คราวฝน หล่นลงมา
ใต้ต้นไม้ รากไม้ คล้ายร่างแห	ซอนปกแผ่ ยึดดิน ลื่นกังขา
อีกซากพืช ซากสัตว์ อัฒพสุธา	อุ้มน้ำมา นานจัง กระทั่งแล้ง
เมื่อฝนตก ลงมา ในป่านั้น	ป่าทั้งนั้น ชันน้ำฝน จนเหือดแห้ง
น้ำส่วนหนึ่ง พังไหล ไม่รุนแรง	ลงยังแหล่ง คูคลอง ล่องทะเล

น้ำสวนสอง ต้องซิม ลงดินล่าง	มันตกค้าง เป็นน้ำตัน ไม่ไฉฉะ
น้ำสวนสาม ลงดินลึก ไม่รวนเร	ขึ้นชื่อเท่ น้ำบาดาล ท่านใช้กัน
ธรรมชาติ น้ำต้องนำ ทำละเหย	ทุกที่เลย น้ำระเหย จริงอย่างฝัน
เป็นไอน้ำ เป็นหมอก เป็นเมฆครัน	ถูกลมดัน ไปยังป่า เข้าทาดิ
ในป่านั้น ท่านว่า เย็นอย่างน้ำ	เข้ายันค่า ย้ำเย็น อยู่อย่างนี้
เมฆกลั่นตัว เป็นหยดน้ำ ทำงามดิ	ตกลงที่ ในป่า เพิ่มค่าเย็น
น้ำไหลเวียน จากป่า มาทะเลใหญ่	กลับเป็นไอ เมฆฝน อย่างคนเห็น
ลมหอบไป ตกในป่า ว่าชัดเจน	ป่าจึงเป็น ป่าฝน จนนิรันดรฯ

สำนักงานป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด - แม่เมย)

กลอนประโยชน์ป่าไม้

ประโยชน์ป่า ไม้หลากหลาย เหลือ	ได้ไม้เพื่อ ปลุกสร้าง ทางอาศัย
มีของป่า สัตว์ป่า ทหารายได้	ที่ว่าไป ให้ประโยชน์ ในทางตรง
ส่วนทางอ้อม ย่อมรับ กับเศรษฐกิจ	อุตสาหกรรมผลิต แก้วสังคัม สมประสงค์
มีงานทำ สำหรับคน ไกลป่าดง	อีกเสริมส่ง ทิวทัศน์ พักผ่อนใจ
มีฝนชุ่ม มีน้ำตก เป็นปกติ	คมนาคม สมริ จะผ่องใส
ป่ากำบัง ลมพายุ อุทกภัย	ลดความร้าย แรงได้ ตามทำนอง
ป่าให้ปุย ธรรมชาติ ประหลาดเหลือ	มีป่าเพื่อ ยึดดิน เป็นสินธุ์สอง
เป็นปัจจัย- สืออย่าง ต่างทำนอง	เพิ่มผลผลิต ตามครรลอง เกษตรไทย
มีป่าไม้ ไร่บึง กำลักรบ	จนเจนจบ ทัพกล้า ได้อาศัย
ขาดป่าไม้ ฝ่ายทหาร รำคาญใจ	ให้ข้าศึก เห็นได้ ตายเจ็บมา
เป็นห้องเรียน ธรรมชาติ ประหลาดนัก	เยาวชนจัก เรียนแน่ แก้ปัญหา
มีมากมาย ประโยชน์ อื่นนานา	อย่าถางป่า ฆ่าไม้ วุ่นวายเอ๋ยฯ

สำนักงานป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด - แม่เมย)

ไม้สักแปรรูปของกลาง

เมื่อข้าพเจ้าทำการสำรวจเบื้องต้น เพื่อรู้จักพื้นที่ในความรับผิดชอบของข้าพเจ้า กล่าวคือ รู้จักป่า รู้จักหมู่บ้าน รู้จักคนสำคัญ ๆ แล้ว ร่วมกันได้ทำการประชาสัมพันธ์ป่าไม้โดย ด้วย ขณะเดียวกันข้าพเจ้าไม่ได้คิดไว้ก่อนเลยว่า จะต้องทำการปราบปรามจับกุมผู้กระทำผิดกฎหมายป่าไม้ แต่เมื่อพบเห็นซึ่งหน้าก็มีความจำเป็นอยู่เองที่จะต้องจับกุม มิฉะนั้นจะกลายเป็นว่าข้าพเจ้าละเว้นไม่จับกุม ซึ่งเป็นความผิดทั้งทางอาญาและทางวินัยไปพร้อมกัน

การจับไม้รายแรกนั้น ได้ตรวจพบไม้สักแปรรูปเป็นแผ่นกองอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่หน้าบ้านนายใจ ทาสะโปด ซึ่งเป็นคนรู้จักกันมาก่อน นายใจ ปฏิเสธไม่ใช่ไม้ของตน และไม่รู้จักว่าเป็นของใครและใครเอามากองไว้ข้าพเจ้าได้สอบถามบ้านใกล้เคียงก็ไม่ได้รับคำตอบที่น่าจะเป็นไปได้ ในความคิดของปฤชชนแล้วเป็นที่น่าเข้าใจได้ว่าผู้รับจ้างหรือพ่อค้าไม้เถื่อนนำมาส่งให้นายใจ แต่เช้าแล้วยังไม่ทันจะเอาเข้าบ้าน ข้าพเจ้าก็มาพบเสียก่อน ทั้งครวับ้านนายใจก็ทำค้างไว้ไม่แล้วเสร็จ เมื่อเห็นไม่มีใครรับข้าพเจ้าจึงจับไม้แปรรูปโดยไม่มีผู้ต้องหา ด้วยการทำบันทึกจับกุมเอาไว้ดังนี้

บ้านทาสะปืด ตำบลทากาศ

กิ่งอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

๒๓ ตุลาคม ๒๕๖๖

บันทึกนี้แสดงว่า : -

วันนี้เวลา ๑๐.๓๐ น. ข้าพเจ้านายสมพล ทิณชีระนันท์ ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด - แม่-เมย) กิ่งอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ได้ออกทำการตรวจพื้นที่ตามปกติ ได้พบไม้สักแปรรูปขนาดต่าง ๆ รวม ๓๐ แผ่น ปริมาตร ๐.๔๓๕ ม^๓ ตามบัญชีแนบท้ายบันทึกนี้กองอยู่หน้าบ้านนายใจ ทาสะปืด สอบถามแล้ว นายใจ ปฏิเสธมิใช่ไม้ของตน ไม่รู้ไม่เห็นว่าเป็นของใครสอบถามชาวบ้านข้างเคียงก็ไม่มีผู้รู้เห็น

ข้าพเจ้าได้พิจารณาแล้วไม้จำนวนนี้ เป็นไม้ที่ได้มาโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายแน่นอน และมีไว้เกินกว่าจำนวนที่กฎหมายกำหนดคือ ๐.๒ ลบ.ม ภายในเขตควบคุมการแปรรูปไม้ จึงได้ทำการยึดไว้และฝากจ้างให้นายใจ ทาสะปืด เก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัยในบ้านนายใจ โดยประทับตรา ย (๒๔๐) เอาไว้ที่หัวไม้ทุกแผ่น โดยตกลงจ้างเฝ้ารักษาเหมาจนกว่าจะเสร็จคดีและจำหน่ายไม้ของกลาง เป็นเงิน ๒๐๐ บาท (สองร้อยบาทถ้วน)

บันทึกนี้ ทำขึ้นเป็น ๓ ฉบับ มอบนายใจถือไว้ ๑ ฉบับ อีก ๑ ฉบับมอบพนักงานสอบสวน สภ.อ. กิ่งอำเภอแม่ทาเพื่อดำเนินคดีและประกาศหาผู้กระทำผิดหรือเจ้าของไม้ต่อไป ต้นฉบับข้าพเจ้าเก็บไว้เป็นหลักฐานอ่านให้ฟังแล้วรับว่าถูกต้องเป็นความจริงโดยมิได้มีการบังคับขู่เข็ญสมยอมหรือรู้เห็นเป็นใจแต่ประการใด

จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานต่อหน้าพยาน

สมพล ทิณชีระนันท์	ผู้จับกุม
ใจ ทาสะปืด	ผู้ร่วมจับกุม - รับจ้างเฝ้า รักษาไม้ของกลาง
แก้ว หวังอยู่	พยาน
ดวง ตั้งใจ	พยาน

บัญชีไม้ของกลาง

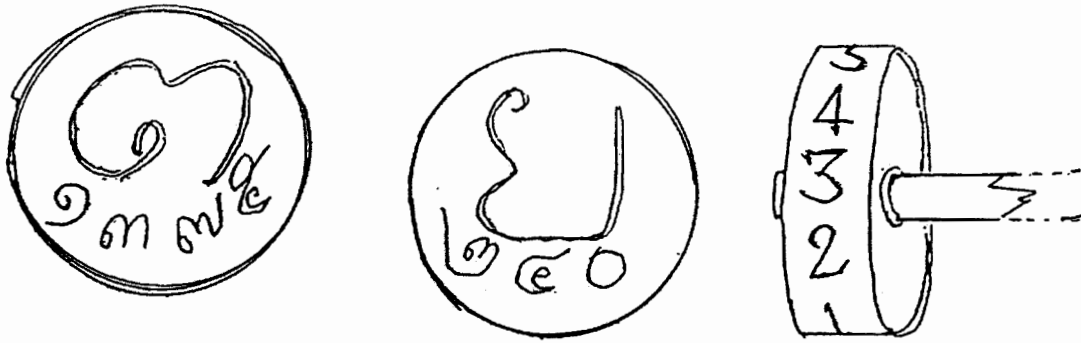
ตามบันทึก ลงวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๕๙๖ บ้านทาสะเป็ด ต.ทากาศ อ.กิ่งอำเภอ
แม่ทา จ.ลำพูน โดยนายไฉ่ ทาสะเป็ด ผู้เฝ้ารักษา อัตราเหมา ๒๐๐ บาท

ลำดับ ที่	รายการ	ขนาดไม้ (ซม.)			จำนวน	ปริมาตร (ม.)	หมายเหตุ
		กว้าง	ยาว	หนา			
๑.	ไม้ฝา	๑๕	๔๐๐	๑.๕	๑๐	๙๐,๐๐๐	หัวไม้ทุกชิ้น
๒.	ไม้คร่าว	๓.๕	๔๐๐	๓.๕	๑๐	๑๐๕,๐๐๐	ประทับตรา ย ๒๔๐
๓.	ไม้ดง	๑๕	๔๐๐	๔	๑๐	๒๔๐,๐๐๐	
รวมทั้งสิ้น					๓๐	๔๓๕,๐๐๐	= ๐.๔๓๕ ม ^๓

สมพล ธิญชีระนันท์
ไฉ่ ทาสะเป็ด
แก้ว หวังอยู่
ดวง ตั้งใจ

การตรวจจับไม้ นั้น ท่านให้ดำเนินการในอำนาจหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือ
ตำรวจ กล่าวคือ ต้องมีการบันทึกจับกุมที่กล่าวถึงรายละเอียดในการสืบสวนจับกุม โดยมีผู้ร่วม
ดำเนินการจับกุมหรือพยานพร้อมระบุของกลางและการเก็บรักษา ทั้งนี้เพื่อป้องกันความเสี
หายที่อาจเกิดขึ้น กับตนเองราชการและของกลางรวมทั้งต้องแสดงความบริสุทธิ์ ยุติธรรม
อย่างข้อความที่ว่า อ่านให้ฟังแล้วรับว่าถูกต้องเป็นความจริง โดยมีได้บังคับขู่เข็ญ ู้เห็นเป็นใจ
หรือสมยอมกันด้วยประการใดๆ จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน สำหรับผู้ร่วมจับกุม
นั้น ท่านกำนันผู้ใหญ่บ้านและสารวัตรกำนัน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ทางการปกครองอยู่แล้ว จึง
เป็นการสะดวกที่จะขอให้ท่านมาร่วมจับกุมด้วย และเป็นผลดีต่อราชการ

พนักงานป่าไม้ที่มีหน้าที่ออกท้องที่สำรวจหรือปราบปรามจะได้รับตราไว้ประจำตัวคือ
ตรา ต. ที่มีหมายเลขประจำตรา อัน “มีความหมายว่าตรวจ” สำหรับข้าพเจ้าหมายเลข ๑๓๗๕
และตรา ย อัน “มีความหมายว่า ยึด” สำหรับข้าพเจ้าหมายเลข ๒๔๐

ดวงตราเหมือนเหล็กรัฐบาล ตรา ค (ประจำตัวเจ้าพนักงาน) ตรา ย (ยึดไว้ตรวจ) และเลขเรียง

รายที่ ๒ ห่างจากรายแรกไม่กี่วัน ขณะที่ข้าพเจ้าเข้าไปตรวจป่าพบผู้ต้องหาขับล้อ (เกวียน) ลากไม้สักท่อน ๑ ท่อน อยู่ในป่าบ่ายหน้าจะเข้ายังหมู่บ้านทากาศ ระยะทางประมาณ ๖ กม. ข้าพเจ้าจึงถึงจักรยานย้อนกลับเข้าหมู่บ้านทากาศแจ้งผู้ใหญ่บ้านทรายและรอจับกุมหน้าบ้านผู้ใหญ่ เพราะทางเกวียนจะต้องผ่านทางนั้น โดยเอาผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ร่วมจับกุมด้วย และเป็นพยานในคดี ไม่นานเกินรอ ล้อบรรทุกไม้สักท่อนก็ขับมาจะผ่านบ้านผู้ใหญ่บ้านตามที่ข้าพเจ้ากะไว้ ข้าพเจ้าจึงแสดงตัวว่าเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ขอจับกุมผู้กระทำผิดกฎหมายป่าไม้ ผู้ทำผิดมิได้ขัดขืนยอมให้จับกุมแต่โดยดี ข้าพเจ้าจึงให้ขับล้อเข้าในบ้านผู้ใหญ่และนำเอาไม้ท่อนลงจากล้อฝากผู้ใหญ่บ้านไว้ทั้งไม้ท่อนทั้งล้อ ส่วนวัวผู้ต้องหาอ้างว่าเป็นของพ่อตาจึงให้นำตัวรูปพรรณมารับคืนได้จากพนักงานสอบสวนจึงได้บันทึกการจับกุมเอาไว้ ดังนี้

บ้านตากาศ กิ่งอำเภอแม่ทา ลำพูน

ตุลาคม ๒๕๙๖

บันทึกนี้แสดงว่า : -

วันนี้เวลา ๙.๓๐ น. ข้าพเจ้า นายสมพล หิญาชีระนันท์ ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด-แม่เมย) กิ่งอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ขณะสืบจักรยานสำรวจป่าทางใต้บ้านตากาศ ๖ กม. ได้พบชายผู้หนึ่งที่ภายหลังทราบชื่อคือนายหลง บุญบ้านทา กำลังขับล้อบรรทุกไม้สักท่อน อยู่บนทางเกวียนในป่า มุ่งหน้าเข้าไปบ้านตากาศ ได้พิจารณาแล้วเป็นการกระทำผิดแน่นอน ข้าพเจ้าจึงรีบรถกลับเข้าไปในบ้านตากาศเข้าแจ้งนายใหญ่ตากาศ ผู้ใหญ่บ้านตากาศ ให้ทราบว่าจะต้องทำการจับกุม ขอให้ผู้ใหญ่ร่วมจับกุมและเป็นพยาน ข้าพเจ้าและผู้ใหญ่ฯ รออยู่ทางเกวียนหน้าบ้านผู้ใหญ่ฯ จนกระทั่งนายหลง บุญบ้านทา ขับเกวียนบรรทุกไม้ท่อนผ่านมาจึงสั่งให้หยุดเกวียนแล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบว่า กระทำผิดฐานลักลอบตัดไม้สักในป่าและชักลากมาโดยมิได้รับอนุญาต ไม้สักของกลางวัดกลางท่อนโดยรอบ ๑๘๐ ซม. ยาว ๓ เมตร ปริมาตร ๑.๒๒ ม^๓

นายหลงบุญบ้านทา อยู่บ้านนาขุมเงิน ตำบลตากาศ กิ่งอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน มิได้ขัดขืนประการใด ข้าพเจ้า จึงสั่งให้นำล้อเกวียนขับเข้าไปในบ้านผู้ใหญ่ ประทับตรา ย.๒๔๐ ไว้ที่หน้าตัดไม้ท่อนแสดงการยึดไว้ นำไม้สักท่อน วัวคู่ และเกวียนฝากผู้ใหญ่ไว้ ส่วนวัวทั้งคู่ นายหลงอ้างว่าเป็นของพ่อตา ข้าพเจ้าจึงให้ส่งไปให้พ่อตาทราบเพื่อนำตัวรูปพรรณวัวไปแสดงต่อพนักงานสอบสวน สภ.อ. กิ่งอำเภอแม่ทาเพื่อขอรับวัวคืนต่อไป

ไม้ของกลาง เกวียน และวัว จำผู้ใหญ่ใหญ่รับเฝ้ารักษาไว้ในราคาเหมาจนกว่าจะเสร็จคดีในราคา ๒๐๐ บาท (สองร้อยบาทถ้วน)

บันทึกนี้ จัดทำขึ้น ๓ ฉบับ มอบให้ผู้ใหญ่ใหญ่ไว้ ๑ ฉบับ มอบพนักงานสอบสวน สภ. อ. กิ่งอำเภอแม่ทา ๑ ฉบับ เพื่อสอบสวนดำเนินคดี อีก ๑ ฉบับ ข้าพเจ้าเก็บไว้เป็นสารบบคดี ทุกฝ่ายรับว่าเป็นความจริง โดยมีได้บังคับขู่เข็ญหรือสมยอมรู้เห็นเป็นใจแต่อย่างใด จึงลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน

สมพล	หิญาชีระนันท์	ผู้จับกุม
ใหญ่	ตากาศ	ร่วมจับกุม-รักษาไม้ของกลาง
หลง	บุญบ้านทา	ผู้ต้องหา
ดี	สุดกาศ	พยาน
บุญ	เปี่ยมทา	พยาน

การบันทึกจับกุมจะเป็นหลักฐานและแนวทางในการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวน และอัยการ รวมทั้งจะเป็นพยานเอกสารสำคัญของพนักงานเจ้าหน้าที่ต่อศาล และเป็นการป้องกันตนเองในกรณีที่ผู้ต้องหาอาจร้องเรียนและปฏิเสธข้อกล่าวหาในภายหลัง เป็นการแสดงความบริสุทธิ์ใจในการจับกุมเอาไว้เป็นเบื้องต้น บันทึกดังกล่าวนี้ ยิ่งละเอียดมากเท่าไร ยิ่งเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดี และเป็นประโยชน์แก่ตนเองมากเท่านั้น

สิ้นเดือนแต่ละเดือน ป่าไม้แขวงจะต้องไปรับเงินเดือนที่สำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่ พร้อมรวบรวมทำรายงานว่าวันใด เวลาใด ไปปฏิบัติงานที่ไหนได้ผลเป็นอย่างไรทุกวัน แต่จะเบิกค่าเบี้ยเลี้ยงเดินทางทุกวันไม่ได้ทั้งเดือน เพราะงบประมาณประเภทค่าเบี้ยเลี้ยงมีไม่พอ ทางราชการจึงให้เบิกได้เดือนละ ๑๕ วัน ทุกคนโดยให้หมายเหตุลงในรายงานประจำวันและใบสำคัญเบิกเงินสมมติ ๒๔ วันในเดือนหนึ่ง ให้หมายเหตุว่า “ขอเบิกเพียง ๑๕ วัน” ตามงบประมาณที่มีอยู่ พร้อมด้วยค่าพาหนะเดินทางตามที่จ่ายจริง ทำส่งที่ป่าไม้เขตเชียงใหม่ ทั้งไว้ประมาณ ๗-๑๐ วัน จึงจะไปขอรับเงินที่เบิก

จับไม้รายที่สาม เป็นไม้เหลี่ยมซุกซ่อนไว้ในสวนหลังบ้าน แต่เป็นทางผ่านจึงเห็น สอบถามบ้านข้างเคียงว่าเป็นของนายแสง นาน้อย ข้าพเจ้าจึงแวะไปที่บ้านกำนันเพื่อจะเชิญให้มาร่วมจับกุมด้วยแต่กำนันไม่อยู่ อยู่แต่สารวัตรกำนันบ้านอยู่ใกล้ๆ จึงได้ไปเชิญสารวัตรกำนัน นายอ้อม ทาเมย มาร่วมจับกุมด้วยตามรายละเอียดบันทึกจับกุมดังนี้

บ้านแม่เมย ต. ทาชุมเงิน
อ. กิ่งอำเภอแม่ทา จ. ลำพูน

พฤศจิกายน ๒๕๖๖

บันทึกนี้แสดงว่า : -

วันนี้ เวลา ๑๓.๓๐ น. ข้าพเจ้านายสมพล ทิณชिरะนันท์ ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด - แม่เมย) ได้ชี้จักรยาน ๒ ล้อ ตรวจมาตามทางในหมู่บ้านแม่เมย ได้สังเกตเห็นกองฟางกระจัดกระจายอยู่ในสวนหลังบ้านหลังหนึ่ง จึงหยุดรถดู ได้เห็นว่าเป็นไม้สักเหลี่ยมวางเรียงกันอยู่โดยมีฟางคลุมเอาไว้บ้าง ๆ ข้าพเจ้าจึงเชิญ นายอ้อม ทาเมย สารวัตรกำนัน แม่เมยมา ร่วมทำการจับกุมและเป็นพยาน

เวลา ๑๔.๐๐ น. ข้าพเจ้าพร้อมนายอ้อม ทาเมย ได้กลับมาที่บ้านหลังดังกล่าวได้พบกับนายแสง นาน้อย สอบถามได้ความว่าเป็นไม้ของตนเอง รับว่าตัดมาจากป่าข้างเขาตากเป็นเหลี่ยมนำมาเพื่อจะปลูกบ้านของตนข้าพเจ้าจึงตรวจดูที่ไม้ ก็ปรากฏว่าเป็นไม้สักเหลี่ยมหน้ากว้าง ๒๐ x ๒๐ ซม. ยาว ๔.๐๐ ม. จำนวน ๘ เหลี่ยม คิดเป็นปริมาตรไม้ ๑.๒๘ ม^๓ เป็นการได้มา และมีไว้โดยผิด กฎหมาย จึงแจ้งข้อหาให้นายแสง นาน้อย ผู้เป็นเจ้าของและครอบครองไม้ทราบว่าได้ทำการตัดฟันแปรรูปไม้สักในป่าโดยไม่ได้รับอนุญาต และมีไม้สักแปรรูปอันเป็นไม้หวงห้ามเกิน ๐.๒ ม^๓ ไว้ในครอบครองภายในเขตควบคุมการแปรรูปไม้โดยไม่ได้รับอนุญาต

นายแสง นาน้อย รับทราบข้อหาโดยมิได้ขัดขืนแต่ประการใด ยอมยกไม้ให้เป็นไม้ของกลางและรับดูแลเฝ้ารักษาไม้ของกลางจนกว่าจะเสร็จคดีเป็นค่าจ้างเหมา ๒๐๐ บาท โดยข้าพเจ้าได้ประทับตรา ย. ๒๔๐ เอาไว้ที่หน้าตัดไม้ทุกเหลี่ยมด้วย

บันทึกฉบับนี้ ได้ทำขึ้นเป็น ๓ ฉบับ นำส่งพนักงานสอบสวน สภ.อ. กิ่งอำเภอแม่ทา เพื่อประกอบการดำเนินคดี ๑ ฉบับ มอบให้ นายแสง นาน้อย ผู้ดูแลรักษาไม้ของกลาง ๑ ฉบับ ข้าพเจ้าเก็บไว้ ๑ ฉบับ เป็นสารบบคดี ทั้งนี้โดยมิได้บังคับขู่เข็ญ สมยอมหรือรู้เห็นเป็นใจแต่ประการใดทั้งสิ้นทุกคนรับว่าเป็นความจริง จึงลงลายมือชื่อเป็นสำคัญต่อหน้าพยาน

สมพล	ทิณชिरะนันท์	ผู้จับกุม
อ้อม	ทาเมย	ผู้ร่วมจับกุม-พยาน
แสง	ทาน้อย	ผู้ต้องหา-รับจ้างเฝ้าของกลาง
หลง	บ้านภาค	พยาน
จู	ยะทา	พยาน

ล้อเกวียนไม้ใส่เรือนหรือกะบะสำหรับบรรทุกไม้

การปฏิบัติหน้าที่ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด - แม่เมย) โดยเป็นสำนักงานเคลื่อนที่ ในขณะที่ยังไม่มีสำนักงานเป็นของตนเอง ออกทำการอนุรักษ์ ป้องกัน ปราบปราม และประชา สัมพันธ์ป่าไม้ อย่างโดดเด่นยิ่งที่ยังไม่มีผู้ช่วยหรือพนักงาน ประจำแขวงมาร่วมปฏิบัติงานแม้ แต่คนเดียวอยู่เกือบปีทางราชการจึงอนุมัติเงินให้ “สร้างสำนักงานป่าไม้แขวง” ในที่ป่าไม้แต่ ละแขวงเลือกและกำหนดขึ้นเอง ในวงเงิน ๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นบาทถ้วน) สังกะสี ๑ ชุด ตามแบบแปลนที่ทางราชการกำหนดคือ เป็นที่ทำการไม้เนื้อแข็งชั้นเดียว ๓ ห้อง ขนาด ๑๒ x ๕ = ๖๐ ตารางเมตร หลังคาสังกะสี บันไดหน้าบันไดหลังครัวและห้องน้ำต่างหาก ซึ่งถ้าจะจ้าง ช่างรับเหมาปลูก คงต้องใช้งบประมาณมากกว่านี้ถึง ๕-๖ เท่า

ข้าพเจ้าเลือกที่ป่าริมทางรถไฟระหว่างกิ่งกลางสถานีรถไฟหนองหล่มกับสถานีศาลา แม่ทา ห่างจากกิ่งอำเภอแม่ทาประมาณ ๖ กม. อยู่ริมห้วยเกียง มีทางเกวียนผ่านตัดกับทาง รถไฟ ซึ่งรถยนต์ก็สามารถบุกไปถึงได้

ด้วยงบประมาณ ๑๐,๐๐๐ บาท กับสังกะสี ๑ ชุด สร้างสำนักงานตามขนาดมาตรฐานของทางราชการ เป็นปัญหาหนักอกของคนที่เพิ่งจะบรรจุเข้ารับราชการ เพียงปีเดียวแต่ ราชการและ “นโยบายเป็นเรื่องสำคัญเหนือเหตุผล” จึงมีอยู่หนทางเดียวที่จะสร้างสำนักงาน ให้เสร็จลงได้ โดยต้องออกทำการปราบปรามจับกุมไม้ให้ได้มากๆ เพื่อขออนุมัติใช้ไม้ของกลาง ก่อสร้างที่ทำการแขวง

ระหว่างนั้น ข้าพเจ้าจึงได้ออกตรวจตราโดยเน้นหนักไปทางการปราบปราม ให้มากขึ้น เพื่อให้ได้ไม้ของกลางนำมาขออนุมัติใช้ไม้ของกลางสร้างสำนักงาน ซึ่งแต่ละคดีก็กินเวลา ๔-๕-๖ เดือนกว่าจะเสร็จสิ้นคดีเฉพาะที่เจ้าของไม้ขออุธร - ฎีกา การก่อสร้างสำนักงานจึงกิน เวลาไปตลอดทั้งปี ๒๔๙๗ ซึ่งระหว่างนั้นข้าพเจ้ามีความจำเป็นต้องรับภริยาจากกรุงเทพฯ มา อยู่ด้วย แต่จะให้อยู่ที่บ้านเช่าที่พวกเราป่าไม้แขวงด้วยกันรวมกัน เช่าไว้ในเมืองเชียงใหม่ก็ได้

เพราะเป็นบ้านชายโสด ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจนำภริยาเดินทางไปสถานีหนองหล่ม ใกล้กับที่ที่จะสร้างสำนักงานประมาณ ๓ กม. และ “กางเต็นท์ที่ทำเป็นสำนักงานชั่วคราวขึ้น” ที่สนามกลางหมู่บ้านหนองหล่มล้อมรอบบริเวณด้วยไม้ไผ่ขัดแตะ และทำแปลงผักแทนสวนหย่อมรอบสำนักงานที่ชาวบ้านมักจะนำไก่มาขอแลกกับผักที่ปลูกไว้เสมอครั้งหนึ่งนายสร้อย มังศรีษะเรียมผู้ช่วยป่าไม้เขตเชียงใหม่ได้ไปตรวจถึงที่เต็นท์ไปกับภริยาที่เขาเรียกว่าพี่รงค์เป็นการตรวจแบบกึ่งราชการ เป็นการเสริมขวัญและกำลังใจให้ผู้ได้บังคับบัญชาที่ดีที่สุด โดยความรักใคร่และเป็นกันเองด้วยการรับประทานอาหารกลางวันกับเราข้าพเจ้าและภริยา

การปฏิบัติงานของข้าพเจ้าในช่วงนี้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น และดำเนินไปด้วยดี อำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แม้ว่าจะดูกว้างเกินการแต่ดูจะกลมกลืนจนแยกกันไม่ออก เพราะต่างก็ส่งเสริมซึ่งกัน และกันกล่าวคือ “การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การป้องกันป่า การปราบปรามผู้กระทำผิดกฎหมายป่าไม้ และการประชาสัมพันธ์” ด้วยการออกสำรวจตรวจตราประชาสัมพันธ์ การแสดงตน แสดงอำนาจหน้าที่ ด้วยการจับกุมปราบปราม ตักเตือน จึงเป็นวิธีที่ปฏิบัติงานครอบคลุมกิจกรรมของป่าไม้แขวงโดยครบถ้วนแล้วอย่างเป็นทางการ

เต็นท์เป็นสำนักงานชั่วคราว

กิจกรรมที่ควรนำมากล่าวต่อไปก็คือ เมื่อก่อนการสถาปนาป่าไม้แขวงขึ้นในพื้นที่ประชาชนจะปลูกสร้างบ้านเรือนแห่งตน ก็จะเก็บหอมรอมริบไม้เอาไว้จนเพียงพอที่จะยกขึ้นเป็นรูปร่าง โดยยังไม่มีพื้นไม่มีฝา ไม่มีหน้าต่าง ประตู และบันได แล้วค่อยหาเอาในภายหลัง ซึ่งเป็นโครงการระยะยาว เมื่อกรมป่าไม้ส่งป่าไม้แขวงออกมาประจำทำงานในท้องที่เช่นนี้ ผู้ที่เก็บหอมรอมริบไม้ไว้ ก็จะต้องนำไม้ที่ตนเก็บไว้ นั้นเอาไปซ่อนในที่ปลอดภัยและมิดชิด ถ้าไม้ไม้แปรรูปเกินกว่า ๐.๒๐ ลูกบาศก์เมตร ตามที่กฎหมายกำหนด และนี่คือมูลเหตุที่ทำให้ข้าพเจ้าต้องไปตรวจ

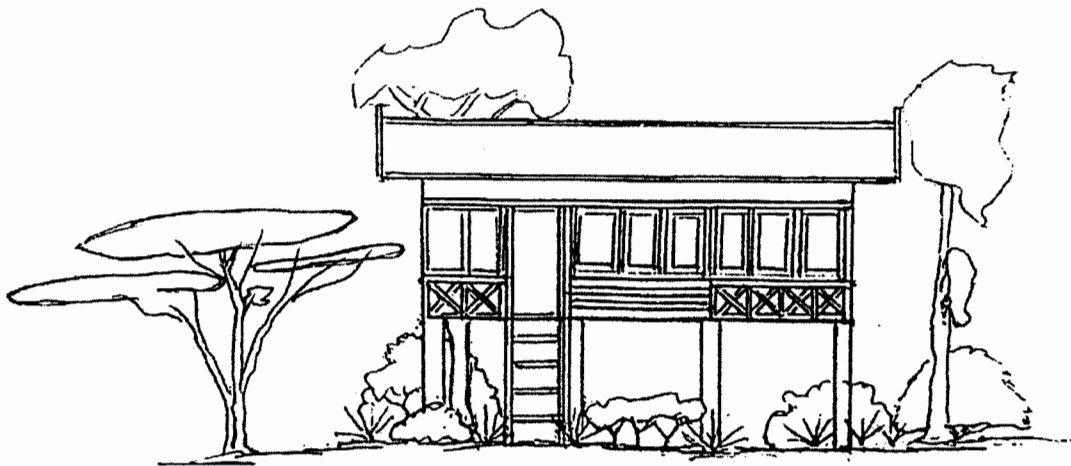
จับไม้ฝังดิน อันเป็นไม้สักแปรรูปจำนวนรวมถึงกว่า ๓ ม^๓ เมื่อเพื่อนบ้านที่ไม่ถูกกันนำความมาแจ้งให้ไปจับกุม

อีกรายใคร ๆ ก็รู้ว่าพวกชาวบ้านมะกอก บ้านหวายเขตอำเภอป่าซาง ดินแดนที่ครั้งนั้นเด่นดังที่มีสาวงามเป็นอันมาก ส่งเข้าประกวดนางงามในหลายท้องที่และได้รับรางวัลเสมอ จนกลายเป็นเมืองท่องเที่ยวไปแล้ว ชาวบ้านมะกอก บ้านหวายซึ่งอยู่ติดกันเหมือนเป็นบ้านเดียวกันมักจะเข้าไปลักลอบตัดไม้สักแปรรูปเป็นเหลี่ยมในป่าแม่ลอบ เขตป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด - แม่เมย) ที่ห่างกันประมาณ ๓๐ กม. นำไปขายตามแต่จะมีผู้สั่งซื้อ

จากการสืบทราบวันนั้น ว่ามีล้อ (เกวียน) จากบ้านมะกอกบ้านหวายเข้าไปในป่ากว่า ๒๐ คัน ข้าพเจ้าจึงไปนัดกำนันและผู้ใหญ่แม่ลอบให้ไปร่วมในการจับกุม เพราะทางที่จะออกจะต้องผ่านบ้านกำนันที่มีท่าเลกว้างขวางเหมาะที่จะปฏิบัติงาน ค่าวันนั้นเวลาประมาณ ๒ ทุ่ม ขบวนเกวียนบรรทุกไม้เหลี่ยม นับภายหลังได้ ๒๒ ลำ เคลื่อนขบวนตามกันมาเป็นเส้น เมื่อถึงที่กำหนดนัดหมาย ข้าพเจ้า กำนัน และผู้ใหญ่บ้านจึงออกแสดงตนเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ พร้อมกับฉายไฟไปที่เกวียนลำแรก ขบวนเกวียนหยุดลงชั่วขณะ ที่ข้าพเจ้าตะโกนบอก “นี่เจ้าหน้าที่อย่าขัดขืน ขอให้ปลดหัว” ทันใดนั้นเกวียนลำแรกก็ตะโกน “ตำรวจ” เหมือนนัดกันไว้ทุกลำล้อตัดเชือกที่มัดไม้เหลี่ยมห้อยโตงเตงไว้ใต้คานล้อหลุดตกลงนอนราบกับดินแล้วพากันขับล้อหนีไปจนหมดสิ้น โดยที่ข้าพเจ้าได้เอาตรา ย. ๒๔๐ ประทับที่วงล้อทั้ง ๒๒ ลำไปด้วย เห็นอันว่าข้าพเจ้าต้องจับไม้โดยระบุว่าผู้กระทำผิดหลบหนีทั้งสิ้นเป็นไม้สัก ๒๒ เหลี่ยม กว่าจะนับและวัดขนาด ประทับตรา ย. ๒๔๐ และบันทึกจับกุมเสร็จก็ถึง ๒๓.๐๐ น. ข้าพเจ้าจึงขนอนนอนอยู่บ้านท่านกำนันหาซุมเงินนั้น

รุ่งเช้ารับประทานอาหารเช้าแล้ว ข้าพเจ้าพร้อมผู้ใหญ่บ้านหาซุมเงินโดยรถจักรยานสองล้อเดินทางไปบ้านมะกอก บ้านหวาย ได้พบล้อทุกคันที่ติดตราไปแต่มีรอยถากใหม่ ๆ ออกพบทุกตรา ส่วนตัวคนไม่พบสักคนเดียว ที่ตรวจดูล้อทุกล้อใต้ถุนบ้านบ้าง ใต้หลองข้าว (ยุงข้าว) บ้าง เพราะทุกบ้านไม่มีรั้วรอบขอบชิดอะไร จากวันนั้นจนข้าพเจ้าย้าย ไม่ปรากฏชาวบ้านมะกอก บ้านหวายเข้ามาลักไม้จากป่าแม่ลอบอีกเลย

การสร้างสำนักงานป่าไม้แขวง ที่เริ่มดำเนินการมาแต่ต้นปี โดยจ้างช่างในหมู่บ้านแม่ทา ซึ่งสัญญากันว่ามิใช่เมื่อใดก็มาสร้างกันที่หนึ่งคงไม่เกินปี ตามลักษณะของชาวบ้านที่ปลูกบ้านกันในชนบท เบื้องต้นนั้นได้ขออนุมัติใช้เสาไม้เต็งรังเหลี่ยมที่จับไว้รวมกับไม้สักแปรรูปอีกจำนวนหนึ่งจึงขึ้นเสาเครื่องบนและหลังคาไว้ พร้อมกับจ้างภารโรง ๑ คน ชื่อนายจ้อย ทาจ่องให้สร้างกระต๊อบหญ้าคาอยู่ดูแลสำนักงานที่ค้างไว้ นั้น “เกือบสิ้นปี ๒๔๙๗ สำนักงานจึงแล้วเสร็จ” สามารถรื้อเดินที่ ที่ทำการชั่วคราวมาขึ้นอยู่สำนักงานและเป็นบ้านพักไปในตัวด้วย

สำนักงานป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด - แม่เมย)

การปฏิบัติหน้าที่ราชการ ของข้าราชการที่ออกไปอยู่ห่างไกลทำงานเป็นเอกเทศนั้น ที่ถูกที่ควรน่าจะต้องสร้างสำนักงานประกอบด้วยบุคลากรครบครัน พร้อมงบประมาณและยานพาหนะอย่างเช่น ราชการอื่นๆ เขาทำกันอย่างกรมชลประทานเป็นต้น แต่โครงการป่าไม้แขวงไม่ได้เหลียวแลในเรื่องดังกล่าวแต่อย่างใด ราชการป่าไม้ทำเพียงชี้ที่ป่าอันมีขอบเขตในแผนที่ บอกอำนาจหน้าที่ให้ไปดำเนินการเอาเอง โดยยังไม่มีที่ทำการไม่มีที่พัก ไม่มีบุคลากร ไม่มียานพาหนะ มีแต่เงินเดือนและเบี้ยเลี้ยงที่ให้ไปทำงานทั้งเดือน แต่เบิกเบี้ยเลี้ยงได้เพียง ๑๕ วัน ต่อเดือนอย่างนี้ ไม่มีกรมกองใดเขาทำกันกรมป่าไม้หวังผลเลิศจนเกินไป นิดแต่ที่ว่า ป่าไม้แขวงทั้งนั้น คนเคยสมบุกสมบันจากการศึกษาที่วิทยาลัย ๑ เดือน ออกป่า ๑ เดือน สลับกันคุ้นเคยกับการสมบุกสมบัน ความสำเร็จจึงมีขึ้นได้ เพราะป่าไม้แขวงไม่ได้ขาดขวัญและกำลังใจแต่อย่างใด กลับนึกสนุกที่ทำสำนักงานเคลื่อนที่โดยรถจักรยาน ๒ ล้อ ที่ซื้อหามาด้วยตนเอง ไม่มีผู้ช่วยหรือพนักงาน โดดเดี่ยวโดยเฉพาะสร้างที่ทำการแขวงด้วยตนเอง ด้วยไม้ที่จับยึดมาได้จากไม้ของกลาง

เมื่อสร้างสำนักงานเสร็จใหม่ๆ ยังไม่มีสถานีรถไฟที่แขวง ต้องลงรถไฟที่สถานีหนองหล่มแล้วเดินข้ามเขาสดไปสำนักงาน ระยะทาง ๓ ก.ม. เข้าออกแต่ละครั้งเพราะด้วยความเปล้าเปลี่ยวที่อยู่กลางป่า ต้องพาลูก ๓ คนและภริยาไปอยู่ด้วย ลูกคนโตพอเดินได้บ้าง ลูกคนรองใส่หาบคู่ไปกับสัมภาระ ลูกคนเล็กอุ้มไปอยู่อย่างนี้ นานหลายปี

ต้นปี ๒๔๙๘ ในฐานะป่าไม้แขวง ผ่านป่าไม้เขตเชียงใหม่ ได้ทำเรื่องขอให้ทางการรถไฟสร้างสถานีรถไฟที่หน้าสำนักงาน ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ราชการป่าไม้และประชาชนทางบ้านแม่ทาหาซุมเงิน ทากาศและบ้านอื่น ๆ ซึ่งทางป่าไม้แขวงได้ทำการตัดทาง ประมาณ ๓ กม. แยกจากทางหมู่บ้านเข้ามาด้วยแล้ว ๕-๖ เดือนต่อมา ทางรถไฟตอบมาว่า จะสร้างที่

หน้าสำนักงานไม่ได้ เพราะใกล้ชิดสะพานห้วยเกียง จึงต้องเลยไปสัก ๒๐๐ เมตร และจะสร้างได้เป็นแค่ที่หยุดรถสำหรับขบวนรถโดยสารธรรมดาเท่านั้น จากนั้นประมาณ ๑ เดือน ที่หยุดรถมีป้ายว่า “ที่หยุดรถห้วยเกียง” ก็เกิดขึ้น

เป็นอันว่า ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด - แม่เมย) มีที่ทำการและทางคมนาคมติดต่อทั้งทางรถยนต์ ทางรถไฟได้ภายใน ๓ ปี ซึ่งตอนนี้ ข้าพเจ้าได้รับครอบครัว คือภรรยา และลูก ๓ คน มาอยู่ด้วยที่แขวง พร้อม ๆ กับที่ภารโรงก็นำครอบครัวคือภรรยา (ไม่มีบุตร) มาอยู่ร่วมด้วยความว่าเหว่ ความวิตกทุกขร้อนที่เคยได้รับมาแต่ต้นก็พลันหายไป ขวัญและกำลังใจดีขึ้นเป็นอันมากในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อได้ตั้งป่าไม้แขวงขึ้นมาดูแลรักษาป่าไม้ในปี ๒๔๙๖ - ๒๔๙๗ แล้วจนบัดนี้ พ.ศ. ๒๔๙๘ การลักลอบตัดไม้ ถางป่าก็ยังไม่มีทีท่าจะเบาบางลง ทั้งนี้เพราะสภาพเศรษฐกิจกำลังก้าวหน้า ผู้คนเมื่อเศรษฐกิจดีก็คิดอยากจะปลูกบ้านอันเป็นปัจจัยพื้นฐาน

ในจังหวัดลำพูน มีการลักลอบตัดไม้ซีกลากไม้ออกจากป่ามากกว่าที่ไหน ๆ ก็คงจะได้แก่ ป่าไม้แขวงที่ ๒๖ (แม่ทิ - แม่สาร) อำเภอเมืองลำพูน อันมีนายอุดม ทิรัญพุกฤษ์ ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด - แม่เมย) กิ่งอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ข้าพเจ้าเป็นป่าไม้แขวง และป่าไม้แขวงที่ ๓๖ (แม่อว) อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน โดยนายสนาน ศูนย์คณิต เป็นป่าไม้แขวง ดังนั้น ข้าพเจ้า และเพื่อนป่าไม้อีก ๒ แขวง จึงได้หารือกันเพื่อดำเนินการร่วมกันในอันจะออกตรวจปราบปรามเป็น ๓ ประสาน เพื่อปฏิบัติงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นที่ใช้ ๓ ประสาน ก็ด้วยคิดถึงคำโบราณ “หนึ่งคนหัวหาย ๒ คนเพื่อนตาย ๓ คน กลับมาได้” นั่นเอง การปฏิบัติงานครั้งนั้นๆ ช่วงเช้าถึงเที่ยงออกปฏิบัติงานทางแขวง แม่ทิ-แม่สาร ช่วงเที่ยงถึงเย็นออกทำงานทางแขวง แม่ขนาด - แม่เมย และช่วงกลางคืนทำงานทางแขวงแม่อว

ปฏิบัติงานกันอยู่อย่างนี้สัก ๓-๔ รอบ จนชาวบ้านโจดขานกันว่าผีหลอก เพราะไปทางไหนก็เจอแต่ ๓ ป่าไม้แขวงนี้ปฏิบัติภารกิจอยู่ แต่ทำอยู่ได้ไม่นานก็ต้องเลิกรา เนื่องจากสมบุกสมบันเกินควร และอาจเกิดอันตราย จากมิถุนาซีฟ และเมื่อให้สัญญาไฟให้รถยนต์หยุดให้ตรวจสอบบนถนนในเวลาค่ำคืน รวมทั้งผู้บังคับบัญชาป่าไม้เขตเชียงใหม่เห็นว่าจะเสี่ยงเกินไปจึงขอให้เลิกเสีย

กรณีที่จับไม้เสี่ยงจริงๆ นั้น คือไม้ที่ชาวบ้านเรียกขานเขา “นายจันบก” หรือนายจันทาดุก เข้าไปลักลอบตัดฟัน แปรรูปไม้ (เลื่อยให้เป็นแผ่น) ขายมันในป่าแม่ลอบ ที่ห่างไกล ใกล้บ้านยาง (กะเหรี่ยง) ซึ่งข้าพเจ้าได้รับคำบอกเล่ามานานมา

วันหนึ่ง เย็นมากแล้วข้าพเจ้าออกเดินทางโดยรถจักรยานคู่ชีพไปบ้าน ขุนทนต์ทากาศ กำนันเก่าที่ข้าพเจ้าให้ความเคารพนับถือเพื่อจะขอค้างแรมด้วย ในใจนั้นคิดว่าจะต้องขึ้นป่าแม่ลอบ ไปดูนายจันบกลักลอบทำไม้สักเขาทำอย่างไร จะได้วางแผนจับกุมให้สิ้นซาก ค่อนคินคิน

นั้นข้าพเจ้าปลุกภรรยาพ่อขุนทนต์ ขอข้าว ๑ กลอง (ข้าวเหนียว) น้ำพริกเผาที่ข้าพเจ้าซื้อมาฝาก ขอยืมไปก่อนพร้อมด้วยผ้าผวย ๑ ผืน ออกจากบ้านไปโดยมิได้บอกว่าเป็นไปไหน

จากที่นั่นข้าพเจ้าพร้อมด้วยรถจักรยานคู่ชีพเดินทางตรงขึ้นไปป่าแม่ลอบทันที เมื่อหมดทางรถก็เป็นทางลัดขึ้นเขาไปรถจักรยานไปไม่สะดวก ข้าพเจ้าจึงเอารถซ้อนไว้ข้างทางแล้วเดินขึ้นไปจนถึงไร่ยาง พักผ่อนรอเวลาเช้าในหลังกาเพิงหมาแหงนเล็ก ๆ ของยางไม่ถึงชั่วโมงก็สว่างขึ้นพอได้ยินผู้คนตะโกนโหวกเหวกที่ชุมนุมนายจันบก ซึ่งข้าพเจ้าเคยขึ้นมาดูครั้งหนึ่งแล้ว แต่บังเอิญเป็นวันพระ วันหยุด ของพวกเขา พอสว่างเต็มที่ ข้าพเจ้าจึงรับประทานอาหารเช้าที่เอาติดมาด้วย แวะนอนซ้อนไว้ในพุ่มไม้พร้อมผ้าห่มแล้วออกเดินเลียบดูการทำงานของโจรลักไม้กลุ่มนายจันบก จึงได้ทราบว่า นายจันบกตั้งชุมนุมลักไม้มานานโดยปลุกที่พักชั่วคราวที่มีสภาพข้ามปีมาแล้วทั้งของตนเอง และของคณงานเลื่อยไม้อีก ๖ คน รวมทั้งเพิงที่ทำเป็นค้ำสำหรับปลดสัมภาระหลังข้างค้ำไว้ข้างบน และข้างพราย ๑ ตัว

สภาพป่าแม่ลอบในตอนชุมนุมนายจันบกนี้มีสภาพเป็นป่าสักกรมรีนไม่รกทึบมากนักมีไม้สักที่เปลางาม ประมาณโตได้ขนาดตัดฟันขึ้นอยู่ทั่วไป แต่โดยรอบที่พักตัดลงไปหลายต้น เช้าวันนั้นได้เห็นการตัดต้นสักลง ๑ ต้น ตัดทอนได้ ๒ ท่อน ที่ชายคนหนึ่ง ทำหน้าที่ควายข้างเดิน จูงหูข้างมาเข้าเทียบท่อนซุงที่เจาะจุกซุงเสร็จพอดี จึงหยิบโซ่มาร้อยจุกซุง ข้างเชือกนี้รู้ค่าและสภาพดีมากขนาดควาย ซึ่งภายหลังคือนายจันบกนั่นเองไม่ต้องขึ้นบังคับที่คอ เพียงจูงหูก็รู้ค่าแล้วจากตอไม้ที่ตัดลากมาประมาณ ๑๐๐ ม. ก็ถึงแท่นเลื่อยที่ทำไว้รวก ๆ แบบชาวบ้านคนเลื่อยอยู่ข้างบนคนหนึ่ง ข้างล่างคนหนึ่ง มีไม้สักท่อนรอเลื่อยอยู่ประมาณ ๑๐ ท่อน อยู่บนค้ำเลื่อย ๓ ท่อนคน เลื่อย ๓ คู่ เลื่อยได้ไม้แผ่นแล้วก็นำไปซ้อนในห้วยแห้ง (ห้วยบนภูเขาถ้าฝนไม่ตกก็เป็นห้วยแห้งอย่างนี้) เป็นกองแยกไม้ฝา ไม้คร่าว (ไม้เครื่อง) ไม้คานรอดตง ออกเป็น ๓ กอง ด้วยกัน

ชุมนุมโจรลักไม้ ออกทำงานแต่เช้าตั้งข้าวทิ้งไว้ ได้เวลาก็ปลดข้าว สายหน้อยก็หยุดทำงานมารวมกันกินข้าว เอาข้างไปปล่อยในไร่ยางที่มีหญ้ารอบ ๆ ไร่ที่มีไม้ไผ่ข้างหักกินดงโฝง ผาง ที่ไร่ยางเป็นจุดสุดท้ายที่ทางเกวียนจะขึ้นไปถึง ข้าพเจ้าจึงได้เห็นล้อเกวียน ๒ ล้อ เล่มที่ปลดวัวหากินอยู่ ในไร่ยางใกล้ ๆ กับข้างพรายตัวนั้น

ไม่นานนัก ซ่างเลื่อยไม้ก็หยุดงานมาทำหน้าที่คัดไม้ที่กองซ้อนไว้ในห้วยแห้งแบกและหามาใส่ลงในเกวียนที่มีเจ้าของเกวียนช่วยให้ใส่ให้ถูกที่เสร็จแล้ว เขาก็ผูกเชือกขันเซนาะให้ไม้แน่นตรึงกับหลักเกวียน เสร็จแล้วจึงนำวัวมาเทียบเกวียนออกเดินทางกลับทันทีโดยไม่เห็นเขาพูดอะไรกันมากมายไปกว่าการทักทายกันธรรมดา แสดงว่า เป็นที่รู้จักกันดีด้วยการตกลงกันมาก่อน ชุมนุมโจรชุมนุมนี้ เท่าที่เห็นจึงเป็นกิจการรวมศูนย์ที่ครบวงจรในตัวเอง

ขณะนั้นเป็นเวลา ๑๐.๓๐ น. ข้าพเจ้าจึงเดินตามล้อไปทาง ๆ อย่างที่คนล้อไม่สังเกตเห็นเมื่อถึงที่ซอญจกรยานข้าพเจ้าจึงได้ขี่จกรยานอ้อมไปอีกทางวกไปดักหน้าอยู่บ้านกำนันตำบลท่าชุมเงินที่ทางเกวียนจะต้องผ่านจึงดักอยู่ที่นั่นพร้อมรั้งกำนันไว้ให้ช่วยเป็นผู้ร่วมจับกุมด้วย คิดว่าเกวียน ๒ เล่ม นั้นคงแอบอยู่ที่อื่นก่อนจึงจะลงมาในตอนค่ำ ข้าพเจ้าจึงขอเจ้าของบ้านพักนอนก่อน

ไม้สักท่อนของกลาง

ไม่ทันค่าตามที่คิด คนขับเกวียนขล้าใจไม่คิดว่ามีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ดักอยู่จึงไม่รอจนถึงค่าตรงออกมาทันที ข้าพเจ้านอนหลับอยู่ แต่เมื่อเกวียนขึ้นสะพานไม้หน้าบ้านท่านกำนันมันจะดังผิดสังเกต ข้าพเจ้าสะดุ้งตื่นผงกหัวขึ้นดูก็เห็นเกวียนที่ข้าพเจ้าติดตามอยู่ผ่านขึ้นสะพานและลงสะพานไป จึงรีบลุกขึ้นและเรียกท่านกำนันที่คอยที่อยู่แล้วจึงโดดลงวิ่งตามเกวียนและดักหน้าโบกมือให้หยุด และทำการจับกุมโดยให้กลับเกวียนเอาไม้มาทิ้งลงในบ้านฝากกำนันรับจ้างเฝ้ารักษา และนำสองผู้ต้องหาส่งพนักงานสอบสวน สภ.อ. กิ่งอำเภอแม่ทาดำเนินคดีต่อไป

หลังจากนั้นก็เป็นเวลาค่าแล้ว ข้าพเจ้าต้องเข้าไปในเมืองลำพูนด้วยจกรยานคู่ชีพคันเดียวกันนั้นไปพบชุดปฏิบัติการตำรวจภาคจากลำปางที่มาเช่าบ้านเป็นที่พักปฏิบัติงานอยู่ในเมืองลำพูน แต่ไม่พบผู้ใดออกไปปฏิบัติงานกันหมด ข้าพเจ้ากับเจ้าหน้าที่ตำรวจหน่วยนี้เคยร่วมปฏิบัติงานคุ้นเคยกันอยู่ก่อนนอนรออยู่ที่ม้ายาวหน้าบ้าน “ใกล้จะสว่างคณะตำรวจภาคจึงกลับกันมา” และนอนเอาแรงกันข้าพเจ้าเล่าเรื่อง นายจันบกปฏิบัติการแยกกฎหมายอยู่ในป่าแม่ลอบให้ฟัง ก็ได้รับตอบว่าไปได้แต่ต้องพักกันก่อนค่า ๆ ค่อยออกเดินทางไปกะจับกันรุ่งเช้า จึงเป็นอันพักผ่อนกันก่อนจนใกล้ค่ำ รับประทานอาหารแล้วต่างก็เตรียมนเสียบียงอาหารน้ำแล้วออกเดินทางกันในค่ำวันนั้น โดยรถจกรยานรวม ๖ คน ทั้งข้าพเจ้า

เราไปที่บ้านทาชุมเงิน บ้านกำนันที่จับไม้เกรียนเมื่อวานนี้เอาเกือบ ๓ ทุ่ม พักที่นั่น ลักซ์ว็องฝากรถจักรยานไว้บ้านกำนันทั้งหมด ตอนนี้จะเดินขึ้นไปบ้านช่างชุมชนนายจันบกลักไม้ “ถึงไร่ยางติ ๒ กว่า” เราพักกันที่เดิมที่ข้าพเจ้าพักขึ้นมาวางแผน อยู่ที่นี่จนรุ่งเช้าก็ได้ยินเสียงตะโกนโหวกเหวกแสดงว่า พวกนายจันตื่นขึ้นปฏิบัติการกันแล้ว จึงวางแผนเข้าล้อมจับกันคร่าว ๆ แล้วออกปฏิบัติงานกันเลย

เมื่อถึงหน้าที่พักนายจันบกลักไม้ที่เข้าล้อมไว้ได้เห็นทุกอย่างตามแผนข้างกำลังลากไม้อยู่พวกเลื่อยก็กำลังเลื่อยก่อนอาหารเข้าพอตะโกนกันได้ยิน ข้าพเจ้าเป็นผู้ตะโกนบอก “จันไว้ย ตำรวจล้อมไว้หมดแล้วขอให้จับกุมโดยตือยาคัดขึ้น” ลีนเสียงตะโกนบอก เสียงเลื่อยไม้ก็หยุดลงทันทีทางด้านนายจันบกลัก ถือปืนยาวจูงหูข้าง หันกลับวิ่งหนีไปทางท้ายข้าง ลักครู้เจ้าหน้าที่เข้ามารวมกลุ่มกันปรากฏว่าไม่มีใครจับใครได้สักคน แต่ข้างก็ยังติดไม้อยู่ที่เก่า เพราะไม่มีครวญข้างแล้ว จากประสบการณ์ข้างถ้าติดไม้จะไม่ไปไหน และข้างเชือกนี้เป็นข้างเชือกรู้ค่าคน ข้าพเจ้าจึงนำพวกเราทั้งหมดไปตรวจดูที่ค่างเลื่อย มีเลื่อยคาไม้ท่อนอยู่บนค่างทั้ง ๓ ท่อน มีไม้ที่ข้างลากมารอเลื่อย ๔ ท่อน แล้วจึงนำไปดูกองไม้ในห้วยแห่งรวม ๒ กองเป็นไม้แผ่น (ฝา - พื้น) กองหนึ่ง อีกกองหนึ่งเป็นไม้เครื่อง คือไม้คานไม้คร่าวรวมกันซัก ๑๐๐ ชิ้น เห็นจะได้จากนั้นก็ขึ้นไปตรวจดูบนห้านอนนายจันบกลักมีแต่หมอนมุ้งที่โรงครัวติด ๆ กัน ข้าวหนึ่งยังร้อน ๆ อยู่ ๓ กล่องเนื้อตากแห้งจำนวนหนึ่ง เมื่อเห็นไม่มีสิ่งของอะไรควรยึดไปประกอบการดำเนินคดี จึงขอร้องนายตำรวจผู้เป็นหัวหน้าให้จัดตำรวจลงไป ๑ คน ถือจดหมายไปหากำนันทาชุมเงินจ้างเกรียนขึ้นไปชนไม้ของกลาง และเลื่อย ๓ ปั้น และเผาไม้ไว้ ส่วนข้าพเจ้ากับนายตำรวจจะเดินทางนำข้างไป สภ.อ. กิ่งอำเภอแม่ทาเพื่อแจ้งพนักงานสอบสวนดำเนินคดี พร้อมจัดจ้างผู้เลี้ยงข้างของกลางต่อไป

อย่างไรก็ดี ข้างเป็นทรัพย์สินมีค่าของนายจันบกลัก และได้ข่าวที่เชื่อว่าเจ้าของข้างรักข้างของตนเหลือเกิน คงจะไม่ปล่อยให้คนอื่นบังคับข้างของตน อาจเข้ามามอบตัวโดยเร็วก็ได้มอบงานทุกอย่างเสร็จสมบูรณ์ ข้าพเจ้าก็ไปหาขอเกี่ยวหูข้างสำหรับจูงข้างเพื่อบังคับข้างให้เดินที่ค่างข้างห่าง แต่ไม่พบ จึงไปที่ตัวข้างจึงเห็นว่าพาดอยู่ที่คอข้างนั่นเอง ข้าพเจ้าจึงเอาไม้เขี่ยลงมา ใจก็กล้า ๆ กลัว ๆ แต่ทำใจดีสู้เสือ ข้างพราวตัวนี้ เป็นข้างหนุ่มรูปร่างม ายาวเกือบแขน เป็นข้างเชื่องมาก และรู้ค่าคน ไม่น่ากลัว แต่เราก็ไม่ค่อยกล้า

อย่างไรก็ตาม เมื่อข้าพเจ้าทำใจดีสู้เสือเอาตะขอเกี่ยวหูขึ้นขึ้นเกี่ยวหูได้สำเร็จ และหาเชือกมาต่อสายให้ยาวพันวงข้างแล้ว จึงให้ตำรวจนายหนึ่งปลดโซ่ที่คล้องจุกขงออกปล่อยให้โซ่ตกอยู่ ๒ ข้างลำตัวข้างไม่รู้จะเอาขึ้นพาดหลังข้างอย่างไรจึงต้องปล่อยไว้เช่นนั้น เมื่อข้าพเจ้าจูงเชือกที่เกาะหูข้าง ข้างก็เดินตามโดยดี แต่โซ่ก็ต้องปล่อยไว้เช่นนั้น นายตำรวจแจ้งต่อข้าพเจ้าว่า ทำเลเจ้าหน้าที่รวมกันอยู่อย่างนี้ไม่เหมาะอาจถูกข่มขู่โจมตีได้ ข้าพเจ้า

จึงจูงข้างลงไปยังไร่ยางที่ชุมพุกผ่อนก่อนเข้าจับกุมและไม้ลิมที่จะแหวะไปเอากล่องข้าวและผ้าห่มที่ซ่อนไว้ ที่นั่นเองยาง (กะเหรี่ยง) ที่ตั้งบ้านเรือนห่างขึ้นไปซีกสองกิโลเมตร มาบอกว่าเป็น “นายจันบงกชอมบตัว” ข้าพเจ้ากับนายตำรวจพยกหน้าขึ้นพร้อมๆ กันรับรู้เพราะเชื่อว่านายจันบงกรักข้างของตนจึงบอกให้ไปนำมา

เมื่อนายจันบงมาถึงยกมือไหว้ แล้วขอตัวไปดูข้างโดยเอาปะกอกออกแล้วปลดโซลากลมสองข้างลำตัวออกทำท่าจะเอาโซ่ขึ้นหลังข้าง นายตำรวจเซาท์วิยกกว่าจึงร้องบอก “อย่าขึ้นหลังข้าง” (เพราะถ้าขึ้นคอข้างก็จะไล่ข้างหนีได้) นายจันบงจึงเปลี่ยนใจไม่ขึ้นหลังข้างแต่บอกให้กะเหรี่ยงที่พามามอบตัวเอาโซ่ไปไว้ที่ปางข้างให้ด้วย

เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยนายจันบงก็หมดอิสระภาพด้วยการสวมกุญแจมือข้างเดียว อีกข้างรัยโซ่เล็กๆ ที่มีปลายสายอยู่ที่นายตำรวจและจูงข้างเดินตามกันล่องลงจากป่าลาดลงบ้านทาสะเปิดเดินทางมาผ่านสำนักงานป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด-แม่เมย) และพักรับประทานน้ำอาหารบ้าง จึงเดินทางต่อไป ภริยาข้าพเจ้ามีอาการตกใจเห็นได้ชัด

ขณะนั้นเป็นเวลาบ่ายโมงกว่าๆ ไป สภ.อ. กิ่งแม่ทาใช้เวลาเพียงชั่วโมงเดียวก็ถึงกว่าจะแจ้งพนักงานสอบสวนทำบันทึกจับกุมเสร็จ และ “หาผู้รับจ้างเลี้ยงข้าง” ได้เป็นเวลาเกือบ ๕ โมงเย็นแล้วจึงเสร็จการ โดยนายจันบงติดอยู่ระหว่างดำเนินคดีรอประกันหรือส่งฟ้องต่อไป

ข้าพเจ้ากับนายตำรวจกลับมาพักพิงอยู่ที่สำนักงานป่าไม้แขวง รุ่งเช้าจึงเดินทางไปบ้านทาชุมเงินที่นัดหมายให้ตำรวจทั้ง ๔ คนนำเกวียนลากไม้ของกลางมาฝากไว้บ้านกำนันทาชุมเงินรับจ้างเฝ้าไม้ของกลาง และรออยู่ที่นั่นโดยทำบัญชีไม้ และสัญญาจ้างเฝ้ารักษาไม้ของกลางให้กลับไปมอบให้พนักงานสอบสวนประกอบการดำเนินคดีต่อไป ขณะผ่านบ้านขุนทนต์อากาศ ได้แหวะเอากล่องข้าว และผ้าห่มคืนเจ้าของ จากการสนทนาจึงรู้ว่า ๒-๓ คืนก่อนที่ข้าพเจ้าหายจากบ้านขุนทนต์ฯ ไปไม่มีใครรู้เขาหากันยกใหญ่ เกรงว่าข้าพเจ้าจะถูกลวงไปฆ่า ต้นเหตุมาจากภริยาข้าพเจ้าที่อยู่ทางแขวงใครผ่านไปก็ถามหา มีใครเห็นข้าพเจ้าบ้าง อยู่อย่างนี้จึงพากันเล่าขานกันไปต่าง ๆ แต่ตอนนี้รู้แล้วว่าไปชุมนุมวางแผนจับไม้

นับตั้งแต่กรมป่าไม้ได้จัดตั้งป่าไม้แขวงขึ้นดูแลปกป้อง คุ่มครองป่าไม้ และปราบปรามผู้กระทำผิดมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๖ จนบัดนี้ปี ๒๔๙๘ ก็ปรากฏว่ามี “คดีป่าไม้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลมากมาย” และหลายคดีซึ่งแต่ก่อนไม่เคยลุ่ความก็เกิดมีการลุ่ความ โดยออกอุบายว่าเป็นไม้เรือนเก่าที่รื้อลงมาปลูกใหม่ หรือซื้อไม้เรือนเก่าเขามาแสดงเจตนาว่าไม่ได้ไปลักไม้มาจากป่า ฉะนั้นกฎหมายป่าไม้จึงระบุเอาไว้มาตราที่ ๓๙ ตรี ที่ระบุไว้ว่า “ผู้ใดนำไม้สักที่เคยอยู่ในสภาพเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือเคยอยู่ในสภาพเป็นเครื่องใช้ และพ้นจากสภาพเป็นสิ่ง

ปลูกสร้างหรือเครื่องใช้มาแล้วกว่า ๕ ปี เคลื่อนย้ายออกนอกเขตจังหวัด ซึ่งเป็นที่ตั้งสิ่งปลูกสร้างหรือเป็นที่ประกอบเครื่องใช้ นั้น ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่แต่ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม”

“การทำไม้ตามสัมปทาน” ต้องทำตามหลักวิชาการทำไม้สักดั้งเดิมคือการ “กานไม้ให้ตายก่อน ๒ ปี” เพื่อให้ไม้เบาและไม่เปราะ “ไม้แตกเมื่อล้มโค่น” และ “ลอยน้ำ” เพื่อการ “ล่องไม้เคลื่อนที่ไปตามลำน้ำ” และ “สะดวกในการผูกแพ”

ฉะนั้น ไม้สักถ้าถูกต้องตามกฎหมายใครมีไว้ในครอบครองจึงต้อง “เป็นไม้ที่แห่งสนิท” แล้วเท่านั้นเป็นเบื้องต้นเมื่อผู้ต้องหา หรือจำเลยต่อสู้คดีว่าเป็นไม้เรือนเก่า หรือไม้ที่ซื้อ มาโดยถูกต้องจากโรงค้าหรือโรงงานแปรรูปไม้จึงต้องทำ “บันทึกพิสูจน์ไม้” ส่งให้พนักงานสอบสวน “เพื่อประกอบการดำเนินคดี” อีกด้วย ทั้งนี้เพราะไม้สักที่มีผู้ลักลอบตัดฟันจากป่า แปรรูปนำเก็บไว้ หรือปลูกสร้างบ้านเรือน เครื่องเรือน หรือวัสดุแกะสลัก เป็นไม้ที่ยังสดอยู่ทั้งสิ้น เพราะไม่ได้ “ลับกานไม้สักให้ตายก่อน ๒ ปี จึงตัดฟัน” อย่างที่ทำออกโดยถูกต้องตามกฎหมายคือทำออกตามสัมปทาน

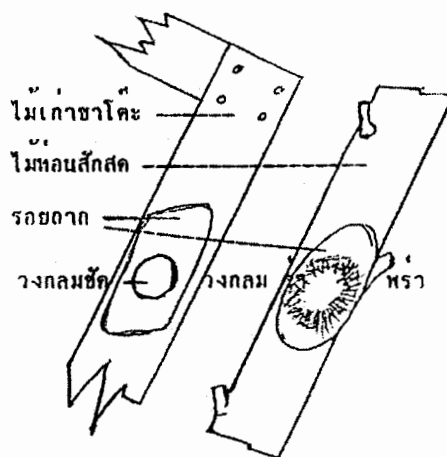
หลังจากได้พิสูจน์ไม้ประกอบบันทึกการจับกุมไม้แปรรูปที่มีตัวผู้ต้องหา และผู้ต้องหา หรือจำเลยสู้คดี ๒-๓ ครั้งที่ยื่นสู่ศาล ครั้งหนึ่งศาลขอให้ข้าพเจ้า ซึ่งเป็นผู้พิสูจน์ไม้รายหนึ่งไปให้การเป็นพยานผู้จับกุม และให้ “พิสูจน์ไม้ในกรณีไม้สด ไม้แห่ง กลางศาล” (คือต่อหน้าผู้พิพากษาโจทก์และจำเลยรวมทั้งคนอื่น ๆ ที่อยู่ในศาลขณะนั้น) ทั้งนี้ เพราะจำเลยต่อสู้ว่าได้รับ ไม้สักนั้นมาจากบ้านเก่าที่พ่อแม่สร้างไว้คือรื้อมากองรวมกันจะเอาไว้ปลูกเรือนใหม่

โดยหลักการพิสูจน์ไม้ในกรณีนี้มีว่า “ไม้สักต้นในป่ายืนต้นตายหรือกานให้ตายก่อน ตัดโค่น ๒ ปี เป็นไม้สักที่แห่งสนิท (ความชื้น ๕%) สามารถลอยน้ำได้ดี” (จากผลการวิจัยของนักวิชาการที่สามารถอ้างกับศาลได้) ฉะนั้น “ไม้สักที่แปรรูปมาจากไม้ท่อน เมื่อนำไปปลูกสร้างบ้านเรือนเกินกว่า ๒ ปี จึงต้องเป็นไม้ที่แห่งสนิทแล้ว”

เมื่อศาลสั่งให้พยานพิสูจน์กลางศาลที่ไม่มีอะไรอยู่ในมือขณะนั้น ข้าพเจ้าจึงขอให้นักการศาลหาไม้ที่ได้จาก “โต๊ะหรือเก้าอี้เก่า” ๑ ชิ้น กับ “กิ่งไม้สักที่ขึ้นอยู่หน้าศาล” อีก ๑ ชิ้น และขอให้นำมาวัดคม ๆ มา ๑ เล่มเพื่อถากไม้ทั้งสองชิ้นนั้น เมื่อได้ไม้สักขาโต๊ะเก่า ที่โต๊ะพังไปแล้ว ๑ ชิ้นมาและกิ่งไม้สักเท่าข้อมือยาว ๑ คอกอีก ๑ ชิ้นมาแล้ว ข้าพเจ้าจัดการถากไม้ขาโต๊ะ ให้มีรอยใหม่ ๆ ลัก ๓ นิ้วมือ และถากหน้าไม้สักท่อนให้มีหน้าถากเท่า ๆ กันนำไปวางเรียงกันแล้ว ขอให้เสมียนศาล นำหมึกที่ใช้กับตลับหมึกตรายาง ไม้ขีดไฟและสำลีที่ทำอย่างเดียวกับไม้ ชับน้ำเวลาน้ำเข้าหูใช้แทนกุกัน

ทันทีที่ข้าพเจ้านำสำลิจับน้ำหมึกทาเป็นวงกลมที่กลางหน้าผานไม้ ทุกคนที่ล้อมดูต่อหน้าศาลต่างก็ร้องอ้อไปตาม ๆ กัน เพราะเห็นชัดเจนที่ไม้สักขาโต๊ะเป็นวงกลมสวยงาม ส่วนที่ไม้สักท่อนที่ตัดมาจากต้นสด ๆ หมึกซึมพราไปทั่วไม่เป็นวงกลม เห็นกันชัดเจน ศาลหลุดปากออกมาว่า “เชื่อแล้ว” การพิสูจน์ง่าย ๆ ที่ข้าพเจ้าได้ทำไป กล่าวได้ว่าเป็นการพิสูจน์ให้ ปุถุชนคนทั่วไปได้เห็นและเข้าใจได้ทันทีโดยไม่ต้องใช้บทพิสูจน์ที่เรียกว่า “ผลงานวิจัย” แต่อาจกล่าวได้ง่าย ๆ ว่า “เพราะไม้แห้งหมึกจึงไม่ซึมพรา” และ “เพราะไม้สดหมึกจึงซึมพราไปทั่ว” ซึ่งหากจะสรุปผลเป็นงานวิจัยจะต้องเขียนไว้ประมาณไม่ต่ำกว่า ๑ หน้ากระดาษ

การพิสูจน์ไม้ประกอบบันทึกการจับกุมของข้าพเจ้าแต่ละครั้งเป็นไปตามสภาพแท้จริงของไม้สักของกลางจริง ๆ ฉะนั้นการพิสูจน์ในแต่ละครั้งจึงไม่เหมือนกัน และอาจแยกเป็นไม้ท่อนไม้แปรรูป ที่จะพิสูจน์ถึงร่องรอยการเลื่อยสภาพขี้เลื่อย สภาพขี้กบ สะเก็ดไม้ เชื้อรา ฯลฯ การพิสูจน์ไม้ประกอบการดำเนินคดีอย่างนี้ไม่ได้มีโดยทั่วไป แต่มีที่ข้าพเจ้าและนายพงษ์ โสโน ผู้ทำหน้าที่นักวิชาการป่าไม้ตรีประจำป่าไม้เขตเชียงใหม่ เป็นผู้ชำนาญการศาลจังหวัดเชียงใหม่ และศาลจังหวัดลำพูน หลังจากพิสูจน์ไม้กลางศาลแล้วประมาณ ๑ ปี ศาลจังหวัดลำพูนให้ข้าพเจ้านายสมพล วิทยุธีระนันท์ ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ (แม่ขนาด-แม่เมย) เป็นผู้ชำนาญการพิสูจน์ไม้ประจำศาลจังหวัดลำพูน ในกรณีที่มีปัญหาข้อโต้แย้งไม้สดไม้แห้ง หรือไม้เก่าไม้ใหม่ ศาลจะมีคำสั่งให้ข้าพเจ้าเดินทาง ไปพิสูจน์ไม้มาเสนอต่อศาลเพื่อประกอบการดำเนินคดีเสมอ

การพิสูจน์ไม้สักแห้ง/สด

ตรวจประทับตราค่าภาคหลวงไม้สักฝรั่ง

สงครามโลกครั้งที่สองที่ประเทศไทยเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๔ โดยที่ญี่ปุ่นได้ลักลอบนำเรือขนทหารมาเตรียมยกพลขึ้นบกตลอดแนวทะเลประเทศไทย และเริ่มกระทำการเข้ามิด วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ ฝรั่งเศส หมายถึงชาวยุโรปทั้งหมดกลัวญี่ปุ่นจับเป็นเชลยจะถูกทารุณกรรม จึงพากันหลบหนีอย่างโกลาหล ขณะนั้นมีฝรั่งทำไม้อยู่ ๔ บริษัท คือ บริษัท อีส เอเชียติกจำกัด บริษัท แองโกร(ไทย) จำกัด บริษัท หลุย ที เลียวโนเวนส์ จำกัด และบริษัท บอมเบย์ เบอร์มา จำกัด โดยไม้ทันได้ตั้งใคร ผู้ใดให้ดูแลแทน จึงเกิดโกลาหลขึ้นยกใหญ่ เจ้าหน้าที่ คนงานทรัพย์สิน และช่างลากไม้ของบริษัทไม่มีใครดูแลรักษากล่าวได้ว่า “บ้านแตกสาแหรกขาด” คณะกรรมการจังหวัดจึงต้องออกตรวจตรารวบรวมและเข้าคุ้มครองไว้รวมกันจัดตั้งเป็นบริษัท ไม้ไทย จำกัด ขึ้นดำเนินงานแทน ทั้งนี้ เนื่องจากบริษัท ทั้งสี่ ยังติดหนี้ค่าภาคหลวงอยู่เป็นอันมาก กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ได้ตรวจวัดประทับตราค่าภาคหลวงไว้ให้แล้ว แต่บริษัทยังมีทันได้นำเงินค่าภาคหลวงไปชำระก็บังเอิญมาเกิดเหตุญี่ปุ่นบุกขึ้นเสียก่อน บางรายยังไม่ได้ไปตรวจวัดประทับตราภาคหลวง แต่เมื่อทำไม้ออกมาแล้วหรือและได้รวบรวมเอาไว้แล้วพนักงานเจ้าหน้าที่ยังไม่ได้ไปตรวจวัดประทับตราภาคหลวงให้ อย่างไรก็ตามก็ดี ก็ ต้องเรียกว่าเป็นหนี้ค่าภาคหลวงอยู่อีกเช่นเดียวกัน

เมื่อสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ในปี ๒๔๘๘ ยุติลง บริษัททำสัมปทานป่าไม้ทั้ง ๔ จึงกลับมาทวงบริษัทคืน บริษัทไม้ไทย จำกัด จึงต้องชำระบัญชีคืนบริษัทให้แก่ฝรั่งเหล่านั้นไป ส่วนบริษัทไม้ไทย จำกัด จึงแปรรูปเป็น องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ หรือ อ.อ.ป. ขึ้นในปี ๒๔๙๐

ต่อมาด้วยปัญหาทางการเมือง เรื่องการต่างประเทศและไม้สักเป็นไม้สำคัญของชาติที่ต้องสงวนรักษาและคุ้มครองไว้เพื่อคนไทยบริษัททั้ง ๔ จึงชำระบัญชีเลิกบริษัทไปเมื่อสัมปทานสิ้นอายุลงในปี ๒๔๙๗ แต่เพื่อเป็นการชดใช้ความเสียหายทั้งปวงที่บริษัททั้ง ๔ หนีตายในวันที่ญี่ปุ่นบุก ๘ ธ.ค. ๘๔ และไทยรับไว้ดำเนินการด้วยบริษัท ไม้ไทย จำกัด ดังกล่าวแล้ว จึงเปิดโอกาสให้ บริษัทฝรั่งทั้ง ๔ ก่อตั้งบริษัทขึ้นมาใหม่ คือ บริษัท ป่าไม้ร่วมทุน จำกัดขึ้นดำเนินการต่อมา

ไม้สักที่เปิดให้สัมปทานทำออกชั่วคราวแก่บริษัทร่วมทุนทางการจึงเริ่มสำรวจคัดเลือก ตัดราไม้ให้สับกานให้ ในตอนนีในพื้นที่ป่าบ้านทาปลาตุก บ้านทาชมภู และ บ้านแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ทา เมื่อเจ้าหน้าที่สำรวจคัดเลือกตัดราหมายไม้แล้ว เจ้าหน้าที่ชุดสับกานก็เข้าปฏิบัติการสับกานตามไป รุงขึ้นหัวหน้าผู้คัดเลือกสับกานไม้ก็จะออกไปตรวจดูเพื่อให้แน่ใจว่าไม้ที่กานไว้ตายแล้ว เพราะเคยมี ตรวจไม้ถ่วนถี่ อีก ๒ ปีต่อมา กำหนดตัดโค่น ไปเจอที่กานไม่ตายจึงต้องตัดไม้สดลงซึ่งจะยุ่งยากในเวลาต่อมาถ้าปล่อยควาย (ปล่อยไม้ไหลลอยไปตามน้ำ) ไม้ก็ไม่ไป

เพราะหนักและจม และถ้านำออกจากป่าไปเกิดดวงตราลบเลือน ไม้ นั้นจะมีลักษณะเหมือนไม้เถื่อนที่ตัดสด ๆ ทันทึ

เมื่อล้มโค่นไม้ลงแล้ว ผู้รับอนุญาตจะต้องตัดทอนเป็นท่อน ๆ จะมีเจ้าหน้าที่อีกชุดหนึ่งนำบัญชีสำรวจงานไม้มาตรวจสอบและประทับตราถอนต่อให้ เท่ากับไปรับรองว่าไม้ต้นที่เบอร์สัมปทาน เท่านั้นเท่านั้นตัดทอนได้ก็ท่อน เช่น ไม้เบอร์گان ๑๐๘ ทอนได้ ๔ ท่อน ก็จะมีประทับตราท่อนโค่นไปหาปลาย หมายเลข ๑๐๘/๑ - ๑๐๘/๒ - ๑๐๘/๓ - ๑๐๘/๔ เมื่อตรวจวัดประทับตราถอนต่อให้แล้ว ผู้รับอนุญาตก็จะชักลากไม้ไปรวบรวมไว้ในที่เตรียมไว้ หมอนละ ๗ - ๘๐ ท่อน หรือ ๑๐๐ หรือร้อยกว่าขึ้นไป เป็นหมอน ๆ รอเจ้าหน้าที่ออกไปตรวจวัดคำนวณค่าภาคหลวงให้ต่อไป

แต่ก่อนนี้ การทำไม้แบบโบราณ เขาจะผ่านไม้ คือลากไม้มาไว้ริมลำห้วยที่มีกระแส น้ำไหล อาศัยกระแส น้ำพัดพาเอาไม้เดินทางออกจากป่า พอถึงที่กว้างท่าเลดีก็จะไปรอรับ หรือทำบุมกันแม่น้ำเพื่อรับไม้ไปรวมไว้เพื่อผูกแพที่ละ ๔-๕ ร้อยท่อนไปเสียคราวเดียวกันและนำไปตรวจวัดคำนวณค่าภาคหลวงที่ด่านปากน้ำโพ ที่เขาตั้งไว้ดำเนินการเรื่องนี้โดยเฉพาะแต่รายนี้ เขาไม่ล่องแพเขาจะตัดถนนเข้าไปบรรทุกโดยรถยนต์ล่องกรุงเทพฯ เลยทีเดียว ถ้าปล่อยตามน้ำไป ไม้หายหมด

เมื่อผู้รับอนุญาตรวบรวมไม้ไว้หมดแล้วทางการได้สั่งให้ข้าพเจ้าออกไปตรวจวัดคำนวณค่าภาคหลวงให้ หมอนไม้เรียงรายอยู่ ตามทางลากไม้ในป่า บ้านทาปลาตุ๊ก บ้านทาขมภู และบ้านแม่ทา โดยวันแรกข้าพเจ้าได้ไปหาคนงานไว้ หกคนและไปพบกับหัวหน้า หรือผู้จัดการป่าของบริษัทฯ เพื่อวางแผนดำเนินงาน เขาชื่อ มิสเตอร์ เฮดเลย์ นัดหมายให้เอารถไปรับที่ใกล้ที่สุดประมาณ ๑๐ กม. วันแรกข้าพเจ้าตื่นแต่ตีห้าถีบรถจากสำนักงานป่าไม้แขวงไป กินเวลาชั่วโมงครึ่ง ถึงที่นัดหมายรถแลนด์โรเวอร์ช่วงสั้นรออยู่แล้ว มิสเตอร์ เฮดเลย์มาเองพอเขาเห็นกลุ่มเรามี ๗ คน นั่งกับเขา ๑ คน นอกนั้นนั่งข้างหลัง ๔ คน อีก ๒ คน ให้เดินไป ข้าพเจ้าถามระยะทางหมอนแรกไกลเท่าไร เขาบอกว่า ๑๐ กม. ข้าพเจ้าจึงแจ้งว่าถ้าให้เดินไปเราจะเดินไปทั้งหมด ให้เขาไปรอที่หมอนไม้ เราจะไปถึงอีก ๒ ชั่วโมง เขาตกใจมากและตอบเราว่า OK เราจะไปกันทั้งหมด ถึงหมอนไม้เริ่มงานได้ ๐๘.๓๐ น. พอดี

การตีตราภาคหลวง ต้องนำเอาบัญชีถอนต่อ ที่ว่าต้นไหน ทอนเป็นท่อนได้ก็ท่อนไป ด้วย เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง คนงานที่ใช้ ๖ คนนั้น คนวัดความยาว และโตกลางท่อน ๒ คน คนตีตราเลขเรียง ๑ คน ตีตรา ภาล.(ภาคหลวง) ๑ คน คนเขียนเบอร์ด้วยชอล์ก ๑ คน จดลงบัญชีไม้ ๑ คน ส่วนข้าพเจ้าตรวจสอบทั่วไปและดูบัญชีคำนวณไม้ตามมาตรฐานกรมป่าไม้ การตรวจวัดความโตนั้นตารางคำนวณมีเป็นจำนวนเต็มคือ ๑๐ ซม. หรือ ๕ ซม. กล่าวคือ เกิน ๑๐ แต่ไม่ถึง ๑๕ นับเป็น ๑๐ ถ้าเกิน ๑๕ ไม่ถึง ๒๐ ก็นับ ๒๐ ส่วนความยาวนับแต่ ๑๐๐ ซม. เป็น ๑ เมตร แต่ ๗๕ ซม.ขึ้นไปนับเป็น ๑ เมตร ต่ำกว่า ๗๕ นับเป็น ครึ่งเมตร สูงกว่า ๒๕ ซม. นับเป็น ครึ่งเมตร การปิดเศษเช่นนี้ตามหลักการคำนวณไม้คละจำนวนมาก ตามตำราสถิติ นับ

ว่าถูกต้องแล้ว ทางกรจึงทำบัญชีสำเร็จมาให้ไม่ต้องคำนวณ ฉะนั้นผู้จัดการป่าของบริษัท นาย เสดลีย์จึงต้อง คอยคุมการวัดไม้และคอยทักท้วงเมื่อเห็นว่าไม่ถูกต้อง เหมือนข้าพเจ้าก็คุมเพื่อให้คำนวณได้ตามความเป็นจริง และเป็นผลประโยชน์ต่อทางราชการที่สุด ชุดของข้าพเจ้าจาก ๐๘.๓๐ - ๑๖.๓๐ น. วันละ ๗ ชั่วโมง ตรวจวัดประทับตราได้ เฉลี่ย ๒๒๐ ท่อน ต่อวัน ทำงานอยู่ ๔๐ วัน ได้ไม้ประมาณ ๘,๘๐๐ ท่อน เฉลี่ย ๑.๘ ม. รวมปริมาตร ๑๕,๘๔๐ ลูกบาศก์เมตร คิดเป็นเงินค่าภาคหลวง เมตรละ ๔๐ บาท จึงเป็นเงินค่าภาคหลวง ๖๓๓,๖๐๐ บาท และค่าบำรุงป่า ๑ เท่าค่าภาคหลวง ๖๓๓,๖๐๐ บาท รวมเป็น ๑,๒๖๗,๒๐๐ บาท

หลังจากตรวจวัดประทับตราแล้วทุกวัน เมื่อกลับไปที่พักหัวค่ำ คินวันนั้น ต้องช่วยกันตรวจสอบรวบรวมผลทุกคืน คือ จำนวนไม้กี่ท่อน ปริมาตรรวมเท่าไร ค่าภาคหลวงเท่าไร เพื่อรุ่งขึ้นก่อนเริ่มงานจะต้องนำบัญชีไปเทียบกับของผู้นับอนุญาต ถ้าถูกต้องตรงกันก็ดีไป ถ้าไม่ถูกต้องจะต้องหาที่ผิดให้ได้ว่า เราหรือเขาผิดจะต้องแก้ไขตรงกัน

ข้าพเจ้า ทำงานนี้รวม ๔๐ วัน เสร็จงานก็กลับรวบรวมสรุปผลงานส่งป่าไม้เขต ดำเนินการเรียกเก็บเงินส่วนที่ค้าง ทั้งนี้เพราะก่อนออกคำสั่งให้ข้าพเจ้าออกไปติดตราภาคหลวงผู้นับอนุญาตจะต้องนำเงินมัดจำค่าภาคหลวงไปชำระก่อนตามบัญชีประเมินของบริษัท ถ้าน้อยกว่าเงินวางมัดจำไว้ก็ต้องไปชำระเพิ่มเติมให้ครบภายใน ๓๐ วัน ถ้าชำระไว้เกินก็ขอถอนคืนได้ เพราะเงินส่วนนี้ยังไม่ได้ส่งคลัง เพียงยึดถือไว้เป็นประกันเท่านั้น ยังไม่ใช่เงินรายได้แผ่นดิน

จากนั้น บริษัทก็ได้ลากไม้เหล่านั้นไปกรุงเทพฯ และนำขึ้นบรรทุกเรือเดินสมุทรส่งออกต่างประเทศ ๖ เดือนให้หลัง ข้าพเจ้าได้รับหนังสือราชการด่วนที่สุดจากอธิบดีกรมป่าไม้ ผ่านมาทางป่าไม้เขตเชียงใหม่ ให้ชี้แจงกรณีไม้สักตราของข้าพเจ้าตรวจวัดประทับตราภาคหลวงวัดแล้วคลาดเคลื่อนไป ๐.๓๒ ลูกบาศก์เมตร ไม้รายนี้อยู่บนเรือสินค้ากำลังจะออกจากท่าเรือคลองเตย ข้าพเจ้าจำไม่ได้ เพราะข้าพเจ้าตรวจวัดไม้ครั้งนั้น ๘,๘๐๐ ท่อน ผิดไป ๑ ท่อน ใครจะไปจำได้เมื่อล่วงเลยมาถึง ๖ เดือน ตรวจสอบก็ไม่ได้จึงตอบไปว่า “จำอะไรไม่ได้แล้ว ขอยอมรับผิด และขอใช้ที่ราชการขาดเงินไป ๐.๓๒ ลูกบาศก์เมตร เป็นเงิน ๒๕.๖๐ บาท” ทำราชการถึงเวลาก็ต้องยอมรับผิดรับชอบจำไม่ได้จริง ๆ จากวันนั้นจนข้าพเจ้าเกษียณจากราชการก็ไม่ได้รับเรื่องราวนี้ตอบโต้ต่อแต่ประการใด

ตรวจวัดประทับตราค่าภาคหลวงไม้

พนักงานป่าไม้ตรี สำนักงานป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี

(พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๐๓)

เมื่อได้รับคำสั่งกรมป่าไม้ย้ายให้ไปดำรงตำแหน่งพนักงานป่าไม้ตรี สำนักงานป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี ข้าพเจ้าได้จัดทำบันทึกเสนอป่าไม้เขตเชียงใหม่ กำหนดการเดินทาง วันเวลาและจำนวนเงินค่าใช้จ่ายโดยละเอียดพร้อมทำใบสำคัญประมาณการค่าใช้จ่ายในการเดินทางและยืมเงินทดรองจ่าย

ครั้งนี้ เป็นครั้งแรกในชีวิตราชการ ที่ต้องย้ายทั้งครอบครัวที่ปีสุดท้ายได้ย้ายเข้ามาอยู่ในเมืองเชียงใหม่ โดยภริยาได้ตั้งร้านเสริมสวยช่วยหารายได้อีกทางหนึ่ง สิ่งของเครื่องใช้จำเป็นรวมทั้งเครื่องเรือน เครื่องครัว จัดใส่ลัง ทียบ ห่อ ส่งทางรถไฟ ส่วนข้าพเจ้าพร้อมผู้ติดตาม ๑ คน (คือคนรับใช้ที่สมัยนี้คงจะเรียกเสียใหม่ว่าคนช่วยทำงานบ้าน) ภริยาและลูก ๓ คน เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว เป็นรถฟอร์ดเก๋งมือสองที่ซื้อจากสถานทูตอินเดียราคาตอนนั้นหมื่นกว่าบาทเท่านั้น

การเดินทางสมัยนั้นต้องเดินทางโดยอ้อมจากจังหวัดถึงจังหวัด ไม่มีการเดินทางตรง (หรือทางลัด) อย่างสมัยนี้ ออกจากจังหวัดเชียงใหม่ไปจังหวัดลำพูนเท่านั้นที่เป็นทางลาดยาง ออกจากเมืองลำพูนไปนิดเดียว รถก็ต้องวิ่งไปบนถนนลูกรังที่มีฝุ่นตลบ รถยนต์สมัยนั้นยังไม่มี การติดเครื่องปรับอากาศกัน ถนนก็เป็นลูกรัง วิ่งรถช้ากระเทือนจึงต้องวิ่งรถโดยเร็ว ๖๐-๗๐ กม./ชม.ขึ้นไป ผ่านไปทางอำเภอป่าซาง-อำเภอบ้านโฮ่ง-เข้าป่าใหญ่ อำเภอลี่-อำเภอเถิน อำเภอสบปราบ-อำเภอเกาะคา แล้วเข้าเมืองลำปาง ตอนนี้อยู่ทางลาดยางค่อยหายใจโล่งออกไปตาม ๆ กัน จากลำปางเราต้องเดินทางไปบนถนนฝุ่น หิน กรวด ผ่านเจ้าพ่อประตูผา ถ้าผาไทยป่าไม้สักอันสวยงามสองข้างทางไปจนถึงอำเภองาว

เมืองงาวที่มีนิยายโบราณเล่า คนมะเก่า (คนโบราณ) ง่าวเชียงหยัง (เงี้ยวหรือเงี้ยว) เห็นเขาแดงดงควาย (แดงจุมูกควายร้อยเชือก) ได้ม้ามาคิดว่าเหมือนกันจึงแดงดงม้า (แดงจุมูกม้าจะร้อยเชือก) ม้าจึงตื่นและเตะเอาเกือบตาย อีกเรื่องให้ไปตัดไม้ไผ่บนดอย (บนเขา) เคยเห็นเขาต่อแพล่องไม้ไผ่ในลำห้วย จึงตัดไม้ไผ่แล้วต่อแพผูกเชือกยึดกกไม้ไว้ (ยึดโคนไม้ไว้) พอได้ที่จึงขึ้นนั่งบนแพแล้วตัดเชือก แพก็พาล่องจากบนเขาลงมาลำห้วย คราวนี้ไม่ใช่เกือบตายแต่ตายซ้ำที่ คือ (ตายคาที่) เมืองนี้จึงได้ชื่อว่า “เมืองงาว” (หรือเมืองคนเงี้ยว) ภายหลังเมื่อชื่อเมืองมันไม่เหมาะจึงขอเอาไม้เอากออก ให้เหลือแต่งาว เรียกว่า เมืองงาว แต่ไม้เอากไม่รู้จะเอาไปไว้ที่ไหน เมืองงาวก็ชื่อไม่เพราะคนไม่ชอบจึงเอาไม้เอากไปใส่ให้กลายเป็นเมืองงาวก็ฟังดีเพราะดี

การเดินทางอย่างสมบุกสมบัน

จากเมืองจาวเดินทางสองไปตามทางเก่า ๆ ผ่านป่าสักอันร่มรื่น ป่าแดง (ป่าเต็งรัง) สลับกันไปจนถึงเมืองสอง (อำเภอสองของจังหวัดแพร่) เมืองตำนาน “พระลอตามไก่” ออกไปหาอำเภอร่องกวางทางที่จะไปจังหวัดน่าน ที่สามแยกนั้นเลี้ยวซ้ายไปจังหวัดน่าน เลี้ยวขวาไปจังหวัดแพร่ บนทางฝุ่นแดงด้วยลูกรัง และผิวทางเป็นลูกคลื่น เช่นเดียวกับทางป่าซาง - บ้านโฮ้ง - ลี้ - เกิน

วันนั้น เราถึงเมืองแพร่ เมืองแห่งระเบิด (ที่ชาวเชียงใหม่ชอบว่า เพราะคนเมืองแพร่ใจร้อน) เช่นเดียวกับคนแพร่ย้อนคนเชียงใหม่ว่า “คนเมืองเชียงใหม่กินซีโก่ต่างฮ้า (ฮ้า คือ ปลา ร้า) คนลำปางอมขี้ม้าต่างเมียง” เมื่อเวลาพลบค่ำพอดีถึงตอนที่ต้องขอแนะนำเสียก่อนว่า หลังจากสำเร็จการศึกษาวนศาสตร์ที่แพร่แล้ว คุณพ่อคุณแม่ข้าพเจ้าได้มาสู่ขอน.ส.ผ่องศิริ อนันตจิต ลูกสาวพ่อบุญปั้น แม่โง่แก้ว หมั้นกันไว้ โดยศาสตราจารย์เทอด สุปรีชากร คณบดีคณะวนศาสตร์ แพร่ เป็นประธาน และเมื่อข้าพเจ้าปฏิบัติงานอยู่ ณ ป่าศรีราชา ชลบุรี จึงได้ย้อนกลับมาแต่งงานเมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๙๕ และวันนี้จึงถือโอกาสนำภริยาและลูก ๆ มาเยี่ยมเยียนบ้านเก่าตากับยายของลูก ๆ และเลยพักค้างอยู่ด้วย ๑ วันกับ ๒ คืน รุ่งเช้าจึงเดินทางต่อไปจากจังหวัดแพร่ ด้วยถนนฝุ่นแดงที่มีต้นประดู่ปลูกสองข้างรายทางผ่านอำเภอสูงเม่นไปจนถึงอำเภอเด่นชัย อำเภอที่มีสถานีรถไฟเด่นชัย เส้นทางไปนครแพร่

สมัยนั้นต้องเดินทางอ้อมจากแพร่ ไปอำเภอสูงเม่น - อำเภอเด่นชัย - อำเภอศรีสัชชาลัย-สุโขทัย สองเมืองที่บัดนี้ UNESCO ได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกไปแล้ว จากนั้นก็ไปอำเภอพรานกระต่าย กำแพงเพชร(กำแพงเพชร เป็นมรดกโลกเช่นเดียวกัน) อำเภอคลองขลุง อำเภอบรรพตพิสัย ไปนครสวรรค์หรือปากน้ำโพ ก็ต้องนอนพักกลางทางเสียคืนหนึ่ง รุ่งขึ้นเช้าจึงเดินทางต่อไปโคกสำโรง พยุหะคีรี มโนรมย์ ชัยนาท อินทบุรี สิงห์บุรี ลพบุรี อำเภอพระพุทธบาท สระบุรี หนองแค วังน้อย รังสิต กรุงเทพมหานคร ไม่มีทางหลวงจังหวัดหรือทางเอเชียทางเลี่ยงเมืองอย่างสมัยนี้ ความจริงถ้าจะเดินทางตรงไปจังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี ๒๕๐๒

พระธาตุข่อยแสลิ่งศักดิ์คู่บ้านคูเมืองแพร่

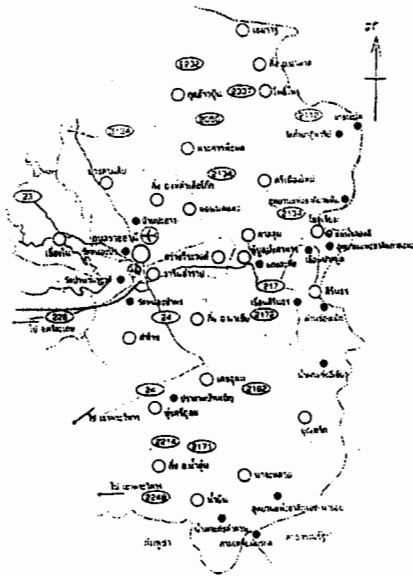
ควรจะต้องแยกทางจากสระบุรีไปอำเภอเทพสถิตย์ ไปชัยภูมิก่อน เพราะถนนสายตรงจากสระบุรีเลีย่วขวาไปจังหวัดนครราชสีมา ที่เรียกว่าถนนมิตรภาพยังไม่มี เช่นเดียวกับถนนที่สระบุรี สีคิ้ว โชคชัย นางรองไปทางอำเภอเดชอุดมก็ยังมี ถ้าจะเดินทางต่อไปอย่างนี้คงจะต้องค้างแรมกันกลางป่า จึงตรงเข้ากรุงเทพฯ ก่อนแล้วค่อยย้อนกลับไปสระบุรีใหม่ ก็เช่นเดียวกันกับที่จังหวัดแพร่ ข้าพเจ้าขอเข้ากรุงเทพฯ และพาครอบครัวกราบเท้าคุณพ่อคุณแม่ที่บ้านวังหลัง ตำบลศิริราช จังหวัดธนบุรี (สมัยนั้นยังเป็นจังหวัดธนบุรีอยู่) กว่าที่จะถึงวันนี้ก็เข้าไปเกือบ ๒ ท่วมแล้ว พักอยู่บ้าน ๑ วันกับสองคืน อีกเหมือนกันรุ่งเช้าจึงเดินทางต่อตั้งแต่ตีห้า พาครอบครัวตะลอนไปตามถนนลาดยางแคว้งลิด ต่อไปก็เป็นถนนพื้นทางแข็งแต่โรยด้วยหิน ฝุ่นตลบอบอวลไปหมด ถึงสระบุรีไม่มีเลีย่วขวาอย่างทุกวันนี้ มีแต่ขึ้นเหนือทำเดี่ยวไปอำเภอท่าหลวง อำเภอเทพสถิตย์ อำเภอจัตุรัส เมืองชัยภูมิ ไปแก่งคล้า บ้านไผ่ต่อไปเมืองมหาสารคาม ไร่ร้อยเอ็ด เสลภูมิ อำเภอยโสธร (ตอนนั้นยังเป็นอำเภออยู่) อำเภอคำเขื่อนแก้ว เกือบถึงอุบลแล้วจึงผ่านอำเภอเชียงในแค่ ๖ กิโลเมตรเท่านั้น รถเกิดมีอันเป็นติด ๆ ดับ ๆ ด้วยน้ำมันตัน เพราะผ่านทางฝุ่นมาตั้งแต่จังหวัดลำพูนโนนแล้ว ก็นับว่ารถมาได้ไกลโขอีกหกสิโลเท่านั้นก็จะถึงจุดหมายปลายทาง ต้องปลุกปล้ำกันอยู่นานจึงได้ผ่านเข้าตัวเมือง

อุบลราชธานีได้ ตรงไปสำนักงานป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี ถามหาบ้านที่ขอให้ป่าไม้จังหวัดช่วย
เช่าไว้ให้ได้เวลาเกือบจะทุ่มหนึ่งแล้ว ภารโรงจึงถือรถจักรยานนำหน้าพาไปจนถึงบ้านพักที่เช่าไว้

เจ้าของบ้านตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ ๆ ภารโรงไปขอกุญแจบ้านมาให้ เป็นบ้านไม้เกือบ
จะเรียกว่า ห้องแถว ๔ ห้อง ชั้นล่างลาดซีเมนต์ตลอดโล่ง ไม่มีฝ้ามีแต่ชั้นบนที่แบ่งเป็น ๔ ห้อง
มีนोकขานหลังผ่านตลอด บันไดตรงกลางแห่งเดียว หลังคาสังกะสี พวกเราฤทธิกุลของชั้น
บนเรือนที่สะอาดสะอาด ด้วยการทำความสะดวกสบายใหม่ๆ ที่มาทราบภายหลังว่า ท่านป่าไม้
จังหวัดจ้างคนมาทำความสะอาดให้ จะได้ไม่ชุลขลักในการเข้าอยู่อาศัยในขณะมาถึง ซึ่งเห็น
เหนียวจากการเดินทางและอ่อนเพลีย เราเปิดไฟสว่างไสวทั้งข้างบนข้างล่าง น้ำท่าเต็มโถงเต็ม
อ่างที่มีอยู่ติดบ้านเมื่อจัดการกับความสกปรกโสมมด้วยการเดินทางฝ่าฝุ่นแดง ถนนลูกรังและ
ทางทราย สำหรับทุกคนแล้ว เราทั้งหมดก็มารวมกันปฐกระดาดหนังสือพิมพ์ เอาไก่ย่าง ส้มตำที่
ซื้อข้างทางก่อนเข้าเมือง และปลากะป๋องของโปรดของเด็กๆ มาวางเข้าแย่งกันกินอย่าง
เอร็ดอร่อย

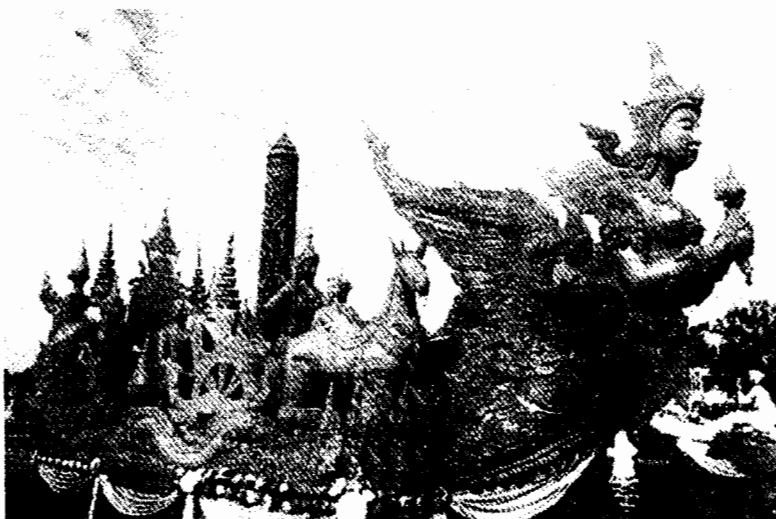
ภารโรงลากลับไปตั้งแต่พวกเราเข้าห้องน้ำชำระกาย น้ำใจเจ้าของบ้านขนเอาเสื่อมา
๓-๔ ผืน ให้ปูนอนตามมีตามเกิด เพราะเครื่องใช้ไม้สอยสัมภาระต่างๆ ยังมาไม่ถึง โดยส่งทาง
รถไฟเมื่อเรามาถึงก่อนก็ต้องนอนกันอย่างนี้ และนอนกับการเปิดประตูหน้าต่าง ให้ลมโกรก
ตลอดคืน ยุ้งก็ไม่มีหลังดีเป็นตายเพราะขั้บรถ และกระแทกกระทั้นกันมาทั้งวัน

รุ่งเช้าจะต้องเดินทางไปรายงานตัวต่อป่าไม้จังหวัดและป่าไม้เขต แต่รถยังเลอะไป
ด้วยฝุ่นทุกซอกทุกมุมและบนเบาะจำเป็นต้องล้างและอัดฉีด จึงต้องออกชุดล้างเอารถไปล้าง
ล้าง และอัดฉีดที่บีมน้ำมัน ซึ่งก็หาไม่ยากทั้งที่ไม่เคยมาก่อน แล้วจึงกลับบ้านด้วยรถสามล้อ
และกลับมาถึงบ้านพร้อมภรรยา ที่กลับมาจากซื้ออาหารเช้าที่ตลาดสด โดยรถสามล้อเหมือนกัน
เมื่อค่ำวานนี้กินข้าวเหนียวเข้านี้ก็ข้าวเหนียว เสร็จอาบน้ำแต่งตัวไปรายงานตัวที่ป่าไม้จังหวัด
ก่อน นายวิระ สง่าศรี ท่านผู้นี้ภายหลังได้เป็นถึงผู้อำนวยการกองคุ้มครอง อันเป็นกองใหญ่
และสำคัญที่สุด คุ้มครองป่าไม้จังหวัด ป่าไม้อำเภอทั่วประเทศ ที่คุ้มครองอนุญาตทำไม้ทุกชนิด
กล่าวได้ว่าเป็นกองเงินกองทองของกรมป่าไม้ทีเดียว และหลังจากนั้นท่านได้โอนไปเป็นผู้อำนวยการ
การองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ เป็นตำแหน่งสุดท้ายก่อนเกษียณราชการ

แผนที่ จังหวัดอุบลราชธานี

หลังจากที่ได้สนทนาปราศรัยกันชั่วคราว ท่านป่าไม้จังหวัดได้นำข้าพเจ้าออกจากห้องทำงาน แนะนำให้รู้จักกับเจ้าหน้าที่ และพนักงานทุกคน บนสำนักงานแล้วนำข้าพเจ้าไปรายงานตัวต่อป่าไม้เขตอุบลราชธานี คือนายสิงห์ เกิดมงคล และผู้ช่วยป่าไม้เขต คือ นายเทพ ศิวะศิลป์ เสร็จแล้วจึงขับรถไปส่งข้าพเจ้าที่บ้านพัก อนุญาตให้ทำงานบ้านให้เรียบร้อยซึ่งข้าพเจ้าก็ได้พักผ่อนเพราะของใช้อะไรก็ยังไม่ถึง

ประเพณีงานแห่เทียนพรรษา ประจำปีของชาวจังหวัดอุบลราชธานี

คำวันนี้ได้มีการเลี้ยงรับกันเป็นการภายใน ตามธรรมเนียมข้าราชการ ส่วนตอนเช้าก่อนเข้าทำงานข้าราชการที่เมืองอุบลราชธานี ที่ชอบสังคัม ก็มักจะมารับประทานอาหารเช้าตามสั่งที่ร้านนายเกี้ยก อันลือชื่อ ที่ข้างศาลากลางหลังเก่าแล้วจึงเข้าทำงาน โดยเฉพาะ

ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ เช่น ป่าไม้จังหวัด ผู้พิพากษา ที่ดินจังหวัด ปลัดจังหวัด อัยการจังหวัด นายอำเภอ ฯลฯ ซึ่งหลายคนก็พ่วงข้าราชการชั้นรองมาด้วย ช่วยให้ร้านนี้เป็นสโมสรย่อย ๆ ของข้าราชการจังหวัดอุบลราชธานี

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดชายแดนที่กว้างใหญ่ไพศาลกว่าจังหวัดใด ๆ รวมทั้งผู้คนพลเมืองก็มากมายในสมัยนั้น ยังไม่ได้แบ่งออกเป็นจังหวัดย่อย และอำนาจเจริญเมืองดังทุกวันนี้ การปฏิบัติราชการส่วนใหญ่ เป็นงานหนังสือที่ปฏิบัติในสำนักงาน การออกไปตรวจราชการมีไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะเป็นราชการที่มีระเบียบปฏิบัติ และข้อกำหนดกฎเกณฑ์ให้เป็นกรอบปฏิบัติรัดกุมอยู่แล้ว

อุบลราชธานีเป็นเมืองโบราณ อายุกว่า ๒๐๐ ปี ตามประวัติกล่าวกันว่า ท้าวคำผง ท้าวทิศพรหม และท้าวคำบุตร พระวอ พระตา หนีภัยสงครามจากพระเจ้าสิริบุญสาร เจ้าแห่งนครเวียงจันทน์ เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระเจ้าตากสินมหาราช โดยได้สร้างเมืองขึ้น ณ ที่ดงอู่มิ่ง ใกล้ลำแม่น้ำมูล ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๓ พระเจ้าตากสินมหาราชทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาราชสุภาวดีเชิญตราพระราชสีห์ มาพระราชทานเมืองนาม “อุบลราชธานี” โปรดให้ท้าวคำผงเป็นเจ้าเมืองเป็นคนแรก ภายหลังพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “พระปฐมวงศา” จากนั้นอุบลราชธานีมีเจ้าเมืองสืบต่อกันมาถึง ๔ คน จนถึง พ.ศ. ๒๔๒๕ จึงได้มีการแต่งตั้งข้าหลวงประจำจังหวัดออกไปปกครอง จนถึงทุกวันนี้ในชื่อใหม่ว่า “ผู้ว่าราชการจังหวัด”

เมืองอุบลฯ สมัยนั้นผู้คนพลเมืองเป็นชาวอีสาน ที่เรียกตนเองว่า ลาวโดยกำเนิด ในตลาดเป็นชาวจีนทั้งจีนโพ้นทะเลและไทยเชื้อสายจีน แต่รอบนอกเมืองออกมามีชาวญวนอพยพอยู่มากมาย ที่ร้ายเด็ก ๆ เกิดมาเป็นไทยเชื้อสายญวนที่มีความผูกพันอยู่กับแผ่นดินแม่ ซึ่งบางครั้งก็ก่อเหตุวุ่นวาย เป็นปัญหาทางการปกครองบ้างเหมือนกัน ทางราชการสหประชาชาติก็ได้ให้ความช่วยเหลือ โดยจัดการส่งกลับโดยทางรถไฟไปกรุงเทพฯ และลงเรือเดินทางต่อไปยังกรุงไซ่งอน (บัดนี้เปลี่ยนชื่อเป็นโฮจิมิน) ข้าพเจ้าได้มีโอกาสได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการถึง ๒ ครั้ง ครั้งหนึ่งมีคุณอำนวย อินทภูติ ผู้พิพากษาศาลจังหวัดอุบลฯ เป็นประธาน (ปัจจุบันเป็นนายกยุวพุทธภิกษุสมาคม และมีชื่อในวงการสังคมสงเคราะห์หลายแห่ง) ส่งขึ้นรถไฟที่สถานีอุบลราชธานีที่อำเภอวารินชำราบ ตามจำนวน และเรียกชื่อทีละคนขึ้นรถไฟไปเรียบร้อย โดยมีกรรมการควบคุมเดินทางร่วมไปด้วย แต่ไม่นานบางคนกลับมาอุบลฯ ให้เห็นหน้าอีกแสดงว่าไม่ขึ้นตอนใดก็ขึ้นตอนหนึ่ง ในการเดินทางโดยรถไฟที่หยุดบ่อยครั้งตามสถานีต่าง ๆ และพิธีการที่กรุงเทพฯ นำส่งขึ้นเรือไปกรุงไซ่งอน เขามีโอกาสเสด็จลอดหนึกลับมากลับมาอุบลฯ อีกได้ด้วย ความผูกพันกับพื้นที่ที่ให้ความอบอุ่นในการดำรงชีวิต และเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ ทำให้พวกเขามีชีวิตอยู่อย่างคน ๒ สัญชาติ ส่งกลับไปเมืองญวนก็ไม่ต้อนรับสมศักดิ์ศรี อยู่ที่นี้ก็ไม่ใช่คนไทย แต่ถึงอย่างไรเขาได้ทำมาหากินบนแผ่นดินไทยอย่างมีความสุข เช่นเดียวกับคนไทยเหมือนกันเป็นเราเป็นท่านก็ต้องเลือกเอาการอยู่ในเมืองไทย ยังดีกว่าไปตายตาบอดหน้า

วัดและชาวเมืองปากเซ

ตัวเมืองจังหวัดอุบลฯ สมัยนั้นเป็นสมัยที่การคมนาคมทางน้ำกำลังอ่อนแรงลง เริ่มถนนหนทางและใช้รถยนต์กันมากขึ้น ตลาดเมืองอุบลซึ่งอยู่ริมแม่น้ำมูล มีโรงภาพยนตร์เป็นจุดศูนย์กลางทั้งกลางวันกลางคืน ที่หน้าโรงภาพยนตร์ผู้คนและข้าราชการมักไปรับประทานกลางวันกันที่นั่น โดยมีอาหารหลักขึ้นหน้าคือ “ตำมะหุ้ง” หรือที่เรียกกันภาคกลางว่า “ส้มตำ” ทางเหนือเรียกว่า “ตำส้ม” ที่หน้าโรงหนังเป็นร้านมีชื่อข้าพเจ้าเพิ่งจะไปรู้จัก “ตำมะหุ้ง” อีสานก็ที่นี่ปีทั้งปีใส่ปลาร้าและใส่ปูดอง สองอย่างนี้เท่านั้นที่เป็นอาหาร “แซบอีหลี” ของชาวอีสานที่เดี๋ยวนี้อาจกลายเป็นอาหารจานโปรดของชาวไทยทั่วทุกภาค โดยเฉพาะกรุงเทพฯ แทบจะทุกหัวถนนทุกซอยก็ได้ ไม่ได้เท่านั้นฝรั่งมังค่อมเมืองไทยต้องได้กิน ปาปาย่าบือกๆ ที่เขาโจดขานกันในต่างประเทศว่าอร่อยอย่าบอกใคร ที่เดี๋ยวนี้อพัฒนาเกินกว่าจะกล่าว ชาวว่ามีถึง ๒ - ๓ พันสูตรทีเดียว

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดใหญ่ในภาคอีสาน ซึ่งเป็นที่ราบสูงอันอุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำมูลไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่ ด้านตะวันออกเป็นภูเขาหินทราย และลาดต่ำลงทางตะวันตก มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทยและประเทศลาวล่องไปจนถึงอำเภอโขงเจียม เส้นชั้นพรมแดนจึงจะอยู่บนฝั่งขวาแม่น้ำโขงที่เห็นชัดเจนก็ที่ด่านช่องเม็กที่ห่างจากเมืองอุบลราชธานีออกไปทางตะวันออกเฉียงใต้เกือบ ๙๐ ก.ม. และจากช่องเม็กจะไปเมืองปากเซของลาวประมาณเกือบ ๔๐ ก.ม. ซึ่งเป็นเมืองที่ข้าราชการเมื่อย้ายไปอยู่อุบลราชธานีก็มักจะพากันไปเที่ยวเมืองปากเซ โดยผ่านทางช่องเม็กอันเป็นบัดนี้เรียกว่า “ประตูสู่อินโดจีน”

ที่เมืองปากเซเป็นเมืองเล็ก ๆ อยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ตั้งอยู่ปากแม่น้ำเซบาย ที่นั่นสมัยนั้นเป็นการไปดูเมืองน้อง คือเมืองหนึ่งของลาวที่มีอาหารญวน เป็นอาหารแปลกและอร่อยอย่างรสคนไทย ๆ สินค้าอื่นก็จะมีน้ำหอม เหล้า บุหรี่ นอกจากนั้นก็มียอดที่ปรากฏเป็นสินค้าที่หลบเลี่ยงภาษีกันมาก ที่เมืองลาวรถยนต์ราคาถูก ถูกเสียนคนที่นี่ไม่ใส่ใจในการดูแลบำรุงรักษา ถึงขนาดที่เอารถเบนซ์ใหม่ๆ รองเท้าส่งอิฐขึ้นไปก่อสร้างบนตึกชั้นบนอย่างนี้ไม่มีที่ไหนเขาทำกัน คนไทยที่อยากได้รถเบนซ์ถึงกับเล่นลูกไม้ฉ้อฉล นำรถเข้ามาเที่ยวกรุงเทพฯ โดยทำหนังสือแจ้งว่านำรถเข้ามาเที่ยว แล้วก็นำผ่านด่านช่องเม็กกลับไปพร้อมกับนำรถตู้คอนเทนเนอร์ตามไป เพื่อรับเอารถเบนซ์คันนั้นกลับเข้ากรุงเทพฯ อีกครั้งแล้วก็ทำทะเบียนกันใน

กทม. จะด้วยวิธีใดแล้วแต่เขาก็ทำกันได้ เพราะในกรุงเทพฯ ราคารถเบนซ์ใหม่ๆ ขึ้นไปถึง ๕-๖ แสนบาท ในขณะที่ปากเซราคาแสนเศษ ๆ ภายหลังต่อมากการนำรถตู้คอนเทนเนอร์ออกไปรับรถนำกลับเข้ามา ล้าสมัยเพราะใคร ๆ เขาก็เอาเข้าโดยทางลัดไม่ผ่านด่านช่องเม็กได้ แต่เป็นไปไม่นานทางด่านก็รู้ทุกท่านก็ต้องนำรถไปผ่านด่านช่องเม็กอย่างเคย แม้ไม่ต้องมีเลขตู้คอนเทนเนอร์สำหรับรับรถกลับด้วย การต่อรองกับด่านช่องเม็ก สมัยนั้นอะไร ๆ มันก็ทำกันได้ ไม่เหมือนสมัยนี้ที่ทำกันเป็นทีมเพราะมีกรรมการควบคุม

หลังจากที่ข้าพเจ้าเดินทางมาถึงจังหวัดอุบลราชธานี-หลายวันสัมภาระครอบครัวที่ส่งมาทางรถไฟ จึงได้มาถึงต้องเหมารถไปขอรับที่สถานีอุบลราชธานีที่อยู่ท่าอากาศยานราชาบ เพื่อจัดการเปิดหีบห่อสัมภาระจัดบ้านเสร็จสรรพ ถึงเป็นเวลาที่เด็กๆ ต้องเข้าโรงเรียน โรงเรียนใกล้ๆ บ้านไม่นานเด็กที่เลี้ยงดูอยู่ภาคกลาง ที่ไปอยู่ทางเหนือก็พูดคำเมืองได้อย่างเด็กลูกคนเมือง มาถึงจังหวัดอุบลราชธานียังไม่เกินเดือนด้วยซ้ำไปลูก ๆ พูดภาษาไทยอีสานคือ พูดลาวกันคล่องแคล่ว น้ำไหลไฟดับทีเดียว ข้าพเจ้าเสียอีกเป็นผู้ใหญ่ยังรับได้ไม่เร็วเหมือนเด็ก ๆ

ที่สำนักงานป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี มีข้าราชการประจำอยู่ ๕ คนด้วยกันล้วนแต่เป็น ข้าราชการสามัญชั้นจัตวาทั้งสิ้น แม้แต่ป่าไม้อำเภอที่มีอยู่ถึง ๑๗ อำเภอ กับ ๑ กิ่งอำเภอ ก็เป็นชั้นจัตวา ข้าราชการทั้ง ๕ ที่ว่านั่นคือ ป่าไม้จังหวัด ผู้บังคับบัญชา ข้าราชการชั้นโท ๑ นาย อีก ๔ นาย ข้าราชการชั้นจัตวา ทำหน้าที่เสมียนพนักงาน ที่พิเศษอีก ๑ นาย คือ พนักงานจ้างทำหน้าที่นักการและภารโรงไปพร้อมๆ กัน เมื่อข้าพเจ้าซึ่งเป็นพนักงานป่าไม้ตรีเข้ามาแทรกใน สำนักงานนี้จึงได้รับหน้าที่เป็นรองจากผู้บังคับบัญชา คือป่าไม้จังหวัดฯ ที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นเหมือน “กระโถนทองพระโรง” คือทำหน้าที่รองหรือผู้ช่วยป่าไม้จังหวัด และเลขานุการไปพร้อม ๆ กัน เมื่อเจ้าหน้าที่ธุรการ รับเรื่องและลงทะเบียนรับแล้ว จะส่งเจ้าหน้าที่ค้นหาเรื่องเดิม (ถ้าเป็นเรื่องใหม่ก็ไม่ต้องหา) และนำกลัดติดกัน แต่ก่อนนี้ที่ข้าพเจ้ายังไม่มาจะเสนอตรงไปยังป่าไม้จังหวัด เพื่อพิจารณาสั่งการต่อไป แต่เมื่อข้าพเจ้ามาแล้วกลายเป็นผู้ช่วยที่จะต้องช่วยในทุกกรณีที่เป็นราชการ เท่ากับเป็นผู้กลั่นกรองอีกชั้นหนึ่ง เพื่อการงานละเอียดยิ่งขึ้น ผู้บังคับบัญชาจะได้พิจารณาได้สะดวกและถูกต้องดีกว่าแต่ก่อน นอกจากนั้นการตรวจร่างหนังสือ การร่างหนังสือ การตรวจสอบบัญชีรายได้ รายจ่ายราชการ การตรวจสอบความถูกต้อง การทำไม้ของผู้รับอนุญาตทำ ป่าไม้ การตรวจรายงานประจำวัน รายการขบเดือนป่าไม้อำเภอ รวมความแล้วแต่ก่อนมีผู้บริหาร หรือผู้บังคับบัญชา ๑ นาย คือป่าไม้จังหวัด ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นโท (ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงเป็นระดับอย่างไรในปัจจุบันนี้) ชั้นล่างลงมาคือชั้นผู้ปฏิบัติ ข้าราชการชั้นจัตวา ข้าพเจ้าซึ่งเป็นข้าราชการชั้นตรี จึงต้องทำหน้าที่รองรับทั้งผู้บังคับบัญชา และทำหน้าที่กลั่นกรองงานที่ผ่านขึ้นไป และผ่านลงมา กล่าวได้ว่า เป็นผู้เชื่อมโยงการปฏิบัติราชการให้รัดกุมยิ่งขึ้น และไม่ว่าจะทางราชการหรือในด้านสังคม เมื่อป่าไม้จังหวัดไม่อยู่หรืออยู่แต่ไม่อาจปฏิบัติงานได้ ข้าพเจ้าจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติ ภาระกิจนั้นในฐานะปฏิบัติราชการแทนป่าไม้จังหวัดโดยอัตโนมัติ

การปฏิบัติภารกิจในฐานะหัวหน้าหน่วยงานส่วนภูมิภาค ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บังคับบัญชานั้น นอกจากราชการงานในอำนาจหน้าที่ อันถือได้ว่ารับผิดชอบสูงและสำคัญที่สุดแล้ว ยังมีการร่วมมือและประสานงาน รวมทั้งการช่วยเหลือซึ่งกัน และกันในฐานะคณะกรรมการจังหวัดด้วย จึงต้องได้มีการสังคมนาและสังสรรค์กันระหว่างส่วนราชการอยู่เนือง ๆ ที่ป่าไม้จังหวัดจะต้องไปร่วมด้วยเสมอ (หรือและบางครั้งข้าพเจ้าจะต้องไปร่วมด้วย) เป็นที่พอใจของป่าไม้จังหวัดที่สามารถออกไปในงานสังคมนาและสังสรรค์กับส่วนราชการ และเอกชนได้มากขึ้นเป็นผลดีที่ข้าพเจ้าได้มาแบ่งเบาภาระกิจใน สำนักงานได้ก็เป็นที่น่ายินดี

ราชการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การตรวจราชการเพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง และเป็นขวัญเป็นกำลังใจให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือป่าไม้อำเภอ และผู้รับอนุญาตทำป่าไม้ในเขตท้องที่รับผิดชอบที่ป่าไม้จังหวัด และข้าพเจ้าได้ผลัดเปลี่ยนกันออกไปปฏิบัติงานเป็นประจำได้มาก และเป็นผลดี

อย่างไรก็ดี การปฏิบัติราชการย่อมต้องมีความรับผิดชอบ และความรับผิดชอบไปพร้อมกัน แม้บางท่านจะพูดกันว่า “ความรับผิดชอบมีมากกว่าความรับผิดชอบ” ก็ตาม แต่ความรับผิดชอบที่เกิดขึ้นครั้งนั้นไม่มีใครคาดฝันว่ามันจะเกิดขึ้น กล่าวคือ วันนั้นเป็นวันสถาปนาโรงเลื่อยของบริษัท พงษ์พานิช จำกัด ที่อำเภออำนาจเจริญ ครบรอบ ๑๐ ปี เจ้าของคือ นายไมตรี พงษ์พานิช ได้เชิญส่วนราชการหลายหน่วยงาน โดยเฉพาะฝ่ายป่าไม้ทั้งป่าไม้เขต และป่าไม้จังหวัดไปร่วมในพิธีทางศาสนาพุทธ เลี้ยงพระเพลและเลี้ยงถือโอกาสเลี้ยงสังสรรค์คกลางวันไปด้วย โรงเลื่อยพงษ์พานิช ที่กล่าวนี้อยู่ริมแม่น้ำมูล โรงเลื่อยและโรงสีตั้งอยู่เคียงกัน มีเครื่องจักรกลต้นกำลังอยู่ตรงกลาง ใช้สำหรับทั้งโรงเลื่อยและโรงสีไปด้วยกัน ขณะพระสวดทำพิธีได้มีการติดเครื่องยนต์ต้นกำลัง และแสดงการเลื่อยไม้ให้เป็นสิริมงคลอันยังยืนกับโรงเลื่อย โรงสี ทางโรงเลื่อยจึงกว้านไม้ขนาดเล็กท่อนหนึ่งจากลำน้ำมูลขึ้นมา ขนาดยาว ๓ เมตร โดว์ดรอบ ๑๒๐ ซม. (โดยปกติโรงเลื่อยสมัยก่อนจะตั้งอยู่ตามริมแม่น้ำลำคลองและใช้ท้องคลองหน้าโรงเลื่อยเป็นอุ้เก็บไม้คือทิ้งไม้ให้จมน้ำซึ่งจะไม่ไหลลอยไปไหน เพราะไม้หนักและให้อยู่ในระยะที่สายสลิงของโรงเลื่อยสามารถกว้านขึ้นมาเลื่อยได้)

ทันใดที่ไม้ท่อนนั้นขึ้นมาอนอยู่หน้าแท่นเลื่อย ท่านผู้ช่วยป่าไม้เขตอุบลฯ นายวิระ ครินรา ที่ย้ายมาใหม่พูดเล่นๆ กับพนักงานป่าไม้ประจำป่าไม้เขตอุบลฯ คนหนึ่งว่า “ถ้าเกิดไม่มีดวงตราละก็วุ่นเลย” เจ้าหน้าที่ผู้หนึ่งคิดว่าผู้ช่วยเขตสั่งให้ไปตรวจ ดูมีดวงตราหรือเปล่า จึงปฏิบัติแล้วกลับมารายงานว่าตรวจดูถ้วนถี่แล้วไม่มีดวงตรา ผู้ช่วยเขตจึงบอกว่าให้เขาหยุดไว้ก่อนอย่าเลื่อย ให้กว้านไม้มีตรามาเลื่อย แต่เจ้าหน้าที่ไปบอกเข้าไปไม้ถูกนำขึ้นแท่นเลื่อยและเลื่อยเปิดปีกไปเรียบร้อย ๑ ปีก จึงได้หยุดไว้เพียงนั้น และเป็นอันเสร็จพิธีเพราะเลื่อยไม้เพื่อเป็นสิริมงคล เท่านั้น หลังจากเสร็จพิธีผู้คนกลับไปหมดแล้ว นายประพิน สังข์พงษ์ นายอำเภออำนาจเจริญแอบได้ฟังผู้ช่วยเขตพูดกับเจ้าหน้าที่ป่าไม้จึงชวนเจ้าหน้าที่ผู้หนึ่งให้จัดทำบันทึกยึดไม้ไว้เพื่อตรวจสอบ นำส่งพนักงานสอบสวน ส.ภ.อ. อำนาจเจริญดำเนินการต่อไป นายอำเภอผู้

นั่นคือนายประพิน สังข์พงษ์ ผู้ซึ่ง ต่อมาได้ก้าวหน้าไปถึงชั้นผู้ว่าราชการจังหวัด จนเกษียณราชการไปในที่สุด

ต่อมา ๒-๓ วัน ด้วยกิตติศัพท์ที่เคยพิสูจน์ไม่ในการดำเนินคดี ข้าพเจ้าได้รับมอบหมายให้ไปพิสูจน์ไม่รายนี้ เพื่อประกอบการดำเนินคดี ข้าพเจ้าจึงเดินทางไปตรวจพิสูจน์เพื่อดำเนินคดี โดยที่ไม่ยังอยู่ในโรงเลี้ยงก็ปรากฏว่า เป็นไม้ยางเก่าที่จมน้ำมาหลายปี จนหน้าตัดไม้ทั้งสองข้างมีเพรียงกิน และเกาะจนเต็มไปหมด จนไม่สามารถตรวจดูได้ว่าเคยมีตราตีประทับไว้ในการอนุญาต และดวงตราค่าภาคหลวงหรือไม่ จึงได้ตรวจทั่วไป ท้าวทอนไม้ ก็ไม่ปรากฏรอยตราแต่ประการใด จึงได้จับบันทึกไว้และสรุปตอนท้ายว่า “จึงไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าไม้นั้นมีรูปรอยดวงตราของเจ้าหน้าที่ในการทำไม้ และดวงตราค่าภาคหลวงอยู่ที่หน้าตัดมาก่อนหรือไม่” ส่งให้พนักงานสอบสวนประกอบการดำเนินคดีพร้อมด้วยภาพถ่าย แต่เมื่อนายอำเภอได้ทราบผลการพิสูจน์ไม่ นายอำเภอกลับบันทึกถึงป่าไม้จังหวัดว่า “ข้าพเจ้าบันทึกพิสูจน์ไม่เป็นประโยชน์ต่อ ผู้ต้องหาเป็นการกระทำอันมิชอบ เข้าข่ายผิดวินัยอย่างร้ายแรง โดยอ้างว่าเพรียงในน้ำจืดไม่มีแต่ในน้ำทะเล”

โดยข้อเท็จจริง ผู้ต้องหาได้ให้การต่อเจ้าหน้าที่ที่อายัดไม้ไว้ และพนักงานสอบสวนว่าเป็นไม้ที่นำออกตามใบอนุญาต และชำระค่าภาคหลวงแล้ว แม้ว่าจะเป็นคำกล่าวอ้างเหมือนๆ หรือคล้ายๆ กันอย่างนี้เมื่อเจ้าหน้าที่อายัดไม้ไว้ตรวจสอบก็ตาม เราเจ้าพนักงานป่าไม้ก็ต้องพิจารณาให้ความเป็นธรรมและเปิดทางให้เขามีโอกาสต่อสู้ เพราะยังมีวิธีการอื่นที่จะนำมาประกอบการดำเนินคดีได้ คือ บัญชีไม้ที่นำออกจากป่า บัญชีไม้ที่ชำระค่าภาคหลวงและบัญชีไม้ที่ชักลากผ่านด่านป่าไม้ และบัญชีไม้ที่ซื้อจากบุคคลอื่น เพราะบัญชีเหล่านั้นย่อมมีขนาดโตขนาดยาว และหมายเหตุรูปลักษณะไม้เป็นสำคัญที่จะยืนยันได้ไม่มากนักน้อย

จากข้อเท็จจริงที่ผู้ต้องหายกขึ้นอ้างว่า วันเกิดเหตุเป็นวันดี จึงได้ประกอบพิธีสงฆ์เพื่อเป็นศิริมงคล และเชิญเจ้าหน้าที่ราชการ รวมทั้งที่เกี่ยวข้อง และไม่เกี่ยวข้อง เป็นจำนวนมากมายร่วมพิธี ผู้ฉลาดย่อมจะไม่ทำการอันอุจาดเช่นนี้ ในวันอันสำคัญนั้นทั้งเชื่อมั่นว่าไม้ที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของโรงเลี้ยง ย่อมเป็นไม้ที่ถูกต้องแน่นอนแล้วเป็นข้อต่อสู้อันแสดงว่าผู้ต้องหาไม่มีเจตนากระทำผิด

อย่างไรก็ตาม เมื่อข้าพเจ้าถูกกล่าวหาเช่นนั้นป่าไม้จังหวัดจึงได้สั่งให้ข้าพเจ้าชี้แจงซึ่งข้าพเจ้าก็ได้ชี้แจงยืนยันตามคำพิสูจน์เดิม เพราะข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น คือหน้าตัดทั้ง ๒ ด้าน เพรียงกินเต็มไปหมด และเมื่อตรวจโดยรอบท่อนไม้ก็ไม่ปรากฏมีรอยดวงตราใด ๆ ตีประทับ จึงไม่ทราบว่าจะเคยมีรูปรอยตราอะไรตีที่หน้าตัดไม้ก่อนหรือไม่ ป่าไม้จังหวัดจึงตอบไปให้หาวิธีอื่นที่จะนำมาพิจารณาแหวดล้อมว่า ไม้นั้นได้ทำออกตามการอนุญาตหรือไม่ในขนาดที่เท่าๆ กัน เช่น บัญชีไม้ที่ท่อนที่นำออกตามการอนุญาต หรือบัญชีไม้ที่ชำระค่าภาคหลวง หรือบัญชีไม้ตามใบอนุญาตผ่านด่านป่าไม้มาเข้าโรงเลี้ยง (โรงงานแปรรูปไม้) แต่เมื่อนายอำเภอทราบก็มีหนังสือ ท้วงติงมาอีกว่า การพิสูจน์ไม่ช่วยให้ผู้ต้องหาพ้นผิดเพราะในน้ำจืดไม่มีเพรียง

การพิสูจน์เรื่องเพรียงจึงเป็นไปได้ ป่าไม้จังหวัดจึงให้ข้าพเจ้าชี้แจงอีกครั้งหนึ่ง โดยเฉพาะเรื่องเพรียงในน้ำจืด ข้าพเจ้าจึงต้องลงลำนํ้ามูลเพื่อหาเพรียงในน้ำจืด สอบถามชาวเรือก็ได้ความว่าเพรียงน้ำจืดมีเกาะตามเรือเก่าๆ ที่เจ้าของทิ้งไว้ไม่ขูดท้องเรือทำความสะอาด ข้าพเจ้าก็ใจชื้นขึ้นว่าได้แนวทางพยานบุคคลไว้ชิ้นหนึ่งแล้ว ว่าเพรียงในน้ำจืดมีจริง ข้าพเจ้าจึงลงเดินลุยโคลนตามริมตลิ่งแม่น้ำมูลหน้าตลาด อำเภอเมือง อุบลราชธานีก็เห็นเพรียงเกาะตามซากไม้แก่นเก่าๆ แต่ไม่เห็นตัวเพรียง จนที่สุดได้เห็นหางเสือท้ายเรือที่เจ้าของถอดมาไว้บนเรือเก่า ปลดระวางที่มีเพรียงเกาะอยู่ในส่วนที่เคยจมอยู่ในน้ำ และมีซากเปลือกเพรียงยังคาอยู่ จึงได้สอบถามว่าเรือเคยไปทะเลมาหรือไม่ เจ้าของเรือยืนยันเรือในย่านแม่น้ำมูลไม่เคยล่องไปทะเลเลยสักลำเดียว เพราะระยะทางไกลมากอันตรายจากลาวและเขมรก็มาก ข้าพเจ้าจึงแน่ใจว่าเพรียงในน้ำจืดมีจริงและขอตัดหางเสือเรือเก่าเอามาด้วย

ขณะเดียวกัน โดยบังเอิญข้าพเจ้ามีราชการที่จะต้องไปติดต่อกที่กรมป่าไม้ จึงได้แวะไปเยี่ยม นายพงษ์ โสโน ที่ย้ายจากเชียงใหม่มาเป็นนักวิชาการอยู่กองค้นคว้่า จึงได้ทราบว่ นายพงษ์ฯ ได้เคยพบเพรียงในน้ำจืดและเขียนเรื่องเป็นรายงานไว้ จึงได้ให้เจ้าหน้าที่พิมพ์สำเนาให้ข้าพเจ้า มาหนึ่งชุดด้วย เมื่อเสร็จภาระกิจทางกรมป่าไม้แล้ว ข้าพเจ้าจึงเดินทางกลับและรวบรวมผลการตรวจสอบเพรียง ในน้ำจืดตามลำนํ้ามูลและรายงานเรื่องเพรียงในน้ำจืดของ นายพงษ์ โสโน ให้ป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานีทราบและทำหนังสือส่งตรงไปยังนายอำเภอ อำนาจเจริญเพื่อทราบ คราวนี้ได้ผลเรื่องก็เงียบหายไป จนกระทั่งต่างคนต่างย้ายไปตามวิถีทางราชการ ภายหลังเมื่อเกษียณอายุราชการแล้ว ได้พบกันในงานคืนสู่เหย้าชาววิทยากร กอ.รมน. (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน) ที่สวนรื่นฤดีที่ต่างก็เป็นวิทยากร กอ.รมน. ด้วยกันแต่เป็นคนละรุ่น ได้ทักทายกันตามประสาสถาบันเดียวกัน แต่สังเกตเห็นว่า นายประพิณ สังข์พงษ์ ผู้ที่เคยเป็นนายอำเภออำนาจเจริญจำข้าพเจ้าไม่ได้เลย ข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องมันได้ผ่านพ้นมานานแล้ว จึงปล่อยให้เลยตามเลยไม่รู้พื้นมันขึ้นมาอีก โดยเห็นว่า นายประพิณ สังข์พงษ์ ไม่ได้ตั้งใจจะกลั่นแกล้งข้าพเจ้า แต่เพราะตั้งใจจะเป็นผลดีต่อราชการมากกว่า และก็เป็นที่น่าภาคภูมิใจที่ข้าพเจ้าสามารถฝ่าฟันอุปสรรคทางราชการคือ ข้อกล่าวหาผิดวินัยมาได้ก็นับว่าดีแล้ว และจะเป็นอุทาหรณ์ต่อตนเองและผู้อื่นต่อไปด้วย

ป่าเบญจพรรณ

การศึกษาต่อประเทศฟิลิปปินส์

รูปปั้นสัญลักษณ์แห่งเสรีภาพทางการศึกษา ของมหาวิทยาลัยแห่งประเทศไทยฟิลิปปินส์

เนื่องจากความก้าวหน้าทางราชการไทย มักจะถือเอาวุฒิการศึกษาเป็นเกณฑ์ พิจารณาเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น การศึกษาวิชาวนศาสตร์ก็มีสูงสุด แคว้นอนุปริญา และข้าพเจ้าเองชอบที่จะเป็นนักวิชาการ ซึ่งทางราชการถือเอาปริญญาเป็นเกณฑ์พิจารณาแต่ก็มีข้อแม้เป็นแต่ละบุคคลได้ ขณะนั้นนายพงษ์ โสโน ผู้จบการศึกษาอนุปริญา ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนักวิชาการประจำกองคั้นควัว โดยนายเฉลิม ศิริวรรณ อธิบดีกรมป่าไม้ (๒๕๐๑-๒๕๐๓) เมื่อมีตัวอย่างขึ้นเช่นนั้น ข้าพเจ้าจึงเดินทางไปกรมป่าไม้ ขอเข้าพบอธิบดีกรมป่าไม้ แจ้งความจำนงขอให้พิจารณาตำแหน่งนักวิชาการป่าไม้ตามที่ข้าพเจ้าถนัดและเห็นว่าดีแต่ได้รับการปฏิเสธจากท่านอธิบดีว่า ผู้ที่จะเป็นนักวิชาการได้ต้องจบอย่างน้อยปริญาตรี เสียก่อน ข้าพเจ้าจึงโพล่ง

ออกไปอย่างไม่ตั้งใจว่า “ที่คุณพงษ์ โสโน ก็อนุปริญาอย่างเดียวกับกระผมยังได้รับแต่งตั้งเป็นนักวิชาการได้” ท่านอธิบดีท่านตอบว่า “นั่นเขาเป็นกรณีพิเศษ” ปากข้าพเจ้าคิดไว้วางใจว่าความคิดจึงกราบเรียนท่านอธิบดีไปด้วยความอยากว่า “แล้วกระผมจะเป็นกรณีพิเศษด้วยจะได้ไหมขอรับ” ข้าพเจ้าสังเกตเห็นสีหน้าของท่านอธิบดีเคร่งขรึมยิ่งขึ้น คงจะไม่พอใจที่ข้าพเจ้ารบเร้าซึ่งข้าพเจ้าก็นึกตำหนิตัวเองอยู่คราครั้น แต่มันพูดออกไปแล้วและท่านก็ตอบว่า “มันยังไม่ถึงเวลา” แล้วท่านก็ก้มหน้าทำงานของท่านต่อไป ข้าพเจ้าจึงกราบขออภัยและลากลับออกมา

จริง ๆ แล้ว เมื่อมาพิเคราะห์เหตุภายหลังนายพงษ์ โสโน เป็นข้าราชการอัจฉริยะผู้หนึ่งที่ได้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง มีแนวว่าเป็นนักวิชาการได้อย่างดีเยี่ยม ซึ่งภายหลังก็เป็นความจริงออกมาโดยคุณพงษ์ฯ ได้ก้าวหน้าทางวิชาการเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เกินกว่าเพื่อน ๆ ในรุ่นเดียวกันหรือรุ่นก่อนและหลังที่ได้สอบบรรจุเข้ารับราชการรุ่นเดียวกัน

สำหรับข้าพเจ้า อยากจะเป็นนักวิชาการ ก็ต้องขวนขวายที่เรียนให้จบปริญญาตรีเสียก่อนเป็นอย่างน้อย แต่วิชาวนศาสตร์ขณะนั้น ยังไม่เปิดสอนระดับปริญญาตรี ถ้าจะศึกษาต่อต้องไปเรียนในต่างประเทศ สมัยนั้นรุ่นพี่ ๆ ที่ทำราชการก้าวหน้าอยู่ส่วนใหญ่ไปศึกษาต่อ ณ ประเทศฟิลิปปินส์ตามอย่างรุ่นพี่ ๆ

กลับจากกรมป่าไม้ ข้าพเจ้าจึงได้ทำหนังสือเสนออธิบดีกรมป่าไม้ ผ่านผู้บังคับบัญชา คือป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี ขออนุมัติลาไปศึกษาต่อ ๒ ปีที่มหาวิทยาลัยแห่งประเทศฟิลิปปินส์ หรือ State University of the Philippines พร้อม ๆ กับได้เข้าศึกษาภาษาอังกฤษสำหรับผู้จะไปศึกษาต่อต่างประเทศซึ่ง UNESCO ได้ตั้งสถาบัน TUFECT ขึ้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อการนี้อยู่แล้ว ซึ่งมีข้าราชการที่หวังก้าวหน้าเข้าศึกษากันไม่น้อย

เมื่อทุกอย่างเรียบร้อย นับแต่ทำพาสปอร์ตติดต่อมหาวิทยาลัย UP. ที่ Collage of Forestry โอนเงินค่าใช้จ่าย ซื้อตั๋วเครื่องบิน บินตรงไปกรุงมนิลา เมื่อถึงวันเวลาเดินทางโดยเครื่องบินสมัยนั้นแบบใบพัดสี่เครื่องยนต์ก็เป็นอันโก้ที่สุดแล้ว ธรรมเนียมไทยแต่โบราณการเดินทางไกล ญาติ พี่น้อง เพื่อนฝูงจะต้องมีการไปรับไปส่งกันอวยชัยให้พร กล่าวลากันตามธรรมเนียม โดยเฉพาะกับลูกและเมีย

หลังจากขึ้นเครื่องบินแล้ว ข้าพเจ้าต้องโดดเดี่ยวเดียวดายเกือบตลอดเวลาที่อยู่ ณ ประเทศฟิลิปปินส์เดินทางคนเดียว ลงจากเครื่องบินแล้วก็ต้องหาแท็กซี่ไปสถานทูตไทยคนเดียว วันนั้นนอนอยู่สถานทูตกับเลขาทูต คือ คุณประมุข ปรีชญาณนท์ ที่ให้การต้อนรับอย่างดีเยี่ยมที่ภายหลังได้รู้จักมักคุ้นกันเป็นอันดี และได้เดินทางท่องเที่ยวไปด้วยกันเสมอเมื่อมีเวลา

ตินซ่มมูโก

ด้วยคำแนะนำของคุณประมุข รุ่งเช้าข้าพเจ้าได้ “โดยสารรถจีบนี้” ซึ่งเป็นรถจีบเล็ก เหลือใช้จากสงครามมา ต่อมาทำเป็นรถสองแถว เรียกว่ารถจีบนี้ ที่ถ้าจะขึ้นรถพอผ่านมา ทำเสียงซืด! ให้ลมผ่านไรฟนคนขับได้ยินก็จะหยุดทันที แล้วเราก็ขึ้นไปอยากลงที่ไหนก็จ่ายสตางค์ แล้วก็ลงไป ข้าพเจ้าขึ้นไปลงกลางเมือง ซึ่งเป็นสถานีรถโดยสารไปทางลอสแอนโกลิส ๖๙ กม. เมื่อถึงสี่แยกทางจะเข้าไปยัง Callage of Foresbry เรียกว่า “ครอสซิง” ข้าพเจ้าก็ลงต่อรถจีบนี้เข้าไปและพบกับ แม่บ้านหอพักที่ข้าพเจ้าติดต่อไว้ และเข้าพักได้ทันทีนี้เป็นก้าวแรกที่ข้าพเจ้าได้เข้ามาสัมผัสกับมหาวิทยาลัยแห่งประเทศฟิลิปปินส์

ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นประเทศที่ตั้งอยู่กลางมหาสมุทรแปซิฟิก ที่ประกอบไปด้วยเกาะใหญ่น้อยถึงกว่า ๗,๑๐๐ เกาะ ที่อยู่ระหว่างเส้นรุ้งเส้นแวงที่ห่างจากเส้นศูนย์สูตรมีระยะใกล้เคียงกัน จึงทำให้ดินฟ้าอากาศของประเทศทั้งสอง ฟิลิปปินส์และไทยใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะทางภาคใต้ที่มีอยู่ ๒ ฤดู ฤดูฝนกับฤดูร้อนเท่านั้น แต่เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๐๕ อุณหภูมิของอากาศในเมืองลอสแอนโกลิส อันเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยป่าไม้ มหาวิทยาลัยแห่งประเทศฟิลิปปินส์ (State University) ห่างจากกรุงมนิลาไปประมาณ ๖๙ กม. ระหว่าง ๒๕-๒๘ องศาเซลเซียส (สมัยนั้นยังเรียกเซนต์เกรดอยู่)

พลเมืองชาวฟิลิปปินส์ ขณะนั้นมีประมาณเท่า ๆ ประเทศไทย คือ ๒๑ ล้านคน ที่แบ่งภาษาออกไปกว่า ๗๐ ภาษา ภาษาที่แพร่หลายที่สุดคือ ภาษาตากาล็อก (Tagalog) ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ ชาวฟิลิปปินส์ชั้นสูงมักพูดภาษาสเปน นักศึกษาปัญญาชนพูดภาษาอังกฤษ (แบบอเมริกัน) ส่วนพลเมืองทั้งนั้นพูดภาษาตากาล็อกมากที่สุด

ฟิลิปปินส์ตกเป็นเมืองขึ้นของสเปน เมื่อพ.ศ. ๒๐๖๔ สมัยฝรั่งตั้งเครื่องเทศ และ ถูกยึดครองมาจนถึง พ.ศ. ๒๔๓๙ อันเป็นปีที่ลั่นเกล้าฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สถาปนากรมป่าไม้ขึ้น รวมประเทศสเปนยึดครองฟิลิปปินส์อยู่ถึง ๓๗๕ ปี ต่อมาการปกครองได้เปลี่ยนมือไปเป็นเมืองขึ้นของประเทศสหภาพรัฐอเมริกาจนถึง พ.ศ. ๒๔๘๙ รวม ๕๘ ปี (สงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๘)

ประเทศฟิลิปปินส์ มีสภาพทางฝนฟ้าอากาศใกล้เคียงประเทศไทยแล้ว ยังมีสภาพปัญหาใกล้เคียงกันด้วย เช่น มีสภาพป่าไม้ในขณะนั้น ๕๕% ของพื้นที่ทั้งหมดทั้งประเทศ ในขณะที่ประเทศไทยมี ๕๑% ปัญหาการถางป่าลงทำไร่เลื่อนลอยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง

ชนิดป่า (Type of Forest) ในประเทศฟิลิปปินส์ อาจแบ่งออกได้เป็น ๖ ชนิด คือ (๑) ป่าเบญจพรรณชื้น (Dipterocarp type) เป็นป่าที่มีจำนวนมากและสำคัญที่สุดทางการค้าไม้ ได้แก่ ไม้ในตระกูล Dipterocarpaceae เป็นไม้เนื้ออ่อนเช่นเดียวกับในประเทศไทย คือ ไม้จำพวก ยาง ยุง สยา ตะเคียน ฯลฯ (๒) ป่าเบญจพรรณแล้ง (Molave type) มีพรรณไม้เนื้อแข็ง เช่น ประดู่ มะค่า ตีนนก ฯลฯ อันเป็นไม้มีลักษณะทนทาน (๓) ป่าสนเขา (Pine type) มีอยู่ทางภาคเหนือบนภูเขา มีไม้สนสองใบ *Pinus merkusii* เช่นเดียวกับในประเทศไทยและไม้สนในตระกูล *Pinus insularis* (๔) ป่าชายเลน (Mangrove type) ที่ขึ้นอยู่ตามชายทะเลโคลนที่น้ำทะเลท่วมถึงที่มีพรรณไม้ประกอบด้วย ไม้โกงกาง ไม้ประสัก ไม้ปรัง ไม้รังกะแท้ ฯลฯ เช่นเดียวกับป่าชายเลนในประเทศไทย (๕) ป่าชายฝั่ง หรือป่าชายทะเลที่มีความสำคัญไม่มากนักที่อยู่ตามชายฝั่งทะเล มีไม้จำพวกไม้ทงอนไก่เป็นเอกลักษณ์ (๖) ป่าดงดิบชื้นเขา (Mid-mountain and Mossy type) ป่าชนิดนี้อยู่ตามแถบภูเขาสูงทั่วไปแต่ก่อนยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญเท่าใดแต่สมัยนี้กลับมีความสำคัญอย่างยิ่งที่เป็นป่าป้องกันต้นน้ำลำธารที่เรียกกันว่า “ป่าอนุรักษ์”

ป่าสนเขา

ประเทศฟิลิปปินส์ มีการอนุญาตให้ทำไม้ในป่าไม้ได้ ๒ ประเภท ในขณะนั้นคือ (๑) การให้อนุญาตเป็นรายย่อยประจำปี และ (๒) การให้อนุญาตโดยสัมปทานมีอายุ ๑๐ ปี และจะต่ออายุได้ครั้งละ ๑๐ ปี แต่ต้องไม่เกิน ๕๐ ปี สำหรับป่าในโรงเลื่อยภายในประเทศซึ่งมีอยู่ทั้งหมดถึงกว่า ๔๓๐ โรง สมัยสเปนยึดครองได้ส่งไม้ไปจำหน่ายยังประเทศจีน ฮองกง ฝรั่งเศส อังกฤษและสวีเดน ที่ส่วนใหญ่เป็นไม้เนื้อแข็งทนทานในการต่อเรือทะเล เช่น ไม้ตะเคียนสองหิน (ไม้ตีนนก) ฯลฯ ต่อเมื่อสหภาพลิรัฐอเมริกาเข้ายึดครอง ได้ตั้งกรมป่าไม้ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๔๓ (หลังจากไทย ๔ ปี) ได้ปฏิวัติปฏิรูปธุรกิจไม้อย่างขนานใหญ่ เพราะประเทศฟิลิปปินส์เป็นเมืองไม้ สหรัฐได้ส่งตัวอย่างไม้ไปแสดงในอเมริกา จัดตั้งสถาบันตรวจสอบคุณภาพไม้ ออกกฎหมายควบคุมการทำไม้ ทำเครื่องจักร เครื่องกลท่อนแรงการทำไม้ ตั้งโรงงานทำเครื่องเรือนและเครื่องใช้ จัดตั้งบริษัททำไม้ขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นปีกแผ่นจนฟิลิปปินส์ขยายตัวในการทำไม้ และผลิตภัณฑ์ไม้อย่างสูงสุด ส่งสินค้าไม้ออกไปจำหน่ายยังสหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น อังกฤษ ออสเตรเลีย การป่าไม้ของฟิลิปปินส์ได้หยุดชะงักลงในระยะสงครามโลกครั้งที่ ๒ แต่ญี่ปุ่นยึดครองป่าไม้ของฟิลิปปินส์ถูกทำลายด้วยการตัดไม้เกินกำลังของป่า เพื่อนำไปใช้ในการสงครามมากมาย แต่ในขณะที่ข้าพเจ้าเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยแห่งประเทศฟิลิปปินส์นั้นกรมป่าไม้ฟิลิปปินส์ได้ส่งไม้ท่อนไปจำหน่ายยังอเมริกา ญี่ปุ่น เกาหลี คานาดา พอร์โมซา (จีนไต้หวัน) เดนมาร์ก เยอรมันนี อิตาลี สเปนและสวีเดน แต่ทั้งหมดนี้ประเทศญี่ปุ่นซื้อไม้ท่อนจากจีนมากที่สุด เพราะญี่ปุ่นเป็นประเทศที่อยู่ใกล้ สามารถใช้ไม้ในการอุตสาหกรรมได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเปลือก ป่าไม้และเศษไม้ ญี่ปุ่นมีโรงงานมากมายที่ต้องหางานให้ทำ ญี่ปุ่นไม่ต้องหาที่ทำไม้และน้ำยากันปลวก มอด โดยเก็บไม้ไว้ในทะเลที่ที่สุด ญี่ปุ่นได้เปรียบประเทศอื่นที่อยู่ใกล้ไม่ต้องบรรทุกไม้ขึ้นเรือเสียค่าระวาง แต่ญี่ปุ่นสามารถลากไม้จากฟิลิปปินส์ไปญี่ปุ่นโดยทางทะเลได้โดยสะดวก เช่นเดียวกับโรงไฟฟ้าขนอม อำเภอขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยสั่งทำในญี่ปุ่น เขาทำสำเร็จรูปบนกระเบะเหล็กลอยน้ำได้ เสร็จแล้วใช้เรือลากจูงมาเข้าในอ่าวที่สร้างขึ้นเป็นอ่างน้ำร้อนน้ำขึ้นสูงสุดเข้า จะเอาสูงเท่าใดก็ได้ตอกเสาเข็มยึดระดับขอบกระเบะไว้แล้วกลบดินลงไปให้เต็มอ่างสร้างเป็นสนาม และสวนหย่อมอีกต่างหากได้อย่างมั่นคงและถาวร

การศึกษาวิชาการป่าไม้ หรือวนศาสตร์ในประเทศฟิลิปปินส์ ขณะที่อเมริกายึดครอง การศึกษาก้าวหน้าไปอย่างมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การศึกษาวิชาการต่าง ๆ มีอยู่กว่า ๓๐ แห่ง ในขณะที่มหาวิทยาลัยของรัฐ หรือ State University มีอยู่แห่งเดียว คือ University of the Philippines (UP) วิทยาลัยวนศาสตร์เป็นคณะหนึ่งใน ๑๘ คณะของ UP และมีแห่งเดียวในประเทศที่ตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๔๕๓ ตั้งอยู่ ณ อุทยานแห่งชาติ Makiling National Park ห่างกรุงมนิลา ๖๙ กม. นอกจากจะเป็นที่ตั้งของ

คณะวนศาสตร์แล้วยังเป็นที่ตั้งของกองค้นคว่ำ และสถานีทดลองค้นคว่ำป่าไม้ของกรมป่าไม้ ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันด้วย

เพื่อนชาวฟิลิปปินโนสมัยเรียนด้วยกัน

นอกจากคณะวนศาสตร์ที่ตั้งอยู่บนไหล่เขาแล้ว ทางตอนล่างยังมีคณะเกษตรศาสตร์ ของ UP รวมอยู่ด้วย ที่บางวิชาข้าพเจ้าต้องลงไปเรียนที่คณะเกษตรศาสตร์ เช่น วิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ ดิน เคมี และวิศวกรรม หลักสูตรการศึกษาวิชาการป่าไม้ของ UP นั้น ท่านแบ่งไว้เป็น ๒ ชั้น คือ (๑) ชั้นประกาศนียบัตรป่าไม้แขวง Ranger Certificate โดยกำหนดเวลา ๒ ปีแรก (๒) ชั้นปริญญาตรีวนศาสตร์ หรือ B.S.F. Degree Course โดยกำหนดเวลา ๔ ปี หรือ ต่อจาก Forest Ranger Course ๒ ปี ซึ่งขณะที่ข้าพเจ้ามาเข้าศึกษาอยู่ก็มีพวกที่เคยเรียนสำเร็จ Ranger Course ๒ ปีแล้วออกไปทำงานหลาย ๆ ปี กลับมาศึกษาต่อชั้นปริญญา B.S.F. ด้วยหลายคน ส่วนที่ไปจากประเทศไทยที่ไปเรียนวิชาวนศาสตร์ระหว่างเวลา ๒ ปีนี้มีข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

สำหรับข้าพเจ้า เขาเทียบให้ได้ Ranger Course จึงต้องเรียนต่ออีก ๒ ปี โดยมีภาษาอังกฤษและประวัติศาสตร์เป็นวิชาบังคับเป็นกรณีพิเศษ นอกนั้นก็มิวิชาหลักตามหลักสูตร ปีที่ ๓ และ ๔ คือ วิชาเคมี เศรษฐศาสตร์ การป้องกันป่าไม้ การรังวัดทำแผนที่ นโยบายและประวัติการทำป่าไม้ วิชาว่าด้วยดิน วิชาว่าด้วยการจัดการป่าไม้ ในปีแรกส่วนปีที่ ๒ เรียนการปลูกบำรุงป่า การทำไม้ วิทยานิพนธ์ ลักษณะครุภัณฑ์ และวิชาเลือก

วิชาเลือก ข้าพเจ้าเลือกเรียนวิชาการบัญชี เกษตรวิศวกรรมและนิเวศน์วิทยา จากหนังสือ 'Philippinensian' ๖๒ อันเป็นหนังสือที่ระลึกประจำปีของมหาวิทยาลัยระบุว่า ข้าพเจ้าสำเร็จ Bachelor Of Science In Forestry จาก Collage Of Forestry ปี ๑๙๖๒ (หรือปี ๒๕๐๕)

นายสมพล ธิญชีระนันท์

ขณะที่ศึกษาอยู่ ณ ลอสแอนโกลิสนั้น ได้เดินทางเข้าไปในกรุงมนิลาอยู่เสมอเกือบจะทุกอาทิตย์ ทั้งเพื่อการสังสรรค์กับนักเรียนไทยด้วยกัน และเพื่อติดต่อกับสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำฟิลิปปินส์ ซึ่งมักจะมีข่าวจากประเทศไทย และงานสังสรรค์ตามประเพณีอยู่เสมอซึ่งนักเรียนไทยไม่ว่าจะในประเทศไทย จะต้องเป็นที่เข้าใจว่าตนเองจะต้องทำตัวเป็นทูตวัฒนธรรมอยู่เสมอ ครั้งหนึ่งได้ไปแสดงทางรายการวิทยุโทรทัศน์ถึงเอกลักษณ์ไทย ให้ชาวฟิลิปปินส์ได้รู้จักโดยเล่นเป็นตัวรำในชบวนกลองยาวและการละเล่นไทย “วังเปรี้ยว”

สำหรับนักเรียนไทยในเวลานั้นที่อยู่ในกลุ่มเท่าที่จำได้ คือ นายประหยัด สมานมิตร อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย ที่ตายในสมรภูมิกอมมิวนิสต์เชียงรายจนได้ชื่อตั้งหมู่บ้านสมานมิตร “เป็นเกียรติและที่ระลึก” นายปัญญา ฤกษ์อุไร ผู้ว่าราชการจังหวัดหลายจังหวัด คุณวิจิตร ปิยามรมย์ อดีตผู้อำนวยการกองสงเคราะห์ชาวเขากกรมประชาสงเคราะห์ นายสมพงษ์ ศรียะพันธ์ อดีตผู้ว่าราชการสุพรรณบุรีและอดีตสมาชิกวุฒิสภา พ.อ.อุดม ดำรงค์เผ่า นายวิบูลย์สวัสดิ์ วัฒนวงนุกร ดร.บริบูรณ์ จันทนากานต์ นายเฉลิม อรรถพิศาลโสภณ พ.อ. สิทธิศักดิ์ ศักดิ์ฤทธิยุทธ ฯลฯ นอกจากนี้นักเรียนไทยแล้วยังมี ดร.กมล ชาญเลขา ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้เดินทางไปทำหน้าที่ศาสตราจารย์พิเศษที่เรียกว่า Visiting Professor อยู่ทางคณะเกษตรศาสตร์ ซึ่งมีบ้านพักเป็นหลังกว้างขวางทั้งข้างล่างข้างบน ท่านมาทั้งครอบครัวและผู้ติดตามที่บางครั้งข้าพเจ้าได้ย้ายจากที่พักกับครอบครัวไปรเฟสเซอร์ ไปพักอยู่ด้วยเป็นการชั่วคราวและหลายครั้งที่พวกเราทั้งจากมนิลา และที่นั่นเองรวมทั้งนักเรียนลาวด้วยได้มาสังสรรค์ทำอาหารไทยรับประทานกัน

การศึกษาที่มหาวิทยาลัยแห่งรัฐในประเทศไทยฟิลิปปินส์ University of the Philippines โดยเฉพาะที่ College of Forestry เมือง Laguna เป็นการเรียนการสอนแบบให้เปิดตำราเรียน ค้นคว้าหาความรู้เอาเองด้วยการทำรายงานซึ่งต้องเข้าห้องสมุดเป็นประจำ

สอนแต่ทฤษฎี ไม่มีการเข้าป่าหาประสบการณ์และความรอบรู้อย่างสอนกันในคณะวนศาสตร์ แพร่ โดยเขาอ้างว่าสอนแบบอเมริกัน เมื่อเรียนอยู่ที่นั่นเคยเข้าป่า ไม่เชิงป่าเป็นสวนป่าใกล้ ๆ โรงเรียนพากันเดินไปชักจูงโมงหนึ่งไปปลูกป่า ปลูกไม้มะฮอกกานี ที่ล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕ นำมาจากอินโดนีเซีย ปลูกไว้สองข้างถนนราชดำเนินกลางแต่เดี๋ยวนี้อันนี้เปลี่ยนเป็นมะขามไปหมดแล้ว มะฮอกกานียังมีอยู่ตามถนนรอบ ๆ โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัยและตามถนนอุทองในหน้ารัฐสภา การปลูกไม้มะฮอกกานีที่นั่น เขาเอานักเรียน (สมมุติเป็นคนงาน) ยืนเป็นแถวห่างกัน ๒ เมตร แล้วเดินหน้าปลูกห่างกัน ๒ เมตรโดยให้ก้าวกะเอาประมาณ ๒ เมตร ขุดหลุมโดยเอาชะแลงกระแทกดินให้เป็นรู เอากล้ามะฮอกกานีที่โตเท่านิ้วชี้ ยาวเกือบเมตร สอดลงไปและเหยียบให้ดินแน่น ตั้งต้นอยู่ได้ก็พอแล้ว มะฮอกกานีขึ้นง่ายตามลักษณะภูมิประเทศที่เป็น “ฝนแปด แดดสี่” อย่างทางภาคใต้ของประเทศไทย

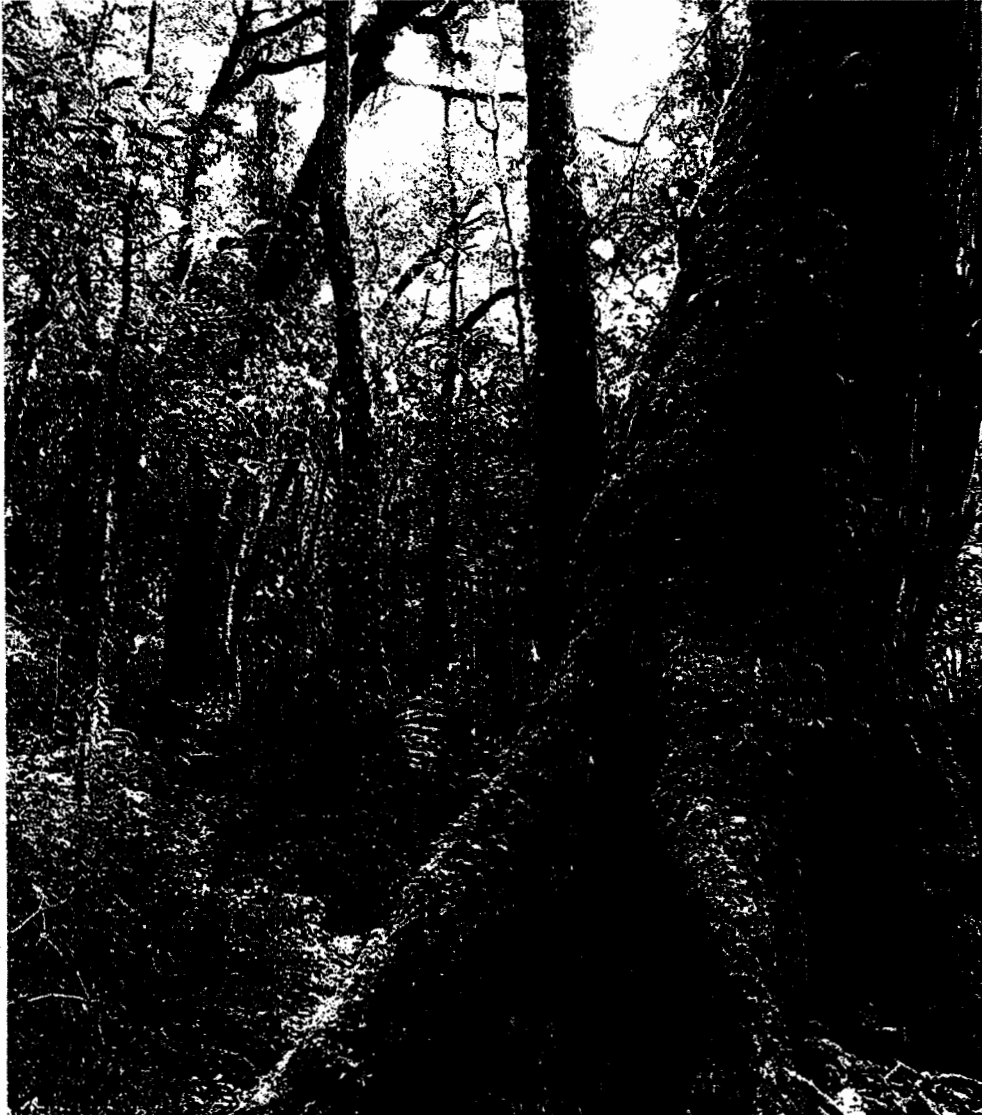
คณะวนศาสตร์ที่ตอนนั้นอยู่ที่จังหวัดแพร่ไม่ได้สอนอย่างฟิลิปปินส์ ที่แพร่อาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศมาได้วางรากฐานไว้ให้เรียนทฤษฎี ฟังคำบรรยาย ในห้องเรียน สลับกับการออกไปทำงานฝึกหัดในป่าเดือนต่อเดือน สมัยนั้นพวกเราได้เข้าทำงานในสวนป่าแม่ต๋ำที่อยู่กลางดงลึกจังหวัดแพร่ ต้องเดินข้ามห้วยข้ามน้ำ ข้ามภูเขาไป ๑๘ กม. โดยใช้เกวียนขนสัมภาระเดินทางไปกางเต็นท์ที่อยู่ในป่ากันจริงๆ ตามความต้องการของป่าไม้เขต เช่น การนับไม้หาค่าของป่า การรังวัดหมายแนวเขตป่า การเรียนรู้เรื่องพรรณไม้ การก่อสร้างสะพานสร้างบ้าน สร้างท่อ ลอดระบายน้ำเป็นต้น ต้องทำจริงๆ แล้วใช้ได้ผลจริงๆ รายทางที่เดินไปแม่ต๋ำจากเมืองถึงขอบป่าราว ๕ กม. นอกนั้นอีก ๑๕ กม. เป็นป่าลึกงามๆ ทั้งนั้น ที่เรียกว่าป่าลึกก็เพราะมีต้นสักขึ้นเป็นพืดไปหมด ทางผ่านท่านว่า ไม้สักมากมายเหลือคนขน “ยิงไก่ไม่ลงดิน” (ยิงหน้าไม้ไม่ตกถึงดินโดนต้นสักทุกที)

นอกจากจังหวัดแพร่แล้ว เรายังได้เข้าป่าที่เชียงใหม่ ลำปาง สุโขทัยและพิษณุโลก แต่ละแห่งที่เราไปเข้าป่ามาเป็นป่าลึก ป่าดงมีค่าทั้งนั้น ซึ่งบัดนี้กลายเป็นที่ไร่ ที่นา ที่อยู่อาศัยไปหมดแล้ว เช่นเดียวกับสำนักงานป่าไม้แขวงทุกแห่งปลูกอยู่เพื่อปฏิบัติงานในป่าแต่บัดนี้เป็นไร่นา ที่อยู่อาศัยไปหมดแล้ว ยังมีที่เป็นป่าอยู่แห่งเดียวคือป่าแม่ต๋ำจังหวัดแพร่เท่านั้น

การศึกษาที่ฟิลิปปินส์กับประเทศไทยจึงผิดกันอย่างนี้

หลังจากที่ได้สำเร็จการศึกษาและรับปริญญาแล้ว ข้าพเจ้าจึงเดินทางกลับและไปรายงานตัวกับป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานีในหน้าที่เดิม คือพนักงานป่าไม้ตรีประจำป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี นายสุวิษ เจตะภัย ผู้ซึ่งย้ายมาก่อนข้าพเจ้าจะเดินทางไปศึกษาต่อที่ประเทศฟิลิปปินส์ เพียงเดือนเดียว และหลังข้าพเจ้ากลับมาจากฟิลิปปินส์ไม่นาน นายสุวิษ เจตะภัย ก็ย้ายไปโดยมีนายสำเร็จ อนุมิตรราชกิจ เพื่อนจาก ร.ร.เตรียมอุดมศึกษา เกษตรศาสตร์ แม่โจ้ เชียงใหม่

และวิทยาลัยวนศาสตร์ มก. แพร่ ย้ายมาแทนในตำแหน่งป่าไม้จังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาไม่นานนัก ข้าพเจ้าก็ได้รับคำสั่งให้ไปเป็นนักวิชาการป่าไม้ตรีประจำกองบำรุงตามที่ข้าพเจ้าอยากจะเป็น

ป่าเบญจพรรณอันอุดมสมบูรณ์ ที่ยังพอมิให้เห็นในปัจจุบัน

นักวิชาการกองบำรุง กรมป่าไม้

(๒๕๐๘-๒๕๑๒)

วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายในการดำรงชีวิตในราชการ ข้าพเจ้าอยากเป็น “นักวิชาการ” เป็นอย่างยิ่งทั้งนี้เพราะถูกกับอุปนิสัยที่กำเนิดเกิดจากคุณพ่อ คือ พระสอนถุกกระบอบ (เรื่อง วิทยุชเรนนันท์) ผู้ซึ่งตลอดชีวิตรับราชการเป็นครูของกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ ในสมัยนี้) และคุณแม่ นางสอนถุกกระบอบ (พยุง วิทยุชเรนนันท์) ก็เป็นครูอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งท่านทั้งสองก็เป็นคุณครูของลูก ๆ ทุกคนซึมซาบปรับอุปนิสัยความเป็นครูอยู่เสมอจนเคยชิน และปรุ่งแต่งความเป็นครูเข้าประยุกต์สู่วิชาชีพของตนทุกคน ข้าพเจ้าก็เช่นเดียวกันแม้จะศึกษา มาทาง เกษตรและวนศาสตร์ ก็ต้องการที่จะเป็นนักวิชาการ นักคิด หากคุณค่าของวิชาการนำไปสืบสานสืบต่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางต่อไป

เมื่อข้าพเจ้าได้ข้ามน้ำข้ามทะเลไปศึกษาจากประเทศฟิลิปปินส์ ก็เพื่อประสงค์จะได้ รับการแต่งตั้งให้เป็นนักวิชาการ เพื่อส่งเสริมและประสานงานทางวิชาการให้กว้างขวางเป็น ประโยชน์ทั้งปัจจุบันและในอนาคต ตำแหน่งที่กรมป่าไม้แต่งตั้งให้เป็น “นักวิชาการป่าไม้ตรี ประจำกองบำรุงกรมป่าไม้” ครั้งนี้จึงนับเป็นตำแหน่งแรกที่ข้าพเจ้ามุ่งหวังดังกล่าว

กองบำรุงเป็นกองที่ใหญ่ที่สุดในกรมป่าไม้ เป็นกองวิชาการแท้ ๆ กองหนึ่งที่มีผลโดยตรงต่อป่าไม้และทรัพยากร ที่มีภาระรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่าและแหล่ง น้ำ ที่รวมไปถึงวนอุทยาน สวนรุกขชาติ สวนพฤกษศาสตร์ ที่ปัจจุบันได้รับการพัฒนาขึ้นมาเป็น อุทยานแห่งชาติ สวนรุกขชาติ สวนพฤกษศาสตร์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งรวมไปถึงพื้นที่ อนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร และสวนป่าต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั่วประเทศ

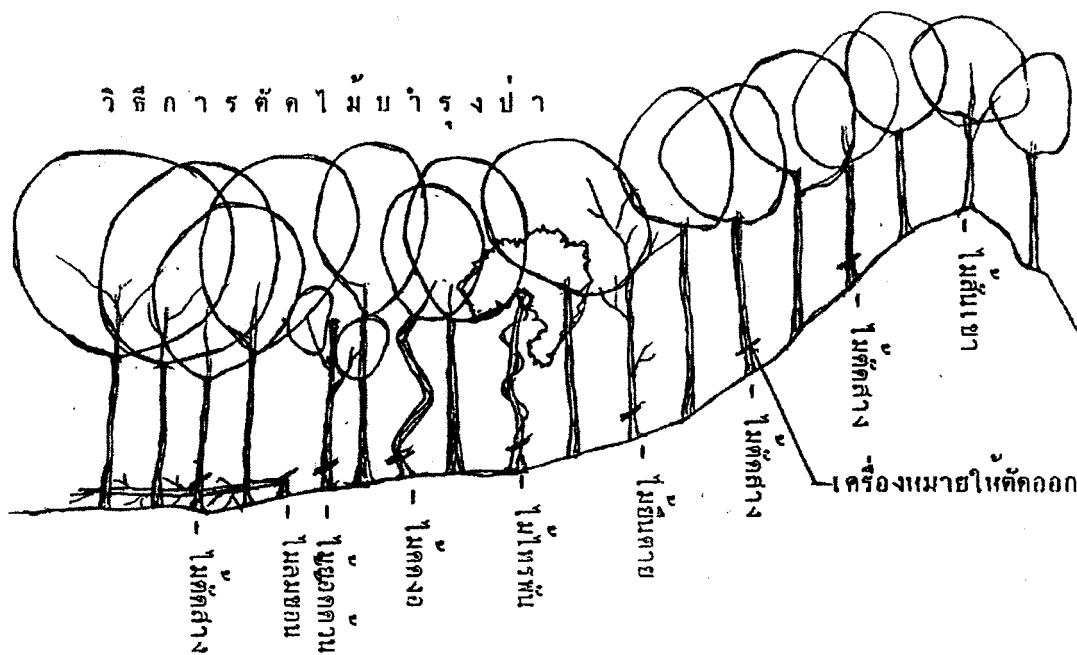
ขณะรับราชการอยู่กองบำรุงมีนายรัศมี นามวงศ์ เป็นหัวหน้ากองและผู้อำนวยการ กองตามลำดับที่ต้องออกเดินทางเพื่อตรวจราชการในต่างจังหวัดอยู่เป็นประจำ ที่อาจเรียกได้ ว่า เดินสายตรวจราชการแต่ละครั้งเป็นภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออก และตะวันออกเฉียงเหนือ พักค้างตามสวนป่าและอุทยานต่างๆ ตามทางผ่านแทบจะทุกครั้ง ข้าพเจ้าได้ติดตามไปด้วยในลักษณะผู้ร่วมคิดติดตามผลงานทางราชการด้วยยานพาหนะรถ แลนด์โรเวอร์ตรวจการ ๑ คัน

ที่จริงงานบำรุงป่าที่เป็นการบำรุงป่าจริง ๆ ก็คือ การวางแผน วางโครงการบำรุงป่า ป่าใดป่าหนึ่งที่มีการดำเนินการดังนี้ (๑) การตัดไม้บำรุงป่าเป็นการเพิ่มคุณค่าให้ป่า หรือเป็น การพัฒนาเพื่อป่ามีค่ายิ่งขึ้นในอนาคต คือการสำรวจต้นไม้อ่อนในป่าที่ขึ้นคละกันเบียดแน่นเกินไป ต้องตัดลงเอาต้นที่มีค่าน้อยกว่าออก เพื่อเปิดโอกาสให้ไม้ต้นที่เหลือเจริญเติบโตได้เต็มที่ คือได้ รับแสงแดด อากาศบริสุทธิ์ ความชุ่มชื้นและสารอาหารในดิน สร้างคุณค่าของป่าให้มากขึ้น โดยเลือกเอาไม้ชนิดมีค่าน้อยกว่าไม้เป็นโรค ไม้ตายภาค ไม้กลวง ไม้ไล่ฟัก และไม้แคะแกรน

รวมทั้งไม้ยืนต้นตายออก (๒) การตัดเถาววัลย์ ไม้ไทรพัน : คือการตัดไม้เลื้อยไม้เถาว์ที่ไม่มีประโยชน์ออก มิให้ขึ้นไปคลุมยอดไม้และรัดลำต้นไม้ ทำให้ต้นไม้ชะงักงันเติบโตช้า (๓) การถางวัชพืชที่ขึ้นคลุมดินเป็นประโยชน์กับต้นไม้ไม่พิจารณาถางออก หรือถ้ามีมากเกินไปก็ต้องถางออกเสียบ้าง นอกนั้นต้องถางออกที่เรียกว่า “พินยับ” คือหวดให้วัชพืชที่ขึ้นสูงมาก ๆ นั้นให้เตี้ยลง (๔) การพิจารณาชนิดไม้มีค่าถ้าจะต้องทำออกจะต้องคัดไม้ที่มีค่าน้อยที่สุดออกก่อน (๕) การทำแนวกันไฟ (Fire Line) เพื่อการป้องกันไฟที่จะลุกลามเข้าไปในป่า ลดปัญหาและภัยพิบัติจากไฟป่า โดยปกติแนวกันไฟจะทำกับป่าสำคัญ ๆ และสวนป่าเท่านั้น แนวกันไฟมีแนวรอบนอกและแนวกันไฟภายใน ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาสภาพป่าธรรมชาติที่มีต้นไม้คละปะปนกันทั้งไม้ไม่มีค่าน้อยให้เป็นป่าที่มีค่ายิ่งขึ้น นี่คือ “การบำรุงป่า”

ส่วน “การตัดไม้บำรุงป่า” เป็นชื่อคล้ายคลึงกับ “การบำรุงป่า” แต่การตัดไม้บำรุงป่า เป็นกิจกรรมโครงการของกองโครงการ โดยธรรมชาติจะดำเนินการควบคุมไปกับการสำรวจคัดเลือกดีดราไม้ให้ตัดพินตามโครงการอนุญาตรายย่อยและสัมปทาน การตัดไม้บำรุงป่าเป็นการทำการเช่นเดียวกับการบำรุงป่า แต่เน้นการคัดเลือกไม้ให้ตัดพินเป็นเกณฑ์พิจารณาพัฒนาป่า เพื่ออนาคตเป็นป่าสมบูรณ์ที่แท้จริงสามารถอำนวยประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ดังต่อไปนี้

(๑) ไม้ทุกต้นที่สำรวจคัดเลือกดีดราไม้ให้ตัดพินต้องมีขนาด “ได้ขนาดตัดพิน” ตามแต่ละชนิดไม้เป็นเบื้องต้น (๒) การบำรุงป่า ทำการเช่นเดียวกับการบำรุงป่าตามโครงการบำรุงป่าของกองบำรุงไปพร้อมกัน (๓) สำรวจคัดเลือกไม้ตามจำนวนที่อนุญาต ในเขตอนุญาตและเขตสัมปทานประจำปี (๔) การสำรวจคัดเลือกดีดราไม้ให้นำออก (๔.๑) หมูไม้ที่ทำออกเป็นกลุ่มๆ หลาย ๆ ต้นที่เบียดบังกัน ทำให้ต้นไม้มีค่าเสียโอกาสเจริญเติบโต ต้องคัดเลือกหมายไม้ดีดราให้ตัดพินในต้นไม้ที่มีค่าด้อยกว่าออกเสียก่อน เปิดโอกาสให้ไม้มีค่าเจริญเติบโตต่อไป (๔.๒) ต้นไม้ที่ยืนต้นอยู่ตามสันเขา สามารถไปรยปรายเมล็ดลงทางลาดเขาทั้งสองข้าง ต้องรักษาไว้อย่าคัดเลือกดีดราไม้ให้ทำออกตามการอนุญาตและสัมปทาน (สงวนไว้เป็นประโยชน์ในการสืบพืชพันธุ์ต่อไปให้ยั่งยืน) (๔.๓) ห้ามคัดเลือกไม้ออกนอกเขตแปลงที่อนุญาต (๔.๔) ไม้นอกประเภทหวงห้าม ควรแนะนำให้ผู้รับอนุญาตหรือสัมปทานทำไม้นอกประเภทหวงห้ามที่มีขนาดเท่าไม้หวงห้ามที่ทำออกให้หมด ในขณะที่ปล่อยให้ไม้หวงห้ามที่ยังไม่ได้ขนาดให้คงอยู่เพื่อสร้างความเป็นป่าที่สมบูรณ์ต่อไป ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมคุณภาพและคุณค่าให้แก่ป่านั้น ๆ ให้สูงขึ้นและสามารถอำนวยประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

วิชาการตัดไม้บำรุงป่า

ข้าพเจ้าปฏิบัติหน้าที่ราชการในตำแหน่งนักวิชาการป่าไม้ตรี ประจำกองบำรุงมาจนกระทั่ง วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๘ อันเป็นวันที่กรมป่าไม้มีคำสั่งให้ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่ง "หัวหน้าอุทยานแห่งชาติลานสาง จังหวัดตาก" ซึ่งยังอยู่ในบังคับบัญชาของกองบำรุง กรมป่าไม้อยู่อย่างเดิม แต่ไปสังกัดโดยมารยาทต่อป่าไม้เขตตาก ซึ่งขณะนั้นนายประดิษฐ์ วนาพิทักษ์ เป็นป่าไม้เขตตาก ท่านผู้นี้ต่อมาได้เป็นถึงอธิบดีกรมป่าไม้ (๒๕๑๖-๒๕๒๐) และเป็นกรรมการ "โครงการพัฒนาภาคเหนือ" โครงการหนึ่งในโครงการภาคต่าง ๆ ของประเทศตามนโยบายรัฐบาล โครงการพัฒนาภาคเหนือมีผลตำรวจตรี สง่า กิตติขจร น้องชายนายกรัฐมนตรีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นประธานโครงการ ซึ่งได้จัดงบประมาณมาช่วยเหลือให้จัดสร้างปรับปรุงสภาพธรรมชาติ ให้สามารถอำนวยประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

หัวหน้าอุทยานแห่งชาติลานสาง จังหวัดตาก

อุทยานแห่งชาติลานสาง เป็นหน่วยงานที่ขณะนั้นขึ้นตรงต่อผู้อำนวยการกองบำรุง กรมป่าไม้ที่ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๘ จนกระทั่งวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๑๐ จึงได้เลื่อนชั้นขึ้นเป็นนักวิชาการป่าไม้โท กองบำรุง กรมป่าไม้ ทำหน้าที่หัวหน้าอุทยานแห่งชาติลานสาง จังหวัดตาก ก่อนที่จะได้รับการเลื่อนชั้นในครั้งนี้อย่างประมาณ ๑ ปี หลังจากข้าพเจ้ากลับจากการศึกษาต่อ ณ ประเทศฟิลิปปินส์ มีผู้อยู่ในเกณฑ์เลื่อนชั้น ๒ คน แต่เพื่อนได้ขึ้นไปก่อน ทั้งที่สำเร็จการศึกษาเพียงอนุปริญญา ดิทยา (ฝัน) และชอบเล่นการพนันทุกชนิด

อย่างนี้ ขอชี้เป็นอุทาหรณ์ว่าในวงราชการนั้น มีความไม่ชอบธรรมเกิดขึ้นได้เสมอซึ่งเป็นภาวะที่ต้องจำยอม

อุทยานแห่งชาติลานสาง จังหวัดตากนั้น มีสภาพป่าเป็นป่าเบญจพรรณ ป่าแดง หรือ ป่าแพะ และป่าดงดิบสลับกันไป โดยเฉพาะป่าดงดิบอยู่ทางตอนตะวันตกที่มีภูเขาสลับซับซ้อนไปจนจรดเขตอำเภอแม่สอด และทางตอนใต้ได้รวมเอาป่าวังเจ้าอันกว้างใหญ่เข้าไว้ด้วยกัน (คำว่าวังเจ้าแต่ก่อนเขียนว่า “วังค์เจ้า” เพราะไปลอกแผนที่ของคนอังกฤษเขียน “Wong” เมื่อทับศัพท์มาเป็นไทยจึงเป็น “วังค์”)

อุทยานแห่งชาติลานสาง ได้ชื่อมาจากหมู่บ้านใกล้เคียง ๆ อันเป็นทางผ่านเข้าไปในอุทยาน “หมู่บ้านลานสาง” ที่ผู้คนสมัยเก่า ๆ เล่ากันมาว่า “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” เคยเดินทัพผ่านมาทางเมืองตาก ทรงนำทหารม้าออกลาดตระเวนเพื่อหาเบาะแสข้าศึก เมื่อมาถึงบริเวณน้ำตกลานสาง เป็นเวลาเช้ามีดเริ่มจะสาง รับสั่งให้พักม้าพักทหารบนลานหินบนหน้าผา พระองค์ประทับอยู่เหนือพระที่นั่งโฆดหิน ผินพระพักตร์ไปทางตะวันตก พระอาทิตย์เริ่มทอแสงทางด้านหลังของพระองค์ ซึ่งเป็นทิศตะวันออกจึงมองเห็นพระรัศมีที่เปรี้งออกจากพระวรกาย ทหารทั้งนั้นเมื่อได้เห็นจึงต่างคุกเข่าขึ้นถวายบังคมกันทั้งหมด ฝ่ายทหารกองลาดตระเวนของพม่าที่ซุ่มคอยที่อยู่ ต่างก็เกรงพระบารมี จึงจูงม้าเข้ามาขอสวามิภักดิ์ ชะรอยจะเป็นทหารพม่าหน่วยที่เข้ามาทำนาสะสมเสบียงอยู่ที่หุบเขาที่เรียกกันว่า “นาคีรี” ในป่าคลองวังเจ้าที่มีร่องรอยลักษณะเป็นค่าย และที่นามีภูเขาล้อมอยู่โดยรอบ

ทางด้านตะวันออกของอุทยานแห่งชาติลานสาง เป็นป่าที่ราบและเนินสลับกันไปที่มีคนไทยอาศัยอยู่จำนวนมาก พื้นที่ค่อยลาดขึ้นไปทางตะวันตกที่มีภูเขาสลับซับซ้อน เป็นที่อยู่อาศัยของชาวคอยที่เรียกว่า “มุเซอ” อยู่หลายหมู่บ้าน

ชาวเขาเผ่ามุเซอมีถิ่นเดิมอยู่ทางทิเบต อพยพลงใต้เรื่อยมาจนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลง มุเซอจึงอพยพเข้าทางภาคเหนือของประเทศไทย และแผ่กระจายมาทางจังหวัดตากในที่สุด ชาวมุเซอตั้งบ้านเรือนอยู่บนภูเขาสูง ๆ ที่มีอากาศหนาวเย็น ง่ายป่าลงทำไร่ข้าวและพืชผักสวนครัว การปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ชาวมุเซอจะสร้างด้วยไม้ไผ่ หวายและหญ้าคาแบบยกพื้นสูงขนาดคนเดินลอดได้ใช้เสาไม้จริง ฝาและพื้นสับไม้ไผ่ทำเป็นฟาก หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือใบเตย สมัยที่ข้าพเจ้าปฏิบัติงานอยู่ลานสางนั้น ชาวมุเซอยังไม่นับถือศาสนา แต่สมัยนี้การนับถือศาสนาได้แบ่งเป็นแต่ละหมู่บ้านเป็น ๒ ฝ่าย ฝ่ายพุทธและฝ่ายคริสต์ สมัยที่ยังถือผีอยู่นั้น ส่วนสำคัญที่ชาวมุเซอเชื่อถือสืบต่อกันมาก็คือ (๑) เชื่อผู้นำทางความเชื่อที่สืบต่อกันมาเป็นเสมือนผู้ปกครองในหมู่บ้าน เรียกว่า “ปู่จาร์” หรืออาจเรียกว่า “หมอผี” ผู้ทำพิธีกรรมตามความเชื่อ

ส่วนการปกครองที่แท้จริงคือ “คะแซผ่า” ผู้มีอำนาจในการปกครองดูแลในด้านความสงบสุขและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ผู้นำอีกคนหนึ่งคือผู้อาวุโสหรือผู้มีอิทธิพลฐานะดีที่ผู้นำทั้งสองที่กล่าวมาแล้วให้ความเคารพยำเกรง (๒) มีการสร้าง “ศาลผีเจ้า” ไว้ปากทาง

เข้าหมู่บ้าน ประมาณ ๒๐-๓๐ เมตร อันเป็นสถานที่ต้องห้ามผู้ไม่เกี่ยวข้องห้ามแตะต้องโดยเด็ดขาด (๓) ลานเด่นรำที่เรียกว่า “จะคี” ลานจะคีเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมด้วยการเด่นรำ บวงสรวงเทพเจ้า

ชาวเขาเผ่ามูเซอ นิยมวิถีชีวิตแบบผัวเดียวเมียเดียว เมื่อแต่งงานแล้วจะแยกไปตั้งครอบครัวใหม่อยู่ในสังคมด้วยคตินิยมที่ว่า “ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ในหมู่บ้านเป็นญาติพี่น้องกัน ต้องช่วยเหลือกัน” มูเซอมีอาชีพที่แท้จริงด้วยการเกษตรที่ปลูกพืชหลัก คือ ข้าว ข้าวโพด งาม ถั่ว ละหุ่ง พืชรอง คือ แตงไทย พักทอง ข้าวฟ่าง มันเทศ แตงกวา มันฝรั่ง ส่วนการเลี้ยงสัตว์ก็มี หมูและไก่ สำหรับประกอบพิธีกรรม และบริโภครวมทั้งเลี้ยงม้า วัว ควาย

ตามความเชื่อของมูเซอประกอบไปด้วย ผีสามเทวดาและจิตวิญญาณ ได้แก่ ผีบ้าน ผีเรือน ผีป่า ผีดอยและผีฟ้า เป็นต้น ที่ได้จัดพิธีกรรมเป็นประจำปี ได้แก่ (๑) พิธีฉลองปีใหม่ในเดือนมกราคม รวม ๑๔ วัน ชาวมูเซอจะดำข้าวที่เรียกว่า “ข้าวปลูก” นำไปแลกเปลี่ยนกัน ทั้งหญิงและชายจะแต่งกายอย่างสวยงาม พวกกันไปกินอาหารและเด่นรำร่วมกันที่ลานพิธีจะคี ขณะเดียวกันก็จะมีพิธีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ผู้เฒ่า ผู้แก่ และทุกคนต้องประกอบกรรมดี ไม่ทำผิด คิดร้ายทำใจให้บริสุทธิ์ (๒) พิธีกินข้าวใหม่ มีความสำคัญเทียบเท่ากับวันขึ้นปีใหม่ ชาวมูเซอเชื่อว่าข้าวและผลผลิตในไร่นามาจากเทพเจ้า จึงต้องมีพิธีกินข้าวใหม่เพื่อบวงสรวงต่อเทพเจ้า อันเป็นการขอเกี่ยวข้าวเอามาบริโภคและมีพิธีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่า ผู้แก่ไปด้วย (๓) พิธีทำบุญเรียกขวัญ โดยหมอผีเป็นผู้จัดทำพิธี งานนี้ต้องฆ่าหมู เช่นสังเวद्यต่อผีเรือน แล้วมีการผูกข้อมือ สวดอวยพรและเด่นรำบวงสรวงเทพเจ้า เพื่อชาวมูเซอทั้งหลายจะได้อยู่ดีกินดีอย่าได้มีเจ็บป่วยด้วยโรคภัยไข้เจ็บ

อุทยานแห่งชาติลานสาง เป็นราชการฝ่ายวิชาการที่มีหน้าที่ (๑) ดูแลรักษา และป้องกันทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้ และสัตว์ป่ารวมทั้งสภาพภูมิประเทศแหล่งน้ำให้คงอยู่อย่างยั่งยืน (๒) จัดการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าเที่ยวชมพักผ่อน และการศึกษาหาความรู้ (๓) จัดให้มีนิทรรศการเพื่อให้ความรู้ถึงสภาพภูมิประเทศ ธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพสัตว์ป่า (๔) จัดทำข้อมูลจำเพาะของอุทยานแจกจ่ายเพื่อเผยแพร่ (๕) ส่งเสริมสมรรถภาพเจ้าหน้าที่อุทยานให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและก้าวหน้า (๖) ประชาสัมพันธ์อุทยานแห่งชาติของตน และผลประโยชน์ของกรมป่าไม้ (๗) รวบรวมผลประโยชน์และรายได้ที่เป็นจริงส่งรัฐ และใช้งบประมาณให้ถูกต้องและประหยัด

ในทางวิชาการอุทยานแห่งชาตินั้น มีข้อกำหนดอย่างกว้าง ๆ เป็นฐานในการปฏิบัติ แบ่งออกเป็น ๓ พื้นที่ในอุทยานแห่งชาติแห่งหนึ่ง ๆ ดังนี้ (๑) พื้นที่ธุรกิจในการอำนวยความสะดวกแก่การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และการศึกษาหาความรู้ในอุทยานแห่งชาติ ซึ่งอาจประกอบด้วย บ้านพัก โรงแรม ตลาด ปั้มน้ำมัน ร้านอาหาร ศูนย์การค้า ที่ทำการไปรษณีย์ สถานที่เด่นรำโรงเรียน โรงพยาบาล ฯลฯ (๒) พื้นที่ที่ทางการจัดไว้ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาหาความรู้ในอุทยานแห่งชาติ (๓) พื้นที่หวงห้ามพิเศษ เพื่อบูรณาการพิชิตสัตว์

และภูมิประเทศให้คงอยู่อย่างยั่งยืน โดยไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนผ่านเข้าไปเลย นอกจากเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติเท่านั้น

ในหลักง่าย ๆ ในการจัดอุทยานแห่งชาตินั้นท่านว่า ปล่อยให้ธรรมชาติสร้างธรรมชาติ โดยไม่นำสิ่งแปลกปลอมเข้าไปให้เกินกว่าความจำเป็น ในการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เที่ยวชมและอำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้ศาสตร์และศิลป์เข้าไปจับให้ลงตัว คือเข้ากันได้ไม่ขัดกันกับธรรมชาติที่สร้างสรรค์ไว้ดีอยู่แล้ว

อุทยานแห่งชาติลานสาง ได้จัดตั้งขึ้นโดยกองบำรุงกรมป่าไม้ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ โดยข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติลานสางเป็นคนแรกและริเริ่มด้วยงบประมาณกองบำรุงกรมป่าไม้ และโครงการพัฒนาภาคเหนือ (แต่ได้มาประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติเอาเมื่อ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๒๒ เป็นลำดับที่ ๑๕) ได้อนุมัติเงินงบกลางพัฒนาภาคเหนือมาสนับสนุนในการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกแก่การเดินทางเข้าไปเที่ยวชม

ที่อุทยานแห่งชาติลานสาง มีกิจกรรมที่ควรบันทึกไว้ก็คือ กำลังเจ้าหน้าที่อุทยานไม่เพียงพอ เพราะมีข้าพเจ้าคนเดียวที่เป็นข้าราชการสามัญแต่ด้วยความปรารถนาดี ป่าไม้เขตตากได้ส่งพนักงานจ้างมาช่วย ๑ คน แต่ก็ช่วยอะไรได้ไม่มากนักนอกจากจะเผ่าดูแลสำนักงานที่เริ่มต้นด้วยกระท่อมไม้ไผ่ หลังคามุงหญ้าคา ฝาและพื้นไม้ไผ่สับฟากที่ภายหลังได้รับงบประมาณจากโครงการพัฒนาภาคเหนือได้สำนักงานที่ดัดแปลงเป็นบ้านพัก และบ้านรับรองไปด้วยในตัวชั้นเดียว ใต้ถุนสูง จึงได้ดัดแปลงข้างล่างให้เป็นที่แสดงนิทรรศการของอุทยานแห่งชาติลานสาง เรื่องกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ จึงได้ทำความตกลงกับกองบำรุงขอจ้างคนงานที่มีความรู้ จบ ม. ๖ จำนวน ๒ คน เมื่อทำงานครบ ๒ ปี ก็ขอเสนอบรรจุเป็นพนักงานจ้างประจำของกองบำรุง ซึ่งจะมีสิทธิ์สมัครสอบไปเรียนโรงเรียนป่าไม้ได้ กองบำรุงตกลงให้จ้างได้ ข้าพเจ้าจึงได้จ้าง นายถนอม นันทิ และนายประทีป มณีใส ให้มาทำหน้าที่ทั้งหัวหน้าคนงาน และพนักงานประจำอุทยานฯ ไปพร้อมกัน (๒) เนื่องจากการทำการก่อสร้างเพื่ออำนวยความสะดวกจะต้องกระทำมิให้กระทบกระเทือนต่อสิ่งแวดล้อมมากนักทางภายในอุทยาน คือทางรถยนต์และที่จอดรถจึงต้องกระทำด้วยมือที่มี เครื่องมือไม่มากไปกว่าขวาน จอบ เสียม ชะแลง มีดอีโต้ เท่านั้น การสร้างทางเมื่อพบหินดานก้อนใหญ่ ๆ จึงต้องทำลายด้วยการก่อไฟเผาให้ร้อนมาก ๆ แล้วเอาน้ำราดให้เย็นหินจึงแตกเป็นรอยอ้า เมื่อเอาลิ้มเหล็กตอกอัดตามรอยแตก หินก็จะแยกและขูดออกทีละก้อน ๆ ยานพาหนะสำหรับชนเครื่องมือเครื่องมือไปทำงานก็ใช้รถสามล้อแดงมาตัดล้อเดี่ยวออก เอาไม้รวกเล่มใหญ่ ๆ มาใส่แทนคันชักคู่ เทียมด้วยม้าที่ท่านป่าไม้เขตให้ยืมมาปล่อยเลี้ยงในอุทยาน ก็ได้รถม้าคันนี้เป็นพาหนะขนส่งสัมภาระ

อย่างไรก็ดี ทางเข้าอุทยานที่ทำไว้สมัยนั้น พร้อมด้วยสะพานและสะพานท้อลอดที่สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กยังอยู่มาได้ถึงทุกวันนี้ แต่พองานการสร้างทางเสร็จด้วยความชะล่าใจ เพราะไม่เคยมีเหตุการณ์อย่างนี้เกิดขึ้น คือเสื่อลอบเข้ามากินม้ายู่แค่หน้าบ้านพักทาง

ลึก ๑๐๐ เมตรเท่านั้นเอง รุ่งเช้าคนงานขับรถม้าไม่เห็นม้าจึงออกตามไปพบเป็นศพไปเสียแล้ว ข้าพเจ้าจึงให้ชุดเนื้อม้านำมาคลุกกับโซยาโนจากขวดฆ่าแมลงล่อให้เสือกิน เพราะโดยธรรมชาติเสือกจะกลับมากินซากอีกจนหมด รุ่งเช้าอีกวันหนึ่งข้าพเจ้าจึงพร้อมด้วยคนงาน ๓-๔ คน ไปตรวจดูก็ปรากฏว่าเสือกินเนื้อที่ผสมโซยาโนไปจนหมด จึงได้ออกติดตามแกะรอยไปจากร่องรอยที่ปรากฏทำให้ได้พบว่า เสือกินโซซัดโซเซไปทางล่องห้วย และได้ไปพบเสือก้าลอกเอาเนื้อผสมโซยาโนออกมาจนหมดและไม่ปรากฏร่องรอยใด ๆ เพราะเสือกินน้ำเดินตามห้วยที่มีน้ำไม่มากนักไหลริน ๆ ติดตามกันอีกพักใหญ่ๆ ก็ไม่ปรากฏและหลังจากนั้นมาก็ไม่เคยมีพรานป่าคนใดได้พบศพเสือกินเลย แสดงว่าเสือกสามารถล่าลอก (คาย) พืชออกได้ เสือกจึงไม่ตายเช่นเดียวกับแมวเมื่อกินอาหารบางอย่างเข้าไปเป็นพิษ แมวจะล่าลอกออกมาได้คือ การคายพืชไปในตัว

อุทยานแห่งชาติลานสาง มีพื้นที่เพียง ๖๕,๐๐๐ ไร่ หรือ ๑๐ ตารางกิโลเมตรเท่านั้น ยังมีชาวเขาเผ่ามูเซอลักลอบตัดโค่นต้นไม้ เผาไฟ เอาที่ดินทำไร่อยู่เสมอ รวมทั้งชาวไทยในพื้นที่ราบก็เป็นเช่นเดียวกัน ต้องประชาสัมพันธ์กันเป็นการใหญ่ด้วยการออกสำรวจตรวจตรา และบอกกล่าวกันเสมอยิ่งกว่านั้น ผู้คนเริ่มเห็นแก่ตัวกันมาก แต่เดิมการเก็บลูกตำไปต้มทำลูกชืดเขาเก็บมาด้วยการปีนต้นขึ้นไปตัดเฉพาะส่วนที่สุกได้ที่แล้วเท่านั้น แต่เดี๋ยวนี้ท่านเล่น “โค่นต้นตำ” เอาประโยชน์กันครั้งเดียว ต้นตำก็หมดไปจากป่าเช่นเดียวกับที่ “เขาค้อเพชรบูรณ์” ถูกตัดฟันลงส่งไปขายหมู่บ้านชายทะเลกันหมด ถึงอัยศเมืองเพชรบูรณ์ที่เขาค้อไม่มีต้นค้อ

เสือกสายพาดกลอน (ชนิดเดียวกับที่กินม้า)

เมื่อข้าพเจ้าสร้างลานสางให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พร้อมรับนักท่องเที่ยวเสร็จแล้ว ก็ได้รับคำสั่งจากกองบำรุง กรมป่าไม้ให้ย้ายไปเป็นหัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดต่อไป

ความสมบูรณ์ของธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติลานสาง

หัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

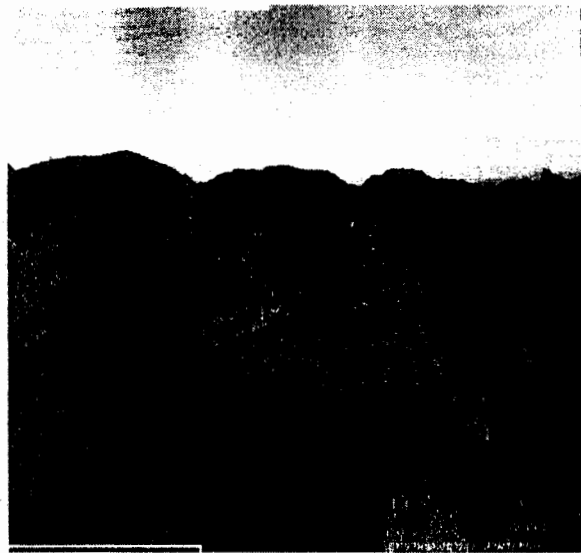
รับคำสั่งแล้วข้าพเจ้าก็เข้าไปรายงานผลการปฏิบัติงานต่อป่าไม้เขตตาก และส่งมอบงานให้แก่ผู้ช่วยป่าไม้เขตตาก แล้วจึงอำลาป่าไม้เขตตากกลับกรมป่าไม้ เพื่อเตรียมตัวเดินทางไปรับงานทางอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดต่อไป

อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดเป็นอุทยานทางทะเลตั้งอยู่ทางตะวันตกของอ่าวไทย ในท้องที่อำเภอกุยบุรี และกิ่งอำเภอเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีเนื้อที่ ๙๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๖๑,๒๕๐ ไร่ เขาสามร้อยยอดเป็นภูเขาหินปูนสูงและชัน ประกอบด้วยที่ราบชายฝั่งที่เป็นโคลนเลน และหาดทรายชายทะเลที่น้ำตื้นออกไปไกล รวมทั้งหมู่เกาะหินปูน ที่ห่างฝั่งไม่มากนัก คือ เกาะโค้วรา เกาะสัตกูด เกาะนมสาว เกาะระวิง เกาะระวาง และเกาะซันก อีกส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติยังมีบึงน้ำจืดขังตลอดปี “ทุ่งสามร้อยยอด” ที่กว้างใหญ่ถึงเกือบ ๓๗ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑/๔ ของพื้นที่อุทยานทั้งหมด เป็นแหล่งอาหารอันสมบูรณ์ของนก ปลา สัตว์น้ำนานาชนิด และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก

ชื่อเขาสามร้อยยอด มีความเป็นมาได้หลายทาง บ้างก็ว่ามีต้นสามร้อยยอด “ขึ้นอยู่เป็นอันมาก” บ้างก็ว่าสำเภาจินนำคนมามากมาย เกิดพายุใหญ่อัปปางลง มีคนรอดตายมา ๓๐๐ คน บางคนก็ว่าภูเขาสามร้อยยอด มียอดเขามากมายอาจนับได้ถึง ๓๐๐ ยอด บริเวณที่เรือสำเภอัปปางนั้นคือ “อ่าวทะเลสาบ”

ยังมีเรื่องเล่าชาวทะเลเรื่อง “ตาม่องล่าย” ว่าที่อ่าวน้อย ประจวบคีรีขันธ์ “ตาม่องล่ายและยายรำพึง” มีลูกสาวสวยเหลือเกิน ชื่อ “ยมโดย” ได้มีชายหนุ่มจากเพชรบุรีชื่อ “เจ้าลาย” มาติดพัน และว่าจะมาสู่ขอต่อยายรำพึง ขณะเดียวกันก็มีเจ้ากรุงจีนบอกว่าจะมาสู่ขอติด

ต่อมาทางตาม่องล่าย ตากับยายต่างปิดกันมิให้รู้ อยู่มาวันหนึ่งเป็นวันดี ทั้งคู่คือเจ้าลายและพระเจ้ากรุงจีน ต่างก็นำขันหมากแห่มาโดยมิได้นัดหมายแต่บังเอิญ ๒ ขบวนขันหมากแห่มาจังกันพอดีที่หน้าบ้าน ทั้งสองต่างก็อ้างสิทธิ์ที่จะหมั้นและแต่งงานกับสาว ยมโดย ตากับยายจึงมีปากเสียงและทะเลาะกันตาโมโหสุดขีด ครัวนางสาวยมโดยจับฉีกออกเป็นสองซีก ซีกแรกขว้างไปทางตะวันออกกลายเป็นเกาะนมสาวที่จังหวัดชลบุรี อีกซีกหนึ่งขว้างไปทางเหนือ กลายเป็นเกาะนมสาวที่บ้านบางปู ตำบลสามร้อยยอด กิ่งอำเภอสามร้อยยอด ภายในเขตอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด นอกจากนั้นทั่วน่านน้ำทะเลไทย มีเกาะที่เกี่ยวข้องกับตาม่องล่ายอีกมากมาย เช่น เกาะสาก เกาะหนู เกาะแมว เป็นต้น

อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

เขาสามร้อยยอด มีความหลากหลายทางระบบนิเวศตั้งแต่ต่ำสุดคือน้ำทะเลไปจนถึงยอดเขาหินปูน จึงทำให้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและหากินของสัตว์ป่านานาชนิดโดยเฉพาะนก ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพกว่า ๓๑๖ ชนิด เช่น นกกระสานวลเหยี่ยวทุ่ง นกเปิดแดง นกเปิดดำ นกเปิดลาย นกกระทง นกอีลุ่ม นกปากซ่อม นกกระแตแต้แว๊ด นกนางนวล แกลบ ฯลฯ ตามหน้าผาเขาหินปูนมีเสียงผาหรือโคร่ำ อันเป็นสัตว์ป่าสงวนที่สำคัญชนิดหนึ่งที่ใกล้จะสูญพันธุ์อาศัยอยู่ มีแก้ง มีลิงแสมค้างแวนถิ่นใต้ที่หายากแต่ที่นี่เป็นฝูง ๆ มีนก หนู ฝูงใหญ่ พังพอน และแมวดาว

ความเป็นอยู่และสภาพธรรมชาติที่แตกต่างกันของอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

ค้างแวนในอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด เป็นค้าง ๑ ใน ๔ ชนิดที่มีในประเทศไทย คือ ค้างดำ ค้างหงอก ค้างแวนป่า เหนือค้างแวนป่าได้ ลักษณะเด่นประจำตัวก็คือ วงกลมสีขาวรอบดวงตาทั้งสองข้าง ค้างแวน ชอบอยู่เป็นฝูงตั้งแต่ ๔-๕ ตัวไปจน ๒๐-๓๐ ตัว ที่ปะปนกันทุกเพศทุกวัย โดยมีจำฝูงเป็นผู้นำ เช่นเดียวกับลิง โดยทั่วไปค้างมักมีนิสัยขี้ขลาดและขี้อาย จะตกใจเสมอเมื่อเห็นคน แต่ค้างที่เขาสามร้อยยอดไม่ใคร่หนีแต่ไม่เข้าใกล้ ค้างมีลักษณะคล้ายลิงแต่ลำตัว แขน ขา และหางยาวกว่าลิง ชอบเดินไปตามกิ่งไม้ด้วยมือและเท้า (เดิน ๔ ขา) และกระโดดจากต้นนี้ไปต้นโน้น โดยหางยาวช่วยทรงตัวไม่ห้อยโหนอย่างชะนี ค้างแวนมีผิวสีขาว รอบตาและริมฝีปาก ชอบกินใบไม้ยอดไม้ใบมะขาม โมกมัน จันผา ยอป่า ฯลฯ ขณะกินใบไม้มันจะเคลื่อนที่ไปเรื่อย ๆ บางวันจะนำฝูงลงกินดินโป่งตอนสายและบ่ายๆ จะพักผ่อน กลางคืนนอนตามพุ่มไม้และหน้าผาหินปูน สมัยก่อนสร้างอุทยานฯ ค้างถูกล่าไปเป็นอาหารและเอาดีทำยาเสมอแต่เมื่อประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติยังไม่พบการล่าทั้งลิง ค้าง และเลียงผา อย่างไรก็ตามสภาพการตัดขาดจากป่าใหญ่ทำให้ค้างลดจำนวนลงเรื่อยๆ อาจเนื่องมาจากคุณภาพและความหลากหลายตามธรรมชาติลดลงจึงทำให้การผสมพันธุ์ค้างอ่อนล่าตามไปได้

ค้างผสมพันธุ์ได้ทั้งปีไม่มีฤดูผสมพันธุ์เหมือนสัตว์อื่นตั้งท้องนาน ๑๔๐-๑๕๐ วัน ตก ลูกครั้งละตัวปกติค้างกินใบไม้ ยอดไม้มาก ท้องซึ่งใหญ่อยู่แล้วแต่เมื่อมันมีท้องจึงยิ่งดูใหญ่และอู้อ้ายอย่างยิ่ง สังคมค้างแวนที่อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดมีลักษณะคล้ายสังคมมนุษย์หรือสัตว์จำพวกลิงถ้าสังเกตดูให้ดีค้างจะรักกัน นับถือกัน ยอมยกค้างตัวหนึ่งที่มีลักษณะเป็นผู้นำ บิ๊กบีน รูปร่างใหญ่ให้เป็นหัวหน้า ค้างตัวอื่น ๆ ที่เป็นลูกน้องจะมีอาการพิงออบพิเทาเกรงกลัวค้างตัวผู้ ผู้เป็นหัวหน้าเองก็จะวางตนอยู่ในที่อันสมควรในที่สูงกว่าและโดดเด่นโดยไม่มีค้างตัวอื่น ๆ ไปรบกวนเล่นหัวด้วย นอกจากจะมีค้างตัวเมียสาว ๆ เข้าไปใกล้และช่วยหาเหาหาหมัดและเก็บขี้เกลือที่รุมขนอันเป็นการทำความสะอาดทำให้สบายจนได้ผสมพันธุ์กัน หนุม ๆ ค้างตัวอื่น ๆ จะผสมพันธุ์กันได้ก็ต้องให้ห่าง ๆ หรือลับหลังค้างที่เป็นหัวหน้า เมื่อค้างท้องแก่มัน

ก็จะเดินทางอย่างระมัดระวังหลีกเลี่ยงการกระโจนจากพุ่มไม้ไปอีกพุ่มหนึ่งถ้าจำเป็นมันจะลงดินและไปขึ้นต้นใหม่ เมื่อมันออกลูกมาด้วยสัญชาตญาณสัตว์ลูกจะสามารถกำขนของแม่เอาไว้แน่นพร้อม ๆ กับที่แม่มันก็ระมัดระวังกอดไว้กับท้องกับหน้าอกและหน้าตัก ลูกค่างเมื่อออกใหม่จะมีขนสีเหลืองทองหรือสีส้มมองเห็นชัดเจน วันแรก ๆ มันไม่ยอมตัวเมียตัวอื่น ๆ มาแย่งอุ้มลูกของมันเลย ต่อมาลูกมันแข็งแรงดีแล้ว ตัวเมียตัวอื่น ๆ จะเป็น ป้า น้า อา หรือเปล่าก็เหลือเดา จะเข้ามาช่วยอุ้ม ช่วยให้ลูกค่างเกาะเดินทางหากินไป เมื่อลูกมันโตเกาะอยู่ข้างหลังหรือหน้าท้องก็ตาม แม่มันหุบใบไม้ ยอดไม้อะไรมากิน มันจะแย่งกินด้วยเป็นการเรียนรู้การหากินไปด้วย จนเมื่อมันเติบโตใหญ่อายุราว ๕-๖ เดือน มันจะเริ่มออกห่างแม่ไปเล่นกับลูกค่างตัวอื่น ๆ แต่พอลูกค่างจะเคลื่อนย้ายมันก็จะกระโดดเกาะแม่หรือ เกาะตัวเมียตัวอื่น ๆ ไปด้วยและเมื่ออายุได้ประมาณ ๑๒ เดือน มันก็จะออกห่างแม่ไปทุกที ๆ จนขาดจากแม่เป็นหนุ่มเต็มตัว

แปลกแต่จริง ค่าง คุณหมอบุญส่งเล่าไว้ในข้อเขียนว่า เสือดาวจะจับค่างกินเป็นอาหารไม่ต้องปีนต้นไม้ขึ้นไปจับค่างแต่เมื่อค่างเห็นเสือมันจะพากันตกใจจะไต่ต้นไม้ไปก็กลัวจะตกลงไปให้เสือจับ จึงพากันลงจากต้นไม้ไปวิ่งหนีบนพื้นดินเสือจึงจับกินได้ไม่เหนียวเลยแต่ที่เขาสามร้อยยอดไม่มีเสือหรือเสือดาวจึงมิได้เฝ้าดูในเรื่องนี้ศัตรูของค่างอีกอย่างก็คืองูเหลือมมันจะค่อยเลื้อยขึ้นไปหาฝูงค่างที่นอนอย่างสงบอยู่บนต้นไม้หรือกิ่งไม้ใหญ่ ๆ งูคืบคลานคือเลื้อยขึ้นไปมันก็เงียบอยู่แล้วมันจะค่อย ๆ ทับบนตัวค่างและบีบรัดจนค่างอ่อนแรงโดยค่างเองก็ตื่นไม่ออกและไม่ร้องด้วยมันจึงคาบหัวและกลืนกินเข้าไปทั้งตัวได้

ค่างเหล่านี้แม้เป็นสัตว์ก็มีชีวิตจิตใจรักพวกรักพร้อมเหมือนกัน ครั้งหนึ่งในฤดูแล้งค่างจะลงจากเขาและต้องข้ามทางรถยนต์จึงจะลงไปกินน้ำจืดได้ ค่างตัวหนึ่งถึงที่ถูกรถยนต์ทับตายคาที่เพื่อน ๆ ของมันกรูกันไปถึงเอาศพซึ่งมันคิดว่ายังมีชีวิตอยู่มันพยายามช่วยกันดึงศพเพื่อนขึ้นบนเขาไปได้สักครึ่งหนึ่ง ไม่ทราบว่ามันเหนื่อยกันหรือว่ามันรู้ว่าตายแล้วต่างก็ผละจากศพขึ้นเขาและขึ้นต้นไม้ไป อีกครึ่งหนึ่งลูกค่างยังแดง ๆ อยู่ตายแม่มันก็อุ้มลูกของมันไปไม่ยอมทิ้งห่างได้สังเกตอยู่ถึง สองวันพอวันที่สามจึงไม่เห็น

สังคมของค่างผู้มีอิทธิพลสบายที่สุดก็คือค่างผู้เป็นจำฝูง ด้วยการเสพสุขอยู่กับตัวเมียที่เริ่มเข้าเนื้อสาวและเจ้าสาวเองก็ปรนนิบัติด้วยการเอาใจสละระมัดเช่น แหวกขนหาหมัดหาเหาและเก็บเกล็ดเกลือกินเป็นที่สบายของนายฝูง เจ้าหนุ่ม ๆ ทั้งหลายเห็นอย่างนั้นมันก็อยากเป็นจำฝูงบ้าง ค่างก็จะพยายามฝึกซ้อมเล่นกัน เป็นการออกกำลังและฝึกการต่อสู้ พรานเก่าท่านหนึ่งเคยเป็นค่างงานที่อุทยานเล่าให้ฟังว่า ค่างตัวที่เป็นหนุ่มใหญ่กว่าเพื่อนตัวใหญ่กำยำมักจะทำกล้าเข้าลูบคมค่างจำฝูง แต่เมื่อจำฝูงทำท่าจะเข้าต่อสู้ด้วย มันก็มักจะโดดหนี ค่างหนุ่มใหญ่ตัวนั้นมันก็เพียรพยายามจนค่างจำฝูงแก่มาก หหมดเรียวแรง ค่างหนุ่มใหญ่ก็จะเข้าต่อกรด้วยและก็ได้เป็นจำฝูงไปในที่สุดส่วนค่างตัวที่เสียตำแหน่งก็จะเดินเซื่องๆตามฝูงไปเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น แสดงว่ามันสามารถรับสภาพได้ว่า ตัวที่แข็งแรงที่สุดเท่านั้นที่จะเป็นจำฝูงได้

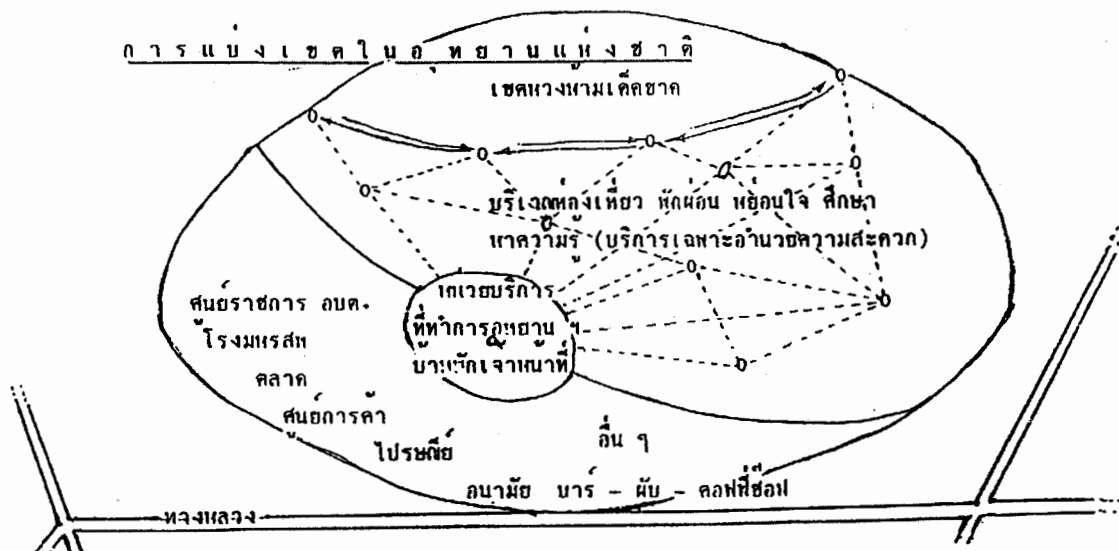

ค่างแว่นถิ่นใต้ในอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

ทางด้านสังคมพืชในสภาพป่าหลากหลายได้แก่ ป่าชายหาด ป่าชายเลน ป่าเขาหินปูน และสังคม พืชน้ำในทุ่งน้ำขัง “ทุ่งสามร้อยยอด” ที่มีพันธุ์ไม้ สนทะเล โพทะเล กระทิง เกด มะเกลือ อ้อยช้าง โมกมัน สลัดได จันทน์ผา จันทรแดง มันหมู มะค่าโมง โกงกางใบใหญ่ โกงกางใบเล็ก โปรง ตะบูนดำ แสมทะเล ส่วนสังคมพืชชุ่มน้ำหนองน้ำจืด ได้แก่ กก อ้อ แวม หญ้าปล้อง หญ้าธูปฤาษี สาหร่ายต่าง ๆ จอก และผักบุง ฯลฯ

สภาพธรรมชาติที่แตกต่างกันของอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด เป็นที่ท้าทายความสามารถของนักวิชาการ นักวิจัย และนักสำรวจสัตว์ทั้งบกทั้งน้ำ เพราะที่นั่นเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของสัตว์น้ำ ๓ น้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็มในที่เดียวกันเพียงช่วงเวลา เช้า บ่าย กลางวัน - กลางคืน เท่านั้นที่น้ำสามารถเปลี่ยนเป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็มได้

การเดินทางเข้าออกอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดสมัยนั้น ๒๕๑๐ จากกรุงเทพฯ-นครปฐม ทางติเส้นเพชรเกษม จากนั้นไปราชบุรี เพชรบุรี หัวหิน ปรานบุรี กุยบุรี ลาดด้วยฝุ่นตลอดมีบางตอนยังกรุยอยู่ บางตอนต้องขับรถลัดป่าไป เมื่อขับรถเลยปากทางแยกเข้าปรานบุรีไป จะมองเห็นเขาสามร้อยยอดอยู่ทางซ้ายมือยื่นเด่นเป็นสง่า สมัยนี้จะเข้าอุทยานทางด้านถนนเพชรเกษม หรือทางปรานบุรีก็ได้ แต่สมัยนั้นท่านต้องเลยไปอำเภอกุยบุรี แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าไปสถานีรถไฟ กุยบุรี ข้ามทางรถไฟไปแล้วจึงขับรถย้อนกลับไปทางป่าทางเลียบคลองชลประทาน

การแบ่งเขตในอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่น่าสนใจมากมายจนนับไม่ถ้วนในทุกแง่มุมมีวิวทิวทัศน์สวยงามทำท่ายอยู่มากมายถ้าชอบทางน้ำนอกจากน้ำทะเลอันเว้งว่างแล้ว คลองเขาแดงก็น่าลองน่าสนใจ ชายหาดก็มีหาดสามพระยา ถ้ำไทร ถ้ำแก้ว หุบสามร้อยยอด เกาะต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วที่สุดของที่สุดก็คือถ้ำพระยานคร อันเป็นคูหาใหญ่ ที่สันเกล้าสันกระหม่อมรัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน ยังปรากฏพระที่นั่งคูหาคฤหาสน์อยู่จนทุกวันนี้ แปลกแต่จริง ในถ้ำพระยานครเป็นถ้ำที่มีแสงแดดแผดลงไปจนถึงในถ้ำ และโดยเฉพาะที่พระที่นั่งคูหาคฤหาสน์ และมีป่าอยู่อีกห่อมหนึ่งด้วย ต้นไม้ใหญ่สูง

ถ้ำพระยานคร

เมื่อผมไปถึงอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดวันแรก ๆ รู้สึกเหงาว่าเหว เพราะไปตัวคนเดียวก่อนมีบ้านพักอยู่หลังเดียว กับกระต๊อบของหัวหน้าคนงานอีก ๑ หลัง ยุงน้ำก็ชุกชุมเหลือเกินทั้งกลางวัน กลางวันนี่แหละถ้าเดินเลียบบ่าเป็นต้องกัดเต็มหน้าเต็มตา และแขนส่วนที่มีผ้าคลุมไม่เป็นไร มันมากันเป็นฝูงนับร้อย ๆ จากรอยแตกของพื้นดินที่มีน้ำหล่ออยู่ลึก ๆ งูก็อีกอย่างที่น่ากลัวมีหลายชนิดดู ๆ ทั้งนี้ วันหนึ่งภริยาหัวหน้าคนงานเอาผ้าไปตากราวข้างบ้านเดินผ่านงูไม่ทราบชนิดมันฉกเอาก็ไม่เห็นมีแผล แต่เจ้าตัวว่างูกัด ปวด กระสับกระส่าย ถ้าจะทิ้งไว้ดูใจก็อาจเป็นอะไรไปก็ได้ ผมจึงนำขึ้นรถพร้อมสามีเขา เอาไปโรงพยาบาลประจวบคีรีขันธ์ถึงโรงพยาบาล อาการกำเริบร่างกายบิดไปหมดถึงต้นตงเตี้ยงพยาบาล หมอฉีดยาแก้พิษงูให้แล้วขอให้อยู่ดูอาการต่อไป ทั้ง ๆ ไม่เห็นมีแผลงูกัดเลย พิลึก!

สมัยแรกเริ่มอุทยานแห่งชาตินั้นมันเปลี่ยวค่ามาน่ากลัว ประกอบกับคนเฒ่าคนแก่เล่าว่า ท่านขาว ท่านลายมันไม่กลัวงู มีงูมันจับกินหมด นอกจากนั้นมันเฝ้าบ้านดี มีใครมาขโมยขโจรมันร้องเสียงดัง ฟังชัด ผมจึงซื้อท่านขาวมาคู่หนึ่ง ทำเล้าให้อยู่ใกล้บันไดขึ้นลง กลางวันปล่อยเลี้ยงรอบบ้าน กลางคืนขังเล้า ลังเกตดูมันไม่ค่อยร้องแม้กลางคืนดึก ๆ ให้คนงานลองมาเดินรอบเล้าก็ไม่เห็นมันร้องผิดปกติอย่างไร ผมเองถึงขนาดอุ้มมันออกมาจากเล้า มันก็ไม่ร้องเอ! ทฤษฎีนี้ น่าจะผิดพลาด ที่กลางวัน ๆ มันเล่นกันหรือหามาใกล้มันร้องได้เสียงหลง ยิ่งกว่านั้นโดยปกติจะมีงูเล็ก ๆ ขนาดโตเท่านิ้วชี้ขึ้นบนบ้าน ตามหลังคาและช่องลมเสมอ คงไม่มีพิษสงอย่างไร แต่มีอยู่ครั้งหนึ่ง คิดไปยังไม่หายอยู่เลย “งูกะปะ” ตัวยาวตั้งวานอนขดอยู่กลางเตียง ตอนนั้นเกือบสามทุ่มแล้ว ผมละจากโต๊ะทำงานจะเข้าไปนอน ทุกครั้งไม่ค่อยจะเปิดไฟ คงจะไม่ถึงคราวเคราะห์ ผมเปิดไฟก่อนจึงได้เห็น ตกใจสุดขีด ขนลุกไปทั่วตัว เรียกนายเขื่อนหัวหน้าคนงานมาช่วย ขณะนั้นไม่รู้จะทำอะไรดี พอนายเขื่อนขึ้นมามีใจขึ้นขึ้นจึงช่วยกันจับโดยเอาถุงตาข่ายจับแมลง มันมีตัวยาวเท่าแขนปากกว้างเท่า ๆ หม้อข้าวใหญ่ ๆ ครอบเอาไว้ งูพิษนี้มันเชื่องจึงปล่อยให้เรากลอบ โดยที่ไม่ดิ้นรน นายเขื่อนจัดการตึงผ้าปูที่นอนขึ้นเจ้างูจึงเลื้อยเข้าไปในถุงครอบที่ยาวเท่าแขนเช่นเดียวกัน เมื่อผมพลิกปากถุงงูจึงอยู่ในถุงและออกไม่ได้แล้ว นายเขื่อนจะตีให้ตาย แต่ผมต้องการแช่ฟอเมอลินเอาไว้ให้ศึกษากัน เพราะงูกะปะกัดแล้วรักษายาก ถ้าไม่ทันพบหมอก็จะถึงตาย หรือไม่ต้องตัดแขนตัดขา เพราะแผลเน่ามันลามเป็นเนื้อร้าย ลงท้ายภริยานายเขื่อนต้องเข้าไปในหมู่บ้านหาซื้อเหล้าโรงมาได้ ๖ ขวด เอาใส่โถแก้วทรงกระบอกที่มีอยู่พอดีที่เคยเลี้ยงปลา เอามาใส่ถุงแช่เหล้าโรงไว้ ต่อเมื่อไปกรุงเทพฯ ค่อยหาฟอมาลินมาแช่ต่อไปครูใหญ่ของนักศึกษาในเวลาต่อมาถึงงูกะปะตัวนี้ (ครูใหญ่ คือ ศพที่มอบให้นักศึกษาใช้ศึกษา) เกือบไปแล้วถ้าไม่เปิดไฟผมก็จะนอนลงบนขดงูกะปะ ต่อให้อมพระก็ต้องตายแน่ ๆ มันมาได้ยังงใจในทีโล่งเตียนอย่างนี้ แล้วก็ยังมีท่านปล่อยแผ่นฟ่านอยู่ถึง ๒ ตัว ทฤษฎีนี้มันแน่นอน

อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดนี้ มีอะไรดี ๆ ให้ศึกษามากมาย ตั้งแต่พันธุ์ไม้หลายหลากไปจนแมลงต่าง ๆ สัตว์และนก บนภูเขาหินปูน และท้องทุ่งทะเลไทย พันธุ์ไม้แปลกคือ “ต้นสามสิบ” หรือ “ต้นรากสามสิบ” ที่มีลักษณะเป็นไม้เลื้อย ใบเป็นผอยเหมือนนรกฟ้า แต่นำ

ดูว่าเป็นไหน ๆ เพราะเมื่อตังมันขึ้นจากดินโดยใช้เสียมประคองขึ้นมา มันจะพาเอารากที่เป็น
อวนน้ำอย่างรากกะชวยขึ้นมาด้วยนับแล้วได้ประมาณ ๓๐ ราก ไม่ขาดไม่เกินไปมากนัก ท่านจึง
ทักว่ารากสามสิบ จึงได้ชื่อนั้นมาจนบัดนี้ “รองเท่านั้น” เป็นชื่อกล้วยไม้ดินชนิดหนึ่ง ซึ่งเรียก
กันว่า “เหลืองประจวบ” มีขึ้นอยู่ตามรูหินที่ใบไม้ตกลงไปเป็นเครื่องปลูกให้เกิดอยู่ตามเขาหิน
ชายทะเล สัตว์ป่าต่าง ๆ ก็มีหลายชนิดตั้งแต่เลื้อยคลาน เช่น ตะกวด แอ้ ขึ้นไปจนกระทั่งลิง
และค่าง ทั้งสองอย่างมีเป็นฝูง ๆ ส่วนนกก็มีมากมายหลายอย่างทั้งชนิดนกในทุ่ง นกในป่า และ
นกทะเล

ในทุ่งมีต้นชะครามคลุมดินทรายอยู่ เป็นที่วางไข่ของนกนางนวลกลบ ด้วยรังที่ค้ำ
ดินให้เป็นกระเปาะสักเท่าฝ่ามือแล้วคาบหินก้อนเล็ก ๆ มารองรังแทนหญ้าหรือใบไม้ที่ทำให้นุ่ม
แต่นางนวลกลบกกลับเอาหินมาแทน คงจะต้องการให้เป็นธรรมชาติดูกลมกลืนมากกว่า มันไข่
ทิ้งไว้ ๒- ๓ ฟอง มากบ้าง ไม่กบ้าง เพราะมันตากแดดร้อนจนเป็นกะโหลกกลางทุ่งอย่างนี้ไม่
นานมันก็ออกจากไข่มาเอง แล้วแม่มันก็วนเวียนหาปลาตัวเล็กมาป้อนลูก ๆ ที่อยู่ในรังเพียง ๒-
๓ วัน จากนั้นมันจะหลบอยู่ตามใต้ต้นชะครามเหมือนลูกไก่เมื่อเติบโตใหญ่มันก็ออกหากินอย่างแม่
มันตามสัญชาตญาณเผ่าพันธุ์ของมัน

สัตว์ป่าอีกชนิดหนึ่งคือเหี้ยหรือตะกวดตัวยาว กว่าว่าจะออกเดินเล่นผ่านน้ำลัด
เพื่อเก็บปฏิภูลจากซากสัตว์ทะเลที่ขึ้นมาติดตื้นเมื่อน้ำลด ค่างและลิง มีหลายฝูงที่มันรวดเร็วเดิน
ทางพรางท่ามาหากินพลางไปทั่วอุทยาน กระทั่งเลี้ยงผา หรือโครำ ทำให้เข้าใจได้ว่าเลี้ยงผามัน
เดินเลียบนหน้าผาเขาหินปูนได้อย่างสบายทั้ง ๆ ที่มันเป็นสัตว์กับคล้ายแพะ แต่มันวิ่งขึ้นลงตาม
ซอกหินหลืบผาได้สบายไม่น่าเชื่อ และที่เรียกว่า โครำ ก็เพราะมันทำท่าคล้ายรำเมื่อเกี่ยวพา
ราสีกับตัวเมีย มันจึงได้ชื่อว่า โครำ สัตว์อีกชนิดหนึ่งคือนกเงือก หรือนกแก๊ก ที่มีผู้กล่าวว่าเป็น
นกโบราณชนิดหนึ่ง ซึ่งต้องอยู่ตามป่าดงใหญ่ ๆ แต่นกแก๊กที่นี้เป็นนกประจำถิ่น ไม่ย้ายไปไหน
ทำรังเอาไว้กกลูกออกลูกก็ทำที่เดิวนั้นกันทุกปี ที่นี้มันทำรังกับโพลงไม้ใหญ่ ๆ และที่รูหินตาม
หน้าผาต่าง ๆ ที่มันรู้ว่าคนหรือสัตว์ร้ายไม่สามารถปีนป่ายไปเอาลูกมันได้ มันจะปลอดภัย นก
ชนิดนี้ดีกว่าคน เมื่อมันเลือกคู่ผสมกันแล้วมันจะไม่มีใหม่จนกระทั่งตายจากกัน ตัวที่เหลือก็จะไม่
มีคู่ใหม่ไปจนตาย หรือไม่ก็จะมาตัวตายโดยมีวิธีพุ่งหลาวลงสู่พื้นดิน ตายตามกันไป

นกเงือก หรือนกแก๊กนี้ เมื่อรู้สึกว่ามีไข่อ่อน ๆ อยู่ในท้อง มันทั้งสองจะรีบหาโพลง
หรือรูหินที่พอจะทำรังวางไข่ได้ ตัวผู้รับหน้าที่นี้หรือที่มีรังเดิมก็จะกลับไปรังเดิมและเริ่มทำความ
สะอาดรังจนดีแล้ว เมื่อใกล้คลอดตัวเมียจะเข้าไปอยู่ในรังสลัดขนออกจนหมดตัวด้วยความร้อน
ของแสงแดด เพื่อเอาขนรองรังให้ลูก ขณะเดียวกันตัวผู้ก็จะเอาดินเหนียวผสมกับขี้ของมันเอง
ปิดปากรังจนมืดเว็นรูไว้เพื่อตัวผู้จะยื่นอาหารไปให้ตลอดระยะเวลาที่กกไข่และเลี้ยงลูกจนใหญ่ก็
จะออกบินไปดำรงชีวิตอยู่ตามธรรมชาติต่อไป

มีผู้ได้ลูกนกเงือกมาตัวหนึ่งยังบินไม่แข็ง ผมก็รับไว้และเลี้ยงดูมันต่อไปด้วยกล้วย
บ้าง ลูกไทรบ้าง แต่โดยเนื้อแท้แล้วมันต้องการอาหารโปรตีนมากในช่วงเจริญเติบโตตอนอยู่วัย

อ่อนมีปลาให้กินปลา มีหมูให้กินหมู มันก็เติบโตใหญ่มาได้พร้อมกับลูกเม่นอีกคู่หนึ่ง ซึ่งมีผู้นำมาขายในตลาดด้วย ผีอก มัน แดงกวา แดงร้าน และผลไม้ ลูกเม่นก็โตไว ปล่อยให้ให้เที่ยวไปกินรอบ ๆ บ้านพัก นกเงือกก็น่ารัก และเชื่องดี ปล่อยให้บินไปบินมาอยู่รอบ ๆ บ้านพักอีกเหมือนกัน พวกมันมีแหล่งอาหารอยู่แล้ว มันจึงไม่หนีไปไหน แต่นกเงือกมักจะบินไปไกลทุกที ๆ จนถึงที่ตากปลา ตากเนื้อไว้เป็นไม้ได้ลอบไปฉีกเล่น และฉีกกิน ชาวบ้านเขาตากปลาไว้ ก็ไปไล่ฉีกทิ้ง ดึงเล่นบ้าง กินบ้าง อยู่อย่างนั้น แต่ชาวบ้านชอบใจ มันน่ารักไม่ยกโกรธ เจ้านกเงือกภายหลังมันมีที่กิน และบินไปไกลไปไม่กลับบ้านอย่างเคย ในที่สุดก็หายไปเลย ส่วนเม่นเดินหากินอยู่ตามสวนบ้านที่เป็นทางผ่านของชาวบ้านด้วย มันถึงคราวช่วย ชาวบ้านคนหนึ่งคิดว่าเป็นเม่นป่า จึงเอาด้ามเสียมตีตายเสียทั้งสองตัว

เมื่อรับราชการอยู่อุทยานแห่งชาติสามร้อยยอดน่าจะสนุกไปกับงานที่มีปณิธานว่า “งานเป็นงาน เล่นเป็นเล่น” แต่มันสนุกตอนที่ “ทำเล่นๆ ก็เป็นงาน” และ“ทำงานทำเล่นๆ” ด้วยการออกสำรวจบนภูเขาบ้าง ทางคลองเขาแดงบ้าง ออกสำรวจทางทะเลไปเกาะต่าง ๆ ได้เห็นธรรมชาติและอยู่กับธรรมชาติ สุขภาพก็ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ ที่หน้าเกาะสัตกูด มีรังหอยแครงชน ที่ชาวบ้านเรียกว่า หอยกลาง ชาวบ้านแถบนั้นมักมาโกยเอาไปกินกันตามประสาชาวทะเล ไม่มีการซื้อที่ขายกันทั้งในหมู่บ้านและร้านค้าในตลาด หอยกลางหรือหอยแครงชนมีลักษณะเช่นเดียวกับหอยแครง แต่ที่เปลือกมีขนสั้น ๆ เกรียนอยู่ทั่วไป เนื้อเช่นเดียวกันแต่ไม่อวบเต็มฝาอย่างหอยแครง รสชาติก็อย่างเดียวกันในเมืองไทยไม่นิยมซื้อขายกัน แต่ที่ตลาดสดในประเทศฟิลิปปินส์ เห็นมีขายตามแผงลอยในตลาด

อาชีพที่ขึ้นหน้าขึ้นตาของชาวบ้านที่นี่คือ “การออกหมึก” คือการจับปลาหมึกไปขาย หน้าแมงกะพรุนก็ดักแมงกะพรุนไปขาย การออกหมึก ๖ ระกอบไปด้วยเรือลำหนึ่ง เครื่องกลางลำ ตะเกียงเจ้าพายุ ๒ ดวง แหปากกว้าง ๑ ปาก และกะตัก ๑ อัน (กะตักรูปร่างเหมือนที่ดักแมลงแต่ผ้าโปร่งนั้นใช้แหต่าถี่ ๆ แทน) ชาวทะเลมักออกดักหมึกตอนเดือนมืด เมื่อออกทะเลไปประมาณ ๑ กิโลเมตรก่อนที่พระอาทิตย์จะตกกลับขอบฟ้า หาทะเลร่องน้ำลึกได้ก็ทอดสมอ รอเวลาค่ำมืดมืดมองไม่เห็นกันจากหัวเรือท้ายเรือ ก็จุดตะเกียงเจ้าพายุขึ้นตั้งไว้ที่แคมเรือที่ทำเป็นติดไว้แล้ว ลักครูปปลาหมึกก็จะว่ายมาเล่นไฟ พอเห็นมาเป็นกลุ่มมาก ๆ เราก็เอาแหทอดลงไป และปล่อยให้แหลึกลงไปรวบดินแหให้เข้ารวมกันก็จะติดปลาหมึกขึ้นมาพร้อมกับบุงทะเลที่มันมาพร้อมกับฝูงปลาหมึกซึ่งเป็นอาหารของมัน ฉะนั้นเมื่อลากแหขึ้นเรือจึงต้องระวังงู ซึ่งส่วนมากจะตัวไม่ใหญ่ขนาดหัวแม่มือแต่ยาวไปตั้งคอกกว่าจนถึงแขน ส่วนใหญ่ไม่มีพิษร้ายแรงอะไร แต่ไม่ถูกกัดก็จะดี

เราไปกัน ๒ คน นายเชื่อนหัวหน้าคนงานกับผม นายเชื่อนเป็นผู้หว่านแห ลากขึ้นมาแต่ครั้งก็จะได้ปลาหมึกติดมาประมาณ ๓-๔ ตัว ซึ่งจะต้องมึงติดมาด้วย ๑-๒ ตัวเสมอ ส่วนผมเลือกเอาปลาหมึกมา ๑ ตัว เอาเชือกผูกแล้วหย่อนลงไปปลาหมึกเป็นก็จะเข้ามาเกาะกิน ปลาหมึกตายที่ผมทำเป็นเหยื่อล่อ คราวละ ๑-๒ ตัวเสมอ เมื่อเห็นมันเกาะกินเพลินอยู่จึงยก

เหยื่อขึ้นมาใกล้ผิวน้ำแล้วเอากะตักช้อนเอา ก็จะได้ครั้งละ ๑-๒ ตัว ปลาหมึกในขณะที่ขึ้นจากน้ำใหม่ ๆ ยังเป็น ๆ อยู่ดูที่ตัวปลาสะท้อนกับแสงไฟดูมีแสงวูบวาบไปจนทั่วตัวแต่เมื่อตายแล้วแสงวูบวาบก็ตายตามไปด้วย

โดยปกติ การออกหมึกจะดูมากน้อยได้จากดวงไฟ ที่อยู่กันห่าง ๆ หมึกก็มีเส้นทางถ้าไปจับที่ดี ๆ ไม่กี่ชั่วโมงก็จะได้เป็นร้อยกิโลกรัมขึ้นไป ถ้าจับที่ไม่ดี คนตักหมึกก็จะอ่อนใจไฟที่จุดก็จะหรี่ลงๆ นอกจากปลาหมึกแล้วจะมีกุ้งกุลาดำมาเล่นไฟด้วย โดยการวิ่งเหยียดผิวน้ำไปมานานๆ ตัวสองตัว ต้องใช้กะตักคอยโฉบเอาเพียงครึ่งคืนครึ่งแรกเราได้ปลาหมึก ๘๐ กิโลกรัม และได้กุ้งเกือบ ๑ กก. เพียงพอที่เราจะกลับ ไฟทางฝั่งตึกแล้วมืดมิด จึงต้องดูดาวกลับเข้าฝั่งให้ตรงตามปากน้ำคลองเขาแดง ชาวทะเลจึงต้องเข้าใจ และดูดาวออก นายเขื่อนเป็นชาวเล เขาจึงทำหน้าที่ได้อย่างแม่นยำ เรากลับเข้าปากน้ำคลองเขาแดงได้โดยปลอดภัยในขณะที่ใครๆ เขายังไม่กลับ มักจะอยู่กันจนใกล้รุ่ง

วันหนึ่ง ฝนตกหนัก น้ำในทุ่งสามร้อยยอดทะเลักลงสู่คลองเขาแดง น้ำขึ้นเต็มฝั่งไหลแรงออกสู่ทะเล คืนนั้นตักหมึกได้ตอนหัวค่ำ พอเช้าครึ่งคืนฝนตกหนักต้องดับตะเกียงเจ้าพายุ และอยู่กันมืดๆ เว้งว้างน่ากลัว เมื่อฝนหยุดตก ฝนลากและยกสมอเรือขึ้นนายเขื่อนติดเครื่องยนต์วิ่งมาจะเข้าคลองเขาแดง แต่ที่ปากอ่าวน้ำทะเลลักออกจากคลองเขาแดงรุนแรงเหลือเกินเกินกว่าเครื่องยนต์สองแรงม้าจะพาเรือเข้าปากอ่าวได้ เช่นเดียวกับคนอื่น ๆ นับร้อย ต้องประคองตัวเอาไว้จนกว่าจะเข้าไปได้ก็เกือบเพล

การออกหมึก คือ อาชีพการจับปลาหมึกไปขาย หน้าแมงกะพรุนก็ตักแมงกะพรุนไปขาย

“การออกหมึก”

คือ อาชีพการจับปลาหมึกไปขาย หน้าแมงกะพรุนก็ตักแมงกะพรุนไปขาย

ปลาหมึกที่ได้ในทุกครั้ง นายเขื่อนแบ่งไปเป็นค่าเช่าเรือเสียส่วนหนึ่ง ที่เหลือ ๒ ส่วน แบ่งกันสองคน นายเขื่อนภริยาจัดการล้างน้ำทะเลเอาเครื่องในและหมึกในตัวออกนำไปตากแดด ได้เท่าไรแบ่งกันคนละครึ่งผมจึงได้นำไปฝากเพื่อนฝูงที่อยู่กรมป่าไม้ จากนั้น ผมก็รับประทาน ปลาหมึกไม่ค่อยได้มาจนบัดนี้ที่กล่าวซึ่งเป็นประสบการณ์ในการปฏิบัติงานอุทยานแห่งชาติคือวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นบ้านอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

เมื่อเดินทางมาอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดครั้งแรก รู้สึกแปลกใจที่ข้างทาง ภายในอุทยานมีลักษณะเหมือนเมืองหนาวหิมะตก พื้นดินที่คูข้างทางชาวโพลนเต็มไปด้วยสีเขียว คล้ายหิมะ แม้กระทั่งไม้ที่ปักอยู่ด้วยก็มีลักษณะเดียวกันคล้ายหิมะตกลงมาค้างที่ไม้ นั่น แต่เมื่อลงไปดู มันไม่ใช่หิมะ แต่มันเป็นเกล็ดจากน้ำทะเลที่แห้งแข็งอยู่ในคู ส่วนที่ชอบคุณและที่ไม้หลักปัก เมื่อลมพัดแรง ๆ น้ำก็กระเซ็นขึ้นไปที่ชอบคุณ และที่ไม้ปักแล้วก็แห้งเป็นขี้เกล็ดนานเข้ามันก็สะสมมากขึ้นหนาขึ้น จึงเห็นเป็นหิมะตกไปทั้งหมด ชาวโพลนไปที่เดียว

อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดในช่วงแรกๆ ถนนหนทางจากกรุงเทพฯ ไปไม่ถึง ๓๐๐ กิโลเมตร ตามถนนเพชรเกษม แต่สภาพคับแคบ เป็นหลุมเป็นบ่อบางแห่งยังมีป่า เปลี่ยว และน้ำกลัว ไม่เหมือนทุกวันนี้จึงยังไม่มีผู้คนเดินขึ้นไปเที่ยวมากนัก การต้อนรับผู้มาเยือนจึงมี นาน ๆ ครั้ง การปฏิบัติหน้าที่จึงมีแต่การดูแลคุ้มครองรักษาเขตอุทยาน และการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว พักผ่อน หย่อนใจ การศึกษาหาความรู้ และการสำรวจ สถานที่ท่องเที่ยว จุดเด่นใหม่ เพื่อไว้รองรับนักท่องเที่ยวจะต้องมากขึ้นแน่นอนในอนาคต ซึ่งบัดนี้ก็เป็นที่ประจักษ์จากผลการรณรงค์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ ผู้คนไปเที่ยวกันจำนวนมากเกินกว่าจะรับได้ จนต้องขอพักเพื่อให้ธรรมชาติฟื้นตัวจาก การบอบช้ำที่ถูกเที่ยวชม

การเดินทางไปอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดแต่เดิมต้องเลยไปถึงกิ่งอำเภอกุยบุรี (ตอนนั้นยังเป็นกิ่งอำเภอยู) เลี้ยวเข้าไปสถานีรถไฟกุยบุรีแล้ววกกลับไปเลียบทางชลประทาน กว่าที่จะถึงอุทยาน เสียเวลาไปอีกไม่น้อยกว่าชั่วโมง ผมจึงตัดแนวใหม่ให้ลัดเข้าก่อนถึงกุยบุรี คือ ที่กิโลเมตรที่ ๒๕๕.๖ บ้านสำโรงอีก ๑๔ กม. เท่านั้น ก็จะถึงอุทยาน

นอกจากนั้น ได้จัดสร้างสำนักงานอุทยานขึ้นใหม่อีก ๑ หลัง เป็นอาคาร ๒ ชั้น หลัง คากระเบื่องลอนคู่ ฝาไม้และพื้นเนื้อแข็ง ให้เป็นที่ทำการและบ้านพักไปด้วยพร้อมกัน

เมื่อได้สร้างที่ทำการบ้านพักและสำรวจวางโครงการเพื่อการจัดสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการเที่ยวชมอุทยานการศึกษาหาความรู้ทางธรรมชาติวิทยาป่าไม้สัตว์ป่าและการคุ้มครองรักษาอุทยานเสร็จแล้ว ผมก็ได้รับคำสั่งกรมป่าไม้ ให้ไปดำรงตำแหน่งป่าไม้จังหวัดอ่างทอง

การมาดำรงตำแหน่งหัวหน้าอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด กิ่งอำเภอกุยบุรี อำเภอบรรณบุรีนี้ อยู่ในบังคับบัญชาของกรมป่าไม้โดยตรง เพราะถือว่าเป็นงานวิชาการ ไม่ได้มี

อะไรติดต่อประสานงานกับทางจังหวัดแต่ประการใด จึงไม่จำเป็นต้องสรุปผลงานไปเสนอต่อทางจังหวัด นอกจากจะกลับไปกรมป่าไม้รายงานตัวว่ากลับมาแล้ว และพร้อมจะเดินทางไปรับงานและปฏิบัติงานในหน้าที่ป่าไม้จังหวัดอ่างทอง

สภาพภูเขาของอุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอดในช่วงแรกๆ ที่ยังคงความสมบูรณ์

ป่าไม้จังหวัดอ่างทอง

(๒๕๑๒ - ๒๕๑๔)

จังหวัดอ่างทองเป็นจังหวัดเล็ก ๆ ในวงล้อมของจังหวัดสำคัญ ๆ ได้แก่ จังหวัดสุพรรณบุรี พระนครศรีอยุธยา และสิงบุรี มีระยะทางจากกรุงเทพฯ ๑๐๘ กิโลเมตร ประกอบด้วย ๗ อำเภอ คืออำเภอเมือง อำเภอไชโย อำเภอป่าโมก อำเภอวิเศษชัยชาญ อำเภอโพธิ์ทอง อำเภอแสวงหา และอำเภอสามโก้ ซึ่งแต่ละอำเภอมือติดเป็นประวัติศาสตร์ร่วมกันมาอย่างยาวนานและโชกโชน โดยเฉพาะอำเภอวิเศษชัยชาญ และอำเภอป่าโมก จังหวัดอ่างทองมีแม่น้ำผ่าน ๒ สาย คือ แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำท่าจีนอันทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตและประวัติศาสตร์เป็นตอน ๆ อันยาวนานที่สมควรจะอนุรักษ์สืบสานกันต่อไป เพราะเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณที่สมควรคืนชีวิตให้กับเจ้าพระยาและท่าจีน แม่น้ำสำคัญของชาติทั้งนี้เพราะชุมชนของจังหวัดอ่างทองนอกจากตลาด อำเภอเมืองแล้วชุมชนส่วนใหญ่จะตั้งอยู่สองฝากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาแลแม่น้ำท่าจีน

ขณะผมไปรายงานตัวต่อผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาในฐานะราชการส่วนภูมิภาคนอกเหนือจากอธิบดีกรมป่าไม้ได้เห็นสำนักงานป่าไม้จังหวัดอ่างทองแล้ว ให้หดหูใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นแค่ห้องเล็ก ๆ เกือบจะอยู่ใต้บันไดขึ้นชั้นบนของศาลากลาง จังหวัดอ่างทอง มันควรจะเป็นห้องเก็บของมากกว่า ภายในห้องนั้นประกอบไปด้วยโต๊ะเก้าอี้ ๓ ตัว คือโต๊ะทำงานป่าไม้จังหวัด ๑ โต๊ะธุรการและเสียมยอีก ๒ ตัว เก้าอี้ ๔ ตัวเก้าอี้ ๆ การจะปฏิบัติงานได้ตีมีประสิทธิภาพ มันต้องประกอบไปด้วยขวัญกำลังใจ และศักดิ์ศรีที่ตีพอสมควรกับความสง่างามในฐานะหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด

หลังจากรายงานตัวต่อผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว ผมจึงขอเดินทางราชการไปราชการที่กรมป่าไม้ และเสนอท่านอธิบดีกรมป่าไม้นายดุสิต พานิชพัฒน์ ขอย้ายที่ทำการออกจากศาลากลางจังหวัดไปเช่าห้องแถวหรือบ้านเช่าเป็นหลังเป็นสำนักงานป่าไม้จังหวัดอ่างทอง และเป็นบ้านพักไปด้วยในตัว ท่านอธิบดีก็โปรดอนุมัติในหลักการไว้ด้วยวาจา หลังจากนั้นผมได้เช่าตึกแถวที่สร้างใหม่ ๆ ในทำเลที่หาง่าย และสง่างาม จัดทำป้ายให้พอเหมาะ โดยใช้ชั้นบนเป็นบ้านพักไปด้วย แล้วจึงเริ่มงานด้วยตนเองเป็นป่าไม้จังหวัด เจ้าหน้าที่จัดวา ๒ คน ชาย ๑ หญิง ๑ และภารโรงอีก ๑ คน เท่านั้น ๔ ชีวิต ควบคุมกิจกรรมเกี่ยวข้องกับป่าไม้ทั้งจังหวัดที่มีอำเภออีกถึง ๗ อำเภอที่จะต้องเดินทางไปตรวจสอบในแต่ละเดือน

จากคำถามที่มักจะถูกถามอย่างไม่เข้าใจว่า จังหวัดอ่างทองไม่มีป่าไม้ แล้วทำไมต้องมีป่าไม้จังหวัดด้วยก็เป็นเรื่อง “แปลกแต่จริง” อีกเหมือนกัน ในกฎหมายป่าไม้ท่านให้คำจำกัดความป่าไม้เอาไว้ว่า “ป่าหมายความว่ที่ดินที่ยังมิได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน”จริงอยู่สภาพป่าไม้ในจังหวัดอ่างทอง อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมมากจนผู้คนคิดว่าไม่ใช่ป่า แต่เมื่อคิดถึง

กฎหมาย หมายถึงที่ดินที่ยังไม่มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน สภาพป่าไม้ธรรมชาติยังคงมีและต้องดูแลอยู่ที่อำเภอ แสงหาและอำเภอสามโก้ ที่เรียกได้ว่า “ป่าห่อมเล็กห่อมน้อย”

จริง ๆ แล้ว ป่าไม้จังหวัดอ่างทองต้องปกครองดูแลกิจการป่าไม้ทั้ง ๗ อำเภอ ที่มีการอนุญาตให้ตั้งโรงเลื่อยจักร อนุญาตให้ตั้งโรงงานแปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรม และอนุญาตตั้งโรงค้าไม้แปรรูปที่มีอยู่จำนวนมากมีการตรวจบัญชีทุกเดือนและสิ้นปีจะต้องตรวจตัดบัญชีไม้ท่อน ไม้แปรรูป บัญชีการค้าไม้แปรรูป เพื่อควบคุมให้ได้จำนวนที่แน่นอนเพื่อประโยชน์และรายได้แห่งรัฐ

นอกจากนั้น ป่าไม้จังหวัดยังจะต้องทำหน้าที่เป็นนายด่านป่าไม้ เพื่อตรวจสอบไม้ที่เข้ามาและไม้ที่ออกไป รวมทั้งถ่านไม้ และการปราบปรามการกระทำผิดพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ คือไม้เถื่อน ถ่านเถื่อน และไม้หรือถ่านที่ฉ้อฉลใบเบิกทางฉบับเดียว ขนไม้ขนถ่านได้หลายเที่ยวไม่มีการเหลียวแลจึงต้องจัดให้มีป่าไม้จังหวัดขึ้นทั้งๆ ที่ไม่มีป่าไม้เหลืออยู่แล้ว เช่นเดียวกับป่าไม้ จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และจังหวัดอื่น ๆ อีกหลายจังหวัด

จังหวัดอ่างทองไม่มีป่าไม้ ทำไม ป่าไม้จังหวัดมีทั้งไม้ท่อน ไม้แปรรูป ถ่านไม้ และไม้สักเป็นของกลางจำหน่ายจะได้บันทึกไว้ดังนี้

ถ่านไม้ที่ผ่านเข้ามาในจังหวัดอ่างทองเปลี่ยนยานพาหนะจากรถยนต์ลงเรือเรือไปขายทางน้ำ จะต้องเปลี่ยนใบเบิกทางตามจำนวนเรือ เรือ ๑ คัน เมื่อลงเรือจะเป็น ๔ ลำ ถึง ๖-๗ ลำเรือ ซึ่งส่วนมากไม่ต้องการใบเบิกทาง เพราะเขาเราขายวันสองวันก็หมด ถ้าป่าไม้จังหวัดหรือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ไม่ตรวจสอบใบเบิกทางที่มาจากด่านลพบุรี สระบุรี นครราชสีมา ใบเบิกทางใบนั้นก็จะกลับไปลพบุรี สระบุรี นครราชสีมา สรรวมถ่านไม้จำนวนใหม่ล่องลงมาอีก ทำให้ถ่านเถื่อนสามารถนำมาจำหน่ายปนเปไปกับถ่านดีที่ชำระภาษีถูกต้อง

การตรวจโรงงานแปรรูปไม้ ทำให้ได้ข้อเท็จจริงโรงงานหลายโรงเลิกกิจการไปแล้ว แต่ยังมาขอต่อใบอนุญาตอยู่ทุกปี เพื่อหวังขายใบอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ เพราะนโยบายกรมป่าไม้ไม่อนุญาตให้มีโรงงานแปรรูปไม้เพิ่มขึ้นนอกจากจะย้ายโรงงานที่มีอยู่แล้วไปดำเนินการได้ ก็หมายถึงซื้อใบอนุญาตที่เขาอยู่ย้ายมาดำเนินการทั้งที่ตัวโรงงานทำเป็นเล้าไก่ไปแล้ว จึงไม่ต่ออายุให้ทุกโรงคือให้เลิกกิจการไปเลย

การตรวจโรงค้าไม้แปรรูป ตรวจสมุดบัญชีรับเข้า จำหน่ายออกไปและบัญชีสต็อกไม้ทุกเดือนเพื่อป้องกันมิให้รับไม้เถื่อนเข้ามาจำหน่ายได้

การตรวจและอนุญาตให้ทำไม้ยางในวัดเพื่อใช้ประโยชน์ในวัด มีมากมายด้วยวัดต้องการขยายเขตวัดและต้องการไม้ยางมากก่อสร้างถาวรวัตถุในวัดไม้ยางในธรรมชาติอาจกล่าวได้ว่าไม่มี แต่ที่วัดยังมีไม้ยางที่ปล่อยให้ขึ้นเป็นป่าอยู่ทั่วไป หลายวัดที่สามารถขออนุญาตเพื่อใช้สอยภายในวัดเองทั้งนี้ เพราะพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๔๘๔ ระบุเอาไว้ชัดเจนว่า “ไม้สักและไม้ยางทั่วไปในอาณาจักรไม่ว่าจะขึ้นอยู่ที่ใด เป็นไม้หวงห้ามประเภท ก” ซึ่งต้องได้รับการอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ตามบ้านเรือนประชาชนในชนบทก็มักมีต้นยาง

เก่าหลงเหลืออยู่ หากต้องการนำออกเพื่อประโยชน์ส่วนตนก็อาจทำได้เมื่อมีเหตุผลประกอบเช่น
จะเป็นอันตรายจากอายุ หรือไม้ยืนตายเองตามธรรมชาติ และนำไปใช้เป็นประโยชน์ส่วนตน
(ไม่เอาไปจำหน่ายจ่ายโอนให้ใคร)

การตรวจตรา การนำไม้เคลื่อนที่โดยรถยนต์คือทางบก และโดยทางน้ำในแม่น้ำ
เจ้าพระยา อาศัยที่เจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งด่านตรวจเป็นครั้งคราวอยู่เสมอ จึงได้ประสานงานกับ
ร.ต.อ. ชะลอ เกิดเทศ (ยศขณะนั้น) ผู้กองตำรวจภูธร อำเภอเมืองอ่างทอง ขอไปร่วมด้วยทุก
ครั้งที่มีการ ตั้งด่านชั่วคราวตรวจสอบบนถนนหลวง จึงได้พบการกระทำผิดมากมายหลาย
ประการ เป็นต้นว่า

(๑) พบรถลากไม้ลากก่อนจากกำแพงเพชรจะไปส่งโรงเลื่อยจังหวัดนนทบุรีจึงได้ยึดไว้
ทั้ง รถทั้งไม้ส่วนผู้ต้องหาส่งพนักงานสอบสวน สภ.อ.เมืองอ่างทองดำเนินคดี (๒) พบรถยนต์
บรรทุกไม้สักแปรรูปที่เอาไม้สักที่รื้อจากเรือนเก่าปิดทับหลังมา เป็นการตบตาเจ้าหน้าที่ เมื่อ
ตรวจสอบแล้วสามารถแยกไม้ออกเป็น ๒ ประเภทคือไม้เรือนเก่าประเภทหนึ่ง และไม้สักแปรรูป
อีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นความผิดที่แยกออกเป็น ๒ กรณีคือ ไม้เรือนเก่าเมื่อรื้อลงจะนำ
เคลื่อนที่ไป ณ ที่ใด ๆ ก็ตามต้องมีใบเบิกทาง และไม้สักแปรรูปเป็นการกระทำผิดไม้แปรรูปไว้
ในครอบครองเกิน ๐.๒๐ ลบ.ม. โดยมีได้รับอนุญาต และนำเคลื่อนที่ไม่มีใบเบิกทาง นำส่ง
พนักงานสอบสวน สภ.อ.เมืองอ่างทองดำเนินคดี (๓) พบถ่านเถื่อนสวมใบเบิกทางเดิมที่หมด
อายุไปแล้ว เท่ากับถ่านเถื่อนไม่มีใบเบิกทางกำกับ ต้องจับยึดถ่านและรถไว้เป็นของกลางส่ง
พนักงานสอบสวน สภ.อ.เมืองอ่างทองดำเนินคดี (๔) ไม้ในลำน้ำ โดยปกติในแม่น้ำเจ้าพระยา
จะมีไม้ล่องมาเป็น ๒ กรณี คือ ไม้ล่องมาเป็นแพโดยมีเรือกลไฟ หรือเรือเครื่องยนต์เผาหัวลาก
มาซึ่งเป็นไม้ที่ตรวจสอบถูกต้องแล้วทั้งไม้กระยาเลย และไม้สักจากด้านป่าไม้ปากน้ำโพ
(นครสวรรค์) กรณีนี้ไม่ต้องตรวจเพราะสำนักงานป่าไม้จังหวัดอ่างทอง ไม่ใช่ด่านถาวรที่จัดตั้ง
ขึ้นตามกฎหมาย แต่สามารถดำเนินการในอำนาจหน้าที่ พนักงานเจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบ
เหมือนด่านได้เป็นครั้งคราวและตามสมควรอย่างในกรณี แพไม้สัก แพไม้กระยาเลยที่ลากมา
โดยเรือกลไฟจึงไม่ต้องตรวจสอบ

อีกกรณีหนึ่ง การเอาไม้ไฟทำแพลูกบวบแล้วเอาไม้สักแปรรูปวางทับ กำหนดให้ลอย
ปริ่มน้ำ และมีเรืออีแปะวางทับมาด้วยครั้งละ ๕ -๖ ลำ จำหน่ายไปตามทางเรื่อยไปจนถึงรังสิต
ก็จะมีนายทุนมารับซื้อไปวางจำหน่ายที่รังสิตอีกต่อหนึ่ง กรณีนี้เป็นการ **“นำเคลื่อนที่ซึ่งไม้สัก
แปรรูปโดยไม่มีใบเบิกทาง และครอบครองไม้สักเกิน ๐.๒๐ ลบ. ม. โดยไม่ได้รับอนุญาต”**
ส่วนเรืออีแปะนั้นเป็นประติษฐานกรรมจากไม้สัก ที่ต้องควบคุมสิ่งประติษฐานจากโรงงานแปรรูปไม้
เพื่อประติษฐานกรรม เมื่อเดินทางเคลื่อนย้ายต้องมีใบเบิกทาง ถ้ากรณีมีเพียง ๑ ลำ อาจเป็นของ
ใช้แต่เมื่อมีแต่ ๒ ลำขึ้นไป ถือได้ว่าเป็นสิ่งประติษฐานที่ต้องควบคุม จึงต้องยึดไว้เป็นของกลาง
และส่งดำเนินคดี

ระหว่างหลังกิ่งพุทธรกาลล่วงแล้วประมาณ ๒๐ ปี ทางภาคเหนือ ต้นตัวเรื่องไม้สักจะหมดป่า ธุรกิจอื่น ๆ กำลังฟื้นตัว กำลังซื้อของผู้คนมีมาก จึงอยากจะสร้างบ้านปรับปรุงเรือนให้สวยงาม ไม้สักแปรรูปและเฟอร์นิเจอร์หรือเครื่องเรือน เครื่องประดับบ้านที่ทำจากไม้สักกำลังมีผู้สนใจมากมายรวมทั้งไม้สักแกะสลักและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้สัก ชาวบ้านทางชนบทภาคเหนือต่างก็เก็บหอมรอบริบเอาไม้สักแปรรูปไว้เพื่อปลูกสร้างบ้านเรือนตามโครงการระยะยาวจากภูมิปัญญาของตน ฝ่ายพวกที่มีหัวการค้าเห็นหนทางจะซื้อได้ถูก ๆ (ความจริงแพงขึ้นแล้ว) และนำไปขายแพง จึงลักลอบซื้อขายกันแล้วนำไปขายทางกรุงเทพฯ และปริมณฑลหลายราย ซึ่งจะได้ราคาดี จำนวนนี้มีพ่อค้าไม้เถื่อนรายหนึ่ง ชื่อไม้สักแปรรูปรวบรวมมาได้เต็มคันรถบรรทุก ล่องมาจากจังหวัดกำแพงเพชรมุ่งสู่กรุงเทพฯ ก็มาติดอยู่ที่ด่านตำรวจเมืองอ่างทองที่มีผมร่วมอยู่ด้วย ไม่มีใบอนุญาตหรือใบเบิกทางอย่างใด อ้างได้แต่เพียงไม้เรือนเก่า จึงถูกขู่ขู่ห้ามไม้สักแปรรูปซึ่งเป็นไม้หวงห้ามไว้ในครอบครองเกิน ๐.๒๐ ลบ.ม. โดยไม่แจ้งปริมาณและนำเคลื่อนที่โดยไม่มีใบเบิกทาง ส่งดำเนินคดีที่ สภ.อ.เมืองอ่างทอง ผู้ต้องหาประกันตัวสู่คดีกรณีนี้ศาลชั้นต้นนัดไต่สวนมูลฟ้องและสืบพยาน ๒-๓ ครั้งก็จบ ทุกฝ่ายรวมทั้งนายสวัสดิ์ คำประกอบ ทนายความฝ่ายจำเลยลงความเห็นจำเลยไม่มีทางรอดไม้จำนวนมากและสู้คดีไม่มีรับสารภาพ ต้องติดคุกแน่นอนโดยไม่มีการรอกการลงอาญาศาลจึงนัดสรุปสำนวนและพิพากษา แต่นายสวัสดิ์ คำประกอบผู้คร่ำหวอดในวงการทนายความพูดขึ้นว่า “ลูกความผมไม่มีวันติดคุกหรอก” ทั้ง ๆ ที่ทุกฝ่ายให้ความเห็นเป็นเสียงเดียวกันแล้วว่า “ไม่มีการรอกการลงอาญา” นายสวัสดิ์ คำประกอบยังเน้นอีกว่า “คอยดูไปก็แล้วกัน” จากนั้นอีก ๒-๓ เดือน ศาลนัดหลายครั้ง นายสวัสดิ์ คำประกอบไม่ยอมนำลูกความมาศาล อ้างป่วยทุกครั้ง จนกระทั่งข่าวการอภัยโทษในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาออกมาแน่ชัดอภัยโทษให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาลุโทษและลดโทษตามโทษเล็กน้อยตามลำดับคราวนี้ศาลนัด นายสวัสดิ์ คำประกอบนำจำเลยมาฟังคำพิพากษตามนัดและจำเลยได้รับอภัยโทษ ไม่ติดคุกตามที่นายสวัสดิ์ คำประกอบคุยไว้

อีกราย ไม้สักขณะเดียวกันกับรายที่กล่าวมาแล้วเต็มรถสิบล้อ รายนี้ไม่ได้ตั้งด่านและไม่มาในเวลาวิกาลแต่กลางวันแสดก ๆ แวะเข้าเติมน้ำมันในปั้ม ขณะที่ผมออกจากสำนักงานจะไปรับประทานอาหารพอดีจึงได้เข้าไปขอตรวจ ก็ปรากฏว่าไม่มีการอนุญาตแต่อย่างใดอ้างอย่างเดียวกันว่าเป็นไม้เรือนเก่าเรือมาจะเอาเข้ากรุงเทพฯ ความผิดดังกล่าวนี้ชัดเจนมากต้องยึดไม้ยึดรถ และนำผู้ต้องหาส่งดำเนินคดีแน่นอน ผู้ต้องหาเป็นสุภาพสตรีวัยกลางคนควักนามบัตรฉบับหนึ่งยื่นมาส่งให้ผม เป็นนามบัตรของคุณหลวงท่านหนึ่ง ซึ่งเป็นพ่อตาของนักการเมืองชั้นสูงสุดของประเทศท่านหนึ่งเขียนสลักหลังนามบัตรว่าโปรดอำนวยการความสะดวกตามสมควรขอคุณ ซึ่งทำให้ผมกระอักกระอ่วนใจมาก ทำอย่างไรจะได้ความจริงไม่ถูกผู้หญิงคนนี้ตบตาเอา แต่ในใจจะอย่างไรจะต้องเอาความจริงให้ได้ ผมจึงมอบหมายให้นายไพบูลย์ เขยชมเจ้าหน้าที่ป่าไม้ประจำป่าไม้จังหวัดอ่างทองที่ไปด้วยกันอยู่เฝ้าไม้และหญิงผู้นำไม้มาโดยแจ้งที่ดูยามตำรวจข้างทางที่อยู่ไม่ไกลนักทราบไว้อีกส่วนหนึ่งด้วยเกิดมีปัญหาใดจะได้ร่วมมือกันทัน

ท่วงทีส่วนผมกลับไปทำงานป่าไม้จังหวัดอ่างทองขอให้เพื่อนข้าราชการผู้หนึ่งซึ่งมาราชการที่จังหวัดอ่างทองโดยรถราชการพอดีคือนายไพฑูรย์ สัมครบุตร ป่าไม้ตรีประจำแผนกประชาสัมพันธ์กรมป่าไม้ ขอให้ช่วยขับรถไปด้วยกันตามที่อยู่ชอยระนอง ๒ กรุงเทพฯ และเมื่อไปถึงผมได้พบกับนายพันตรี ผู้หนึ่งแต่งเครื่องแบบนายทหาร แจ้งให้ทราบว่านามบัตรนี้จริงหรือเปล่า ก็ได้รับคำตอบอย่างอุทานว่า “คุณตาเอาอีกแล้ว” แล้วนายทหารผู้นั้นก็ขึ้นไปข้างบนบ้านสักครู่กลับลงมาบอกว่าใช้คุณพ่อบอกขอให้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่

ประเทศไทยปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปกครองบ้านเมืองอยู่ในเวลานั้น เมื่อท่านบอกอย่างนั้น และไม่พูดอะไรเพิ่มเติมอีก สักครู่เราจึงลากลับออกมา และกลับอ่างทองก็ใกล้จะค่ำแล้ว เราตรงไปที่ปั้มน้ำมัน รถไม้ถอยออกมาจอดที่ปั้มน้ำมัน จึงได้แจ้งความจริงให้ตำรวจและนายไพฑูรย์ เขยชมเจ้าหน้าที่ป่าไม้ทราบและกลับสำนักงานโดยไม่พูดอะไรกับหญิงกลางคนนั้นอีกเลย เป็นอันว่าผมไม่ได้พบไม้เถื่อนในรถคันนั้นเลย แต่นามบัตรคุณหลวงอะไรนั้นยังอยู่กับผมจนเห็นว่าไม่มีอะไรแล้วจึงได้ฉีกทิ้งไปในที่สุด

จังหวัดอ่างทอง เป็นจังหวัดเล็กๆ ไม่สู้สำคัญอย่างจังหวัดใหญ่ ๆ ยิ่งกิจการป่าไม้ด้วยแล้วยิ่งจะมองไม่เห็นความสำคัญอันใด งบประมาณก็น้อย เจ้าหน้าที่ก็มีไม่เพียงพอ รถยนต์พาหะอันจำเป็นในการตรวจตราก็ไม่มีแต่จริง ๆ แล้ว กิจกรรมที่ต้องออกเดินทางตรวจสอบมีมากดังกล่าวแล้วการจะเดินทางโดยรถยนต์ประจำทางหรือเรือโดยสารก็จะยึดเหนี่ยวราคาอยู่ที่อาจกล่าวได้ว่า “ไม่ทันกิน” ผมและนายไพฑูรย์ เขยชม เจ้าหน้าที่ประจำป่าไม้จังหวัดจึงได้ซื้อรถมอเตอร์ไซด์ผ่อนส่งคนละคัน เพื่อการเดินทางออกตรวจท้องที่ทั่วทั้ง ๗ อำเภอ ได้โดยสะดวก แต่สมบุกสมบันเอาการในขณะยังอายุน้อยน้อยอยู่ก็ไม่สู้กระไร

วันหนึ่งพลบค่ำพอดี มีรถหกล้อบรรทุกถ่านมาเต็มคันรถปิดคลุมด้วยผ้าใบมาอย่างมิดชิดไม่ยอมจอดที่ด่านชั่วคราวที่ตำรวจตั้งขึ้น เรียกว่าแหกด่านไปก็คงได้ นายตำรวจสัญญาบัตรที่ควบคุมอยู่จึงได้ตะโกนบอก “ป่าไม้นั้นรถถ่านแหกด่านไปแล้ว” เกือบจะพร้อมกัน ผมกับนายไพฑูรย์ สตาร์ทรถพร้อม ๆ กันและออกรถตามไป ให้สัญญาณให้หยุดอย่างไรคนขับรถก็ไม่ยอมหยุด คิดว่าจะตามไปจนถึงด่านข้างหน้าคือด่านอุทัยฯ รถถ่านก็ไม่ยอมหยุด เราสองคนจึงตามต่อไปโดยไม่ยอมขึ้นหน้า เพราะอันตราย เขาอาจขับรถปาดหรือชนเอาได้ ตามต่อไปจนถึงด่านวังน้อยเป็นหัวเลี้ยวคิดว่าคงหยุด แต่รถถ่านก็วิ่งผ่านด่านตำรวจวังน้อยต่อไป ไม่มีใครตาม เพราะเขาเห็นว่าผมตามมาอยู่แล้ว จากวังน้อยจะมีด่านอีกที่ที่รังสิตอันเป็นแหล่งค้าถ่านแหล่งใหญ่ แหล่งกระจายสินค้าถ่านทั่วย่านภาคกลาง ภาคเหนือ

ทันทีที่ถึงด่านรังสิต รถถ่านวิ่งเข้าจอดที่โรงถ่านทันที โดยไม่ทำพิธีผ่านด่านอย่างรถคันอื่น ๆ นายร้อยเวร สถานีตำรวจรังสิตซึ่งตั้งอยู่ที่ด่านนั้นอยู่พอดี ผมจึงแจ้งให้ทราบว่าได้ตามเพื่อตรวจสอบรถถ่านคันนี้มาจากอ่างทอง รถถ่านก็วิ่งแหกด่านอุทัยฯ และด่านวังน้อยโดยไม่หยุดให้ตรวจขอให้ นายร้อยเวรผู้นั้นร่วมตรวจสอบด้วย

ผลการตรวจสอบที่รถ ปรากฏว่ามีถ่านเป็นกระสอบเต็มคันรถซึ่งยังนับไม่ได้ คนขับรถอ้างใบเบิกทางที่ยังไม่ได้เลือกมาอีกหนึ่งนับ ๑๐ ใบ เป็นใบเบิกทางเก่าที่เคยผ่านด่านมาแล้ว และไม่มีฉบับใดระบุเลขทะเบียนรถคันนี้เลย คนขับรถจึงจำนนต่อข้อเท็จจริงยอมให้จับแต่โดยดี ผมจึงขึ้นไปขอทำบันทึกการจับกุมบนสถานีตำรวจภูธรวังลิต และขอให้ด่าน ตำรวจภูธรวังลิต ปรับเป็นเบื้องต้นฐานไม่ผ่านด่าน ๑๐๐ บาท แล้วนำรถคันดังกล่าวให้ขับย้อนกลับไปทางเดิม หยุดให้ด่านวังน้อยปรับฐานไม่ผ่านด่าน ๑๐๐ บาท และไปด่านอุษยาให้ปรับฐานเดียวกันอีก ๑๐๐ บาท จนถึง ด่านอ่างทองให้ปรับเช่นเดียวกันอีก ๑๐๐ บาท แล้วจึงนำรถถ่านไปเก็บจ้างเฝ้ารักษาที่ สภ.อ.อ่างทอง พร้อมบันทึกส่งดำเนินคดีต่อไป

ราชการงานในหน้าที่ป่าไม้จังหวัดอ่างทอง มีงานมาให้ทำไม่ค่อยช้าแบบกัน และด้วยเวลาอันไม่จำกัด ป่าไม้จังหวัดจึงต้องแต่งเครื่องแบบเกือบจะตลอดเวลา เพื่อมิให้เกิดปัญหาในเวลาเรียกรถบรรทุกไม้ บรรทุกถ่านเพื่อตรวจสอบจะอ้างไม่รู้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ไม่ได้ เพราะแต่งกายเครื่องแบบราชการอยู่แล้ว

คราวนี้ รับประทานอาหารเช้าเสร็จก็เห็นรถบรรทุกถ่านวิ่งมาแต่ไกล ผมจึงโดดออกไปโบกมือให้หยุดให้ตรวจ แต่รถคันนั้นไม่ยอมหยุดซ้ำเร่งเครื่องให้เร็วยิ่งขึ้น ผมพร้อมมอเตอร์ไซด์คู่ชีพเรียกให้นายไพบูลย์ ซ้อนท้ายรีบวิ่งตามไป ทางสมัยนั้นยังไม่มีทางสายเอเชียอย่างทุกวันนี้ ทางอ่างทองอุษยาเก่ารถบรรทุกจะวิ่งได้ด้อย่างปลอดภัยก็แค่ ๖๐-๗๐ กม./ชม. เท่านั้น เพราะทางแยก ทางเลี้ยว ทางโค้งคด ไม่เปิดโอกาสให้วิ่งเร็วได้ ในที่สุดผมก็ตามไปทันและให้สัญญาณไฟหน้ารถให้หยุดพร้อมเป่านกหวีด รถก็ไม่ยอมหยุดจนกระทั่งเข้าเขตเมืองอุษยาชะรอยจะคุ้นเคยกับตำรวจอุษยาเป็นอย่างดีหรือไม่ก็ทำไก่เอาตัวรอด คนขับขับรถเข้าในสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองพระนครศรีอยุธยาที่เราติดตามติด ๆ ไปให้นายไพบูลย์เฝ้าไว้ ผมได้ขึ้นไปบนสถานีเชิญผู้กองที่นี่มาร่วมตรวจสอบด้วย ซึ่งก็คือ ร.ต.อ. ชะลอ เกิดเทศ ที่ย้ายมาจากอ่างทองนั่นเอง ตรวจสอบแล้วไม่มีใบอนุญาตแต่อย่างใด จึงทำบันทึกไว้และขอรับกลับไปดำเนินคดีทางสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองอ่างทองอันเป็นจุดแรกที่เกิดเหตุทางการกระทำผิด

สำนักงานป่าไม้จังหวัดอ่างทอง เป็นตึกแถวอยู่ในตลาดการเข้าการออกไม่มีใครสะดวกนักและบางทีก็มีการอึกทักครึกโครมบ้าง และเมื่อได้รู้จักมักคุ้นกับนายทุนผู้หนึ่ง จึงเสนอให้เขาสร้างบ้านเป็นหลังให้กรมป่าไม้เช่า เขาก็เห็นดี เมื่อทำความตกลงกับท่านอธิบดีกรมป่าไม้แล้ว นายทุนผู้นั้นก็ได้สร้างบ้านขึ้นหลังหนึ่งตามแบบแปลนที่ผมเขียนให้อยูริมถนนสายในแต่มองเห็นสายนอกที่เดินทางระหว่างสิงห์บุรีอ่างทองและอุษยาได้ดี ขนของขึ้นอยู่สำนักงานใหม่ไม่ทันไร ออกตรวจไปก็พบ รถเก๋งขนาดใหญ่คันหนึ่งบรรทุกผู้คนมาเต็มอัตรา ตามมาด้วยรถบรรทุก ๖ ล้อ หนึ่งคันบรรทุกไม้มาเต็มอัตรามองเผิน ๆ อาจเป็นไม้เรือนเก่า ผมเรียกรถบรรทุกไม้ให้หยุดเพื่อตรวจสอบ รถเก๋งคันนั้นเลยไปหยุดข้างหน้าท่าซึก ๒๐๐ เมตร ผลการตรวจสอบข้างบนเป็นไม้เรือนเก่าวางทับไม้สักแปรรูปที่อยู่ข้างล่างทั้งหมด คนขับรถได้นำเอาสำเนาคำพิพากษาศาลเชียงใหม่คดียึดทรัพย์คือเรือนไม้สักของจำเลยให้แก่ฝ่ายโจทก์ โจทก์จึงรื้อถอน

เรือนหลังนั้นนำใส่รถคันนี้มา สำเนาฉันมีผู้พิพากษาศาลเชียงใหม่ลงลายมือชื่อรับรองสำเนาถูกต้องมาด้วยพร้อมประทับตราศาล ผมจึงชี้แจงให้ทราบว่า ผมจะเชื่อได้อย่างไรว่า ลายมือผู้รับรองสำเนาเป็นของจริง คนขับรถบอกว่าคุณพิพากษามาด้วยในรถเก๋งที่ล่วงหน้าไปก่อน ผมจึงให้นายไพบูลย์ไปตามมา ทันทีที่มาถึงท่านผู้อ้างตัวเป็นผู้พิพากษาก็บอกว่าเป็นไม้เรือนเก่าที่เขายึดทรัพย์ชำระหนี้กันหรือลงมาจะเอาไปปลูกที่กรุงเทพฯ ผมจึงเชิญผู้อ้างตัวเป็นผู้พิพากษาว่า ผมไม่เชื่อว่าลายเซ็นสำเนาจะเป็นผู้พิพากษาตัวจริง ท่านผู้นั้นก็เซ็นลายมือให้ผมดูก็เหมือนลายเซ็นที่ส่งลายนั่น ท่านผู้นี้คือผู้พิพากษาคณะนั้นจริง ดังนั้นผมจึงเชิญให้มาดูที่ไม้ ซึ่งให้ดูว่าไม้ที่ปิดหน้าเป็นไม้สักเรือนเก่าจริง แต่ไม้ข้างล่างเป็นไม้สักแปรรูปชนิดเดียวกันทั้งหมด ไม่ต้องด้วยลักษณะไม้เรือนเก่ายังไม่ได้มีการไสกบตบแต่งเลยซีกแผ่นเดียว มีหน้าซ้าไม้หลายชิ้นยังติดกันที่หัวไม้ แสดงร่องรอยเลื่อยไม้ด้วยเลื่อยมือ ที่เขาเว้นหัวไม้ไว้ไม่เลื่อยให้ฉีกออกจากกัน เพื่อประโยชน์ของการบรรทุกไปไกล ๆ และเมื่อจะใช้งานก็จะดึงให้ขาดจากกันได้สะดวก เป็นอันว่าผู้พิพากษาผู้นี้ จนด้วยเหตุผล ผมจึงขออุบัตริ์ประจำตัวข้าราชการศาล ท่านก็เอาออกให้ผมดูและแน่ใจว่าเป็นผู้พิพากษาคณะนั้นแน่ และท่านบอกว่ากำลังเดินทางย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลจังหวัดนครราชสีมา ผมจึงกล่าวให้ฟังว่า ประเทศไทยของเราทุกวันนี้มีที่พึ่งอยู่แค่ศาลอันมีพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์กลางที่สามารถอ้างอิงได้ในความบริสุทธิ์ยุติธรรม เมื่อศาลเป็นไปเสียเองอย่างที่ผมพบอยู่ที่นี่ และถ้าผมจะตรงจนเกินไปจับไม้รายนี้ ก็จะเป็นชาวอื้อฉาวเป็นที่สงสัย คนไทยจะยึดถือเป็นสถาบันสุดท้ายที่พอจะพึ่งได้เสียแล้ว ก็เป็นอันสิ้นหวังของคนไทยทั้งแผ่นดินแล้วผมก็คืนบัตรประจำตัวให้ไปและชวนนายไพบูลย์ เดินทางกลับเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ผมไม่รู้ไม่เห็นเช่นเดียวกับรายไม้สักหญิงกลางคนที่มาจากเมืองตาก

แพไม้ในแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นมาอย่างไร

จังหวัดอ่างทอง เป็นจังหวัดที่ไม่มีไม้ที่ทำออกจากภาคเหนือทั้งไม้สัก ไม้กระยาเลย ล่องลงมาทั้งทางบก ทางน้ำ และผสมปนเปกันมาทั้งไม้ที่ได้รับอนุญาตถูกต้อง และไม้ที่ได้มาโดยไม่ถูกต้อง เฉพาะที่ไม่ถูกต้องได้กล่าวไว้แล้ว ต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงแพไม้ที่ใช้เรือกลไฟลากลงมาตามแม่น้ำเจ้าพระยา อันเป็นไม้ที่ทำออกตามการอนุญาต โดยสัมปทานที่มีระบบการทำตามระเบียบแบบแผนขั้นตอนต่าง ๆ เริ่มจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ออกไปสำรวจคัดเลือกตัดต้นไม้ให้ตัดฟัน ถ้าเป็นไม้กระยาเลยก็สามารถตัดฟันทำออกได้เลย ถ้าเป็นไม้สักจะต้องกานให้ตายเสียก่อน (การกานไม้คือการถากเปลือก และกะพ้อออกเป็นร่องราว ๑ ฝ่ามือโดยรอบลำต้นถ้าเอาเปลือกและกะพ้อออกได้หมดจดดี วันรุ่งขึ้นผู้ตรวจสอบก็จะรู้ว่ากานตายแล้ว เพราะใบสักจะหลบลมมองเห็นชัดเจน) กำหนด ๒ ปี เพื่อให้ไม้นั้นแห้งเมื่อตัดฟันลงไม้จะไม่แตกหักเสียหาย เมื่อไม้ล้มลงแล้วตัดทอนเป็นท่อนใช้ช่างลากไปไว้ริมน้ำเพื่อปล่อยลงน้ำ เรียกว่า “ปล่อยควาย” ให้น้ำพัดพาออกจากป่าแล้วไปตั้งหน่วยรับเรียกว่า “บุม” ผู้ที่ว่ายน้ำออกไปเก็บไม้ไหลลอย เรียกว่า

“ผู้เก็บไม้ไหลลอย” จะได้รับเงินค่าเก็บไม้ไหลลอยตามกฎหมาย เมื่อเก็บไม้ไหลลอยแล้วจึงจะคัดเจ้าของให้เจ้าของรับไปเพื่อเตรียมผูกแพ เมื่อรวบรวมไม้ได้ประมาณ ๔๐๐-๕๐๐ ท่อน ก็จะผูกแพและล่องเสียวครั้งหนึ่ง โดยทางแม่น้ำปิงผูกแพแบบ “ปลาตะเพียน” คือหัวและท้ายแคบ ตอนกลางป่องกว้างออก ส่วนทางแม่น้ำยม แม่น้ำไม่กว้างนักจะผูกแพแบบ “งูไซ” คือหัวและท้ายและตอนกลางเท่ากันหมดแบบแคบๆ การล่องแพมาตามกระแสน้ำล่องมาแค่ปากน้ำโพเพื่อผ่านด่านตรวจวัดประทับตราภาคหลวง เมื่อชำระค่าภาคหลวงแล้วจึงนำแพเคลื่อนที่ไปได้ ช่วงนี้เองเจ้าของจะต้องแบ่งแพออกผูกใหม่ ให้แพเล็กลงเพื่อสะดวกแก่การให้เรือลากจูงล่องไปตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา

ย้อนกลับไปตอน“ปล่อยควาย”เมื่อปล่อยไม้ให้ไหลลอยไปตามกระแสน้ำตามลำห้วยต่างๆ แล้วผู้ทำไม้จะต้องตั้งกองช่างติดตามไม้ไปเมื่อไม้ติด ณ ที่ใดจะได้จัดลงน้ำให้ลอยต่อไป มิฉะนั้นไม้จะติดสะสมจนไม้เต็มลำห้วยไปหมดยากแก่การกระจายไม้ และอันตรายแก่ผู้ทำงานด้วย นี่คือการทำไม้สักสมัยก่อน ภายหลังเมื่อไม้ราคาแพงมีใจรักไม้มาก ผู้ทำไม้จึงเล็งวิธีการล่องแพแบบปล่อยควาย มีการชักลากด้วยช่างรวมหมอนไว้กลางป่ารอประทับตราภาคหลวง แล้วตัดทางเข้าไปใช้รถยก รถบรรทุกเข้าไปลากถึงในป่าล่องมากกรุงเทพฯ กันเลย

การทำไม้กระยาเลย (ไม้ต่าง ๆ ที่มีไซไม้สัก) เมื่อตัดไม้ล้มโค่นลงแล้ว จะตัดทอนเป็นท่อนแล้วลากมาไว้ริมน้ำที่พ้นจากป่าเขามาแล้วถึงแม่น้ำตอนลึกๆ ตัดไม้ไผ่มาผูกทำแพ เรียกว่า “แพไม้จมน” (ไม้กระยาเลยไม่ได้กานก่อนไม่มีน้ำหนักมาก ลงน้ำแล้วจมนจึงต้องอาศัยไม้ไผ่ผูกเป็นลูกบวบกระหนาบ) ไม้ร้อยเป็นแพล่องไปตรวจวัดประทับตราภาคหลวงที่ด่านป่าไม้ปากน้ำโพ เช่นเดียวกับไม้สัก แล้วจึงจะใช้เรือกลไฟลากเข้ากรุงเทพฯ อีกต่อหนึ่ง

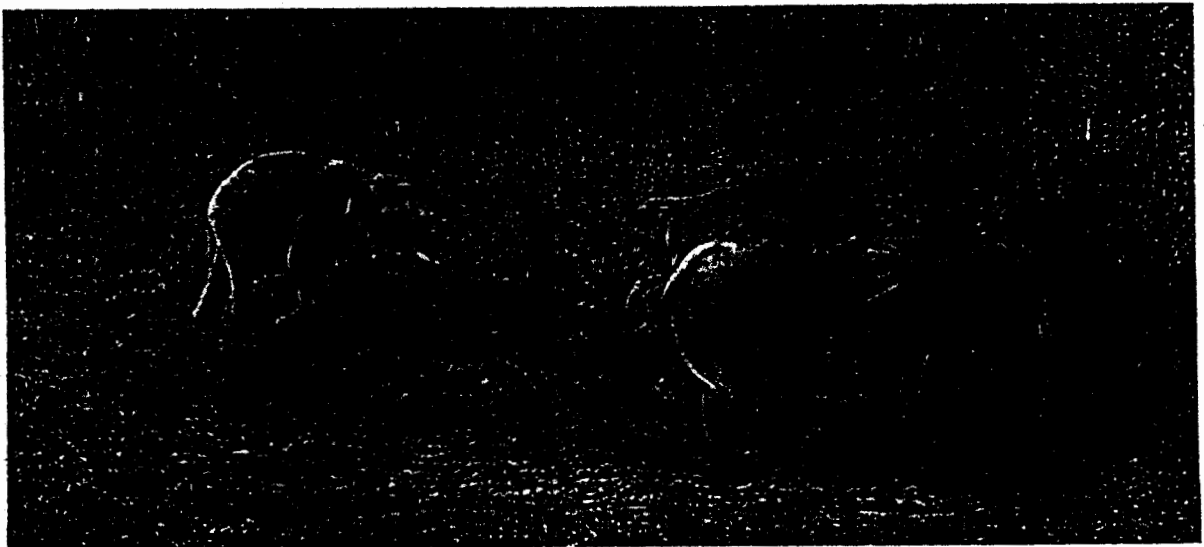
ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดในการทำไม้สัก และไม้กระยาเลยในป่า คือ งานช่างทั้งการชักลากไม้และการคัดไม้ลงน้ำกับการติดตามไม้ติดค้างตามทางน้ำต่าง ๆ ช่างมีหน้าที่อันสำคัญเหล่านี้ ช่างเป็นสัตว์ใหญ่มีค่ามีราคา และมีวิถีชีวิตที่ต้องศึกษาและใช้ภูมิปัญญาในการเลี้ยงดูและการใช้งานอย่างมีระบบ เริ่มตั้งแต่การจับช่างที่เรียกว่า “คล้องช่าง” หรือ “โพนช่าง” จากป่ามาเลี้ยง ฝึกสอนและใช้งานที่ทุกขั้นตอนมีระบบ จนกระทั่งช่างเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยป่ามาเป็น “ช่างบ้าน” หรือ “ช่างเลี้ยง” และนำมาใช้งานได้อย่างถาวร และในที่สุดแพร่พันธุ์เป็นช่างบ้านไปที่ไม่สามารถนำปล่อยป่าให้เป็นช่างป่าได้ เช่นเดียวกับวัว ควาย แพะ แกะ และม้านั้นเป็นวิธีการของชาวบ้านแต่ถ้าเป็นงานหลวง ซึ่งต้องการช่างมาใช้งานราชการเป็นช่างศึกษาช่วยเหลือราชการ จะต้องทำพิธีคล้องช่างในพะเนียด คือต้อนช่างมาเข้าพะเนียดที่ละนับร้อย แล้วคล้องช่างที่คัดเลือกลักษณะดีเอาไว้ใช้งาน นอกนั้นต้อนกลับไปปล่อยป่าดำรงเผ่าพันธุ์ต่อไป (อยู่ในภาคผนวก)

ปัจจุบัน ช่างซึ่งเป็นสัตว์คู่ชาติไทย ที่บรรพบุรุษได้ใช้ในการก่อกำเนิดเมืองระหว่างศึกสงคราม และคู่เศรษฐกิจมามากมายในอดีตที่เคยมีหน้าที่ประจำ การศึก การงานชักลากไม้และใช้ในการพิธีต่าง ๆ ช่างต้องตกงานระเห่ร้อนเหมือนขอทานไปในที่ต่าง ๆ จนทุกฝ่ายเอือม

ระอาไปตาม ๆ กัน อย่างไรก็ตามข้างเป็นสัญลักษณ์คู่บ้านคู่เมืองไทย เราจึงควรต้องเอาใจใส่อย่าให้ข้างที่กำลังมีปัญหาลดจำนวนลงทุกปี ๆ จนใกล้จะสูญพันธุ์อยู่แล้ว และหลายฝ่ายกำลังรื้อใจผนึกกำลังเพื่อแก้ไขปัญหาล้างอย่างเต็มความสามารถ

ตามที่ได้ปฏิบัติราชการในตำแหน่งป่าไม้ จังหวัดอ่างทองมาจนได้เวลาเกือบ ๓ ปี ได้เปลี่ยนที่ทำการจากห้องเล็ก ๆ เกือบจะได้บันไดศาลากลางจังหวัด ออกไปเช่าตึกแถว และย้ายอีกครั้งเป็นอาคารเป็นหลังอยู่ข้างทางหลวง และวางรากฐานการตรวจสอบโรงงานแปรรูปไม้ โรงงานแปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรมและโรงค้าไม้แปรรูป ตลอดจนการตรวจปราบปรามกระทำผิดกฎหมายป่าไม้ ทั้งทางบกทางน้ำจนกระทั่งกรมป่าไม้ได้มีคำสั่งให้ผมไปดำรงตำแหน่งหัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่าไม้ที่ ๙ เชียงดาวจังหวัดเชียงใหม่ สังกัดป่าไม้เขตเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๑๔

ชะรอยจะเนื่องจากการตั้งใจและให้เวลาแก่การปฏิบัติหน้าที่การตรวจสอบการอนุญาตต่างๆ โรงงาน ร้านค้า และการตรวจสอบเส้นทางลำเลียงไม้ของป่าและประชาสัมพันธ แล้วประมวลเป็นสารคดี บทความ นำเผยแพร่ในวารสารวนสาร ของกรมป่าไม้แทนที่ผมจะได้รับการพิจารณาไปใน “ทางวิชาการ” ที่คิดว่าตนถนัดกลับผิดคาดต้องไป “ป้องกันรักษาป่า” อันเป็นงาน “ป้องกันปราบปราม” แต่จะอย่างไรก็ตามเมื่อทางราชการสั่ง ผมก็ต้องปฏิบัติโดยเต็มใจ

หัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ๙ เชียงดาว เชียงใหม่

(๒๕๑๔-๒๕๑๕)

เมื่อได้รับคำสั่งให้ไปดำรงตำแหน่ง หัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ๙ เชียงดาว เชียงใหม่ ผมมิได้รอช้าได้รวบรวมเอกสารสำคัญ สำหรับมอบงานในหน้าที่ป่าไม้จังหวัดทั้งหมด มอบให้ผู้มีตำแหน่งรองลงไปให้รักษาการ คือ นายไพบุลย์ เขยชม ทั้งนี้เนื่องจากป่าไม้จังหวัด อ่างทองคนใหม่ยังไม่เดินทางมารับหน้าที่เสร็จแล้ว ผมจึงได้เก็บข้าวของโดยรถยนต์บรรทุก ๖ ล้อจ้างเหมา ๑ คัน เดินทางพร้อมครอบครัวตรงจากอ่างทองไปหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ๙ เชียงดาว รุ่งขึ้นผมจึงกลับเข้าเมืองเชียงใหม่ ไปรายงานตัวต่อป่าไม้เขตเชียงใหม่ ขณะนั้น นายสร้อย มังคลษเรีัยร ดำรงตำแหน่ง ป่าไม้เขตเชียงใหม่ นายอุดม ทิรัญพฤกษ์ ดำรงตำแหน่ง ป่าไม้จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทักทายเพื่อนข้าราชการที่คุ้นเคยกันเมื่อครั้งดำรงตำแหน่งป่าไม้แขวง ที่ ๓๕ (แม่ขนาด-แม่เมย) กิ่งอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน (บัดนี้กิ่งอำเภอแม่ทาได้ยกฐานะ ขึ้นเป็นอำเภอแล้ว)

หน่วยป้องกันรักษาป่านี้ มีลักษณะงานเช่นเดียวกับป่าไม้แขวงเดิมที่เลิกไปแล้วเมื่อปี ๒๕๐๒ หลังจากเริ่มได้ ๗ ปี (เริ่ม ๒๔๙๖ - ๒๔๙๗ , ๑๐๐+๑๐๘ = ๒๐๘ แขวง) แต่เน้นให้ ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นโดยคัดเลือกบุคคลและผู้มีประสบการณ์ (แขวงใช้เจ้าหน้าที่ เป็นข้าราชการบรรจุใหม่ชั้นตรี ส่วนหน่วยป้องกันฯ ใช้ข้าราชการชั้นโท)

หน่วยป้องกันรักษาป่า กรมป่าไม้มีโครงการรวมทั้งสิ้น ๗๒๐ หน่วยทั่วประเทศได้รับ งบประมาณมาสนับสนุนโครงการเริ่มแต่ปี ๒๕๐๔ จำนวน ๒๐ หน่วย แล้วก็เว้นไป ๕ ปี ๒๕๐๙ ได้งบประมาณสนับสนุนเพิ่ม ๑๐ หน่วย ๒๕๑๐ ได้มาเพิ่ม ๓๘ หน่วย ๒๕๑๑ เพิ่มมาอีก ๔๐ หน่วย ปี ๒๕๑๒ เพิ่มมาอีก ๔๐ หน่วยปี ๒๕๑๕ เพิ่มมาอีก ๘ หน่วย รวม ๑๕๖ หน่วย นอกนั้นยังเป็น “ความไม่แน่นอน”ว่าจะตั้งได้ครบจำนวนที่ต้องการหรืออาจถูกยกเลิกไปอีกอย่างเดียวกับป่าไม้ แขวงก็เบียดได้ สภาพป่าไม้ที่เสียหายไปมากมายก็เพราะ “ความไม่ทันการ” อย่างนี้นับตั้งแต่ตั้ง กรมป่าไม้แล้ว งบประมาณตามแผนโครงการเพื่อป้องกันรักษาป่ามักไม่ได้รับตามโครงการเสมอ ป่าก็เสียหายถูกทำลายลงเรื่อย ๆ นักการป่าไม้ก็ได้แต่บ่น “ขาดคน”ขาดงบประมาณ ขาดยาน พาหนะ “มาโดยตลอด” และในที่สุดจนปี ๒๕๓๔ กรมป่าไม้ได้หน่วยมาตามโครงการแค่ ๔๐๑ หน่วย เท่านั้น แล้วโครงการหน่วยป้องกันรักษาป่า ก็มีอาการลืมนั่นกันไป คราวนี้ตั้งใหม่เป็น สายตรวจปราบปราม และศูนย์ปฏิบัติการร่วมปราบปรามการบุกรุกทำลายป่า (ศรป.)

เมื่อกลับมาถึงหน่วยรุ่งขึ้น ผมได้ออกตรวจท้องที่เพื่อให้รู้จักป่าและรู้จักบุคคลทั้งข้าราชการที่อำเภอเชียงดาวโดยเฉพาะนายอำเภอและหัวหน้าสถานีตำรวจอำเภอเชียงดาว ผู้ใหญ่ บ้าน กำนัน และคหบดี ร้านค้า ร้านอาหาร ไม่นานนักผมก็เป็นที่รู้จักของผู้คนที่อำเภอเชียงดาว ทั้งนี้เนื่องจาก ผมได้ผู้ช่วยนายพิมพ์ พิมพ์ ซึ่งอยู่ที่นั่นมาก่อนเป็นผู้แนะนำผู้คน และสถานที่ และ

นายจันทร์ คำอ้าย พนักงานขับรถแลนดโรเวอร์ ช่วงยาวของหลวง ผู้ซึ่งเป็นคนที่นั่นอยู่แล้ว ย่อมรู้จักท้องที่ดีที่สุด และเนื่องจากการปฏิบัติงานของผมต้องอยู่ตามท้องถนนและในป่า โดยเฉพาะช่องทางเข้าป่าทุกช่องทาง และตามหมู่บ้าน จึงทำให้ได้รู้จักท้องที่รู้จักบุคคลได้มากพอในเวลาไม่นานนัก ปกติการจับไม้ที่บรรทุกรถ บรรทุกล้อเกวียนมานั้น อาจกล่าวได้ว่า ๒-๓ วัน ครั้ง อยู่แล้ว แต่ในรายที่แปลก ๆ นั้นอาจบันทึกช่วยจำได้ดังต่อไปนี้

ยอมเป็นที่รู้จักกันว่าเคยมีข้าราชการบางหน่วยงานมีการค้าไม้สักแปรรูปเถื่อนกันอยู่บ้าง วันหนึ่งได้พบรถยนต์หกล้อขนาดกลางบรรทุกไม้สักแปรรูปมาสักครึ่งคันรถ มีตำรวจนอกเครื่องแบบนั่งคุมมา และรับว่าของตนเองไม่มีใบอนุญาตใดๆ ผมจึงแจ้งให้ทราบว่าได้กระทำผิดและต้องถูกจับกุม แต่ไม่ยอม “ทุบหม้อข้าว” ไม่เอาตัวด้วยแต่คนขับรถต้องถูกจับฐานสมคบ ซึ่งอาจต่อสู้อคิดว่าจะรับจ้างบรรทุกโดยไม่รู้เห็น เป็นผู้สุจริตก็ได้ ส่วนจำนายสิบตำรวจผู้นั้น เพื่อมิให้กระทำผิดได้อีก ผมได้คาดโทษไว้ในบันทึกจับกุมเพื่อให้เข็ดหลาบว่า “มีชายวัยกลางคนผู้หนึ่งนั่งคุมมาเห็นหน้ารู้จักจำได้แต่ไม่ทราบชื่อโคตหนีไปได้” ทั้งนี้เพราะหากพบตำรวจผู้นี้ทำผิดเช่นนี้อีกจะได้ฟ้องคดีนี้เข้าไปด้วย

คดีต่อไปนี้เป็นคดีตัวอย่างที่ปลูกบ้านผิดประเพณีที่มนุษย์ปุถุชนจะพึงกระทำคือปลูกบ้านขึ้นเสาโครงและบันไดหลังคามุงคาตามแบบอย่างที่มีมนุษย์เขาสร้างกันทั่วไป แต่พื้นและฝามันผิดแผกแตกต่างไปจากมนุษย์ปุถุชนเขาทำกัน กล่าวคือพื้นปูด้วยไม้สักเหลี่ยมหน้ากว้าง ๑๒x ๑๒ นิ้ว ยาว ๔ เมตร จำนวน ๒๔ เหลี่ยม และฝาน้ำกว้าง ๓๖ นิ้ว หนา ๑ นิ้ว ยาว ๓.๕๐ เมตร ๒๒ แผ่น ตีพรางไว้ เมื่อพิจารณาในชั้นต้นของผมผู้จับกุมเห็นว่า ไม้เหลี่ยมที่เอามาทำเป็นพื้นไม่ใช่พื้นและไม้หน้ากว้างที่เอามาตีเป็นฝาไม่ใช่ฝา แต่เป็นการเก็บรวบรวมไม้และฝิงไม้ให้แห้งมากกว่า ผมจึงแจ้งข้อหาไม้สักแปรรูปในครอบครองเกิน ๐.๒๐ ลูกบาศก์เมตร ในเขตควบคุมการแปรรูปไม้ไม่รับอนุญาต ส่วนที่เป็นเสา โครงบันไดและหลังคาไม้ได้อยู่ในบัญชีของกลางคือไม่ได้จับด้วยเพราะเห็นว่าเป็นส่วนปลูกสร้างอันสมควรแล้ว ไม้รายนี้ได้ตัดรายัดไว้มอบให้พ่อตาซึ่งอยู่ด้วยกันรับจ้างเฝ้ารักษาไว้ในราคา ๒๐๐ บาทจนกว่าจะเสร็จคดี (ที่ฝ่ายผู้ต้องหาจ้างเฝ้ารักษาไม้ของกลางก็เพราะเห็นว่า ถ้าเสร็จคดีก็จะขอซื้อไม้คืนได้โดยสะดวก)

ที่อำเภอเชียงดาวมีหมู่บ้านๆ หนึ่งชื่อหมู่บ้าน“ห้วยไล่”เป็นนิคมโรคเรื้อน ทั้งหมู่บ้านมีแต่คนเป็นโรคเรื้อน ไม่ใครมีเจ้าหน้าที่ไปยุ่งเกี่ยวเท่าไร เพราะกลัวติดโรคเรื้อนและรังเกียจชาวโรคเรื้อนหากินด้วยการทำไร่ ทำนา เผาถ่าน และแกะสลักช้างไม้สัก โดยเฉพาะช่างไม้สักพวกเขาจะเข้าป่าลักตัดไม้สักแล้วทอนเป็นท่อน ๆ ถ้าโกรนเป็นรูปช้าง บ้างก็แกะสลักคาคอบ้างก็บรรทุกล้อเกวียนเอามาแกะสลักต่อที่บ้าน โดยแกะสลักฝีมือหยาบ ๆ ไว้ พ่อค้าเมืองเชียงใหม่พากันมาซื้อถึงบ้าน เอาบรรทุกไปครั้งละหลาย ๆ ตัวเต็มรถกระบะเล็ก ผมได้เข้าไปตรวจดูทั้งสิ้นแล้วถ้าจะจับเอาคนโรคเรื้อนไปใครที่เป็นพนักงานสอบสวนก็จะรังเกียจที่จะสอบสวน การจะเอาเข้าห้องขังรวมกับผู้ต้องหาคนอื่น ๆ ก็จะเป็นที่รังเกียจอีก ลงท้ายผู้รับซื้อเอาไปตบแต่งทาแล็กเกอร์จำหน่ายก็คือผู้กระทำผิดเช่นเดียวกันฐานรับซื้อของโจรและตั้งโรงค้า

ประดิษฐ์กรรมโดยไม่รับอนุญาต และมีไว้ซึ่งไม้แปรรูปเกิน ๐.๒๐ ลูกบาศก์เมตร โดยไม่รับอนุญาตคิดได้ตั้งนั้นผมจึงส่งสายไปไว้ในหมู่บ้าน ห้วยไล่้ เมื่อมีพ่อค้ามาซื้อสายส่งเข้ามา ผมพร้อมด้วยนายพิม และนายใจคนขับรถก็จะไปตักอยู่ปากทางเข้าบ้านห้วยไล่้ ก็จับได้ทุกครั้งจนเข็ดหลาบกันไปเอง

การจับเอาช้างไม้สักแกะสลักมา ครั้งละ ๓๐-๔๐ ตัวจะต้องมีวิธีการเก็บรักษา มิฉะนั้นช้างไม้เหล่านั้นก็จะแตกหมด เพราะเป็นไม้สักตัดสด ๆ ต้องเก็บไว้ในที่ชื้น ๆ มิฉะนั้นไม่มีลมโกรก และต้องมีผ้ากระสอบคลุม มิฉะนั้นเมื่อเสร็จคดีจะจำหน่ายเอาเงินเข้ารัฐก็ไม่ได้

รายต่อไปนี้ เจ้าหน้าที่กรมทางหลวงใช้รถยนต์หลวงชนไม้สักหน้าใหญ่ภายหลังวัดได้ขนาด ๔๘x๖ นิ้ว ยาว ๔.๕ เมตร เอาผ้าใบปกคลุม แต่ไม่ยื่นออกมาทางท้ายรถมากพอเห็นก็รู้ว่าไม้ ผมจึงสั่งให้ขับรถตามไป ได้โอกาสก็แซงขึ้นหน้าแล้วโบกมือให้หยุดขอตรวจดู ก็จริงอย่างที่คาดไว้ คราวนี้ก็รถหลวงคนก็คนหลวง และคนเดียวจะจับเสียเลยก็จะทุบหม้อข้าวกันลูกเมีย พ่อแม่จะลำบาก พวกเหล่านี้ไม่มีนิสัยเป็นโจรถ้าจับติดตารางออกมาก็จะกลายเป็นโจรตัวจริงไป ผมยึดรถไว้ ให้นำผู้บังคับบัญชามารับรถคืนส่วนตัวนั้นบันทึกว่า “หลบหนีไปได้ แต่เคยตกทายเป็นอีกจำได้” ถ้าทำผิดอีกครั้งหน้าจะมีข้อหาครั้งแรกนี้พ่วงด้วยโดยศาลจะไม่ปรานีลดโทษ เพราะสารภาพหรือจะไม่รอลงอาญาให้ วันรุ่งขึ้นผู้บังคับบัญชาเจ้าของรถจึงขอรับรถคืนไปตลอด ๒ ปี ที่ผมอยู่ที่หน่วยนี้ ไม่มีพวกกรมทางค้าไม้เถื่อนอีกเลย

การออกตรวจปราบปราม และการจับไม้แต่ละครั้ง ผมได้กระทำด้วยความนุ่มนวล สุภาพ พุดจาปราศรัยให้ผู้ต้องหาเห็นผิด เพราะต่างคนก็ต่างรู้อยู่แล้วว่าตนกระทำความผิด เมื่อรับสารภาพก็จะได้ลดโทษ ศาลจะปรานีเสมอ และก็เป็นโชคดีของผมที่ไม่เคยได้มีการต่อสู้ในการจับกุมเลยแม้สักครั้งเดียวจะมีการขัดขืนบ้างผมก็จะหลีกเลี่ยงไม่ปะทะกัน เพราะผมและเจ้าหน้าที่ที่ไปร่วมต่างไม่เคยพกพาอาวุธกันเลยจึงทำให้เหตุการณ์เรียบร้อยอยู่ได้ตลอดมา

รายนี้ บาบกรรมตามทัน สวนกันพอดีล้อเกวียนกับรถยนต์เกือบจะถึงบ้านอยู่แล้ว พอผมโบกมือให้ล้อเกวียนหยุด เขาก็รู้ว่าถูกเจ้าหน้าที่ป่าไม้ขอตรวจเข้าแล้ว เพราะเราแต่งเครื่องแบบกัน ใจดีสู้เสือเขาว่า “ไปคุยกันที่บ้านเถอะ” แล้วก็ชี้มือไปทางปากทาง ผมก็เอออไปด้วยไปบ้านก็ตีจะได้มีที่ฝากไม้ของกลาง เรากลับรถตามล้อเกวียนไปติด ๆ ไม่ถึง ๕๐๐ เมตร ก็ถึงบ้าน เขาเลี้ยวล้อเกวียนเข้าบ้านปลดวัว ผมสั่งให้นายพิม จัดทำบัญชีไม้ เจ้าของบ้านเชิญให้ขึ้นบนบ้าน ผมก็ขึ้นไปพร้อมด้วยนายจันทร์ที่จอดรถไว้ริมถนนหน้าบ้าน เสร็จแล้วนายพิมก็ตามผมขึ้นไปบนบ้านร่วมกันจัดทำบันทึกจับกุมไม้ตามบัญชีที่นายพิมตรวจวัด ประทับตรายึด และทำบัญชีมาประกอบบันทึกจับกุม และบันทึกแจ้งเฝ้ารักษาไม้ของกลาง วัว และล้อเกวียน เสร็จสรรพผมและคณะก็นำผู้ต้องหาจะพาไปส่ง สภ.อ.เชียงดาว แต่เมื่อผ่านล้อเกวียนผมสังเกตเห็นไม้ของกลางหายไปตั้งครึ่งก็เอะใจ สอบถามนายพิมก็มีความเห็นเช่นเดียวกับผม ผมจึงถามผู้ต้องหาว่าไม้หายไปไหนตั้งครึ่ง ผู้ต้องหาตอบว่ามีอยู่เท่านี้ละ ผมจึงเปิดบัญชีไม้ตามบันทึกจับกุมดูไม่ทั้งหมด รวม ๒๖ แผ่น ให้คุณพิมนับดู ปรากฏมีแค่ ๑๖ แผ่น เท่านั้นหายไป ๑๐ แผ่น ผมจึง

บอกผู้ต้องหาว่าตามบัญชีไม่มี ๒๖ แผ่น ผู้ต้องหาและพยานได้ลงลายมือชื่อถูกต้องแล้ว ฉะนั้นของกลางจึงต้องมี ๒๖ แผ่น แนนอน ไม้ที่ขาดหายไปจากบัญชีจึงต้องเป็นไม้ที่มีผู้ “ยกยกออก” ไปผู้รับจ้างเฝ้ารักษาไม้ของกลางต้องรับผิดชอบ ถ้าพຽงนี้ไม่มีไม้ครบ ๒๖ ชิ้น จะได้ทำบันทึกอีกฉบับหนึ่งว่า “ผู้รับจ้างเฝ้ารักษาไม้ของกลางยกยกออกไม้” ส่งพนักงานสอบสวนอีกกระทรวงหนึ่ง จากนั้นผมก็นำผู้ต้องหาส่งพนักงานสอบสวน สภ.อ.เชียงใหม่ดำเนินคดีต่อไปรุ่งขึ้นผมออกตรวจท้องที่ตามเคยได้แะไปดูไม้ที่หายไป ก็ปรากฏว่ามีไม้ครบนับได้ ๒๖ ชิ้น จากการสอบถามผู้ต้องหาบอกว่า ลูกชายไม่รู้แบกไปไว้ในสวนหลังบ้านจะจริงเท็จอย่างไรไม้ของกลางกลับมาครบแล้วผมจึงไม่ตั้งใจจะต่อความยาวสาวความยืด

งานในหน้าที่หน่วยงานป้องกันรักษาป่านอกจากการตรวจปราบปรามแล้ว การตรวจการทำไม้ที่มีผู้ได้รับอนุญาต เช่น การทำไม้หวงห้าม และทำพินคือของป่าของห้าม ในเขตท้องที่รับผิดชอบด้วย ซึ่งรวมไปถึงการตรวจสอบไม้นอกประเภทหวงห้ามที่ทำออกจากป่าด้วย ไม้นอกประเภทหวงห้าม ทำออกได้โดยไม่ต้องขออนุญาต แต่การปล่อยปะละเลย ย่อมเป็นเหตุให้มีการทุจริตตัดไม้ในประเภทหวงห้ามปะปนออกมาด้วยก็อาจเป็นไปได้จึงต้องตรวจสอบอยู่เสมอ

งานราชการพิเศษในการสร้างพระราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงประกาศอิสรภาพที่บ้านเมืองายอำเภอเชียงดาว อันเป็นสถานที่ใกล้ที่สุดกับเมืองแครงในเขตพม่าที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชยกสุวรรณพิงศารหลังพระลีโนทกตก ต้องปฏิรูปประกาศอิสรภาพสิ้นไมตรีต่อกรุงหงสาวดี และการสร้างทางจากทางหลวงสายเชียงใหม่ ฝาง เข้าไปทางองค์พระราชานุสาวรีย์ โดยอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน เสร็จแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดพระราชานุสาวรีย์เป็นเสร็จการ

ทางด้านวิชาการ ได้จัดการสำรวจป่าทำบันทึกช่วยจำไว้ด้วยเห็นว่าป่าไม้บนดอยสูงห่างไกลขึ้นไปยากจึงได้ขึ้นไปสำรวจดอยหลวงเชียงดาวซึ่งสูงถึง ๒,๐๐๐ เมตร จากระดับน้ำทะเล ปานกลาง เป็นภูเขาสูงโดด ๆ อยู่กลางภูเขาอื่น ๆ ที่โอบล้อมเป็นดอยเดียวกับ “ถ้าเชียงดาว” อันเป็นถ้ำสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่และชาวไทยภาคเหนือ “ดอยหลวงเชียงดาว” มีลักษณะสูงชันเป็นที่ราบแต่ไม่เรียบบนยอดดอยที่มีลมพัดแรงจัดมาก สภาพป่าไม้เป็นป่าหญ้าผสมป่าละเมาะ ที่มีสภาพผิดแผกแตกต่างจากป่าอื่นๆ ที่มีระดับสูงใกล้เคียงกัน ไม่มีต้นไม้ใหญ่ประกอบด้วยไซตินและหินดาน โดยทั่วไปที่นำสังเกตมีต้นปาล์มในสกุล *Trachycarpus* ที่ไม่เคยพบเห็นที่อื่น ยิ่งกว่านั้นตามขอบที่ราบสันเขาลดหล่นลงมาได้พบกุหลาบขาวที่น่าจะได้ชื่อว่า “กุหลาบขาวเชียงดาว” ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ที่พบเห็นบนดอยหลวงเชียงดาวนี้แห่งเดียวทั้งสองพันธุ์น่าจะเป็นพันธุ์ไม้เฉพาะถิ่นของประเทศไทย ลดหล่นลงไปเล็กน้อยที่ระดับสูงประมาณ ๑,๕๐๐ - ๑,๘๐๐ เมตร มีต้นนางพญาเสือโคร่ง *Prunus Cerasoides* (Rosaccac) ขึ้นอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ในสภาพชายป่าดิบเขา ภายหลังได้ตรวจสอบก็ปรากฏว่า ศ.ดร. เต็ม สมิตินันท์ ผู้เชี่ยวชาญทางพฤกษศาสตร์ และราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ได้ขึ้นไปสำรวจพบพันธุ์ไม้ทั้งสองชนิดนี้มาก่อนแล้ว

จึงเป็นที่ยืนยันได้ว่า “กุหลาบขาวเชียงดาว” เป็นไม้ประจำถิ่นที่มีอยู่บนดอยหลวงเชียงดาวเพียงแห่งเดียว นอกนั้นเป็น “กุหลาบแดง” ที่พบเห็นตามดอยสูงต่าง ๆ ทางภาคเหนือเช่นดอยอินทนนท์ ดอยตุง ภูกระดึง เป็นต้น

นอกจากนั้น เนื่องจากข้าพเจ้าเคยจัดสวนหย่อมและก่อสร้างเส้นทางอำนวยความสะดวกแก่การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจที่อุทยานแห่งชาติลานสาง จังหวัดตากมาก่อน ในวาระที่ประเทศไทยได้เป็นเจ้าภาพจัดประชุม PATA หรือ (Pacific Area Travel Association) ขึ้นที่กรุงเทพฯ และเชียงใหม่ กรมป่าไม้จึงส่งข้าพเจ้าไปช่วยจัดสวนหย่อม และสิ่งก่อสร้างอำนวยความสะดวก ณ วนอุทยานน้ำตกแม่สา อำเภอแม่ริมจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อต้อนรับอาคันตุกะจากประเทศสมาชิก PATA รัฐบาลอยู่ในตำแหน่งหัวหน้าหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ ๙ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ได้เกือบ ๒ ปี กรมป่าไม้ก็มีคำสั่งย้ายข้าพเจ้าให้เข้าไปเป็นนักวิชาการป่าไม้โทประจำกองโครงการกรมป่าไม้

น้ำตกเหวสุวัต อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

นักวิชาการประจำกองโครงการ

(๒๕๑๕ - ๒๕๑๘)

เมื่อได้รับคำสั่งให้ไปดำรงตำแหน่งนักวิชาการป่าไม้ประจำกองโครงการกรมป่าไม้ ข้าพเจ้ารับมอบงานให้นายพิมพ์ รับผิดชอบไว้เพื่อส่งต่อให้ผู้ย้ายมาต่อไปงานประจำกองโครงการ มีลักษณะเป็นงานลอย ๆ ไม่นั่นนอน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นราชการงานหนังสือและการพิจารณา เสนอผ่านไปยังผู้อำนวยการกองที่เรียกกันว่า “งานนั่งโต๊ะ” อยู่ปฏิบัติงานดังกล่าวมาได้เกือบ ปีข้าพเจ้าจึงขอลาไปศึกษาเพิ่มเติมโดยการฝึกอบรมหลักสูตร “สิ่งพิมพ์ในวงการธุรกิจ” ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน ๒ อาทิตย์ และอบรมหลักสูตร “การประชาสัมพันธ์ฝ่ายอำนวยการ” เป็นเวลา ๖ เดือน และดูงานการประชาสัมพันธ์ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย

หลักสูตร “สิ่งพิมพ์ในวงการธุรกิจ” เป็นการศึกษาและฝึกการจัดทำเอกสาร หนังสือแผ่นพับและอื่น ๆ ที่มีเทคนิคในการจัดทำให้เป็นเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ได้รับการพัฒนาทันสมัย ทั้งนี้เพื่อกิจการ “ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์” อันเป็นวิชาหนึ่งในหลายต่อหลายวิชาของ “การประชาสัมพันธ์”

หลักสูตร “การประชาสัมพันธ์ฝ่ายอำนวยการ” เพื่อเรียนรู้และปฏิบัติได้ในงาน การประชาสัมพันธ์ โดยคำที่ว่า “การประชาสัมพันธ์ คือกระบวนการสร้างความสัมพันธ์อันดีพร้อม ๆ ส่งเสริมความเข้าใจอันถูกต้องต่อกัน เพื่อบรรลุผลที่ดีกว่า” กระบวนการดังกล่าวนี้ หมายถึง (๑) การสำรวจประชามติ เพื่อให้รู้ว่าประชาชนต้องการอะไร หรือทำให้ประชาชนเข้าใจถูกต้อง และอยากได้อะไรที่ต้องการ (๒) การวางแผนโครงการเพื่อดำเนินงานให้รัดกุมถูกต้องในสำนักงาน (๓) การปฏิบัติการตามแผนโครงการที่วางไว้ในพื้นที่ และ (๔) การประเมินผล ถ้าได้ผลดีตามเป้าประสงค์ ดำเนินการต่อไปให้ได้ผลดีตามเป้าประสงค์ ดำเนินการต่อไปให้ยืดเยื้อ ถ้าไม่ได้ผล หรือได้ผลไม่ตรงเป้าต้องจัดทำใหม่ตั้งแต่ข้อ ๑ การสำรวจประชามติ และข้อ ๒ -๓ -๔ ตามลำดับ จนกว่าจะบรรลุเป้าประสงค์ของโครงการ ทั้งนี้ด้วยอาศัยพลังจากสื่อต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และคัทเอ๊าท์ เป็นต้น

การที่เค้าเตอร์อำนวยความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อในหน่วยงานหรือองค์กรติดป้ายว่า “ประชาสัมพันธ์” หรือ Public Relation นั้น ยิ่งคลาดเคลื่อนควรติดป้ายว่า “ยินดีต้อนรับ” หรือ “ติดต่อสอบถาม” หรือ “Information” ทั้งนี้เพราะ “การประชาสัมพันธ์” หรือ “Public Relation” นั้นเป็นกระบวนการปฏิบัติ ๔ ประการข้างต้นต่างหากมิใช่เพียงการติดต่อสอบถามก็จะเป็นประชาสัมพันธ์ แต่เป็นเพียงแขนงเล็ก ๆ ของประชาสัมพันธ์ เท่านั้น

การปฏิบัติงานในสำนักงานอย่างที่ข้าพเจ้าทำอยู่คือนักวิชาการป่าไม้โท ประจำกองโครงการ งานที่ทำคือการพิจารณาหนังสือราชการที่เกี่ยวข้องกับราชการในหน้าที่กองโครงการหรือกองคุ้มครองเดิมที่มีหน้าที่คุ้มครองรักษาป่าและการอนุญาตให้ทำไม้และบุกเบิกป่า เพื่อ

การกลีกรวมทั่วไป และการสงวนป่าหน้าที่กองโครงการ คือการวางโครงการเพื่อการทำไม้ตามสัมปทานที่มีหลักการตามนโยบายให้สัมปทานระยะยาว โดยเริ่มให้สัมปทานแก่บริษัทป่าไม้จังหวัดรวม ๑๙๔ สัมปทาน และองค์กรอื่น เช่น องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) ๖ สัมปทาน องค์การทหารผ่านศึก ๒ สัมปทานบริษัทสงเคราะห์สหทัยร่วมรบเกาหลี จำกัด ๑ สัมปทาน และเอกชน ๒ สัมปทาน

การให้ “สัมปทานป่าไม้กระยาเลย (ป่าบก)” มีหลักเกณฑ์ดังนี้ (๑) วิธีการให้สัมปทานโดยไม่ต้องมีการประมูล (เพราะคณะรัฐมนตรีได้กำหนดตัวผู้รับสัมปทานไว้ดังกล่าวแล้ว) (๒) ผู้มีสิทธิได้รับสัมปทานมีอยู่ ๒ ประเภท คือ ผู้รับสัมปทานอยู่เดิม และบริษัทที่ตั้งขึ้นใหม่เพื่อรับสัมปทานตามนโยบายรัฐบาลประกอบด้วยผู้ถือหุ้น ๕ ประเภท คือ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ ๒๐% ผู้ทำไม้รายใหญ่ ๑๕% ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ด้วยเครื่องจักรรวมโรงงานประดิษฐ์กรรม ๑๕% ผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ด้วยแรงคน และโรงค้ำไม้แปรรูป ๒๐% และประชาชนในจังหวัดท้องที่หรือจังหวัดใกล้เคียง ๓๐% (๓) อายุสัมปทาน (ป่าบก) ๓๐ ปี (๔) ให้ผู้รับสัมปทานปลูกป่าด้วยค่าใช้จ่ายของผู้รับสัมปทานเองโดยไม่ต้องเสียค่าบำรุงป่า ๑ เท่าค่าภาคหลวงเหมือนแต่ก่อนให้ดูแลรักษาป่าสัมปทานและป่าที่ปลูกขึ้น และช่วยเหลือพนักงานเจ้าหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าสัมปทาน (๕) เฉพาะโครงการป่าไม้สักให้สัมปทานแก่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (อ.อ.ป.) ตามมติคณะรัฐมนตรี (๖) ป่าโครงการไม้กระยาเลย เป็นป่าล่อแหลมอันตราย ป่าต้นน้ำลำธารหรือป่าสาธิตอนุญาตให้แก่องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ที่เหลือจึงมอบให้บริษัทที่ตั้งขึ้นตามนโยบายนี้

การวางโครงการป่าไม้ให้ยึดถือว่า “โครงการป่าสัก” กำหนดรอบตัดฟัน ๓๐ ปี โดยแบ่งการอนุญาตเข้าทำเป็น ๒ ภาค ภาคละ ๑๕ ปี เมื่อทำภาคแรกครบกำหนดแล้ว จึงจะให้เข้าทำในภาค ๒ ต่อไป แต่ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น ๓ ภาค ๆ ละ ๔-๕ ปี แทน โดยมีขนาดจำกัดที่ ๖ ฟุต ๘.๕ นิ้ว ให้มีการเลือกกันให้ตายก่อน ๒ ปี ตามวิธีบำรุงป่า โดยเก็บสถิติไว้เพื่อประโยชน์ในการวางโครงการต่อไป

ต่อมาการรถไฟแห่งประเทศไทยประสบการขาดแคลนไม้หมอนและไม้พื้นเป็นอันมาก กรมป่าไม้จึงให้คำตกลงว่า (๑) ในรัศมี ๑๐ กม. จากทางรถไฟจะกันที่ป่าไม้ไว้เพื่อการรถไฟ (๒) ในขณะที่ยังมีได้จัดวางโครงการให้จะได้แบ่งแปลงตัดฟันรายปีให้ก่อน ๑ แปลง สำหรับป่าที่จะจัดเป็นหมวดตัดฟันหนึ่ง (๓) การอนุญาตให้ทำไม้ ให้ทำในนามการรถไฟแห่งประเทศไทย (๔) ไม้ที่ทำออก กรมป่าไม้จะเก็บแต่ค่าภาคหลวง แต่ค่าใช้จ่ายในการหมายแนวเขตป่า และอื่น ๆ เป็นจำนวนเท่ากับค่าภาคหลวงที่ทำออกจากป่านั้น ๆ การรถไฟต้องเป็นผู้จ่าย (๕) ในป่าที่อนุญาตให้ทำพื้นอย่างเดียว ให้สำรวจเลือกไม้ที่จะสงวนไว้แทนการเลือกหมายไม้ให้ตัดฟัน นอกจากไม้ที่สงวนกับไม้หวงห้ามประเภท ข การรถไฟอาจทำไม้พื้นได้ทั้งหมด

สำหรับ “ป่าชายเลน หรือป่าเลน” อนุญาตสัมปทานละ ๑๕ แปลง ทำ ๑๕ ปี อนุญาตให้คนไทยในจังหวัดนั้น ๆ ทำ โดยวิธีประมูล

อนึ่ง นโยบายการบริหารงานป่าไม้ในระบอบนั้นของรัฐบาลให้กรมป่าไม้จัดหาอาชีพทดแทนแก่ผู้ทำไร่เลื่อนลอย และบุคคลอื่นที่อาศัยป่าเป็นที่ทำกิน รัฐบาลมีนโยบายปราบปรามผู้บุกรุกทำลายป่าสงวนแห่งชาติ ขณะเดียวกัน ราษฎรที่ไม่มีที่ทำกินก็ได้รับความเดือดร้อน กรณีที่ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมเนื่องจากได้บุกรุกเขตป่าสงวนแห่งชาติ รัฐบาลจึงได้ประกาศวางมาตรการแก้ไขความเดือดร้อนของราษฎร ตามมติคณะรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๑๘ โดยพิจารณาหาที่ทำกินให้ราษฎรได้เข้าทำกินในท้องที่ซึ่งหมดสภาพเป็นป่าแล้วโดยชอบด้วยกฎหมาย เฉพาะรายที่เข้าครอบครองนานแล้ว และมีเหตุผลสมควรที่จะได้สิทธิ์ครอบครองหลังจากนั้น ให้ทำการปราบปรามผู้บุกรุกในชั้นเด็ดขาด จริงจังต่อไป

มติคณะรัฐมนตรี วันที่ ๔ เมษายน ๒๕๑๘ ดังกล่าวนี้นี้ จึงเป็นอีกวิถีทางหนึ่งซึ่งทำให้ป่าไม้ถูกทำลายลงอีกเป็นอันมาก เนื่องจากประชาชนคนที่กล้าๆ กลั้วๆ ที่จะบุกรุกถางป่ามาไม้ก็เลยพากันเข้าป่าหาที่ดินทำกินเป็นการใหญ่ เป็นปัญหาป่าไม้มาจนทุกวันนี้ สางกันไม่ออก บอกไม่ถูกว่าจะทำประการใดดี ราษฎรก็ชี้ว่ามาอยู่ที่นี่เพราะคำสั่งนั้น ที่อนุญาตไว้บางรายก็บอกว่ามาอยู่ก่อนเป็นป่าสงวนแก้ปัญหาป่าไม้ มันถึงได้กวมอยู่อย่างนี้

การปฏิบัติราชการที่กองโครงการนี้มีใช้มีแต่นั่งโต๊ะทำงาน แต่เพียงอย่างเดียวยังมีการวนเวียนกันออกปฏิบัติงานท้องที่ด้วย ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งให้ออกไปสำรวจติดตามไม้ให้ตัดฟัน และควบคุมการทำไม้สักที่องค์การทหารผ่านศึกได้รับอนุญาตผูกขาดให้ทำไม้สักเพื่อเปิดที่ดินจัดสรรค้ำเอาแม่สอดจังหวัดตาก เส้นทางแม่สอด แม่ระมาด หลังจากคำสั่งออกเพียงวันเดียว นายวิเชียร ดันเจริญ พ่อค้าไม้ระดับแนวหน้าคนหนึ่งซึ่งเป็นบิดา ส.ส. และอดีต ร.ม.ช. นายสุชาติ ดันเจริญ เป็นผู้รับเหมาหรือลูกช่วงจากองค์การทหารผ่านศึก ก็มาพบที่ทำงาน และนัดหมายเอารถมารับ เพื่ออำนวยความสะดวก ข้าพเจ้าก็นัดวันมะรืนนี้จะเอารถไปรับที่บ้าน ตอนนั้นอยู่พรานนก ต.บ้านช่างหล่อ อ.บางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี ขอรบรัดตัดความว่า ไปถึงป่าที่เขากำลังเตรียมจะทำไม้กันอยู่ คือบ้านแม่กาษา ต.แม่กีด อ.แม่สอด จังหวัดตาก มีไม้ไผ่ และไม้เสียดดมาสด ๆ เพื่อสร้างที่พัก กองอยู่มากมายนับกับกองหญ้าคาอีกกองหนึ่ง ห้องแถวไม้ไผ่เขาทำเสร็จไปแล้ว ๑๐ ห้อง ที่มีอยู่ห้องหนึ่งกว้างกว่าเพื่อน และยกพื้นเป็นพิเศษด้วยไม้จริง นอกนั้นเป็นพื้นฟากทั้งหมด เขาเตรียมสร้างห้องแถวไม้ไผ่อีก ๑๐ ห้อง ตั้งได้ฉากกันกับที่สร้างแล้ว จึงเหมือนมีสนามอยู่หน้าห้องทุกห้อง ถัดไปเขากำลังสร้างโรงครัว และเรือนรับรองที่เจ้าของจะมาพักและรับรองเจ้าหน้าที่ที่จะมาตรวจงานเป็นครั้งคราว แต่ตอนนี้โรงครัวอยู่กับพื้นดินทำเป็นเพิงหมาแหงนชั่วคราวก่อน

นายวิเชียร ดันเจริญ นำข้าพเจ้าไปที่ห้องแถวห้องพิเศษดังกล่าวแล้ว มองเข้าไปข้างในก็มีเตียงมีที่นอนหมอนมุ้งและโต๊ะทำงานอยู่พร้อม แล้วบอกว่าห้องนี้สำหรับข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็พยักหน้าแต่ในใจนั้นคิดว่าข้าพเจ้ามาอยู่ป่าหรือบ้านกันแน่ ใจข้าพเจ้านั้นอยากอยู่เด่นท่ามากกว่าและถ้าจะห่างจากแควดวงจอบที่มากไปด้วยคนงานและลูกเด็กเล็กแดงที่ติดตามคนงานและ

คนครัวมาอีกจำนวนหนึ่ง เย็นวันนั้นได้เวลาอาหารเย็น สะดวกสบายที่ผู้รับเหมาก่อสร้างทำให้เสร็จ เขามีโรงครัวเย็นวันนั้นรับประทานอาหารเช้าพร้อมหน้า คุณวิเชียร และภริยา กับผู้คุมงานคือ ลูกชายคนโตของคุณวิเชียร และหัวหน้าป่าเจาะปราศัยกันในวงอาหารสร้างความสัมพันธ์กันไป สุดท้ายข้าพเจ้าก็บอกกับคุณวิเชียรว่า “อยากนอนเด้นท์” มาอยู่ป่าอย่างนี้มันอยู่ดีเกินไป ไม่มีรสชาด วันเสาร์อาทิตย์นี้ข้าพเจ้าจะไปกรุงเทพฯ จะเอาเด้นท์มาด้วย จริงๆ แล้วข้าพเจ้าต้องการไปกรุงเทพฯ ด้วยรถประจำทางจากแม่สอดเพียงเอารถไปส่งข้าพเจ้าที่แม่สอดที่อยู่ใกล้ ๒๐ กม. เท่านั้น แต่คุณวิเชียรบอกว่าจะมีรถตู้เข้าทุกอาทิตย์ เพราะคนที่นี่จะไป และคนที่โน่นจะมาพร้อมด้วยเอกสารบางอย่าง และอาหารทั้งสดและแห้ง แต่คราวนี้ขอเลื่อนไปเสาร์ อาทิตย์ก็จริง แต่ข้าพเจ้าต้องเบิกเด้นท์ที่กรมป่าไม้เข้าวันจันทร์ขอเลื่อนกำหนดรถกลับแม่สอด วันจันทร์แทนที่จะเป็นวันอาทิตย์ เพราะรถจะต้องวิ่งทั้งวันอย่างสบาย ๆ ไม่เร่งรีบ แต่เมื่อเราออกรถบายแล้วจึงไปถึงแม่สอดเกือบจะครึ่งคืนเข้าไปแล้วรุ่งเช้าตื่นขึ้นมาข้าพเจ้าก็รู้สึกจุกจิกตื่นต้อออกจากห้องพักมาวางหน้าห้อง แล้วก็เดินออกไปดูทำเลที่น่าจะกางเด้นท์ให้ใกล้ลำห้วยให้ แดดส่องถึง และลมโกรกพอสมควร หัวหน้าคนงานที่ตามมาด้วยซีที่ริมห้วยแล้วว่า “ตรงนั้น คงสบายดี” ข้าพเจ้าจึงแจ้งให้เขารู้ว่าที่บ้านที่พึ่งไปคราวฝนใหญ่ ไม่เพราะอยู่ริมห้วยหรือหรือ “ยามฝนตกหนักน้ำป่ามา” ไม่มีใครชนะอะไรได้ทัน ชีวิตตนเองก็แทบจะเอาไม่รอด อย่าอยู่ริม ห้วยแต่ตั้งอยู่ใกล้ห้วย เพราะมันเย็นใกล้น้ำใช้และลมโกรกดี

ได้ทำเลดีแล้วหัวหน้าคนงานก็กลับไปให้คนงานแบกเอาเด้นท์ และไม่เสียดินที่มากคน อื่น ๆ ก็ห้ามเอาเตียงนอนที่ทำด้วยไม้ไผ่รวก ๆ เรียกว่าแคร่ไม้ไผ่จะถูกต้อง ผ่านววมปูนอนแทน ที่นอนที่ดีเกินไป แล้วก็แคร่ไม้ไผ่อีก ๑ ตัว วางอยู่หน้าเด้นท์ไว้สำหรับนั่งเล่นพักผ่อน

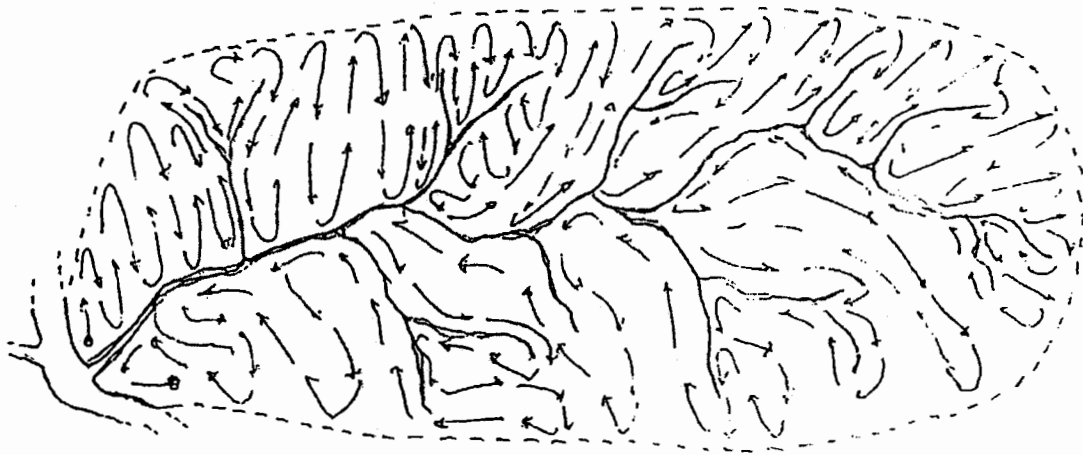
โดยปกติก่อนดำเนินงานใดๆ ต้องออกไปตรวจแนวเขตแปลงที่จะทำไม้ให้แน่นอน ตามแผนที่ปรากฏตามใบอนุญาต มิฉะนั้นอาจจะเลือกไม้ออกไปนอกแปลงตัดฟันจะเสียหายได้ ทั้งตนเองและราชการ รวมทั้งผู้รับทำไม้ด้วยเมื่อแน่ใจ และถากไม้เขียนสีหมายเลขแนวเขตโดยรอบ แล้วจึงเริ่มดำเนินการสำรวจคัดเลือกไม้ประทับตราให้ผู้รับอนุญาตตัดฟันทำไม้ออกโดยการใส่ ตราตัด หมายเลข ๔๙๑

ในกรณีทำไม้สักออกเพื่อเปิดป่าทำที่ดินจัดสรรหรือเป็นที่นิคมประชาสงเคราะห์ไม้ ต้องกานให้ตายไว้ล่วงหน้า ๒ ปี อย่างที่ทำไม้สักสัมปทาน ไม้สักสัมปทานอย่างแต่ก่อนสมัยเมื่อ ๔๐-๕๐ ปีก่อนนั้นสามารถทำได้แต่สมัยนี้ทำไม่ได้ ปล่อยล่องน้ำไปไม้หายหมด เขาจึงเปลี่ยนเป็น ตัดทางรถยนต์เข้าไปชนไม้จากป่ามาโรงเลื่อยหรือหอนไม้ในเมืองกันเลย

กรณีการทำไม้เพื่อเปิดป่าเอาที่ดินจัดสรร เป็นการตัดหมดทั้งไม้เล็กไม้ใหญ่ไม่ต้อง คำนึงถึง “ขนาดตัดฟัน” ที่ว่าไม้สักต้องได้ขนาด ๖ ฟุต ๘ นิ้ว คือประมาณที่ ๑๔๔ ซม. จึงจะ คัดเลือกประทับตราให้ตัดฟันทำไม้ได้ และเมื่อตัดโค่นลงแล้วจะต้องตัดทอนเป็นท่อน ๆ ตาม ความต้องการ ซึ่งเจ้าหน้าที่จะต้องตรวจวัดหมายเหตุทำบัญชีไม้อีกชุดหนึ่ง (คนละชุดกับการคัด เลือกประทับตราให้ตัดฟัน) คราวนี้ต้องตรวจที่ตราตัดหมายเลขเท่าใด ตัดทอนออกได้เป็นกี่ท่อน

ก็ต้องทำบัญชีไว้และให้หมายเลขเรียงลำดับกันไป เช่นไม้ต้น เลขที่ตราตัดหมายเลข ๑ เมื่อโค่นลงและตัดทอนได้ ๔ ท่อน บัญชีคัดเลือกไม้ก็จะจัดว่า หมายเลข ๑ บัญชีทอนเป็นท่อนก็จะเป็นเลขที่ ๑-๒-๓-๔ บัญชีคัดเลือกไม้ เลขที่ ๒ ทอนเป็นท่อนได้ ๓ ท่อน ก็จะเป็นบัญชีตัดทอนหมายเลข ๒ บัญชีทอนเป็นท่อนก็จะได้หมายเลข ๕-๖-๗ ตามลำดับอย่างนี้

การที่จะคัดเลือกหมายไม้ให้ตัดฟันเป็นระเบียบที่ดีไม่ยุ่งยากนั้น สำคัญที่การเดินสำรวจไม้โดยเริ่มจากที่ต่ำไปหาสูง และจากสูงลงมาหาต่ำตามลำดับห้วยโดยไม่เดินข้ามห้วย ถ้าข้ามห้วยเมื่อไรจะหายได้ว่า “ไม่หลงไม้ก็หลงป่า”

การเดินเลือกไม้ป้องกันมิให้หลงไม้และหลงทางรวมทั้งไม่ออกนอกเขตแปลง

เมื่อข้าพเจ้าตรวจวัดประทับตราให้ตัดฟันโค่นล้มลงมาแล้วฝ่ายผู้รับอนุญาตก็จะทอนเป็นท่อน ต้นหนึ่งอาจทอนเป็นท่อนได้ ๒-๓-๔-๕ ท่อนหรือมากกว่า ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่ทางป่าไม้เขตมาตรวจสอบประทับตราทอนไม้ที่ตัดทอนออกเหล่านั้นทำบัญชีใหม่อีก ๑ ชุด แล้ว ผู้รับอนุญาตจึงจะลากไม้ไปรวมกองเป็นกอง ๆ ตามที่กำหนดในใบอนุญาต เรียกว่าหอนไม้ เพื่อรอให้เจ้าหน้าที่อีกชุดหนึ่ง ซึ่งต้องมีไซชุด เลือกลงไม้ชุดทอนไม้ มาตรวจวัดตราภาคหลวงไม้อีกทอดหนึ่ง ซึ่งการจะตรวจวัดประทับตราภาคหลวงจะต้องคำนวณภาคหลวงตามบัญชีชุดทอนไม้ หรือ ถอนต่อได้เท่าไรต้องนำเงินไปวางไว้ก่อน เจ้าหน้าที่จะตรวจวัดประทับตราภาคหลวงได้เพียงเท่าจำนวนเงินที่ผู้รับอนุญาตวางไว้เท่านั้น

การตัดฟันโค่นล้มไม้สักที่ข้าพเจ้าเลือกประทับตราให้ตัดฟันเหล่านี้ เมื่อโค่นล้มลงแล้วจะมีกล้าต้นโพธิ์ ต้นไทรและกล้วยไม้ติดลงมาด้วยเสมอ ถ้าปล่อยทิ้งไว้อย่างนั้นต้นไทร ต้นโพธิ์ และกล้วยไม้ต่าง ๆ เหล่านี้ก็ต้องเหี่ยวแห้งตายแน่นอน ข้าพเจ้ามักจะแกะมันออกจากต้นนำไปเสียบไว้ที่คาคบไม้ที่ยังไม่ได้ตัดโค่น เพื่อมันจะมีชีวิตอยู่ต่อไปส่วนต้นมีพอร์มตีพอที่จะทำสวนถาดได้ ข้าพเจ้าก็จะเอาติดมาที่เดินทวนไหนหยุดงาน หรือตอนเย็น ๆ ข้าพเจ้าก็จะประดิษฐ์สวน

ถาดเอาไว้ ซึ่งจะประกอบด้วยดิน หิน กรวด และทรายที่อยู่ใกล้ ๆ มือเราเพียงซื้อถาดมาอย่างเดียว เมื่อนายวิเชียรได้เห็นที่ข้าพเจ้าทำวันหลังนายวิเชียรก็ซื้อถาดติดรถมาฝากข้าพเจ้าก็เลยทำให้นายวิเชียรสำหรับติดมือไปฝากผู้เกี่ยวข้องด้วยจึงสนุกไปด้วยกัน และเป็นการใช้หนี้ค่าอาหารที่เขาให้ข้าพเจ้ารับประทานฟรีโดยตลอดขณะปฏิบัติงานกับเขาอยู่ถึง ๗ เดือน

การทำไม้ของนายวิเชียรฯ เป็นการทำไม้รูปแบบใหม่ใช้รถลากไม้โดยตรงที่เรียกว่าเรนเจอร์ (Ranger) จึงสะดวกทั้งการลากไม้ เรียงไม้และกับไม้ (กองไม้) ไม้ที่ล้มลงไว้ด้วยกันก็จะคัดไม้ให้เรียงกันได้โดยสะดวกและรวดเร็วกว่าการใช้ช่างเป็นอันมาก

ข้อที่น่ายินดีที่สุดที่ข้าพเจ้าเองเลิกบุหรีมา ๓ ครั้ง ก็เลิกไม่ได้ เมื่อเข้าป่าต้องซื้อติดมือไปอย่างน้อยก็ ๑๐ ซองเสมอ วันนั้นเป็นวันเสาร์หยุดงาน ข้าพเจ้าหลบพวกที่ทำงานเสแสร้งว่าเดินเข้าป่าเพื่อเดินเล่นที่ข้าพเจ้าเคยประพาศจินชิน แต่วันนั้นข้าพเจ้าเดินเข้าไปแม่สอดจากแคมป์บ้านแม่กาษา ประมาณ ๒๐ กม. เพื่อจะหาซื้อขนมและบุหรี รวมทั้งกินก๋วยเตี๋ยวซึ่งเป็นอาหารคันจำเจได้ดีเมื่อข้าพเจ้าซื้อขนมและรับประทานก๋วยเตี๋ยวน้ำต้มยำแล้วจะเดินทางกลับจึงแวะไปร้านขายบุหรี เมื่อผ่านร้านขายหนังสือได้เห็นหนังสือพิมพ์จั่วหัวไม่ว่า “รง.ยาสูบขึ้นราคาบุหรีอีก” และบรรทัดรองลงมาอ่านได้ว่า “รัฐบาลตรึงราคาของไม่ยอมให้ขึ้นราคาเด็ดขาด” ข้าพเจ้าหันกลับ “ไม่ซื้อแล้วบุหรี” เพราะหมั้นไส้โรงงานยาสูบ รัฐบาลกำลังจะตรึงราคาไม่ให้ใครขึ้นราคาของในท้องตลาด แต่โรงงานยาสูบกลับขึ้นราคาบุหรีข้าพเจ้าเพียงคนเดียวเลิกสูบบุหรีไม่ได้ทำให้โรงงานยาสูบกระทบกระเทือนแต่อย่างใด แต่ด้วยความสนใจในอารมย์เท่านั้นที่ทำให้ข้าพเจ้าเลิกบุหรีได้ ข้าพเจ้าตั้งใจจะไปซื้อบุหรีแต่กลับไปเลิกบุหรีได้ด้วยประการฉะนี้ ข้าพเจ้ากลับไปถึงแคมป์ในป่าด้วยแรงบรรดาใจที่ตีตมต่ำไปด้วยความภาคภูมิใจในตัวเอง

เสร็จงานที่ป่าบ้านแม่กาษา ข้าพเจ้าก็ทำสรุปผลงานส่งกองโครงการ กรมป่าไม้ ทันใดข้าพเจ้าก็ได้รับคำสั่งจากกรมป่าไม้ ให้ไปดำรงตำแหน่งหัวหน้างานจัดการป่าไม้สำนักงานป่าไม้เขตเชียงราย มีฐานะเป็นแผนก ๆ หนึ่งในหลาย ๆ แผนกในสำนักงานป่าไม้เขตคือ แผนกธุรการ แผนกป้องกันปราบปราม แผนกจัดการป่าไม้ แผนกสงวนป่า แผนกธุรการและแผนกอนุญาต

หัวหน้างานจัดการป่าไม้ สำนักงานป่าไม้เขตเชียงราย

(๒๕๑๘-๒๕๒๒)

อำนาจหน้าที่ของงานจัดการป่าไม้ รับผิดชอบในการวางโครงการบริหารจัดการ และควบคุมคุ้มครองให้เป็นไปตามการอนุญาตภายในเขตเชียงรายคือจังหวัดเชียงรายและจังหวัดพะเยาโดยควบคุมให้เป็นไปตามกฎหมายและนโยบายเป็นสำคัญสำหรับป่าไม้และโรงงานแปรรูปไม้โดยนายบุญส่ง สรรพศรี เพื่อนนักเรียนเตรียมอุดมศึกษาแม่ใจดำรงตำแหน่งป่าไม้เขตแทนนายพร้อมพนัสธาดาที่เกษียณอายุราชการออกไป

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดชายแดนที่มีอาณาเขตติดต่อกับสหภาพพม่า และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวทางทิศเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ ประกอบไปด้วยอำเภอ ๑๒ อำเภอ และ สีกิ่งอำเภอ สมัยนั้นจังหวัดเชียงรายเป็นหนึ่งในหลาย ๆ จังหวัดที่มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) ปฏิบัติงานในลักษณะ “ป่าล้อมเมือง” หลายต่อหลายพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองไม่อาจเข้าไปปฏิบัติงานได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลกันดาร

ขณะเดินทางไปรับงาน “หัวหน้างานจัดการป่าไม้สำนักงานป่าไม้เขตเชียงราย” ข้าพเจ้ายังเป็นข้าราชการชั้นโท แต่เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ๒๕๑๘ ทางกรมได้ปรับระดับให้ข้าพเจ้าเป็นระดับ ๔ แล้วปรับอีกที่เป็นระดับ ๕ เมื่อ ๒๐ มกราคม ๒๕๒๐ เข้าเกณฑ์ตามผลการวิเคราะห์ตำแหน่ง

เริ่มแรกที่ไปถึงเชียงราย ข้าพเจ้าต้องแต่งชุดขาวไปในงานพระราชทานเพลิงศพทหารและประชาชนที่เสียชีวิตเนื่องในการป้องกันปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ รวมด้วยกันถึง ๑๗ ศพ ที่อำเภอแม่สรวย สมัยนั้นผู้ว่าราชการประหยัด สมานมิตรผู้ที่ไปร่ำเรียนวิชาพัฒนนาชบพจากประเทศฟิลิปปินส์และกลับมาก่อนที่ข้าพเจ้าจะสำเร็จจากวิทยาลัยวนศาสตร์ฟิลิปปินส์

ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย นายประหยัด สมานมิตร ได้วางแผนต่อผู้ “พรรคคอมมิวนิสต์” (พคท.) อย่างชนิดที่เรียกว่า “ตาต่อตาฟันต่อฟัน” อยู่เสมอจนกระทั่งฝ่าย ผกค. ต้องวางแผนฆ่า โดยล่อให้เห็นว่ามี พคท. กลับใจจะเข้ามาบดหัวหลายคน ขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดด้วยตนเองไปรับด้วย ความที่อยากจะให้เขากลับใจและมีผู้จ่านจะกลับใจออกอุบายว่ากลัวทางฝ่ายปกครองจะฆ่า จึงขอให้ผู้ว่าฯ ไปรับตัวในเขตยึดครองคอมมิวนิสต์ ท่านผู้ว่าฯ ประหยัดเกิดช้ำใจเดินทางไปรับ เหมือน “เสือถูกลวงไปเข้าบ่วงพราน” ถูกประหารด้วยการล้อมยิงเสียชีวิตทันที พร้อมเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองอีก ๒ คน หมู่บ้านดังกล่าวภายหลังตั้งชื่อว่าหมู่บ้าน “สมานมิตร”

การปฏิบัติหน้าที่ราชการของฝ่ายป่าไม้ก็มีอันเป็นเหมือนกันคือหลายต่อหลายพื้นที่เข้าไปปฏิบัติงานไม่ได้ ทางฝ่ายบ้านเมืองใช้วิธีแย่งชิงประชาชนมิให้ตกไปอยู่ฝ่ายศัตรู โดยการจัดอบรม “ลูกเสือชาวบ้าน” ตามพระราชดำริโดยมีพันตำรวจเอกหริน หงษ์สกุล เป็นผู้อำนวยการ

ใหญ่ข้าพเจ้าเองก็สมัครเข้าอบรมลูกเสือชาวบ้าน พร้อมกับเพื่อนข้าราชการทั้งที่ป่าไม้เขต และหน่วยงานอื่นเข้าร่วมอบรมด้วยเพื่อแก่นโยบายคอมมิวนิสต์ที่ว่า “ป่าล้อมเมือง” เราจึงต้องทำเรื่อง “เมืองล้อมป่า”

เมื่อสภาพพื้นที่ป่าถูก ผกค ยึดครองเป็นจำนวนมากที่เจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้าไปไม่ได้ พ่อค้าก็เข้าไม่ได้ เพราะถ้าเข้าไปทำป่าไม้ในเขตนั้น เข้าๆ ออกๆ เขาก็จะสั่งให้เอาเสบียงอาหาร ไปส่งให้เขา ทางเราจึงระงับการทำป่าไม้ในหลายท้องที่งานราชการจึงน้อยลง ข้าพเจ้าจึงได้สมัครไปฝึกอบรม หรือศึกษา “การประชาสัมพันธ์ฝ่ายอำนาจการ” ซึ่งมีเวลาฝึกถึง ๖ เดือน และไปดูงาน ฝึกงานทางภาคใต้แล้วเลยออกไปดูงาน การประชาสัมพันธ์ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ทันทึที่เรียนการประชาสัมพันธ์จบกลับมาแล้ว ข้าพเจ้าจึงมีหน้าที่เพิ่มขึ้นอีก ตำแหน่งหนึ่งคือ ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงาน คือ ป่าไม้เขตเชียงราย และเริ่มจัดรายการวิทยุกระจายเสียงที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงรายได้ชื่อรายการว่า “ไพรพิทักษ์” หมายถึงการรักษาป่า โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ ส่งเสริม เผยแพร่ โฆษณา ประชาสัมพันธ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ น้ำ สัตว์ป่า และส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม อันเป็นรายการวิทยุที่จัดทำต่อเนื่องมาจนบัดนี้กว่า ๒๗ ปี แล้วแม้ราชการจะย้ายข้าพเจ้าไป ณ จังหวัดใด ข้าพเจ้าก็จะไปทำที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ที่อยู่ ณ จังหวัดนั้น

การจัดรายการวิทยุกระจายเสียง โดยปกติผู้จัดการรายการ หรือผู้ดำเนินรายการจะต้องผ่านการทดสอบผู้ประกาศแล้ว และผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรเจ้าหน้าที่รายการวิทยุเสียก่อนจึงจะจัดรายการหรือดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียงได้ คือต้องมีใบอนุญาต ๒ ใบ ดังกล่าวนั้นจึงจะดำเนินรายการได้ แต่มีข้อยกเว้นหากข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่รัฐจัดให้หน่วยงานของตน ได้รับการผ่อนผันให้ทำได้ สำหรับข้าพเจ้าเป็นเจ้าหน้าที่รัฐทำให้กับหน่วยราชการของตน เขาจึงให้เวลาครึ่งชั่วโมงในเช้าวันอาทิตย์และเมื่อข้าพเจ้าเกษียณอายุราชการแล้ว รายการไพรพิทักษ์เป็นรายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ดีรายการหนึ่ง แต่ไม่มีใครสามารถรับเอาไปได้ ข้าพเจ้าจึงต้องนำออกมาจากกรมป่าไม้ด้วยโดยหวังว่าสักวันหนึ่งคงจะมีใครสักคนมารับไปทำ รายการไพรพิทักษ์จึงกลายเป็นรายการของข้าพเจ้าโดยปริยาย และข้าพเจ้าก็ต้องใช้เวลาที่แต่เดิมให้เปล่า ต้องเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรเจ้าหน้าที่ รายการวิทยุกระจายเสียง และสมัครเข้าทดสอบผู้ประกาศ ผ่านขั้นตอนเหล่านี้ไปแล้วข้าพเจ้าก็ได้เป็นนักจัดรายการวิทยุกระจายเสียงได้อย่างสมภาคภูมิ และเติบโตในวงการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้เป็นกรรมการบริหารและเลขาธิการสมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ในระยะเวลา ๑๔ ปี (จัดรายการ ๒๗ ปี) นอกจากนั้นยังได้รับเกียรติเป็นกรรมการทดสอบผู้ประกาศของกรมประชาสัมพันธ์ ๑ ใน ๑๑ คน ซึ่งได้แก่ กรรมการจากราชบัณฑิตยสถาน ๑ กรรมการจากสำนักงานคณะกรรมการเอกลักษณ์แห่งชาติ ๑ กรรมการจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๑ กรรมการจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๑ กรรมการจากสมาคมนักวิทยุ และโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ๑ คือข้าพเจ้าเอง นอกนั้นเป็นกรรมการจากผู้

อำนาจการกองงานวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์และผู้เชี่ยวชาญ เป็นประธานกรรมการ นอกจากนั้น ทุกวันเสาร์ที่ ๓ ของทุกเดือน สมาคมฯ ยังได้จัดการฝึกอบรม “แบบติวเข้ม” ให้สมาชิก ที่จะเข้าไปทดสอบผู้ประกาศข่าวเจ้าจึงได้เป็นครูฝึกติวเข้มอีกตำแหน่งหนึ่ง

ราชการอีกอย่างหนึ่งที่น่าจะกล่าวไว้ ก็คือการตรวจวัดคำนวณค่าภาคหลวง ตรวจสอบและประทับตราค่าภาคหลวงไม้พิน โรงบ่มไบยาสูบที่เชียงรายส่วนใหญ่อยู่ในเครือบริษัท เทพนม จำกัด ซึ่งมีนายณรงค์ วงศ์วรรณ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวง และอดีตรองนายกรัฐมนตรี หลายสมัย เป็นประธานบริษัท และเป็นเจ้าของกิจการ ข้าพเจ้าได้ออกไปตรวจสอบคำนวณค่าภาคหลวงหลายครั้ง แต่ทุกครั้งเมื่อตรวจวัดคำนวณค่าภาคหลวงได้เป็นเงินเท่าใดก็จะต้องให้ผู้รับอนุญาตนำเงินค่าภาคหลวงไปวางไว้ก่อนแล้วจึงจะมีเจ้าหน้าที่ ซึ่งไม่ใช่คนไปตรวจวัดคำนวณค่าภาคหลวงไปติดตราค่าภาคหลวงต่อไป ที่กำหนดระเบียบปฏิบัติไว้เช่นนี้ ก็เพื่อการพลัดเปลี่ยนกันออกทำงานท้องที่ และเป็นการตรวจสอบซึ่งกัน และกันอีกโสดหนึ่งด้วย

การตรวจวัดประทับตราภาคหลวงนั้น ท่านให้กองไม้พินไว้ให้สูง ๑ เมตร ยาวไปเท่าไรก็ได้ ไม้พินมีขนาดยาว ๕๐ ซม. หาปริมาตรได้โดยสูตร กว้าง x ยาว x สูง เป็นต้นว่า กว้าง ๕๐ ซม. สูง ๑ เมตร และยาว ๒๐ เมตร จะเท่ากับ $0.5 \times 1 \times 20 = 10$ ลบ.ม. ทั้งนี้โดยเจ้าของจะต้องตรวจวัดประเมินค่าภาคหลวงไว้ นำเงินไปชำระเท่าจำนวนที่ตรวจวัดได้ก่อน เจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็จะออกไปตรวจวัดประทับตราภาคหลวงให้ในภายหลัง

เนื่องจากการที่ผกค.(ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์) ลอบเข้ามา ก่อการร้ายเนื่อง ๆ เป็นเหตุให้ทางราชการต้องตอบโต้ โดยเฉพาะนโยบาย “ป่าล้อมเมือง” วิธีการของรัฐบาลได้รวมข้าราชการพลเรือน ตำรวจ และทหาร ที่เรียกว่า พตท. จัดตั้งเป็นองค์การเพื่อต่อสู้และต่อต้าน ผกค. และ พตท. ที่เรียกว่า “กอ.รมน” โดยได้ระดมกันมาฝึกให้เกิดสำนึกที่จะต้านทานการแทรกแซงของคอมมิวนิสต์ ซึ่งทางราชการได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ไปรับการฝึกอบรมตามหลักสูตรหลัก ให้รู้จักคอมมิวนิสต์เสียก่อนเป็นเวลาเจ็ดวัน และถ้าจะร่วมมือกันต่อสู้และต่อต้านการแทรกซึมของคอมมิวนิสต์ จะต้องฝึกเป็นวิทยากรอีก ๑๕ วัน ข้าพเจ้าได้เข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรทั้งสองนั้น แต่ทางด้านวิทยากร ข้าพเจ้าเข้าอบรมการต่อสู้คอมมิวนิสต์ในวิชา “การปลุกระดมของคอมมิวนิสต์และการต่อสู้” เขาปลุกระดมคนของเราอย่างไร เราก็จะฝึกคนของเราต่อต้านเขาให้ได้ทุกรูปแบบเช่นเดียวกันเพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ให้ได้

การต่อสู้อย่างย่อ ๆ การฝึกอบรมตามหลักสูตรหลักคอมมิวนิสต์ หรือพรรคคอมมิวนิสต์ (พคท.) หรือผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ (ผกค.) นั้น ต้องการฝึกอบรมตามหลักสูตรนี้มีกำหนด ๗ วัน อันนี้เนื้อหา “รู้เขา รู้เรา” เอามาปรับปรุงพัฒนาคนและชุมชนของเราให้สู้เขาได้ นโยบายของเขา “เอาป่าล้อมเมือง” โดยเขาจะว่าสร้างกำลังครุฑจากประชาชนตามชนบทที่ห่างไกลให้เป็นพวกเขา แข็งข้อต่อรัฐบาล ยุให้เกลียดชังคนในเมือง ข้าราชการ และผู้บริหารประเทศโดยการแบ่งแยกผู้คนเป็น “ซ้ายเป็นขวา” เป็น “คักคินา เป็นข้าเป็นไพร่” ด้วยปรัชญาเป็นกลอนสอนใจว่า “เมื่อยันหยัดต่อสู้ผู้กดขี่ ประชาชนยอมมีชีวิตใหม่เมื่อต้อง

ฟ้าสีทองผ่องอำไพ ประชาชนย่อมเป็นใหญ่ในแผ่นดิน” ปลุกระดมมวลชนตามชนบทให้เป็นปฏิปักษ์ต่อข้าราชการ และรัฐบาล

ฝ่ายเราจึงต้องแก้ด้วยวิธี “รู้เขา รู้เรา” ดังกล่าวแล้ว และแก้เกมปรัชญาของเขา “เมื่อยืนหยัดต่อสู้ผู้รุกราน ประชาชนย่อมต้องการชีวิตใหม่ เมื่อท้องฟ้าสีทองผ่องอำไพ ประชาชนจะลุกขึ้นไล่ภัยแผ่นดิน” อีกอย่างยุทธศาสตร์ของเขาเป็นบทท่องจำง่าย ๆ คือ “เองมา ข้ามุด เองหยุด ข้าแห่ย์ เองแย่ข้าตี เองหนี ข้าตาม” เราก็แก้ยุทธศาสตร์นี้ด้วยวิธี “เองมา ข้าค้น เองปน ข้าแยก เองแตก ข้าตอก เองออก ข้าพัฒนา” ด้วยการสอนประชาชนว่า “อันเสาทินแปดศอกตอกเป็นหลัก คนไปผลักมาผลัก เสายังไหว คนเหมือนกันยุแห่ย์แส่เข้าไปที่รักใคร่ก็มักแยกจนแตกกัน” แล้วสอนให้ระลึกถึงวัฒนธรรมวิถีชีวิตไทยของเราด้วยคำว่า “บ้าน” บ้านไทย “มีรัก มีน้ำใจ มีอภัย มีกรุณา” ย่อมดีกว่าบ้านคอมมิวนิสต์ที่จะต้องอยู่กันอย่าง “คอมมูน” คืออยู่กันอย่างเป็น “ค่ายกักกัน” มองไปทางไหนก็ไม่คุ้นเคยกันมาก่อนซักคน กับบ้านที่เป็นเครือญาติพี่น้องด้วยกันทั้งนั้น อย่างบ้านไทยที่มีแต่ “รัก น้ำใจ อภัย กรุณา”

ที่ใหญ่หลวงคือ คอมมิวนิสต์ เป็นระบบสังคมนิยมที่ต้องล้มล้างรัฐบาลเก่า และสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เขาเรียกว่า “พวกศักดินา” เขาหาว่า รัฐบาล ข้าราชการ โกงกิน รีดไถ (ซึ่งมีแต่น้อยแต่เขาเหมาเอาทั้งหมด) เราก็ต้องมาปราบข้าราชการด้วยกลอนจำง่าย ๆ ที่ว่า “ไม่โกงกินรีดไถไม่รังแก ไม่ตอแยฉ้อราษฎ์และบังหลวง ไม่แสวงหาประโยชน์อื่นทั้งปวงแล้ว เป็นห่วงประชาชีมิวินัย”

วิธีการปราบคอมมิวนิสต์ มิได้มุ่งจะโจมตีด้วยอาวุธแต่อย่างเดียว การสร้างงานการเมือง “เอาน้ำดีไปไล่ น้ำเสีย” ก็ต้องทำจุดใดเขาใช้กำลังเราก็ต้องนำกำลังเข้าไปจุดใดเขาใช้ งานการเมืองปลุกระดมให้คนหลงผิดเป็นปฏิปักษ์ต่อราชการและรัฐบาล เราก็ต้องเข้าไปปลุกระดมให้เขาไม่หลงผิดและพัฒนาพื้นที่ที่เขาอยู่ติงติได้ก็จะโอนอ่อนผ่อนตาม โดยเฉพาะข้าราชการผู้ใหญ่บ้าน กำนันต้องใช้ “ธรรมเป็นอำนาจ” อย่าใช้อำนาจเป็นธรรมเขาใช้ “ป่าล้อมเมือง” เราใช้ “เมืองล้อมป่า” ด้วยวิธีพัฒนาหมู่บ้านและจัดตั้ง “หมู่บ้านสู้รบ” ให้ป้องกันตนเองให้ได้สมัยนั้นคอมมิวนิสต์เป็นฝ่ายได้เปรียบแทบจะทุกประเทศ ญวน ลาว เขมร จนในที่สุดคอมมิวนิสต์ยึดครองได้ในปี ๒๕๑๘ เมื่อสหรัฐอเมริกาอ่อนล้าด้วยประชาชนในประเทศเอือมระอา กับสงครามยืดเยื้อในอินโดจีน แต่เรายังรักษาบ้านเมืองให้เป็น “ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์พระประมุข” อยู่ได้เพราะบ้านไทย “มีรัก มีน้ำใจ มีอภัย มีกรุณา” อันเป็นสมบัติเอกลักษณ์ไทย “ที่เราไม่ได้ต่อสู้กับศัตรู” ภายนอกคือคอมมิวนิสต์ แต่เราต่อสู้กับ “ศัตรูภายใน” คือความยากจนและการ “โกงกินรีดไถรังแกราษฎ์” ด้วยตามบทกลอนต่อไปนี้ “มันแอบร่างพรางอยู่ในหมู่ทหาร มันประพุดคือหังการพาลทยาบใหญ่ มันแอบร่างในหมู่ ตำรวจไทย มันรีดไถข่มขู่ราษฎ์ มันซ่อนตัวในหมู่ นายอำเภอ มันแกล้งเปลอนักพนนมันตั้งบ่อน มันซ่อนตัวในหมู่ สรรพากร มันชอกชอนภาชีเข้ากระเป๋าดนมันหมกอยู่หมู่คนสร้างทางหลวง มัน

หลอกหลวง ตวงน้ำมันขายกันปน มันหมกอยู่หมูนักพัฒนาชุมชน มันแสกนกลพัฒนาแน่แต่ท้อง
ตัว มันหลบอยู่ในหมู่พวกป่าไม้ มันชั่วร้ายตัดตะไม้ละชั่ว มันแทรกอยู่หมู่ที่ดินกินกันนิ้ว มันทำชั่ว
เช่นออกโฉนดปลอม มันแฝงตัวอยู่ทุกหน่วยราชการ มันล้างผลาญชาติไทย จนฝ่ายคอม มันรุก
ล้ำเข้ามาอย่าได้ยอม เรามาพร้อมยื่นหยัดกำจัดมัน มันชื่อว่าทรชนคนลิมชาติ มันลิมศาสนา
กษัตริย์ได้ใจมหันต์ลุกขึ้นเกิดพี่น้องต้องร่วมกันกำจัดมันให้สิ้นแผ่นดินไทย”

เพลงที่นับว่านำมาเป็นหลักปรัชญา ต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ได้ดีที่สุดก็คือบทเพลง
พระราชนิพนธ์ “ความฝันอันสูงสุด” และเป็นขวัญกำลังใจอย่างเยี่ยมยอดที่ใช้กันอยู่จนเป็น
รูปธรรมและสร้างกำลังใจให้กล้าแข็งในการต่อสู้ด้วยเห็นว่าการตายเป็นของธรรมดา ถ้าจะตาย
ควรให้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองตามบทพระราชนิพนธ์สั้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ว่า “เห็นกันอยู่เมื่อเช้าส่ายตาย ส่ายอยู่สุขสบายบ้ายม้วย
เย็นยังรื่นเรียงกายพร้อมญาติอยู่มา ค่าเล่นกับลูกด้วยดีกม้วยอาลัย”

การฝึกอบรมหลักสูตรวิทยากร กอ.รมน

การฝึกอบรมหลักสูตรนี้ มีการฝึกที่ค่ายพิเศษแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี มีกำหนด
ทั้งกลางวันกลางคืน ๑๕ วัน อันเป็นการฝึกเร่งด่วนเพื่อออกปฏิบัติการ ทั้งหมดทั้งสิ้นฝึกหลัก
สูตรนี้มีทั้งหมด ๑๔ รุ่น ๆ ละ ประมาณ ๖๐ คน จึงรวมพลเรือน ตำรวจ ทหาร และประชาชน
ที่เป็นวิทยากรต่อสู้กับ พตท.หรือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจำนวน ๙๖๐ คน (ทั้งหญิง
และชาย)

การฝึกตามหลักสูตรวิทยากรนี้แบ่งออกเป็น ๒ วิชาใหญ่ๆ ได้แก่วิชา

๑. การพัฒนาบุคลิกภาพและการพูดในที่ชุมชน ทั้งนี้โดยวิธีการต่อสู้ที่พัฒนามาจาก
“การปลุกระดมของคอมมิวนิสต์” เองที่ลักลอบเข้ามาปลุกระดมโฆษณาชวนเชื่อ เป็นการตอบ
โต้แบบเกลือกจิ้มเกลือก ซึ่งผู้สำเร็จไปแล้วจะออกไปเป็นนักต่อสู้คอมมิวนิสต์ด้วยการปลุกระดม
เอาชนะคอมมิวนิสต์

๒. วิชาว่าด้วย การปลุกระดมมวลชนของคอมมิวนิสต์และแนวทางตอบโต้ อันเป็น
วิชาหลักที่ว่าด้วยรายละเอียดของวิชาว่าด้วยคอมมิวนิสต์และการตอบโต้ ที่ส่วนใหญ่เป็น
ประสบการณ์จากกองทัพต่างๆ ที่กำลังต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะกองทัพภาคที่ ๒ ส่วน
หน้าที่ รองแม่ทัพพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตรงตามแผนยุทธการที่
ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์อ่อนล้าลงเป็นอันมาก และเพลิงพลัมฝ่ายรัฐบาลในทุกสมรภูมิโดยมี
เนื้อหาวิชาดังนี้

การฝึกอบรมการพัฒนาบุคลิกภาพและการพูดในที่ชุมชน

๑. การพัฒนาบุคลิกภาพและการพูดในที่ชุมชน ทั้งนี้โดยวิธีการต่อสู้ที่พัฒนามาจาก
“การปลุกระดมของคอมมิวนิสต์” เองที่ลักลอบเข้ามาปลุกระดมโฆษณาชวนเชื่อ เป็นการตอบ

โต้แบบเกลือกจิ้มเกลือก ซึ่งผู้สำเร็จไปแล้วจะออกไปเป็นนักต่อสู้คอมมิวนิสต์ด้วยการปลุกระดม เอาชนะคอมมิวนิสต์

๒. วิชาว่าด้วย การปลุกระดมมวลชนของคอมมิวนิสต์และแนวทางตอบโต้ อันเป็น วิชาหลักที่ว่าด้วยรายละเอียดของวิชาว่าด้วยคอมมิวนิสต์และการตอบโต้ ที่ส่วนใหญ่เป็น ประสบการณ์จากกองทัพต่างๆ ที่กำลังต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะกองทัพภาคที่ ๒ ส่วน หน้าที่ รองแม่ทัพพลเอกเปรม ตินสุลานนท์ ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตรงตามแผนยุทธการที่ ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์อ่อนล้าลงเป็นอันมาก และเปลื้องพลัมฝ่ายรัฐบาลให้ทุกสมรภูมิ

การที่ได้ฝึกอบรมหลักสูตรต่อต้านคอมมิวนิสต์ทั้งสองหลักสูตร ซึ่งต้องฝึกหนักทางด้าน “การพัฒนาบุคลิกภาพ และการพูดในที่ชุมชน” เพื่อออกปฏิบัติการให้ได้โดยด่วน โดย พื้นฐานอาจจับเอาหลักโดยย่อของการศึกษานี้ได้ดังนี้ “ภาษาไทยเยี่ยม เตรียมตัวพร้อม- ซ้อมให้ดี-ท่าที่ต้องสง่า วางสีหน้าสุขุม-ทักที่ประชุมอย่าวกวน-เริ่มต้นให้โน้มน้าว เรื่อง ยาวๆ ตัดให้กระชับ-ดาจ้วงจับที่ผู้ฟัง-เสียงดังปรับให้พอดี-อย่าให้มีเอ้ออ้า!-ดูเวลาให้พอ ครบ-สรุปจบให้จับใจ-จากไปให้เขาคิดถึง”

สาระของการเรียนรู้ตามหลักสูตร

(การปลุกระดมมวลชนของคอมมิวนิสต์และการตอบโต้)

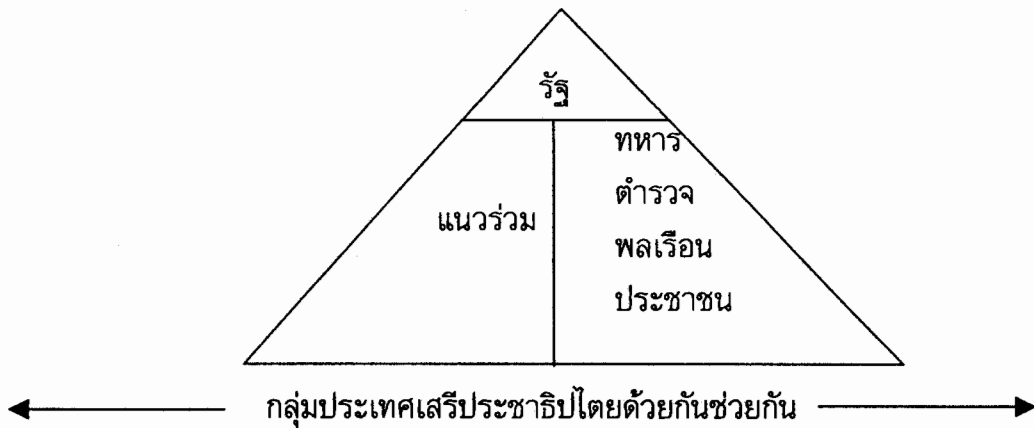
การฝึกอบรมเริ่มต้นจากการทบทวนวิชา

ความมั่นคงของชาติ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และการทหาร ที่ได้รับการฝึก ๑๕ วัน ครั้งก่อนเรียกว่า วิชาหลัก ที่ต้องการเรียนรู้เพื่อรู้เขา เขาทำอย่างไรกับเรา ส่วนวิชาที่จะกล่าว ต่อไปนี้ เป็นหลักสูตรวิทยากร เพื่อนำความรู้เอาไปสู้กับเขาและต้องสู้เพื่อเอาชนะแพ้ไม่ได้ ที่เมื่อผ่าน ขั้นตอนของการฝึก “พัฒนาบุคลิกภาพและการพูดในที่ชุมชน” เสร็จแล้ว จึงจะเน้นหนักวิชาที่ลง ทะเบียนไว้ที่แบ่งกันออกไปถึง ๕ วิชา

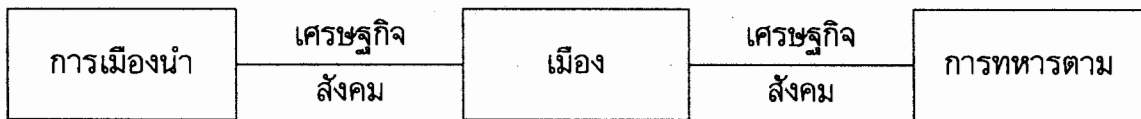
๑. วิชาความมั่นคงของชาติ
๒. วิชาสังคมประชาธิปไตย
๓. วิชายุทธศาสตร์และยุทธวิธี
๔. วิชาการปลุกระดมมวลชนของคอมมิวนิสต์และการตอบโต้
๕. วิชาการเอาชนะคอมมิวนิสต์

ข้าพเจ้าลงทะเบียนเรียนวิชาที่ (๔) วิชาการปลุกระดมมวลชนของคอมมิวนิสต์และ การตอบโต้ โดยจัดวางแผนผังสงครามโดยย่อไว้ตามแผนผังข้างล่างนี้

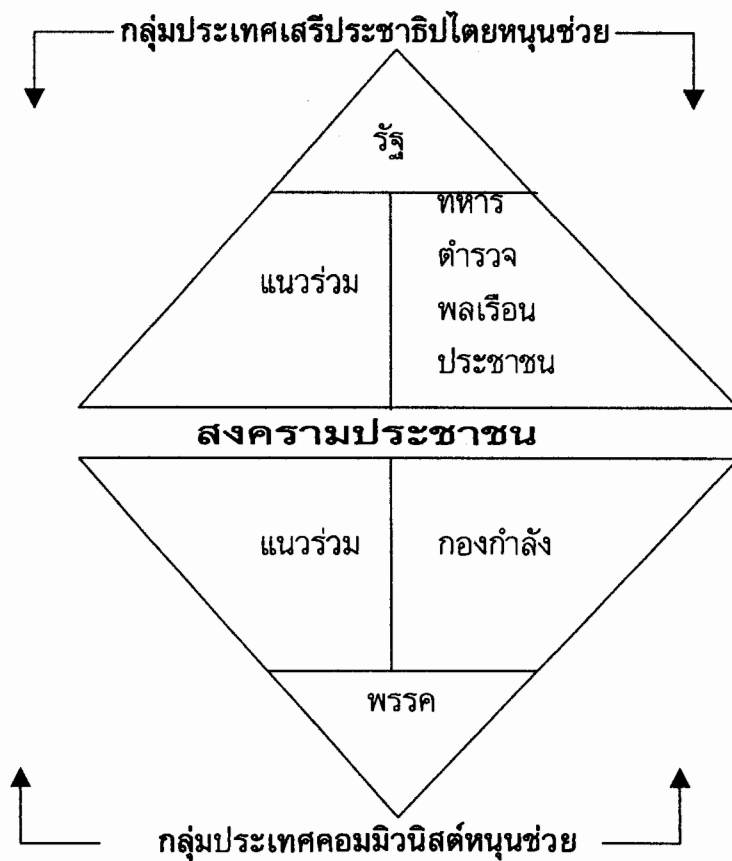
(๑) ฝั่งกำลัง

(๒) ฝั่งนโยบาย

(๓) ฝั่งการต่อสู้

การต่อสู้ เริ่มต้นจากการออกไปปลุกระดมมวลชนตามชนบทและในป่า ที่ฝ่ายตรงข้ามทำสงคราม "ป่าล้อมเมือง" โดยปลุกระดมแย่งชิงประชาชนเอาไปเป็นพวก คือปลุกระดมให้เกลียดชังเจ้าหน้าที่รัฐ ตำรวจ ทหาร และรัฐบาลอยู่ก่อนแล้ว ตามป่าเขาและชนบท นอกเมืองให้กลับมาเข้าใจรัฐบาล โดยวิธีการพัฒนาความสัมพันธ์อันดีและเสริมความเข้าใจอันถูกต้องอย่าหลงเชื่อ อย่าหลงผิดไปเป็นพวกเขา ทำให้ประชาชนกลับใจมาเป็นแนวร่วมกับฝ่ายรัฐบาลเป็นอันมาก นับว่าได้ผลดี

บทเพลง กลอนต่าง ๆ ช่วยได้มากในการปลุกระดม แล้วจัดตั้งให้เป็นกองกำลังอาสาสมัคร สร้างความมั่นคงให้กับฝ่ายเราและพัฒนาสังคมไทยไปพร้อมกัน ทำให้ชาวบ้านอยู่ดีกินดี มีความสุข จึงไม่ต้องการจะไปเป็นคอมมิวนิสต์ตามที่เขาลักลอบเข้ามาปลุกระดมมวลชนยกตัวอย่างมาพอเป็นสังเขป ดังต่อไปนี้

๑. ปลุกระดมให้...ไม่หลงเชื่อในการปลุกระดมของคอมมิวนิสต์

อันเสาทิน แปรคอก ตอกเป็นหลัก คนไปผลัก มาผลัก เสายังไหว
คนเหมือนกัน ยุแห่ย์ แสเข้าไป ที่รักใคร่ ก็มักแยก จนแตกกัน

ลั่นเกล้าฯ ร. ๕

๒. ปลุกระดมให้...ไม่กลัวตาย เสียสละเพื่อชาติ

เห็นกันอยู่เมื่อเช้า	สลายตาย
สลายยังสุขสบาย	บ้ายม้วย
เย็นยังรื่นเริงกาย	พร้อมญาติ อยู่เนา
ค่าเล่นกับลูกด้วย	ดึกม้วยอาลัย

ลั่นเกล้าฯ ร. ๕

๓. ปลุกระดมให้...ได้คิด และพร้อมเสียสละเพื่อชาติ

เสียงปึงปึง ดังแว่ว แสบแก้วหู	เครื่องบินจู่ โจมตี จุดที่หมาย
เสียงระเบิด กึกก้อง จ้องทำลาย	ถล่มหลาย ชีวิต ให้ปลิดปลง
ท้องฟ้ามี สีแดง ดังแฝงเลือด	สงครามเดือด ลูกหลาน ด้วยความหลง
ลัทธิโลก แย่งกัน ไม่นั่นคง	เลือดนอง ซาบซ่าน ประหารกัน
เสียงครวญคร่ำ พร่ำหมอง จากผองราษฎร์ ชวนอนาถ เวทนา คราโคกคัลย์	
บ้านช่องเคย ครองสุข อยู่ทุกวัน	มามีอัน เป็นไป บ้านไม่มี
เสียงลูกน้อย ละห้อยทวล ครวญหาพ่อ	แม่พนอ ปลอดภัย ให้สุขศรี
พ่อเขาไป รบทัพ ชับไพร	อย่าโคกภัย ลูกรัก แม่หักใจ

ไอ้ญวน ลาว ชาวเขมร ยามเข็ญชุก
บ้านไม่มี พี่น้องหาย กระจายไกล
อุทาหรณ์ วอนไทย จงได้คิด
อย่าหลงรัก ชักแดง เข้าแฝงกลาง

จะหาสุขชีวิตที่ไหนได้
สักเมื่อไร รอยเศร้า จะเบาลง
อยากได้สิทธิ์เสรี ไม่มีหมาง
แดงจะร้าง ลืมสูญ ตระกูลไทย

คำสิงห์ ญาติสมบูรณ
ขอนแก่น

๔. ปลุกระดมให้...ได้คิดและพร้อมที่จะเสียสละเพื่อชาติ

คอมมิวนิสต์ คิดย้าย ทำลายชาติ
รู้จักเขา เราจะได้ ไว้รบรา
ความขยัน ชั้นแข็ง สามัคคี
คอมมิวนิสต์ ผิดคาด พินาศปน
ที่เป็นไทย ขอให้ ได้ยังคิด
ขอให้มามอบตัวเล็กมัวเมา
เมื่อชาติอื่นคิดหมาย ทำลายชาติ
มอบชาติไทยให้เขา เอาไปครอง

อย่าประมาท ผองไทย ได้ศึกษา
แล้วรู้เขา เอามา ปรับปรุงตน
รวมกลุ่มกัน ต่อตี ทุกแห่งหน
โล่มันไป ให้ฟัน แผ่นดินเรา
ว่าหลงผิด เพราะคำลวง แกล้งท้วงเขา
พี่น้องเรา มาช่วยสร้างแผ่นดินทอง
โยมาขลาด บ่อนทำลายให้ไทยหมอง
ขอพี่น้องร่วมสู้เขาเราชาติไทย

๕. ปลุกระดมให้...ได้คิด และเสียสละอีกแบบหนึ่ง

ใบที่หก อย่าตกใจ ไทยรอดแน่
สามัคคี ไม่เสื่อมคลอน ถอนทำลาย
ทั้งชั้นดอย ลอยห้วย ช่วยชาติสู้
สู้กับเขา ไม่ประหวั่น ไม่พรันพรึง
ที่เป็นไทย รอไว้ ให้โอกาส
ถ้าต่างชาติ ออย่ามัวช้า รีบราว
อันลัทธิคอมมิวนิสต์ นั้นผิดคาด
ทั้งกษัตริย์ อธิปไตย ได้ล่วงเกิน
เอาแอกพรรค มาสรวมหัว จนทั่วหน้า
เป็นชาวไร่ ชาวนา นำสบาย
ได้ผลผลิต คิดว่า จะได้ใช้
ถ้ารักตัว กลัวฉิบหาย ถึงชายตน
กามหลาถ ถ้าเป็นไทย จักได้แน่
สละชั้น คักตึกนา พาหมองมัว
ถามคนหนี จากเมือง ไปอยู่ป่า
เมื่อหลงผิด คิดกลับใจ ใฝ่สัมพันธ์

เพราะมีแต่คนรักชาติ เหมือนมาดหมาย
ช่วยชาติได้ ทุกผู้ สู้ตระบึง
ชายแดนอยู่ แสนไกลก็ไปถึง
ต้องเป็นหนึ่ง นักสู้ กู้ชาติพลี
รีบกลับมา สร้างชาติ สร้างศักดิ์ศรี
เข้าต่อตี ฆ่าขับ ให้อับเย็น
ไม่เอาชาติ ดูหมิ่นศาสน์ ขาดสรรเสริญ
นำไทยเดิน ถอยหลัง ทั้งหญิงชาย
ทั้งศักดิ์ศรี ปัญญา พาสลาย
เข้าร่วมกลุ่ม แทนควาย ทำลายตน
เขารีบไป เป็นกลาง อย่างฉ้อฉล
แม้ยากจน ก็ยังรัก ศักดิ์ศรีตัว
ยังนับแม่ถือพ่อ ต่อถึงผัว
ละความชั่ว โลกหลง ซื่อตรงกัน
อีกไม่ช้า จะได้กลับ มารับขวัญ
ที่หกพัน ว่าดี เท่านั้นैया

๖. ปลูกระดมให้...ซึ่งคำปัญญาไทย

เมืองใดไม่มีทหาร
เมืองใดไร้จอมพารา
เมืองใดไม่มีพินิจย์เลิศ
เมืองใดไร้ศิลป์โสภณ
เมืองใดไม่มีกวีแก้ว
เมืองใดไร้นารังงาม
เมืองใดไม่มีดนตรีเลิศ
เมืองใดไร้ธรรมอำไพ

เมืองนั้นไม่นานเป็นข้า
เมืองนั้นไม่ช้าอัปจน
เมืองนั้นย่อมเกิดขัดสน
เมืองนั้นไม่ผันเสื่อมทราชม
เมืองนั้นไม่แคล้วคนหยาม
เมืองนั้นสิ้นความภูมิใจ
เมืองนั้นไม่เฟริศ พิศมัย
เมืองนั้นบรรลัยแน่เอย

ถนอม อัครเสรณี

๒๔๙๒

๗. ปลูกระดมให้...รับผิดชอบต่อแผ่นดิน ด้วยเพลงหนักแผ่นดิน

คนใด ใช้ชื่อไทยอยู่
ได้อาศัยโพธิ์ทอง
แต่ใจมันยังเฝ้าคิดทำลาย
คนใดเห็นไทยเป็นทาส
แต่ยังฝึ่งทำกิน
เหยียดคนไทย
หนักแผ่นดิน หนักแผ่นดิน
คนใดยุยง ปลุกปั่น
ปลูกระดมมวลชน
เพื่อคนไทยแบ่งฝายรบกันเอง
คนใดหลงชนชาติอื่น
ได้สินทรัพย์เจือจาง
ที่ชาติอื่นเกรงดังญาติของมัน
หนักแผ่นดิน หนักแผ่นดิน
คนใดขายตนขายชาติ
เมื่อศัตรูโจมตีเสียทีมัน
คนใดคิดร้ายราววี
เกื้อหนุนอคติ
แพร่น้ำมันมาบ้านเมืองเรา
หนักแผ่นดิน หนักแผ่นดิน

กายก็ดูเหมือนไทยด้วยกัน
แผ่นดินของราชันย์
ดูถูกชาติเชื้อชนถิ่นไทย
กอบโกยสินไทยไป
เช่นทาสของมัน
คนเช่นนี้เป็นคนหนักแผ่นดิน
ไทยด้วยกันหวังให้แตกกระจาย
ให้สับสนวุ่นวาย
ไทยด้วยกันเขายินข่มเหง
ก็ประหารไทยกันเอง
คนเช่นนี้เป็นคนหนักแผ่นดิน
ได้โอกาสชี้ทางให้ศัตรู
ประเพณีของไทยไม่ต้องการ
เชื้อลัทธิอันธพาล
คนเช่นนี้เป็นคนหนักแผ่นดิน

๘. ปลุกระดมให้...คนไทยโดยเฉพาะข้าราชการประพฤติปฏิบัติกับคนไทยด้วยกัน

- ไม่โกงกิน รีดไถไม่รังรังแก	ไม่ต่อแยะฉ้อราษฎร์แลบังหลวง
ไม่แสวงหาประโยชน์อื่นทั้งปวง	แล้วเป็นห่วงประชาชามีวินัย
- ถ้าทำ <u>มี</u> เสียแต่บัดนี้	ความ <u>ไม่มี</u> จะตามมา
ถ้าทำ <u>ไม่มี</u> เสียแต่บัดนี้	ความ <u>มี</u> จะตามมา
- ถ้ารักชาติจริง	ต้องไม่ทิ้งชาวบ้าน
ถ้าปล่อยชาวบ้านทุกซัจน	ไม่ใช่คนรักชาติจริง
- ลั่นเกล้าฯ ร. ๖ ทรงสอนว่า	จะทำการสิ่งใดก็ไร้ผล
ชาติใดไร้รักสมัครสมาน	บุคคลจะสุขอยู่อย่างไร
แม้ชาติย่อยยับอัปจน	ไร้เขตชั้น
ถ้าสิ้นชาติสูญไทย	พงษ์เผ่าเราทั้งหลาย
ต้องหมดพันธุ์	ต้องอับอาย
คงเหลือความย่อยยับ	อย่าเป็นไทย
ให้เราตายเสียดีกว่า	

๙. ปลุกระดมให้...กล้าหาญ ตัวอย่างนักรบไทย

เขาพลีชีพ เยี่ยงชาย ในหน้าที่	สมศักดิ์ศรี นักรบไทย ที่ใจกล้า
เขายอมแม้ ดับดิน ลิ่นชิวา	เพื่อรักษา อธิปไตย ถ้าใครลอง
เขาไม่กลัว ทุกขภัย ลำบากจิต	เขาพิชิต ศัตรู ผู้ผยอง
เพื่อให้ไทย คงอยู่ คู่แหลมทอง	ไทยทั้งผอง ร่มเย็น เป็นเสรี
เขาเก่งกล้า บำปิ่น เพื่อถิ่นฐาน	ถึงวายปราน ไร้ลาย ในศักดิ์ศรี
เพื่อไตรรงค์ คงอยู่ คู่ปฐพี	เขาเช่นเคี้ยว ราวี ผู้บีทา
เขาต้องตาย ลิ่นแล้ว ในแนวรบ	ตั้งแต่ศพ เหลือไว้ให้รำทา
เขาพลีชีพ เพื่อชาติ อาจศักดิ์	เพื่อรักษาชาติไทย ให้ยืนยง
เลือดของเขา มันเข้ม เต็มไทยแท้	ไม่ผันแปร เปลี่ยนใจและไหลหลง
เพื่อชาติ-ศาสน์-กษัตริย์ไทย ได้ดำรง	เขาชื่อตรง ยอมได้ แม้วายปราน
ชีวิตเขาพลีแล้ว อยู่แนวหน้า	เพื่อรักษาชาติไทย ใจอาจหาญ
ชื่อของเขา จะจารึก ผนึกนาน	ให้ลูกหลาน นิกรู้ เขากู้ไทย

๑๐. ปลุกระดมให้...ผู้หลงผิด กลับใจ, สอนใจ

เมื่อเราท่าน หว่านอะไร ลงไปแล้ว	ย่อมไม่แคล้วรับผล ดังตนหว่าน
เมื่อทำดี ดีได้ ไว้เป็นทาน ถ้าทำชั่ว	ชั่วประหาร ประจานเลย
ทั้งรูปกาย ตายแล้ว หมดแววลิ่น	ถมแผ่นดิน สูญไปได้เฉย ๆ

ส่วนชื่อเสียง ถ้าทำดี มีชมเชย
ด้วยพากเพียร พยายาม กระทำกิจ
ย่อมชนะ อุปสรรค ทั้งมวลมี
เกียรติยศ เกียรติศักดิ์ เรารักยิ่ง
ย่อมเกิดแต่ การงาน เรามั่นคง
ขอพวกเรา ร่วมรัก สมัครจิต
สามัคคี มีสัตย์ ปฏิบัติใจ

เป็นที่เคย กล่าวขาน นิรันดร์
มิได้คิด ปล่อยปลด ถดถอยหนี
ประสงค์ใด ก็ได้ดี ตั้งใจจง
ศรีเป็นสิ่ง หมายถึง ต้องประสงค์
โดยชื่อตรง สุจริต ไม่ผิดใคร
ร่วมชีวิต ศีลธรรมมั่น ขยันไว้
สังคมไทย จะได้สุข ปราชญ์ทุกข้อย

๑๑. ปลุกระดมให้...สังฆธรรมสำหรับผู้หลงผิด กลับมาร่วมพัฒนาชาติไทย (รับขวัญ)

ครั้นรุ่งแสง พรางแสง ตำแหน่งที่
เกือบถูกเชือด เลือดเนื้อให้เสียกิน
เห็นญวนลาว ชาวเขมร จึงเห็นแสง
จึงรู้ว่า ถ้าหลงเพลิน เดินดุ่มเดา
เดชบุญ คุณชาติ ศาสน์กษัตริย์
ไม่ทันสาย หายแคลง แจ้งในกล
ขวัญเอ๋ยขวัญ วันขึ้น คินสุเหย่า
ละทิว สติตั้ง สู้สังฆธรรม

จึงแจ้งดี จวนหลง ลงเหวหิน
จวนจะสิ้นชาติสิ้น แผ่นดินเรา
มันเสียวแปรบ แลบตลบ พบกลเขา
ก็คงเข้า ปากเสีย ไม่เหลือตน
ยังปกปิด ป้องภัย ได้เห็นผล
จึงดั้นด้น จากป่า มานคร
ขวัญจงเข้า คินใจ ไร่ภาพหลอน
อย่ารู้ร้อน เร่งด่วน ไม่ควรเอย

๑๒. ปลุกระดมให้...ผู้หลงผิดกลับมาร่วมพัฒนาชาติไทย และผู้ยังเป็นพลังเจียบ

ไม่เคยมี ผู้ใด ในโลกหล้า
เห็นมีแต่ พระองค์ ผู้ทรงชัย
ศัตรูใด บังอาจ ก็ลองดู
ว่าหากไทย ลูกสู้ หมูไพริน
เมืองไทยเรา จะพลิกใหม่ ต่อไปนี้
ลูกขึ้นเถิด พี่น้อง ต้องช่วยกัน
หยุดฆ่ากัน ได้ไหม ไทยทั้งผอง
ร่วมแผ่นดิน ร่วมรัฐ กษัตรา

ที่จะครอง พสุธา ผืนนี้ได้
ทรงปกป้อง ผองไทย ทั่วแผ่นดิน
จะได้รู้ ทั่วไป ในโลกสิ้น
จะพาดพัน ทั่วแผ่นดิน ถึงถิ่นมัน
เลือดจะนอง ปรุพี เป็นแมนมัน
อย่างนอนฝัน นิ่งเฉย อย่างเคยมา
เราพี่น้อง ร่วมชาติ ศาสนา
จะมาฆ่า กันทำไม ไทยด้วยกัน

๑๓. ปลุกระดมให้...เห็นตัวอย่าง "ทรชนคนลิ้มชาติ"

มันแอบร่าง พรางอยู่ในหมู่ทหาร
มันแอบร่าง ในหมู่ ตำรวจไทย
มันซ่อนตัว ในหมู่ นายอำเภอ
มันซ่อนตัว ในหมู่ สรรพากร

มันประพฤติ อหังการ์ พาลหยาบใหญ่
มันรีดไถ ช่มชู้ ราษฎร
มันแก้งเปลอ นักพนัน มันตั้งบ่อน
มันชอกซอนภาษีเข้า กระเป๋าดน

มันหมกอยู่ หมูคน สร้างทางหลวง
มันหมกอยู่ ในหมูนัก พัฒนาชุมชน
มันหลบอยู่ ในหมู พวกป่าไม้
มันหลบอยู่ พวกที่ดิน กินกันนัว
มันแฝงตัว อยู่ทุก หน่วยราชการ
มันรุกร้า เข้ามา อย่าได้ยอม
มันชื่อว่า "ทรชน" คนลืมชาติ
ลุกขึ้นเถิด พี่น้องไทย ร่วมใจกัน

มันหลอกหลวง ดวงน้ำมัน ชายกันปน
มันแสนกล พัฒนาแน่ แต่ท้องตัว
มันชั่วร้าย ตัดตะ ไม่ละชั่ว
มันทำชั่ว เช่นออก โฉนดปลอม
มันล้างผลาญ ชาติไทย จนฝ่ายผม
เรามาพร้อม ยืนหยัด กำจัดมัน
มันลืมศาสนา กษัตริย์ได้ ใจมหันต์
กำจัดมัน ให้สิ้น แผ่นดินไทย

สมศักดิ์ คำแสน ประพันธ์

๑๔. ปลุกระดมให้...เกลียดชังฝ่ายตรงข้ามแล้วปลอบขวัญ

ใบที่หก อย่าตกใจไปได้สวย
เดี๋ยวได้ลาภ เดี่ยวได้ยศ ปรากฏไกล
ถามพวกพ้อง ลูกหนี้ ที่มีอยู่
ถามหาคู่ คู่ดี ไม่มีปน
ถามถึงยศ ปรากฏ ดังคาดหมาย
ถามความสุข มีมาก ไม่จากลา
ถามถึงชาติ ศาสน์กษัตริย์ และรัฐหลวง จะหมดหวัง ดวงดี ไม่มีหมอง
มันคงดี ทุกวัน สุขสันต์ครอง

จะร่ำรวย หมดจด จนสดใส
แม้ความใน เข้าใจทั่ว ทุกตัวคน
จะกลับสู่ เรือนชาญ ไม่ผลาญผล
แม้จะจน ก็ไม่นาน พวกท่านมา
ถามความไข้ ไม่นาน ท่านเจ้าชา
ญาติมิตรพา สุขี ทุกปีทอง
ที่หกปอง ของดี เท่านั้นเอย

๑๕. ปลุกระดมให้...ผู้ฟังสบายใจ ก่อนที่จะจากกัน

ขออวยชัย ให้พร ก่อนจากท่าน
ให้หมดห่วง ลีนกรรม และหมดเวร
ขอสยามเทวา พาท่านรอด
ให้หายทุกข์ คลายโศก โรคมลทิน
ขออย่างเดียว ให้รัก สามัคคี
คอมมิวนิสต์ ผิดคาด พินาศปน
หากคิดได้ ให้พา มามอบตัว
มาสร้างชาติ สร้างตัว อย่ากลัวภัย

แม้ทุกบ้าน มีทุกข์ หรือยุคเข็ญ
ได้รับโชค ตามเกณฑ์ จนเหลือกิน
จนตลอด ครวัครอบ ประกอบลีน
ร่ำรวยลีน จนทั่ว ทุกตัวคน
รวมกลุ่มกัน ต่อตี ทุกแห่งหน
โล่มันไป ให้พ้น แผ่นดินไทย
ละความชั่ว อภัยกัน ไม่หวั่นไหว
ประเทศไทย ไทยต้องอยู่ คูโลกา

๑๖. ปลุกระดมให้...มั่นใจในความรักชาติ สุด ๆ

เอาไปเถิด แผ่นดิน ถ้าลีนชาติ
เอาไปเถิด พวกข้าฯ ถ้าลีนใจ

เอาไปเถิด ชีวิต ถ้าดักชัย
เอาไปเถิด แผ่นดินไทย ถ้าไร้คน

สวัสดิ์...ครับ

ที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นเพียงวิชาเฉพาะอย่างย่อยของวิชา "การปลูกระดนมवलชนของคอมมิวนิสต์และการตอบโต้" พอสังเขปเท่านั้น แต่การจะเป็นวิทยากรได้จะต้องเป็นผู้รอบรู้ และสามารถบรรยายได้ทุกสาขาวิชา ในขบวนการรณรงค์ เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีทั้งหมด ๕ วิชา (ที่ขอไม่กล่าวถึง เพราะจะทำให้งานวิจัยนี้ยืดเยื้อมากเกินไป ทั้งที่เป็นสาระสำคัญที่ควรรู้) ดังนี้

๑. วิชาความมั่นคงของชาติ
๒. วิชาสังคมประชาธิปไตย
๓. วิชายุทธศาสตร์และยุทธวิธี
๔. วิชาการปลูกระดนมवलชนของคอมมิวนิสต์และการตอบโต้
๕. วิชาการเอาชนะคอมมิวนิสต์

ทั้ง ๕ วิชาดังกล่าวนี้ เป็นวิชาสำคัญที่คนไทยสมัยนั้นต้องรู้ โดยเฉพาะ ทหาร ตำรวจ ข้าราชการพลเรือน ผู้นำท้องถิ่น เอกชน และประชาชน ลดหลั่นกันลงมา ที่เรียกว่า "รู้เขา รู้เรา" เพื่อผลดีในการต่อสู้ในสงครามประชาชนกับคอมมิวนิสต์

เมื่อศึกษาจบแล้ว ทางกรม กอ.รมน. ก็มอบหมายงานให้ออกไปบรรยายและปลูกระดนมवलชน เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ ที่เทียบได้กับการออกรบ ทำสงครามवलชนกับคอมมิวนิสต์ ตามที่ กอ.รมน. จะสั่งเป็นครั้งคราว ที่ทางราชการต้นสังกัดให้การสนับสนุนให้ไปปฏิบัติเป็นราชการรับด่วนพิเศษ

ข้าพเจ้า จึงมีตำแหน่งเป็น นายสมพล หิญาธิระนันท์ วิทยากรศูนย์ศึกษาอบรมส่วนประสานความมั่นคงภายใน ฝ่ายกิจการพลเรือน กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในที่มีอักษระย่อ วิทยากร กคอ.สปม.น. ผกร. กอ.รมน.

ตามโครงการรณรงค์เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์นั้น รัฐบาลได้ต่อสู้ สงครามประชาชนด้วยการใช้ พตท. คือ พลเรือน ตำรวจ ทหาร เข้าต่อสู้ สำหรับพลเรือน ก็คือ ข้าราชการพลเรือน และประชาชน โดยนโยบายของชาติคือ ให้ประชาชนหรือทุกคนในชาติรู้ว่า ศัตรูของเราคือ คอมมิวนิสต์ ที่แทรกซึมเข้ามาก่อการร้ายในประเทศไทย ที่เราต้องกำจัดออกไป โดยทุกคนในชาติมีหน้าที่เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ จึงเป็นหน้าที่ของวิทยากร กอ.รมน. ที่จะต้องออกไปรณรงค์ปลูกระดนมवलชนให้คนในชาติ "รู้เขา รู้เรา" เพื่อเอาชนะให้ได้ โดยการประสานงานของฝ่าย กอ.รมน. ท้องที่ จัดสถานที่ และกำหนดผู้เข้ารับการศึกษาอบรม และกอ.รมน. สอนวิธีปฏิบัติเชิงวิทยากรให้ไปบรรยายโดยวิธีปลูกระดนมवलชนตามที่กล่าวไว้แต่ต้น

วิธีการ รณรงค์ฝึกรบ ผู้คนในชาติให้ "รู้เขา รู้เรา" กล่าวคือ รู้เขา คือการที่เขาเป็นใคร เข้ามาทำอะไร เพื่อเป้าหมายอย่างไร โดยละเอียดแล้ว รู้เรา คือการรู้จักตนเอง ทั้งตำรวจ ทหาร ข้าราชการ ประชาชน คนไม่ตีในสังคม ทำให้เดือดร้อน ผู้คนจึงหนีไปเข้ากับฝ่ายศัตรูกันมาก จึงต้องปรับปรุงตนให้เป็นคนดีของสังคม เช่น เป็นข้าราชการต้องไม่โกงกิน รีดไถ

รังแกประชาชน ประชาชนต้องไม่เกรงกลัวเกรง ไม่เป็นนักเลงหัวไม้ ไม่รังแกหรือคดโกง ประชาชนด้วยกัน สังคมก็จะน่าอยู่ ศัตรูจะปลุกระดมเอาไปเป็นพวกไม่ได้ เพราะสงครามที่ว่าเป็น เรียกว่าเป็น "สงครามแย่งชิงประชาชน" ใครชิงประชาชนไปเป็นพวกได้มากหรือครองพื้นที่ได้มาก ฝ่ายนั้นก็ชนะ

สถานการณ์การแทรกซึมของ พคท. ขณะนั้น

ตามแผนที่ข้างล่างนี้ จะเห็นว่า ทุกภูมิภาคของประเทศไทย พคท. ส่งพลพรรคเข้ามาปฏิบัติการก่อการร้ายอยู่ทั่วไป พร้อมกับการปลุกระดมมวลชน เพื่อแย่งชิงประชาชน ฝ่ายใดมีประชาชนเข้าเป็นแนวร่วมมาก ก็เท่ากับยึดพื้นที่ได้มาก ก็ยอมเป็นฝ่ายได้เปรียบ จึงเป็นหน้าที่ของวิทยากร กอ.รมน. ที่จะออกไปปลุกระดมมวลชน อย่าได้หลงเชื่อคำหลอกลวงของฝ่ายตรงข้าม ส่วนที่เป็นไปแล้วก็ขอให้กลับใจ มาร่วมกันพัฒนาชาติและสังคมไทยดั้งเดิม ซึ่งก็ได้ผลตามที่คาดการณ์ไว้ แต่ก็ทำไม่ได้ง่าย ๆ อันตราย และฝ่าย พคท. มีพลัง อาวุธต่อสู้ก่อนที่ฝ่ายเราจะรู้ตัว

เมื่อฝ่าย พคท. ปลุกระดมมวลชนนำประชาชนเข้าเป็นแนวร่วมได้ เขาก็จะคัดเลือกแนวร่วมส่วนหนึ่งไปเป็นกองกำลังฝึกและให้อาวุธต่อไป ที่ฝ่ายรัฐบาลได้ทำแผนที่ที่ฝ่าย พคท. จัดตั้งเป็นกองกำลัง ซึ่งจะเห็นว่าพื้นที่สีแดง อยู่ทั่วประเทศไทย ในขณะที่ ญวน ลาว และเขมร เป็นแดงไปหมดแล้ว

นอกจากการรบในสมรภูมิของฝ่ายทหาร ตำรวจ และอาสาสมัครแล้ว ในชุมชนทั่วไป วิทยากร กอ.รมน. ได้ออกไปบรรยาย ปลุกระดมมวลชนให้ต่อสู้เพื่อชาติและกลับใจกลับมารับใช้ พัฒนาชาติไทยกัน เพราะถึงอย่างไร ไทยก็เป็นคอมมิวนิสต์ไปไม่ได้ ในขณะที่เราเสียพลังไปหลายพื้นที่ แต่หลายพื้นที่เรากลับคืน และปลุกระดมมวลชนให้หวนกลับมาได้ก็หลายพื้นที่ อย่างนี้ ไทยมีพื้นที่ไม่อาจเป็นคอมมิวนิสต์ได้ แม้จะรบชนะทั้งทางการเมืองและการทหารก็ตาม ทั้งนี้เพราะ (๑) คนไทยมีและรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ที่มั่นคง (๒) ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ประเทศมากพอ (๓) ขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคมไทยที่คนไทยรักและหวงแหน และ (๔) ความขัดแย้งในชาติไทยด้วยกันถึงจะเคยมีในอดีต แต่ทุกครั้งก็ไม่รุนแรงที่จะทำคนไทยแตกแยกจากกันได้ แต่พวกเราก็ไม่ประมาท

พวกเราจึงมีวิธีสู้ที่ประกันผลเลิศด้วยทฤษฎี ๗ สู้ คือ (๑) สู้อย่างลัจจะธรรม หัวชนฟา สู้หรือหลังพิงกำแพงสู้ ศัตรูเข้าข้างหลังไม่ได้ (๒) สู้ด้วยสำนึก และตั้งอกตั้งใจสู้อย่าง "สุจริต" (๓) สู้ด้วยความ "เสียสละ" แล้วแม้ชีวิต (๔) สู้ด้วยการสืบเสาะ เพราะปิดทางแพ้

(๕) สู้อย่างมีศักดิ์ศรี "ศักดิ์นา" มีทาสู้ (๖) สู้ สู้ด้วย "รู้รัก สามัคคี" เพราะร่วมมือร่วมใจกันสู้ และ (๗) สู้แม้เสีย เป็นเบื้องสุดท้ายก็ยอม

อย่างนี้ ฝ่ายเราจึงปิดประตูแพ้ไปเลย และเป็นฝ่ายชนะในที่สุด แม้จะถึงกับบอภัยให้ฝ่ายตรงข้ามเข้ามามอบตัว ช่วยกันพัฒนาชาติไทยในที่สุด ด้วยคำสั่ง ๖๖/๒๓ และ ๖๕/๒๕

ผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ต้องปฏิบัติตน

เป็นผู้มีสัจจะ มีมานะ มีความรู้และสามัคคี คือ ๕ ร่วม
(ร่วมกินร่วมนอน ร่วมทำงาน ร่วมคิด และร่วมศึกษา)

คาถาปราบคอมมิวนิสต์ที่ได้ผล (ทำที่ตนเอง)

(๑) ไม่โก่งกิน ริดไถ	}	หยุด
(๒) ไม่รังแก		
(๓) ไม่ต่อแยะฉ้อราษฎร์แลบังหลวง		
(๔) ไม่แสวงหาประโยชน์อื่นทั้งปวง		
(๕) แล้วเป็นห่วงประชาชนมิวินัย	}	เร่ง
(๖) อุดหนุน ขยัน ประหยัด		
(๗) ปฏิบัติตนในข่าย กม.		
(๘) เลี้ยสละ		

ปลุกระดมคนไทยให้ลุกขึ้นสู้พร้อมกัน

โดยปลุกระดมให้ถือว่า

- (๑) ต้องเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนทุกเพศทุกวัย
- (๒) ต้องรู้จักคอมมิวนิสต์ดีพอ
- (๓) ต้องถือว่า เป็นความเป็นความตายของชาติ
- (๔) ต้องต่อสู้ให้ตรงเป้าหมาย
- (๕) ต้องลดให้ได้ ความเดือดร้อน เหลื่อมล้ำในสังคม
- (๖) ต้องพัฒนา ทุกชนิดทั้งคนและท้องถิ่น และ
- (๗) สร้างบ้านเมืองตามนโยบาย "แผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง"

นโยบายการต่อสู้ เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ดังกล่าวอย่างย่อขณะนี้ เป็นวิธีที่ดีที่สุด และถูกต้องที่สุด ที่ประเทศฝ่ายเสรีประชาธิปไตย ทั้งหลายต่างก็รับว่าเป็นวิธีการที่ถูกต้องและรับไปเป็นนโยบายของตนกันมากหลาย ทุกฝ่ายได้เห็นความสามารถของคนไทย ที่ต่อสู้เอาชนะคอมมิวนิสต์อย่างได้ผลดีในทุกสมรภูมิ จนกระทั่งฝ่ายคอมมิวนิสต์กลับใจเข้ามาบดตัวกับฝ่ายรัฐบาลจนหมดสิ้น ทั้งนี้ด้วยผู้นำที่ทำการวิเคราะห์วิจัยและวางแนวทางทำสงครามแย่งชิงประชาชน เอาชนะคอมมิวนิสต์จนได้ผล คือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ รัฐบาลและประธานองคมนตรี ที่ขณะนั้นดำรงตำแหน่งแม่ทัพภาค ๒ ตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ยึด

พื้นที่และประชาชนจนทั่วแผ่นดินเป็นแดงไปเกือบจะหมดแล้ว ยังรอแต่ว่าคอมมิวนิสต์จะบุกเข้าเมืองเมื่อไรเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม สงครามความขัดแย้งทางลัทธิก็ได้จบสิ้นลงแล้ว เหมือนขว้างอิฐลงน้ำ ไม่นานน้ำก็เรียบดังเดิม บ้านเมืองไทยกำลังพัฒนาและจะก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งจวบจนกาลปาวสานต์

หลังจากฝีกอบรมทั้งสองหลักสูตรจบกลับไปปฏิบัติหน้าที่สังกัดเดิมแล้ว ข้าพเจ้าก็มีงานพิเศษที่สำคัญจะต้องออกไปปฏิบัติการท่องเที่ยวที่ที่ถูกคอมมิวนิสต์ “ปลุกระดมล้างสมอง” แล้ว คือไปปลุกระดมมวลชนให้กลับมาเป็นฝ่ายรัฐบาลให้ได้ อันเป็นการที่เรียกว่า “แย่งชิงประชาชน” โดย กอ.รมน. ได้ตกลงกับราชการต้นสังกัดจะเชิญไปทำงานเพื่อชาติเป็นครั้งคราวโดยมิให้เสียหายต่อราชการในอำนาจหน้าที่ สมัยนั้นข้าพเจ้าถูกเชิญไปปลุกระดมมวลชนแทบจะทุกอาทิตย์ เฉลี่ยอาทิตย์ละ ๑ วัน บางแห่งพื้นที่ยังปกครองดีอยู่ก็ไปคนเดียวโดยทางฝ่ายท่องเที่ยวที่ประชุมราษฎรให้ ซึ่งมักจะเป็นที่โรงเรียนหรือห้องประชุมประจำอำเภอ แต่ที่หมีนหม่มต่ออันตรายคือที่ที่ฝ่าย พคท. เขาปลุกระดมไว้ตามแนวยุทธศาสตร์ของเขา และจัดตั้งเป็นหน่วยแทรกซึมของเขาแล้วตามยุทธศาสตร์ที่ว่า “ปรับทุกข์ ผูกมิตร ไกล่ชิด เพาะเป่าสร้างแกน” หลายครั้งเมื่อรวบรวมราษฎรมาประชุมได้แล้ว ต้องเอาทหารพร้อมอาวุธเข้าล้อมไว้ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งออกลาดตระเวนในรัศมี ๕๐๐ เมตร หรือ ๑,๐๐๐ เมตรแล้วจึงจะเริ่มพูดปลุกระดมมวลชนให้เห็นผิดเป็นชอบและกลับมาเชื่อถือข้าราชการ และรัฐบาลตามเดิมปกติจะใช้เวลา ๓ ชั่วโมง ๑ ชั่วโมง พัก ๑๐ นาที โดยจะมีเครื่องเสียงเพลง และแผ่นใสประกอบการปลุกระดมมวลชนด้วย

๕. หลักการให้สังเกตแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำใหญ่ และสำคัญ เชื้อนภูมิพล และแม่น้ำปิงขึ้นไปจนถึงเชียงดาว ไปดูน้ำหยดแรก และน้ำที่สะสมจากที่ต่าง ๆ จนกระทั่งเป็นแม่น้ำปิง และแม่น้ำเจ้าพระยา

๖. วิทยาการบรรยาย ๒ ข้างทางตลอดระยะเวลาดำเนินการ

วันจันทร์	ปฐมนิเทศและบรรยายเรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ น้ำ สัตว์ป่า และรักษาสิ่งแวดล้อม
วันอังคาร	เดินทางกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ หยุดรถลงดูในที่ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์
วันพุธ	เดินทางเชียงใหม่ - เชียงดาว - เชียงใหม่ เพื่อศึกษาภูมิประเทศ ในการอนุรักษ์และดูน้ำหยดจากรากไม้ที่จะหยดเมื่อสะสมหลาย ๆ แห่งเป็น ลำห้วย คลอง แม่น้ำ ใช้ประโยชน์ร่วมกัน
วันพฤหัสบดี	เดินทางกลับกรมป่าไม้กรุงเทพฯ อนุญาตให้กลับไปนอนบ้านเพื่อเปรียบเทียบสังคมที่บ้านและสังคมใหม่ที่พวกเขาได้รับ
วันศุกร์	ภาคเช้าทดสอบตอบแบบสอบถาม, กิจกรรมสังคม ภาคบ่ายรำลา-อาลัยทุกวันจัดทำรายงานเป็นการสรุปและวิเคราะห์ว่า เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่

เจ้าหน้าที่ดำเนินการ

๑. นายสมพล ทิพย์ชिरะนันท์ หัวหน้าโครงการ
๒. นายจิระ จินตบุญกุล ผู้ช่วย
๓. เจ้าหน้าที่สุภาพสตรี ๒ คน
๔. ผู้สังเกตการณ์เชิญอาจารย์จากโรงเรียนสตรีวัดระฆัง ๑ ท่าน (หมุนเวียนไปตามโรงเรียนต่างๆ)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมทุกคนเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ธรรมชาติ ป่าไม้ น้ำ สัตว์ป่าและคุณภาพสิ่งแวดล้อม
๒. สามารถไปจัดตั้งชมรมนักอนุรักษ์ในโรงเรียนของตน และติดต่อเป็นเครือข่ายกับโรงเรียนอื่นเพื่อจัดทำกิจกรรม
๓. เกิดความสามัคคีในหมู่โรงเรียนต่าง ๆ เลิกการยกพวกตักกันได้อันึ่ง วันเปิดและวันปิดการฝึกอบรมทุกครั้ง ได้เชิญให้สมาชิกผู้ผ่านการฝึกอบรมไปแล้วกลับมาต้อนรับน้องใหม่ด้วย

เมื่อเสร็จภารกิจราชการพอสมควรแล้วข้าพเจ้าก็ถือโอกาสขอเดินทางกลับไปทำหน้าที่ทางสำนักงานป่าไม้เขตเชียงรายตามเดิม ขณะเดียวกันกรมป่าไม้ได้ทำคำสั่งย้ายข้าพเจ้าไปดำรงตำแหน่งหัวหน้างานจัดการป่าไม้ ประจำสำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่นตามนายบุญส่ง สรรพศรี ป่าไม้เขตเชียงราย ที่ย้ายไปเป็นป่าไม้เขตขอนแก่นก่อนหน้านั้น

การฝึกอบรมหลักสูตร อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้สำหรับเยาวชน

หัวหน้างานจัดการป่าไม้สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น

(๒๕๒๒-๒๕๒๕)

จังหวัดขอนแก่น ตั้งอยู่ตอนกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอายุราว ๒๐๐ กว่าปีเทียบเท่ากับกรุงเทพมหานครที่เคยเป็นดินแดนที่มีอารยธรรมสูงก่อนประวัติศาสตร์ และมีมรดกทางวัฒนธรรมล้ำค่าอยู่มากมาย เช่นภาพเขียนสีที่ถ้ำฝ้ามืดแดงและการค้นพบซากฟอสซิลไดโนเสาร์ ที่อำเภอภูเวียง เมืองโบราณที่สมัยทวารวดีที่อำเภอชุมแพ ศาสนสถานสมัยขอมเรื่องอำนาจ พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ปราสาทเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น

ขอนแก่นเป็นจังหวัดใหญ่จังหวัดหนึ่งที่มีอำเภอถึง ๑๔ อำเภอ และกิ่งอำเภอในสมัยนั้นป่าไม้เขตขอนแก่นมีจังหวัดในเขตรับผิดชอบ นอกจากจังหวัดขอนแก่นแล้ว คือจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ กิจกรรมหัวหน้างานจัดการป่าไม้สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่นก็เหมือน ๆ กับหัวหน้างานจัดการป่าไม้ สำนักงานป่าไม้เขตเชียงราย

สมัยนั้น จังหวัดขอนแก่นกำลังพัฒนาทั้งทางส่วนราชการและเอกชน หรืออาจกล่าวได้ว่าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนาศูนย์ราชการของจังหวัดขอนแก่นที่มาจากป่าละเมาะที่มีอยู่กลางเมืองสมัยนั้น ก่อนหน้าที่ข้าพเจ้าจะมาไม่กี่ปี ป่าไม้จังหวัดขอนแก่น นายวิระสง่าศรี และที่ดินจังหวัดขอนแก่นได้เดินทางเข้าไปเที่ยวป่าละเมาะแห่งนั้นเกิดมีความคิดว่า ป่าละเมาะแห่งนี้เป็นป่าโปร่งและรกร้างที่เสี่ยงอันตรายอย่างยิ่งที่มีบ้านร้านค้าโอบอยู่โดยรอบไม่น่าจะรักษาเอาไว้ได้เป็นที่เกิดของไฟป่าและการก่ออาชญากรรม และมีความเห็นว่ามันจะเป็นศูนย์ราชการได้ดี จึงนำความเข้าแจ้งต่อผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่น ผู้ว่าราชการจังหวัดก็เห็นดีด้วย โครงการสร้างศูนย์ราชการจังหวัดขอนแก่นจึงเกิดขึ้นและเสร็จสิ้นไปอย่างที่เห็นขณะนั้น

นอกจาก ศูนย์ราชการ และตลาดร้านค้าจะพัฒนาเจริญยิ่งขึ้นแล้ว ทางด้านการศึกษาที่กำลังได้รับความเอาใจใส่อย่างดียิ่งภายหลังที่ โครงการสร้างมหาวิทยาลัยขอนแก่นสำเร็จลงในระยะใดเรียกกัน

จากการที่ข้าพเจ้าได้ไปตรวจสอบการทำไม้ตามสัมปทาน ป่าภูเวียง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ได้สังเกตเห็นฟอสซิลของหอยฝาเหมือนหอยแครง ก็นึกในใจอยู่ว่าดินแดนเหล่านี้เมื่อยุคโลกล้านปี (ความจริงนับร้อยล้านปี) ภูเขาแห่งนี้ต้องเคยเป็นภูเขาได้ทะเลเป็นแน่ จากการแบ่ง ตัวเอง และภูเขาไฟทำให้ส่วนเหล่านี้ถูกดันขึ้นมาเป็นภูเขาบนดินได้และน่าจะมีอะไรดี ๆ กว่านี้ และจากบันทึกช่วยจำของนักธรณีวิทยาได้ค้นพบซากกระดูกชิ้นหนึ่งในขณะสำรวจแหล่งแร่ยูเรเนียมในบริเวณอุทยานแห่งชาติภูเวียงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ภายหลังเมื่อผู้เชี่ยวชาญชาวฝรั่งเศสวิจัย ผลก็ปรากฏออกมาว่าเป็นกระดูกหัวเข่าข้างซ้ายของไดโนเสาร์ จากนั้นจึงมีการสำรวจและขุดค้นกันอย่างจริงจัง หลังจากที่ข้าพเจ้าจากมาเสียแล้ว แต่จากบันทึกในแผ่นพับ เรื่อง “ภูเวียง-ภูคุ้มข้าว แดนดินถิ่นไดโนเสาร์” ตอนหนึ่งกล่าวว่า “การขุดค้นพบ

ซากฟอสซิลไดโนเสาร์ ในอุทยานแห่งชาติภูเวียง อ.ภูเวียง จ.ขอนแก่น” ในปี ๒๕๒๔ มีการขุดค้นพบฟอสซิลไดโนเสาร์ชิ้นแรกจากภูเวียง โดยนักธรณีวิทยาจากโครงการสำรวจแหล่งแร่ยูเรเนียม ขอบกรมทรัพยากรธรณี ที่บริเวณห้วยแห้งเล็ก ๆ ชื่อห้วยประดู่ติหมา กระดุกชิ้นนี้กว้างยาวประมาณ ๑ ฟุต เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับกระดุกของไดโนเสาร์หลายชนิด พบว่ามีลักษณะใกล้เคียงกับไดโนเสาร์ซอโรพอด เป็นไดโนเสาร์ขนาดใหญ่ มีความยาวถึง ๑๕ เมตร คอยาว หางยาว เดินด้วย ๔ เท้า กินพืชเป็นอาหาร และต่อมาได้มีการสำรวจขุดค้นพบซากฟอสซิลไดโนเสาร์อีกหลายแห่งภายในอุทยานฯ โดยสามารถสรุปรวมเป็นหลุมขุดค้นพบซากฟอสซิลรอยเท้าไดโนเสาร์ทั้งหมด จำนวน ๙ หลุม

ช่วงสุดท้ายที่ข้าพเจ้าปฏิบัติงานในหน้าที่หัวหน้างานจัดการป่าไม้ เจ้าหน้าที่ติดตามชักลากไม้ (ถอนตอ) เมื่อทอนเป็นทอนในแปลงตัดฟันรายปีรายงานว่า มีไม้ที่สำรวจคัดเลือกติดตามให้ตัดฟันแก้ออกไปนอกแปลงถึง ๔๖ ต้น เมื่อทอนเป็นทอนแล้ว ๑๓๔ ตามบัญชีที่ส่งมาด้วยพร้อมแผนที่แปลงตัดฟันรายปีที่ป่าสัมปทานไม้กระยาเลยบริษัททำไม้จังหวัดที่นายนิวัติ พร้อมพันธุ์ เป็นผู้รับช่วงจังหวัดมหาสารคามข้าพเจ้าจึงรายงานให้ป่าไม้เขตทราบพร้อมขอให้แต่งตั้งกรรมการ ๔ นาย โดยข้าพเจ้าเป็นประธานกรรมการ นายประเสริฐ ศรีศักดิ์ ผู้ช่วยเป็นเลขานุการ ไปตรวจสอบทำรายละเอียดและข้อมูลเกี่ยวข้องมาเพื่อประกอบการพิจารณาและดำเนินการต่อไปกรณีเช่นนี้จะต้องพิจารณาเป็นเบื้องต้นว่า ผู้สำรวจคัดเลือกติดตามหมายไม้ให้ตัดฟันติดตามไม้ลำเขตจริงหรือไม่ ถ้าลำเขตจริงกระทำด้วยความจงใจหรือไม่ ด้วยเหตุใดจึงทำผิดเขตไปได้ ใครเป็นผู้ไปตรวจงานการคัดเลือกหมายไม้ให้ตัดฟัน เหตุใดจึงตรวจไม่พบ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ อีกมากมาย กรณีนี้ความรับผิดชอบอยู่กับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ผู้รับสัมปทานยอมพันผิดไปได้ เพราะเจ้าหน้าที่เป็นผู้สำรวจหมายไม้ให้ตัดฟันตามบัญชี ประกอบการอนุญาต เว้นไว้แต่จะพิสูจน์ได้ว่าสมรู้ร่วมคิดทำให้ผิดเขตเพื่อต้องการจำนวนไม้เพิ่มขึ้น

หลังจากที่คณะกรรมการเดินทางไปตรวจแล้วลงความเห็นกันว่าผู้สำรวจคัดเลือกติดตามไม้ให้ตัดฟัน มิได้ตั้งใจจะให้เกิดการผิดเขตขึ้น เนื่องจากแผนที่แปลงในช่วงนั้นเป็นสันเขา แต่สันเขาทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักจะเป็นที่ราบบนยอดเขาที่มีสภาพเป็นป่าไม้มิได้เป็นสันเส้นแบ่งเขตอย่างภูเขาทั่ว ๆ ไป และไม่มีหลักเขตเป็นที่หมายแบ่งไว้ การทำแผนที่สัมปทานเป็นการขีดเส้นแบ่งเอาโดยประมาณจากแผนที่ทหารมิได้มีการรังวัดและหมายแนวเขต เจ้าหน้าที่ที่เดินทางไปตรวจการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ผู้สำรวจหมายไม้ให้ตัดฟันก็ได้ตรวจแล้วเห็นว่าถูกต้องโดยไม่ถูกคิดว่าผิดเขตแต่ประการใด และต้นที่ผิดเขตก็เรียงรายอยู่ใกล้แนวเขตมิได้ล้ำเข้าไปมากมายจนน่าจะเป็นสาระสำคัญ ข้อที่ต้องวินิจฉัยก็คือบนที่ราบยอดเขามีส่องน้ำ จะพิจารณาว่าเป็นลำห้วยก็ได้เป็นที่ราบก็ได้และร่องน้ำมิได้อยู่ตรงกลางสันเขาที่เป็นที่ราบนั้น ปัญหาอย่างนี้จึงต้องยกประโยชน์ให้กับผู้สำรวจ ซึ่งตีความว่าไม่มีร่องน้ำเป็นที่ราบ จึงต้องคิดว่าเส้นแบ่งเขตจะต้องอยู่ที่กลางที่ราบนั้นที่ห่างออกไปจากร่องน้ำ เมื่อพิจารณาถึงความสงสัยว่าจะให้ความร่วมมือกับผู้รับอนุญาต เพื่อให้ได้จำนวนไม้เพิ่มมากขึ้น ก็ไม่มีมูลเหตุจูงใจอะไรที่พอ

จะเชื่อได้ เจ้าหน้าที่ทำทุกขั้นตอนจนถึงขั้นสุดท้ายส่งบัญชีไม้อ่อนุญาตให้ตัดฟันในแปลงสัมปทานประจำปีก็ไม่มีเหตุอันใดจะสงสัยเป็นอย่างอื่น ยิ่งกว่านั้นหากมีการสมยอมให้ทำไม้ออกจำนวนมากขึ้นจำนวนไม้ที่จะทำในปีหน้าก็ย่อมจะลดลงในแปลที่ถัดไป จึงสรุปการพิจารณาได้เพียงให้ทุกฝ่ายพึงสังวรณไว้

ขณะเดียวกัน ทางกรมป่าไม้ได้ส่งเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ให้มาตรวจอีกทางหนึ่งหากเป็นการกระทำผิดจะได้ส่งเจ้าหน้าที่มาเป็นกรรมการร่วมด้วย เมื่อเจ้าหน้าที่เดินทางไปตรวจดูร่วมกับคณะกรรมการที่ข้าพเจ้าตั้งขึ้น และลงความเห็นตามที่คณะกรรมการสรุปผลนั้นชอบแล้วจึงกลับไปรายงานต่ออธิบดีกรมป่าไม้ (นายพงษ์ โสโน) และไม่ได้ส่งเจ้าหน้าที่มาร่วมเป็นกรรมการสอบสวนร่วม

ทุกอย่างผ่านไปด้วยดี ไม่มีอะไรเกิดขึ้นแต่ตำรวจป่าไม้ได้ระแคะระคายจึงมาขอร่วมตรวจสอบด้วย ข้าพเจ้าก็เรียนให้ทราบว่ามีมาซ้ำไปทุกอย่างเสร็จสิ้นแล้วและรายงานไปทางกรมป่าไม้เรียบร้อยขอให้ติดต่อขอเอกสารดูได้จากกรมป่าไม้ นายตำรวจป่าไม้ทั้งสองท่านจึงลากลับไป อย่างไม่ค่อยจะพอใจนักแต่เรื่องนี้ไม่จบเพียงเท่านั้น ยังมีปัญหาตามมาอีกว่าไม้ที่ผิดเขตนั้น จะให้ผู้รับอนุญาตทำออกตามสัมปทานหรือจะอายัดไว้ หรือจะดำเนินการอย่างไรต่อไป

ในชั้นต้น ข้าพเจ้าได้พิจารณาว่าการดำเนินการทำไม้ของผู้รับอนุญาต กระทำไปโดยถูกต้องตามบัญชีไม้ที่ทางการมอบให้ไป จึงเป็นการกระทำโดยถูกต้องตามการอนุญาต ผู้รับอนุญาตจึงควรเป็นผู้ทำไม้เหล่านั้นออกตามบัญชีที่อนุญาตให้ไปทั้งหมด เพราะเป็นไม้ในเขตสัมปทานของเขา แม้ไม่ได้คัดเลือกให้ทำออกในปีนี้ ปีต่อไปก็ต้องคัดเลือกให้ทำออกอยู่ดี เมื่อเสนอต่อป่าไม้เขตฯ ก็เห็นด้วย และทำหนังสือเสนอกรมป่าไม้พร้อมกับขออนุมัติให้ผู้รับสัมปทานทำไม้ตามบัญชีที่ทางการส่งให้ทั้งหมด กรมป่าไม้ก็อนุมัติมาตามเสนอ

ตำรวจป่าไม้สองนายดังกล่าวนี้ได้ทราบข้อมูลดังกล่าวโดยตลอด เพราะเรื่องนี้ทั้งหมดมิได้ทำเป็นเรื่องลับจึงเดินทางมาพบข้าพเจ้าอีก ยังมีความเห็นว่าจะต้องพิจารณาชี้ชัดลงไปว่า ร่องน้ำบนสันเขาที่เป็นที่ราบเป็นเส้นธรรมชาติแบ่งเขตแปลง ผู้รับสัมปทานย่อมต้องรู้ พนักงานผู้ออกไปสำรวจคัดเลือกไม้ให้ตัดฟันก็ต้องรู้ และไม้ที่ตัดฟันลงผิดเขตต้องเป็นไม้ที่ได้จากการกระทำผิด จึงต้องอายัดไว้ดำเนินการต่อไป ข้าพเจ้าจึงได้แจ้งให้ทราบว่า เรื่องนี้กรมป่าไม้ได้อนุมัติให้ผู้รับสัมปทานทำออกตามสัมปทานไปเรียบร้อยแล้ว นายตำรวจทั้งสองนายบนเสียดายสีหน้าไม่ใคร่จะพอใจที่ใช้คุณธรรมเป็นอำนาจ แล้วทั้งสองก็ลาจากไป

การสอบสวนกรณีตตราไม้ล้ำเขตเป็นราชการชั้นสุดท้ายที่สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น ทั้งนี้เนื่องจากนายประเสริฐ ศรีศักดิ์ ผู้ช่วยหัวหน้างานจัดการป่าไม้ ระดับ และอัตราเงินเดือนจะขึ้นระดับ ๕ แล้ว ข้าพเจ้าจึงต้องหลีกเลี่ยงให้นายประเสริฐฯ ขึ้นมาแทนข้าพเจ้าในหลักการที่ว่า “ผู้ใหญ่ถึงผู้น้อยดัน ผู้เสมอกันช่วยประคับประคอง” ที่เลียนแบบมาจากป่าไม้เขตเชียงใหม่ นายสถิตย์ วิจิตรว ขณะเดียวกันนายจินดา จึงประเสริฐ ป่าไม้จังหวัดลพบุรี เสียชีวิตลง กรมป่าไม้จึงออกคำสั่งให้ข้าพเจ้าไปดำรงตำแหน่งป่าไม้จังหวัดระยอง แทนนาย

ละม้าย รัตนประดิษฐ์ ป่าไม้จังหวัดระยอง ที่ย้ายไปดำรงตำแหน่งป่าไม้จังหวัดลพบุรีโดยคำสั่งเดียวกันนั้น

นายประเสริฐ ศรีศักดิ์ ผู้ช่วยข้าพเจ้าได้รู้เรื่องการทำไม้ผิดเขตหรือการคัดเลือกหมายไม้ผิดเขตดีเท่ากับข้าพเจ้าเมื่อข้าพเจ้าได้รับคำสั่งย้ายไปดำรงตำแหน่งป่าไม้จังหวัดระยอง ข้าพเจ้าจึงได้มอบแฟ้มเอกสารเรื่องนี้ทั้งหมดให้นายประเสริฐไว้และขอให้เก็บในตู้เหล็กเก็บเอกสารขอให้ทำเสมือนเป็นเรื่องลับเฉพาะ ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ว่าการศึกษาเรื่องนี้เสร็จสิ้นลงแล้วเปรียบเทียบได้ว่า “น้ำขุนตะกอนนอนกันเป็นน้ำใส” แล้วถ้าใครจะอยากดังก็อาจค่อยขึ้นมาเป็นเรื่องอื้อฉาวเสียหายต่อทางราชการได้ โดยเฉพาะตำรวจ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในหัวข้อหน้าที่ป่าไม้จังหวัดพังงา

ที่จังหวัดขอนแก่น ครั้งหนึ่งคุณแม่ (นางพยุหะ วิทยิระนันท์) และคุณน้า (นางพยอม นาครัตน์) ได้แวะไปเยี่ยมข้าพเจ้า บังเอิญขณะนั้นราชการกำลังจะนำผ้าป่าไปทอดที่วัดหนึ่งในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ข้าพเจ้าจึงได้นำคุณแม่และคุณน้าไปร่วมทำบุญด้วยเมื่อไปถึงคุณแม่และคุณน้าจำได้ว่าเคยผ่านทุ่งกุลาร้องไห้ สมัยนั้นข้าพเจ้ายังอายุไม่ครบขวบ และที่เฉลิมพอเดินได้ คุณแม่จูงที่เฉลิม(บัดนี้พลโท เฉลิม วิทยิระนันท์) น้าพยอม (ปยุ) อุ้มข้าพเจ้า บอกว่าจำได้ผ่านไปตามตรงนี้ สมัยนั้นทางรถไฟไปได้แค่บุรีรัมย์ แล้วต้องโดยสารรถยนต์สองแถวจะไปร้อยเอ็ดเพื่อไปหาพี่ชายที่เป็นนายตำรวจร้อยเอ็ด (ร้อยโทเจียม สิงห์บุรุดม รถเสียกลางทางจึงต้องเดินเท้ากัน

ทุ่งกุลาร้องไห้สมัยก่อนเป็นทุ่งกันดานกว้างขวาง กินบริเวณจังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม ศรีสะเกษ สุรินทร์ ที่เรียกว่ากุลา คือ แยกคำที่เป็นแขกที่คุ้นกับ แคนกันดารอย่างทะเลทราย มาเดินที่ทุ่งนี้ยังท้อถึงกับร้องไห้แสดงว่าทุ่งนี้กันดานมาก จึงตั้งชื่อ “ทุ่งกุลาร้องไห้” ที่บัดนี้ ทุ่งกุลาร้องไห้ไม่ได้กันดารอย่างที่ เป็นมาในอดีต หลังจากทางการได้เข้าไปพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้าไปฟื้นฟูทุ่งกุลาร้องไห้ไม่ถึง ๑๐ ปี บัดนี้ ทุ่งกุลาร้องไห้กลายเป็นทุ่งนาที่ทำข้าวหอมมะลิที่ส่งออกไปขายทั่วโลกและเป็นที่ดินอันอุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งในประเทศไทย ที่ให้คุณค่ามหาศาลทางเศรษฐกิจการเกษตร

อึ้งชาวอีสานนี้ ดูเผินๆทำตัวมอซออยู่เรือนฝาขัดแตะ แต่ๆละคนนุ่งสะโพรงไหม ใช้ผ้าขาวม้าไหม ที่ถ้าคนเมืองกรุงใช้ต้องนับว่าเป็นคหบดีเลยทีเดียว

การปฏิบัติหน้าที่ราชการของข้าพเจ้า ไม่ว่าที่ไหน ตำแหน่งใด จะมีลักษณะการทำงานเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่เสมอ นับแต่เริ่มเข้ารับราชการจนวาระสุดท้ายที่เกษียณจากกรมป่าไม้ ดังจะเห็นได้จาก บันทึกและหนังสือราชการสำนักงานป่าไม้ของขอนแก่น ที่ส่งชื่อและประวัติของข้าพเจ้าเป็นข้าราชการตัวอย่างที่ทำงานให้ประชาชนชื่นใจส่งไปเรียนอธิบดีกรมป่าไม้ เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๒๕ รายละเอียดสามารถดูได้จากภาพถ่ายต่อไปนี้

(สำเนา)

ด่วนที่สุด

ที่ กส ๐๗๐๕ (ขก)/๒๐๑

สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น

๑๕ มกราคม ๒๕๒๕

เรื่อง พิจารณาคัดเลือกข้าราชการตัวอย่าง

เรียน อธิบดีกรมป่าไม้

อ้างถึง หนังสือบันทึกกรมป่าไม้ด่วนที่สุดที่ กส ๐๗๐๑/๒๒๓๒๘ ลงวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๒๔
สิ่งที่ส่งมาด้วย ข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับข้าราชการตัวอย่าง จำนวน ๑ ชุด

ตามหนังสือที่อ้างถึง ให้เขตพิจารณาคัดเลือกข้าราชการตัวอย่างที่ทำงานให้ประชาชน
ชื่นใจ ประจำปี ๒๕๒๔ และเมื่อเขตได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว ให้ส่งข้อมูลรายละเอียดให้กรมป่า
ไม้พิจารณาดำเนินการ โดยด่วน ภายในวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๒๕ ดังความแจ้งแล้ว นั้น

เขตได้พิจารณาแล้วขอเสนอ นายสมพล หิณฺฐิระนันท์ นักวิชาการป่าไม้ ๖ งานจัดการ
ป่าไม้ สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น เป็นข้าราชการตัวอย่างของสำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น จึงขอ
ส่งข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับข้าราชการตัวอย่าง มาเพื่อขอได้โปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ลงนาม) ประเสริฐ ศิระวงษ์

(นายประเสริฐ ศิระวงษ์)

ป่าไม้เขตขอนแก่น

สำเนาถูกต้อง

(นายเสริม พันธุ์โยธา)

เจ้าหน้าที่บริหารงานธุรการ ๔ ประจำเขต

งานธุรการ

โทร. ขอนแก่น ๒๓๖๕๑๘

แบบข้อมูลเกี่ยวกับข้าราชการตัวอย่างที่ทำงานให้ประชาชนชื่นใจ
ประจำปี ๒๕๒๔
กรมป่าไม้
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ส่วนที่ ๑ ประวัติของข้าราชการตัวอย่าง

๑. ข้อมูลทั่วไป

- ๑) ชื่อ นายสมพล หิณชิระนันท์
- ๒) เกิดวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๔๖๘ อายุ ๕๖ ปี
- ๓) ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิชาการป่าไม้ ๖
ชื่อตำแหน่ง หัวหน้างานจัดการป่าไม้
ระดับ ๖ อัตราเงินเดือน ๗๒๖๕ บาท
สังกัด งานจัดการป่าไม้ สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น กรมป่าไม้ จังหวัดขอนแก่น

๒. ประวัติการรับราชการ

ตั้งแต่เริ่มราชการจนถึงปัจจุบัน

- ๑) ตำแหน่ง พนักงานป่าไม้ตรี สังกัด ป่าไม้แขวงที่ ๓๕ สำนักงานป่าไม้เขตเชียงใหม่
ตั้งแต่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๖ ถึง ๑๕ สิงหาคม ๒๕๑๐
- ๒) ตำแหน่ง นักวิชาการป่าไม้ โท สังกัด กองบำรุงกรมป่าไม้
- ๓) ตำแหน่ง รักษาการแทนป่าไม้จังหวัดอ่างทอง สังกัดป่าไม้จังหวัดอ่างทอง กรมป่าไม้
ตั้งแต่ ๑ ธันวาคม ๒๕๑๒ ถึง ๓๐ กันยายน ๒๕๑๓

๓. ประวัติการศึกษา

สถานศึกษา	ตั้งแต่-ถึง (เดือน ปี)	วุฒิที่ได้รับบรรณสาขาวิชาเอก(ถ้ามี)
ร.ร.มัธยมอรินทร์โฆสิต	๒๔๘๑-๒๔๘๖	ใบสุทธิ
ร.ร.เตรียมอุดมเกษตร	๒๔๘๗-๒๔๘๘	ประกาศนียบัตร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	๒๔๘๙-๒๔๙๒	อนุปริญญาวนศาสตร์
มหาวิทยาลัย UP	๒๕๐๓-๒๕๐๕	B.S.F.
ร.ร.การประชาสัมพันธ์	๒๕๑๘	ประกาศนียบัตร
หลักสูตรความมั่นคง	๒๕๒๑	หนังสือรับรอง
หลักสูตรวิทยากร	๒๕๒๒	หนังสือสำคัญ

ส่วนที่ ๒ คำชี้แจงประกอบเพื่อนำไปใช้ในการประกาศเกียรติคุณ

๑. เหตุที่คัดเลือกผู้นี้เป็นข้าราชการตัวอย่าง เพราะได้รับการคัดเลือกจากข้าราชการและพนักงานจ้าง สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น โดยวิธีลงคะแนนลับ ได้คะแนนสูงสุด และผู้บังคับบัญชาคัดเลือกแล้ว นายสมพล วิทยุธีระนันท์ ยังเป็นผู้มีความดีเด่นดังต่อไปนี้อีกด้วย

๑.๑ เป็นข้าราชการระดับ ๖

๑.๒ เป็นผู้มีความสามารถทางสุขภาพและวาจาดี

๑.๓ เป็นผู้ให้บริการดีและช่วยเหลือประชาชนด้วยความเสียสละ ไม่เบียดเบียน

ประชาชน

๑.๔ มีความประพฤติดีงาม เอื้อเฟื้อ และมีน้ำใจต่อบุคคลทั่วไป

๑.๕ อุทิศตน ท่วมเท เสียสละ เพื่องานของส่วนรวม

๑.๖ มีความเพียรในหน้าที่และอดทนต่อความลำบากตรากตรำ

๑.๗ มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรมและประหยัด

๒. หลักฐานหรือตัวอย่างประกอบที่แสดงว่าข้าราชการผู้นี้ได้ประพฤติปฏิบัติตนและทำงานให้บริการประชาชนในทางที่ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ มีคุณธรรมที่สมควรเป็นข้าราชการตัวอย่างที่ทำงานให้ประชาชนชื่นใจ

๒.๑ เป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการส่วนป่าโรงเรียนที่โรงเรียนบ้านห้วยยาง ตำบลห้วยยาง อำเภอโนนพอง จังหวัดขอนแก่น เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนรักและหวงแหนธรรมชาติและป่า

๒.๒ เป็นวิทยากรบรรยายในโรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ในหัวข้อวิชา ว่าด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ที่จังหวัดขอนแก่น

๒.๓ เป็นผู้บรรยายตามโครงการเข้าถึงประชาชนของศูนย์เฉพาะกิจป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายป่า (ศปป.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒.๔ เป็นผู้ดำเนินรายการวิทยุ "มรดกไทย" ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น (รายการถาวรอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง) เพื่อส่งเสริมเยาวชนไทยและประชาชนวัยฉกรรจ์ให้รักชาติ รักแผ่นดิน

๒.๕ เป็นผู้ควบคุมรายการวิทยุ "โพธิ์ทักษ์" ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดขอนแก่น (รายการถาวรอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง) เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรักและหวงแหนธรรมชาติและป่าไม้

๒.๖ ริเริ่มและจัดให้มีการทดลองเกี่ยวกับหญ้าจรจบจำหน่ายเป็นรายได้ประชาชนและเป็นการกำจัดหญ้าจรจบ เพื่อลดอัตราการทำลายป่า จากไฟป่าในฤดูแล้ง

๒.๗ ผู้จัดทำและบรรณาธิการ อนุสาร "แก่นโพธิ์" เพื่อการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมความเข้าใจของสำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น

๒.๘ เป็นวิทยากร และเป็นครูฝึกวิทยากรของ กอ.รมน.สวนรินฤดี

๒.๙ เป็นผู้เขียนบทความ สารคดีทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม เผยแพร่สื่อมวลชนทุกสาขา

๒.๑๐ เป็นผู้เขียนบทความสารคดีทางการป้องกันชาติและสร้างความมั่นคงของชาติเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกสาขา

๒.๑๑ เป็นวิทยากรริเริ่มและดำเนินการ "ค่ายเยาวชน" สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น

๒.๑๒ ริเริ่มและจัดทำ "มูนันท์อ่าน" เป็นที่ยืมหนังสือและที่อ่านหนังสือเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และสิ่งแวดล้อม

ลงชื่อ.....ผู้รับรอง

(นายประเสริฐ ศิระวงษ์)

ตำแหน่ง ป่าไม้เขตขอนแก่น

ป่าไม้จังหวัดระยอง

(๒๕๒๕-๒๕๒๖)

ระหว่างที่กรุงศรีอยุธยาใกล้จะเสียให้แก่พม่าข้าศึก ในรัชสมัยพระเจ้าเอกทัศเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๙ นั้น พระยาวชิรปราการหรือพระยาตากพร้อมไพร่พลประมาณ ๕๐๐ คน ได้ตีฝ่าวงล้อมทัพพม่า มาหยุดพักไพร่พลที่เมืองระยอง ก่อนเดินทางต่อไปยังเมืองจันทบุรีเพื่อยึดเป็นที่มั่นในการกอบกู้อิสรภาพคืนจากพม่า

เมืองระยองตั้งขึ้นสมัยขอมเรืองอำนาจประมาณ พ.ศ. ๑๕๐๐ ปรากฏหลักฐานซากศิลาแลงและคูค่ายในเขตอำเภอบ้านค่าย ระยองตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลตะวันออกห่างจากกรุงเทพฯ ๑๗๙ กิโลเมตรตลอดชายฝั่งยาวประมาณ ๑๐๐ กม.ขณะนั้นเป็นแหล่งอาหารทะเลและผลไม้ นานาชนิดพร้อมที่จะพัฒนาตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลเมืองอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ระยองจึงเป็นเมืองเศรษฐกิจที่แบ่งการปกครองออกเป็น ๖ อำเภอ กับ ๑ กิ่งอำเภอ ที่กำลังขยายตัวอีกอย่างคือบางพระ

สำนักงานป่าไม้จังหวัดตั้งอยู่กลางหมู่บ้านปากอ่าวระยอง เลยศูนย์ราชการออกไปไม่กี่กิโลเมตรย้อนหลังไป ๓๐ ปี ระยองมีการทำป่าไม้มากจังหวัดหนึ่ง โดยเฉพาะบริษัทครีมหาราชา จำกัด ต่อทางรถไฟเข้าไปทำไม้ในเขตอำเภอบ้านค่าย แต่เดี๋ยวนี้ที่ข้าพเจ้าเข้ามาดำรงตำแหน่งป่าไม้จังหวัดไม่มีการทำไม้แล้ว

ทั้งนี้เนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติออกมาแต่ละฉบับส่งเสริมการทำเกษตรกรรมแบบพืชเดี่ยวคือปลูกอ้อยอย่างเดียวหรือปลูกมันสำปะหลังอย่างเดียวสวนผลไม้ก็เหมือนกันปลูกทุเรียนหรือปลูกเงาะ มังคุดและยางพาราก็ปลูกอย่างเดียวไม่ต้องด้วยลักษณะผสมผสานอย่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานทฤษฎีไว้ ประชาชนจึงลักลอบถางที่ป่ามาไม้กันอย่างมโหฬาร หน้าที่ป่าอำเภอบ้านค่ายหมดไปเพราะการหักล้างถางป่าดี ๆ มีค่าลงมาทำไร่มีไร่อ้อยกันจนหมดสภาพป่า บริษัทครีมหาราชา ต้องเลิกทำไม้ไปในที่สุดเช่นเดียวกับสัมปทานทำไม้บริษัททำไม้ประจำจังหวัดปัจจุบันนี้

หน้าที่ราชการของสำนักงานป่าไม้จังหวัดจึงเป็น เช่นเดียวกับป่าไม้จังหวัดอ่างทอง ท้องที่ที่ไม่มีป่าไม้ กล่าวคือ ปกป้องคุ้มครองป่าไม้ที่ยังคงเหลืออยู่ไม่มากนักจึงมีแต่การตรวจสอบการอนุญาตโรงงานแปรรูปไม้ โรงงานแปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรม และโรงค้าไม้แปรรูป และตรวจปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายป่าไม้อื่นซึ่งส่วนมากเป็นทางผ่าน รวมทั้งการทำไม้ยางพาราที่เจ้าของตัดฟันลง เพื่อเปลี่ยนยางพันธุ์ใหม่ตามที่สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) ส่งเสริมและสนับสนุน

จากปัญหาพัฒนาบ้านเมืองภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ จบสิ้นลง ราษฎรเองก็ตื่นตัวตามเศรษฐกิจขาขึ้นประชาชนภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกรวมทั้งทางตะวันตก ได้มีการถางป่าลงทำไร่ แรกๆก็เป็นไร่เลื่อนลอยแต่ภายหลังราคาที่ดินดีจึงเป็นไร่ถาวรเพราะเกิดการตื่นตัว เมืองไทยจะเป็นเสื่อตัวที่ ๕ ทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม สุดท้ายคือการพัฒนาที่ดินและการท่องเที่ยวขึ้นมาอีก ทุกขั้นตอนดังกล่าวนั้น ป่าไม้ได้รับเคราะห์ถูกตัดฟันแผ้วถางทั้งในรูปเปิดป่าเป็นทางการและการลักลอบตัดไม้เผาป่า อีกอย่างภัยคอมมิวนิสต์ซ้ำเติมเพิ่มการตัดไม้ทำลายป่าในหลายรูปแบบและยิ่งเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเข้าไปในพื้นที่สีแดงไม่ได้ประชาชนก็ถางกันใหญ่ไม่มีใครออกไปดูแลอย่างนี้ประเทศไทยจึงมีสภาพป่าเหลืออยู่เพียง ๒๐ กว่าเปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ทั้งประเทศน้อยกว่าที่คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติที่กำหนดให้มีป่าไม้น้อยที่สุด ๔๐% ของพื้นที่ประเทศที่ทำให้ธรรมชาติขาดสมดุลคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่เคยเกื้อกูลต่อกันเป็นลูกโซ่จึงขาดหายไป ภัยพิบัติขัดข้องของธรรมชาติจึงปรากฏให้เห็นอย่างเช่น ลมพายุพัดจัดฝนตกหนักน้ำท่วมฉับพลัน ลูกเห็บตกฝนทิ้งช่วง ร้อนและแล้งมากอย่างที่ประเทศไทยสมัยก่อนประชาธิปไตยไม่เคยมีไม่เคยเป็นเช่นที่เป็นในทุกวันนี้เนื่องจากสมัยนั้นสภาพป่าไม้มีอยู่ทั่วประเทศเกินกว่า ๕๐% ของพื้นที่ประเทศการมีป่าไม้จำนวนมากจึงเป็นคุณ ด้วยประการฉะนี้

สภาพป่าไม้พื้นที่หดหายไปนอกจากที่กล่าวแล้วยังมีส่วนอย่างอีกอย่างหนึ่งซึ่งลักลอบตัดถางป่าปลูกยางพาราที่ส่งเสริมโดยสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง(สกย.)การลักลอบบุกรุกป่าอย่างเจียบๆโดยไม่มีการถางป่า คือการแหวกป่าปลูกยางพาราไว้ต้นเล็กๆไม่มีใครสังเกตเห็นเพราะต้นยางก็เหมือนพันธุ์ไม้อื่นๆเพียงพินยับต้นไม้ใกล้เคียงเปิดโอกาสให้มันเจริญเติบโตได้ พอมันโตขึ้นมาหน่อยก็จะไปพินต้นไม้ใกล้เคียงเปิดโอกาสให้มันเจริญเติบโตขึ้นอีกปีที่ ๒-๓-๔-๕ก็ทำเช่นเดียวกัน พอปีที่๕ต้นยางใหญ่เกือบจะกรีดได้แล้วต้นไม้อื่นๆก็ถูกถางเตียนพอดีเป็นสวนยางได้ต้องเรียกว่า “เปลี่ยนสภาพป่าธรรมชาติเป็นสวนยางอย่างเจียบ ๆ ใน ๕ ปี” ได้อย่างที่ไม่มีใครรู้เลย

การเปลี่ยนต้นยางพันธุ์ดีของผู้ทำสวนยางนอกจากจะได้ทุนจากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางแล้วต้นยางเก่าที่ตัดลงยังขายได้ราคาดีจากโรงงานแปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรมทำเฟอร์นิเจอร์แบบน็อคดาวน หรือแบบประกอบด้วยตนเองหรือแบบพับได้โดยมีโรงงานแปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรมชนิดนี้อยู่ที่เทศบาลตำบลทางเกวียนอำเภอแกลงอยู่หลายโรงงานเพื่อการส่งออกโดยเฉพาะไม้ยางพารา นอกจากที่กล่าวแล้วยังมีโรงงานแปรรูปไม้ทำเป็นไม้แปรรูปอาบน้ำยาออกจำหน่ายใช้ในงานเล็กๆน้อยๆทำไม้เลียบโอสคริมทำก้านและลูกตุ้มร่วมทำกรอบรูปรวมทั้งไม้กลึงชนิดต่างๆและบ้างก็เอาไม้ยางพาราไปเพาะเห็ดก็มี

เมื่อผมมาใหม่ๆออกไปสำรวจป่าเพื่อให้รู้จักป่าและคุ้นเคยกับพื้นที่ได้ไปพบตึกทันสมัยหลังหนึ่งไม่ใหญ่โตนักอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติเป็นครอบครัวทำสวนยางพาราที่ดินมาจากพ่อที่เพิ่งจะเผาเสร็จไปไม่กี่วันก่อนที่ผมจะได้ไปพบจากการสอบถาม ได้ปลูกตึกดังกล่าวที่ละ

เล็กทีละน้อยหลายปีจึงเสร็จเพราะไม่ใช่คนมั่งมีจริงๆ แล้วการปลูกตึกในเขตป่าสงวนก็เป็นผิดฐานบุกรุก แต่เมื่อพิจารณาตามหลักคุณธรรมแล้ว หากเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะตรวจป่าอยู่เสมอ เขาก็คงจะไม่ได้ทำผิดมาจนมากมายอย่างนี้อาจจะพอขุดหลุมลงเสา เราเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ไปเห็นเสียก่อนจะได้ตักเตือนห้ามปรามกันได้ไม่เสียหายมากนักแต่ที่เขาแจ้งว่าปลูกอยู่หลายปีไม่มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ย่างกรายเข้าไปเลยปล่อยให้เขาสร้างเสร็จแล้วด้วยค่าลงทุนมากมายแล้วจะต้องถูกจับดำเนินคดีด้วยผมจึงต้องละเลยปล่อยให้เขาคงอยู่อย่างนั้นเหมือนผมไม่เห็น ทั้งนี้เพราะได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีสมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมทย์ ให้เจ้าหน้าที่ปล่อยให้ราษฎรผู้บุกรุกอยู่ต่อไปดังที่กล่าวไว้แล้ว

เรื่องการบุกรุกยังมีที่ดินบนเกาะที่มีทั้งป่าไม้และเป็นที่ดินที่ไม่มีผู้ใดได้มาตามกฎหมายที่ดินแต่เวลานั้นการท่องเที่ยวกำลังได้รับการส่งเสริมและพัฒนา การออกโฉนดที่ดินและ น.ส. ๓ กำลังออกกันอย่างสนุกสนานตามความต้องการของรัฐที่สนับสนุนให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยปกติบนเกาะต่าง ๆ ทหารเรือจะเป็นผู้ดูแลและตามกฎหมายใครจะครอบครองมิได้นอกจากบางรายจะได้รับพระราชทานไว้ แต่ความฉ้อฉลของนายทุนทำสถานที่ท่องเที่ยวหรือรีสอร์ทที่ท่านไม่ได้ระบุว่าเป็นเกาะ แต่ท่านเขียนคำร้องขอว่า “ที่ดินผืนหนึ่งตำบล.....” ถ้าจะระบุ ๔ ด้าน ติดทะเลเสียหมดก็จะรู้ว่าเป็นเกาะเขาจึง ขอเป็น ๒ แปลง หรือ ๔ แปลง เพื่อให้ด้านหนึ่งด้านสองเป็นทะเล อีกด้านหนึ่งติดที่ดินแปลงไหนก็ว่าไป เสียยังไม่ให้รู้ว่าเป็นเกาะ เขาก็ทำ น.ส. ๓ และเปลี่ยนเป็นโฉนดได้ในภายหลัง นายทุนจึง ชุบเกาะได้ดังกล่าวแล้ว

ที่ดินป่าไม้ เป็นทรัพย์สินสมบัติอย่างหนึ่งซึ่งมีผู้คนอยากได้ ลำพังสำนักงานป่าไม้จังหวัดมีแค่ ๕-๖ คน ป่าไม้อำเภอมีคนเดียวในขณะนั้นจึงไม่น่าจะรักษาป่าเอาไว้ได้ และก็เสียหายไปมากแล้วผมจึงทำ “โครงการฝึกรวมอาสาสมัครป้องกันป่าไม้” เพื่อเอาประชาชนพื้นบ้านมาเป็นกำลัง ซึ่งกรมป่าไม้ส่งเสริมและสนับสนุนให้จังหวัดต่าง ๆ ที่พร้อมจัดทำโครงการดังกล่าว ทั้งนี้ นอกจากจะมีความรู้ถึงทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ น้ำ สัตว์ป่า และการเสริมสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมแล้ว สิ่งที่ผมต้องการที่สุดก็คือ ความสำนึก ความรักและห่วงแหนทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งผมสามารถทำได้ ๔ รุ่น รุ่นละ ๖๐ คน รวมทั้งหมด ๒๔๐ คน อย่างน้อยชาวบ้านเหล่านี้ที่มารับการฝึกรวมโดยตนเองจะไม่ตัดไม้ทำลายป่าแล้ว เขาก็หวังว่าเขาจะช่วยห้ามปรามญาติพี่น้องและคนที่เขารู้จักมิให้ตัดไม้ทำลายป่าก็น่าจะเป็นกำลังสำคัญช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้อีกทางหนึ่ง

คราวนี้ผมได้มอบแบบฟอร์มแบบตอบกลับพร้อมของที่เจ้าหน้าที่สำนักงานป่าไม้จังหวัดด้วยคนละ ๔ ฉบับ เมื่อเขาได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือราชการไปประการใดก็ให้กรอกข้อความใส่ของปิดผนึกหึ่งตู้ไปรษณีย์ ก็ได้ผลเป็นที่น่าพอใจที่ว่า มีแบบฟอร์มตอบกลับมาเป็นจำนวนมากตามความคาดหวังส่วนใหญ่เป็นไปตามที่มอบหมายคือตนเองไม่ทำลายป่าและห้าม

ปราชญ์อื่นมิให้ตัดไม้ทำลายป่า อย่างน้อยเขาก็ได้เห็นว่าเขาเหล่านั้นมีจิตสำนึกรักและหวงแหนป่าไม้ตามความคาคหมายและเป้าประสงค์ของเรา

จังหวัดระยองกำลังพัฒนา ร้านค้าเครื่องก่อสร้างจำหน่ายได้ขายคล่อง ไม้สักแปรรูปและประตู หน้าต่างไม้สักก็มีจำหน่ายมาก แต่หลังจากที่เขาตรวจบัญชีร้านค้าประจำทุกเดือนแล้ว ได้ตัดบัญชีให้มียอดบัญชีตรงกันกับบัญชีรับเข้า จำหน่ายออก และมีไว้จำหน่าย รวมทั้งใบเบิกทางที่มีอยู่ให้ตรงตามบัญชีไม้แปรรูปที่มีไว้จำหน่ายแล้ว ได้แจ้งให้เจ้าของร้านค้าทราบเป็นการปราชญ์ไว้ก่อนว่าถ้ามีไม้เกินบัญชีเมื่อไรก็หมายถึงเป็นไม้เถื่อนที่ไม่ได้รับการอนุญาตจะต้องดำเนินคดี ไม่มีการละเว้น แต่ก็มีอยู่รายหนึ่งจนได้มีไม้สักแปรรูปประตูหน้าต่างไม้สักและไม้ลูกกรงกลึงเป็นจำนวนมากซุกซ่อนอยู่นอกรั้วทางหลังโรงค้าเจ้าของไม่รับว่าเป็นเจ้าของจึงต้องจับโดยไม่มีตัวผู้กระทำผิด ได้แจ้งพนักงานสอบสวนอำเภอแกลงดำเนินคดีและประกาศหาผู้กระทำผิดเป็นเวลา ๑ เดือนแล้ว ไม่ปรากฏเจ้าของหรือผู้กระทำผิดจึงได้มอบหมายให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ นำไปจำหน่ายต่อไป

การพัฒนาบ้านเมืองยังไม่หยุดยั้ง ทางหลวงขยายไปมากมายระหว่างปราจีนบุรี นครนายกไปทางจังหวัดชายทะเลง่ายสะดวกและรวดเร็ว เฟอร์นิเจอร์จากไม้และปุมไม้มีค่ากำลังนิยมกัน แต่ละวันไม่เว้นที่จะเอาบรรทุกรถกระบะเล็ก (รถบีคอป) มาจำหน่ายกันอย่างไม่ยำเกรงต่อกฎหมาย จะเบี่ยงบ่ายว่าซื้อมาใช้หรือของเก่าใช้แล้วแต่ผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์และพฤติกรรมมันฟ้องว่า ทำประติษฐ์กรรมมาจำหน่าย เพราะไม่ได้เอามาแค่ ๑ ตัว ๒ ตัวขึ้นไป นับว่าหลายชิ้นและพฤติกรรมมันบ่งบอกว่าเอามาขายคือเป็นของใหม่นำไป ๒-๓ คันรถกระบะเล็กและในรถยังมีแชลแล็กหรือแลกเกอร์และน้ำมันขัดเงาเอาไว้ซ่อมหากมีรอยขีดข่วน แต่ก็นับว่าดีจับไปที่สองทีก็หมดไม่ปรากฏมาอีก

ไม้อีกกรณีหนึ่งที่จังหวัดระยองเป็นทางผ่านคือไม้ประดู่ท่อนกลมปอกแดงเอาแต่แก่น (ไม่ติดกระพี้) ขนมาทางรถยนต์นำมาลงชายหาดให้เรือเดินทะเลมัดติดท้องเรือออกไปจนถึงน่านน้ำสากลแล้วจึงกว้านขึ้นเรือ ได้ทราบว่าเป็นไม้จากสิงคโปร์เพื่อเอาไปแกะทำเสาไม้กรงพันจำนวนไม่จำกัด เคยจับได้สองครั้งบรรทุกลอยบนรถกระบะแต่รถกระบะแก้วเจ้าของรถไม่รู้ไม่เห็นด้วยจึงจับได้แต่ไม้รถกระบะยังจับไม่ได้ รู้สึกจะเป็นรายอิทธิพล (สมัยนี้เรียกว่า “ผู้กว้างขวาง”)

สมัยนั้น ระยองกำลังพัฒนาทั้งบนบกทำสวนยางพารา ชายทะเลเป็นที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ วันเสาร์อาทิตย์และวันหยุดอื่น ๆ มีผู้คนไปเที่ยวมากมายจนระยองกลายเป็นเมืองเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวเริ่มมาแต่ที่ดินมีราคาแพงขึ้นคนที่มีทุน มีปัญญาแต่ขี้โกงก็มักจะแย่งซื้อเอาที่ป่าใกล้ตัว เราเจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ตรวจปราบปรามอยู่เสมอ ป่าสงวนแห่งชาติผู้คนก็รู้และมีสมาธิ อสป. (อาสาป้องกันป่าไม้) คอยว่ากล่าวก็พอสบายใจได้ แต่ป่าไม้ที่ยังมิได้ทำเป็นป่าสงวนใกล้ใครถ้ามีทุนรอนก็มักจะถากถางทีละเล็กทีละน้อยจนป่าเตียนกลายเป็นที่

ของตนไป ถ้าเป็นที่ราบก็นับว่าเป็นป่าแปลงเล็กแปลงน้อยที่สมควรจัดสรรได้ แต่ที่ที่เป็นภูเขา เช่น “หินสวบน้ำใส” ต้นไปสร้างตึกตั้ง ๓ ชั้นขึ้นบนยอดเขา ขณะผมเป็นป่าไม้จังหวัดยังไปไล่กวาดและบอกให้ทราบว่าเป็นที่ป่าสาธารณะอย่าได้ถ่างอีกต่อไปผมย้ายไปได้สามปีกลับมาอีกทีเป็นตึกสาม รีสอร์ทไปหมดแล้วทั้งๆ ที่เป็นภูเขาซ้อนภูเขาอันเป็นการประจานตนเองอยู่ตลอดเวลา ผู้คนผ่านไปมาเขารู้ว่าที่ภูเขาอย่างนี้คนที่เขาเอาเป็นของตนได้ก็คนซีโกงเท่านั้น เพราะที่ภูเขามีข้อกำหนดมิให้อนุญาตกับผู้ใด

ยังมีอีกหลายแปลงที่ดินป่าไม้กลายเป็นบังกะโลบ้าง โรงแรมบ้าง รีสอร์ทบ้างตาม อัยยาศัยที่โลกและหลงของคนเหล่านั้น ส่วนคนจนๆ ก็ไปตื้อขายของให้ผู้มาเที่ยวบ้างก็ทำเป็นแผงลอยบ้าง บ้างก็ทำห้องน้ำสาธารณะ ทั้งๆ ที่รู้ว่าเป็นสวนรุกขชาติแต่รายเหล่านี้ไม่ประสงค์ยึดที่ ขอให้มีการขายของได้ก็พอใจแล้ว แต่ทางการก็ไม่วายเกรงว่าต่อไปจะบานปลายมากขึ้น จึงสำรวจจำนวนเอาไว้ก่อนทำบัญชีไว้และแบ่งที่ให้ขายจนกลายเป็นย่านค้าขายมาจนบัดนี้ โดยที่การท่องเที่ยวได้พัฒนามาตลอด

เช่นเดียวกันที่เกาะเสม็ดหรือเกาะแก้วพิสดารของท่านสุนทรภู่ ก็มีประชาชนบุกขึ้นไปทำร้านค้าอยู่มากมายจนกระทั่งประกาศเป็น “อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด” ก็ยังจัดการอะไรไม่ได้ เลยต้องใช้วิธีสำรวจเอาจำนวนให้คงที่ไว้ก่อน มิฉะนั้นจะมีจำนวนผู้บุกรุกเพิ่มขึ้นอยู่ตลอดเวลา เกาะเสม็ดเป็นทำเลบังกะโลและรีสอร์ทไปเกือบหมดแล้ว แม้กระนั้นมียาทุนเขาจะทำกระเช้าไฟฟ้าจากฝั่งไปยังเกาะก็ยังอุตสาหะมีคนค้ำหน้าว่าจะเสียหายต่อธรรมชาติ เลยไม่ได้สร้างจากวันนั้นจนวันนี้ ๒๐ ปีแล้ว

สมัยเมื่อ ๕-๖๐ ปีที่ผ่านมาผมยังเป็นนักเรียนไปเที่ยวกับพวกกระทรวงธรรมการ ท่านให้พ่วงเอาลูกไปด้วยจากฝั่งเพไปเกาะเสม็ดไปโดยเรือใบไปเกาะ ลมเข้าฝั่งต้องวิ่งก้าวซ้ายที่ขวาที่เรือก็เอียงตามไปพร้อม ๆ กับใบก็กลับทางซ้ายบ้าง ขวาบ้างช่วงล่างของใบประกอบด้วยไม้ลำโตเท่าขา กวาดมาที่ใครหลบไม่ตีก็จะถูกเข้า หัววมปุดไปที่เดียว ออกจากฝั่งไม่นานนักเรือโคลงไปเคราะห์มาหลายคนก็มีอาการ “เมาเรือ” อาเจียนกันเป็นแถวให้ปลากิน บนเกาะสมัยนั้น เราท่านสมัยนี้ไม่เห็นอย่างผมเห็นมีบ้านคนอยู่ ๒ หลัง สถานที่ราชการอยู่ ๑ หลัง วัดกับสระน้ำ นอกนั้นเป็นป่าไม้ร่มรื่นทางหาดทรายก็ขาวยาวเหยียดหน้าดูหน้าชมยั้งนักร ภายหลังได้มาเห็นเกาะเสม็ดอีกทีก็ให้ความเสียหายธรรมชาติสูญหายไปหมดแล้ว

มีเรื่องทีอยากจะทำให้ฟังถึงการพัฒนามันทำให้ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นจนผู้คนอดโลกหลงไม่ได้ เพื่อนผม นายอุดม บิซติการ เคยมาเป็นป่าไม้แขวงที่ระยองนี้สมัยนั้นราคาที่ดินไร่ละ ๓-๔ ร้อยบาทเท่านั้นสำหรับทำอะไรทำสวน เพื่อนผมคนนี้พักอยู่ที่ตลาดตะพงคงจะไม่ห่างที่ดินที่อยู่ริมทะเลนี้เท่าไร เขาชอบดื่มสุราเขาก็หาทำเลดี ๆ ที่ไร่ชายฝั่งของลุงแดงกับเพื่อน ๒-๓ คนที่เป็นคอสุราอย่างว่าพากันมาเสมอ ๆ ที่หาดแม่ลำพึงนายแดงหรือลุงแดงทำไร่อยู่ใกล้ ๆ หัวไร่ลงชายน้ำที่เพื่อนผมไปนั้นกินเหล้ากัน ลุงแดงแกก็คอเหล้าเหมือนกันบางวันก็มาดื่มด้วยจนถูก

คอกันพอสนิทสนมกันเข้า เหล้าเข้าปากก็อยากทำโน่นทำนี่ ลุงแดงอยากทำสวนพุทราแต่ขาดเงินทุน เพื่อนผม นายอุดม ก็ใจดี “เอาที่นี้ไปก่อนซิลุง” ก็ตกลง การทำสวนพุทราที่นั่นเป็นพืชเดี่ยวและต้องมีการลงทุนทางด้านปุ๋ย และยาฆ่าแมลงด้วย จึงจะช่วยให้ได้ผลแต่ลุงแดงแกมือใหม่ทำไร่พุทราได้แต่ผลไม่ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วยจึงขาดทุนและไม่รู้จะหมุนเงินที่ไหนมาใช้หนี้ แกจึงยกที่ให้ ปรากฏว่า รั้ววัดภายหลังได้ถึง ๘๐ ไร่ กับเงินแค่ ๘๐๐ บาท ภายหลังเพื่อนผมขายเอาเงินไปทำสวนยางตอนเกษียณอายุ ๘๐ ล้านบาท ขนาดยังถูก ๆ อยู่ด้วยซ้ำ

ราชการงานตำแหน่งป่าไม้จังหวัดระยองสมัยที่ข้าพเจ้าเข้ามาบริหารเป็นสมัยที่การทำป่าไม้จบเกมกันไปแล้ว เพราะพื้นที่กลายเป็นที่กสิกรรม ที่การค้า ที่โรงงานอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวเสียหายหมดแล้ว งานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้จึงเหลือแต่โรงงานแปรรูปไม้ด้วยเครื่องจักรที่เรียกกันง่าย ๆ ว่า “โรงเลื่อย” ส่วนไม้ที่เข้าโรงเลื่อยซึ่งแต่ก่อนนี้ได้จากป่าภายในจังหวัดเอง ทาง อำเภอบ้านค่าย อำเภอปลวกแดง อำเภอวังจันทร์ ซึ่งสมัยนั้นยังเป็นกิ่งอำเภออยู่เลยแต่ตอนนี้นำเข้ามาเลเซียซึ่งส่วนมากเป็นไม้เนื้ออ่อนทั้งนั้น เจ้าของโรงเลื่อยอยู่ในอำเภอแกลงที่ต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่ายังขิ้นใจทำอยู่ก็เพราะต้องการให้ลูกน้องลูกจ้างมีงานทำ เขาจึงให้เงินทุนก้อนใหญ่ไปลงทุนทำเรือประมงออกจับปลาในทะเลหลวง น่านน้ำสากลหรือและพื้นที่ประเทศเพื่อนบ้านมาเลเซีย อินโดนีเซีย เสียเป็นส่วนใหญ่

นอกจากโรงงานแปรรูปไม้ก็เป็นโรงงานแปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรม และโรงค้าไม้แปรรูปซึ่งได้มอบป่าไม้อำเภอตรวจประจำเดือน เจ้าหน้าที่ทางจังหวัดตรวจประจำปี คือปีละครั้งโดยรวบยอดตรวจโรงงานด้วย ตรวจการปฏิบัติงานของป่าไม้อำเภอไปด้วย งานอื่น นอกนั้นก็เป็นการสมาคมกับส่วนราชการอื่นและการประชาสัมพันธ์ นอกนั้นก็เป็นการตรวจอยู่ตามท้องถนนและหมู่บ้านชายทะเลที่มักจะมีการหลบเอาไม้เถื่อนไปซุกซ่อนตามถนนในหมู่บ้านเพื่อรอเรือเดินทะเลเข้ามาจับไปที่มีใบสั่งจากต่างประเทศ สุดท้ายก็บนถนนอีกเช่นเคยคือการป้อมปรามโรงค้าประดิษฐ์กรรมคือเฟอร์นิเจอร์ที่นำใส่รถปิ๊กอัพหรือรถกระบะเล็กนำเคลื่อนที่ขายไปเรื่อย ๆ นั่นเอง จากจังหวัดปราจีนบุรีและนครนายกนำเอาเฟอร์นิเจอร์ไม้มะค่าโมงและปุมไม้มะค่า ทำเป็นโต๊ะอาหารเป็นชุดเก้าอี้ ๖ ตัวบ้าง ทำเป็นเก้าอี้เอนนอนบ้าง บ้างก็ทำเป็นม้านอนลักษณะเลียนแบบกับข้างมีลูกกรง ๓ ด้าน นอกนั้นก็เป็นที่โต๊ะรับแขกปุมไม้มะค่ารูปวงกลมบ้าง ครึ่งวงกลมบ้าง ถ้าปล่อยปละละเลยพวกค้าขายผลิตภัณฑ์จากไม้เหล่านี้ก็เปรียบได้กับกองทัพมดไม้มะค่าหมดป่าสูญพันธุ์ก็เพราะคนพวกนี้นั่นแหละ แต่เจ้าหน้าที่ป่าไม้มักไม่แน่ใจว่าจับได้หรือไม่ เพราะของเขาสำเร็จรูปแล้วและบางทีเขาก็เสี่ยงว่าจะเอาไปใช้ บางทีก็บอกว่าของเก่าที่บ้านจะเอาไปใช้ที่อื่น ก็แล้วแต่เขาจะพูด ฉะนั้นจึงต้องวางแผนจับกุมให้ถี่และชี้ให้ชัดว่าเขานำของเหล่านั้นมาจำหน่าย มีเครื่องมือสำหรับขัดเกลามาให้ดูใหม่เสมอติดมาด้วยและบางครั้งมาด้วยกัน ๒-๓ คัน จะได้ตั้งข้อหาได้หลายกระทง กล่าวคือ (๑) กระทงแรกตั้งโรงงานแปรรูปไม้เพื่อประดิษฐ์กรรม (๒) ตั้งโรงค้าประดิษฐ์กรรมจากไม้ (๓) นำเคลื่อนที่ไม่ได้รับอนุญาต (๔) ตั้งข้อหาสมคบกันในกรณีมาด้วยกันหลายคันรถ

เมื่อเราได้พบเห็นเฟอร์นิเจอร์นำมาจำหน่ายบ่อยๆ ไม่ขาดสายแล้วไม้ในป่าปราจีนบุรี นครนายก มันจะไม่หมดป่าไปเลยหรือที่ผมพูดถึงสมัยนั้นมันปี ๒๕๒๕-๒๕๒๖ แล้วตอนนี้ ๒๕๔๕ ไม้มะค่าหมดป่าปราจีนบุรีและนครนายกไปแล้วเช่นเดียวกับจังหวัดแพร่ไม้สักในป่าหมดไปนานแล้วมีแต่ไม้สักในสวนป่าและลูกไม้สักในป่าธรรมชาติเท่านั้น ไม่นานเกินรอพอมันโตขึ้นอีกหน่อย พวกก็จะคอยทำกองทัพบดอีกไม้รุ่นต่อไปก็จะหมดไปอีก

ปฏิบัติราชการทางจังหวัดระยองยังไม่ทันจะครบ ๒ ปี ก็พอดีได้รับคำสั่งจากกรมป่าไม้ย้ายไปดำรงตำแหน่งป่าไม้จังหวัดพังงาแทน นายรังษิ สุขุมินทร์ ซึ่งย้ายขึ้นไปเป็นป่าไม้เขตปัตตานี

พายุโคลนและไม้ซุงอันเกิดจากการทำลายป่าที่ อ.พิปูน จ.นครศรีธรรมราช พ.ศ. ๒๕๓๑
สร้างความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินของราษฎรไปจำนวนมาก

ป่าไม้จังหวัดพังงา

(๒๕๒๖ - ๒๕๒๘)

จังหวัดพังงาอยู่ทางภาคใต้ ไกลจากกรุงเทพฯ ๗๘๘ กิโลเมตร ภูมิประเทศเป็นป่าเขาเสียเป็นส่วนใหญ่ได้ชื่อจังหวัดมาจากเขาภูเขา หรือเขาพังงาหรือทับศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนว่า PHUNGA ภูเขา คนไทยอ่าน พังงา อย่างเดียวกับ วังเจ้า ฝรั่งเศสเขียน Wongchao ไทยเลยเขียนไทยว่า วังเจ้า

แต่เดิมมาเมืองพังงาขึ้นอยู่กับเมืองตะกั่วป่า สมัยล้านเกล้าฯ รัชกาลที่ ๑ โปรดตั้งเมืองพังงาเทียบเท่าเมืองตะกั่วป่าสมัยล้านเกล้าฯ รัชกาลที่ ๓ ทรงมีพระราชดำริที่จะปรับปรุงหัวเมืองชายทะเลฝั่งตะวันตกที่ถูกพม่ารุกรานอยู่เสมอ จึงแต่งตั้งข้าราชการมาปกครองเป็นเจ้าของขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ และต่อมาลตฐานะเมืองตะกั่วป่าลงเป็นอำเภอขึ้นกับเมืองพังงา สมัยล้านเกล้าฯ รัชกาลที่ ๗ เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำโปรดให้ยุบเมืองตะกั่วป่าให้ขึ้นอยู่กับเมืองพังงา ด้วยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔

จังหวัดพังงาประกอบด้วยอำเภอ ๘ อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอตะกั่วป่า อำเภอทับปุด อำเภอกะปง อำเภอท้ายเหมือง อำเภอตะกั่วป่า อำเภอกระบุรี และ อำเภอเกาะยาว เมืองพังงาเป็นเมืองชายฝั่งตะวันตกทะเลอันดามัน ด้านป่าเขาเต็มไปด้วยป่าไม้มีค่า (ป่าบก) ที่มีพรรณไม้หลายชนิดคล้ายพรรณไม้บนภูกระดึงจังหวัดเลยและภูสูง ๆ ทั้งหลาย เช่น ต้นหม้อข้าวหม้อแกง ลิงและเฟอร์นชนิดต่าง ๆ ทางด้านทะเลเป็นป่าชายเลนเสียเป็นส่วนใหญ่ก่อนหน้าที่ข้าพเจ้าจะย้ายมาอยู่ จังหวัดพังงา เป็นจังหวัดหนึ่งที่ทำเหมืองแร่ดีบุกมากทั้งบนบกและในทะเล จนอาจกล่าวได้ว่า เป็นเหมืองพรมไปหมด ถ้าขึ้นเครื่องบินดูจะเห็นได้ชัดเพราะเป็นดินสีแดงติดกับป่าไม้สีเขียวและมีน้ำขังเป็นสระใหญ่อยู่ทั่วไป ส่วนในทะเลจะเห็นแพที่สร้างด้วยเหล็กเป็นหุ่นลอยอยู่มากมายด้วยเหมืองดูด คือดูดเอาน้ำปนดินปนทรายและแร่ดีบุกขึ้นไปบนแพแล้วทำการรวมน้ำไหลให้แร่ดีบุกนอนกัน ส่วนเหมืองบนบกนั้นเป็นเหมืองฉีดแล้วปล่อยน้ำกับดินกับแร่ดีบุกไหลไปทำให้แร่ดีบุกซึ่งหนักกว่านอนกัน

การทำป่าไม้ ขณะนั้นมีการทำไม้กระยาเลยในป่าสัมปทางของบริษัทป่าไม้จังหวัดพังงาอยู่แห่งเดียวคือที่อำเภอกระบุรี ซึ่งมีโรงเลื่อย หรือโรงงานแปรรูปไม้ด้วยเครื่องจักรอยู่ที่นั่นด้วย ส่วนสำคัญของจังหวัดพังงามีการทำไม้พินโครงการเผาถ่านอยู่เป็นอันมากถึง ๑๑๙ โครงการที่ประกอบด้วยเตาเผาถ่านอยู่ภายในของโครงการด้วย

โครงการสัมปทานทำไม้ ป่าชายเลน เผ่าถ่าน

ไม้โกงกาง เป็นไม้ที่ขึ้นอยู่ในป่าชายเลน เป็นจำนวนมาก มากกว่าไม้ชนิดอื่น ๆ จึงทำให้เรียกป่าชายเลนว่าป่าโกงกาง สภาพป่าเป็นป่าที่มีน้ำขึ้นน้ำลงหล่อเลี้ยงป่าอยู่ตลอดเวลา ผิดกับป่าที่ดอนขึ้นมาหน่อยเรียกว่า ป่าแสม น้ำทะเลท่วมถึงปีละครั้งหรือ ๒ ครั้ง ที่มีแต่ไม้แสมเป็นจำนวนมากกว่าไม้อื่น ๆ จึงเรียกว่า “ป่าแสม” โดยเฉพาะไม้โกงกางเมื่อเผาเป็นถ่านแล้วจะได้ถ่านที่เป็นแท่ง แกร่งให้ความร้อนแรงกว่าไม้อื่น ๆ เป็นอันมาก จึงมีราคาดี

โครงการสัมปทานทำไม้ป่าชายเลนเพื่อเผ่าถ่าน ได้เริ่มโครงการมาแต่ พ.ศ. ๒๕๑๐ ให้สัมปทานแก่คนไทยในท้องที่จังหวัดที่มีป่าเลนนั้นโดยวิธีประมูล อายุโครงการเท่ากับรอบหมุนเวียน ๑๕ ปี แปลงตัดฟันรายปีมีขนาด ๑ ตารางกิโลเมตรหรือ ๖๒๕ ไร่ ถ้าทำรายวันจะทำไม้ใน ๑.๗๑ ไร่ ผู้ประมูลได้นอกจากจะต้องชำระเงินตามที่ตนประมูลแล้ว ยังจะต้องชำระค่าภาคหลวงในอัตรา ๒๐ บาทต่อปริมาตรถ่าน ๑ ลูกบาศก์เมตรและเงินค่าบำรุงป่าอีก ๓ เท่า ค่าภาคหลวงคือ ๖๐ บาท เพื่อที่ทางราชการ “หน่วยควบคุมป่าเลน” จะได้ดำเนินการบำรุงป่าโดยการปลูกไม้โกงกางในแปลงที่ผ่านพ้นการทำไม้ไปแล้วทุกปี เมื่อทำเช่นนี้ก็จะมีสต็อกไม้ที่ปลูกลดหลั่นกันไปพอครบอายุ สัมปทานแปลงตัดฟันเมื่อปีแรกก็จะมีต้นไม้ที่ปลูกอายุ ๑๕ ปี โตพอที่จะตัดฟันใน ปีที่ ๑ ของรอบหมุนเวียนครั้งใหม่ (ครั้งที่ ๒) ต่อไปได้

โดยปกติการทำสัมปทานป่าไม้ชายเลนไม้ใครมีปัญหาหนัก เพราะผู้รับสัมปทานย่อมจะต้องดูแลคอยปกป้องป่าของตนอยู่เสมอ มีการตรวจตราเป็นประจำ การสร้างเตาเผาถ่านอยู่ในโครงการที่มีบ้านพักพนักงานบริษัทและคนงานทำให้ได้ดูแลกิจการของตนอยู่เสมอ

เตาเผาถ่านป่าชายเลน ขณะที่เผาถ่านเป็นเวลาครั้งหนึ่งถึง ๓๐ วัน ควันที่ระบายนอกถ่านนำมาควบนั่นก็จะได้กรดชนิดหนึ่ง เป็นกรดผสมที่มีตัวยาคือ กรดอะซิติก กรดโอโรติก และฟีนอล ความเป็นกรดนี้มีความเข้มข้น ๑๒% โดยประมาณ ซึ่งมีคุณสมบัติเมื่อผสมกับยางพารา ทำให้ยางพาราแข็งตัว และรักษาคุณภาพยางแผ่นมิให้เน่าหรือมีกลิ่น ถ้าตัดเอามาใช้เป็นกรดผสมยางทำยางแผ่นแทนกรดซึ่งต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศก็จะช่วยลดปัญหาเงินตราต่างประเทศไหลออกได้มาก กรมวิชาการเกษตร (ตอนนั้นคือกรมเกษตร) ได้ทดลองทำทางจังหวัดภาคตะวันออกคือ จันทบุรีและตราด เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๖ ทดลอง ๓๕ เตา ผลิตรวดได้เดือนละ ๑๗,๕๐๐ ลิตร ภายหลังจึงแพร่มาทางภาคใต้ เครื่องมือง่าย ๆ ดังกล่าวนี้นี้ กรมกสิกรรมทำจำหน่ายในราคาชุดละ ๓๐๐ บาท ปัญหาต่าง ๆ ไม่ได้อยู่ที่การผลิตกรด แต่อยู่ที่การปรับความเข้มข้นของกรดให้คงที่มากกว่า จะได้ไม่เป็นปัญหาของผู้ใช้ ด้วยเหตุนี้ส่งผลให้นักวิชาการบางคนถึงกับกล่าวว่า “ไม่ได้ผล” สั่งซื้อจากต่างประเทศไม่ได้ นักวิชาการบางคนก็ว่าใช้ได้ดี กรมกสิกรรมก็ชี้แนะทำให้ประชาชนไข้อยู่ในขณะนั้น เรื่องนี้ทุกฝ่ายควรที่จะหันหน้าเข้าปรึกษากัน เมื่อมันเกิดผลพลอยได้มาเช่นนี้ก็ถือว่า ดีแน่ ช่วยกันสานต่อ

ป่าชายเลน เป็นป่ากั้นชนชายฝั่งทั้งคลื่นและลมแล้ว ยังเป็นป่าอนุบาล กุ้ง หอย ปู ปลา ที่เข้ามาไข่พิก และเลี้ยงตัวอ่อนในป่าชายเลนที่ช่วยทำให้กิจการประมงชายฝั่งดำรงอยู่ได้ด้วยมีป่าชายเลนที่จำนวน พอเหมาะสมควรแต่ทุกวันนี้ป่าไม้ชายเลนถูกบุกรุกทำเป็นนาุ้ง ที่อยู่อาศัยทำเรือเสียมากต่อมาก สถานที่อนุบาลลูกกุ้ง หอย ปู ปลา และแหล่งอาหารของสัตว์ทะเลเหล่านี้ลดน้อยลงด้วยดั่งที่เป็นปัญหาอยู่ในทุกวันนี้ ยิ่งกว่านั้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีการบุกรุกยึดครองเป็นรีสอร์ทกันเป็นอันมากในหลายท้องที่ แต่ยั้งดีที่ทำรีสอร์ท ไม่ได้ตัดไม้ถางป่าจนเตียน แต่ก็ต้องตัดล้างเพื่ออำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวพักผ่อน การจะเป็นแหล่งอนุบาลลูกกุ้ง หอย ปู ปลา ไม่มีอนุภาพอย่างกับป่าเลนในธรรมชาติเดิม ประโยชน์ก็จะลดน้อยถอยลงอยู่ดี

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ป่าชายเลนยังเป็นที่อยู่ ที่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิดเริ่มแต่ลิงแสม นาค ตะกวด งูต่าง ๆ และนกนานาชนิดทั้งนกประจำถิ่นและนกที่ผ่านตามตามฤดูกาล เหล่านี้ที่ทำให้ป่าชายเลนดำรงอยู่ด้วยคุณภาพสิ่งแวดล้อมอันยั่งยืน เพื่อธรรมชาติและทรัพยากรด้วยหวังไข่อาหารและการอยู่อาศัย

เนื่องด้วยการเผาถ่านของเมืองไทยที่เป็นอยู่ทั่วไปในขณะนี้ได้ปล่อยวัตถุอันมีค่าทิ้งเสียเปล่า ทางปล่องระบายควันเป็นที่น่าเสียดายยิ่ง ถ้าหากเก็บมาใช้เป็นกรดผสมยางทำยางแผ่นแทนกรดซึ่งต้องซื้อจากต่างประเทศก็จะมีผลช่วยเศรษฐกิจของประเทศชาติได้อีกด้วย จึงควรส่งเสริมให้ชาวเตาถ่านผลิตกรดนี้ให้ชาวสวนยางใช้ทำยางแผ่นให้แพร่หลายโดยทั่วกัน

วิธีการผลิตที่สำคัญ

๑. เตาถ่านที่จะผลิตกรดนี้ ทำให้ได้เฉพาะเตาถ่านก่อด้วยอิฐ-ดินเผาแบบจีน
๒. การติดตั้งเครื่องเก็บกรดกับเตาถ่านให้วางท่อร์รับแก๊สให้สูงพอดี ขนาดและตั้งได้ฉากกับปล่องระบายควันของเตาถ่าน
๓. การเก็บกรดต้องทำพร้อมกันทุกปล่อง ในระยะเวลาเผาถ่านที่เริ่มมีกลิ่นแก๊สกรด และหยุดเมื่อหมดกลิ่นแก๊สกรด
๔. การแยกกรดเตาถ่านเป็นกรดผสมยาง ชั้นแรกให้เอากรดที่เก็บได้ทุกวันกรองวัตถุเหนียว ๆ ออกด้วยผงด่านหรือสารเคมีที่ไม่มีปฏิกิริยากับกรดไว้ในถังใหญ่ ที่มีความเย็นจัดครวละ ๑ เตาถ่าน แล้วใช้เครื่องกวนให้เข้ากันสนิท เป็นน้ำยาอิมตัว ตั้งทิ้งไว้ ๒-๓ วัน น้ำยาจะแยกตัว น้ำมันเบาจะลอยขึ้นข้างบน น้ำมันหนักจะตกลงข้างล่าง ตอนกลางเป็นกรดผสมยาง

คุณภาพกรดผสมยางจากเตาถ่านที่ได้

๑. มีความเป็นกรด ๑๒%
๒. เป็นกรดผสม มีตัวยา อาเซติก ครีโอไลต์ ฟีนอล

๓. คุณสมบัติกรดเตาถ่านทำให้ยางแข็งตัวและรักษาคุณภาพยางแผ่นไม่ให้เน่าและมีกลิ่นเหม็นเมื่อเก็บนาน

๔. ห้ามทำการเก็บกรดในขณะที่ไฟในเตาถ่านลุกไหม้จัดซึ่งมิได้ปิดปล่องหลัง
๕. ภาชนะต่าง ๆ ที่ใช้ในเรื่องนี้ต้องระวังอย่าให้ค้างหรือน้ำเค็มติดอยู่

ผลได้

เตาถ่านขนาด ๔๐ ม. ๑ เตา ๑ คราว เวลาประมาณ ๑ เดือน เก็บกรด ๑๒% ได้ ๕๐๐ ลิตร จำหน่ายได้ลิตรละ ๑ บาท

หมายเหตุ : เครื่องเก็บกรดภาชนะดินเผาเคลือบสำหรับติดตั้งกับเตาถ่านขนาด ๔๐ ม. มีปล่อง ๔ ปล่อง ๑ เครื่อง ๔ สำหรับ เป็นเงิน ๓๐๐ บาท สั่งทำได้ที่กองกสิกรรม เคมี กรมกสิกรรม

การบังคับเครื่องเก็บกรดให้ได้คุณภาพสูง

การเก็บกรดจากเตาถ่านให้ได้ผล-ดีมาก หรือน้อยอย่างไรนั้น ความสำคัญอยู่ที่บังคับ: อุณหภูมิภายในเครื่องเก็บกรดให้มีความร้อนสม่ำเสมอ ระหว่าง ๘๐-๙๐ องศาเซลเซียส ซึ่งจะทำได้โดย

๑. ปิดและเปิดจุกก็อก บังคับการระบายแก๊สควันที่เครื่องเก็บกรดไปที่ ๑
  ๒. เลื่อนระยะเครื่องเก็บกรด ให้ห่างออกหรือชิดปล่องระบายควัน หรือเลื่อนขึ้นสูงหรือลดต่ำลง อย่างไม่อย่างหนึ่งตามแต่จะเห็นสมควร
  ๓. วางท่อรับแก๊สควันไฟเข้าเครื่องเก็บกรด ให้ตั้งได้ฉากกับปล่องระบายควัน
  ๔. ระวังอย่าให้-ไอน้ำภายนอก-เข้าไปในเครื่องเก็บกรด
- ทั้งนี้ ควรใช้เครื่องวัดอุณหภูมิ ขนาด ๑๐-๒๐๐ องศาเซลเซียส ไว้สำหรับวัดความร้อนภายในเครื่องเก็บกรดด้วย

การทำยางแผ่นด้วยกรดเตาถ่าน

๑. เครื่องอุปกรณ์ทำยางแผ่นต่าง ๆ ต้องสะอาดอยู่เสมอ
๒. น้ำยางสด ควรผสมน้ำให้เจือจาง ๑๐% หรือน้ำยางสดในเวลาปกติ ผสมน้ำอีก ๑ เท่า ตัวกรองให้สะอาดด้วยตะแกรงลวดขนาด ๖๐ ช่องต่อ ๑ นิ้ว
๓. กรดจากเตาถ่าน ๑๒% ควรผสมน้ำอีก ๘ เท่าให้เจือจาง ๑.๕% เสียก่อน
๔. อัตราส่วนกรดสำหรับใช้ทำยางแผ่นหนัก ๑ ปอนด์ครึ่ง ให้ใช้น้ำยางสด ๑๕% ๔,๐๐๐ ซีซี หรือน้ำยางสดในเวลาปกติ ๒ ลิตร ผสมน้ำอีก ๒ ลิตร รวมเป็น ๔ ลิตร ต่อกรดเตา

ถ่านผสมน้ำแล้ว ๓ ชม. ถ้าหากต้องการให้แข็งช้าหรือเร็วก็เพิ่มลดกรดอีกได้ตามส่วน ถ้าต้องการให้ยางแข็งตัวภายใน ๖ ชม. ให้ใช้กรดเพียง ๑๕๐ ซีซี

๕. วิธีทำแผ่น ให้ผสมน้ำยางสดและน้ำกรดตามอัตราส่วนในข้อ ๔ คน ให้เข้าทั่วกันสนิทจริง ๆ อย่าให้มีฟองอากาศ ปาดฟองให้หมด ตั้งทิ้งไว้ในที่ไม่กระเทือน เมื่อแข็งตัวรีดทำแผ่นให้บางเท่าที่จะบางได้รีดอัดดอกให้แน่นเต็มเครื่องรีดจะได้ยางแผ่นขนาดมาตรฐาน

๖. การผึ่ง เมื่อรีดทำแผ่นแล้วให้ทำความสะอาดแผ่นยาง ด้วยกรดเต่าถ่านผสมน้ำอุ่นอ่อน ๆ อีกครั้งหนึ่งแล้วผึ่งด้วยราวคู้ ให้ลมพัดผ่านได้ทั่วทั้งแผ่น ยางแผ่นที่ทำด้วยกรดเต่าถ่านนี้ ยิ่งเก็บไว้นานได้ ไม่เนาไม่มีกลิ่นเหม็น

๗. การรมควัน ยางแผ่นที่ทำด้วยกรดนี้ รมควันอีกแต่เพียงเล็กน้อยก็มีคุณภาพสูงได้ เทียบเท่ากับยางแผ่นรมควันที่ทำด้วยกรดอื่น

ข้อบกพร่องที่ควรระวัง

๑. ห้ามแช่ล้างน้ำธรรมดา มิฉะนั้นยางจะมีกลิ่นเหม็นและเหนียวเหนอะติดมือ
๒. ห้ามตากแดดจัดๆ เพราะจะทำให้ยางเหนียวเยิ้มติดกันเมื่อวางซ้อนกันตามธรรมดา
๓. ต้องผสมน้ำยางกับกรดให้เข้าทั่วกันสนิทจริง ๆ มิฉะนั้นยางแผ่นจะเป็นรอยต่าง

ผลประโยชน์ที่จะได้รับ

๑. กรดเต่าถ่านถูกกว่ากรดต่างประเทศ
๒. ชาวสวนยางไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องการขาดแคลนกรด
๓. ประหยัดเงินตราได้โดยไม่ต้องซื้อกรดจากต่างประเทศ
๔. ยางแผ่นที่ทำด้วยกรดนี้ได้ราคาสูงกว่ายางแผ่นดิบธรรมดา เพราะไม่เนาไม่มีกลิ่นเหม็น
๕. เสียค่าจ้างรมควันถูก โดยที่รมควันแต่น้อยวัน หรือไม่ต้องรมควันเลยก็อาจเป็นได้

ระหว่างป่าไม้กับเหมืองแร่

เหมืองแร่ เป็นกิจกรรมการอนุญาตของกรมทรัพยากรธรณี กระทรวงอุตสาหกรรม ส่วนป่าไม้ เป็นความรับผิดชอบของกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ต่างก็ต้องออมชอมเข้าหากันด้วยคุณธรรมและผลประโยชน์แห่งชาติ การเหมืองแร่ถ้าทำแรมหมดก็จะเหลือแต่ที่ดินเปล่า ๆ ที่ถูกขูดคั้นไม่เรียบร้อยไม่มีประโยชน์อันใดอีกแล้ว แต่ป่าไม้เมื่อทำไม้เสร็จตามสัมปทาน ก็จะหมดแค่นี้ที่ได้ขนาดตัดฟันที่เจ้าหน้าที่ไปสำรวจแบบบำรุงป่าตีตราให้ทำออกนอกนั้นต้นไม้ก็จะเจริญตามธรรมชาติต่อไปเพื่อจะได้ขนาดตัดฟันในรอบหน้า ๑๕ ปี ถัดมา หรือ

สมมุติการตัดหมด (Clear cutting) เมื่อตัดหมดแล้วก็ปลูกต้นไม้ใหม่ลงไปรอบตัดพันคราวหน้า ๑๕ ปี ก็จะมีไม้ให้ตัดหมดได้อีก

ที่ว่าการสำรวจตัดตราไม้ให้ทำออก “แบบบำรุงป่า” นั้นหมายความว่า คัดเลือกไม้กลุ่มหนึ่งสมมุติมี ๕ ต้น จะคัดเลือกต้นที่แคระแกรน เรือนยอดไม่สมบูรณ์ ไม้ตายภาค อันมีลักษณะที่ไม่ต้องออกมาเสียก่อน และคงไว้ต้นดี ๆ เพื่อการกระจายพันธุ์ต่อไปไม้คัดออกมาทั้ง ๕ ต้น แต่จะคัดออกเพียง ๓ ต้น เป็นอย่างมาก ไม้ต้นใดที่อยู่สั้นเขาที่พร้อมจะกระจายพันธุ์ตามลาดเขาทั้งสองด้านเป็นไม้ต้องห้ามมิให้ทำออกเช่นเดียวกับไม้โทน ขึ้นอยู่โดดเดี่ยวก็เป็นไม้ต้องห้ามมิให้ทำออกเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อที่ป่าไม้จะได้ทรงคุณค่าเป็นป่าดงดิบไม่เปลืองในอนาคต

แต่ที่ดินที่เป็นเหมืองแร่เป็นที่ดินที่ถางเอาหน้าดินที่มีปุ๋ยออกไปหมดแล้ว เหลือแต่ดินแดง ๆ จะปลูกอะไรก็ไมไ่ใครขึ้น ถึงปลูกขึ้นก็จะไม่เติบโตนอกจากจะนำหน้าดินที่อื่นมาเสริม ก็จะต้องสิ้นเงินทองมากมายมหาศาล

อย่างไรก็ดี ระหว่างความคิดของนักวิชาการ ๒ คน คนหนึ่งต้องการผลประโยชน์จากรแร่แต่ อีกคนหนึ่งเป็นนักอนุรักษ์ ความรู้สึกนึกคิดย่อมเดินสวนทางกัน ทำอย่างไรจึงจะให้ให้นักอนุรักษ์เลิกเสียดาบป่า การโอนอ่อนผ่อนปรนก็ย่อมจะเป็นไปโดยไม่เต็มใจนักทุกครั้งไป แม้ว่าผู้รับสัมปทานเหมืองแร่จะเสียเงินชดเชยสภาพป่าเสียหายแล้วก็ตาม ฉะนั้น การทำไม้ออกจากพื้นที่ทำเหมืองแร่ และฝ่ายผู้รับสัมปทาน จึงมีลักษณะ “ข้าสองเจ้า บ่าวสองนาย” อยู่เสมอ ข้าพเจ้าจึงต้องไปเป็นกันชนให้หลายครั้ง บ้างก็ปิดถนนไม่ให้ชักลากไม้ออกได้ บ้างก็ปิดถนนเพราะเกรงเครื่องมือเครื่องมือในการขุดแร่ที่มีอยู่มากมายเตรียมเอามา แต่ก็เป็นที่น่ายินดีที่ทุกครั้งก็ไปทำหน้าที่ไกลเกลี้ยก็เป็นผลสำเร็จทุกครั้ง

ตามข้อกำหนด ผู้รับสัมปทานเมื่อทำเหมืองแร่เสร็จแล้ว จะต้องกลบเกลี่ยที่ดินที่ขุดดินเอาแร่แล้วให้เหมือนที่เดิม ที่ฝ่ายป่าไม้หวังว่าที่ดินนั้นจะฟื้นคืนเป็นป่าไม้ได้ไม่นานนักก็ไม่เคยเห็นว่ามี การปฏิบัติตามนั้นทั้งนี้เพราะไม่ได้มีบทกำหนดโทษไว้ แต่โลกหรือบ้านเมืองเจริญขึ้นที่ดินมีราคาแพง เมื่อเสร็จจากสัมปทานแล้วท่านก็มักไม่รื้อถอนสิ่งก่อสร้างที่ทำไว้ออก และให้ผู้คนของเขาอยู่ต่อไป ปลูกต้นไม้ใส่สวน ชวนให้เป็นบ้านเป็นรีสอร์ทไปเสียเลย ถ้าอยู่ในถิ่นที่สามารถพิจารณาออกหนังสือสิทธิการทำประโยชน์ได้ก็ง่ายสะดวก แต่ถ้าพิจารณาดังกล่าวไม่ได้ก็มีการใช้ศาลเป็นที่พึ่ง ทำที่เป็นหนักัน ยึดที่ดินเหมืองแร่(แต่ไม่พูดว่าเหมืองแร่) ชดใช้หนี้ ศาลท่านก็ตีพิพากษาให้ยกที่ดินให้โจทก์แทนเงินชำระหนี้ กรณีเช่นนี้มีอยู่หลายรายทีเดียว

ตำรวจกองปราบตระเวนอายัติไม้ร่วมกับข่าว

ระหว่างที่ข้าพเจ้าย้ายมา พังงา นี้ มีข่าวดัง ๆ ในวงการป่าไม้ ตำรวจกองปราบบุกจับไม้รายใหญ่ที่นั่นที่นี้บ่อยครั้ง ขณะนั้นคำสั่งกรมป่าไม้ให้ถือปฏิบัติท้องที่ใดเกิดเหตุเช่นนั้นขึ้นต้องรายงานกรมป่าไม้ทราบโดยด่วนที่สุด ทั้งนี้เพราะนักการเมืองที่ท่านคุมเรื่องนี้ท่านมีแกใจที่

จะช่วยกำหนดยุทธศาสตร์การทุจริต คิดมิชอบในวงราชการให้หมดไปโดยเร็วหรืออย่างไรไม่ทราบแน่ แต่ข่าวตำรวจกองปราบปรามบุกจับไม้รายใหญ่ ๆ ก็มีเจ้าหน้าที่หนังสือพิมพ์เสมอ ป้าไม้เจ้าของห้องที่ถูกดำเนินคดีมา โดยยังไม่ทันฟังว่าอะไรเป็นอะไร วันหนึ่งหนังสือพิมพ์จั่วหัวว่า “ตร. กองปราบบุกจับไม้เสียใหญ่ คุระบุรี คาหมอนนับร้อย” คุระบุรีคืออำเภอคุระบุรีที่โรงเรียนจักรขนาดใหญ่ตั้งอยู่และทำไม้ตามสัมปทานบริษัทป่าไม้จังหวัดพังงา ที่อยู่ในความรับผิดชอบ ข้าพเจ้าจึงรีบเดินทางไปคุระบุรี ป้าไม้อำเภอก็นำไปดูหมอนไม้แล้วเลยไปที่บริษัททำไม้ ผู้จัดการบอกว่า “เราขออภัยที่ไม่ได้ตรวจสอบความถูกต้อง” เป็นบันทึกระหว่างตำรวจกับผู้จัดการบริษัทเท่านั้น ไม่ได้นำส่งพนักงานสอบสวนอำเภอคุระบุรีตามระเบียบแบบแผนแต่อย่างใด อย่างนี้ไม่ใช่การจับไม้ แต่ทำไมหนังสือพิมพ์จึงลงไปอย่างนั้น “กองปราบบุกจับไม้เสียใหญ่ คุระบุรี คาหมอนนับร้อย” เขาบอกว่าเขาจะไปภูเก็ตซัก ๒-๓ วัน นัดวันกลับจะแวะมาหา ข้าพเจ้าก็ถึงบางอ้อกลับออกมาโทรเลขถึงอธิบดีกรมป่าไม้ “กองปราบมาตรวจไม้อายุตีไว้ไม่ได้จับ ไม้มีไม้ผิดกฎหมายอยู่ในหมอนไม้ที่มาตรวจ หนังสือรายงานด่วนตามมา” แล้วข้าพเจ้าก็ทำหนังสือรายงานด่วนบรรยายพฤติกรรมอย่างละเอียดส่งด่วนที่สุดถึงอธิบดีกรมป่าไม้ เรื่องนี้จึงเป็นประสบการณ์ของข้าพเจ้าอีกอย่างหนึ่งซึ่งอยากจะบอกว่าการกระทำนั้น มันไม่โปร่งใส พ่อค้าเขาก็รู้แต่สู้อำนาจล้นฟ้าไม่ได้ มันเป็นความร่วมมือ (ความจริงสมคบ) กันของตร. กองปราบฯ กับนักข่าวหนังสือพิมพ์ เมื่อตีข่าวขึ้นหน้าหนึ่งอย่างนั้นผู้ต้องหาที่ไม่มีทางเลือก ไม้ที่กำลังจะเข้าเลื่อยทำเงินอยู่รอมล่อแล้วจะต้องรอดต่อไป ไม่รู้เมื่อไรจึงจะเสร็จคิดถ้าทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ สุภาวิชไทยก็มีให้คิด “รักษาวงให้มัน รักสั้นให้ต่อ(รอง)” ทุกอย่างก็จะจบลงโดยไวในวันที่ท่านกลับจากภูเก็ตเท่านั้น ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้ทำหนังสือแจ้งอธิบดีกรมป่าไม้ไปอีกครั้งว่าคดีถึงที่สุดแล้ว โดยไม่เป็นคดี เจ้าหน้าที่กลับไปแล้ว ภายหลังเมื่อมีโอกาสข้าพเจ้าได้เล่าให้ นายบรม ต้นเรียม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่บ้านอยู่ตลาดตะกั่วป่าทราบถึงพฤติกรรมอันไม่ชอบมาพากลนี้

ทางภาคใต้ฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์ แห่งประเทศไทยได้แพร่ขยายไปไม่น้อยเช่นเดียวกับภาคอื่น ๆ ที่แม้ว่าจะอ่อนล้าไปมากแล้ว แต่ทาง กอ. รমন. ก็ยังไม่ผ่อนคลาย ได้สั่งมาให้ไปบรรยายปลุกระดมต่อต้านเสมอ ประมาณเดือนละ ๒ ครั้ง ส่วนใหญ่มักจะประชุมทำกันในโรงเรียน ผู้เข้ารับการสัมมนาก็คือ ข้าราชการและครู อาจารย์ตามโรงเรียนต่าง ๆ ในเขตจังหวัดพังงาและภูเก็ต

รายการวิทยุกระจายเสียงรายการ “โพธิพิทักษ์” ของกรมป่าไม้ ยังติดตามตัวข้าพเจ้าเข้าไป ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน คราวนี้แบ่งเป็นสองสถานี คือออกรายการที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยที่พังงา และที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยตะกั่วป่า

ในปี ๒๕๓๗ ได้เสนอโครงการฝึกอบรมประชาสัมพันธ์ป่าไม้ เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพเจ้าหน้าที่ป่าไม้ให้สามารถเผยแพร่และโฆษณาหน่วยงานของตน ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อประชาชน และเสริมสร้างความเข้าใจอันถูกต้องต่อมวลชน เพื่อทัศนคติที่ดีมาสู่วงการ ท่าน

อธิบดีกรมป่าไม้ นายจ่านงค์ โพธิสาโร เห็นชอบให้ดำเนินการทั่วประเทศ โดยทำเป็นภาค ภาคเหนือที่เชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำที่ขอนแก่น ภาคกลางทำที่กรมป่าไม้และภาคใต้ทำที่สงขลาโดยอธิบดีเดินทางไปเปิดโครงการทุกแห่งและปาฐกถาพิเศษเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ที่ดีให้แก่เจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่สมัครเข้ารับการฝึกอบรม

การเดินทางไปศึกษาและดูงาน ณ ต่างประเทศ

กลางปี พ.ศ. ๒๕๒๗ กรมป่าไม้อนุมัติให้ข้าราชการกรมป่าไม้ ดำรวจป่าไม้ และพนักงานองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ รวม ๒๐ นาย เดินทางไปทัศนศึกษาและดูงาน การป่าไม้ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ณ ประเทศแคนาดา และสหรัฐอเมริกา ระหว่างวันที่ ๒๙ มิถุนายน-๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๗ รวม ๑๔ วัน โดยเริ่มออกเดินทางโดยเครื่องบิน เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๒๗ และกลับถึงประเทศไทย วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๗ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ประเทศแคนาดา

ลักษณะภูมิประเทศของประเทศแคนาดา ตั้งอยู่ในตอนเหนือของประเทศสหรัฐอเมริกา ติดกับอะลาสก้าใกล้ขั้วโลกเหนือ ประมาณ ๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ ปีที่ผ่านมา ประเทศแคนาดาจะถูกปกคลุมไปด้วยหิมะ ภายหลังพื้นผิวโลกมีการพัฒนาจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่เห็นได้ชัด คือ การละลายของหิมะ ทำให้เกิดการพังทลายพื้นผิวดินขึ้น พื้นที่บางส่วนเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นภูเขา แหล่งน้ำ ลำธาร แม่น้ำ ที่ราบ และที่ราบลุ่ม ต่อมาพรรณพืชและสิ่งที่มีชีวิตได้เจริญงอกงามขึ้นโดยลำดับ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่บริเวณเมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา ทิศตะวันตก ติดกับมหาสมุทรแปซิฟิก เรียกว่า บริติช โคลัมเบีย ตามเส้นทางโดยรถยนต์สายเมือง ซีแอนเทล รัฐวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา ไปยังเมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดาที่มีสภาพภูมิประเทศประกอบไปด้วยภูเขา แม่น้ำ และลำธาร หลายสายที่เกิดจากเทือกเขาร็อกกี ยังอุดมสมบูรณ์ไปสู่พื้นที่ส่วนล่างตลอดไปจนถึงบริเวณแถบมหาสมุทรแปซิฟิก สภาพป่าสนที่ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นเข้าลักษณะเป็นประเภทป่าดงดิบ มีพันธุ์ไม้ขึ้นอยู่หลายชนิด เช่น Douglas Fir, Lodge pole, Ponderosa Pine และ Red Cedar ขึ้นอยู่ทั่ว ๆ ไป ส่วนพื้นที่อยู่ในที่สูงความหนาแน่นของหญ้าไม้ย่อยเป็นประเภทป่าแล้ง พื้นที่ป่าบางส่วนได้จัดการปลูกสร้างเสริมป่าด้วยไม้ตระกูลสนและไม้โตเร็วอื่น ๆ ดำเนินการโดยบริษัทเอกชน นับว่าได้ผลดีมาก บริษัท Simons H.A. Simons L.T.D. เป็นบริษัทหนึ่งที่มีธุรกิจด้านการป่าไม้กว้างขวางมาก ได้ดำเนินการด้านโรงงานแปรรูปไม้ ย่อยไม้ และผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องจักรกล ในการแปรรูปไม้ ได้คิดค้นและทำสิ่งประดิษฐ์ เครื่องมือผลิตดังกล่าวอันทันสมัยไปสุดตลาดต่างประเทศ งานด้านการปลูกเสริมสวน

ป่าก็ได้ขยายตัวกว้างไปสู่ต่างประเทศ งานด้านการปลูกเสริมสวนป่าก็ได้ขยายตัวกว้างไปสู่ต่างประเทศหลายประเทศ ในเอเชียประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่บริษัท Simons จะเข้ามาดำเนินการส่งเสริมโดยจะส่งเสริมให้บริษัทเอกชนเข้ามาร่วมดำเนินการด้วย เป็นการเตรียมการและวางแผนงานไปสู่โลกกว้าง

กิจกรรมที่น่าสนใจ

บริษัท Reid, Collins Nurseries Limited เป็นศูนย์ผลิตกล้าไม้ มีระบบการให้น้ำทั่วถึงตลอดพื้นที่ จัดเป็นเรือนเพาะชำที่สามารถควบคุมอุณหภูมิและความชื้นได้โดยใช้ผ้าพลาสติกปกคลุม จำนวนเจ้าหน้าที่ เครื่องมือ เครื่องจักรกลทุกชนิดได้จัดเตรียมไว้อย่างเพียงพอ กล้าไม้ที่ผลิตได้จะนำไปใช้ในการปลูกเสริมป่าและปลูกสร้างสวนป่าตามวัตถุประสงค์ เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าในที่มีสภาพเสื่อมโทรม ดันไม่มี เช่น พื้นที่ภายหลังการทำเหมืองแร่ แหล่งที่เป็นดินทราย หรือเพื่อให้นำไปปลูกในที่สาธารณะทั่ว ๆ ไป พันธุ์ไม้ที่เพาะชำได้แก่ ไม้ตระกูลสน ไม้โตเร็ว ไม้ป่าแล้ง และไม้สำหรับใช้ตกแต่งสถานที่ทั่ว ๆ ไป

ศูนย์เพาะชำกล้าไม้แห่งนี้ สามารถผลิตกล้าไม้ได้จำนวน ๓.๓ ล้านกล้าต่อปี และศูนย์ฯ ได้วางแผนที่จะขยายให้สามารถผลิตกล้าไม้ได้ถึง ๗.๕ ล้านกล้า ภายใน ๒-๓ ปีข้างหน้า การหว่านและเพาะเมล็ดใช้หว่านทั้งในกระบะเพาะ ที่ทำมาจากวัสดุพวกพลาสติก และกระดาษ ได้ออกแบบเป็นหลุมเพื่อให้เหมาะสมและสะดวกแก่การขนย้ายกล้าไม้จะได้รับการดูแลและช่วยเหลือเพื่อให้มีเปอร์เซ็นต์การรอดตายสูงและการเจริญเติบโตดี โดยการควบคุมทั้งอุณหภูมิ แสงสว่าง และความชุ่มชื้น เมื่อถึงระยะเวลาที่จะต้องย้ายกล้าไม้ที่โตได้ขนาดพอที่จะต้านทานกับสิ่งแวดล้อมก็จะต้องนำออกไปสู่สถานที่ที่เตรียมไว้ สำหรับการปรับและสร้างความแข็งแรงให้กับกล้าไม้ในปลายฤดูร้อน เพื่อเตรียมการและจัดส่งไปยังลูกค้าในฤดูใบไม้ร่วงและฤดูหนาว เพื่อจะได้เตรียมปลูกในฤดูที่เหมาะสมคือ ฤดูใบไม้ผลิต่อไป

แหล่งเก็บเมล็ด และการเตรียมเมล็ดเพื่อส่งจำหน่ายไปสู่ตลาดโลก ศูนย์ฯ แห่งนี้ได้ดำเนินธุรกิจและจัดเตรียมแหล่งเก็บเมล็ดพันธุ์ไม้ของประเทศแคนาดาที่เรียกว่า Candain species รวมทั้งเมล็ดพันธุ์ไม้โตเร็วที่ได้จากต่างประเทศ เฉพาะอย่างยิ่งพวกไม้ตระกูลสน และยูคาลิปตัส ซึ่งมีถิ่นกำเนิดมาจากอเมริกาตอนใต้ และอเมริกากลาง เจ้าหน้าที่ของ Reid, Collins จะออกไปสังเกตการณ์ตลอดย่านตะวันตกของแคนาดา และแถบคาบมหาสมุทรแปซิฟิกในโซนตะวันตกเฉียงเหนือของสหรัฐอเมริกา เพื่อจะได้คัดเลือกและจัดเตรียมชนิดของเมล็ดพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่ได้อย่างถูกต้อง ลูกค้าของศูนย์ฯ ส่วนใหญ่ได้แก่ กลุ่มสแกนดิเนเวีย รัสเซีย จีนคนละชาติ มาเลเซีย อินเดีย อาฟริกาใต้ และอเมริกาใต้

การจัดการผลิตกล้าไม้ ได้ยึดถือหลักวิชาปลูกบำรุงป่า การจัดการป่าไม้ เศรษฐกิจ และการส่งเสริมให้มีการปลูกป่าทุกรูปแบบ ทำให้มีความก้าวหน้าขึ้นได้โดยลำดับ ทำให้ Reid, Collins สามารถผลิตกล้าไม้ตั้งแต่ ปี ๑๙๗๘ ให้ทั้งภาครัฐบาลแคนาดาและภาคเอกชนในโซน

ตะวันตกของคานาดาปลูกได้ถึง ๑๐ ล้านกล้า และรายใหญ่ ๆ ที่ติดต่อโดยตรงอีก ๑.๘ ล้านกล้า นอกจากนี้ Reid, Collins ยังได้มีบทบาทในการออกไปสู่โลกภายนอกด้านการสำรวจการปลูกสร้างสวนป่าและศึกษาด้านการเจริญเติบโตของพันธุ์ป่า ในประเทศชิลี ๒ โครงการ บราซิล ๓ โครงการ เปรู จาไมก้า โมแซมเบอร์ก และศรีลังกา รวมพื้นที่ดำเนินการของโครงการประมาณ ๕๐,๐๐๐ ถึง ๑ ล้านแhekตาร์

จากการเริ่มต้นของบริษัท Simons และ Reid, Collins ทำให้เห็นชัดว่า บทบาทของการปลูกป่านั้น เป็นไปอย่างกว้างขวางแทบทุกประเทศ ซึ่งมีความจำเป็นไม่ว่าจะในด้านการอนุรักษ์ หรือด้านการค้า สำหรับประเทศไทยเห็นว่ามีความจำเป็นที่ควรเร่งรัดงานด้านนี้ให้เกิดขึ้นและก้าวหน้าต่อไปโดยด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องการส่งเสริมให้นักลงทุนในภาคเอกชนเข้าดำเนินการอย่างจริงจัง จัดหาพื้นที่ปลูกป่าไม้โตเร็วภาคเหนือ และประสงค์จะส่งเสริมให้มีโรงงานด้านผลิตผลไม้คาดว่าจะเป็นจังหวัดอุรุษยา โดยเอกชนด้วย

ที่ Queen Elizabeth Park and Conservatory

เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ อยู่ในเมือง แวนคูเวอร์ ประกอบไปด้วยบริเวณที่สูงเป็นเนินเขาใช้เป็นที่ชมวิวดูธรรมชาติต่าง ๆ ของเมืองแวนคูเวอร์ สวยงามมาก ได้จัดการปลูกพรรณไม้ต่าง ๆ ในรูปแบบของวนอุทยาน คือ ได้วางแผนผังตบแต่งโดยรักษาธรรมชาติของภูมิประเทศส่วนใหญ่ไว้ จัดให้มีทางเท้าตามความลาดชันที่ประกอบไปด้วยพรรณไม้ดอกไม้พุ่ม มีสิสรรรต่าง ๆ ขึ้นอยู่อย่างมีระเบียบกลมกลืนเข้ากับสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้เข้าชมเกิดความรู้สึกรักธรรมชาติ ต้นไม้ ดอกไม้ นอกจากนี้ได้จัดให้มีการรวมพรรณไม้ สัตว์ปีก จากภาคพื้นเอเชีย อยู่ในเรือนเลี้ยงที่ควบคุมอุณหภูมิ แสงสว่าง และความชุ่มชื้น ที่เหมาะสมอย่างสม่ำเสมอตลอดปี

ทำให้คณะดูงานได้สำนึกถึงความหมายที่สำคัญของพรรณพืชและสัตว์ป่าในภาคพื้นทวีปเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย สิ่งที่ได้พบเห็นนี้เป็นของมีค่าสำหรับบุคคลที่อยู่ในอีกส่วนหนึ่งของโลกที่ไม่มีโอกาสได้พบเห็นได้ง่ายนัก หากคนไทยจะได้มีจิตสำนึกหวงแหนและเห็นธรรมชาติดังกล่าวนี้ มีคุณค่า จะช่วยให้เกิดประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติมากยิ่งขึ้นด้วย การประชาสัมพันธ์และสื่อความหมายของธรรมชาติไปสู่กลุ่มชนทุกชั้นย่อมเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องหาทางส่งเสริมให้มีขึ้นอย่างกว้างขวางสืบไป

ที่ The Butchart Gardens สวนไม้ดอกไม้ประดับแห่งนี้ ตั้งอยู่ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของมหาสมุทรแปซิฟิกในวิกตอเรีย B.C. สภาพภูมิประเทศทั่ว ๆ ไปเป็นที่ลุ่มใกล้เนินเขาลักษณะของดินเป็นดินพวกหินปูน ได้จัดสร้างเป็นสวนสาธารณะขึ้นโดยการริเริ่มจากนาย Butchart ได้ จัดสร้างเนื่องจากมีความรู้สึกรักต้นไม้ และได้ลงมือจัดการเพาะปลูกไม้ประดับจนเกิดความชำนาญมีประสบการณ์เป็นอย่างดี ต่อมาจึงได้จัดวางโครงการและสร้างขึ้นเพื่อเป็น

แหล่งรวมพันธุ์ไม้ยืนต้น พร้อมทั้งจัดสถานที่ ดัดแปลงและสร้างทรัพยากรธรรมชาติขึ้นทดแทน เช่น มีแหล่งเก็บน้ำแทนทะเลสาบ มีน้ำตก ฯลฯ

เราสามารถจัดสวนได้อย่างสวยงามมีไม้ดอกไม้ประดับ ขึ้นอยู่อย่างสะพรั่ง มีการเปลี่ยนแปลงจัดการให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา เช่น ในฤดูใบไม้ผลิ ก็จะจัดการปลูกไม้เมืองหนาว อาทิ ทิวลิป ฟอर्เก็ตมีน็อต ซึ่งเตรียมไว้ในเรือนเพาะชำก่อนจนต้นไม้ดอกออกจนจะบาน จึงย้ายไปปลูกแปลงที่ได้จัดผังวางแปลนไว้แล้ว ทำให้เห็นดอกออกสะพรั่งไปหมดจะเป็นจุดเด่นหลาก ๆ สี เมื่อถึงฤดูร้อน ก็จะเปลี่ยนเป็นพืชหรือไม้ดอกร้อน ได้แก่ กุหลาบเลื้อย พืชมพู่สีน้ำเงิน และไม้พุ่มต่าง ๆ เช่น Japanese Crabs, Sycamore Maple และ purple leaved

การวางแผนใช้วิธีจัดให้เข้ากับธรรมชาติคือ ตามลักษณะของภูมิประเทศตอนใดเป็นที่ราบจัดทำทางเท้า ส่วนใดเป็นที่ลาดชันก็จะทำขั้นบันไดให้เป็นไปเข้ากับธรรมชาติ ณ ที่แห่งใดเป็นแหล่งน้ำ จัดให้มีน้ำพุเป็นต้น เขาจะวางรูปแบบ ของต่างประเทศ เช่น จัดตามแบบของสวนญี่ปุ่น และอิตาลีเลียน การชมสวนทำได้โดยการเดินเท้าไปรอบ ๆ ตามทางเท้าที่จัดไว้ให้ เพื่อช่วยบรรเทาและแก้ปัญหาความเมื่อยล้า สวนได้จัดมานั่งสำหรับพักผ่อนไว้เป็นจุด ๆ เป็นระยะ ๆ และมีร้านอาหาร ร้านกาแฟ เตรียมไว้อย่างพอเพียง

สวนแห่งนี้เรียกได้ว่าเป็นสวนรุกชาติสำหรับเป็นศูนย์รวมพันธุ์ไม้ดอกไม้ประดับ และเป็นผลให้ทั้งความสุขเบิกบานใจเมื่อได้พบเห็นสีสรรของดอกไม้บานาพันธุ์มากมายขึ้น และทิวทัศน์ที่เปรียบเสมือนธรรมชาติที่แท้จริงในเวลาากลางคืนที่การโชว์ไฟสีประกอบน้ำพุ และฉายแสงไปยังแหล่งไม้ดอกไม้พุ่ม ก่อให้เกิดทัศนียภาพสวยงามในยามราตรีเป็นอย่างมากอีกด้วย ดังนั้นสถานที่แห่งนี้ จึงมีชื่อเสียงมากเมื่อผู้ใดมีโอกาสไปถึงแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา แล้วก็จะต้องไปชม Butchart ให้จงได้

หากประเทศไทยสามารถจัดการให้มีขึ้นได้อย่างนี้บ้าง และสิ่งที่เป็นไปได้ก็คือชักนำ และส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนก็จะช่วยด้านการพัฒนาจิตใจและความรู้เรื่องของพฤกษศาสตร์เพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศให้ไปเที่ยวได้มากทีเดียว หากสามารถขจัดปัญหาแวดล้อม รักษาระดับความสวยงามของต้นไม้และธรรมชาติตลอดถึงด้านสวัสดิภาพ ให้มั่นคงถาวรตลอดไปได้จะเป็นที่ท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ได้อย่างกว้างขวางดีกว่าที่เป็นอยู่

ประเทศสหรัฐอเมริกา

ลักษณะภูมิประเทศ แถบตะวันตกเฉียงเหนือและตะวันตกของประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่แนวเขตดินแดนติดต่อกับประเทศแคนาดา รัฐวอชิงตัน ออเรกอน โอดาโฮ ไวโอมิง ยูทาห์ เนวาด้า เคลิฟอร์เนีย และซานฟรานซิสโก ตามเส้นทางที่คณะทัศนศึกษาและดูงานเดินทางโดยรถยนต์ผ่าน เต็มไปด้วยภูเขา มีหมู่ไม้ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติบ้างเป็นกลุ่ม ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโซนที่จัดเป็นอุทยานแห่งชาติ จะอุดมสมบูรณ์ดีตามธรรมชาติ พื้นที่ส่วนใหญ่ของแต่ละรัฐ

ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ไม่มีป่าไม้ มีสภาพเป็นทุ่งหญ้าและไม้พุ่มเล็ก ๆ ขึ้นอยู่ ส่วนบริเวณที่สูงประกอบด้วยภูเขาหินและหุบเขาลึก โดยตลอด จนกระทั่งถึงรัฐเนวาด้า ซึ่งเต็มไปด้วยทะเลทราย ข้อสังเกต ไม่ว่าสภาพป่าไม้จะอยู่ในสภาพที่ขาดแคลนแห้งแล้งเพียงใดก็ตาม แต่แต่ละรัฐก็ได้จัดเตรียมเรื่องชลประทาน แหล่งน้ำ โดยสร้างเขื่อนและอ่างกักน้ำจากแม่น้ำลำธารที่มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาทางภาคเหนือไว้ใช้อย่างพอเพียง แสดงให้เห็นถึงการจัดการด้านการใช้ประโยชน์และจำแนกประเภทที่ดินที่เหมาะสมให้เป็นไปตามความต้องการที่จำเป็น ทั้งพืช สัตว์ และมนุษย์ สามารถยังชีพอยู่ได้โดยสะดวกสบาย สหรัฐอเมริกาเจริญก้าวหน้าไปทั้งด้านวัตถุและเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้ง ดังนั้นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับความเป็นอยู่ของคนในชาติ เป็นที่เชื่อมั่นได้ว่าจะสามารถที่จะแก้ไขได้ทันทั่วทั้ง โดยเฉพะอย่างยิ่งปัญหาเกี่ยวกับกิจการด้านป่าไม้มีความพร้อมทั้งด้านวิชาการ เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งแตกต่างกับประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทยมาก สิ่งที่เห็นได้ชัดคือ เรื่องภาวะสังคมเกี่ยวกับพฤติกรรมของมวลชนบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อถือครอง หรือตัดไม้ทำลายป่าของเขาไม่มี เพราะฉะนั้น งานป้องกันรักษาป่าของประเทศไทยเป็นปัญหาใหญ่มากจนทำให้การพัฒนาป่าไม้สาขาอื่น ๆ ต้องซงักงันไป และทราบดีว่าการทำลายป่าขึ้นอยู่กับประชาชนที่กำลังจะเพิ่มมากขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง เช่นนี้ย่อมเป็นอุปสรรคที่จะทำให้ประสบสำเร็จได้ยากยิ่งขึ้นตามไปด้วย รัฐจำเป็นต้องเร่งรัดดำเนินการแก้ไขด่วนที่สุด

ที่ Oregon State National Park เป็นอุทยานแห่งชาติที่อยู่ในเมือง Portland รัฐ Oregon ห่างจากตัวเมือง Portland ประมาณ ๗๐ กม. การเดินทางไปอุทยานแห่งชาตินี้จะผ่านบริเวณป่าธรรมชาติที่มีไม้ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่นประกอบด้วยไม้พรรณตระกูลสน และไม้ใบกว้าง ที่มีขนาดโตและอายุมาก

สิ่งที่น่าสนใจ คือ การตัดทางผ่านอุทยาน ปรากฏว่าได้ตัดทางผ่านป่าและบางแห่งเลียบริมฝั่งแม่น้ำโคลัมเบีย ซึ่งเกิดจากเทือกเขาร็อกกีไหลผ่านแผ่นดินใหญ่ของสหรัฐอเมริกา ลงไปสู่มหาสมุทรแปซิฟิก บางแห่งตัดขึ้นไปสู่บริเวณเนินเขาสูงที่ช่วยให้สามารถชมทิวทัศน์ได้โดยรอบและจัดสถานที่ชมวิวยุ้ยอย่างสวยงามทำให้มองเห็นทั้งภูเขา สภาพความหนาแน่นของหมู่ไม้ป่าไม้ และฝั่งแม่น้ำทั้งสองฝั่งชัดเจน เห็นข้อแตกต่างของลักษณะภูมิประเทศได้โดยง่าย

คณะผู้ดูงานได้พิจารณา เห็นว่า การจัดการในรูปแบบเอนกประสงค์ ไม่ว่าจะภาคพื้นดินหรือพื้นที่น้ำที่มีอยู่ในบริเวณพื้นที่ของอุทยานที่ติดต่อกันนั้นสามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างเต็มที่ หากได้นำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยอย่างจริงจังบ้างคาดว่าจะช่วยก่อให้เกิดประโยชน์ในแง่ของการอนุรักษ์ธรรมชาติได้อย่างสมบูรณ์แบบดียิ่งขึ้น

ที่ Yellowstone National Park Wyoming State

คณะฯ ที่ร่วมไปทัศนศึกษาครั้งนี้ ได้มีโอกาสเดินทางผ่านรัฐต่าง ๆ หลายรัฐได้พบเห็นสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ และความเป็นอยู่ในเมืองและ

ชนบท โดยทางรถยนต์ เริ่มต้นจาก Oregon State ไปยัง Utah State ปรากฏว่า สภาพธรรมชาติที่น่าสนใจ ได้แก่ ทะเลสาบน้ำเค็มที่อยู่ในเมือง Salt lake city, utah state สภาพของป่าธรรมชาติที่เป็นป่าแพบไม่มีปรากฏให้เห็นการชลประทานเป็นเรื่องจำเป็นและคงจะเนื่องจากลักษณะภูมิประเทศทุ่งโล่งเตียนเอื้ออำนวยในการจัดการด้านทุ่งหญ้าเพื่อการปศุสัตว์มากกว่าอย่างอื่น จึงได้มีการจัดการเพื่อการปศุสัตว์ และกสิกรรม ดินแดนทางภาคนี้ของสหรัฐอเมริกาในอดีตส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวอินเดียนแดง ตลอดไปจนถึงรัฐ Idaho ลักษณะภูมิประเทศไม่แตกต่างกันมากนัก มีบางส่วนของพื้นที่ที่ติดต่อกับ Wyoming State ลักษณะของดิน หิน ที่อยู่บริเวณใกล้ภูเขา เต็มไปด้วยดินที่เกิดจากภูเขาไฟทำให้หินละลาย และมีการเปลี่ยนแปลงสภาพในระยะหลังประมาณ ๓-๔ พันปีที่ผ่านมามีการพัฒนาตามธรรมชาติจับตัวกันเข้าทำให้เกิดเป็นโครงสร้างของดินที่มีธาตุอาหารเกิดขึ้นบ้างและในที่สุดพรรณพืชต่าง ๆ สามารถเกิดขึ้นได้ แต่อยู่ในสภาพที่แคลงแล่นการเจริญเติบโตยังไม่ดีพอ ในพื้นที่บางส่วนของที่ราบลุ่ม และมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์ การทำการเกษตร ปรากฏว่า ได้ผลดีมาก แต่จะอย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า การลงทุนด้านการพัฒนาพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ให้ได้ผลตามความเหมาะสมนั้น เป็นสิ่งจำเป็น เพราะความอุดมสมบูรณ์ที่แท้จริงโดยธรรมชาติไม่ดีพอ แต่สภาพภูมิประเทศบริเวณ Yellowstone National park ความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติดีมากจะพบมีสภาพป่าธรรมชาติที่ดี แหล่งน้ำ แม่น้ำลำธาร สัตว์ป่า และพืชคลุมดินตลอดถึงไม้ดอกที่ขึ้นเองตามธรรมชาติมากมาย ฯลฯ

การจัดการอุทยานแห่งชาติ Yellowstone มีการจัดโครงสร้างแผนหลัก (Master plan) ดำเนินการถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักวิชาการจัดให้ความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว นักศึกษา เส้นทางเข้าไปสู่อุทยานแห่งชาติ อยู่ในสภาพดีเท่ากับทางหลวงทั่ว ๆ ไปทีเดียว ด้านตรวจพร้อมให้คำแนะนำแจกเอกสารประกอบการศึกษาหาความรู้ การประชาสัมพันธ์เพื่อให้รู้ความเป็นมาและกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นการสื่อความหมายให้ ความรู้ความเข้าใจและสามารถแสวงหาความอยากรู้อยากเห็นด้วยตนเอง การวางผังภูมิสถาปัตยกรรม ได้จัดวางรูปแบบและจัดแบ่งโซนเข้ากับธรรมชาติที่แท้จริงการให้บริการเหล่านี้ดำเนินการโดยบริษัทเอกชนโดยได้รับสัมปทานจาก National Park Service

ลักษณะทั่วไปของอุทยานแห่งชาติ ประกอบด้วยสภาพป่าธรรมชาติ สัตว์ป่า แหล่งน้ำ ทะเลสาป ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่แปลกที่เป็นสิ่งมหัศจรรย์ เช่น น้ำพุ เหวลึก โขดหิน เป็นต้น ได้จัดการแบ่งโซนต่าง ๆ ไว้ตามรูปแบบที่เหมาะสม การคมนาคมจัดสร้างไว้เป็นอย่างดี เพียงพอ ผู้มาเที่ยวสามารถเข้าไปชมสรรพสิ่งที่อุทยานแห่งชาติอยู่ได้อย่างสะดวกใกล้ชิดและด้วยความสวัสดิภาพ

ข้อสังเกต และสิ่งที่น่าสนใจ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์กับการจัดอุทยานแห่งชาติของไทยเราได้ คือ ธุรกิจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอุทยานแห่งชาติ ของ Yellowstone นั้น ดำเนินการโดยเอกชนภายใต้การควบคุมของฝ่ายกรมการมหาดไทย หากไทยสามารถส่งเสริม

สนับสนุนให้เอกชนหรือนักการลงทุนที่สนใจได้หาโอกาสเข้าไปร่วมดำเนินกิจการได้อย่างเหมาะสมเป็นที่เชื่อได้ว่าจะสามารถสร้างความสนใจอยากรู้อยากเห็นกว้างขวางไปสู่โลกกว้างมากขึ้น จะทำให้อุทยานแห่งชาติ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและให้สมกับคำกล่าวที่ว่า อุทยานแห่งชาติต่าง ๆ นั้นเป็นสมบัติส่วนรวมของพลโลกได้ในที่สุด

ที่ Las Vegas, Nevada State รัฐเนวาด้า มีสภาพพื้นที่ดินเป็นทะเลทรายขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นนโยบายของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงได้จัดให้เปิดเล่นการพนันหรือที่เรียกว่า Casion ขึ้นเพื่อหวังผลทางเศรษฐกิจที่จะนำรายได้เข้ารัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลาสเวกัส เป็นเมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่งที่ตั้งอยู่กลางทะเลทราย แต่สามารถวางผังเมืองและมีสิ่งก่อสร้างอาคารใหญ่โต เช่น เดียวกันกับสถานที่ทั่วๆ ไป การคมนาคมสามารถติดต่อกันได้สะดวกทั้งทางรถยนต์และทางอากาศ ตัวอาคารและสถานท่องเที่ยว สถานเริงรมย์ต่างๆ ได้จัดสร้างขึ้นด้วยเงินทุนมหาศาล เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและนักเสี่ยงโชคเข้ามาใช้จ่ายเงิน โดยรัฐเป็นผู้คอยแบ่งปันผลกำไร จนทำให้มีเศรษฐกิจดีเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับรัฐอื่น ๆ ได้ นับว่าเป็นการวางนโยบายเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดีวิธีหนึ่ง แต่ก็ได้ลิ้มรสชาติปัญหาอื่นที่จะก่อให้เกิดเป็นผลในทางลบไว้ด้วย กล่าวคือ ปัญหาภัยสังคมที่อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากผลกระทบจากการสูญเสียในการเล่นการพนัน

ที่ เชื่อน ฮูเวอร์ รัฐเนวาด้า ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเขื่อนที่ใหญ่ที่สุดของสหรัฐอเมริกา สร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๗๔ การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ระดับโลกของสหรัฐอเมริกาได้เกิดขึ้นประมาณห้าสิบกว่าปีมาแล้ว ด้วยสาเหตุเนื่องจากมีภัยธรรมชาติเกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูหิมะละลาย ทำให้เกิดอุทกภัยจากแม่น้ำสายสำคัญคือ แม่น้ำโคโลราโด ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาร็อกกี ไปสู่อ่าวของรัฐแคลิฟอร์เนีย ยาวประมาณ ๑,๔๐๐ ไมล์ ได้นำความเสียหายมาสู่บ้านเรือนที่อยู่อาศัย พืชไร่ และพืชสวน ทางไฮเวย์ ทางรถไฟ และความเสียหายกับงานด้านชลประทานอย่างมาก ฯลฯ เป็นต้น แต่ต่อมาภายหลังเมื่อสร้างเขื่อนนี้เสร็จเรียบร้อยแล้ว สามารถขจัดภัยต่าง ๆ ดังกล่าวได้ และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างเอนกประสงค์ทั้งในด้านป้องกันน้ำท่วมและใช้เป็นแหล่งเก็บกักน้ำเพื่อการชลประทาน เมื่ออุตสาหกรรมและผลิตไฟฟ้า เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ และสัตว์ป่านานาชนิด ช่วยให้รัฐต่าง ๆ ประมาณ ๗ รัฐแถบภาคตะวันตกเฉียงใต้ของคาบมหาสมุทรแปซิฟิก และประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างมากมายมหาศาล เขื่อนนี้มีความจุของปริมาณน้ำ ๓๕,๒๐๐,๐๐๐,๐๐๐ ม.

ความลึกสูงสุด	๑๕๒	เมตร
คลุมพื้นที่ทั้งหมด	๓๙,๙๓๗,๕๐๐	ไร่
ให้กำเนิดไฟฟ้า	๑,๘๐๐,๐๐๐	กิโลวัตต

จากประเมินเงินผลประโยชน์ที่รัฐบาลได้รับในรอบ ๑๐ ปีแรกประมาณ ๑๗๕ ล้าน เหรียญสหรัฐ

ผลงานของกิจการเขื่อนแห่งนี้ย่อมเป็นที่แน่ใจของชาวคณะได้ว่า ลักษณะของภูมิประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยโดยธรรมชาติ จำเป็นจะต้องมีการแก้ไขปัญหา แม้จะมีการลงทุน แต่ก็เป็นการลงทุนที่เกินคุ้มเมื่อหวังผลระยะยาว สำหรับช่วยบำบัดความต้องการของความเป็นอยู่เพื่อความก้าวหน้าที่จะไปสู่ความมั่นคงของเศรษฐกิจและสังคม

ที่ ทะเลสาป Lake Tahoe ตั้งอยู่ระหว่างแนวเขตติดต่อของรัฐเนวาดากับแคลิฟอร์เนีย ลักษณะสภาพทางธรณีวิทยา สรุปได้ว่าทะเลสาปอันกว้างใหญ่ไพศาลนี้เกิดขึ้นได้เนื่องจากภูเขาไฟที่ดับแล้วเป็นเวลายาวนานหลายล้านปี อยู่บนที่สูงจากระดับน้ำทะเลถึง ๖,๒๒๕ ฟุต ซึ่งนับได้ว่าเป็นทะเลสาปที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่สูงที่สุดของประเทศสหรัฐอเมริกา และเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ที่ให้ปริมาณน้ำได้มากจนมีผู้กล่าวเปรียบไว้ว่าน้ำทั้งหมดที่มีอยู่หากไหลบ่าท่วมทั่วพื้นที่ของรัฐแคลิฟอร์เนีย จะได้ระดับน้ำสูงถึง ๑๔ นิ้ว ที่เดียว

ทะเลสาปนี้มีความยาว ๒๒ ไมล์ กว้าง ๑๒ ไมล์ และมีพื้นที่ชายหาดยาวประมาณ ๗๒ ไมล์ เนื้อที่ของพื้นผิวน้ำประมาณ ๑๙๑ ตารางไมล์ สำหรับความลึกนับว่ามีความลึกเป็นอันดับที่ ๑๐ ของโลก ส่วนที่ลึกที่สุดประมาณ ๑,๖๔๕ ฟุต และโดยเฉลี่ยจะลึกประมาณ ๑,๐๐๐ ฟุต มีพื้นที่ป่าธรรมชาติที่ปกคลุมลุ่มแม่น้ำของทะเลสาปนี้มากกว่า ๒ ใน ๓ ของพื้นที่ต้นน้ำทั้งหมด ธรรมชาติป่าไม้อุดมสมบูรณ์จะสามารถยังผลดีให้เกิดความมั่นคงถาวรกับแหล่งต้นน้ำและทัศนียภาพที่สวยงามได้อย่างไม่ต้องสงสัย และทะเลสาปแห่งนี้เป็นต้น กำเนิดแม่น้ำสายสำคัญเกิดขึ้นคือ Truckee River ไหลผ่านรัฐเนวาดาไปสู่ทะเลสาป Pyramid Lake ดังนั้นจะเห็นได้ว่า แม้รัฐเนวาดาจะแห้งแล้งมีพื้นที่เป็นทะเลทรายอย่างไรก็ตาม ก็สามารถหาแหล่งน้ำไปใช้ได้เพียงพอเรียกได้ว่าเป็นไปตามสมดุขของธรรมชาติที่ไม่ลำเอียง

ที่ เมือง Tahoe ได้มีการจัดการเกี่ยวกับกิจการป่าไม้ในความดูแลรับผิดชอบของ Forest Service ซึ่งขึ้นกับกระทรวงเกษตรของสหรัฐอเมริกา โดยจัดให้มีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าธรรมชาติ สัตว์ป่า และสัตว์น้ำ ขึ้นตลอดถึงการจัดการเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่ป่าธรรมชาติ สัตว์ป่าและสัตว์น้ำ ขึ้นตลอดถึงการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร เพื่อหวังผลในการช่วยให้การสนับสนุนคุ้มครองรักษาคุณภาพของป่าไม้ แหล่งต้นน้ำและแหล่งท่องเที่ยว สภาพของป่าไม้แบ่งเป็น ๒ ประเภท มีทั้งป่าดงดิบ และป่าแล้ง สำหรับป่าดงดิบจะมีไม้พวก Conifer ขึ้นอยู่ทั่ว ๆ ไปในพื้นที่สูงจากระดับทะเลประมาณ ๒,๐๐๐-๑๐,๕๐๐ ฟุต ส่วนป่าแล้งไม้จำพวกใบกว้างได้แก่ไม้ asper และ Black Cottonwood อยู่ในพื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๓,๐๐๐-๑๐,๐๐๐ ฟุต จากสภาพภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยธรรมชาติที่เป็นป่า แหล่งน้ำ และตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีระดับสูงมาก ทำให้มีภูมิอากาศที่หนาวจัดในฤดูหนาวทำให้ภูเขาต่าง ๆ จะเต็มไปด้วยหิมะ จึงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมากที่จะใช้ฤดูกาลนี้เพื่อเล่นสกี ส่วนฤดูร้อนอากาศจะเย็นสบาย

ข้อสังเกตที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งก็คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองนี้ มุ่งหวังที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างน่ามหัศจรรย์นี้ไว้ด้วยหลักการ ทั้งทางด้านวิชาการ เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์กับส่วนรวมให้มากที่สุด

ที่ Yosemite National Park เป็นอุทยานแห่งชาติ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งของสหรัฐอเมริกาอยู่ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ภูมิภาคประเทศพื้นที่ทั่วไปสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๓,๐๐๐ ฟุต ลักษณะสำคัญของพื้นที่แบ่งเป็น ๓ ลักษณะ คือ ส่วนที่เป็นป่ากว้างใหญ่และภูเขาสูงชันและป่าที่มีหมุ่ไม้ยักษ์ขึ้นอยู่ และส่วนที่เป็นหุบเขาในพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะภูมิประเทศนี้ สามารถเดินทางโดยรถยนต์ติดต่อถึงกันได้โดยตลอดรวมเป็นระยะทางทั้งหมด ๓๒๕ กิโลเมตร และในบางส่วนสามารถเข้าถึงได้โดยตรงทางเท้าใช้เดินเพียงระยะสั้น ๆ เพื่อช่วยให้การเข้าเยี่ยมชมไม่ต้องเสียเวลาสำหรับการเดินทางด้วยเท้ามากนัก

ตามประวัติความเป็นมาของอุทยานฯ แห่งนี้ คาดว่าเกิดขึ้นประมาณ ๕๐๐ ล้านปีมาแล้วในสมัยโบราณกาล สภาพของทะเลที่แห้งเหือดลงและเกิดวิกฤตการณ์ตามธรรมชาติขึ้นทำให้มีการพังทลาย สลายตัวของผิวโลกติดต่อกันมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ลักษณะสภาพภูมิประเทศต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาตินี้ ก่อให้เกิดทัศนียภาพที่สวยงามอย่างประหลาดซึ่งมนุษย์ไม่สามารถสร้างขึ้นได้ การเข้าดำเนินการจัดการเป็นไปทำนองเดียวกันกับอุทยานแห่งชาติอื่น ๆ ที่ผ่ามา แต่ในเรื่องของต้นไม้แตกต่างกันด้านการเจริญเติบโตในส่วนที่อนุรักษ์ไว้ให้เป็นหมุ่ไม้ที่มีความโตเป็นพิเศษเรียกว่าไม้ยักษ์ มีพื้นที่ป่ารวมทั้งหมดประมาณ ๖๐๔ ตารางไมล์และปรากฏว่ามีอายุถึง ๒,๗๐๐ ปี

เป็นไม้พวก Redwoods (โตเฉลี่ยวัดรอบ ๘-๙ เมตร) ขึ้นอยู่ในป่าดงดิบในด้านการวางแผนป้องกันรักษาหมุ่ไม้ยักษ์ดังกล่าวนี้ ต้องวางแผนป้องกันไฟป่า และอาศัยวิชาการป่าไม้ด้านวนวัฒนวิทยา เข้าไปดำเนินการเป็นต้นว่า เมื่อเข้าสู่ฤดูแล้งการควบคุมไฟป่า การช่วยเหลือการขยายพันธุ์หรือสืบพันธุ์ตามธรรมชาติของไม้ ต้องได้รับการเอาใจใส่ เพราะกล้าไม้จำเป็นต้องอาศัยแสงสว่างและธาตุอาหารจากดินในการสร้างความอยู่รอดและเจริญเติบโต ปัญหาเหล่านี้ เป็นสิ่งจำเป็นต้องดำเนินการและควบคุมอย่างใกล้ชิด ดังนั้นหากจะนำมาประยุกต์ใช้กับกิจการป่าไม้กับประเทศบ้าง ก็คงจะไม่สามารถที่จะกระทำได้มากนัก แต่อย่างไรก็ดีแง่ของการจัดการจำเป็นจะต้องทราบรายละเอียดข้อมูลที่จำเป็นทางนิเวศวิทยาของแต่ละชนิดอนุรักษ์ไม้ตลอดถึงสังคมทั้งพืชและสัตว์ด้วย โอกาสที่จะเป็นไปได้ในขั้นนี้ จึงควรเข้าทำการศึกษาหาความรู้ให้ได้สถิติข้อมูลเรื่องของนิเวศวิทยา เป็นลำดับแรก และต่อไปจะได้นำมาดำเนินการไปสู่หลักเกณฑ์และเทคโนโลยีที่จำเป็นเพื่อความก้าวหน้าสืบไป

ที่ San Francisco สภาพภูมิประเทศทั่วไป เป็นเมืองธุรกิจที่ตั้งอยู่ติดกับมหาสมุทรแปซิฟิก ด้านทิศตะวันตกของสหรัฐอเมริกา เป็นผืนแผ่นดินยื่นออกไป ทำให้เกิดมีอ่าว และเป็นเมืองท่าที่ใหญ่แห่งหนึ่งของสหรัฐอเมริกา วิศวกรรมเกิดมีแนวคิดที่จำเป็นต้องสร้างสะพานเกิดขึ้น จนเป็นที่รู้จักกันทั่วโลกเมื่อกล่าวถึงสะพานโกลเด้นท์เก้ต ลักษณะเป็นสะพานแขวนด้วยลวดสลิงที่ยาวที่สุดของโลก รัฐซานฟรานซิสโกมีสภาพภูมิอากาศที่เต็มไปด้วยเมฆหมอกแทบทุกฤดูกาล ทั้งนี้เนื่องจากอยู่ริมฝั่งมหาสมุทร เพอร์เซนต์ฝนตกสูงมากตลอดปี มีผู้คนและอาคารบ้านเรือนอยู่อย่างหนาแน่นมาก แม้จะไม่มีกิจกรรมด้านการป่าไม้มากนัก แต่ในบางส่วนของรัฐนี้ ก็มีป่าธรรมชาติที่ขึ้นและเป็นแหล่งไม้ Redwoods ที่เรียกว่า ไม้ยักษ์ขึ้นอยู่ และทางการได้อนุรักษ์ไว้สำหรับเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่ง

สภาพความเป็นอยู่เพื่อการยังชีพในชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าจะประกอบอาชีพใดก็ตาม ความเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ที่สวยงาม ย่อมมีความจำเป็นและสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดที่ทำให้เกิดความสุขทางใจ และมีผลต่อความเจริญทางร่างกาย ดังนั้นการท่องเที่ยวหาความรู้และประสบการณ์ในแหล่งที่ทางรัฐซานฟรานซิสโกจัดไว้บริการ จึงเต็มไปด้วยฝูงชน ลักษณะของสถานที่ที่จัดเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจรอบ ๆ เมืองนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าจะจัดอยู่บนพื้นที่ที่สูง การตัดถนนก็เช่น กัน วางผังเลียบชายฝั่งและไปสู่เนินเขาต่าง ๆ ได้อย่างสวยงามมาก เพราะรัฐซานฟรานซิสโกเป็นแหลมยื่นไปสู่มหาสมุทร จึงมีทิวทัศน์ที่เกี่ยวกับพื้นที่ที่สวยงามมากสามารถดึงดูดความสนใจและความอยากรู้อยากเห็นแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

การจัดสวนอุทยานขึ้นบริเวณซานเมืองเพื่อให้บริการประชาชน นับว่าจำเป็นอย่างยิ่งจากประสบการณ์เท่าที่คณะผู้ดูงานได้ผ่านมา ปรากฏว่ามีการลงทุนจัดสร้างให้มีการปลูกอนุรักษไม้ทั้งยืนต้นและไม่ดอกไว้เต็มบริเวณสถานที่ที่จำเป็นแก่การให้บริการแทบทุกรัฐ โดยเฉพาะรัฐแคลิฟอร์เนียมหาสมุทร น่าจะได้นำแนวคิดสร้างสรรค์ให้เกิดมีขึ้นในประเทศไทยบ้างสำหรับเมืองชายทะเลโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านภาคตะวันออกบริเวณริมฝั่งของอ่าวไทย ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทวีมากขึ้นเป็นลำดับ หากจะมีการลงทุนใช้พื้นที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวทางบกคู่ไปกับชายฝั่งทะเล ก็จะช่วยงานด้านการนันทนาการ สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้น

สรุปข้อคิดเห็น ประโยชน์ที่ได้รับและข้อเสนอแนะ หรือสิ่งที่คิดว่าจะนำมาปรับปรุงใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศ

๑. ข้อคิดเห็น ประเทศคานาดา เป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรป่าไม้เป็นอย่างมาก ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้มีนโยบายหลักในเรื่องของการจัดการเสริมสร้างพื้นที่ป่าไม้ จาก.การปลูกเสริมป่าและปลูกสร้างสวนป่า ทั้งในและนอกประเทศ มีการส่งเสริมด้านการผลิตไม้ การใช้ประโยชน์โรงงานอุตสาหกรรม จนสามารถนำไปสู่ต่างประเทศได้อย่างกว้างขวาง

โดยเฉพาะกับประเทศที่กำลังพัฒนา ประเทศคานาดามีการส่งเสริมความมีระเบียบวินัย ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ ปัญหาเรื่องการทำลายป่าและบุกรุกถือครองเข้าทำกินในป่าจึงไม่เป็นปัญหา ดังนั้นจึงเห็นว่า ถ้าได้นำเทคโนโลยีและวิธีการดำเนินงานของประเทศคานาดา มาประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ก็จะเป็นประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง

ประเทศสหรัฐอเมริกา มีสภาพภูมิประเทศ ความเป็นอยู่ ภาวะเศรษฐกิจ และสังคมแตกต่างจากประเทศไทยมาก มีข้อคิดเห็นอยู่หลายประการ การบริหารงานบุคคล ให้รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ รู้จักเวลา มีระเบียบวินัย หากประเทศไทยจะยึดถือเป็นนโยบายระดับชาติอย่างจริงจัง สมควรได้พิจารณาแก้ไข สหรัฐอเมริกามีพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาลมาก รวมทั้งทวีปทรัพยากรป่าไม้บางแห่งก็อุดมสมบูรณ์ดี บางแห่งก็แห้งแล้ง ภูมิประเทศบางพื้นที่โดยธรรมชาติไม่เอื้ออำนวยให้ก็จะใช้พื้นที่ในส่วนนี้เพื่อกิจการอื่นที่เหมาะสมและยังผลดีกับเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีนัยสำคัญ ส่วนที่มีทรัพยากรธรรมชาติดีก็จะนำมาใช้ประโยชน์ด้วยวิธีที่ถูกต้องตามหลักการและวิชาการอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติควรได้นำมาประยุกต์ใช้ให้มากที่สุดก็จะเป็นผลดีสำหรับอนาคต ปัจจุบัน อุทยานแห่งชาติของไทยที่เกี่ยวกับธรรมชาตินับว่ากำลังเติบโตขึ้นโดยลำดับถึงเวลาที่จะต้องพัฒนากันอย่างจริงจัง และถูกต้องตามหลักวิชาการให้มากที่สุด

๒. ประโยชน์ที่ได้รับ จากการทัศนศึกษาและดูงาน ณ ประเทศคานาดา และสหรัฐอเมริกาครั้งนี้ ได้รับความรู้ มีประสบการณ์ด้านการป่าไม้เพิ่มมากขึ้น และยังสามารถศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของชนในชาติของทั้งสองประเทศรวมทั้งวิถีแก้ไขข้อขัดปัญหาในเรื่องของเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจการด้านป่าไม้ที่จำเป็นสมควรต้องรับรู้ และนำวิธีการต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมอย่างเป็นไปได้ ซึ่งจะยังผลก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการพัฒนาประเทศเพื่อส่วนรวมต่อไป

๓. ข้อเสนอแนะ

- เพื่อขจัดปัญหาเรื่องพื้นที่ป่าถูกบุกรุกทำลาย ควรส่งเสริมให้มีการปลูกสร้างสวนป่าโดยเอกชนและส่งเสริมให้มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และขนาดกลางขึ้นในพื้นที่ปลูกเพื่อสร้างความมั่นคงกับการใช้ไม้ที่ปลูก ซึ่งเป็นวัตถุดิบเพื่อเศรษฐกิจและสังคมมากที่สุดและยั่งยืน

- เรื่องการตลาดการค้าไม้ที่ปลูกสร้างขึ้นให้กว้างขวาง มั่นคง ทั้งในและนอกประเทศ โดยมีหลักค้าประกันที่เชื่อถือได้ ทุกวันนี้ นักการลงทุนไม่มั่นใจว่าเมื่อลงทุนกันกว้างขวางใหญ่โต รัฐและราชการจะต้องให้การส่งเสริมสนับสนุนและอำนวยความสะดวกอย่างจริงจังโดยจัดให้มีหลักประกันที่แน่นอน

- ด้านการจัดการเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติและสัตว์ป่า จำเป็นต้องจัดวางแผนหลัก (Master plan) และทำการจัดวางแผนผังตามภูมิสถาปัตยกรรมให้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยในสิ่งที่จำ

เป็นตั้งแต่พนักงานที่เย็บ ทรัพยากรธรรมชาติที่ประกอบไปด้วยสังคมของพืชและสัตว์ และสิ่งแวดล้อมให้ไปสู่เป้าหมายทางวิชาการให้มากที่สุด

- การส่งเสริมสมรรถภาพ เจ้าหน้าที่ มีส่วนสำคัญยิ่งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการบริการ รวมทั้งการบริหาร สมควรจัดให้มีการฝึกอบรมและส่งเสริมให้มากยิ่งขึ้น การปรับปรุงแก้ไข กฎหมายระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยด้วยความเหมาะสมเพื่อให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- สมควรส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีบทบาทในการลงทุนตั้งแต่จัดการวางแผน กำหนดสถานที่ในโซนต่าง ๆ ตามแผนหลักทั้งในด้านการให้บริการ เรื่องธุรกิจเกี่ยวกับการลงทุน จัดสร้างถนนหนทางที่จำเป็น ที่พัก ภัตตาคาร ตลอดจนการให้สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการบันเทิง พักผ่อนหย่อนใจ การศึกษาหาความรู้ ภายใต้เงื่อนไขที่รัฐจะกำหนดให้ ไม่ควรที่รัฐจะเข้าไปดำเนินการด้านธุรกิจเสียเองอย่างเต็มรูปแบบ

ช่วงปลายสุดเกษียณอายุราชการ

ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตมนุษย์นับว่าเป็นช่วงสำคัญ จะเดินไปได้ถูกทางหรือไม่ก็อยู่ที่การวางแผนให้แก่ตนเองได้ถูกต้องตามความต้องการหรือไม่ และจะไปดีหรือไม่ดี หรือ ตรงนี้ต้องสำรวจดูตัวเองเสียก่อนว่ารักอะไร ชอบอะไร จะทำได้และดีหรือไม่ ต้องให้แน่ใจ เพราะมันเป็นช่วงสุดท้ายของชีวิต จะต้องทำให้หนักแน่นกับ อำนาจวาสนาที่มีอยู่จนเคยชินที่คนเขาเรียก “ศักดิ์นา” เพราะ ณ วันที่ ๓๐ กันยายน เราจะต้องปลดปล่อยตัวเองออกจากราชการหลายคนไม่เคยวางแผนชีวิต ปล่อยปละละเลยจนวันที่ ๑ ตุลาคม ยังรีบตื่นแต่งตัวจะไปทำงานที่ปฏิบัติจนเคยชิน จนภริยาต้องเตือนว่า “วันนี้คุณที่เป็นประชาชนเต็มขั้นแล้วนะค่ะ” จึงได้รู้สึกตัว

ข้าพเจ้าเอง ได้วางแผนการณในชีวิตหลังเกษียณเอาไว้แล้วว่า เราเติบโตแม้จะไม่ถึงที่สุด แต่ก็ต้องระลึกว่า เรามีเงินเดือนเลี้ยงลูกเลี้ยงเมียก็เพราะ “พระยาเลี้ยง” เกิดมาในชาตินี้ ศาสนานี้ และสถาบันพระมหากษัตริย์องค์นี้ มีบุญคุณต่อเราไม่มีที่สิ้นสุดที่เราจะต้องกตัญญูเมื่อเราเกิดมา บ้านเมือง คือชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ได้เตรียมต้อนรับเราให้อยู่ดี กินดีมีบริการที่พอเหมาะสมอัดภาพ เป็นสิ่งที่เราต้องทดแทนอย่างไม่มีที่สิ้นสุด แม้เราจะตายบ้านเมืองยังต้องรับรู้ ศาสนาก็ต้องมีประกอบพิธีทางศาสนา พระมหากษัตริย์ยังพระราชทานเพลิงศพให้อีก อย่างนี้

สำหรับข้าพเจ้า ได้ตั้งปณิธานเอาไว้ เกษียณเมื่อไรจะต้องใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ทางสมาคม ชมรม หรือมูลนิธิคือทำงานเพื่อสังคม และที่ทิ้งไม่ได้คือ การเป็นศิษย์เก่าวนศาสตร์ และข้าราชการกรมป่าไม้ อย่างไม่เสียก็จะใช้วิชาประชาสัมพันธ์ ปฏิบัติงานให้ป่าไม้ต่อไปข้าพเจ้า

เกษียณอายุราชการเมื่อ ๒๕๒๘ ปี นั้นเองข้าพเจ้าสมัครเข้าเรียนหลักสูตร “เจ้าหน้าที่รายการวิทยุกระจายเสียง” ที่ใช้เวลาถึง ๔ อาทิตย์และสมัครเข้าทดสอบเสียงเพื่อรับบัตรผู้ประกาศ ทั้งสองภารกิจคือทางผ่านจัดรายการวิทยุกระจายเสียงที่ถูกต้องตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยวิทยุกระจายเสียงเมื่อผ่านแล้วจึงได้รับเชิญจากนายกสมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย พันเอก ชำนาญ รัตนวรา เป็นกรรมการบริหารสมาคมฯ จริง ๆ แล้วการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงข้าพเจ้าได้ทำมาแต่เมื่ออยู่เชียงใหม่หลายปีมาแล้ว ก็ทำได้เพราะขณะรับราชการทำงานในหน้าที่ทางการผ่อนผันให้ทำได้ แต่เมื่อเกษียณจากราชการแล้วต้องมีใบอนุญาต ๒ ใบ ดังกล่าวนั้นจึงจะถูกต้อง

เมื่อได้ใบอนุญาตดังกล่าวแล้ว ข้าพเจ้าได้จัดตั้ง “สำนักงาน สมพล ที่ปรึกษาประชาสัมพันธ์” เพื่อดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียงและให้การปรึกษาประชาสัมพันธ์ โดยเช่าเวลาสถานีวิทยุกระจายเสียง เพื่อการเกษตรของกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินรายการ “นิตยสารทางอากาศรายสัปดาห์วันอาทิตย์” ที่ประกอบไปด้วยรายการ “ไพโรพิทักษ์” รายการ “เพลงรักนักข่าว” และรายการ “มรดกไทย”

สุดท้ายข้าพเจ้าได้ศึกษาอบรมเพิ่มพูนสมรรถภาพให้ตัวเองในวงการวิทยุการกระจายเสียงจนก้าวขึ้นสู่เลขาธิการสมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ กรรมการบริหารสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย กรรมการบริหารและวิทยากรชมรมพิทักษ์พระพุทธศาสนาวัดบวรนิเวศน์วิหาร ที่ปรึกษาสมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์ ที่ปรึกษาบริษัท สัชนาลัยจำกัดจัดสรรที่ดินปลูกสร้างสวนไม้สัก เป็นอนุกรรมการติดตามสอดส่อง และวินิจฉัยการโฆษณาคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) เป็นวิทยากรและครูฝึกการอ่านภาษาไทย หลักสูตรติวเข้มของสมาคมฯ เป็นกรรมการทดสอบผู้ประกาศกองงานคณะกรรมการกิจการวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์ เป็นผู้หนึ่งซึ่งถือบัตรของกรมประชาสัมพันธ์ สมาชิกชมรมสื่อมวลชนส่งเสริมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ภาคผนวก

กว่าร้อยปีของกรมป่าไม้

ประเทศไทยเป็นเมืองทองก็เพราะความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติอย่างหลากหลายมากมาย โดยเฉพาะป่าไม้ทรงคุณค่ามหาศาล ที่จะตอบสนองความต้องการของผู้คนได้อย่างกว้างขวางและยั่งยืนด้วยทั้งคนในป่า คนใกล้ป่า และคนไกลป่า ป่าเป็นแหล่งที่ทำกินอยู่อาศัย และปัจจัยทางเศรษฐกิจทั้งทางตรง คือไม้และของป่า และทางอ้อม คือน้ำและธรรมชาติคือลมฟ้า อากาศที่เกื้อกูลต่อมนุษย์ ป่าเป็นแหล่งอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ รักษาสมดุลทางธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมป่าเป็นปัจจัย ๔ ของมนุษย์แม้การศึกษาค้นคว้าวิจัยและนันทนาการ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ประชาชนคนไทยทั้งชาติในอดีตกาล นอกจากจะใช้ประโยชน์จากป่าไม้อย่างมากมายในปัจจุบันคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัยตามอัตภาพแล้ว ป่าไม้และทรัพยากรอื่นยังมีส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาบ้านเมืองและประเทศชาติ โดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคงของชาติมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน จึงส่งผลให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และที่ดินอย่างเรื้อรังมา โดยตลอดทั้งยังมีแนวโน้มว่าจะรุนแรงยิ่งขึ้นตามวันเวลาที่ผ่านไป โดยแก้ไขยังไม่สำเร็จก็มีปัญหาอย่างอื่นมาทับถมสะสมมาเนิ่นนาน จึงต้องอาศัยคนทั้งชาติมารวมกำลังกันแก้ปัญหาโดยเฉพาะที่ตัวปัญหา คือ “คนหรือที่เรียกว่ามนุษย์”

ทรัพยากรป่าไม้หรือป่าไม้นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความมั่นคงของชาติอย่างสำคัญ ฉะนั้นการจัดการทรัพยากรป่าไม้ จึงต้องกำหนดนโยบายและสร้างแนวทางในการบริหารจัดการให้ครบวงจรในแต่ละสมัย ในอดีตเราเห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้มีหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ไปหมด จึงกำหนดนโยบายใช้ประโยชน์จากป่ามาพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงเป็นสำคัญ ฉะนั้นหนึ่งศตวรรษที่ผ่านมา นับแต่สงครามโลกครั้งที่ ๑ เป็นต้นมา จนสงครามโลกครั้งที่สอง และเป็นมาจนบัดนี้ที่ว่าการพัฒนาคนจำนวนมากขึ้นอย่างผิดสังเกต เกิดความต้องการใช้ประโยชน์จากป่าไม้และที่ดินทำกินอยู่อาศัยจำนวนมาก การขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเมือง การสังคมและความมั่นคงของชาติมากขึ้น เราต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ในการพัฒนาตลอดมา พื้นที่ป่าไม้จึงลดลงเป็นอันมากเพราะแรงผลักดันตัดไม้ทำลายป่า ฆ่าสัตว์ป่ามาอย่างต่อเนื่อง

จะเห็นได้จากเมื่อปี ๒๕๐๔ ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้อยู่ถึง ๕๓.๓๐% ของพื้นที่ประเทศหรือประมาณ ๑๗๑ ล้านไร่ แต่ปัจจุบันเรามีพื้นที่ป่าไม้เพียง ๒๖.๐๒% หรือประมาณ ๘๓ ล้านไร่เท่านั้นจากการเสื่อมโทรมของป่าไม้ที่ลดน้อยลงอย่างมากมายนี้ ส่งผลกระทบถึงเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคงของชาติอย่างสำคัญ และจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างที่ได้เห็น ๆ กันอยู่ เตือนตรึงกันไปทั่ว เพราะเราไม่ฉลาดใช้ทรัพยากร

การพัฒนาประเทศด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ เริ่มเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๙ ทำให้มีการเร่งรัดพัฒนาในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และที่ดินป่าไม้มากเกินไป ทำให้ป่าและสภาพป่ารวมทั้งที่ดินป่าไม้ลดลงอย่างรวดเร็ว ช่วงที่ ๒ ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๔ ได้มีการเริ่มการพัฒนาบ้านเมืองควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ที่คิดว่าจะดีขึ้น แต่จากปัญหาการกีดตันทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความมั่นคง ได้ก่อให้เกิดการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ล่าที่ดินกันอย่างมากมายเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวจนต้องระงับการทำไม้ตามสัมปทาน (ป่าบก) ตามพระราชกำหนดปี ๒๕๓๒

อย่างไรก็ดี ในช่วงการพัฒนาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นับแต่ฉบับ ๑-๖ พ.ศ. ๒๕๐๔ ถึง พ.ศ. ๒๕๓๔ ใน ๓๐ ปีนี้พื้นที่ป่าไม้จะลดลงจาก ๑๓๑ ล้านไร่ หรือประมาณ ๕๓.๓๐% ของพื้นที่ประเทศ เหลือเพียงประมาณ ๘๓ ล้านไร่หรือประมาณ ๒๖.๖๐% ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ หรือลดลงปีละประมาณ ๒.๘๕ ล้านไร่ เนื่องจากเราไปส่งเสริมการเกษตรแผนใหม่ใช้ที่ดินมาก ๆ

มูลเหตุที่แท้จริงของพื้นที่ป่าลดลงนั้นมันซับซ้อนที่ซ่อนอยู่ในเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความมั่นคงปลอดภัยของชาติเป็นสำคัญ จากนโยบายระดับชาติเป็นต้นว่า นโยบาย ป่าไม้ นโยบายที่ดิน นโยบายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน นโยบายรักษาความมั่นคงของชาติ นโยบายการพาณิชย์ นโยบายพัฒนาชนบท และอื่น ๆ อีกมากมายที่ต่างทำกันคนละที่ไม่ประสานสอดคล้องและต่อเนื่อง เป็นเหตุให้เกิดการขัดแย้งกัน

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นับแต่ฉบับที่ ๕ ขึ้นมาเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการยกระดับมาตรฐานความเป็นอยู่ของราษฎรในชนบทและการส่งออกในเชิงพาณิชย์ภาคเอกชน ทำให้เกิดมีความต้องการที่ดินเพิ่มขึ้น ทั้งภาคเกษตรและภาคอื่น ๆ ทำให้ราคาที่ดินสูงขึ้น และเมื่อธุรกิจจัดสรรที่ดินเกิดมีมากขึ้น ราคาที่ดินก็สูงขึ้นอีกอย่างนี้จึงไม่เกิดผลดีต่อการป่าไม้ เพราะการลักลอบตัดไม้และถางป่าย่อมเกิดขึ้นมากมายเป็นเงาตามตัว

อีกอย่างการเพิ่มขึ้นของประชาชนพลเมืองเป็นเหตุให้ป่าไม้ลดจำนวนลงได้เช่นเดียวกัน ปัจจุบันเรามีประชากร ๖๒ ล้านคน แล้ว จำนวนนี้มีที่อยู่ในป่าและป่าสงวนไม่น้อย ซึ่งส่วนใหญ่ยากจน ดำรงชีวิตด้วยการเกษตรและผลผลิตจากป่า เขาเหล่านี้ส่วนมากไม่มีที่ดินเป็นของตนเองเพราะขาดโอกาสทุกคนจึงแย่งซื้อเอาจากป่าไม้ทั้งถูกต้อง และผิดกฎหมายจึงกลายเป็นไม้เถื่อนไม่เข้ากับเจ้าหน้าที่ป่าไม้ตลอดมา ปัญหาจึงอยู่ที่ต้องรีบแก้ไขด้วยปัจจัยที่ตัวเราทุกคนสำนึกในหน้าที่พลเมืองดีที่บัดนี้ทางการกำลังเร่งสร้างงานระบบบริหารจัดการให้คนอยู่กับป่าโดยไม่ทำอันตรายต่อกัน ย่อมเป็นไปได้ในอนาคต

กรมป่าไม้ไม่เคยนิ่งนอนใจ ได้คิดอ่านป้องกันปราบปรามมา แต่ปรากฏว่ายังมีข้อจำกัดในการบริหาร เนื่องจากปัญหาได้ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลา เป็นต้นว่าเมื่อเริ่มสถาปนากกรมป่าไม้ ได้มีการควบคุมบริหารงานป่าไม้ ในเรื่องเกี่ยวกับการทำไม้ออกเท่า

นั้น แต่เมื่อมีการพัฒนาตามลำดับจนถึงปัจจุบัน ได้เน้นถึงนโยบายการอนุรักษ์ และพัฒนาป่าไม้ แต่เป็นไปด้วยเรื่องเฉพาะหน้าเสียเป็นส่วนใหญ่ โดยมีได้แก้ไขปัญหาทั้งระบบที่มีการซับซ้อน ซ้อนเจือกันอยู่เป็นอันมาก

ย่อมเป็นที่น่าหนักใจแทนกรมป่าไม้ เพราะสภาพธรรมชาติของป่าห่างไกล กันดาร และกว้างขวางใหญ่โต ในขณะที่บุคลากรมีจำนวนจำกัดไม่สัมพันธ์กับสภาพพื้นที่ บางทีก็มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบ้าง การเมืองบ้าง บางครั้งเป็นปัญหาความมั่นคง การขาดแคลน วิทยากรส่งเสริมสมรรถภาพ การขาดความสนับสนุนจากสาธารณชน บางคนก็มีปัญหาในองค์กรของตนเอง แต่ข้อใหญ่ใจความก็คืองบประมาณไม่สอดคล้องกับระดับปัญหา จึงทำให้ล่าช้า ขาดเครื่องมือ เครื่องมือ ยานพาหนะ ที่สำคัญคือขวัญและกำลังใจของผู้ออกไปปฏิบัติ จึงยังแก้ปัญหาได้ไม่เต็มภาคภูมิ

ทุกวันนี้ ทรัพยากรป่าไม้เสื่อมโทรมจนถึงจุดวิกฤตแล้วในทุกภูมิภาคของประเทศ เกิดปัญหาภัยพิบัติขึ้นโดยทั่วไป จนเกิดกระแสข้อเรียกร้องให้อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ แต่โครงการปลูกป่าหลายโครงการยังได้รับการขานรับจากประชาชน เอกชนและราชการไม่เต็มที่โดยเฉพาะโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติฯ ขยายเวลามา ๒ ครั้งแล้ว ทั้งนี้ก็เพราะความไม่พร้อมของประชาชน และเอกชน ทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจ กรมป่าไม้และส่วนที่เกี่ยวข้องจึงต้องทบทวน และปรับปรุงการบริหารจัดการที่ถูกต้อง กล่าวคือการสร้างจิตสำนึกของผู้คนให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและได้ใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืนภายใต้หลักการที่นักวิชาการได้กล่าวเป็นกรอบไว้รวม ๔ ประการ ที่สำคัญคือ (๑) ทำอย่างไรจะรักษาทรัพยากรป่าไม้ที่เหลือนี้ไว้ให้ได้ อย่างเหนียวแน่น โดยไม่มีการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าอีกต่อไปด้วยการลงให้ถึงพื้นที่สร้างความสัมพันธ์อันดีและส่งเสริมความเข้าใจให้ถูกต้องต่อมวลชนไปพร้อมกับการเอาจริงเอาจังอย่างเข้มแข็ง โดยเน้นประสิทธิภาพของบุคลากรกรมป่าไม้ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่น ๆ ร่วมมือกันให้เหนียวแน่น (๒) สภาพป่าไม้ที่ถูกทำลายจนเสื่อมโทรมทางการต้องเพิ่มคุณค่าของป่าไม้ให้สมบูรณ์ขึ้นอย่างรวดเร็ว พร้อมๆ กับการส่งเสริมให้ราษฎรปลูกป่าภาคเอกชนขึ้นมาให้มาก ข้าราชการป่าไม้ ไม่ควรนั่งโต๊ะทำงานแต่เท่านั้น ทุกคนต้องลงพื้นที่ส่งเสริมเพิ่มความสัมพันธ์กับประชาชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้ได้ (๓) การเพิ่มพูนสมรรถภาพเจ้าหน้าที่ทุกฝ่าย เช่น ฝ่ายป่าไม้ ฝ่ายตำรวจ ฝ่ายทหารพัฒนา ฝ่ายปกครองให้สร้างความร่วมมือกับท้องถิ่นให้ได้ ความขยันขันแข็ง ความรอบรู้ และคุณธรรมจะช่วยให้ได้มาก ด้วยการปรับทิศทางและกระบวนการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับทุกฝ่ายที่ร่วมมือ (๔) การสร้างแนวร่วมเป็นประการสำคัญที่สุดในสมัยปัจจุบัน จากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนและประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งองค์กรท้องถิ่น โดยสร้างส่วนผสมกลมกลืนให้เป็นเนื้อเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ประสานประโยชน์ให้ ทุกฝ่ายมีแก้ไขที่จะร่วมมือประสานงานกัน

สุดท้าย ราชการต้องจัดสรรงบประมาณให้มากพอ แน่นนอน ผู้ปฏิบัติก็ต้องขยัน ประหยัดและโปร่งใสพอที่จะคบหาสมาคมกับทุกฝ่ายได้อย่างสมภาคภูมิ การปฏิบัติงานก็จะ เข้มแข็ง รัศกุมและมีศักดิ์ศรี

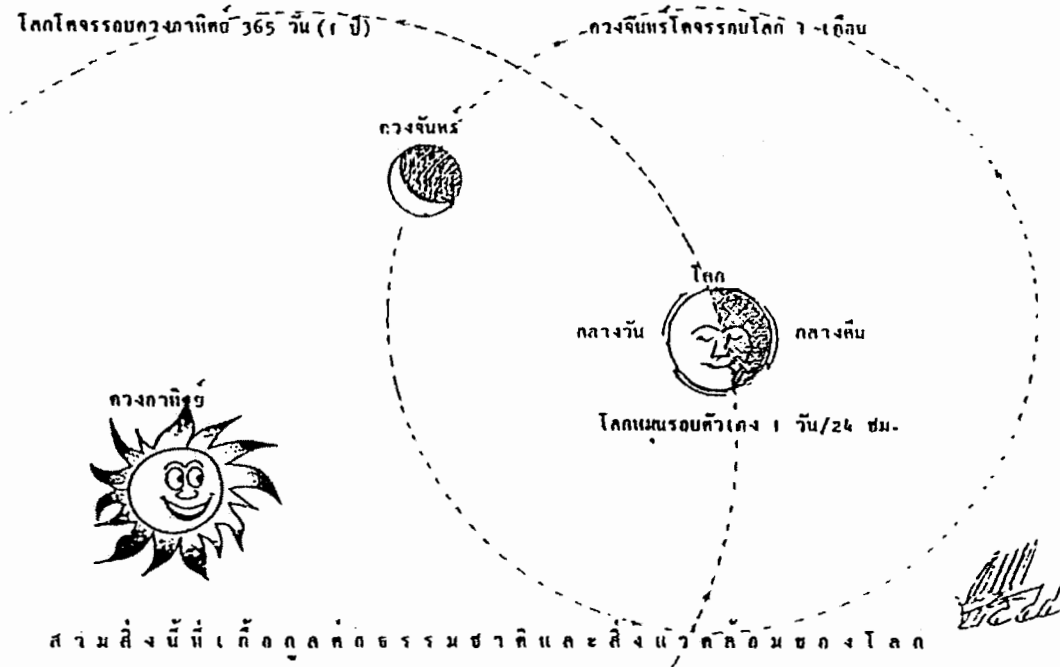
อย่างไรก็ดีเราอยากจะเน้นความร่วมมือของประชาชนเจ้าของท้องถิ่น ที่มีผล ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อความอยู่รอดของทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า น้ำและที่ดินป่าไม้ เท่าที่ผ่านมามกรมป่าไม้วางมาตรการเป็นเจ้าของป่าเสียเอง จึงขาดความร่วมมือจากประชาชน เจ้าของท้องถิ่น นโยบาย “บ้านเล็กในป่าใหญ่” ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินี นาท เป็นแนวทางการป้องกันรักษาป่าที่ดีที่สุดที่เคยเห็นมา เหมือนประชาชนเป็นเจ้าของป่าเสีย เอง เขาก็จะรักป่า หวงแหนป่า ป่าไม้ก็จะอยู่รอดปลอดภัย ขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ป่าไม้ ต้อง เป็นที่เลื่องในการดูแล จัดการ บริหารและกำหนดนโยบาย

ความสมบูรณ์ของป่าไม้ที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในปัจจุบัน

ทรัพยากรธรรมชาติในโลกมาจากดวงอาทิตย์ดวงจันทร์

เพื่อที่จะเข้าใจในความเป็นมาของทรัพยากรธรรมชาติในโลก จึงควรต้องศึกษาทำความเข้าใจให้ลึกซึ้ง

รูปสามสิ่งนี้ที่เกื้อกูลต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของโลก

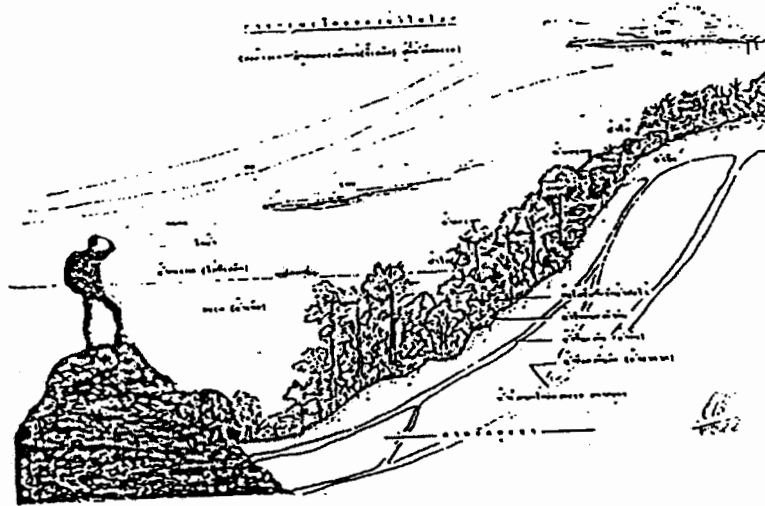
ในจักรวาลอันกว้างใหญ่ไพศาลไม่รู้จบ มีดวงดาวลอยแว้งคว้างอยู่ไม่รู้กี่ล้านดวงที่ต่างก็ยึดโยงกันด้วยแรงดึงดูดให้ลอยอยู่ในกลุ่มของตนอย่างยึดหยุ่นเป็นกลุ่ม ๆ กันไป

ย่อให้เล็กลงเอาเพียงแคโลก ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์เท่านั้นที่ต่างก็อยู่ในกลุ่มของดาวนพเคราะห์ที่พอจะเห็นจริงกันง่ายขึ้นถึงความสัมพันธ์กันทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนตลอดมา ดวงดาวทุกดวงรวมทั้งโลกด้วยมันหมุนคว้างด้วยตัวของมันเองอยู่กลางหา

เมื่อแสงแดดจากดวงอาทิตย์ ส่องลงมาบนพื้นโลกที่กำลังหมุนอยู่ ทำให้เกิดเป็นกลางวันกลางคืน ความร้อนจากดวงอาทิตย์ที่สาดส่องลงมาบนพื้นโลกทั้งบนบกและในทะเลทำให้ความร้อนสถิตย์บนบกและในทะเลต่างกัน จึงเกิดลมบกและลมทะเลขึ้น ลมเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้อากาศกระจายได้ทั่วไปเป็นประโยชน์กับสัตว์ที่ต้องหายใจและต้นไม้ที่ต้องสังเคราะห์แสง

ในน้ำทะเลและน้ำที่ใด ๆ ก็ตามโดยธรรมชาติน้ำจะระเหยขึ้นไปปนเปออยู่กับลมที่บางที่ก็รวมกันเป็นหมอกและเมฆ ที่ลมสามารถพัดพาไปได้ไกลๆ เมื่อได้รับความเย็นพอเหมาะ เมฆหมอกและละอองน้ำในอากาศ ก็จะกลั่นตัวเป็นหยดน้ำตกลงมา น้ำดังกล่าวนี้หลังจากที่ป่าไม้ได้

ซึมซับรับน้ำฝนเอาไว้แล้ว น้ำที่เหลือต่างก็ไหลลงคูคลอง และแม่น้ำก็จะระเหยถูกลมหอบเป็นเมฆหมอกละอองน้ำไปยังป่าอีก เมื่อได้รับความเย็นจากป่าก็กลั่นตัวเป็นหยดน้ำเป็นฝนตกลงมาอีก เป็นอยู่อย่างนี้ชั่วนาตาปี หลายร้อยหลายพันล้านปีมาแล้ว

การหมุนเวียนของน้ำ

เมื่อดวงจันทร์โคจรไปรอบโลก แสงอาทิตย์ที่ส่องไปกระทบดวงจันทร์ สะท้อนแสงลงมายังพื้นโลก ทำให้เกิดแสงสว่างตามมากตามน้อยของข้างขึ้นข้างแรม แแรงดึงดูดของโลกและดวงจันทร์ยอมดูดน้ำในทะเลในมหาสมุทร ทำให้เกิดน้ำขึ้นน้ำลงพร้อม ๆ กับกระแสน้ำไหลเวียนขึ้นทั่วโลก ที่พวกสัตว์น้ำโดยเฉพาะปลาพากันเดินทางไปกับกระแสสร้างวิถีชีวิตและแพร่พันธุ์ เกิดวิวัฒนาการขึ้นตามลำดับ

แสงแดดเมื่อสาดส่องลงในพื้นที่ป่าไม้ ไม้ทุกใบได้รับกำลังงานจากแสงแดดทำให้เกิดพลังงานที่รากต้นไม้ดูดแร่ธาตุ อาหารในดินขึ้นมาที่ใบไม้ ทำปฏิกิริยาการปรุงอาหารโดยได้รับคาร์บอนไดออกไซด์จากอากาศโดยรอบทำการผลิตอาหาร ส่งไปบำรุงเลี้ยงส่วนต่าง ๆ ของต้นไม้ทำให้เจริญเติบโตขณะเดียวกันใบไม้ทุกใบก็คายออกซิเจนออกมาให้เป็นอากาศหายใจของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย อันเป็นการจรจรโลกไปพร้อม ๆ กัน

มนุษย์ ต้นไม้และสรรพสัตว์ทั้งบนบก และในทะเล จึงได้รับอิทธิพลจากดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ น้ำและลมอย่างต่อเนื่องเป็นวิวัฒนาการมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุดไม่รู้กี่ร้อยล้านปีมาแล้ว จนปัจจุบันโลกก็ยังเป็นอยู่เช่นนั้นต่อไปไม่หยุดยั้ง ที่มีทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ น้ำ สัตว์ป่า แร่ธาตุต่าง ๆ โดยเฉพาะออกซิเจนและคาร์บอนไดออกไซด์ เป็นตัวแปรสำคัญอันมีสมดุลเป็นตัวกำหนดการอยู่ร่วมกันไปจนชั่วกัลปาวสานต์

เมื่อร้อยๆ ล้านปีก่อนมนุษย์ก็คือสัตว์ชนิดหนึ่งเหมือนกับสัตว์โดยทั่วไปทั้งหลายใช้ชีวิตปลอมปนอยู่กับป่า กินอาหารสดๆ นอนคุดคู้อยู่ตามสมุทพุ่มไม้หรือหลิบทินหรือตามถ้ำ

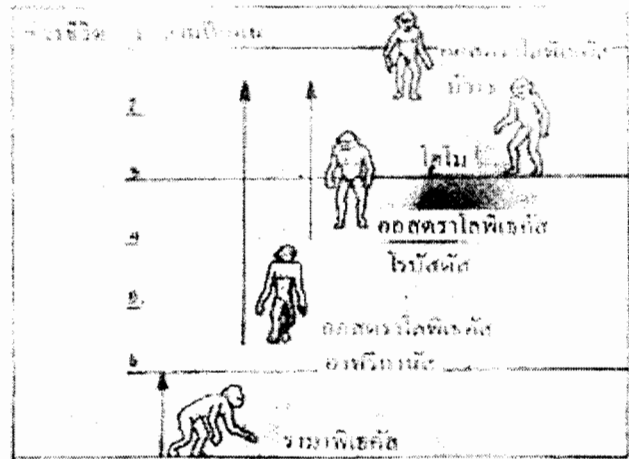
จำนวนไม่สู้มากมายอย่างในปัจจุบัน แต่มนุษย์ได้รับการวิวัฒนาการตามธรรมชาติ ที่มี ความคิด ความจำ และจิตใจ จึงสามารถพัฒนาขึ้นมาจนเป็นมนุษย์ในปัจจุบันที่กล่าวกันว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐที่เกิดขึ้นมาเพื่อทำลายโลก”

ย่อมเป็นที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ที่ชาวมายา (Maya) คือคนเผ่าหนึ่งในอเมริกา ได้แถบประเทศฮอนดูรัสและกัวเตมาลา เมื่อประมาณ ๒,๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล แต่มารุ่งเรือง ในปี ค.ศ. ๒๕๐-๙๐๐ นี้เอง ชาวมายาไปเรียนรู้ดาราศาสตร์มาจากไหน จึงสามารถทำปฏิทินได้อย่างสมบูรณ์ แบ่งปีออกเป็น ๓๖๕ วัน และหรือ ๕๒ สัปดาห์ โดยไม่คลาดเคลื่อน คำนวณ สุริยุปราคา จันทรุปราคา การโคจรของพระอาทิตย์และดวงดาวต่างๆ ในสุริยจักรวาล ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ โดยไม่ได้พึ่งเทคนิคสมัยใหม่ที่ผู้เจริญใช้กันในสมัยนี้

การกำเนิดสิ่งมีชีวิตจากวิวัฒนาการ

อันเป็นผลสืบเนื่องจากธรรมชาติ ช่างประหลาดมหัศจรรย์เหลือเกิน ที่ก่อให้เกิดสิ่งมีชีวิต สัตว์และต้นไม้ขึ้นมาได้จาก “วิวัฒนาการ” ที่หมายถึง จุดเริ่มต้นที่เป็นมาด้วยระยะเวลาอันยาวนานไม่จำกัด จำเจ ต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนไปตามสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย

บ้างก็ว่า “พระเจ้า” เป็นผู้สร้างโลก สร้างมนุษย์ บางลัทธิก็ว่า “พระอิศวรและพระพรหม” ช่วยกันสร้างโลกพิช โลกสัตว์ รวมทั้งสร้างมนุษย์ขึ้นด้วย สุดท้ายความจริงก็ปรากฏว่า “วิวัฒนาการธรรมชาติ” ต่างหากที่สร้างสัตว์ ต้นไม้และมนุษย์

วิวัฒนาการจากสัตว์มาเป็นมนุษย์

เมื่อโลกที่ร้อนแต่แรก ๆ เย็นตัวลงอยู่ในความอบอุ่นอยู่ได้ด้วย “แสงอาทิตย์” ได้ก่อให้เกิด “ของแข็ง” “ของไม่อ่อนไม่แข็ง” และ “ของเหลว” รวมทั้งของที่เคลื่อนที่ไปมาบนพื้นโลก “แต่มองไม่เห็น” (อากาศ ลมและแร่ธาตุต่าง ๆ ในอากาศ) ซึ่งภายหลังคือดิน หิน น้ำ โลหะ แวะอากาศธาตุมากมาย

จากการไม่อยู่นิ่งในเชิง “วิวัฒนาการ” ของสรรพสิ่งดังกล่าวเป็นไปในทุกเสี้ยววินาที ชั่วโมงและวันแล้ววันเล่านับล้าน ๆ ปี เริ่มต้นด้วยพลังงานฟิสิกส์ จากการเคลื่อนไหว กระแทบ กระแทกซ้ำซากอยู่อย่างนั้น เมื่อได้รับการสะสมจากแร่ธาตุต่าง ๆ ทำให้เกิดพลังงานทางเคมี เกิดปฏิกิริยาในเมือกฟองนาน ๆ เข้าจึงเกิดเป็นสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ ที่เรียกว่า “เซลล์” และเซลล์นี้เองเมื่อมีสิ่งแวดล้อมอันเหมาะสม ด้วยพลังดวงอาทิตย์เวลากลางวัน (เปิด) และเวลากลางคืน (ปิด) กระแสลมและฝน รวมทั้งแร่ธาตุจากออกซิเจนและคาร์บอนไดออกไซด์และก๊าซอย่างอื่น ๆ ทำให้เซลล์ ๆ เดียวนี้สามารถแบ่งตัวออกได้เป็น ๑ = ๒ , ๒ = ๔ , ๔ = ๘ , ๘ = ๑๖ เป็นเท่าตัวเสมอ

พลังวิวัฒนาการต่อเนื่องดังกล่าวนี้เกิดสิ่งมีชีวิตขึ้น ตามระบบวิวัฒนาการตามธรรมชาติที่ประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมสร้างสรรคให้เป็นไป ชีวิตเล็ก ๆ เหล่านี้ได้อาศัยพืช หรือชีวิตเล็ก ๆ ด้วกันเป็นอาหารและอาศัยอากาศธาตุเสริมให้มีชีวิตอยู่ได้ ทั้งด้วยวิวัฒนาการอย่างไม่หยุดยั้ง มันจึงเจริญขึ้นตามกาลเวลา ทั้งด้วยการเจริญพันธุ์ และวิวัฒนาการทางรูปร่างต่อไปที่ภายหลังเราเรียกว่า “สิ่งมีชีวิต”

ด้วยพลังวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามความยั่งยืนของโลกมาอย่างยาวนานนับไม่ถ้วน จนเกิดเป็นสัตว์ เป็นพืชมากมายหลายชนิด ตามคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่คัดสรรคให้เป็นไปตามแต่ละสภาพของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมของโลก

สิ่งมีชีวิตทั้งในน้ำและบนบกและในอากาศ ที่ปัจจุบันเราเรียกว่า สัตว์น้ำ สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก สัตว์บก รวมทั้งสัตว์ชั้นต่ำเล็กที่สุดจนมองไม่เห็น ที่เป็นได้ทั้งจุลินทรีย์ และแบคทีเรีย เช่นเดียวกับพืชและสัตว์อันเป็นที่เกิดมาคู่กันกับโลก

ในจำนวนสัตว์ด้วยกัน มนุษย์มีวิวัฒนาการเจริญงอกงามตามกาลเวลานับหลายร้อยล้านปี จนมีมันสมองเล็กกว่าสัตว์อื่น ๆ ที่สามารถคิดและทำรวมทั้งกำหนดการล่วงหน้าได้ดี แต่มนุษย์ก็มากไปด้วยกิเลสจึงลืมนึกถึงกำเนิด “เห็นแก่ได้เห็นแก่ตัว” อันเป็นที่มาของการแย่งชิง แข่งขัน ชิงดี การต่อสู้ สงคราม และการทำลายล้างกัน ผลที่สุดโลกจะถูกทำลายไปด้วยหรือไม่ว่าทำลายกันเองจน “ล้างโลก”

จากวิวัฒนาการจากสัตว์หรือพืชเซลล์เดียว แบ่งตัวออกเป็นหลายเซลล์ จนกระทั่งเป็นสัตว์ชั้นต่ำ และสัตว์ชั้นสูงดังกล่าวนี้ ได้เริ่มเกิดขึ้นและดับไปทุกขณะ บนโลกเรานี้จึงมีสัตว์หรือพืชเซลล์เดียวที่เพิ่งเกิด และมีหลายเซลล์ตามหลักวิวัฒนาการ จนเป็นสัตว์ - พืช ชั้นต่ำ และสัตว์ - พืชชั้นสูงทุกชั้นอายุของวิวัฒนาการ เช่น อามิบบ้า เมื่อ ๕๐ เมื่อ ๑๐๐ ล้านปีมาแล้ว บัดนี้ก็ยังมีอามิบบ้า อยู่เหมือน แต่ก่อนนี้ ลิงซีดำที่ว่าเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์ ก็ยังมีลิงซีดำอยู่

ในป่า เหมือนเมื่อ ๑๐๐ ล้านปีก่อน แต่มีเชื้อสิ่งมีชีวิตที่วิวัฒนาการมาเป็นมนุษย์ แต่เป็นสิ่งมีชีวิตที่วิวัฒนาการมาจากสัตว์สี่เท้าชนิดหนึ่งคล้ายอูเทิน หากินอยู่บนต้นไม้

ย้อนกลับไปเมื่อโลกเกิดขึ้นใหม่ ๆ ยังไม่มีสิ่งมีชีวิตเกิดขึ้น โลกเป็นเพียงหินร้อน ๆ ที่หลอมเหลวอยู่ใต้เปลือกโลกที่เย็นลง เมื่อได้โอกาสก็จะปะทุขึ้นมา ปล่อยลาวาคือหินหลอมละลายไหลนองไปทั่ว ความร้อนจึงปกคลุมไปทุกที่ทุกแห่งที่ลาวาไหลผ่าน เมื่อเย็นตัวลงก็กลายเป็น หินอัคนี เมื่อโดนลมโดนฝนตกชะกัดกร่อนครั้งแล้วครั้งเล่า ถูกสายน้ำพัดพาสู่ทะเลสะสมทับถมเป็นหินตะกอนลักษณะต่าง ๆ ตามสิ่งแวดล้อม เมื่อผืนโลกเคลื่อนตัว หินบางส่วนถูกกระทำด้วยแรงกดดันและความร้อนกลายเป็นหินแปรหรือหินที่มีรูปผลึกต่าง ๆ ต่อมาเมื่อผิวโลกเคลื่อนตัวอีก มันก็อาจถูกกดจมลงไปกลายเป็นหินหลอมเหลวใต้เปลือกโลกอีก ขบวนการนี้มีเป็นวัฏจักรครั้งแล้วครั้งเล่ามานานนับหมื่นนับแสนปี

หินในโลกเรานี้แตกต่างกันด้วยสีและเนื้อหินตามแต่ชนิดแร่ที่เป็นส่วนประกอบ อายุ และลักษณะการเกิด นับว่าเป็นบันทึกการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ รวมทั้งวิวัฒนาการแห่งชีวิต ทำให้เรารู้จักชีวิตยุคดึกดำบรรพ์ได้จากซากที่ทับถมอยู่ในหิน และรู้จักการค้นหาแหล่งทรัพยากรแร่ได้ จากการศึกษาเรื่องหินบนพื้นโลก หินแต่ละก้อนจึงมีเรื่องเล่าของตัวเองได้

มนุษย์พึ่งพาหินเป็นส่วนประกอบในการดำรงชีวิตมาแต่โบราณ เพื่อการอยู่รอดหินใช้ทำอาวุธล่าสัตว์ ทำอาหาร ภายหลังจึงรู้จักใช้หินเหล็กไฟติดกันให้เกิดประกายไฟ ให้แสงสว่าง ให้ความอบอุ่น และทำอาหารให้สุก รู้จักอาศัยในถ้ำ วาดภาพสัตว์ลงบนผนังถ้ำ ใช้หินมาระบายเป็นสีต่าง ๆ ที่กลายเป็นสัญลักษณ์ของตนขึ้น ภายหลังจึงอยู่รวมกันเป็นสังคมรู้จักเลี้ยงสัตว์และ เพาะปลูก

ชนเผ่าโบราณต่างเชื่อในอำนาจลึกลับ เชื่อในพลังแห่งธรรมชาติและใช้หินเป็นตัวแทนของอำนาจเหล่านั้น เป็นเครื่องรางคุ้มกันอันตราย หินแต่ละชนิดมีอำนาจพิเศษต่าง ๆ กัน ชาวกรีกโบราณเชื่อว่าผลึกอมีธิสต์สามารถป้องกันการเมาสุราได้ ชาวพื้นเมืองเปรูเชื่อว่ามรกตเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สามารถปกป้องคุ้มภัยได้ ชาวอินเดียก็คิดว่าเพชรสามารถรักษาโรคได้ ชาวจีนเชื่อว่าหยกสามารถทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองและมีชีวิตยืนยาว ทั้งนี้รวมไปถึงการใช้หินสีและผลึกอัญมณีเป็นเครื่องประดับอันมีค่าเพิ่มสิริมงคลของกษัตริย์และนักรบของชาติต่าง ๆ

ทุกวันนี้ความเชื่อถือจากอำนาจลึกลับดังกล่าวลดน้อยลงไป แต่ก็ยังเชื่อว่าหินต่าง ๆ เกี่ยวพันกับพลังงานทั้งหลายในจักรวาลผูกพันกับดวงอาทิตย์ ดวงดาวและดวงจันทร์ที่เชื่อว่ามีผลต่อชีวิตมนุษย์จนเกิดเป็นวัฒนธรรมและความเชื่อในเรื่องของจักรราศีกับการเลือกประดับอัญมณีให้เข้ากับวัน

นอกจากนี้ปัจจุบัน มนุษย์ยังนิยมการรักษาโรคด้วยผลึกคริสตัลตามความเชื่อของชนชาติอินเดียโบราณเผ่าเซโรกี ที่ใช้ผลึกคริสตัลถ่ายทอดพลังงานจักรวาลเพื่อปรับสมดุลของร่างกายและจิตใจให้สงบและปลดปล่อยให้จิตว่าง สามารถสื่อสารกับธรรมชาติได้ ร่างกายก็จะรักษาโรคด้วยตนเองได้ดีขึ้น ซึ่งมีผู้ศึกษาเพื่อใช้ผลึกคริสตัลบำบัดรักษาโรคมามากมาย แต่จริง ๆ

แล้วสาระสำคัญอยู่ที่การทำให้ตกผลึกในกาย-ใจให้เป็นหนึ่งเดียวเสียก่อน คือทำตนให้ตั้งอยู่ในความถูกต้อง ซื่อตรงและมั่นคง ทำให้บริสุทธิ์อย่างผลึกคริสตัล ผลึกแก้วนั้นจึงจะเป็นเครื่องมือถ่ายทอดพลังในการบำบัดรักษาโรคได้

เมื่อโลกเจริญขึ้นมนุษย์ได้ใช้หินมากขึ้นด้วย อาคารที่อยู่อาศัยป่าคอนกรีตได้เกิดขึ้นพร้อมกับภูเขาหายไป โดยใช้เวลาไม่นานนักเมื่อเทียบกับหินแต่ละชนิดกว่าจะก่อตัวเป็นหินขึ้นมานับเวลาไม่ถ้วนทีเดียว เช่นเดียวกับต้นไม้ใช้เวลาเพื่อการเจริญเติบโตใหญ่ขึ้นร้อยละ ๑ - ๓ นาทีสำหรับตัดมันมาสร้างบ้านเรือนและวัสดุภัณฑ์มันไม่คู่ควรกัน

สุดท้ายจะเป็นสิ่งมหัศจรรย์หรือวิทยาศาสตร์หรือธรรมชาติละ ถ้าเราเอาแว่นขยายมารวมแสงพระอาทิตย์เพียงเสี้ยววินาที แสงอาทิตย์จะรวมตัวเกิดเป็นไฟเผาไหม้ได้ อย่างเดียวกับไฟที่มนุษย์ทำขึ้น

ความเป็นมาของธรรมชาติที่ใช้ระยะเวลาอันยาวนานและวิธีการซับซ้อนสลับสนมมากมาย เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เราต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ ประโยชน์อันหลากหลายและโทษฐานทำลาย ที่เกิดขึ้นแล้วในช่วงระยะเวลาอันสำคัญ ๑๐๐ กว่าปีที่ผ่านมา ป่าไม้ถูกทำลายยับเยินเกินที่ป่าหรือธรรมชาติจะทรงตัวอยู่ได้ จึงทำให้เกิดพิษภัยขึ้นทั่วไป ไม่ว่าจะร้อน แล้ง พายุพัดจัด ฝนตกหนัก น้ำท่วม ทิมะละลายและอื่น ๆ ซึ่งนั่นก็คือ "สภาพคุณภาพสิ่งแวดล้อม" อันเป็นตัวกำหนดที่ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างประโยชน์และโทษ (ดี-ไม่ดี, อยู่ได้-อยู่ไม่ได้) ที่มนุษย์ทั้งโลกจะต้องคำนึงและร่วมมือกัน "อนุรักษ์" เพื่อส่งเสริมและสร้างสรรค์คุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนไปในอนาคต

การทำไม้สักในประเทศไทย

แรก ๆ เริ่มจากการลงทุนของชาวพม่าก่อน แล้วจึงตามด้วยชาวตะวันตกตามความต้องการของประเทศอังกฤษ ด้วยแรงงานและการจัดการของชาวพม่า ไทยใหญ่ ขมุ และคนในบังคับอังกฤษ ขณะนั้นได้เกิดโรงเลื่อยขึ้นแล้วในจังหวัดพระนคร โดยเจ้าของเป็นชาวจีนเพื่อค้าไม้ ทั้งไม้ท่อนและไม้แปรรูปให้ชาวตะวันตกซึ่งส่วนมากเป็นชาวอังกฤษ

ภายหลังราว พ.ศ. ๒๔๓๑ จึงได้มีบริษัทใหญ่ ๆ เข้ามาทำป่าไม้สักโดยเฉพาะขึ้นทางภาคเหนือ พร้อม ๆ บริษัทใหญ่ ๆ ของอังกฤษอีก ๓ บริษัทก็ตามเข้ามาทำไม้สักด้วยเงินลงทุนมหาศาล ส่งไม้ที่ทำได้ไปจำหน่ายทางยุโรปและอินเดียจนปี พ.ศ. ๒๔๓๘ ทั้งสามบริษัทผลิตไม้สักได้ ๘๕% ของปริมาณการผลิตทั้งหมด

คนไทยสมัยนั้นไม่มองไวเหมือนสมัยนี้ มีเทคโนโลยีและแพชชั่นใหม่ ๆ คนไทยรับได้รวดเร็ว แต่สมัยก่อนคนไทยกว่าจะรับเทคโนโลยีการทำอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมก็ตาม กินเวลานับศตวรรษเพราะคนไทยยังมีความเชื่อแบบเก่า ๆ ผังอยู่ลึก ๆ

การทำป่าไม้สักก็เช่นเดียวกัน แม้จะมีการขยายตัวในกิจกรรมอุตสาหกรรมไม้สัก แต่เทคโนโลยีในการทำไม้ก็ได้เปลี่ยนไปจากภูมิปัญญาชาวบ้าน คือการใช้ช่างชักลากไม้ซุงไปตามทางที่สร้างไว้ไปลงน้ำที่ใกล้ที่สุด แล้วพึ่งพาธรรมชาติ ปลอยให้ไม้ไหลลอยไปตามกระแสน้ำจนกระทั่งถึงแม่น้ำกว้าง หรือหาดทรายกว้าง มีทำเลเหมาะก็จะรวบรวมไม้ผูกแพล่องต่อไป จนถึงกรุงเทพฯ หรือบางกอก เพราะสมัยนั้นถนนหนทางยังไม่มีเหมือนในสมัยนี้ และเป็นวิธีที่เสียค่าใช้จ่ายถูกกว่าวิธีอื่นและไปได้ครั้งละมาก ๆ การทำป่าไม้สักจึงจำเป็นต้องกานให้ตายและแห้งก่อนตัดฟันลงเป็นเวลา ๒ ปี

ทางด้านกิจกรรมโรงเลื่อยไม้ในบางกอกคือ "อุตสาหกรรมแปรรูปไม้" เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๓๙ อันเป็นปีที่สถาปนากกรมป่าไม้ สํารวจได้ว่ามีโรงเลื่อยจักรไอน้ำอยู่แล้ว ๕ โรง ในขณะที่ยังมีผู้คิดจะก่อตั้งขึ้นอีก ๒-๓ โรง ซึ่งขณะนั้นมีโรงเลื่อยมีอยู่แล้วถึง ๖๐ โรง

นี่คือการเริ่มต้นรับอารยธรรม หรือวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามา หลังจากทำสัญญาแบร์ริง "ระบบทุนนิยมและการค้าเสรี" การหลังไหลเข้ามาด้วยระบบนายทุนนั้นเป็นการลงทุนทำอุตสาหกรรมส่งออกด้วยผลผลิตอุตสาหกรรม นำสินค้าหลากหลายมาจำหน่ายในประเทศไทย หากำไรเสียชั้นหนึ่งแล้วจึงนำวัตถุดิบจากประเทศไทยด้วยราคาคัดให้ต่ำๆ ให้นำไปขายทางประเทศตะวันตกอันได้แก่ ข้าว ไม้สัก และแร่ดีบุก เป็นสำคัญ

แต่ชาวไทยโดยเฉพาะชาวชนบทชาวนาหรือเกษตรกรไทยยังไม่รับไว้ทั้งหมด เช่น ไม่รับเอารถแทรกเตอร์ไถนา ไม่รับปุ๋ยเคมีและเทคโนโลยีอื่นๆ ที่ทันสมัยในเวลานั้นเข้ามาโดยทันที แต่ใ่อ้เข้ามาเป็นศตวรรษ

ทั้งจะได้เห็นว่า ชนกลุ่มน้อยที่เป็นแรงงานทำป่าไม้สัก เช่น ไทยใหญ่ มอญ ขมุ กะเหรี่ยง เป็นต้น ยังคงถือในความเชื่อเรื่อง ผีसाงเทวดา เจ้าป่า เจ้าเขากันอยู่เช่นเดียวกับชาวไทยในชนบทอย่างเหนียวแน่น ตลอดจนประเพณีพิธีพิธีกรรมต่าง ๆ ก็ยังคงมีการเช่น ไหว้ บูชา กันอย่างจริงจังจนกระทั่งล่วงเลยเป็นศตวรรษและจนถึงปัจจุบันนี้ก็ยังมีทำกันอยู่เพียงแต่จางหายไปบ้างเท่านั้น

เอกสารค้นคว้าวิจัยชิ้นนี้จึงขอบันทึกวัฒนธรรม ระเบียบ ประเพณี วิถีชีวิตของคนกลุ่มน้อย หรือชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำป่าไม้ในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งสมควรกล่าวและอาจบันทึกล่วงเลยเข้าไปยังของป่าและสมุนไพบบ้างตามความเหมาะสม ซึ่งได้ศึกษาแล้วมีอยู่เพียงกะเหรี่ยง ขมุ ไทยใหญ่ และมอญเท่านั้น ทั้งนี้โดยที่ทั้ง ๔ เผ่านี้มีภูมิลำเนาอยู่ในแหล่งที่มีป่าไม้สักตามธรรมชาติมาช้านานและมีบทบาทในการทำป่าไม้สักและไม้อื่น ๆ ร่วมกับคนในบังคับอังกฤษที่เคยทำป่าไม้มาก่อนในประเทศพม่า

ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ

ในทุกสังคมหรือชุมชน กลุ่มคนหรือชนเผ่าต่าง ๆ ย่อมต้องมีการบำรุงขวัญ บำรุงกำลังใจ ด้วยความเชื่อและประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อของคนดั้งเดิมและหรือศาสนา

พิธีกรรมคือ การปฏิบัติบูชา ตามความเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจเร้นลับย่อมมีอิทธิพลบันดาลดีให้ทั้งดีและร้าย แก่ผู้นับถือหรือผู้ทำพิธีกรรมเช่นสรวง เป็นวิธีการที่มนุษย์กลุ่มหนึ่งคิดขึ้นมาตามความเชื่อของตน เช่น เชื่อภูตผี วิญญาณ บรรพบุรุษ เทวดาและเชื่อเรื่องศาสนา เชื่อว่าถ้าได้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ เช่น เซ่นสรวง สังเวช บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่มีอำนาจเร้นลับย่อมจะบันดาลให้สำเร็จผล ตามต้องการได้ ถ้าไม่ทำพิธีกรรมหรือทำแต่ไม่ถูกต้องตามจารีตประเพณีก็จะเกิดสิ่งไม่ดีขึ้นได้เขาเชื่อกันอย่างนั้น

พิธีกรรมคือสิ่งที่ทำให้เกิด "ขวัญ กำลังใจ" ในวิถีชีวิต อาชีพและกิจการงานที่ทำอยู่ในสังคมหรือแม้แต่ชนเผ่า ชนกลุ่มน้อยเมื่อมีความเชื่อในลัทธิของตนหรือเชื่อในศาสนาย่อมต้องมี "พิธีกรรม" อันเป็นที่มาของความสามัคคีโน้มนำให้เกิดการเชื่อถือเพิ่มขึ้นและผนึกแน่นทำให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา เกิดขวัญ กำลังใจ ทำให้มนุษย์ในสังคมเกิดความใฝ่ดีและเสียสละเพื่อสังคมทั้งนี้เพราะ สมัยโบราณการทำเกษตรยังไม่เจริญอย่างในสมัยนี้เมื่อทำนาทำไร่ ไร่สวนแล้ว ได้ผลผลิตไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วยจากธรรมชาติบ้าง จากสัตว์และแมลงบ้าง การสร้างขวัญ สร้างกำลังใจจากภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างนี้ จึงเป็นวิธีหรือทางออกที่ดีที่สุดแล้วในสมัยนั้น

ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อ

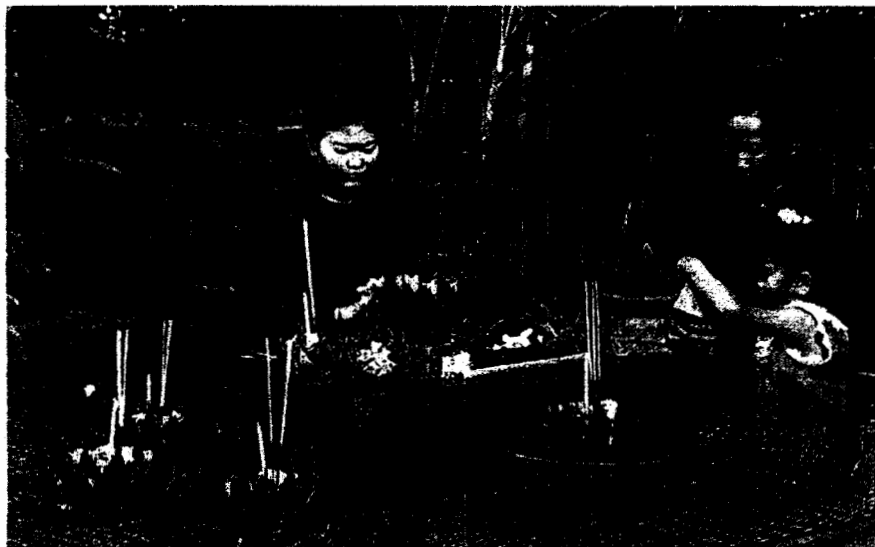
สังคม-วัฒนธรรม-ความเชื่อ

สมัยพ่อขุนรามคำแหง มีการปกครองแบบพ่อกับลูกพระมหากษัตริย์ดูแลทุกข์สุขของราษฎรอย่างใกล้ชิด ดังจะเห็นได้จากศิลาจารึกว่า ... "ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้ หั้น ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความเจ็บท้องช้องใน มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนปรีไปส่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้" ราษฎรมีเสรีภาพในการประกอบอาชีพดังกล่าวไว้ในศิลาจารึกว่า... "ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเรือนค้าทองคำ ไพร่ฟ้าหน้าใส ..."

สมัยสุโขทัยมีจารึกประเพณีอันดีงามของไทยที่สืบมาช้านาน ได้แก่ การเคารพบูชาและเลี้ยงดูบิดา มารดาและผู้ใหญ่ดังศิลาจารึกว่า "เมื่อชั่วพ่อกู กูบำเรอแก่พ่อกู กูบำเรอแก่แม่กู พ่อกูตายยังพิงกู กูพร่ำบำเรอแก่พิงกู ดังบำเรอแก่กู" นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงประเพณีทางศาสนา เช่น ทอดกฐินเมื่อออกพรรษา ประเพณีการเล่นรื่นเริง มีการจุดเทียนเล่นไฟ เป็นต้น

ผู้คนสมัยสุโขทัย ยึดมั่นถือมั่นในการทำบุญถือศีลจนเป็นค่านิยม รวมทั้งความเชื่อแต่ดั้งเดิมคือ เชื่อถือผีบรรพบุรุษ "ผู้งท่วยมีศรัทธาในพระพุทธรศาสนา ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคนเมื่อออกพรรษากรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว"

ความเชื่อถือผีบรรพบุรุษเป็นเทพยดาที่หลักศิลาจารึกว่า "มีพระขพุงผี เทพยดาในเขาอันนั้น เป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล้วไหว้พลีตูก เมืองนี้เที่ยงเมืองนี้ดี ผีไหว้ดีพลีไม่ถูก ผีในเขาอันบ่คุ้มบ่เกรง เมืองนี้หาย"

ประเพณีลอยกระทง

ความเป็นอยู่ของผู้คนในกรุงสุโขทัยล้วนแต่มีความสมบูรณ์พูนสุข ศิลาจารึกกล่าวว่า ... "ด้วยเสียงพาดเสียงพิณ เสียงเลียนเสียงขับ ใครจักมักเล่นเล่น ใครจักมักหัวหัว ใครจัก

มักเลื่อนเลื่อน เมืองสุโขทัยนี้ มีสี่ปากประตูหลวง เทียนย่อมคนเสียดกันเข้ามาดู ท่านเผาเทียน ท่านเล่นไฟ เมืองสุโขทัยนี้มีดั่งจ๊กแตก” แล้วมีศิลาจารึกกล่าวถึงสภาพของชาวบ้านเมืองว่า "กลางเมืองสุโขทัยนี้มีน้ำตระพังโพยสี่สี่กินดี ดั่งกินน้ำโขงเมื่อแล้ง" และกล่าวว่า "มีโรมันนา มีถิ่นฐาน มีบ้านใหญ่ บ้านเล็ก มีปามวง มีป่าขาม ดงามดั่งแก้ง"

ปัจจุบันสงครามที่รบกันด้วยอาวุธได้ลดลงไปในหลายพื้นที่ สงครามเย็นที่เคยหนาวกันก็พลันหายไป แต่กลายเป็นสงครามชนิดใหม่.... "สงครามทางวัฒนธรรม" ที่เห็นกันชัด ๆ ที่เด็กไทยวัยรุ่นรับวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาเต็มทีหลังจากนโยบายรัฐให้เปิดประเทศโดยเสรีรับทั้งวัสดุ ทุน ปัญญา และเทคโนโลยีในระบบการค้าเสรี "ช่างกับหมู จะสู้กันได้อย่างไร" ประเทศใหญ่กับประเทศเล็ก

สงครามวัฒนธรรมที่ว่านั้นมันมาทั้งจากแดนไกลและเป็นสงครามที่ก่อตัวขึ้นภายในที่ นำเกรงกลัวอีกแนวหนึ่ง ซึ่งที่สุด คือ ป่าไม้ฉิบหายไปตามความเจริญ วัฒนธรรมประจำเผ่าของชนกลุ่มน้อยได้ถูกปลูกให้ตื่นขึ้นมาพร้อมกับชาตินิยม และคลังโคล่น่าสยดสยอง ปลูกเราให้เกลียดชังชาวต่างประเทศ และเกลียดชังผู้ปกครองของตนเองที่จะจบลงด้วยการก่อมีอบ หรือการนองเลือด เพราะการพัฒนาที่เป็นปัญหากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนเผ่า ปัญหาเหล่านี้ อาจแก้ไขได้ด้วยการศึกษาปราชัยทางวัฒนธรรม และความเชื่ออันเกิดจากการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี และส่งเสริมความเข้าใจอันถูกต้องก็จะปรองดองกันได้ เหตุผลดังกล่าวนี้เกิดขึ้นได้ด้วยเหตุที่รัฐบาลหยิบยื่นความเจริญให้ชาวชนบทเร็วเกินไป (เช่นเดียวกับระบอบประชาธิปไตย) กล่าวคือ สร้างถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปาให้เขาในขณะที่เขายังไม่พร้อมที่จะรับ ชาวชนบทไม่มีความรู้พอ ไม่มีฐานะพอ และบริหารการเงินไม่เป็น เมื่อมีถนนเข้าไปถึงหมู่บ้าน พร้อมด้วยไฟฟ้า เขาก็อยากมีรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ อยากมีวิทยุ อยากมีตู้เย็น อยากดูทีวี พร้อมกับ เศรษฐกิจเงินผ่อน ที่ดิน เลือกลงไร่เนาเปลี่ยนมือไปเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นอันมากยังไม่พอต่างก็บุกรุกป่าหาที่ทำอะไรทำนาทำสวนออกไปอีก บ้างก็ตัดไม้ขาย ถางป่าขาย ป่าไม้หมดไปเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองเร็วเกินไปความฉิบหายก็ตามมา ดังนี้แล และทำให้เสื่อมเสียหายต่อชนเผ่าวัฒนธรรมของเขาถูกรุกราน เพราะความเจริญของบ้านเมืองนี้และที่เป็นปัญหา "การทวงวัฒนธรรมเก่าของเราคืนมา"

ผู้รู้บางท่านกล่าวว่า "โลกวันนี้มีแต่จะเล็กและบอบบางกว่าโลกเมื่อวาน เพราะฉะนั้นเราต้องใกล้ชิดกับเพื่อนมนุษย์ต่างเผ่าพันธ์มากขึ้น การพึ่งพาซึ่งกันและกันของประชาชาติและประชาชนบนผืนโลกนี้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนอยู่ในตัวว่า ไม่มีประเทศใดไม่ว่าจะประเทศที่มีประชากรที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจก็ตาม ที่อาจอยู่รอดต่อไปโดยลำพังตนเองได้ ปัญหาระหว่างประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรมล้วนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในระดับประเทศอีกต่อไป" สิ่งต้องคำนึงถึงเพื่อนบ้านด้วยความปรองดองกันทางความสัมพันธ์และความเข้าใจ ภูมิปัญญาและคุณธรรมของมนุษยชาติ จะช่วยให้คนที่เคยเป็นศัตรูต่อกันใน

ประวัติศาสตร์ที่ล่วงมาไม่ว่าจะเป็น ไทยกับมอญ ไทยกับพม่า ไทยกับลาว ไทยกับเขมร หรือไทยกับมลายู ฯลฯ คบค้าสมาคมกันได้

วัฒนธรรมและหรือคุณธรรมใหม่ของโลกที่นักวิชาการกล่าวอีกว่า "โลกใบเล็ก ๆ" นี้ ได้พัฒนาผิดพลาดมาเกือบ ๑๐๐ ปีเศษ ที่มนุษย์ได้ใช้วิทยาศาสตร์ไปเพื่อการทำลายล้างธรรมชาติและมนุษย์ เช่น การผลิตอาวุธเพื่อการชนฆ่าเผ่าพันธุ์อื่นให้ราบคาบ ผลิตเคมีภัณฑ์เพื่อเร่งการผลิตเพื่อผลกำไรและความหรูหรา แล้วปล่อยปฏิภูลของเสียลงในแม่น้ำ ทำลายระบบนิเวศวงจรรูปาทวีชั่วร้ายของประเทศที่บ้าคลั่ง วิทยาศาสตร์แห่งการกดขี่และทำลาย พ่อค้า นายทุนที่เห็นมโหดเห็นแก่ตัว ชาวบ้านที่รุกรานป่าและสภาพแวดล้อม ย่อมมีความผิดมากน้อยตามเหตุผลและผลของการกระทำนั้น ๆ "

วัฒนธรรมไทย-สมบัติไทย

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ รัฐบาลได้ประกาศให้เป็น "ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย" ดังนั้น เมื่อสิ้นสุดปี ๒๕๓๗ ขึ้นปี พ.ศ. ๒๕๓๘ รัฐบาลจึงได้กำหนดให้เป็น "ปีวัฒนธรรมกับการพัฒนา" โดยประกาศคำขวัญออกมาว่า "ทำอะไรมีวินัยคือไทยแท้"

การประกาศ "ปีรณรงค์วัฒนธรรมไทย" นี้เองได้กระตุ้นสำนึกของนักวิชาการป่าไม้ให้หวนระลึกถึงกิจการทำป่าไม้ที่ได้ยกเลิกไปเมื่อการทำป่าไม้ทั้งไม้สัก ไม้กระยาเลย จากป่าธรรมชาติเสียทั้งสิ้น ต่อจากนี้ไปเยาวชนไทยและคนรุ่นใหม่ต่อ ๆ ไปจะไม่ได้เห็นวัฒนธรรมในการทำไม้ในป่าธรรมชาติอีก

การทำป่าไม้ในป่าธรรมชาตินั้น มีหลายสิ่งหลายอย่างหลายขั้นตอน มีลักษณะเป็น "คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งความเชื่อของชนเผ่า" มากมาย เป็นต้นว่า พิธีกรรมของการทำป่าไม้จากเจ้าป่าเจ้าเขา พิธีกรรมเกี่ยวกับช่างลากไม้ พิธีกรรมและการปล่อยไม้ลงลำน้ำ พิธีกรรมและการผูกแพชนิดต่าง ๆ การล่องแพด้วยกำลังกระแสน้ำ การล่องแพด้วยเรือกลไฟ การทำโรงเลื่อย ตลอดจนการเก็บหาของป่าอีกหลายชนิด

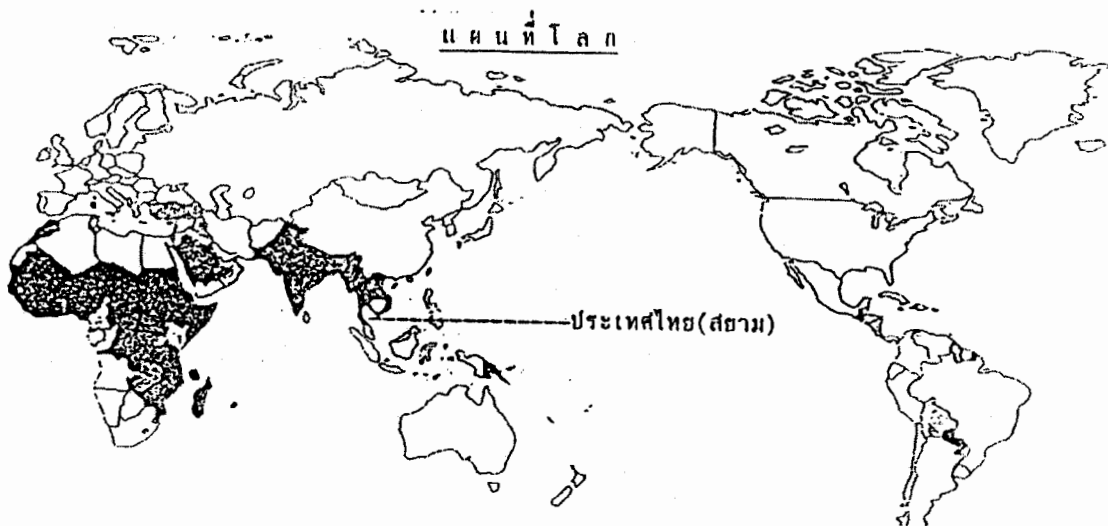
พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษได้กล่าวในงานแสดงปาฐกถาประจำปีในหัวข้อเรื่อง "วัฒนธรรมไทย-สมบัติไทย" เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๓๗ โดยกล่าวทั้งทำยไว้ว่า "การจะสร้างจิตสำนึกให้กับคนไทยได้เห็นถึงคุณค่าและรักในวัฒนธรรมคือ ต้องชี้ให้เห็นว่าการที่คนเราเกิดมาเป็นคนไทยและอยู่ในแผ่นดินไทย ซึ่งเป็นที่ที่มีบุญคุณมหาศาล เรามีหน้าที่ที่จะทดแทนแผ่นดินที่เราอาศัย วิธีทดแทนที่ดีที่สุดคือ การดำรงรักษาวัฒนธรรมของไทยให้อยู่คู่กับคนไทยสืบไป ชาติไทยของเราจะดำรงต่อไปไม่ได้ถ้าไม่มีวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นการรักษาวัฒนธรรม คือการรักษาชาติไทยไว้"

สัตว์ มนุษย์ ป่าไม้

โลกเรานี้ประกอบไปด้วย “สิ่งที่มีชีวิต” กับ “สิ่งที่ไม่มีชีวิต” สิ่งที่มีชีวิต ได้แก่ มนุษย์ สัตว์ ต้นไม้ แต่มนุษย์ก็คือสัตว์ชนิดหนึ่งที่มีจิตวิญญาณและมันสมองที่สามารถคิดและทำการที่ ผ่านมาและคิดวางแผนไว้ข้างหน้า ฉะนั้นในโลกนี้สิ่งมีชีวิตก็มีเพียงสัตว์และต้นไม้เท่านั้น ที่มี ขนาดใหญ่โตมหึมาเช่นช้าง ปลาวาฬ และเล็กขนาดตึกแต่นลงไป จนมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น

ส่วนสิ่งที่ไม่มีชีวิตได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ หิน กรวด ทราย แร่ธาตุต่าง ๆ อัน มีออกซิเจน คาร์บอนไดออกไซด์ ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโปแตสเซียม เป็นต้น

สองสิ่งนี้ สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยกันที่เรียกรวม ๆ กันว่า “ธรรมชาติ” หรือ “ทรัพยากรธรรมชาติ” ที่แบ่งออกเป็น ๓ ส่วนคือ “พื้นน้ำ” “พื้นดิน” และอากาศ เมื่อแบ่งส่วนกันแล้วจะมีพื้นน้ำ ๓ ใน ๔ ส่วน พื้นดินเพียง ๑ ใน ๔ ส่วนเท่านั้น

พื้นดินหรือ “บนบก” นั้นสมัยที่ผู้คนไม่มีมากนักย้อนหลังไปสักประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ ปี บนพื้นดินก็จะปกคลุมไปด้วยป่าไม้ ที่มีต้นไม้ขนาดทั้งน้อยใหญ่ ไม้พุ่ม ไม้กอ ไม้เถาว์ หวาย กูด เฟิร์น ตะไคร่น้ำ เทา น้ำ และที่เล็กลงไปกว่านี้จนมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น ซึ่งเป็นส่วน ประกอบเป็นสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ให้คงสภาพเป็นธรรมชาติหรือป่าไม้อันกว้างใหญ่ ไพศาลไว้ได้ ในสภาพเป็นโชดเขาหิน เขาหิน ภูเขา ลำห้วย ลำธาร แม่น้ำและสัตว์ป่าน้อย ใหญ่ ดิน หิน กรวด ทราย น้ำและแมลงต่าง ๆ และสิ่งอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดเป็น “โลกสีเขียว” คง อยู่อย่างยั่งยืนแตกต่างไปจากหย่อมเล็ก ๆ ที่เรียกว่า “ชุมชน” หรือ “ชุมชนเมือง” ซึ่งผู้คนช่วย กันตัดไม้ ถางป่าลงทำที่ดินทำกินและอยู่อาศัย

มนุษย์เป็นสัตว์ที่รวมกันอยู่เป็นสังคม หรือชุมชนในแง่ของนักสังคมศาสตร์ อย่าง HILLARY และ POPLIN ให้ทัศนะชุมชนเอาไว้ว่า “ประชาชนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน

และมีความเชื่อเหมือน ๆ กันแต่นักนิเวศวิทยาอย่าง WHITTAKER ให้ความหมายของชุมชนว่า “กลุ่มพืชหรือสัตว์ที่อยู่ร่วมกันโดยแสดงเอกลักษณ์ของกลุ่มของตนได้” อย่างเช่น กลุ่มไม้สัก กลุ่มไม้ยาง กลุ่มกวาง กลุ่มซ้าง

ต่อเมื่อรวมเอาทัศนคติของนักสังคมวิทยา มารวมกับนักนิเวศวิทยา เราจึงได้คำตอบที่ว่า “ชุมชนกับป่าไม้ พึ่งพาอาศัยกันเพื่อการดำรงชีวิตอันยั่งยืน” ซึ่งอาจอธิบายได้ว่า เป็นสังคมที่ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตอยู่ร่วมกันพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในสภาพแวดล้อมที่ต่างเกื้อกูลต่อกันในวิถีทางที่ยั่งยืน

ในขณะที่คนไทยได้สถาปนาราชอาณาจักรไทย โดยเริ่มแต่สมัยสุโขทัย มาจนถึงอยุธยา กรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์นี้ ย้อนหลังไปประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ ปี หรือกว่านั้น คนไทยใช้วิถีชีวิตแบบที่เรียกว่า “ชุมชนในป่า” คือ คนไทยได้ปรับตัวเองให้เข้ากับชุมชนของสัตว์ป่าและชุมชนของต้นไม้ได้ อย่างที่ RAMBO และ SAJISE ให้ทัศนะเอาไว้ว่า เป็นการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ๒ ระดับ

ปรับตัวเองครั้งแรกให้เข้ากันได้กับสิ่งแวดล้อมที่สมัยนี้เรียกว่า “นำตัวให้เข้ากับธรรมชาติ” ให้มากที่สุดเพื่อวิถีชีวิตที่เอื้ออำนวยต่อกัน (แต่จริง ๆ แล้วมนุษย์พึ่งพาป่าไม้และสัตว์ป่าข้างเดียวมากกว่า แต่เพราะมนุษย์ยังมีจำนวนไม่มากพอจะเกิดโทษแก่ป่าและสัตว์ สิ่งแวดล้อมจึงยังทรงตัวอยู่ได้)

ปรับตัวเองครั้งที่ ๒ คือการเปิดป่าเป็นที่ดินทำกินและอยู่อาศัย อันเป็นการปรับให้สิ่งแวดล้อมมาอยู่ภายใต้การจัดการหรือควบคุมของมนุษย์ (ซึ่งมนุษย์คิดว่าฉลาดจะจัดการได้ แต่แล้วก็ควบคุมไม่ได้อย่างที่เห็น ๆ กันในปัจจุบัน)

อย่างไรก็ดี โครงการวิจัยนี้มุ่งที่จะชี้ให้เห็นว่าทางที่ถูกที่ควรที่สุด มนุษย์ทุกวันนี้ได้รับการพัฒนาก้าวหน้าขึ้นมามากแล้ว จึงไม่ต้องการกลับไปอยู่ใน “ชุมชนในป่ายุคก่อนประวัติศาสตร์” คือ อยู่ในป่า ล่าสัตว์ เก็บพืชผลจากป่าเป็นอาหาร พักอยู่ในถ้ำหรือชะง่อนหินโดยปราศจากความรู้อะไร ๆ ในการปลูกพืช เช่นเดียวกับพวกชาวเล เงาะป่าซาไกทางภาคใต้ หรือพวกเผ่าตองเหลืองทางภาคเหนือแถบจังหวัดแพร่และน่าน ซึ่งมีวิถีชีวิตผูกสัมพันธ์กับป่าไม้โดยตรง เช่นเดียวกับสัตว์ป่าที่มีป่าไม้นั่นเองจริง ๆ แล้วมนุษย์แต่เดิมมีวิถีชีวิตด้วยการกินพืชเป็นอาหาร (สัตว์กินพืช) ไม่ได้กินเนื้อสัตว์อย่างเช่นในปัจจุบันนี้ เหตุเพราะมนุษย์โกรธที่สัตว์ป่าลักลอบมากินพืชผลที่ปลูกเมื่อจับได้จึงกัดเสียให้หายแค้นขณะขย้ำเพราะโกรธจึงได้รสชาติไปด้วยว่ามีรสดี ถูกปากมนุษย์จึงกินเนื้อตั้งแต่นั้นมา

“ชุมชนในป่ายุคสมัยใหม่” ไฮเทคโนโลยี คือ สมัยปัจจุบันที่มุ่งเศรษฐกิจเป็นผลเลิศ เปิดป่ากันอย่างรวดเร็วเพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด มันเทศ ยางพารา กาแฟ ปาล์ม น้ำมัน เป็นต้น สัตว์ป่าตายเป็นเบือเพราะอาวุธปืนที่ทันสมัย และมีใบสั่งจากตลาด การพัฒนาบ้านเมืองด้วยเรื่องการสร้างทางรถไฟ ถนนหนทาง ไฟฟ้า ชลประทาน และการขยายตัวภาคการเกษตร ป่าไม้ที่เคยมีมากถึง ๘๐% ของพื้นที่ประเทศ

จึงมีเหลือเพียงแค่ ๒๘% เท่านั้น มันเสื่อมจนถึงขั้นน้ำท่วม ผ่นแล้ง ลมพายุพัดจัด ลูกเห็บตก ภูเขาถล่มทลายในหลายพื้นที่ จนบัดนี้ฤดูกาลก็ลับสนไปหมดแล้ว

ฉะนั้น “ชุมชนในยุคดั้งเดิม” ที่มนุษย์เริ่มปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ที่มีจำนวนแต่ละชุมชนไม่มากนักและอยู่กระจัดกระจาย แต่ละชุมชนไม่มากนักและอยู่กระจัดกระจายไปในป่า เริ่มมีการค้าขาย มีอาชีพที่พึ่งพาจากป่า แม้จะเก็บผักหักฟัน ล่าสัตว์ เก็บหาของป่า รวบรวมว่านยาสมุนไพร ฯลฯ ก็ยังไม่เกินกำลังที่ป่าจะผลิตขึ้นมาใหม่ทดแทนกันได้กับการเก็บหาของป่า อันเป็นหลักวิธาง่าย ๆ ที่ชอบที่ชุมชนสมัยนี้สมควรถือเป็นแบบอย่าง เพื่อความยั่งยืน สมบูรณ์แบบในอนาคต

แต่ทุกวันนี้ เราก้าวล้ำมาจนถึง “ยุคชุมชนสมัยใหม่” โกลจนสุดกู่เสียแล้ว หากจะฉุดรั้งให้กลับไปเป็น “ชุมชนในป่ายุคดั้งเดิม” ได้ก็จะต้องใช้เวลาที่นักวิชาการบอกว่าจะใช้เวลาปลูกป่า ๒๐๐ ปีจึงจะมีป่า ๔๐% ของพื้นที่ประเทศ ซึ่งก็ได้หมายถึงชุมชนจะกลับมาเป็นอย่างไรก็ได้ แม้จะเพิ่มเวลาขึ้นไปอีก ๒๐๐ ปีก็จะมีที่พอให้ปลูกป่าได้

ผลงานวิจัยนี้ได้พิจารณาเห็นว่า ช่วงเวลาที่ผ่านมานับร้อยสองร้อยปีนั้น ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือถิ่น ในการพัฒนาชีวิตและการทำป่าไม้ได้ก่อให้เกิด “คุณค่า” และเป็น “มรดก” ทาง “วัฒนธรรม” ในการทำป่าไม้ในประเทศไทย ในช่วงเวลาสำคัญกว่าร้อยปีที่ผ่านมา โดยจะเริ่มต้นที่สมัยแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา

ยุคสมัยดังกล่าวนี้เป็นยุคของ “ชุมชนดั้งเดิม” ซึ่งเป็นสมัยที่พื้นที่ป่าไม้มีมากมายอย่างอุดมสมบูรณ์ การใช้ประโยชน์จากป่าไม้เป็นไปอย่างอิสระเสรี ทั้งการเก็บหาของป่าและทำไม้ใช้สอยสร้างบ้านพักที่อยู่อาศัย รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค และการทำฟันใช้ในครัวเรือน ฤดูกาลยังบังชดเริ่มแต่ฤดูร้อน (แล้ง) ฤดูฝน และฤดูหนาว ที่ประสานการทำมาหากินหรือวิถีชีวิตของชาวไทยที่กล่าวได้ว่าอุดมสมบูรณ์

การเปิดป่าทำที่อยู่อาศัยและการทำนา ทำไร่ ทำสวน เมื่อประชากรยังไม่มากมาย สังคมระหว่างคนกับป่าและสัตว์ป่าจึงไม่เกิดเป็นพิษเป็นภัย มนุษย์ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากป่าไม้เสียจนจะเรียกได้ว่า “ทำลายป่า” คุณภาพสิ่งแวดล้อมมิได้เสียหาย จึงอาจกล่าวได้ว่า “ชุมชนดั้งเดิม” เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาป่าไม้ ในลักษณะ “อาศัยซึ่งกันและกัน” ที่ปัจจุบันสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ โปรดให้แก้ไขโดยโครงการ “บ้านเล็กในป่าใหญ่” ที่จะได้ผลดีในไม่ช้าและคงจะก้าวหน้าต่อไป เพราะโดยหลักการที่ว่า “คนไม่ทำลายป่า (และสัตว์ป่า) ป่าไม่ทำลายคน” กล่าวคือเป็นการ “พึ่งพาอาศัยกัน” เหมือนอย่างเมื่อร้อยๆ ปีก่อน

ป่าไม้เป็นแหล่งควบคุมสมดุลธรรมชาติอันมีดิน น้ำ ลม และไฟ เป็นหลักการที่ว่าป่าป้องกันให้พ้นจากธาตุไฟที่มาจากแสงอาทิตย์ ป่าป้องกันดินไม่ให้ถูกชะล้างจากน้ำไหล ป่าช่วยให้ น้ำซึมซับลงใต้ดิน และทำให้ดินกักเก็บน้ำไว้เพื่อการเจริญเติบโตของต้นไม้ในป่า ป่าไม้เป็นตัวดูดคาร์บอนไดออกไซด์จากอากาศ (ลม) มาสร้างอาหาร แล้วคายออกซิเจนออกมาให้มนุษย์ สัตว์ ได้หายใจ ป่าไม้ช่วยสกัดกั้นลมพายุไม่ให้รุนแรง ป่าเป็นที่กำบังลมพายุ ป่าช่วยลดความ

ร้อนแรงของโลกจากแสงอาทิตย์และป่าสามารถสร้างพลังงานให้มนุษย์ได้ใช้ไม้ ใช้ยางเป็นเชื้อเพลิงอย่างนี้เป็นต้น

นอกจากนั้น ป่าไม้ยังประกอบไปด้วยสังคัมพืชหลากหลายมากมายที่กลายมาเป็นตัวยาคหรือสมุนไพรที่มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ในยามเจ็บไข้ได้ป่วย คุณสมบัติของป่าไม้ดังกล่าว จึงเป็นตัวช่วยควบคุมธรรมชาติและคุณภาพของสิ่งแวดล้อมอย่างสำคัญ สิ่งนั้นคือ ดิน น้ำ ลม ไฟ รวมทั้งป่าไม้และสภาพชีวิต และมนุษย์ให้เกิดสมดุล

การสูญเสียสภาพป่าไม้อย่างรวดเร็วในทุกประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะในบริเวณป่าฝนที่ประกอบไปด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ จึงเป็นการสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของหน้าดิน น้ำ ผิวดิน น้ำใต้ดิน และไอน้ำในอากาศ สูญเสียสมดุลทางธรรมชาติ และตัวยาค (สมุนไพร) อันมีค่าของแผ่นดินจนหมดสิ้น ในประเทศไทยความเสียหายอันใหญ่หลวง ได้หมายถึงการพัฒนาที่ขาดความยั่งยืนและล้มเหลวทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความมั่นคงของชาติด้วย

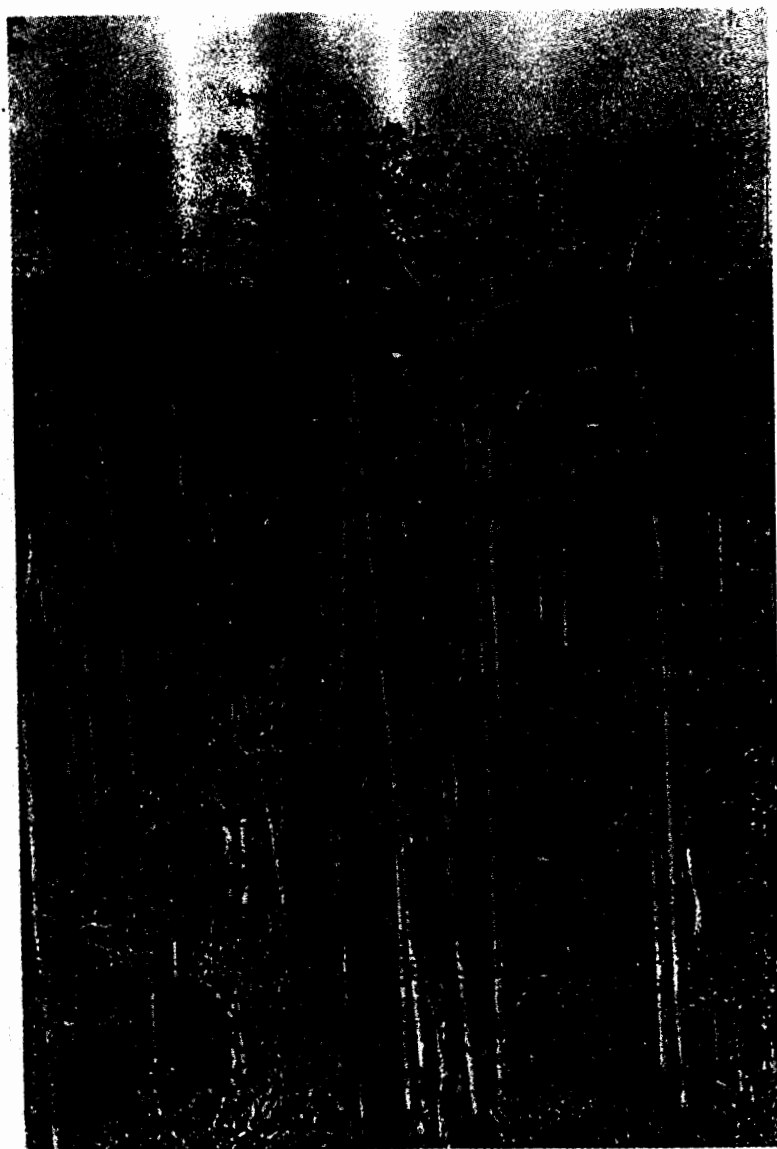
ทั้งนี้ความใจแคบและรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของนักวิชาการป่าไม้ และผู้บริหารชั้นสูงของกรมป่าไม้ รวมทั้งคณะกรรมการนโยบายการป่าไม้แห่งชาติ ที่หวงรักษา ป้องกัน และใช้ประโยชน์ป่าไม้ของชาติ เอาไว้แต่ผู้เดียว ทั้งยังมองดูประชาชน (ชุมชน) เป็นศัตรูผู้ทำลายป่าไม้ไปเสียหมด แท้จริงแล้ว หากจะกล่าวให้ตรงประเด็นกลับเป็นว่า ผู้บริหารการป่าไม้ นักวิชาการป่าไม้ พ่อค้าไม้ รวมทั้งนักการเมืองที่เกี่ยวข้องได้ร่วมมือกันเปิดโอกาสให้มีการตัดไม้ทำลายป่าทั้งโดยจงใจและไม่ตั้งใจ จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายในปัญหาในระดับชาติและระดับโลกอยู่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งสมควรที่จะต้องรับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วอย่างเอนกอนันต์ ด้วยการพิจารณาตนเองให้เกิดความถูกต้องคลองธรรม

ทุกวันนี้ เราจึงต้องหันกลับไปสวดติบรรพบุรุษไทยที่ทำได้ คิดไว้ “ภูมิปัญญาชาวบ้านแต่ดั้งเดิม” ที่ล้วนแต่เป็นแนวคิดในการอนุรักษ์ป่าไม้มานับร้อย ๆ ปีแต่ก่อน ย้อนมาเป็นแนวความคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อันเป็นแนวเดียวกันกับภูมิปัญญานักวิชาการป่าไม้สมัยใหม่ในปัจจุบัน ที่ FAO (๑๙๗๘) ให้ความหมายของป่าชุมชนอันเป็นที่มาของความร่วมมือของภาครัฐ และประชาชนอย่างเดียวกับที่บรรพบุรุษได้ดำเนินการมาแล้วเมื่อ ๑๐๐-๒๐๐ ปีก่อน

FAO กล่าวว่า ป่าชุมชนคือ “กิจการป่าไม้ใด ๆ ก็ตามที่ประชาชนมีส่วนร่วม มีการปลูกป่าหรือจัดการป่าในหมู่บ้าน ในท้องที่ที่ขาดแคลนไม้หรือของป่าเพื่อใช้สอย จนกระทั่งถึงการปลูกต้นไม้ในไร่นาหรือสวนปารายย่อย เพื่อขายไม้เป็นรายได้ รวมถึงกิจการอุตสาหกรรมในเรือนที่ใช้วัสดุป่าไม้เป็นวัตถุดิบ และเพื่อกิจกรรมของหมู่บ้านหรือชุมชน ไม่รวมกิจกรรมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หรือที่ได้เป็นค่าจ้างแรงงานเท่านั้นรวมทั้งกิจกรรมอื่นที่ช่วยเหลือการป่าไม้ของท้องถิ่น” ซึ่งทั้งนี้การจะอนุรักษ์หรือ ปลูกป่าให้ได้ผลอย่างจริงจัง ต้องปลูกจิตสำนึกในตัวบุคคลในหน่วยงานราชการ และเอกชนรวมทั้งประชาชนขึ้นก่อนเป็นสำคัญ

นั่นคือ อะไรที่ประชาชนเจ้าของท้องถิ่นได้ร่วมกันดูแล ป้องกัน บำรุงรักษา เพื่อประโยชน์ของชุมชน และเป็นผลต่อส่วนรวมของชาติ คือที่มาของ “ภูมิปัญญาบรรพบุรุษไทย” อะไรที่ว่ำนันทุกวันนี้กำลังดำเนินการ ที่สามารถแบ่งแยกแนวความคิดเป็น ๕ ลักษณะ คือ

๑. มีคุณค่าทางวัฒนธรรม
๒. เป็นผลประโยชน์ส่วนรวมของท้องถิ่น
๓. ท้องถิ่นเป็นผู้จัดดำเนินการ
๔. เป็นเครือข่ายที่ยอมรับของท้องถิ่นอื่นที่เกี่ยวข้อง
๕. ปรับเปลี่ยนลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง และระบบนิเวศพื้นฐาน (คงที่และยั่งยืน)

ลักษณะที่บรรพบุรุษดูแลป้องกันรักษาป่า

เป็นดังลักษณะหรือรูปแบบต่อไปนี้

๑. การป้องกันรักษาป่าบางแห่งไว้เป็นเขตอภัยทาน ไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า รวมทั้งการห้ามตัดต้นไม้ใหญ่ เป็นเครื่องหมายว่ามีความศักดิ์สิทธิ์มีรุกขเทวดารักษาอยู่ห้ามการคิดทำลาย

๒. ป่าต้นน้ำลำธาร ป่าขุนห้วย ป่าน้ำซับ ป่าน้ำจ๋า ป่าน้ำผุด ป่ารักษน้ำ ป่าหัวไร่ ปลายนา ป่าพรุ ฯลฯ เป็นแหล่งที่เชื่อกันว่ามีเจ้าของมีผีคุ้มครอง ซึ่งต้องสงวนรักษาไว้ ใครไปทำอันตรายจะมีอันเป็นไป

๓. ป่าที่หวงกันเอาไว้เป็น “ป่าดอนปู่ตา ป่าช้า (ป่าเหหัว) ป่าสำหรับทำพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อ ซึ่งชุมชนท้องถิ่นหวงรักษาไว้เพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม

๔. ป่าบุง ป่าทาม ป่าชายเลน ป่าหัวไร่ปลายนา ป่าโดยรอบหมู่บ้าน ที่ท้องถิ่นหวงกันให้รักษาไว้ เพื่อประโยชน์ของท้องถิ่น เช่น ทำให้ร่มรื่น สวยงามและมีสวนโดยตรงต่อระบบนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อม

๕. ป่าเพื่อการรักษาสภาพแวดล้อม ป่าป้องกันดินถล่ม เขาทะลาย ป่าชายฝั่ง ชายทะเล กำบังคลื่น ลม พายุ ที่ชุมชนท้องถิ่นมีมติร่วมกันที่จะรักษาไว้เป็นป่าป้องกัน

๖. พื้นที่ป่าบางแห่งเป็นแหล่งพืชสมุนไพรหลายชนิด ชุมชนท้องถิ่นก็มีมติร่วมกันให้สงวนรักษาไว้มิให้ใครทำลาย

๗. ป่าที่เป็นแหล่งกำเนิดวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ดั่นกกทำเสื่อ ดั่นกระจุตใหญ่ในป่าพรุใช้สานเสื่อและเครื่องใช้ ดั่นตองก่งถึงทำไม้กวาด เป็นต้น

๘. ป่าไม้บางแห่งเป็นประโยชน์กับชุมชนในท้องถิ่น ตั้งแต่เก็บผัก หักฟืน ไปจนถึงการล่าสัตว์บางชนิด เช่น แอ้ แมลงชนิดต่าง ๆ ที่ใช้บริโภค เช่น แมงดา แมงอิหนู เป็นต้น ที่ประชาชนมีผลประโยชน์ร่วมกัน ทางป่าชายเลนก็มีการดักจับปูทะเล ปูแสม อันเป็นแหล่งอาหารและแหล่งหารายได้เสริมของประชาชน

๙. ปัจจุบันมีความคิดใหม่เกิดขึ้น เมื่อไม่นานมานี้ เพื่อชี้ให้ราชการเห็นประโยชน์ของการมีส่วนร่วมจากประชาชน เช่น “ป่าชุมชน” อันเป็นการอนุรักษ์ “เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น เพราะการเรียกร้องของชุมชนท้องถิ่น ดำเนินการโดยชุมชนท้องถิ่น” เองโดยรวมเอาการอนุรักษ์ที่เกิดจากภูมิปัญญาบรรพบุรุษ หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้กับป่าชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ในการอนุรักษ์และเสริมสร้างสมดุลทางธรรมชาติและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนตลอดไป

ชาวเขาและชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย

คนเผ่าไทย หรือจะให้ชัดถึงคนไทยโดยทั่วไปถึงชาติพันธุ์ คนเผ่าไทยที่มีเชื้อสายความเป็นมาอันเดียวกันที่ได้ยึดเอาพื้นที่ที่อยู่อาศัยทำมาหากินเป็นเวลายันยาวนาน และมีหลักฐานบันทึก ศึกษากันมากมาย นับตั้งแต่บริเวณมณฑลยูนนานตอนใต้ประเทศจีนและสิบสองปันนาแพร่กระจายไปยังมณฑลอันฮั่มของอินเดีย ไทอาหมในพม่า ไทใหญ่หรือไตใหญ่แห่งรัฐชาน ไทยลุ่มน้ำแดงประเทศเวียดนาม ไทยน้อยประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และไทยสยามบนพื้นที่แหลมทองในปัจจุบันนี้ ที่เป็นชาติพันธุ์ไทย หรือไท หรือไต หรือสยาม ฝ่ายเดียวที่สถาปนาราชอาณาจักรเป็นไทย - สยามยืนยันคงความเป็นไทยมาได้จนถึงทุกวันนี้

อย่างไรก็ดี คนไทยหรือไทหรือไต ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนไม่เคยโดดเดี่ยว ทั้งนี้เพราะมีผู้เคลื่อนย้ายเข้ามาอยู่ก่อนหน้า และหรือตามมาจากภายหลังซึ่งจะกลายเป็นชนกลุ่มน้อย เพราะคนไทยมีเอกลักษณ์อยู่อย่างหนึ่ง คือ เกาะกลุ่มและยึดโยงกันที่สมัยนี้เรียกว่าเป็นเครือข่าย มีการติดต่อเชื่อมโยงซึ่งกันและกันเป็นปีกแผ่นแน่นหนาที่มีข่าวสารถึงกันและกันเสมอมิได้ขาด

ชนกลุ่มน้อยที่กล่าวนั้นก็คือกลุ่มจีน-ทิเบต มองโกลอยด์ได้แก่ ชนชาวเขาเผ่าอิก้อ มูเซอและกะเหรี่ยง รวมทั้งกลุ่มจีน คือ แม้ว เย้า และฮ่อ และแม้ประเทศไทยในปัจจุบันชาวเขาหรือชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์อื่น ๆ ก็ยังอาศัยตั้งถิ่นฐานบนทิวเขา หุบเขา และที่ราบ คือ ชาวเขาเผ่าละว้า ช่า ชมุ ฮ่อ กีน ผีตองเหลือง เงาะป่า (ซาไก) ชาวเล ซึ่งกลุ่มที่นักวิชาการแบ่งไว้เป็น “กลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียง” (AUSTRO ASIATIC) รวมทั้ง “กลุ่มจีน - ทิเบต” (SINO TIBETAN STOCK) ได้แก่ ชาวเขาเผ่าอิก้อ มูเซอ ลีซอ และกะเหรี่ยง รวมทั้งกลุ่มจีน คือ ชาวเขาเผ่าแม้ว เย้าและฮ่อ

นอกจากชนกลุ่มน้อยที่เป็นชาวเขาแล้ว ยังมีชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในพื้นราบอีกกลุ่มใหญ่ทีเดียว ที่อาจกล่าวได้ว่า เป็นพวกเคลื่อนย้ายมาอยู่ก่อนพวกหนึ่งและภายหลังจากได้สถาปนาราชอาณาจักรไทยแล้วคือ พวกมอญหรือรามัญ และอีกพวกหนึ่ง คือ เขมร

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเพื่อวิจัยครั้งนี้กำหนดกรอบไว้เพียงชาวเขาหรือชนกลุ่มน้อยที่เกี่ยวข้องกับการทำป่าไม้และมุ่งเฉพาะส่วนที่เป็น “คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมในการทำป่าไม้ในช่วงสำคัญกว่าร้อยปีที่ผ่านมา” แต่เพียงเท่านั้น ฉะนั้นการศึกษาจึงตีวงแคบเข้ามาแค่ชนกลุ่มน้อย ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ชมุ มอญและไทใหญ่ ที่เป็นพวกรับจ้างทำไม้ในขั้นตอนสำรวจป่าไม้ คัดเลือกหมายไม้ให้ตัดฟันการสับกานไม้ การตัดฟันโค่นไม้ การชักลากไม้ด้วยช้างและอื่น ๆ

ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง เป็นมนุษยชาติพันธุ์หนึ่ง ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในประเทศพม่า ที่นักวิชาการจัดแบ่งให้เข้าอยู่ในกลุ่มจีน - ทิเบต และแยกย่อยเป็นสาขาทิเบต - พม่า

ชาวกะเหรี่ยงชอบตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณภูเขาที่ไม่สูงนักหรือตามที่ราบ (กะเหรี่ยง) คนไทยเรียกขานกันง่ายๆ ว่า “ยาง” กะเหรี่ยงอยู่ตามพื้นที่ราบจึงเรียกว่า “ยางเปียง”

กะเหรี่ยงอพยพเข้ามาอยู่ในเขตทิวเขารอยต่อประเทศพม่า-ไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๕ เนื่องจากถูกทางการพม่า “ชำระแค้น” ที่กะเหรี่ยงให้ความร่วมมือกับอังกฤษในสงครามระหว่างอังกฤษกับพม่าครั้งที่ ๒ ด้วยการเผาหมู่บ้านกะเหรี่ยงทำลายยุงข้าวทุกแห่ง โดยรอบกรุงย่างกุ้งผู้ใหญ่และแม่แต่เด็ก ๆ ถูกพม่าฆ่าตายอย่างทารุณเป็นจำนวนมากมายอย่างป่าเถื่อน

นานวันเข้าชาวกะเหรี่ยงเหล่านั้นได้แพร่พันธุ์และขยายบริเวณตั้งถิ่นฐานออกไปถึงปัจจุบันกระจายอยู่ใน ๑๕ จังหวัดทางด้านตะวันตกตั้งแต่กาญจนบุรีขึ้นไปจนถึงเชียงใหม่ เป็นจำนวนประชากรชาวเขาที่มากที่สุด ของชาวเขาทั่วประเทศคือมีถึง ๕๒.๘% ใน ๑๓๖๓ หมู่บ้านรวมจำนวน ๒๑๔,๕๑๑ คน (พ.ศ. ๒๕๑๒)

ทางด้านวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยง แบ่งการปกครองออกเป็น ๓ ฝ่ายด้วยกัน คือ ประเพณีการตั้งหัวหน้าหมู่บ้าน ประเพณีการตั้งหมอผี และประเพณีกลุ่มผู้อาวุโส

ทั้งสามฝ่ายนี้มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ด้วยเป็นความเชื่อที่ต่างก็รับกันเป็นทอดๆ มา หมอผีจะต้องเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมและรักษาโรค ผู้อาวุโสเป็นผู้รักษาจารีตประเพณี ตัดสินคดีความภายในเผ่า และเป็นที่ปรึกษากับหัวหน้าหมู่บ้าน

การทำมาหากินของกะเหรี่ยง มีระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองเพื่อการยังชีพ มีการทำไร่เลื่อนลอยแบบหมุนเวียน คือ ถางป่าลงทำไร่นา ๑ ปี ทิ้งร้างให้พื้นที่คืนสภาพเดิม ๓-๔ หรือ ๕ ปีแล้วจะย้อนกลับมาทำใหม่ในที่เดิมอีก ด้วยการปลูกข้าวไร่ และพืชอื่นๆ ควบและมีทำนาบ้างตามหุบเขาที่ทำนาแบบขั้นบันได พืชอย่างอื่นก็จะมีฝ้ายและ พืช ผัก พัก แพง บ้าง

กะเหรี่ยงเป็นชาวเขาที่ไม่ปลูกฝิ่น แต่รับจ้างแรงงานปลูกฝิ่นกับชาวเขาเผ่าอื่นๆ ทางภาคเหนือ นอกจากการเกษตรแล้ว กะเหรี่ยงได้มีการเลี้ยงสัตว์บ้าง เช่น ไก่ เป็ด หมู วัว ควาย ช้าง แต่มีใช้เป็นอาหารโดยตรงแต่เพื่อพิธีกรรมตามความเชื่อ วัวและควายใช้เป็นแรงงาน ส่วนช้างนั้นเลี้ยงไว้เป็นแรงงานรับจ้างทำป่าไม้ สัตว์ใหญ่เช่น วัว ควาย ช้าง กะเหรี่ยงถือว่าเป็นการแสดงฐานะทางเศรษฐกิจด้วย

ลักษณะทางสังคมของกะเหรี่ยงเป็นสังคมที่เรียบง่ายและสันโดษ ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว มีพ่อแม่ ลูก การแต่งงานฝ่ายชายจะต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงก่อนเป็นเวลา ๑ ช่วงพืชเกษตร หรือประมาณ ๓-๔ เดือน คือเริ่มแต่ถางป่า เผาป่า เก็บริบสมุเผา หวานข้าว ดูแล บำรุงรักษา ไปจนเก็บเกี่ยว และนำเข้าเก็บในยุ้งข้าวเป็นเสร็จการ จึงแยกไปสร้างบ้านอยู่ใหม่ ใกล้ๆ บ้านฝ่ายหญิง หรือบางที่ฝ่ายชายจะอยู่บ้านฝ่ายหญิงจนบุตรสาวอีกคนได้แต่งงานไป

หนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยง ส่วนใหญ่จะเริ่มต้นเป็นคู่สาวกันในงานศพ เพราะต่างต้องไปร้องเพลงสวดศพให้คนตายตลอดคืนและฝ่ายหญิงจะเป็นผู้บอกฝ่ายชายก่อน

อย่างไรก็ตามประเพณีกะเหรี่ยงนิยมรักษาพรหมจารีมาก จะไม่มีการสมสู่และถูกเนื้อตัวกันก่อนแต่งงานและต้องแต่งงานกับคนเฒ่าเดียวกันห้ามการแต่งงานระหว่างเชื้อสายนับถือผีบรรพบุรุษสายเดียวกัน

ประเพณีกะเหรี่ยงแปลกกว่าชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ที่ถือเอาความสำคัญของฝ่ายหญิงเป็นหลักในการสืบสายโลหิตและการนับญาติ พิธีกรรมต่าง ๆ ก็ถือเป็นการตัดสินใจจากฝ่ายหญิง หญิงหรือภรรยาเสียชีวิตจะต้องรื้อบ้านลงแล้วสร้างขึ้นใหม่ให้กับบุตรสาว

ความเชื่อเป็นลัทธิที่ชาวกะเหรี่ยงนับถือผีและวิญญาณบรรพบุรุษ เขาเชื่อว่า ผีเป็นตัวการกระทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งดีหรือร้ายรวมทั้งการเจ็บป่วยไข้ ที่จะต้องทำพิธีกรรมเช่นไหว้ โดยหมอผีจะต้องเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้ ด้วยหมู หรือไก่และสุราที่ดื่มเอง ได้แก่ผีหมู่บ้าน ผีเจ้าที่ ผีป่า ผีห้วย ผีต่าง ๆ เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการทำป่าไม้มาก เพราะจะมีการ "ผีดผี" เจ้าที่ผีป่า ผีห้วย จึงต้องมีพิธีกรรมเช่นไหว้และขอขมา ทั้งก่อนทำการขอหรือบอกกล่าวขณะที่ทำก็ต้องเลี้ยงผีและเมื่อเสร็จแล้วก็ต้องมีพิธีกรรมขอขมาและเลี้ยงผีด้วย

ความเชื่อที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งของกะเหรี่ยงเชื่อว่าทั่วร่างกายของคนเรามีขวัญอยู่ถึง ๓๓ ขวัญ เช่น ศรีษะ ไบหู เป็นต้น โดยขวัญเหล่านี้ชอบหนีไปเที่ยวและไปถูกผีทำร้ายจึงเกิดอาการเจ็บป่วย ต้องมีการเรียกขวัญกลับโดยเลี้ยงผีและผูกข้อมือ ความเชื่อเรื่องขวัญนี้ก็เช่นเดียวกันกับความเชื่อเรื่องผีในการทำป่าไม้ จะทำให้เกิดขวัญเสีย ขวัญหนีอยู่นิ่ง จึงต้องทำพิธีเรียกขวัญอยู่เสมอ ไม่ว่าจะพิธีกรรมเช่นผี ไหว้ผี หรือพิธีกรรมเรียกขวัญชาวกะเหรี่ยงชอบมาก เพราะจะได้กินไก่ กินหมู และเหล้า ที่อาจถือได้ว่าเป็นการบันเทิงกันครั้งหนึ่ง

การแต่งกายของกะเหรี่ยง ฝ่ายชายเอาแน่ไม่ได้ เป็นไปตามความนิยม ส่วนฝ่ายหญิงถ้ายังไม่แต่งงานเป็นสาวอยู่จะนุ่งชุดขาวยาวท่อนเดียว ทรงกระบอก ถ้าแต่งงานแล้วจะสวมชุด ๒ ท่อน คือ นุ่งผ้าซิ่นและสวมเสื้อครึ่งท่อน นิยมเสื้อลายปักลูกเต๋อยสีแดงพื้นดำ และซิ่นสีเดียวกันคือแดง ส่วนชายจะใช้เสื้ออย่างเดียวกัน แต่ไม่มีปักลูกเต๋อย ฝ่ายหญิงนิยมโพกหัวด้วยผ้าทอเองสีขาว เช่นเดียวกับเสื้อและซิ่นนิยมทอเองด้วยมือ

นอกจากอาชีพเกษตรกรรม กะเหรี่ยงชอบอาชีพรับจ้าง เป็นอาชีพหลักอีกอย่างที่ทำรายได้ดี โดยรับจ้าง "ทำป่าไม้" ซึ่งจะมีทั้งตำแหน่งคนงานทั่วไป คนงานตัดไม้ คนงานเลี้ยงช้าง ความรู้ช่าง และนักสำรวจไม้

ชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไป ชาวภาคเหนือเรียกว่า "ยาง" (คนภาคกลางรู้จักในชื่อกะเหรี่ยง) ยางยังแบ่งออกเป็น "ยางแดง" "ยางขาว" "ยางเปียง" (อยู่ที่ราบ) "ยางคอย" (อยู่ที่สูงหรือภูเขา) "ยางกะเลอ" "ยางน้ำ" ฯลฯ

ชาวกะเหรี่ยงรู้จักการออม และการค้าขายด้วยภูมิปัญญาง่าย ๆ กับสัตว์ที่เหลือกินเหลือใช้ เช่น ขายเบ็ด ขายไก่เอาเงินไปซื้อหมู ขายหมูเอาเงินไปซื้อวัว ขายวัวเอาเงินไปซื้อช้าง

ซึ่งแสดงถึงฐานะความมั่นคงของเขา กะเหรี่ยงมีรายได้จากการรับจ้าง เป็นคนงานทั่วไปในป่า ลัมปทาน หรือรับจ้างลากไม้ด้วยช้างสร้างความมั่นคงให้เขามาก และภาคภูมิใจเมื่อมีช้างรับจ้าง ลากไม้ ที่คนทั่วไปเรียกเขาว่า "พ่อเลี้ยง" (ทับศัพท์คำเมืองเหนือ)

ตัวอย่างชาวกะเหรี่ยงจากป่าตะวันตก

บรรพบุรุษของ "กะเหรี่ยงโปว" ย้ายมาตั้งหลักปักฐานอยู่ที่หมู่บ้านสะเนฟอง และหมู่บ้านอื่นใกล้เคียงกัน อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี กว่า ๒๐๐ ปีแล้ว สมัยเดียวกับการเริ่มตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ภายหลังกรมป่าไม้ได้ประกาศให้ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรฝั่งตะวันตกเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (เมื่อปี ๒๕๑๗ นี้เอง)

ชาวกะเหรี่ยงที่นี้กินข้าวไร่ที่ปลูกกันเอง มีกลิ่นหอม กินกับน้ำพริก ที่มีพริกกะเหรี่ยง ที่เผ็ดจัดชนิด "ออกหู" กันจริง ๆ บางทีก็มีผักจิ้มบางครั้งก็ไม่จำเป็น แกงผักทองก็เป็นของโปรด ทุกครั้งแทบจะไม่มีเนื้อสัตว์

ทุกวันนี้ชาวกะเหรี่ยงหลายคนไม่กินเนื้อสัตว์เลยในชีวิต แต่หากจะอยากกินไก่ กินหมูบ้างก็คงไม่ยาก เพราะกะเหรี่ยง เลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู ไว้ประกอบกิจกรรมตามความเชื่อ เช่น ไหว้ผีบ้าน ผีป่าอยู่แล้ว

หมู่บ้านสะเนฟอง แบ่งออกเป็นหมู่บ้านได้ ๖ หมู่ด้วยกันรวม ๗๐ ครัวเรือน จำนวนประชากรประมาณกว่า ๓๐๐ คนตั้งหมู่บ้านห่างจากตัวอำเภอแค่ ๒๐ กิโลเมตร โดยประมาณ ปกติชาวกะเหรี่ยงไม่ค่อยจะได้ติดต่อกันคนเฒ่าคนแก่ด้วยกัน ในต่างจังหวัดแต่เมื่อ ปี ๒๕๔๒ กองทุนสัตว์ป่าโลกได้นำเอาชาวกะเหรี่ยงจากตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มาสัมผัสแลกเปลี่ยนทัศนคติและวัฒนธรรม กับชาวกะเหรี่ยงบ้านสะเนฟอง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ที่ต่างก็ตั้งใจที่ได้พบกันและได้สืบสานวงศ์ญาติกัน

ชาวกะเหรี่ยงจากอุทัยธานี หลังจากได้สัมผัสพันธ์กับกะเหรี่ยงกาญจนบุรี กล่าวว่า ทางกาญจนบุรีรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีดั้งเดิมไว้ได้ มีการเขียนภาษากะเหรี่ยงได้ดี แต่ที่ทางอุทัยธานีที่บ้านใหม่ คลองอ้งวะ มีถนนหนทาง มีไฟฟ้า มีตู้โทรศัพท์ เข้าไปทำให้ความเจริญเข้าไปแล้ว ทำให้ขนบธรรมเนียมหลายอย่างเปลี่ยนแปลง และไม่ใส่ใจเรื่องภาษาของตนเองเท่าไร

ชาวกะเหรี่ยงโดยทั่วไป ทั้งสองฝ่ายรักสวย รักงาม อ่อนโยน รักธรรมชาติมีวิถีชีวิตอยู่ด้วยการทำไร่แบบหมุนเวียน (มิใช่ทำไร่เลื่อนลอย) ละจะกลับมาทำไร่อีกเมื่อสภาพป่าขึ้นมาอย่างสมบูรณ์อีกครั้ง หมุนเวียนกันไปในระยะประมาณ ๓-๔ ปี

ชาวกะเหรี่ยงแต่เดิมไม่ตัดไม้ใหญ่ เพราะเชื่อว่ามีผีคุ้มครองเช่นเดียวกับ ชาวชนบทไทยเข้าใจว่ามีนางไม้หรือรุกขเทวดาคุ้มครองอยู่ จึงไม่กล้าตัดไม้ แต่ภายหลังที่มีการอนุญาตให้

ทำไม ผู้รับอนุญาตอ้างตราตัดของกรมป่าไม้เป็นตราแผ่นดินที่อนุญาตให้ตัดได้ ชาวกะเหรี่ยงจึงมาเป็นลูกจ้างตัดไม้กับผู้ขออนุญาต

ที่พิจิตรหมู่บ้านดงเสือเหลืองเคยมีการทำไม้ออก มีต้นตะเคียนเปลาตรงติดต้นหนึ่งสูงใหญ่หลายคนโอบ ชาวกะเหรี่ยงตัดด้วยเลื่อยจนขาดแล้ว ไม้ตะเคียนใหญ่ต้นนี้ไม่ยอมล้ม ร่ำลือกันต่าง ๆ ว่าผีป่าเฮี้ยน นางไม้ไม่ยอม รุกขเทวดาไม่ให้ หลังจากนั้นหลายวันเจ้าหน้าที่ป่าไม้ผ่านมา ขอเอาตราประจำตัวเจ้าหน้าที่ไปที่ต้นไม้นั้น....แปลกแต่จริง ดึงส่งคืนวันนั้นทั้งที่ลมฟ้าฝนเจียบส่งไม้ต้นนั้นล้มลงนอนราบกับพื้นได้เอง....ทำให้ชาวกะเหรี่ยงมั่นใจยิ่งขึ้นว่า ตราของเจ้าพนักงานป่าไม้เป็นตราแผ่นดินที่อนุญาตให้ตัดไม้ได้โดยไม่เป็นอันตรายจากเจ้าป่าเจ้าเขา ผีป่า นางไม้ กระทำร้ายเอา

ชาวกะเหรี่ยงทั้งสองพื้นที่ทั้งกาญจนบุรีกับอุทัยธานี เป็นพื้นที่จังหวัดติดต่อกัน มีกฎระเบียบของเผ่าคล้าย ๆ กัน ห้ามทิ้งสิ่งปฏิกูลลงในลำน้ำ โดยปกติจะอาบน้ำในลำน้ำแต่ห้ามปัสสาวะลงในแม่น้ำอย่างเด็ดขาด

วิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงอีกอย่างทั้งสองบ้าน ฝ่ายกาญจนบุรีและฝ่ายอุทัยธานียังมีวิถีชีวิตที่ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติเป็นกิจกรรมด้วยการนำเอาพืชมาเป็นประโยชน์ทั้งในการใช้สอยเป็นอาหาร และเป็นยารักษาโรค เช่น เอาลูกมะขัก หรือลูกประคำดีควาย เมื่อทุบละเอียดใส่ในน้ำดีให้ขึ้นฟองนำไปซักผ้า สระผม และล้างถ้วยล้างชามที่เป็นคราบได้

ทางด้านสมุนไพรว ชาวกะเหรี่ยงนิยมหมกหมากกันมาก อ้างว่าปากแดงและไม่เป็นโรคฟัน ฟันแข็งแรง บุหรี่หรือยาสูบ ก็นิยมทั้งหญิงชาย เด็ก ผู้ใหญ่ อ้างว่าแก้เหงาและไล่แมลง

ถ้าเป็นไข้ป่าที่เรียกว่าไข้จับสั่น หรือมาลาเรีย ชาวกะเหรี่ยงจะเอาใบข่อย ชี้เถ้าของช้างข้าวโพดสีม่วงกับข้าวเปลือก (ชนิดข้าวเหนียว) อย่างละเท่า ๆ กันนำไปต้มให้เดือดแล้วทิ้งไว้ให้กินแทนน้ำอุ่น ๆ แก้ไข้ป่าได้ดี

กะเหรี่ยงกับมอญ

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวเสด็จพระราชดำเนินไปไทรโยคเป็นครั้งแรก พ.ศ. ๒๔๒๐ ครั้งนั้น ทรงเยี่ยมชุมชนชาวกะเหรี่ยงริมแม่น้ำแควน้อย เมืองไทรโยคและได้พบชาวกะเหรี่ยงจำนวนมากที่มาเฝ้ารับเสด็จซึ่งมาจากหลายท้องที่

หลังจากนั้น หลวงสุนาวินวิวัฒน์ (เหลียง สุนาวิน) พ.ศ. ๒๔๖๔ ครั้งตามเสด็จสมเด็จพระราชบิดา บรมพงศาภิมุข เสด็จประพาสไทรโยค ผู้นำกะเหรี่ยงรุ่นใหม่ให้ชื่อไว้คือ "พระศรีสุวรรณคีรี" (เชียงไปรย เสตะพันธุ์) เป็นนายอำเภอสังขละบุรีสมัยนั้น "ตามระบบกินเมือง"

สมัยนั้นเมืองหน้าด่าน ๒ เมือง ได้แก่เมืองสังขละบุรีและเมืองศรีสวัสดิ์ เป็นชุมชนชาวกะเหรี่ยงและมีเจ้าเมืองเป็นชาวกะเหรี่ยงด้วย สมัยนั้น Renard ได้บันทึกไว้ว่า ระหว่าง

กะเหรี่ยงและชาวไทยที่นั่นได้มีการผสมผสานกันมากแล้ว กะเหรี่ยง มอญ ละว้า ขมุ และไทยใหญ่ โดยทั่วไปคนไทยไม่ได้ถือเป็นคนต่างชาติ เพราะบรรพบุรุษอาศัยทำกินในถิ่นเดียวกันมา จะมีก็แต่พม่าเท่านั้นที่เคยขับเคี่ยวทำสงครามกันมาช้านาน มิได้สманไมตรีอย่างพื่ออย่างน้อง เช่น กะเหรี่ยง มอญ ละว้า ขมุ และไทยใหญ่

กะเหรี่ยงจึงได้กลายมาเป็นไทยและหันมานับถือพุทธศาสนา ทั้งภิกษุไทยและภิกษุมอญ และบ้างก็เข้ารับราชการและเป็นทหารไทย ตำรวจไทยอีกด้วย

การผสมผสานระหว่างกะเหรี่ยงและไทยมีตัวอย่างจากต้นสกุล "เสตะพันธ์" เป็นกะเหรี่ยงที่อพยพจากพม่าสมัยกรุงธนบุรี ต้นตระกูล คือ พระยาศรีสุวรรณคีรี (ภูวะโพ) ด้วย "ระบบกินเมือง" ตระกูลนี้เป็นผู้นำเมืองสังขละบุรีอีกหลายคนจนถึง "พระยาศรีสุวรรณคีรี" (ทะเจียงไปรย) เจ้าเมืองสังขละบุรีคนสุดท้าย ซึ่งได้เป็นนายอำเภอคนแรกของอำเภอสังขละบุรี

ร้อยตรีสมจิตต์ เสตะพันธ์ เชื้อสายของนายอำเภอผู้ี้เคยเป็นนายกเทศมนตรีเมืองกาญจนบุรี นายสมศักดิ์ เสตะพันธ์ สมาชิกสภาจังหวัดกาญจนบุรี และนายไมตรี เสตะพันธ์ กำนันตำบลโลโว อำเภอสังขละบุรี เป็นต้น

กะเหรี่ยงกับมอญ เป็นคนสองชาติที่ใกล้ชิดกันมาก มีการผสมผสานกันทางเชื้อชาติ และวัฒนธรรม แม้นับย้อนหลังครั้งมอญยังมีกษัตริย์ปกครองครั้งกระโน้น

พระยาศรีสุวรรณคีรีคนแรกได้รับการสถาปนาจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวล้านเกล้าฯ รัชกาลที่ ๔ พระยาผู้ี้เป็นกะเหรี่ยงอพยพซึ่งการอพยพมีอยู่เสมอติดต่อกันมาจนเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ ก็ยังมีการอพยพเข้ามาอีก

ชุมชนชาวกะเหรี่ยงที่ใหญ่ที่สุดได้แก่เมืองศรีสวัสดิ์ บริเวณตอนเหนือของแม่น้ำแควใหญ่ตอนบน ที่รองลงมาก็คือที่เมืองสังขละบุรีบริเวณแม่น้ำแควน้อยตอนบน

บทบาทของกะเหรี่ยงในการปกครองของไทยเริ่มต้นเมื่อสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นและมีเจ้าเมืองเป็นชาวกะเหรี่ยงเรื่อย ๆ มาจนถึง พ.ศ. ๒๔๔๕ เมื่อมีการยกเลิกระบบกินเมืองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผู้นำท้องถิ่นที่ว่านั้น แม้ระดับต่ำลงมาก็มีเช่น นายด่าน นายกอง เช่น ขุนพิทักษ์ นายกองกะเหรี่ยงบ้านบางโตน หลวงพิทักษ์บรรพต นายกองกะเหรี่ยงเมืองท่าตะกั่ว หลวงประเทศเชื่อนขันธ นายกองกะเหรี่ยงเมืองไทรโยค

ยิ่งกว่านั้น ทางการยังให้อำนาจชาวมอญปกครองกันเองอีก ๗ เมือง ทางแควน้อย ๖ เมือง แควใหญ่ ๑ เมือง พระสมิงสิงหบุรินทร์ เจ้าเมืองสิงห์ พระชินดิษฐ์บดีเจ้าเมืองท่าตะกั่ว พระนิโครธาภิโยค เจ้าเมืองไทรโยค พระนินนภูมิบดี เจ้าเมืองลุ่มสุม พระเสลภูมาธิการเจ้าเมืองทองผาภูมิ พระบันนัสสดีฐิตี เจ้าเมืองท่าขนุน และพระผลกะตีสฐิตี เจ้าเมืองท่ากระดาน

นโยบายการให้กะเหรี่ยงและมอญปกครองหัวเมืองชายแดนต่างพระเนตรพระกรรณสมัยนั้น นับเป็นความสำเร็จด้วยดี เจ้าเมืองเหล่านั้นมีบทบาทสำคัญหลายด้านโดยเฉพาะรักษาพระราชอาณาเขต และลาดตระเวรสืบข่าวปลายเขตแดน และไม่ปรากฏกะเหรี่ยงหรือมอญก่อ

ปัญหารุนแรงแต่อย่างไร ทั้ง ๗ หัวเมืองมอญ และ ๒ หัวเมืองกะเหรี่ยงกับส่วนกลางที่บางกอก ได้มีความสัมพันธ์กลมกลืนกันด้วยดี จนภายหลังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕ ได้มีการยุบหัวเมืองหน้าด่าน ทั้ง ๙ ลง บรรดาเจ้าเมืองต่าง ๆ ก็ถูกกลืนเป็นขุนนางไทยไปหมดแล้วทุกอย่างจึงเรียบร้อยไม่ เป็นปัญหาแต่ประการใด

ความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงกับชาวมอญและชาวไทย เกือบจะเรียกว่าเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน กล่าวคือ ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าธรรมชาติรอบๆ ตัวมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองอยู่ กะเหรี่ยง จึงนับถือเทพหลายองค์ เช่น เทพที่ให้ความคุ้มครองโลก แม่พระธรณี (เทพธิดาแห่งผืนแผ่นดิน) เทพเจ้าแห่งน้ำ (พระแม่คงคา) แม่โพสพ (เทพแห่งข้าว) และเทพแห่งต้นไม้ (รุกขเทวดา) เป็นต้น ชาวกะเหรี่ยงผูกพันเป็นวิถีชีวิตด้วยความเคารพและยำเกรง มีการบวงสรวง การเซ่น ไหว้ เป็นต้น ประเพณีต่างๆ กะเหรี่ยง แม้ว่าจะมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง แต่ก็มีประเพณี ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อเดิมมาประสมประสานกัน และประเพณี สำคัญก็คือ การเกิด การแต่งงาน การศพ การกินผี การบุญข้าวใหม่ การบุญสงกรานต์ การ บุญเจดีย์ เป็นต้น

มอญ

มอญหรือรามัญหรือเตล่งหรือระเมนเป็นชนชาติพันธุ์หนึ่ง มีถิ่นฐานเดิมอยู่ดินแดน ทิเบตเช่นเดียวกับพม่า แต่มอญเคลื่อนย้ายหรืออพยพลงมาก่อนสู่ดินแดนทางใต้และแพร่กระจาย อยู่ในบริเวณที่ปัจจุบันคือสหภาพพม่า หรือนับแต่เหนือคือ เมืองชานหรือฉานจรดใต้ที่เมือง ทะวาย ขยายไปทั่วลุ่มแม่น้ำอิรวดี ลุ่มน้ำสะโตงลุ่มน้ำสาละวิน (แม่น้ำคง) ไปจนจรดแม่น้ำโขง

ชาวมอญหรือรามัญพัฒนาขึ้นด้วยวัฒนธรรมมีศิลป มีลัทธิมีจารีตประเพณี ศิลปะและ วรรณกรรมมาแต่โบราณนับพัน ๆ ปี จนได้ตั้งอาณาจักรของตนขึ้นมีเมืองหลวงเป็นแห่งแรกที่ เมืองสะเทิมและต่อมาคือหงสาวดี (เมืองพะโค) ที่คนไทยคุ้นหูเมื่อเรียนประวัติศาสตร์ไทยรบ พม่า

อาณาจักรมอญเคยยิ่งใหญ่กว่าชนชาติเผ่าพันธุ์ใด นับจากเมืองหงสาวดี (เมือง พะโค) เมืองสะเทิม เมืองเกาะตะมะ เมืองทะวาย เมืองตะนาวศรี เมืองมะระแหม่ง ตลอดพื้นที่ ที่ชนชาติกะเหรี่ยง (กอกูเล) ได้เคยอยู่ในราชอาณาจักรของมอญมาก่อนทั้งสิ้น

สมัยก่อนที่พม่า พระเจ้าอโนรธามังช่อ กษัตริย์พม่าจะตั้งราชวงศ์พุกามขึ้นนั้น ชนชาติมอญได้มีกษัตริย์หรือพระเจ้าแผ่นดินอยู่ก่อนแล้วทรงพระนาม "พระเจ้าสิทธราช" ซึ่งมี เมืองหลวงอยู่ที่เมืองสะเทิม และมอญอีกส่วนหนึ่งได้สถาปนาอาณาจักรของตนขึ้นอีกที่เมือง หงสาวดี ซึ่ง ๒๐๐ ปีให้หลัง พม่าได้บุกรุกเข้ายึดครองเอาหงสาวดีและเมืองเล็กเมืองน้อยเป็น ของตนจนหมดสิ้น

ครั้งที่มอญเป็นใหญ่ในแผ่นดิน เมืองชัยปราการของพระเจ้าไชยศิริราชโอรสของพระเจ้าพรหมวิระราชกษัตริย์ชาวไทย ถูกมอญรุกรานและเห็นว่ามีปืนใหญ่มาด้วย หากสู้รบจะต้องพ่ายแพ้ จึงอพยพผู้คนออกจากเมืองแล้วเผาเมืองไชยปราการจนเหลือแต่เก้าถ่านแล้วอพยพมาตั้งเมืองเวียงจันทน์ (คือเมืองกำแพงเพชร)

จากนั้นเป็นต้นมาดินแดนส่วนมากของไทยก็กลายเป็นถิ่นเดิมของคนชาติมอญมาหลายร้อยปีและสืบเชื้อสายมาจนทุกวันนี้ (เป็นไทยไปหมดแล้ว)

เมื่อ พ.ศ. ๑๒๐๐ เป็นต้นมา พระนางจามเทวี กษัตริย์ผู้ครองเมืองทริภุญชัยนครลำพูน คือพระราชธิดาพระเจ้าลพราช พระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงละโว้ที่ทรงมีเชื้อสายมอญ พระสวามีของพระองค์ก็เป็นมอญพระเจ้านันทยศ พระอนุชาคู่แฝดของพระองค์กษัตริย์ครองเมืองเขลางค์นครลำปาง กษัตริย์ชาวมอญครองเมืองทริภุญชัยนครลำพูนและเขลางค์นครลำปาง ต่อมากว่า ๒๐๐ ปีไทยจึงมีพระเจ้าเม็งรายมหาราชแห่งราชวงศ์ลาวจักรราช (หรือทริภุญนครเงินยาง) กู้คืนใน พ.ศ. ๑๘๒๔

ถ้านับย้อนหลังกลับไปเมื่อ พ.ศ. ๑๐๐๐ ดินแดนในภาคกลางของประเทศไทย ตั้งแต่เมืองลพบุรีลงไปถึงนครปฐม และต่อไปถึงกาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี สุพรรณบุรี เมืองเก่าเหล่านี้ในยุคนี้เรียกว่า "ยุคทวารวดี" ซึ่งมอญเป็นใหญ่ในอาณาบริเวณดังกล่าวนี้

"มอญกับไทยมีเชื้ออื่นไกลพี่น้องกัน" สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เกิดมีกระต่ายนายหนึ่งชื่อ "มะกะโท" บิดาเป็นไทย มารดาเป็นชาวมอญ ตั้งร้านค้าอยู่ในเมืองสะเทิมภายใต้การปกครองของพม่า ชาวมอญได้ก่อกบฏขึ้นกับกษัตริย์พม่า เมื่อถูกปราบปราม มะกะโทจึงหนีออกจากเมืองสะเทิม ไปอาสาสมัครเป็นคนเลี้ยงช้างในราชสำนักพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทำความดีมีความชอบได้เลื่อนชั้นโดยลำดับจนถึงนายกองยงค์รักษ์ ที่มีความใกล้ชิดกับข้าราชการสำนักในพระราชวัง จนได้รักใคร่ชอบพอกับ "พระนางสุวรรณหเทวี" พระราชธิดาพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย

มะกะโทเกรงจะมีภัยมาถึงตัว ประกอบกับได้ข่าวพม่าอ่อนล้าจากการทำสงครามกับทัพมองโกล มะกะโทจึงอยากกลับเมาะตะมะเพื่องานกฐาติต่อไป ประจวบกับพ่อขุนรามคำแหงกำหนดจะเสด็จประพาสป่า เมื่อได้จังหวะเวลามะกะโทจึงพาพระนางสุวรรณหเทวีเสด็จหนีออกจากกรุงสุโขทัยทันที

มะกะโทนำชาวเมืองเมาะตะมะแข็งเมืองประกาศไม่ขึ้นกับพม่าอีก มะกะโทได้เป็นเจ้าเมืองเมาะตะมะ มีหนังสือกราบถวายบังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษ ต่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ก็ทรงพระราชทานอภัยให้พร้อมพระราชทานพระนามว่า "พระเจ้าว้าเรอ" หรือ "พระเจ้าฟ้ารั่ว" ครองอาณาจักรมอญตั้งแต่เมืองหงสาวดี เมืองแปร เมืองตองอู เมืองเมาะตะมะ เมืองทวาย (ตะนาวศรี) นับแต่ปี พ.ศ. ๑๘๓๓ เป็นต้นมา

พม่าเป็นชาตินักรบมอญเป็นชาติอารยะเป็นผู้สร้างบ้านแปงเมืองมาด้วยศิลปะวิทยาอันก้าวหน้าพัฒนามาโดยลำดับและชื่อเสียงตามพุทธบัญญัติ คือ ทรงศีลเป็นประเพณีจึงถูกพม่า

รุกรานอยู่เสมอจนตกอยู่ภายใต้อำนาจพม่า มอญเหลือแต่ชนชาติมอญแต่ไม่เหลือแผ่นดินไว้ให้อยู่อาศัย ทุกครั้งที่พม่ามารบไทยต้องเกณฑ์มอญมาทำหน้าที่เป็นทหารแนวหน้า ตายแทนพม่าเสมอมาทำให้ชาวมอญที่อยู่ในพม่าพากันอพยพหลบหนี เพราะไม่ต้องการสู้รบกับคนไทยที่เคยมีสัมพันธ์ไมตรีต่อกันเสมอมา เดินทางละทิ้งถิ่นเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอย่างไม่ขาดสาย

สมัยแรกในแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มอญอพยพเข้ามาเพื่อช่วยรบในกองทัพและรับราชการอยู่เป็นอันมาก

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช โปรดให้ตั้งหลักปักฐานอยู่ ณ เมืองสามโคก ปทุมธานี เจ้าพระยาโกษา (เหล็ก) และเจ้าพระยาโกษา (ปาน) ๒ พี่น้องก็เป็นชาวมอญ สวามีภักดี

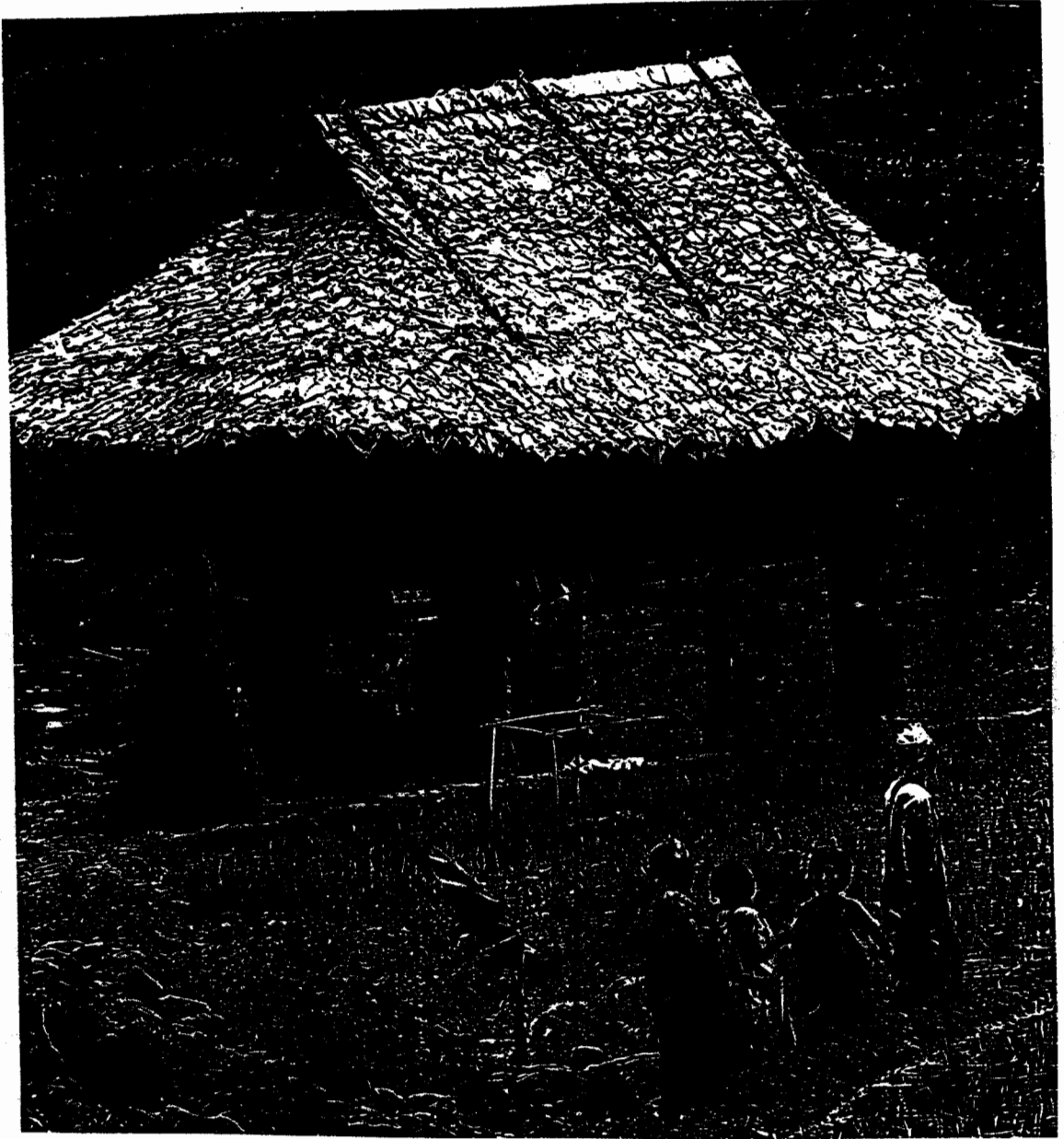
ต่อมาสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็มีพระยาเจ่ง เจ้าเมืองเชียงแสนและเมืองเมาะลำเลิง ครั้นอยู่ในอำนาจพม่า เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๗ และได้รับราชการเลยมาถึงสมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้รับแต่งตั้งเป็นถึงเจ้าพระยามหาเสนา (ตันสกุลคชเสนีย์)

นับได้ว่าชาวมอญสมัยกรุงศรีอยุธยา ยุคกรุงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ ไทยมีทายาทสืบสายสกุลมากมายจนอาจกล่าวได้ว่า เชื้อสายมอญได้แผ่ซ่านเจือปนกับเลือดไทยแทบจะทุกสาย สกุลวงศ์

ปัจจุบันยังมีผู้คนเชื้อสายมอญที่ปนเปออยู่กับชาวไทย แต่แยกไม่ออกและอยู่รวมกันหลายชาติหลายภาษา ทางด้านดินแดนติดกับสหภาพพม่าได้แก่ กะเหรี่ยง มอญ ไทยใหญ่ ละว้า (ลัวะ) ที่ต่างก็อยู่กันเป็นอิสระมีอาชีพการเกษตร ศาสนาพุทธ มีขนบธรรมเนียม ประเพณี เหมือนกัน แต่หลากหลายสาขาความเชื่อที่แตกต่างกันถ้าไม่สังเกตหรือศึกษาก็จะไม่รู้ว่าชาวไทยเชื้อสายใด

อนึ่ง ชาวไทย ชาวมอญ และชาวกะเหรี่ยงในทางเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ หรือที่เรียกภาษาวិชาการว่า ชาติพันธุ์นั้น สามารถแยกออกจากกันได้ แต่ถ้าพูดถึงความมั่นคงของชาติและราชการแล้ว มอญและกะเหรี่ยงมิได้ถือว่าตนเป็นชาวต่างชาติแต่อย่างใด คงเข้ารับราชการรับใช้ชาติเหมือนหนึ่งเป็นคนไทยคนหนึ่งอย่างไม่เคยเคอะเขินและกระดากกระเดื่อง ทั้งคนไทยที่เคยพบปะก็ปฏิบัติกับมอญและกะเหรี่ยงเหมือนเป็นคนไทยคนหนึ่งเช่นเดียวกันทั้งด้วยความยินดีและเอื้ออาทรต่อกัน

ขมุและละว้าก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากได้อาศัยทำกินอยู่ในแผ่นดินบริเวณเดียวกัน ความสัมพันธ์ที่เคยมีมาช้านาน เมื่อมิได้เป็นอริหรือศัตรูต่อกันจึงเป็นมิตรที่นับวันสายเลือดจะปนเปกันมากขึ้น ๆ

สภาพความเป็นอยู่ของชาวกระเหรี่ยงทางภาคเหนือหรือ

ช่าง : ช่างไทย : ช่างทำไม้

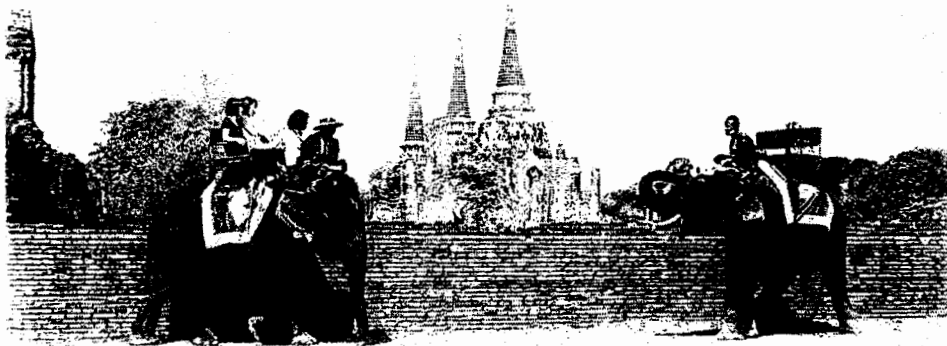
ช่างหรือช่างไทย มีความสำคัญและสัมพันธ์กับคติความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี อย่างลึกซึ้งมาแต่โบราณ โดยเฉพาะเป็นสัตรีคู่บารมีขององค์พระมหากษัตริย์ไทยทั้งยังได้ร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับบรรพบุรุษไทยในการปกป้องเอกราชของชาติ

ในประเทศไทยความสัมพันธ์ระหว่างคนกับช่างได้ถ่ายทอดเข้าสู่ผลงานศิลปกรรมในหลากหลายรูปแบบอย่างมากมาย ด้วยเหตุผลในคติความเชื่อที่ว่า ช่างเป็นสัญลักษณ์ของความเฉลียวฉลาด ความรอบคอบและมหาอำนาจ

ตำนานของช่างหรือช่างไทยได้กลายเป็นรูปแบบของศิลปกรรมอันวิจิตรหลากหลายที่สวมจิตวิญญาณ เพื่อปลุกสำนึกให้เกิดความภาคภูมิใจ จากอดีตอันยิ่งใหญ่ให้ช่วยกันอนุรักษ์ และช่วยเหลือช่างมิให้สูญพันธ์ไปจากป่าไม้เมืองไทยและวิถีชีวิตคนไทย เพราะนั่นคือการสูญเสียสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยเหมือนกัน

ในทางเศรษฐกิจ ช่างเป็นสัตรีสำคัญในอุตสาหกรรมการทำไม้ ช่างมีคุณค่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในการทำไม้ ที่จะต้องมีการสืบต่อและเชิดชูให้เกิดความรู้ ความภาคภูมิใจในอนาคตจึงจำเป็นต้องศึกษาและวิจัยเรื่องของช่าง ให้ลึกซึ้งเพียงพอที่จะสร้างสรรค์ให้เกิดความรู้สำนึกในความสำคัญของช่างที่มีต่อสังคมต่ออุตสาหกรรมทำไม้ ต่อชาติและต่อพระมหากษัตริย์

ช่างหรือช่างไทยในวันนี้ ยังคงตัวโต สง่างาม เฉลียวฉลาด แสนรู้ ยังคงความยิ่งใหญ่แต่เฝ้าโลกเจริญขึ้น ดูเหมือนว่าคุณค่าของช่างไทยกำลังหดหาย ความสำคัญของช่างไทยลดน้อยลงไปทุกที

ช่างกับการท่องเที่ยว

ช่างยังเป็นสัตว์ชนิดเดียวที่ปรากฏอยู่ในสถาบันหลักทั้งส่วนของไทย คือ ชาติ ความ เป็นชาติไทยมีปรากฏอยู่ในธงชาติไทยในยุคแรกและปัจจุบันปรากฏในธงชาติแห่งราชธานีไทย . สถาบันศาสนา ช่างเป็นสัญลักษณ์อันเป็นมงคลแห่งการบำเพ็ญบารมีและความศักดิ์สิทธิ์ที่เห็น ได้จากชาดกเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า สถาบันพระมหากษัตริย์ช่างนอกจากจะเป็น สัตว์ที่ช่วยรบเคียงป่าเคียงไหล่กับบรรพบุรุษชั้นสูงของไทยแล้ว ช่างยังเป็นสัตว์คู่บุญบารมีพระ มหากษัตริย์ของไทยด้วยตลอดทุกยุคทุกสมัย

ช่างกับคนไทย อาศัยแผ่นดินร่วมวัฒนธรรมอันเดียวกันตลอดมา ด้วยความผูกพันที่ ก่อให้เกิดเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นชาติมีเอกราชและตราประจำแผ่นดินไทย

คติความเชื่อในสังคมไทย ช่างเป็นสัตว์พิเศษประดุจดั่งเทพแห่งความอุดมสมบูรณ์ และศิลปวิทยาการอันได้นามว่า "พระพิฆเนศ" ช่างมีขนาดใหญ่โตเหนือสัตว์ใด ๆ ทั้งดำรงไว้ ด้วยอุทยานภาพในตำแหน่งเทพพาหนะของพระอินทร์ในนามแห่ง "เอราวัณ"

ช่างแม้ในบรรพกาลได้รับเกียรติยศอย่างสูง ในการเป็นช่างทรงและช่างคู่บุญบารมี สืบเนื่องจากคติที่ว่าช่างเป็น "พาหนะแห่งเทพเจ้า" จึงเกิดมีตำราคชลักษณ์และพระราช พิธีสมโภชช่างเผือก ส่วนช่างคู่บารมีนั้น เนื่องมาจากช่างศึกคู่บารมีสมัยสุโขทัย อโยธยา กรุงธน บურიและรัตนโกสินทร์ ที่ช่างหลายเชื้อกได้สร้างวีรกรรมร่วมกับพระมหากษัตริย์เกือบทุกพระองค์

ช่างเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปะวัฒนธรรมที่แสดงความเป็นชาติไทย ไม่ว่าจะในงาน จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณคดี สุภาษิตและคติความเชื่อของไทย ซึ่งล้วน เป็นสิ่งจรรโลงใจและเอกลักษณ์ของชาติ

แต่ไหนแต่ไรมา วิถีชีวิตของช่างมีความสัมพันธ์กับคนไทยเป็นอย่างมาก ใช้ช่างใน การทำมาหากิน ช่างในวิถีชีวิต สังคม พิธีการบวช ฯลฯ ใช้ช่างทำศึกสงคราม ใช้ช่างในพระราช พิธีใช้ช่างเชื่อมความสัมพันธ์กับต่างประเทศใช้ช่างในการคมนาคมรวมทั้งใช้ช่างในอุตสาหกรรม ป่าไม้

ทุกวันนี้วิถีชีวิตของช่างไทยได้เปลี่ยนไปจากเดิม อันเนื่องมาจากความเจริญและ เทคโนโลยี ทำให้สภาพป่าไม้ธรรมชาติลดน้อยลง การทำไม้หยุดชะงัก ทำให้ช่างป่าไม่มีที่อยู่ ช่างบ้านไม่มีงานทำ อด ๆ อยาก ๆ ในขณะที่ช่างไทยยังคงยิ่งใหญ่และสง่างามไม่เปลี่ยนแปลง

ถึงเวลาแล้วที่คนไทยจะหันมารู้รักสามัคคี ร่วมแรงกันอนุรักษ์ช่างไทย ทั้งช่างใน ป่าและช่างบ้านมิให้ลดจำนวนลงไปมากกว่านี้รวมทั้งทำอย่างไรให้ช่างได้มีโอกาสกลับคืนสู่ความ มีอิสระในวิถีทางธรรมชาติ แม้ว่ามันจะเกิดในบ้านก็ตาม

คนไทยโดยสายเลือดเป็นศิลปินตามธรรมชาติ เมื่อผนวกเข้ากับความผูกพันอันยาวนานที่มีต่อช่าง งานปราณีตศิลปะของไทยในทุกยุคทุกสมัย จะปรากฏรูปช่างในลีลาต่าง ๆ อยู่ เสมอไม่ว่าจะเป็นเขียนสีลงรักปิดทอง งานแกะสลักเครื่องเงินเครื่องทอง ไม้และหิน รวมทั้งดิน เครื่องปั้นดินเผาผ้าทอพื้นบ้านของคนไทย เล่นโยอันวิจิตรบรรจงจะประกอบด้วยช่างอยู่ด้วย เสมอ

ทั้งแม่พิมพ์และพ่อพลาย เปรียบได้เสมือนสัญลักษณ์ของชาติ สิ่งของหลากหลายชนิดที่สะท้อนความเป็นไทย จึงปรากฏภาพช้างอยู่เสมอไม่ว่าในรูปของเหรียญกษาปณ์ เหรียญที่ระลึก เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดวงตราไปรษณียากร หรือของใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน จนถึงทุกวันนี้ช้างยังเป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็นไทยได้ตลอดมา แม้สัญลักษณ์ของผลิตภัณฑ์สินค้าไทย

ทุกวันนี้ช้างไทยยังคงได้รับความนิยมนำมาเป็นสัญลักษณ์ รูปแบบสถาปัตยกรรมร่วมเพราะมีเอกลักษณ์เฉพาะของความเป็นไทยได้สมจริง เราพากันใช้ประโยชน์จากภาพช้างที่สวยงาม ช้างที่ให้ความเบิกบานมั่นคง ช้างที่ให้ระเบียบประเพณีช้างที่ปกป้องบอกรับของสูงและมีคุณค่าและอีกความหลากหลายประโยชน์อันพึงมีจากช้างอย่างคุ้มค่า ทำกำไรมหาศาลจากทั้งชีวิตจริงและจากอุดมคติ

ในขณะที่ช้างไทยในปัจจุบันกลับลดจำนวนลงจนน่าเป็นห่วง แม้คนไทยจะเห็นคุณค่ารักช้าง เป็นห่วงช้าง แต่ดูเหมือนว่าทุกคนจะหลงลืม ลืมไปว่าช้างยังอยู่คู่กับคนไทยตลอดมา

ลักษณะของช้างไทย

ช้างไทย

ช้างในโลกแบ่งเป็นตระกูลใหญ่ ๆ ได้เพียง ๒ ตระกูล คือช้างอาฟริกากับช้างดาเซีย (Loxodonia Africana - Elephas Maxinus)

ช้างอาฟริกา : คือช้างที่มีภูมิลำเนาอยู่ทวีปอาฟริกา มีความสูงเฉลี่ย ๓.๕ เมตร สูงกว่าช้างเอเชีย แต่หัวเล็กกว่าช้างเอเชียมาก มีสันโหนกที่หน้าเพียงลอนเดียว มีใบหูใหญ่ เท้าหน้ามีเล็บ ๕ เล็บ เท้าหลังมี ๓ เล็บ ทั้งตัวผู้ตัวเมียจะมีงาเช่นเดียวกัน อุบนิสัยช้างอาฟริกา ไม่ฉลาดและดุร้าย ไม่อาจฝึกใช้งานหรือการแสดงได้อย่างช้างไทย ช้างอาฟริกาสันหลังอ่อน ส่วนช้างไทยสันหลังแข็งขึ้นเป็นสันนูน

ช้างเอเชีย : คือช้างที่เกิดในเอเชีย มีในประเทศอินเดีย พม่า กัมพูชา ศรีลังกา และมาเลเซีย เมื่อสมบูรณ์เต็มที่จะสูงเฉลี่ย ๓ เมตร มีสันโหนกที่หน้า ๒ ลอน ใบหูเป็นแผ่นกลาง สันบนหูกอยู่ต่ำกว่าหัว เท้าหน้ามี ๕ เล็บส่วนเท้าหลังมี ๔ เล็บ ตัวผู้มีงา ส่วนตัวเมียไม่มีงา แต่อาจมีขนาดลักษณะคล้ายงาเล็ก ๆ ช้างพลายที่ไม่มีงา เรียกว่า ช้างสือด ช้างเอเชีย หรือช้างไทยฉลาดนำมาฝึกทำงานได้ดีหรือฝึกเป็นนักแสดงก็ได้ด้วย

ช้างเป็นสัตว์บกที่มีขนาดใหญ่ที่สุดเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม มีขา ๔ ขาใหญ่ ช้างจะนอนในตอนดึกสงัด ๓-๔ ชั่วโมงเท่านั้น กลางวันช้างไม่เคยนอนนอกจากป่วยหรือเจ็บเท่านั้น

ในประเทศไทยมีช้างอยู่ในป่าสูงๆ ทุกจังหวัด พบมากในจังหวัดเพชรบูรณ์ สระบุรี ปราจีนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ช้างป่ามักอยู่รวมกันเป็นโขลงในแหล่งมีหญ้าและน้ำอุดมสมบูรณ์

ช้างเป็นสัตว์กินพืชไม่กินเนื้อ ต้นไม้ ใบหญ้าและเปลือกไม้ ช้างกินอาหารวันละเฉลี่ยประมาณ ๒๐๐ กิโลกรัม ได้แก่ หญ้า ไม้ไผ่ เถวัลย์ ต้นไม้ พืชไร่ ดินโป่ง และผลไม้สุก ส่วนช้างเลี้ยงต้องมีอาหารเสริมเช่น ข้าวเปลือก กล่ำย อ้อย มะละกอและเกลือแร่

ช้างตัวเมียสามารถมีลูกได้ตั้งแต่อายุ ๑๕-๑๖ ปีไปจนถึง ๕๐ ปีโดยปกติช้างจะมีลูก ๓-๔ ท้องเท่านั้นในชีวิต โดยแต่ละท้องจะห่างกันถึง ๓-๔ ปี ออกลูกครั้งละ ๑ ตัว ตั้งท้องนาน ๒๑-๒๒ เดือน ลูกช้างเกิดใหม่จะนอนนิ่ง ๆ อยู่ ๑-๒ ชั่วโมง แล้วจึงจะกระดิกตัว หู หาง งวง แล้วประคองตัวลุกขึ้นและสามารถเดินได้ไปกินนมแม่ช้างเกิดใหม่ จะมีขนาดสูงเพียง ๒-๓ ฟุตเท่านั้น

ช้างเอเชียหรือช้างไทยเป็นสัตว์ฉลาด สุภาพ สะอาด มีความจำดี นำมาเลี้ยงจะรักเจ้าของ อดทนและจำกลิ่นได้ดี ช้างจะดุร้ายในขณะที่ตกมันเท่านั้น

เชื่อกันว่า ช้างที่มีลักษณะดีเป็นศรีแก่เจ้าของคือ รูปร่างใหญ่โต แข็งแรง หัวโต แก้มเต็ม หน้าผากกว้าง ดวงตาแจ่มใส ขาแข็งแรง สันกลางหลังจะสูงขึ้นเล็กน้อย เวลายืนหัวจะเชิดขึ้นหน่อย ๆ ดุสง่า งานที่ยินจะสม่าเสมอ ไม่บิดเบี้ยวและไม่ห่างกันเกินไป ชายใบหูเรียบไม่ฉีกขาด ช้างที่มีสุขภาพดีจะยืนแกว่งตัวพับหูไปมาเสมอ ที่เล็บเท้าจะมีเหงื่อซึมออกมาจากโคนเล็บ

ช่างสามารถบุกป่า ข้ามคลองขึ้นเขาได้อย่างคล่องแคล่ว สามารถใส่แหงบนหลัง ช้างเพื่อการบรรทุกสัมภาระได้ประมาณ ๑๐๐ กก. ในความเร็ว ๔ กม./ชั่วโมง หรือวันละ ๒๐ กม. คือเดิน ๕ ชั่วโมงใน ๑ วัน ประเทศไทยและคนไทยได้ประโยชน์จากช่างด้วยการใช้ช่าง ทำศึกสงคราม ใช้ในราชพิธีต่าง ๆ และพิธีทางศาสนา การคมนาคมขนส่งข้าราชการในสมัย ก่อนจนถึงรัชสมัยล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕ ใช้ช่างเป็นพาหนะตรวจราชการใช้ช่างในอุตสาหกรรม ต่าง ๆ และการทำป่าไม้ รวมทั้งการเชื่อมไมตรีสัมพันธ์กับต่างประเทศ

อุปกรณ์ที่ใช้กับช่าง

๑. แหง คือที่นั่งบนหลังช้างใช้บันทุกของหรือให้คนนั่งเวลาเดินทาง
๒. เบาะอ่อน เครื่องมือบรรเทาอาการกดทับของน้ำหนักแหง หรือน้ำหนักในการ ชักลาก ทำจากเปลือกไม้ปุยหรือไม้กระโดนที่ขึ้นอยู่ตามริมห้วยในป่าเบญจพรรณ
๓. ไม้ก๊อบอุปกรณ์ที่ใช้ในการกดทับเบาะอ่อนและเบาะแข็งให้แนบติดกับหลังช้าง ทำด้วยไม้จันทน์ ไม้กะพุงหรือสมพง หรือไม้เนาหรือไม้เนื้ออ่อนอื่น ๆ
๔. ปะอก อุปกรณ์ที่ใช้รับน้ำหนักเวลาช่างชักลากไม้ พาดอยู่หน้าอกข้างตรงตอน บนของขาคู่หน้า ทำจากเปลือกปอหมื่นหรือปอหู ขึ้นอยู่ในป่าดงดิบทั่วไป
๕. ตะขอเป็นเครื่องมือในการบังคับช้าง ใช้เกี่ยวหรือสับบนหัวช้าง เพื่อให้ช่างกลัว และปฏิบัติตามคำสั่ง
๖. มีดหมอเครื่องมือบังคับช้างอีกชนิดหนึ่ง ใช้สับหรือเคาะบนหัวช้าง เวลาช่าง เกเรไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่ง

ช่างทำไม้

การใช้ช่างในการอุตสาหกรรมทำป่าไม้ในประเทศไทยใช้ช่างในการคมนาคมเดินทาง ติดต่อสื่อสารและบรรทุกสัมภาระและรวมทั้งการตรวจป่าของเจ้าหน้าที่รัฐบาลและเจ้าพนักงาน ของบริษัท

การใช้ช่างในลักษณะงานการชักลากไม้ได้มีการทำกันดังนี้

๑. การชักลากไม้ ด้วยวิธีชักลากเดี่ยว ลากคู่ ลากสร้อย และลากเทียม
๒. การค้ำไม้ โดยการใช้ช่างเชือกเดี่ยวหรือ ๒ เชือกกลิ้งไม้ไปข้างหน้าให้ตกลงลาด ตกลงน้ำ หรือในการกองไม้ให้เป็นระเบียบเรียกว่า "ก๊อบไม้"
๓. การโทไม้ โดยการใช้ช่างใช้สันจุกช้าง หรืองาช้าง โสไม้ให้เคลื่อนที่ไปข้างหน้า หรือดันให้ไม้ซุงเคลื่อนลงจากเขา หรือเรียงไม้ให้หัวท้ายสม่ำเสมอที่ "หมอนไม้"

๔. การแทนไม้ โดยให้ช่างงาและวงช่าง ประสานการทำงานด้วยกัน ยกไม้ขึ้นซ้อนกันเป็นกองเพื่อยกขึ้นบรรทุก เรียกว่า "ก๊อบไม้"

ช่างเพื่อการท่องเที่ยว

สมัยใหม่ ช่างได้พัฒนาขึ้นมาอีกรูปแบบหนึ่ง นอกเหนือไปจากการแสดงช่างตามโรงละครสัตว์ โรงแรม และสวนสัตว์ต่างๆ แล้วช่างยังมีบทบาทสำคัญในการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยหลายแห่ง มีการแสดงของช่างในชนบทป่าไม้ มีการนั่งช้างทัวร์ป่า มีการแสดงช่างทำงานในการชักลากไม้ คัดไม้ โทไม้ และก๊อบไม้ จนถึงพิธีสุมพรช่าง และพิธีแต่งงานบนหลังช้างด้วย ทั้งนี้ ในขณะที่ประเทศไทยกำลังส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้เงินตราต่างประเทศเข้ามาแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเมื่อปี ๒๕๔๐ ที่คาดว่าช่างจะมีบทบาทสำคัญต่อไปในธุรกิจการท่องเที่ยวในอนาคต

ในแผ่นดินพระมหาจักรพรรดิเข้าศึกษาพม่ามาล้อมพระนคร พระองค์เสด็จไปกระทำยุทธหัตถีกับพระเจ้าแปร ต่อมาถึงแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ได้เสด็จไปกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชพร้อมๆ กับสมเด็จพระอนุชาธิราช สมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงกระทำยุทธหัตถีด้วย มังจาชะโรแม่ทัพพม่าทรงได้ชัยชนะทั้งสองพระองค์อันเป็นครั้งสุดท้ายของการกระทำยุทธหัตถีอย่างสมพระเกียรติด้วยการพลีชีพเพื่อชาติจริง ๆ เพราะได้ถนอมชีวิตทหารจำนวนมากในการทำสงครามแต่ละครั้ง

พระที่นั่งเพนียด

ตำราคชศาสตร์

หากจะกล่าวถึงตำราคชศาสตร์ให้ละเอียดแล้ว จะต้องกินเวลาและใช้เนื้อกระดาษมากมายซึ่งไม่ต้องด้วยวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ แต่เพื่อที่จะแสดงถึงความสำคัญของข้างในเชิงคุณค่า มรดกทางวัฒนธรรมอันควรสืบต่อ และนำไปเชิดชูจึงจำต้องแสดงให้เห็นแต่ส่วนที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

ตามคติความเชื่อเรื่อง "ข้างเผือกและข้างมงคล" ที่นักวิชาการสำนักโบราณคดี กรมศิลปากร (นายณัฐภักดิ์ จันทวิช) บรรยายว่า... เรื่องนี้มีต้นกำเนิดจากความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ คือ ตามตำหรับพระเวทหรือไตรเพท ว่าด้วยวิชาคชศาสตร์ว่าด้วยคชลักษณ์ คือข้างที่มีลักษณะเป็นมงคลให้คุณและข้างที่มีลักษณะอัปมงคลให้โทษ

ศาสนาพราหมณ์ได้กล่าวถึง "ต้นกำเนิดของข้าง" ว่าด้วยการสร้างโลกว่า...พระวิษณุหรือพระนารายณ์ ขณะบรรทมอยู่ในเกษียรสมุทร ทรงแสดงเทวฤทธิ์อภิชฐาน ให้ออกบัวมุขขึ้นที่พระนาภี ๑ ดอก พระองค์ได้นำดอกบัวนี้ไปถวายแด่พระศิวะ คือ พระอิศวร

พระศิวะจึงทรงแบ่งดอกบัวออกเป็น ๔ ส่วน แบ่งส่วนที่ ๑ ให้พระวิษณุ ส่วนที่ ๒ ให้พระพรหม ส่วนที่ ๓ ให้พระอัคนี ส่วนที่ ๔ ทรงเก็บไว้เอง จากส่วนทั้ง ๔ นั้นองค์เทวะทั้ง ๔ ทรงสร้างข้างขึ้นองค์ละตระกูล ฉะนั้นข้าง ๔ ตระกูลจึงมีชื่อว่า "ข้างอิศวรพงศ์ ข้างพรหมพงศ์ ข้างวิษณุพงศ์ และข้างอัคนีพงศ์"

ข้างตระกูลอิศวรพงศ์ มีลักษณะเนื้อสีดำนสนิท เนื้อละเอียดเกลี้ยง งามทั้ง ๒ ใหญ่เสมอกัน เท้าใหญ่ น้ำเต้ากลม โขมดสูง งวงเรียวดูเป็นต้นเป็นปลาย คอกกลมเมื่อเดินยกคอกหลังเป็นคันธนูเบื้องท้ายคล้ายท้ายสุกร ขนดทองตามวงหลัง ออกใหญ่ หน้าสูงกว่าท้าย เท้าหน้าทั้งสองแข็งแรง เท้าหน้า เท้าหลัง เรียวรัด ฝักบัวกลม หางเป็นข้อห่าง ๆ สนับงาเป็น ๒ ชั้น ขมับสมองไม่พร่อง หูใหญ่ ช่วงงวงยาว ข้างขวาระบายหูอ่อนนุ่มมีขนมากกว่าข้างซ้าย หน้าใหญ่ เป็นข้างในตระกูลที่พระอิศวรทรงสร้างขึ้นจากเกษรบัว ๘ เกสร เรียกว่า "อัฐรูปุคชาธาร" เป็นข้างมีมงคลบันดาลให้เกิดความร่ำรวย เจริญทรัพย์และมีอำนาจ ได้แก่ ข้างอ้อมจักรวาล (อ้อมจักรวาล) กัณทหัตถ์ เอกทนต์ กาทกะหัตถ์ จตุรสก ทันตราพาน สีหขงค์และจุมปราสาท

ข้างตระกูลพรหมพงศ์ มีลักษณะเนื้ออ่อน ขนอ่อนละเอียด ขนนี้จะขึ้นขมละ ๒ เส้น น้ำเต้าแปด คิ้วสูง โขมดสูง มีกระสีขาที่ตัวมาก ท้ายต่ำกว่าหน้า ขนหลัง ขนหู ขนปาก ขนตายาว ออกใหญ่ งาสีเหลือง งวงสั้น เรียวรัด เป็นต้นเป็นปลาย มีมงคลบันดาลให้มีอายุยืนยาวและเจริญทางวิทยาการ ตามตำนานกล่าวว่า เกิดจากนางมหาอุปกาสี ที่ถูกพระอิศวรสาปให้ลงมาอยู่ในถ้ำเทวีสินทรบรรพต และนางไปกินเถาวัลย์ที่เรียกว่า คชลดาวัลย์เข้าพระบรรทม จึงให้นางมีบุตรเป็นข้าง ๑๐ หมู่ ดังต่อไปนี้

๑. กาทกะหัตถ์ มีลักษณะข้างสีดำ (หรือนัยหนึ่งว่าข้างเกิดขึ้นข้างเขากาหคิริ)
๒. คังโคยหัตถ์ เป็นข้างที่เกิดใกล้แม่น้ำคงคา

๓. บัณฑรหัตถ์ ลักษณะเป็นข้างสีขาวคือข้างเผือก
๔. ตามพหัตถ์ ลักษณะเป็นข้างสีทองแดง
๕. บึงคหัตถ์ ข้างมีลักษณะสีเหลือง
๖. คันธหัตถ์ ลักษณะข้างที่มีกลิ่นกายและมูตรหอม
๗. มงคลหัตถ์ เป็นข้างที่มีมงคล ถ้าไปอยู่ประเทศใด ประเทศนั้นจะมีสวัสดิมงคล
๘. เหมหัตถ์ ข้างที่มีสีกายเป็นสีทอง
๙. อุโบสถหัตถ์ ลักษณะสีกายเป็นสีเหลืองดังสีทอง เป็นใหญ่กว่าข้างตระกูลที่ ๕ บึงคหัตถ์และที่ ๘ เหมหัตถ์

๑๐. ฉัททันต์หัตถ์ เป็นข้างที่มีลักษณะเท้าแดง ปากแดง ตัวขาว

ข้างตระกูลวิษณุพงศ์ จะมีผิวเนื้อหน้าขนหน้ากรรณ ออก คาง คอและเท้าทั้งสี่ใหญ่ หางยาว งวงยาว หน้าใหญ่ มีกระสีแดงเสมอกัน ลูกตาใหญ่-ขุ่นมัว แผ่นหลังราบ เป็นข้างที่พระวิษณุทรงสร้างขึ้นเรียกว่า "อัญฐ์คช" อยู่ระหว่างทิศทั้งแปดของเขาพระสุเมรุ มีมงคลดลบันดาลให้ศัตรูพ่ายแพ้และเกิดความอุดมสมบูรณ์ ฝนตกต้องตามฤดูกาล

ข้างตระกูลอัคนีพงศ์ เป็นข้างที่พระอัคนีหรือพระเพลิงทรงสร้างขึ้นให้มีลักษณะดี ๔๗ ตระกูลข้าง และข้างที่มีลักษณะให้โทษ ๒๑ ตระกูลข้าง มีมงคลบันดาลให้มีอาหารมังสาหารบริบูรณ์ และระงับศึกอุปาทว์ทั้งปวง

ข้างเผือกบังเกิดขึ้นจากเทวฤทธิ์แห่งพระอัคนี ตามทิวะโองการจากพระอิศวร พระอัคนีทรงบันดาลให้เกิดเทวบุตรที่มีพระพักตร์เป็นข้าง ๒ องค์ องค์หนึ่งเกิดจากเปลวเพลิงจากพระกรรม เบื้องขวาคือพระพิฆเนศวร อีกองค์หนึ่งเกิดจากเปลวเพลิงจากพระกรรมเบื้องซ้าย คือ พระโกญจนาเนศวรคิวัตร ที่พระกรซ้ายขวาของพระโกญจนาเนศวรคิวัตรนี้ ได้บังเกิดข้างเผือกด้านละ ๓ เชือก เป็นข้างเผือกเอก ข้างมีลักษณะสมบูรณ์ดี ผิวสีขาวนวลเหมือนสีหอยสังข์ จัดเป็นข้างมงคลคู่บ้านคู่เมือง

ข้างเผือกโท เป็นข้างที่มีลักษณะสมบูรณ์ดี ผิวสีดอกบัวแดงที่โรยแล้ว จัดเป็นข้างมงคลเหมาะในการใช้เป็นข้างศึก

ข้างเผือกตรี เป็นข้างลักษณะสมบูรณ์ดี ผิวสีใบตองอ่อนตากแห้ง จัดเป็นข้างมงคลที่ดงามบริสุทธ์ เป็นมงคลแก่บ้านเมือง

ข้างเผือก มีลักษณะต่างจากข้างธรรมดาทั่วไป ด้วยมีผิวสี นัยตาและเล็บขาวอันเป็นลักษณะที่หายาก จึงเชื่อกันว่าเป็นมงคลให้คุณแก่ผู้เป็นเจ้าของ และเป็นเครื่องมงคลชนิดหนึ่งใน "สัปรดณะ" ของพระจักรพรรดิอันได้แก่ "จักรแก้ว ข้างแก้ว (ข้างเผือกชื่ออุโบสถ) ม้าแก้ว มณีแก้ว นางแก้ว คหบดีแก้ว และปรีณายกแก้ว

นับเป็นคติโบราณที่เชื่อกันว่า ข้างเผือกเป็นข้างคู่บ้านคู่เมือง เมืองใดพบข้างเผือก เมืองนั้นก็จะมีความอุดมสมบูรณ์ เจริญรุ่งเรืองมั่งคั่งและมั่นคง ธัญญาหาร พลาหาร ภักษาหาร อุดมสมบูรณ์ ทางด้านสถาบันพระมหากษัตริย์ ข้างเผือกนับว่าสำคัญยิ่งต่อราชบัลลังก์ เมื่อใด

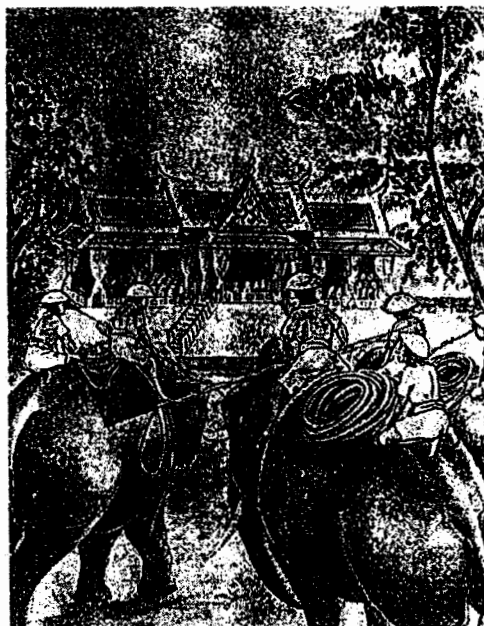
ได้พระช้างเผือกมาเมื่อนั้นก็จะประกอบพระราชพิธีขึ้นระหว่างสมโภชเป็นพระยาช้างต้น มีบรรดาคักดีเป็นถึงคุณพระคุณพระยาและเจ้าพระยาตามลักษณะตระกูลของช้างเผือกเชือกนั้น

ช้างเผือกที่มาสู่พระราชบัลลังก์ ส่วนมากมักพบโดยบังเอิญ จากการโพนช้างป่าจากการคล้องช้างป่าในพะเนียด หรือคล้องช้างป่าในคอกและรวมทั้งช้างบ้านด้วย ซึ่งจัดเป็นความนิมมอย่างหนึ่งที่ใครพบเห็นหรือเลี้ยงไว้จะได้นำขึ้นทูลเกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะเห็นโดยทั่วกันว่าเป็น "ช้างคู่บุญญาบารมี"

ในอดีตพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ต่างจะทรงมีช้างมงคลมาสู่พระบารมีด้วยกันเสมอ บางพระองค์ก็หลายช้าง เช่นเดียวกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระภัทรมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ทรงมีช้างมงคลคู่พระบารมีเป็นจำนวนถึง ๙ ช้างโดยช้างมงคลช้างที่ ๙ ได้ประกอบพระราชพิธีขึ้นระหว่างสมโภชเมื่อ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๒๑ หรือเมื่อ ๒๔ ปีล่วงมาแล้ว

และเมื่อเร็ว ๆ นี้ได้ปรากฏว่าได้พบช้างมงคลอีกช้างหนึ่ง ตระกูล "อ้อมจักรวาท" ให้มาพิสูจน์ความเป็นไปได้ "ช้างมงคลอ้อมจักรวาท" จะมาเป็นช้างสำคัญคู่พระบารมี เชือกที่ ๑๐ หรือไม่

ช้างโดยทั่วไป ทั้งช้างสำคัญหรือไม่ก็ตาม จากตำหรับ "การเลี้ยงขี่ช้าง" หรือโดยกล่าวดั่งเอาคัมภีร์ ท่านจัดให้เรียนรู้ลักษณะของช้างเสียก่อนว่า ช้างนั้นเป็น "ชาติกษัตริย์หรือชาติพราหมณ์ หรือชาติแพศย์ หรือชาติคูทรซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของช้าง ที่ผู้ขี่จะได้พิจารณาปฏิบัติให้ถูกต้องตามอุปนิสัยของช้างแต่ละเชือกเสียก่อนเนื่องจากช้างเป็นสัตว์ที่ฉลาดมีความรู้สึกและมีหัวใจ

การเตรียมพิธีคล้องช้าง

การโพนซ้าง : คล้องซ้าง

แต่เดิมก่อนที่พ่อขุนรามคำแหงโปรดให้ตั้งกองศบาลขึ้นในกรุงสุโขทัยนั้น การจับซ้างเถื่อนมาใช้ในราชการใช้วิธีการโพนซ้าง “คือการไล่โพนหรือคล้องเอาตัว ๆ ในป่า ต่อเมื่อได้ตั้งกองศบาลขึ้นแล้ว จึงได้มีการยกกองซ้างออกไปตั้งคอก ตั้งพะเนียด คล้องซ้างกันในพะเนียดครั้งละมาก ๆ คราวละ ๕๐-๖๐ ตัว ผิดกับการโพนซ้างซึ่งจะได้คราวละ ๑-๒ ตัวเท่านั้น

การโพนซ้าง

การโพนซ้างเป็นการคล้องซ้างเถื่อนในป่าต้องใช้ซ้าง ๓ เชือกเป็นอย่างน้อยที่มีหมอส้างและความซ้างครบครัน รวมทั้งเครื่องมือที่ประกอบด้วยเชือกบาศ ๑ ขด ซ้างต่อต้องผูกพรหมซ้างทุกตัว (คือทำเครื่องหลังให้รัดกุมและพร้อมเสมอที่จะปฏิบัติงานได้ทันที) ส่วนหมอส้างที่ขี่คอ ต้องมีขื่อที่มีปลายเป็นทอกใบข้าว ๑ เล่ม มีคันทามสำหรับตักซ้าง ๑ อัน ส่วนซ้างอีกเชือกต่างหากบรรทุกสัมภาระจำเป็นติดตามไปเป็นพิเศษ เพราะเป็นการเดินทางสำรวจค้นหาซ้างเถื่อนหรือซ้างป่าพบที่ไหนมีลักษณะดีจะได้เริ่มการโพนซ้างทันที ไม่มีการตั้งที่พักแรมที่ปัจจุบันเรียกว่า “ตั้งแคมป์” ณ ที่ใด ๆ ซ้างสัมภาระจะต้องตามติดไปเป็นพิเศษอีกเชือกหนึ่ง

เมื่อพบซ้างเถื่อนหรือซ้างป่าจะเป็นโขลงหรือซ้างโตน เมื่อตรวจดูลักษณะดีเป็นที่ต้องการซ้างต่อที่ ๑ และ ๒ จะต้องเข้าทำหน้าที่กำกับให้ซ้างเถื่อนเดินตรงไปหรือตามโขลงไป แต่ชะลอไว้และคอยกันซ้างโขลงที่จะลงมาช่วยส่วน “ซ้างคล้อง” คือซ้างเชือกที่มีคันทามสำหรับตักซ้างจะต้องไปเข้าที่อยู่ที่ซ้างทำซ้างเถื่อนที่จะต่อ มีหน้าที่ใช้ปวงบาศตักซ้างเถื่อนให้ได้แต่หน้าทีเดียว ฟัง ๆ ดูเหมือนกับจะปวงบาศซ้างเถื่อนได้ง่ายๆ เพราะเมื่อซ้างค้ำเข้ากระนาบซ้างของซ้างเถื่อนได้ง่าย ๆ ซ้างคล้องก็เข้าทำหน้าที่คล้องถ้าได้ก็เป็นภาระสำเร็จการแต่จริงๆ แล้วมันไม่่ง่ายอย่างที่คิด เพราะซ้างเถื่อนเมื่อรู้ตัวว่าถูกขนาบซ้างทั้งสองซ้างโดยซ้างที่ไม่เคยเห็นและมีคนขี่เสียด้วยและซ้างคล้องเข้ามาซ้างกายอีก อย่างไม่เคยพบไม่เคยเห็นมาก่อนก็ยอมตื่นกลัว บางครั้งก็จะต่อสู้ ส่วนซ้างโขลงบางทีก็หันรีหันขวางกลับมาช่วยเพื่อนเมื่อเห็นจะมีอันตราย ยักย้ายคุมเชิงกันอย่างนั้น และทุกครั้งที่ต้องประลองกำลังกันบ้างเป็นของธรรมดา กว่าจะได้จ้งหวะซ้อหรือปวงบาศก็เล่นเอาเหงื่อตกไปทั้งซ้างทั้งคน

ปะเหมาะไซ่คติหน้อย ซ้างเชือกตักได้ถนัด ถ้าซ้างโขลงไม่ยอมกลับมาทำร้ายเอาและซ้างเถื่อนที่ตักได้ไม่คืนรันทุนทุรายเพราะซ้างค้ำเอาไว้ไม่ยอม หมอส้างก็จะหาทำเลที่เหมาะสมๆ ผูกซ้าง ตราบกไว้ เช่นนั้น จนกว่าซ้างเถื่อนจะเชื่อง และยอมให้มนุษย์จูงและขี่คอได้จะกินเวลาหลายวัน ก็จะเอาออกฝึกหัดต่อไป

ที่กล่าวมานี้เป็นกรโพนข้างเถื่อนหรือข้างป่าในอดีต ซึ่งถ้าหากมีข้างป่าที่น่าจะคล้องหรือโพนในเวลา นี้ ก็ไม่น่าจะทำได้เพราะหมอข้างที่เคยคล้องหรือโพนข้างมาก่อนนั้น มักมีอายุแก่เกินวัยที่จะไปคล้องข้างเสียหมดแล้ว แม้แต่ที่จังหวัดสุรินทร์บ้านข้างเองก็ตาม

การคล้องข้างในคอก

การโพนข้างป่า ที่เคยกระทำกันแต่ก่อนนั้นแม้จะทำเพื่อส่งข้างเข้าไปขึ้นระวางเป็นข้างหลวงก็ตาม อันเป็นวิธีที่ชาวบ้านทำกันมาก่อน เพื่อการจับข้างมาฝึกให้ทำงานช่วยในการรับจ้าง ชักลากไม้และออกงานแท่นแท่น เช่น งานบวชนาค และเป็นพาหนะเดินทางในถิ่นทุรกันดาร จับข้างป่าได้เชือกสองเชือกก็เป็นการเพียงพอแล้วสำหรับชาวบ้าน แต่ในเรื่องของบ้านเมืองจำเป็นต้องใช้เป็นจำนวนมาก สมัยพ่อขุนรามคำแหงฯ ทรงมีแผนการที่จะจัดตั้งกองทัพไทยให้ครบตามตำหรับพิชัยสงคราม คือ กองทัพไทยต้องมีกำลัง พลช้าง พลม้า พลรบ และพลเดินเท้าให้ครบจึงต้องการข้างมากขึ้น โปรดให้ตั้งกรมคชบาลขึ้นแล้วออกจับข้างทั่วไปให้ได้คราวละมาก ๆ ๕๐-๖๐ เชือก

การจับข้างให้ได้ครั้งละมากๆ จึงต้องจับโดยวิธีคล้องข้างในคอกหรือพะเนียด ซึ่งได้กระทำกันตั้งแต่รัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงฯ เป็นต้นมาติดต่อกันจนสมัยกรุงศรีอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์และสิ้นสุดในสมัยล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงนำราชอาณาจักรสยามคืนสู่พระบรมราชูปถัมภ์ แห่งราชอาณาจักรสยาม ไปทอดพระเนตรการคล้องข้างในพะเนียด (ในคอก) ด้วย

อนึ่งได้เคยอ่านผ่านตาจำได้ว่า เมื่อ พ.ศ.๒๔๘๐ ทางราชการได้ประกาศว่า การคล้องข้างเป็นกีฬาอันสนุกสนานยิ่งของไทยเรามาแต่เดิม การคล้องข้างจึงเป็นจารีตประเพณีอย่างหนึ่งที่ไทยเราได้ยึดถือและปฏิบัติสืบต่อกันมาทุกยุคทุกสมัย จนมาถึงสิ้นสุดลงในรัชสมัยล้นเกล้ารัชกาลที่ ๕ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ (ร.ศ. ๑๒๑) นั้น

การคล้องข้างในคอก

ช่างทั้งหลายและต้องมีการไหว้ครูตามโอกาส เช่นนี้ลัทธิหมอช่างไทยถือเสนียดจัญไรจัด ใครไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่ถูกต้องถือว่าเป็นอัปมงคล

ดังนั้นทางการจึงโปรดให้มี “พระราชพิธีทอดเชือกตามเชือก” กล่าวคือ เชือกบาศที่สำหรับคล้องช่างทำไว้เป็นขดๆ ยกขึ้นทั้งขดแล้วแยกออกเป็นสองส่วนตั้งกางไว้ เรียกว่า “ทอดเชือก” เชือกที่ตั้งกางไว้นั้นเมื่อพับลงวางไว้เป็นขด ๆ ตามเดิมเรียกว่า “ตามเชือก” ซึ่งอาจหมายถึงกำหนดการที่ต้อง “ตรวจเชือกบาศ” หกเดือนครั้ง (ปีละ ๒ ครั้ง) ทั้งนี้เพราะเชือกบาศนั้นทำด้วยหนัง อาจมีเนาเปียย ผุพังไปเพราะแมลง มอด ปลวก หรือสัตว์เช่นหนูและเสี้ยนหายไประยะหนึ่งและซ่อมแซมให้ใช้การได้อยู่เสมอก็เป็นได้

การ “แห่สะพานใหญ่” เป็นพระราชพิธีที่ทุกรัชกาลจะต้องได้กระทำครั้งหนึ่งเพื่อเป็นเกียรติประวัติในรัชกาลคล้ายกับการสมโภชน์ช่าง แต่เป็นการแห่ขบวนใหญ่ เริ่มแต่เข้าไปหมดสิ้นขบวนแห่เอาบายเป็นที่ครั้นเครง แล้วมีการละเล่นไปจนค่ำ พระเจ้าอยู่หัวพระราชทานเลี้ยงเป็นเสร็จพิธี เกือบจะไม่มีผู้ชายชมขบวนแห่ เพราะฝายชายไปเข้ากระบวนแห่เสียหมด การแห่สะพานใหญ่ เป็นการสร้างขวัญกำลังใจและเป็นพิธีสมโภชน์ช่างและช่างสำคัญที่มีอยู่ในรัชกาล เป็นงานที่สนุกสนานครึกครื้นใหญ่และสำคัญยิ่งประจำรัชกาล โดยเหตุที่เป็นงานใหญ่ยิ่งมโหฬาร สิ้นเปลืองพระราชทรัพย์เป็นจำนวนมาก จึงโปรดให้จัดขึ้นครั้งเดียวในแต่ละรัชกาล สมัยหลัง ๆ นี้นับแต่สิ้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๔ โปรดให้จัดพิธี “แห่สะพานใหญ่” ขึ้นเป็นครั้งสุดท้าย โดยโปรดให้ยกกระบวนลงมาเพื่อประหยัดพระราชทรัพย์และหลังจากนั้นก็มิได้มีขึ้นอีกเลย ทั้งนี้เพราะบรรดาหน่วยงานหลวงทั้งหมดทั้งสิ้น พวกกรมคชลักษณ์เป็นกรมใหญ่และสำคัญยิ่งกับบ้านเมืองและกองทัพ และการสะสมกำลังกองทัพด้วยช่างเป็นเรื่องสำคัญ ผู้ปฏิบัติงานต้องเสียสละอย่างยิ่ง เป็นงานสมบุกสมบันบุกป่าฝ่าอันตรายเอาชีวิตเข้าเสี่ยง จึงต้องสร้างขวัญและกำลังใจกันเป็นพิเศษ

ก่อนออกทำการโพนช่างหรือคล้องช่างแต่ละครั้งตามประเพณีและความเชื่อมาแต่โบราณ โปรดให้จัดทำ “พิธีบวงสรวง” ตั้งบัตพลีกรรม อันมีบายศรีตอง ๕ ชั้น หัวหมู เป็ด ไก่ เหล้า ข้าว ผักพรา ปลาข่า พร้อมเครื่องมือในการต้อนช่าง คล้องช่างนำมาเข้าพิธีร่วมกับผู้คนที่ จะออกไปทำงานครั้งนั้นอันมีหมอเฒ่า หมอควาญ เป็นต้น

เมื่อได้ฤกษ์หมอเฒ่าก็เปิดบายศรีอ่าน “ประกาศพระราชโองการ” พระพินเนศวร และสิโรรามกระทำการแก้กรรมสาร หมอเฒ่าพรมน้ำมันต์แล้ว “เจิมหน้าผาก” พวกหมอควาญทั้งหลาย เมื่อพร้อมเสร็จแล้วจึงมี “การรำขอ” ถวายเทพยดาตาม “พิธีพลีกรรม” ของพวกกรมช่าง เสร็จแล้วพวกเข้าพิธีทั้งนั้นจึงนำเอาเครื่องบวงสรวงทั้งสิ้นทั้งปวงมาเลี้ยงกันเป็นการรื่นเริงสนุกสนาน เป็นขวัญได้กำลังใจไปตาม ๆ กันพร้อมจะออกปฏิบัติงานตามพระราชโองการแล้ว

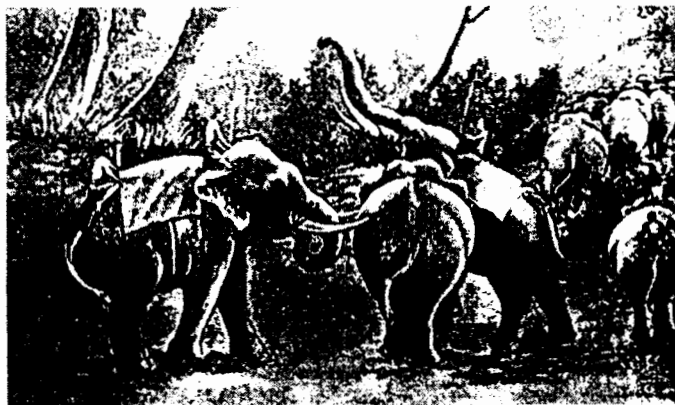
การคล้องช้างหลวง (หรือของชาวบ้านก็ตาม)

กระบวนการคล้องช้างหลวงเป็นศาสตร์และศิลป์เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่าและเป็นมรดกทางวัฒนธรรม (สำหรับชาวบ้านเป็นวิถีชีวิต) ที่ได้รับการสืบทอดเพื่อที่จะนำไปเชิดชูให้เห็นคุณค่าสืบทอด

การคล้องช้างได้เริ่มต้นมีขึ้นเมื่อนักโบราณคดี ได้สำรวจพบฟอสซิลที่หมู่บ้านแอมโบรนา ในประเทศสเปน แสดงว่าได้มีการล่าช้างมาแล้วเมื่อ ๓๐๐,๐๐๐ ปีที่ผ่านมา และต่อจากนั้นไม่นานมนุษย์จึงคิดอ่านจับช้างมาใช้งานและเป็นพาหนะเดินทาง รวมทั้งการแผ่อำนาจไปครอบงำชุมชนอื่น

การคล้องช้างเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนไทย ไม่ว่าจะเป็นการคล้องช้างในป่าที่เรียกว่า “โพนช้าง” และหรือการคล้องช้างในคอกหรือในเพนียด ซึ่งเป็นของหลวง กระทำโดยมีพระบรมราชโองการ คือ “การคล้องช้างแบบตำราหลวง” กระทำกันตามตำราทุกขั้นตอน ดังนั้น เพื่อความเข้าใจและมองเห็นภาพอันเป็นรูปธรรม จึงได้กำหนดศึกษาจากการคล้องช้างตำราหลวง ครั้งล่าสุดของการคล้องช้างป่าในรัชสมัยล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง เมื่อ ร.ศ. ๑๒๑ หรือ พ.ศ. ๒๔๔๕ ซึ่งพระองค์ท่านได้เสด็จพระราชดำเนินทรงทำแกรนด์ยูคอบอริสสวราติมิโรวิสซ์ แห่งรัสเซีย ทอดพระเนตร ในโอกาสทรงเจริญพระราชไมตรี หลังจากนั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ ทางราชการจัดให้มีการคล้องช้างขึ้นอีกครั้งโดยสร้างเพนียดขึ้นระหว่างเขามอ เขาส่ามะลิ้ง จังหวัดลพบุรี แต่ไม่ปรากฏรายละเอียด

ราชการครั้งนี้ยอมเป็นหน้าที่โดยตรงของกรมศบบาล โดยกองช่างนอก กองช่างใน เป็นลูกมือ พระยาเพชรพิชัยเจ้ากรมศบบาลจึงได้มีท้องตราไปถึงกำแพงच्छลิตร์ (ท่อม) หัวหน้ากรมโขลงให้เร่งพวกในกรมช่างใน กรมช่างนอกออกไปต้อนรับโขลงช้างป่าเข้ามาพักไว้ยังคอกบ้านนาแขวงเมืองนครนายก

การคล้องช้าง

งานเบื้องต้นคือ “พิธีบวงสรวง” ตามที่กล่าวไว้ใน “คติความเชื่อ” เมื่อกระทำเสร็จแล้ว หมื่นชนะศรัทธาคุมลูกหม้อจำนวน ๕๐ คน ยกกองออกไปซอมแซมคอกข้างบ้านนาตามคำสั่ง

ส่วนขุนศรีสงครามหัวหน้ากองข้างในได้จัดส่งข้างต่อไปให้ขุนบริรักษ์คุม ๒๔ ข้างที่ตำบลบ้านข้าวเม่า อำเภอกุทัยใหญ่ ขุนบริรักษ์ฯ พร้อมพวกขุนหมื่นหมอบความรวม ๔๘ คน ๒๔ ข้าง จึงออกเดินทางตรงไปหนองแค แขวงเมืองสระบุรี แบ่งกองออกสอดแนมข้างป่าเป็น ๔ กอง ออกเที่ยวตรวจดูข้างป่า ๔ ไชลองที่เคยไล่ต้อนไปเข้าพะเนียด คือ ไชลองนางแกร ไชลองนางหัวตะแคง-ไชลองนางสังข์ ทุ่งหลวงวังกุษา ทุ่งเชียงราก ทุ่งบ้านนา ดงนคร ดงทิวติดต่อเขตเขมร ดงบ้านลำ ตลอดจนจนถึงดงพญาเย็น เป็นต้น การที่ไชลองข้างเถื่อนหรือไชลองข้างป่ามีชื่อไชลองดังกล่าวนั้นก็เนื่องมาจากการต้อนไชลองข้างมาเข้าคอกหรือพะเนียดได้กระทำกันมานาน บางช่วงก็ทำทุกปีด้วยประสพการณ์ ผู้ออกไปสำรวจจึงรู้จักไชลองข้างดี มีการตั้งชื่อกันไว้ และเพราะผู้นำไชลองข้างมักจะเป็นข้างพังเสียเป็นส่วนใหญ่ เขาจึงตั้งชื่อเขาเรียกผู้นำไชลองนั้นขึ้นหน้า

การออกตระเวนไล่ล่าหาข้างเถื่อนนั้น ได้รับความลำบากตรากตรำยิ่งนัก เขาเหล่านั้นต้องอดทน เด็ดเดี่ยวและพลีชีวิตแล้วทุกคน เพราะอันตรายในป่ามีรอบด้านความใช้สัดว์ร้ายก็ยังไม่เท่า ข้างป่าอาละวาดในขณะที่ตรวจพล และไล่ต้อนหลังจากทรมารทรกรรมอยู่บนหลังข้างบุกป่าฝ่าอันตรายวันแล้ววันเล่าชนิดเลือดตาแทบกระเด็น

ทั้ง ๔ เส้นทางสำรวจก็นำข้างต้อนมารวมที่คอกบ้านนาได้สำเร็จทั้ง ๔ ไชลองข้างรวมจำนวนถึงกว่า ๒๐๐ ตัว (ข้างป่าเรียกเป็นตัว-ข้างบ้านเรียกเป็นเชือก-ข้างขึ้นระวางเรียกเป็นข้าง) ในต้นเดือนพฤษภาคม

พระยาเพชรพิชัย เจ้ากรมศบบาล ได้รับพระบรมราชโองการ เหนือเกล้าฯจะเสด็จไปทอดพระเนตรการต้อนข้างเข้าพะเนียดด้วยในเวลา ๑๖.๐๐ น. วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) พระยาเพชรพิชัยจึงมีคำสั่งไปยังพระกำแพงชลสิทธิ์ กำหนดให้ต้อนข้างมาเข้าพะเนียดตามกำหนดพระบรมราชโองการ

ขี่ม้าล่อข้าง

การต้อนข้างป่าไปเข้าพะเนียดในแต่ละครั้ง นานมาแล้วประชาชนที่อยู่ละแวกไชลองข้างผ่าน ซึ่งได้ข่าวการต้อนข้างตั้งแต่คณะสำรวจข้างขึ้นป่าไปสอดแนมแล้วก็จะตั้งตาดังใจคอยสมัยนั้นการบันเทิงเรีงรมหรือการละเล่นสนุกสนานของชาวบ้านคงไม่มีอะไรมากนัก นอกจากจะมีการเล่นวิ่งเปรี๊ยะ เล่นแย่งรู ตีจับขี่ม้าส่งเมือง หรือการช้อมมวย เล่นกระบี่กระบองกันแล้วก็ไม่มีอะไรที่น่าจะสนุกสนานเท่ากับ “การล่อข้าง” เพราะนับเป็นประเพณีเสียแล้วที่เรียกว่าเป็น “กีฬาล่อข้าง” ทั้งคนล่อและผู้มีม้าก็เอาม้าล่อเป็นที่สนุกสนาน ฝ่ายลูกเด็กเล็กแดงหรือสุภาพ

สตรีก็จะหาที่หลบซ่อนแอบดูข้างในขณะโหลงข้างผ่าน เพราะมันจะไม่เดินไปเฉย ๆ อย่างเรียบ ร้อยด้วยข้างป่าถูกบังคับมา มันย่อมอาละวาดจะหลบหนีอยู่ตลอดเวลา และเพราะข้างมีพลัง กำลังมากมาย การกระทบกระทั่งข้างเถื่อนต่อข้างเถื่อนในขณะหงุดหงิดเพราะถูกบังคับ บางทีก็ อาละวาดเอาที่ข้างค้ำ ข้างต่อ และข้างหลายโหลงต่างมาด้วยกันก็พยายามจะแยกโหลงออกไป ยิ่งกว่านั้น ยังมีชายชาติตรีอีกจำนวนมากที่ขึ้นมา เตรียมมาเล่นกีฬาปล่อยข้างระหว่างเดินทางข้าม ทุ่ง จึงยิ่งยุ่งกันใหญ่ แต่มันทำทนายสนุกดี มีจนเกิดเป็นวัฒนธรรมของการต้อนรับข้างข้ามทุ่งจาก บ้านนามาเขาพะเนียดพระนครศรีอยุธยา

ครั้งนั้นมีราษฎรขึ้นมาเพื่อการเล่นกีฬาปล่อยข้างประมาณกว่า ๕๐๐ จนดูสับสน อลหม่านต่างพากันส่งเสียงร้องแสดงความยินดี บ้างขอร้องเจ้าหน้าที่ช่วยคัดข้างออกไปให้พวกเขาเล่นตามธรรมเนียม แต่พวกกรมโหลงข้างไม่ยอมตามประสงค์ ด้วยเกรงว่าจะเกิดการล่า ข่าไม่ทันเวลาตามหมายกำหนดที่จะพากันได้รับโทษ กระนั้นบรรดาพวกขึ้นมาทั้งหลายก็ไม่ละ ความพยายามด้วยความขมใจพากันขึ้นมาหนุ่เนื่องตามโหลงข้างตลอดมา บ้างก็ใจกล้าควมมา ตัดหน้าโหลงข้างกลับไปกลับมา “ซักไม่ปล่อยข้าง” ข้างบางตัวด้วยอารมณ์บูดอยู่แล้ว บางตัวโกรธ ผลจากโหลงออกไล่มาตัวนั้นไป จึงเป็นที่สะใจของม้าล่อ ม้าจำนวนมากด้วยกันควมตามไปล้อม หน้าล้อมหลัง ซ้างก็หันรีหันขวางดูท่าทางดูเดือดยิ่งนักเป็นที่สนุกสนาน นานเข้าก็ต้องหยุดยืน ไม่รู้จะฟันขบม้าตัวใด ม้าล่อก็ยังล่อให้ไล่ ซ้างจึงโกรธจัดเข้าทุกที

วันนั้นม้าตัวหนึ่งกำลังศึก คนชื่ออยู่บ้านหนองแค ใจกล้าชะล่าใจนัก หลังจากขึ้นมาล่อ ข้าง โฉบไปโฉบมาตัดหน้าโหลงข้างหลายครั้งแล้ว ขณะเดียวกัน ซ้างพังแม่ลูกอ่อนตัวหนึ่งเกิด อารมณ์โกรธจัด วิ่งผล่อออกจากโหลงไล่ขบม้าตัวนั้นไปอย่างรวดเร็ว ม้าก็แกล้งล่อและหนี จวน แลเกือบจะทันกันรอมมระ่อ ซ้างวิ่งไปชวงวงคว่าคนขี่จับหวิด ๆ อยู่ บรรดาคนขึ้นมาและไทยมุงทั้ง หลายต่างสะดุ้งตกใจกลัวข้างจะจับได้ต่างเอาใจช่วย ชายคนหนึ่งเห็นจวนตัวเต็มที่จะตะโกน บอกให้ปิดผ้าโพกหัวทั้งคนควมม้าหนีได้สติ ยกมือขึ้นปิดผ้าโพกหัวให้ปลิวตกจากศีรษะด้วยสัญ ชาติญาณข้างตรงรี่เข้าใส่ผ้าที่ตกลงดินเข้าทันที เอาจวงฉวยผ้าได้ฟาดลงกับพื้นใช้เท้ากระแทบ เหยียบทิ้งทำลายจนผ้าขาดไม่มีชิ้นดี คนกับม้าจึงรอดพ้นอันตรายไปได้ กีฬาปล่อยข้าง สนุกแบบ “จวนเป็นจวนตาย” คนไทยก็ยังเล่นเล่นอย่างเป็นธรรมเนียม ประเพณีแม้พากันขวัญหนีดีฝ่อไป ตาม ๆ กัน

บรรดาพวกขึ้นมาล่อข้างต่างก็พากันเลิกราไปชั่วคราวหายออกสิ้นขวัญแหวนกันแล้วต่างก็ สนุกกับ “เกมวิถีชีวิตไทย” กันต่อไปพวกมาใหม่ก็เข้าสมทบ จำนวนผู้คนและจำนวนม้าที่ตั้งใจ มาเรื่งกีฬาขี่ม้าปล่อยข้างแบบจวนไปจวนอยู่จึงดูไม่ลดน้อยลงไปเลย

โหลงข้างเถื่อนและหมู่ข้างต่อพากันเดินผ่านไปทางบ้านหลวงไผ่นก ข้ามคลอง บันฑิตย์ตรงท่าข้างข้าม ขณะนั้นตื่นเขินจึงข้ามได้สบายได้ไม่มีปัญหาลวงเข้าบ้านช้อยโชนที่ เกลื่อนกล่นไปด้วยผู้คน จากบ้านนี้ไปบ้านโน้นผู้คนพากันกล้า ๆ กลัว ๆ อยากดูก็อยากดู อยาก เล่นก็อยากเล่นเป็นธรรมดาของคนไทย

ช่างค้าได้นำโหลงช่างไปทางท้ายบ้านตลอดผ่านลัดตัดมาทางวัดไทร นำไปยังทางลง เพื่อลอดสะพานรถไฟระหว่างกรุงเก่าและบ้านม้าจะไปมาบพระจันทร์หรือพระแก้วใกล้หมู่บ้าน ข่าหรือบางบอน

พักช่างอยู่จนบ่ายสามโมง กรมโหลงหมอควาญ ก็เริ่มต้นโหลงช่างออกจากตำบล บ้านข่าตรงมาลอดสะพานรถไฟที่ตอนนี้เป็นทางรถไฟเต็มไปด้วยผู้คนที่มาคอยมุงดูมากมาย

เมื่อพ้นจากทางรถไฟแล้ว เขาก็นำโหลงช่างเถื่อนเคลื่อนที่ต่อไปยังบ้านบ่อโพง หมู่บ้านที่ช่างทั้งโหลงใหญ่กว่า ๒๐๐ ตัวจะต้องข้ามแม่น้ำ เมื่อไปถึงจึงได้รู้ว่าพระกำแพงชลสิทธิ์ ผู้ควบคุมกรมช่างสั่งให้หมู่ช่างต่อที่รออยู่ทางพะเนียดให้มาช่วยกันควบคุมนำช่างข้ามน้ำให้เรียบร้อยอย่าให้เสียหายได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะทุลักทุเลยุ่งยากสักเพียงไรก็ตาม ย่อมไม่พ้นความพยายามของพวกกรมช่างและกรมชลบาลไปได้ ในที่สุดช่างทั้งโหลงก็ข้ามแม่น้ำสำเร็จเรียบร้อย พอโหลงช่างขึ้นฝั่งได้ออกมาพันหมู่บ้านสู่ทุ่งกว้างทางเกาะพระยาเพชร พอเหมาะแก่เวลา ๑๖ นาฬิกาพอดี

ล้นเกล้าฯพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับฮิสอิมพีเรียลไฮเนสแกรนด์ดยุกบอริสสวาติมิโรวิช พระราชวงศ์ของสมเด็จพระเจ้าเอมเปอร์เรอแห่งกรุงรัสเซีย ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงคอยทอดพระเนตรพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าทูลละอองธุลีพระบาท ฝ่ายหน้าฝ่ายในอยู่บนพลับพลาด้านหน้าช่างประตูปะเนียด แวดล้อมไปด้วยพลกนิกรประชาชนทั้งนั้นกว่าหมื่นคน

เพียงประมาณชั่วโมงหนึ่ง ที่เจ้าหน้าที่ทั้งนั้นต่างช่วยกันจัดการเพื่อความเรียบร้อย สวยงามและปลอดภัย โดยให้ขุนหมื่นหมอควาญขึ้นชี้ช่างต่อตัวนำโหลง เดินขบวนมาเข้าพระที่นั่ง หมอควาญช่างนำก็หยุดถวายบังคมตามธรรมเนียมแล้วไล่ช่างให้เลยไปทางช่องประตู โดงแดงอีกประตูหนึ่ง

ช่างเข้าพะเนียด

คราวนี้ก็ถึงเวลาที่โหลงช่างเถื่อนจะต้องเดินเรียงตัวไปเข้าพะเนียด เพื่อเจ้าหน้าที่จะได้ตรวจดูช่างทุกเชือก ที่จะคัดเลือกเอาไว้ใช้ในราชการท่ามกลางความอึ้งอล เพราะเบียดเสียด เยียดอัดออกกันอยู่หน้าประตูปีกกาไม่กล้าเดินเข้าไป ตัวที่ดูร้ายก็เดือดผดสำเนียง ตัวโกล้เคียง ก็ตื่นหนีบ้างก็ยกวงขึ้นตี เองาแหวงแทรกแซงกัน บ้างก็ผลุนผลันดันออกเจ้าหน้าที่ต้องขัดด้วย หอกแหยมแยงแทงให้กลับเข้าไป ฝ่ายกองหน้าหนุ่ก็ไล่ร่นเดินเรียงหน้ากระดานกระชั้นเข้ามา ช่างเถื่อนตัวช่างหน้าจะถอยออกก็ออกไม่ได้ ลงท้ายจำเป็นต้องเดินตามกันทยอยเข้าช่องประตู โดงแดงเรียงตัวเข้าไป

ตอนนี้เป็นที่น่าอัศจรรย์เหลือหลายไม่ว่าช่างพลาย ช่างพัง เมื่อเข้าถึงยัง “หอพระพิฆเนศวร” ต่างยกวงเวียนกระทำความเคารพทั่วทุกตัวช่าง ด้วยอำนาจที่ปัจจุบันเรียกกันว่า “ไม่เชื่อก็ขออย่าได้ลบหลู่” ทั้งรู้แต่ก็ยากจะอธิบาย

บรรดาเจ้าหน้าที่ทั้งหลายที่นำช่างเถื่อนเข้าพะเนียดได้หมดสิ้น ก็กินเวลาไปถึงย่ำค่ำ ครึ่งจึงสำเร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยแขกเมืองจึงเสด็จทรงเรือพระที่นั่งกลับไปประทับแรม ณ พระราชวังเกาะบางปะอิน ประชาชนทั้งนั้นต่างพากันแยกย้ายกันไปที่บ้าน ใกล้ก็ยังคงจับกลุ่มดูกันอยู่

ประเพณีกล่อมช่าง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำแขกเมืองและข้าราชการบริพารเสด็จกลับไปแล้ว คำวันนั้นจึงเป็นหน้าที่ของกรมช่างเผ่าระวังดูแลรักษาช่างต่างโหลงที่รวมเอาไว้เป็นโหลงใหญ่อันเดียวกัน สมัยนั้นแสงสว่างในเวลากลางคืนอย่างดีก็มีแค้โคมไฟใช้น้ำมัน แต่ส่วนใหญ่ใช้ชีได้เป็นพื้นเกาะไว้ตามเสาพะเนียด ประชากรราษฎรพอดึกหน่อยก็พลอยกันกลับแยกย้ายกันไป

ช่างโหลงใหญ่ถึง ๔ โหลง ต่างที่ ต่างพวก ต่างผู้นำ ทำให้เกิดความไม่สงบขึ้น ช่างเป็นสัตว์หากินได้ทั้งกลางวันและกลางคืน ช่างเหล่านั้นจึงอาละวาดมิได้หยุดหย่อน เจ้าหน้าที่ไม่เป็นอันได้นั่งได้นอน ร้องหวาดและบ้างก็วิ่งไล่ต้อนอยู่รำไป หามิได้ช่างเถื่อนกลับกำเร็บหนักจนได้ยากแก่เจ้าหน้าที่ทุกรู้พล ก็ด้วยประเพณีนิยมอันเป็นการบ่มช่างในพะเนียดหรือในคอกให้อยู่กันอย่างสงบได้ก็คือ “ครูใหญ่ หมอควาญ ผู้เฒ่า” ต้องเร่งเข้าไปส่งเสียงร้อง “กล่อมช่าง” อันเป็นภาษาช่างมอญและสำเนียงมอญ

ด้วยเสียงร้อง “กล่อมช่าง” ของหมอเฒ่าผู้ใหญ่แผดตะเบ็งออกไปด้วยสำเนียงอันโหยให้ อาลัย ละห้อย โอดครวญ เยือกเย็นยิ่งแล้วแม้ยามตีกสังคายนั้น สันกำวาลเสียงก็ยิ่งดังคร่ำครวญขึ้นๆ ทุกทีๆ บรรดาช่างเถื่อนที่อาละวาดทั้งหลาย เมื่อได้ยินเสียงโอดโอย โหยหวน จึงชวนให้ตลิ่งฟัง ต่างตัวต่างก็ยืนหุ้มเหมือนถูกตรึงสำเนียง หยุดการอาละวาดพาดงากันทันที เวลาสืบต่อจากยามนี้เหล่าเจ้าหน้าที่ทั้งหลายต่างจึงเรียงรายอยู่เวรยามตามหน้าที่สงบเรียบร้อยดีจนรุ่งสว่าง

การคล้องช้างในวงพาส

อันการจับช้าง คล้องช้างนั้น นับเป็นการกีฬาที่หาดูได้ยากและสนุกสนานยิ่งนัก เช้าวันรุ่งขึ้นที่ ๒๖ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) นับแต่เช้าต่างรีบใส่บาตรพระแล้ว กุลิกจอบเดินทางกันมายังพะเนียดคล้องช้างทะเลหญ้าตาม ๆ กันทั้งทางบกเดินมาเป็นแถวเป็นกลุ่ม ส่วนทางเรือจอดรายทางและที่ท่านับว่าเป็นแพเรือทีเดียว ผู้คนเต็มไปหมดนับแต่เช้าที่เป็น พ่อค้าแม่ขายก็ไม่วายปล่อยเวลาให้ว่างมาดูคล้องช้างแล้วก็เอาของมาขายทำรายได้ไปด้วย ช้าได้ราคาดี นาน ๆ มีทีขึ้นราคากันไป ๕-๖ เท่าเห็นจะได้ก็ไม่ว่ากัน ก่อนสายวันนั้น ทิวบริเวณ โดยรอบพะเนียดจึงครคร่ำไปด้วยผู้คนที่มาเฝ้าแหนรอรับเสด็จและชมกีฬาคล้องช้างที่หาดูได้ยากนั้นเต็มไปหมด บนเชิงเนินจนไม่มีที่จะยืน ที่ปืนปายได้ก็จะขึ้นถึงบนหลังคาเพิงร้านรวงที่น่าเป็นห่วงก็ที่ยืนขึ้นไปบนต้นไม้ใกล้ ๆ นั้น

ครั้นได้เวลาทำโมงเช้า ได้ยินเสียงแตรรองอน แตรฝรั่ง กระทั่งกลองชนะ บรรเลงเสียง อยู่บนพลับพลาเป็นอันดีสัญญาว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับแขกเมือง พร้อมข้าราชการ บริหารเฝ้าแหนอยู่เป็นขบวนประทับอยู่ ณ ห้องมุมน้ำพลับพลา หลังจากที่มีประชาชนได้ถวาย ความเคารพแล้ว แปลกมัทศจรรย์ ทันใดนั้นช้างเถื่อนแถบทุกด้วยกงวงขึ้นจนเหนือกระพอง พ้องเดียวกันกับช้างหลวงทำให้ทุกคน ณ ที่นั้นต่างตื่นตันปีติยินดีในพระบุญญาบารมี ด้วยสำนึก ในใจกันว่าแม้แต่สัตว์ใหญ่ในป่ายังกตัญญูรู้คุณที่ได้มีชีวิตอยู่ภายใต้ร่มพระบรมโพธิสมภารทั่ว บริเวณนั้นจึงปรากฏความสงบเยือกเย็น ไม่เป็นเหมือนก่อนหน้าที่ว่าผู้คนอีกทีก็ครึกโครมด้วย เสียงตะโกนโพนทนาต่อกันไม่เป็นที่สิ้นสุด แต่มาสะดุดหยุดลงเมื่อพระองค์เสด็จ

การคล้องช้างอย่างโบราณประเพณีในพะเนียดตำราหลวงนั้น ท่านแบ่งเป็นสองฝ่าย ฝ่ายที่ทำในพะเนียด เรียกว่า “จับช้างในวงพาส” ส่วนที่กระทำกันนอกจากพะเนียดเรียกว่า “จับช้างกลางแปลง” ด้วยการแบ่งช้างที่มีลักษณะใหญ่โต แข็งแรง เอาไว้จับในวงพาสส่วนช้าง อายุน้อย ด้วยยอมลงมาหน่อยก็จะปล่อยออกคล้องนอกวงพาสคือ “คล้องช้างกลางแปลง”

วันนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับเจ้าต่างประเทศเสด็จมาประทับทอดพระ เนตรการคล้องช้างในวงพาส เมื่อทุกอย่างพร้อมพวกขุนหมื่นหมอบถวายได้นำช้างต่อ ๔ ช้างเข้า มาในวงพาสทางประตูโคงเตง ในขณะที่พวกกรมช้างกองระวังเหตุเดินเท้าเข้าประจำที่พร้อม ด้วยหอกประจำกายเรียงรายอยู่ตามเสาเขื่อนโดยรอบวงพาส คอยระวังช้างเถื่อนเข้าเบียดเสา ถ้ากระทบกระเทือนหนักเข้าเสาเขื่อนล้มลง ช้างใหญ่หนีออกไปก็จะยุ่งกันใหญ่เป็นโกลาหล

ช้างต่อทั้งสี่ขุนหมื่นหมอบถวายไล่ช้างตรงมาหน้าพลับพลาที่ประทับ กระทำการถวาย บังคมขึ้น ๓ ครั้งตามประเพณีแล้วถอยหลัง ๓ ก้าว เข้าแถวเรียงหน้ากระดานตรงไปเริ่มงาน ณ โขลงช้างเถื่อนในทันที ตอนนีขุนหมื่น หมอบถวายเขาจะรู้กันเองว่า ช้างต่อตัวใดจะเป็น “ช้างเชือก” คือ ถือเชือกบ่วงบาศและช้างใดเป็นช้างค้ำ คือช้างผู้ทำหน้าที่ค้ำช้างป่าตัวที่จะ คล้องให้ชลดความเร็วและค้ำช้างเถื่อนตัวอื่น ๆ ที่มักจะเข้ามาช่วยเหลือกัน บางตัวก็อาละวาด

และบางตัวก็เกาะเกาะเพื่อเปิดโอกาสให้ช่างเชือก “ตักบ่วงบาศ” ได้ถนัดเสริ้งงานเร็ว ปลอดภัย และไม่เหนื่อยมาก

การคล้องช้างในวงพาส เขาเริ่มต้นโดยช่างเชือกและช่างค้ำจะต้องกระทำการไล่ต้อนช้างโขลงให้เดินเป็นวงกลมโดยรอบ “ทักษิณาวรรตต่อหอพระพิมเนศวร” เสียสามรอบเป็นการเคารพอันเป็นแบบอย่างมาแต่โบราณก่อนพิธีตักและคล้องช้างกันต่อไป

โดยหลักของการคล้องช้าง ช่างค้ำทั้งสองจะต้องพยายามเข้าขานาบช้างเถื่อนตัวที่จะตักหรือจะคล้องทั้งสองข้างซ้ายและขวา ข้างหน้าคือโขลงข้างสวนข้างหลังคือ ช่างเชือกหรือช่างที่จะตักบ่วงบาศ กลุ่มช่างต่อจะล่อและไล่ให้เคลื่อนที่ไปเรื่อยๆ ในวงพาสไม่หยุดนิ่งเพื่อสะดวกแก่การตักบ่วงบาศของหมอควาญช่างเชือก ที่โดยปกติแล้วช่างก็มีอุปนิสัยช่วยพวกเช่นเดียวกับมนุษย์ จึงมักมีช่างขนาดใหญ่มีพลังมากๆ หรือช่างงาตัวที่กล้าๆ เข้ามาขัดขวางช่างค้ำและช่างเชือกตลอดเวลา หลายครั้งเสียท่าเดินหลายรอบก็ยังตักบ่วงบาศไม่ได้รับการคล้องช้างหน้าพระที่นั่ง ก็มีความจำเป็นต้องรั้งมาตักบ่วงบาศเฉพาะพระพักตร์ให้จงได้ จึงต้องเหนื่อยหอบไปตาม ๆ กัน

ในรอบที่ ๗ พอดีช่างงาหนุ่มตัวหนึ่งล่อตัวย่อยลงมาหมอควาญบนคอช่างเชือกจึงเร่งเข้าประชิด ได้ทำจึงแยงคันจามที่ตอนปลายติดบ่วงบาศแหงเข้าไปใต้ท้องช้างเถื่อน พอดีมันยกเท้าซ้ายขึ้น หมอควาญก็แยงบ่วงบาศเข้าไปรอที่เท้า เมื่อมันก้าวลงพอดี หมอช่างเชือกจึงถอนไม้คันจามออกแล้วบังคับให้ช่างเชือกเบนหน้าออกพอเป็นที่ที่ทำให้เชือกบ่วงบาศรัดตึงแน่นเข้ากับเท้าช้าง แล้วจึงขับช้างให้เบนหน้ากลับ หมอควาญทำยได้ทีจึงขยับปลดวงเชือกบาศทิ้งลงปล่อยให้ช้างเถื่อนเดินลากเชือกบาศไป ช่างเชือกตัวที่คล้องช้างได้แล้วก็เปลี่ยนหน้าที่มาเป็นค้ำแทน ให้ช่างค้ำตัวหนึ่งลงมาทำหน้าที่ช่างเชือกคอยคล้องช้างตัวต่อไป

ในขณะที่ช่างโขลงถูกช้างไล่ล่อให้ดุ่มเดินไปโดยรอบวงพาส เมื่อช่างโขลงเลยพ้นไปทั้งระยะห่างว่างโขลงช้าง “พนักงานกองปลายเชือก” ที่เคยอยู่ใต้หอพระพิมเนศวรคอยที่อยู่แล้วระหว่างช่องเสาเขื่อนก็จะวิ่งออกไปหยิบปลายเชือกหนึ่งสายบ่วงบาศ นำไปคล้องกับเสาหลักกลาง วงพาสแล้วรูดให้เชือกหนึ่งนั้นลงติดดิน ช่างที่ติดบ่วงบาศจึงไม่อาจเดินตามช่างโขลงเป็นวงกลม รอบวงพาสได้อีก

วันนั้นช่างต่อทั้งสายคล้องช้างได้ ๓ เชือก เป็นอันหมดช้างขนาดหนักไปต้อนหนึ่งช่างค้ำและช่างเชือกทั้ง ๓ จึงออกจากวงพาสทางประตูโคงเตงไป ขณะนั้นเป็นเวลาบ่ายสองโมงเศษแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมแขกเมืองและพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จกลับลงเรือกลไฟพระที่นั่งไปประทับ ณ พระราชวังบางปะอิน

ต่อไปนี่ก็เป็นหน้าที่ของพวกกรมช่างจะต้องให้ช่างต่อออกไป “ทิ้งทาม” ช่างเถื่อนที่คล้องไว้ได้ใหม่เพื่อนำช้างเถื่อนออกไปนอกวงพาส เอาไปทรมานและฝึกกันต่อไป คราวนี้เจ้าหน้าที่กองทิ้งทามพากันนำช้างเข้าไปถึง ๕ เชือกทางประตูโคงเตง นำช้างเถื่อนที่บ่วงบาศนั้นออกมาเข้าโคงเตงเพื่อจะได้ “ทิ้งทาม” ได้ง่ายขึ้นเพราะช้างอยู่ในบังคับและพลิกตัวหรือทำอะไร

ก็ไม่ได้ เป็นการตรึงข้างให้อยู่กับที่ ข้างต่อ ๒ เชือกจะได้เข้าทั้งหมดได้ถนัด หมอข้างก็จะเอา เชือกหนึ่งเข้าผูกคอข้างเถื่อน ตลบไปตลบมาแล้วผูกติดคอข้างต่อทั้งสองข้าง เมื่อแน่นหนาดีแล้ว จึงเปิดโดงเตงให้ข้างเถื่อนออกไปนอกโดงเตง ข้างต่อทั้ง ๒ จึงหนีบกระหนาบ ๒ ข้าง ข้างเถื่อนพาออกเดินไปถ้าไม่เดิน ข้างต่อตัวอื่น ๆ ก็จะมารุนให้เดินไป ทำอย่างนี้ทั้ง ๓ ตัว แล้วพาไปยังโรงแถวยาวสำหรับผูกข้าง เอาเข้าผูกไว้กับ “เสาะจะลุงเบ็ญจะพาศ” แบบรัดทั้งห้า หน้าเท้าหลังจะรัดคอดติดกับเสาะจะลุงให้แน่นหนาอันเป็นการทรมานอย่างหนักจนข้างเถื่อนค่อย ละพยศลงจึงจะคลายบางเส้นให้

ย้อนกลับไปทางพะเนียดที่ข้างโหลงถูกกักขังอยู่ตั้ง ๒๐๐ กว่าตัว ได้รับการช่วยเหลือ จากกรมทหารเรือนำเครื่องสูบน้ำมาช่วยสูบน้ำขึ้นไปให้ข้างเถื่อนอาบกินเสร็จแล้ว พวกตะพุน หล้าข้างคือพวกฆ่าจากบ้านชาก็จะนำเอาหญ้ากิ่งไม้ ใบไม้ ใบไผ่และอื่น ๆ ทั้งเข้าไปในพะเนียด ให้ข้างโหลงกิน

คำสั่งเจ้าพนักงานกองไฟก็จะเข้าประจำอยู่ยาม เพราะเกรงไปว่าข้างจะรบกวนกัน หรืออาละวาดอีก ถ้าเป็นเช่นนั้นก็อาจต้องมี “การกล่อมข้าง” อย่างคืนแรกแต่คืนนี้ทั้งคืนไม่สู้ จะมีอาละวาดกันมากนัก เพราะข้างเหนื่อยจากได้ถูกรบกวนขับเคี่ยวในการ “คล้องข้างในวง พาส” บาทตลอดทั้งวันจึงสงบดีไม่มีโครมครามอะไรมา

การคล้องข้างกลางแปลง

รุ่งขึ้นวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ เป็นวัน “คล้องข้างกลางแปลง” อันเป็น เสมือนกีฬากลางแจ้งที่ชาวบ้านร้านถิ่นพึงพอใจยิ่งนัก สนุกถึงใจพระเดชพระคุณกันทีเดียว ส่วนมากเป็นพวกผู้ชายฝ่ายหญิงนั้นมีน้อยเพราะมันอันตราย บางทีก็ถึงตาย หรือขั้นไม่ร้ายก็ อาจถึงกับเลือดตกยางออกหรือพิการก็ได้ วันนี้จึงมีแต่ชายฉกรรจ์แทบทั้งนั้น ที่กะจะมา สนุกวิ่งล่อข้างกลางสนาม กลางแปลงให้มันในอารมณ์ทีเดียว

แต่ก่อนที่จะออกมาคล้องข้างกลางแปลง ยังมีข้างงาขนาดใหญ่จะต้องคล้องกันในวง พาสก่อนถึง ๒ เชือกครั้งได้เวลา ๑๐ นาฬิกา สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงนำแกรนด์ ดยุก บอริสวราดิมีโรวิชส์ พร้อมพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาทฝ่ายหน้าใน เสด็จพระราชดำเนินโดยเรือกลไฟพระที่นั่งมาขึ้นที่ท่าฉนวน พร้อมๆ กับพวก “กรมพระตำรวจหวาย” ก็ออกไปวอกประชาชนให้นั่งกันให้เป็นระเบียบเรียบร้อย จนเสด็จขึ้นประทับบนพลับพลาแล้ว มีรอข้างขุนหมื่นหมอกวญต่างก็นำข้างต่อเข้าประตูโดงเตงตรงไปถวายบังคมแล้วบังคับข้างต่อ ต้อนข้างเถื่อนให้พากันเดินเป็นวงทักษิณาวรรตโดยรอบหอพระพิมเนศวรเสียสามรอบตามธรรมเนียมแล้วก็จัดการคล้องข้างงาใหญ่ ๒ เชือกนั้นทันที

การคล้องช้างเถื่อนในวงพาสส่วนนี้ เหมือนเป็นการต่อสู้กันระหว่างช้างต่อคือช้างค้ำ และช้างเชือกกับพลายช้างเถื่อนที่หวงเพื่อนสุดกำลังเพราะเป็นช้างงานขนาดใหญ่สูงถึง ๔ คอก การปะทะ การต่อสู้ การขัดขวางและการหนีเพื่อเอาตัวรอดของโขลงช้างเถื่อนที่อาละวาดอย่างหนักจนกระทั่งปลายค้อย จะต้องปล่อยช้างโขลงลงน้ำเพื่อจะได้นำไป “คล้องช้างกลางแปลง” กันต่อ

การต่อสู้ระหว่างช้างต่อคือช้างเชือกและช้างค้ำกับช้างโขลงหรือช้างเถื่อนที่ประกอบด้วยช้างตัวที่หมายตาจะถูกคล้อง ๒ ตัวกับช้างโขลงทั้งนั้นที่มันพยายามกัดกันไม่ให้ตกช้าง ๒ ตัวได้ โดยการขัดขวางทุกรูปแบบ จนกระทั่งการขัดขืนและต่อสู้เพื่อมิให้ตกพวกมันได้ทุกฝ่ายจึงร้อนใจไปตามๆ กัน ฉะนั้นเพื่อเร่งรัดให้เสร็จเสียโดยไวกลเม็ดเด็ดพรายมีเท่าไรก็เอาออกมาใช้กัน วันนั้นช้างค้ำเชือกที่หมื่นคชพลแสนพยู่ที่ไม่สู้จะกล้านัก เพราะกลัวอำนาจของช้างเถื่อน ท่านหมื่นจึงชักเอา “ซอม ๒ ขา” กดลงที่คอช้างบังคับให้วิ่งตะลุยเข้าไป

วันนั้นการอาละวาดของช้างเถื่อนเข้าขั้นต่อสู้และแทงช้างต่อหลายครั้งจะรังเอาความทุกข์ไปกระทบเสียแล้วให้ได้เจ้าตัวนี้ร้าย ช้างสีดอเป็นช้างดูอยู่แล้วและมีผละกำลังมหาศาล มันยกวงขึ้นหมายจะจับเอาความทุกข์ไปขยี้ให้สมแค้น ทำเอาผู้คนที่ดูอยู่กู้งอทั้งไววาย แต่แกก็ว่องไวสมความทุกข์ พริบตานั่นเองขณะที่แกปล่อยตัวทิ้งลงไปข้างล่าง แต่มือหนึ่งเหนียวสายเชือกที่ผูกพานชะนักไว้ อีกมือหนึ่งถือเชือกที่ผูกติดกับช่องทางอ้อมรอบท้องช้างโยนตัวลงทางอีกข้างหนึ่งของช้างหลบลงไปห้อยอยู่เกือบใต้ท้องช้าง วงช้างสีดอก็คว้าพลาดไปในชั่วพริบตา ความว่องไวและตัดสินใจของความทุกข์ช่วยตนเองรอดตายมาได้หวุดหวิดพอช้างต่อเคลื่อนพันช้างสีดอออกมาได้ ความทุกข์ที่เห็นว่าตกลงไป หรือบางรายหมายว่าช้างสีดอจับไปกระทบเสียแล้ว กลับสาวเชือกเอาตัวกลับขึ้นไปนั่งบนท้ายช้างอย่างเดิม ผู้คนทั้งนั้นจึงหายใจโล่งอกไปตาม ๆ กัน เหตุการณ์ในวันนั้นถึงขั้นโกลาหลขึ้นบนพลับพลาที่ประทับ ด้วยช้างพลายเถื่อนตัวหนึ่งแตกโขลงเมื่อออกประตูโคงเตงจะไปลงน้ำ ไม่รู้ทำประการใด พัดไปตัวเดียวโดดๆ ตรงไปขึ้นบันไดหน้าที่ประทับ เมื่อทอดพระเนตรเห็นจึงรับสั่งเจ้ากรมคชบาลเร่งกระทำการป้องกัน ก็พอดีเวลานั้นเจ้ากรมคชบาลได้เห็นและสั่งช้างต่อขึ้นทางอีกบันไดหนึ่งไปรับหน้าช้างเถื่อนได้ทัน เมื่อมันขึ้นบันไดไปได้ถึง ๕-๖ ชั้นแล้วจึงต้องถอยหลังลงบันไดไป

อีกครั้งขณะซุลมุนกันมากมายจะทำให้เสียเวลาหรือไม่ก็พลาดทำเสียที่ต่อช้างเถื่อนได้ซึ่งหมายถึง ๓ ชีวิตจะต้องปลิดปลง คือ ช้าง หมอ และความทุกข์ท่านจึงจะคิดทำ หมอช้างช้างมีกลเม็ดอยู่อย่างหนึ่งทำให้ช้างเถื่อนเจ็บและหนีไปทันทีได้โดยไม่มีใครทันเห็น คือ “ลอบทำร้ายช้างเถื่อนตรงบริเวณที่เจ็บที่สุดของช้าง” คือที่เนื้อชอกกอกและเนื้อตรงกระบังงา ช้างใหญ่แสนใหญ่กล้าเสมอกล้าจะล่าหนีไปโดยง่าย แต่ต้องลอบแทงให้แนบเนียนและรวดเร็วเพื่อเผด็จศึกยังหน้าพระที่นั่ง จะต้องระวังเพราะมีข้อกำหนดห้ามมิให้หมอความทุกข์กระทำการอำมหิตโหดร้ายกระทำแต่ช้างเถื่อน ซึ่งเป็นสัตว์ป่ายังไม่ได้ฝึก ยังไม่รู้ภาษาคน จะต้องถูกกริ้วและถูกโยยลงพระราชอาญาอย่างกวดขัน แต่เมื่อเหตุการณ์กำลังเข้าขั้น มิฉะนั้นจะต้องพลีชีวิตทั้ง ๓

ดังกล่าว จึงขำอยู่ไม่ได้ต้องตัดลิ้นใจลงมือ การคล้องช้างในวงพาสพะเนียดหลวงจึงสำเร็จลง ได้ตอนช่วงบ่ายต้น ๆ นั้นเอง

ความสนุกสนานทั้งหลายที่เป็นสาธารณะในประเทศไทย คงไม่มีอะไรจะเกินไปกว่า “การคล้องช้างกลางแปลง” และยิ่งเป็นการแสดงต่อหน้าพระที่นั่งด้วยแล้ว ยิ่งนำสนุกใหญ่ กลเม็ดเด็ดพรายใครมีมากเท่าใดคงจะจัดเอาขึ้นมาแสดงจนหมดไส้หมดพุงกันวันนั้นแหละ และเมื่อประชาชนพลเมืองจะได้เข้าไปร่วมสนุกด้วยแน่นอนละ มันจะสนุกสนานจนลืมบ้านลืมแม่ กระทั่งพ่อแม่ที่เลี้ยงบารุงมา

นับเป็นหลักการในตำราคล้องช้างกันทีเดียวว่า คล้องช้างในพะเนียดที่เรียกว่าคล้องช้างในวงพาสนั้น ท่านให้ไล่ให้ล่อต่อช้างป่าที่เป็นช้างพรายขนาดหนักที่มีงาอกพันปากยาวราว คอกคืบหรือคอกเศษ และสูงประมาณ ๔ คอก ส่วนช้างที่จะเอาออกมา “คล้องกลางแปลง” จะเป็นช้างที่มีขนาดย่อมมีงาไม่เกินคอก เพราะถ้าเอาช้างใหญ่ ๆ ขนาดหนักออกมาจับกลางแปลงแล้วอาจเกิดอันตรายกับช้างต่อและทั้งหมอทั้งควาญ ดังที่เคยเกิดมาแล้วเป็นประสบการณ์ทั้งจะป่วยการด้วย ผู้คนรันทาที่พากันล่อช้างเล่นเป็นการใหญ่สนุกเกินไปอันตรายก็มาก

เมื่อการคล้องช้างในวงพาสเสร็จสิ้นแล้ว เจ้าพนักงานโตงเตงจึงปลดสลักโตงเตงเปิดให้ช้างโหลงออกจากพะเนียดไปลงน้ำสระสนานและตีมกินจนชื่นใจ เพื่อจะได้นำไป “คล้องช้างกลางแปลงอีกครั้งหนึ่ง โดยมีช้างป้อมช้างกัน ช้างค้ำช้างเชือก และช้างอื่น ๆ ที่มีหมอช้างหมอควาญ กำกับดูแลจนตลอดทาง เมื่อปล่อยช้างโหลงไปลงน้ำตอนนี้เจ้าหน้าที่กองทัมก็จะเข้าไปรับช้างตัวที่ติดเชือกบ่วงบาศอยู่เดินทางออกข้างนอก เอามากำกับประตุโตงเตง ช้างต่อจึงเข้า “ทัมทัม” ได้โดยง่ายทั้งสองตัว

ครั้นได้เวลา ๑๓.๐๐ นาฬิกาพิเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและแกรนด์ดยุค บอริส วราดิมิโรวิช พร้อมด้วยข้าราชการฝ่ายหน้าและฝ่ายใน ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงย้ายไปประทับยังพลับพลาหลังนอก เพื่อทอดพระเนตรการคล้องช้างกลางแปลงอีกครั้งหนึ่ง ครานั้นพระยาพรพพิชัย เจ้ากรมคชบาล จึงสั่งพวกกรมต้อนโหลงช้างขึ้นจากแม่น้ำพาไปหยุดอยู่หน้าพลับพลาที่ประทับโดยมีช้างป้อม ช้างกัน ช้างค้ำ ช้างเชือก รายรอบป้องกันช้างโหลงแตกโหลงอยู่อย่างแน่นหนา

บ่ายสองโมงเศษพวกขุนหมื่นหมอควาญก็นำช้างต่อคือช้างเชือกและช้างค้ำรวม ๔ เชือก เข้ามาหน้าพระที่นั่งถวายบังคม ๓ ครั้งตามประเพณีแล้วต่างไล่ช้างเบนไปหาโหลงช้างเถื่อน ไล่ต้อนให้ออกเดินเป็นวงกลมเป็นทักษิณาวรรต การคล้องช้างกลางแปลงหน้าพระที่นั่งจึงเริ่มขึ้น ณ บัดนั้น

เหล่าช้างโหลงทั้งนั้นก็ต่างเบี่ยงบ่ายขัดขืนและเริ่มเคียด หันไปชนกันเองบ้างขัดขวางกับช้างต่อบ้างที่ยังว่างก็ยืนเฉย เมื่อช้างต่อชะยูกันโหลงช้างป่าหนักเข้า ช้างเถื่อนเห็นเหลือกำลังก็ออกวิ่งจึงปะทะกับตัวหน้าเป็นโกลาหล ครั้งนั้นช้างเถื่อนตัวหนึ่งทะลึ่งแตกโหลงออกมาในระหว่างช้างป้อมและช้างกันไล่ช้างสึดที่ก่อกระทบกระทั่ง ช้างนั้นหลบลอดออกไป

ได้ ผูกชนที่อยู่ใกล้จึงกระโดดเข้าล่อเข้าหลบกันสนุกสนานในขณะที่คนอื่น ๆ ทั้งนั้นแตกกระจายหนีกันจ้าละหวั่น เป็นที่ครึกครื้นในขณะที่ก๊อ ก๊ว ๆ เฉอะบุนญข้างตื่นออกไปทางด้านที่ไม่มีผู้คน เตือดร้อนไปจน “พวกข้างกองนอก” ต้องออกติดตามไปและคุมไว้ไม่ให้เป็นอันตรายกับใครได้

ยังมีข้างเถื่อนแตกโขลงอีกตัวหนึ่งบึ่งออกไปชายคลอง ไปปะทะกับผู้ใหญ่จีนที่ได้ตั้งสะดือใหญ่ ด้วยความตกใจสะดุดรากสะดือล้ม ข้างเถื่อนจึงเหยียบเอาตายคาที่ โดยพวกข้างต่อข้างป้อง ข้างกัน ข้างกองนอก จะออกมาช่วยก็ไม่ทันข้างเถื่อนตัวนั้นจึงเตลิดไปใหญ่ ข้ามฝั่งไปฝั่งตรงข้ามวัดสามวิหาร หมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมคลอง ลอดเข้าได้ถุนหมู่บ้าน บ้านหนึ่งซึ่งทานกำลังหลังข้างครูดไม่ได้ถึงพังทะลายลงมาทั้งหลัง เสียงที่บ้านพังและอาการเจ็บของหลังข้าง ยิ่งทำให้มันตื่นตระหนกและเสียงออกไปเบียดเอานอกซานเรือนอีกหลังหนึ่งเสียหายไปอีกผู้คนยิ่งล่อยิ่งไล่ ข้างจึงลัดออกไปท่องทุ่งที่เรียกว่าตำบลทุ่งแก้ว ที่มีกองข้างนอกติดตามไปไม่ลดละ

ฝ่ายทางสนามคล้องข้างกลางแปลงหน้าพระที่นั่ง พวกข้างเชือกและข้างค้ำ นำข้างต่อเข้าล่อเข้าไล่วนเวียนอยู่หลายรอบก็ไม่ได้จิ้งหะจะเข้าตักบ่วงบาศ ด้วยข้างโขลงนี้มีข้างกำกวมและข้างสึดอใหญ่ ๆ มีผละกำลังยับยั้งไม่ได้ง่าย ๆ อีกหลายเชือก ทุกตัวมีท่าทีที่จะเล่นงานข้างต่อทุกเชือกที่แหลมเข้าไป ข้างเชือกข้างค้ำจึงต้องระวังทุกฝีก้าวและต้องคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนไม่เป็นอันจะตั้งใจคล้องบ่วงบาศ

เวลานั้นข้างสึดอ ๕ คอกเศษแกล้งยืนขวางข้างหมื่นชนะคชเดช ขุนศรีสงครามจึงต้องไล่ข้างค้ำเข้าไปให้รู้ว่า “ไม่ถอยจะถูกแทง” แต่ข้างสึดอก็ทำท่ายังขืนยืนอยู่อีกเห็นท่าจะไม่ดี ขุนศรีสงครามจึงหยุดข้างคอยที่ บังเอิญกำกวมเห็นได้ที่ ตรงรีเข้าชนท้ายข้างขุนศรีฯ ขุนเลิศคชลักษณ์รู้ทีก็เข้ากันไว้ ต่อสู้กันไป ขุนเลิศฯ ยกขอรายไปถูก “บันไดแก้ว” อย่างจัง มันถึงจิ้งจ้งแล้วหลบหนีเข้าโขลง ข้างสึดออีกตัวที่ทำท่าจะก่อเรื่องจึงผละหนีตามไปด้วย พอดีกับข้างพรายหนุ่มตัวหนึ่งย่อนลงมา หมื่นคชพลแสนพยุห้ได้ที่จึงยกคันจามแหยปลายบ่วงบาศเข้าไปได้ห้องข้าง ที่ก้าวย่างเท้าพอเหมาะลงในวงบ่วงบาศ หมื่นคชพลฯจึงวาดข้างให้เบนหน้าออกเพื่อเชือกบ่วงบาศจะดึงกระชับแน่นเข้า ทันใดนั้นข้างพังซึ่งเป็นแม่ของข้างพลายตัวนั้นเห็นลูกถูกคล้องก็หมองใจโกรธจัด กลับหน้าลงมาหมายช่วยลูก พอดีกับที่ข้างเชือกเบนหน้าออกไป ส่วนท้ายข้างยังอยู่ในโขลง ข้างพังเห็นได้ที่ตรงรีจ้วงวงล้วงจะจับควายท้าย ควายท้ายจึงหลบข้างตะโพกข้างอย่างว่องไว มายข้างพังคงรู้้งเอาไปเหยียบขยี้ได้สมแค้น วินาทีวิกฤตผ่านไป ควายท้ายรีบกลับตัวขึ้นมาใหม่ จัดการให้ “หัวตะจ็อก” พาดลงตรงโหนกหน้าข้างพังโครมใหญ่ยังผลให้ร้องลั่นดังด้วยความเจ็บปวดหันหน้าหนีห่างออกไป

คราวนี้ ขุนศรีสงครามเข้าประจำทำหน้าที่ช่างเชือกบ้างเป็นช่างที่ ๒ ขุนเลิศคชลักษณะเป็นช่างค้ำ เวลาผ่านไปไม่นานนักที่ปล่อยให้ช่างเถื่อนเดินเวียนเป็นวงกลมอยู่ จู่ ๆ ช่างพลายเถื่อนก็เดินมาติด ช่างค้ำทั้งซ้ายขวาที่ขนานกันแน่นจำเพาะตรงหน้าพระที่นั่ง ขุนศรีฯได้ทำพอเหมาะที่ช่างเถื่อนกำลังยกเท้าจะก้าวลง ฟุ้งคันจามรวดเร็วดังสายฟ้าให้บ่วงบาศเข้าไปรอทำได้อัจฉริยะตักและมัดแน่นด้วยการเบนช่างออก พอเหมาะกับความญท้ายทั้งม้วนเชือกกลง ตรงหน้าพลับพลาที่ประทับพอดีกราบถวายบังคมสามครั้งแล้วร้องช่างออกไปยืนที่ชายพลับพลา

คราวนี้ถึงที่ขุนเลิศคชลักษณะเข้าประจำที่เป็นช่างเชือกคล้องช่างเถื่อนตัวที่ ๓ ต่อไปโดยมีหมื่นชนะเป็นช่างค้ำนอก หมื่นพิชัยฯ เป็นช่างค้ำใน เวลานั้นพนักงานพลายเชือกได้ร้องเอาเชือกหนึ่งคล้องเท้าช่างไปผูกติดไว้กับเสาหลักกลางสนามแล้วช่างก็ดึงเชือกหนึ่งนี้ตั้งอยู่ ทำให้ช่างป่าแลช่างตอต้องคอยระวังเชือกเป็นกังวลอยู่ ช่างเถื่อนเดินวงกลมอยู่ได้สองสามวงเท่านั้น ช่างจาเชือกตัวยอมตะล่อมด้วยเชือกหนึ่งเดินเร็วตามโขลงไม่ได้ ย้ายมาทางกันโขลงช่างเชือกเห็นได้ที่ริจะเข้าตักช่างที่ติดเชือกบ่วงบาศก็กันไว้ ทำให้ขุนเลิศคชลักษณะเสียเวลาไป ครั้งหนึ่งขณะไล่ช่างให้กระชับเข้าไป เสียงคนดูตะโกนกันยกใหญ่ ขณะที่ช่างเถื่อนที่ติดเชือกบ่วงบาศดึงเชือกขาดไปถึงสองเกลียวแล้ว ขุนเลิศฯ จึงต้องตักบ่วงบาศช่างเชือกนั้นเอาไว้อีกเส้นหนึ่ง ขุนเลิศไม่มีเชือกบาศแล้วจึงต้องทำหน้าที่ช่างค้ำตามเดิม

ขณะนั้นดวงตะวันคล้อยลงมากแล้ว ช่างต่างเหนื่อยกันมากที่ว่าดูนักก็ชักจะล้าลงแล้ว พวกช่างเกรต่าง ๆ ที่แหวงช่างป้องกันออกไป พวกช่างกองระวังเหตุก็ออกไประงับเหตุวงเขดให้อยู่เสียแล้วที่กลางทุ่ง

ทางกองช่างกลางแปลง พวกขุนหมื่นหมอบถวาย ช่วยกันคนโขลงเป็นวงกลมอยู่พักหนึ่ง ช่างพลายตัวที่ต้องการก็ย้อยลงมาท้ายโขลง หมื่นชนะฯรีบตรงเข้าทำหน้าที่ไม่รีรอ ขอให้ได้อัจฉริยะผลชนะต้องเป็นของหมื่นชนะแน่นอน และก็เป็นดังเช่นนั้น บ่วงบาศได้แล้วความญท้ายจึงทิ้งขดเชือกกลงดิน เจ้าพนักงานพลายเชือกก็ยึดเชือกไปมัดกับเสาไว้ ก็พอดีกับกับกรมช่างพากันออกไปบอกประชาชนที่ดูเขาจับช่างทางวัดบรมวงศให้ถอยออกไป เพื่อเปิดช่องให้ช่างโขลงกลับไปเข้าพระเนตรอุปถัมภ์กลับสู่ป่าในวันรุ่งขึ้น

เวลานั้นพวกขี้ม้ามายืนรอกันอยู่โดยมากแล้ว เขามาคอยล่อช่างเล่นเห็นเป็นกีฬาทำท่าย สนุก ที่คนเล่นและคนดูเฮฮากันใหญ่แต่วันนี้เขาเล่นไม่ได้เนื่องจากไม่มีเวลาและหน้าพระที่นั่ง ต่อเมื่อไรมีช่างพลัดหลงออกมา ก็มีเฮฮากันบ้างเป็นครั้งคราว ส่วนช่างที่ยังติดขดเชือกบาศคอยก็มีช่างตอที่ทำหน้าที่โยนทามมารออยู่แล้ว โดยช่างตอคูแรกจะเข้าไปยืนขนานช่างทั้งสองของช่างเถื่อน ส่วนช่างตอเชือกที่สวมจะเข้าไปประคองท้ายช่างเถื่อนไม่ให้ถอยหลังไปช่างหน้าก็ไม่ได้เพราะยังติดเชือกอยู่ ครั้นหมอบช่างทั้งทามหรือผูกติดกับคอช่างเถื่อนได้แล้ว คนกำกับพลายเชือกที่มัดติดกับเสาก็จะแก้มัดออก ช่างตอทั้ง ๓ จึงบังคับเอาช่างเถื่อนที่คล้องได้นั้นเดินไปยังโรงช่างผูกติดกับเสาตะลุงเบ็ญจะพาสทั้ง ๓ เชือก การคล้องช่างครั้งนี้จึงสำเร็จเสร็จสิ้นคล้องได้ทั้งหมดรวม ๘ เชือกด้วยกัน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับแขกเมือง พร้อมด้วยข้าราชการจึงเสด็จลงเรือกลไฟพระที่นั่งกลับกรุงเทพฯ ต่อไปในเย็นวันนั้น

เมื่อโขลงช้างเถื่อนเข้าพะเนียดเสร็จสิ้นแล้ว ดูเรียบร้อยดี ไม่ค่อยมีเสียงผดปดหรืออึกทิกครึกโครมเหมือนเมื่อวันแรกและวันที่สอง ทั้งนี้เนื่องจากความอ่อนล้าและช้างก็ชักจะคุ้นกับการกักขังขึ้นแล้ว

นำช้างกลับสู่ป่า

เนื่องจากคตินิยมโบราณคนไทยนั้นนับถือช้างจนเรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมคนไทยยกให้ช้างเป็นสัตว์วิเศษคู่บุญบารมีพระมหากษัตริย์ คนไทยได้ใช้ช้างเป็นสัตว์ปกป้องแผ่นดินไทย คือใช้ในการทำสงครามและคนไทยได้ประโยชน์จากช้างเป็นพาหนะในการเดินทางขนส่งสัมภาระและเป็นแรงงานในการทำไม้ ชักลากไม้ที่รวมกล่าวได้ว่าเป็นสัตว์เศรษฐกิจของชาติ การใช้ช้างจึงต้องรักษาช้างไปด้วยพร้อมๆ กัน แม้สมัยนั้นยังไม่ปรากฏวิชาการด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม นิเวศและชีววิทยาก็ตาม

พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ ทรงมีสายพระเนตรอันกว้างไกลเสมอ การคล้องช้างจึงเสมือนหนึ่งการคัดเลือกบุคคลเข้าประจำการในกองทัพ คือเอาช้างป่ามาคัดเลือกเอาช้างที่ใช้ในราชการได้เอาไว้ใช้งาน ที่เหลือก็ส่งกลับบ้านหรือกลับป่าที่ตนเคยอาศัยหากินอยู่ ทั้งนี้เพื่อการรักษาช้างตามพระราชบัญญัติรักษาช้างในสมัยนั้นนั้นเป็นการเริ่มต้นการอนุรักษ์ที่ทำกับช้างป่าและเพราะช้างป่าต้องมีเวลาหากินวันละอย่างน้อย ๑๐ ชั่วโมง ด้วยอาหารประมาณตัวละ ๒๐๐ กิโลกรัม จึงเป็นการยากที่จะดูแลช้างจำนวนมาก จึงกล่าวกันว่า“ฝากเทวดาเลี้ยง” ช้างจำนวนกว่า ๒๐๐ ตัวที่เหลือ คัดไว้เพียง ๘ ตัว นอกนั้นจึงต้องนำกลับไปปล่อยป่าตามเดิม

ย่อมเป็นที่รู้กันโดยสายงานว่า เป็นหน้าที่ของกรมช้างกองนอกที่มีขุนบริรักษ์เศรษฐ เป็นหัวหน้าพร้อมด้วยขุนหมื่นทั้งหลายที่เรียงรายเข้ามารับช้างเถื่อนในพะเนียด เพื่อจะเอาไปส่งยังท้องทุ่งวังกุลา อันเป็นอาณาเขตแดนที่พันหมู่บ้าน ใกล้กับป่าดงบ้านลำ แขวงเมืองนครนายก

พวกกรมช้างนอกจึงนำช้างเข้าในวงพาสทางประตูโดงแดง แต่เข้าแปดนาฬิกาไล่ต้อนช้างเถื่อนออกไปรวมอยู่หน้าปึกกา แล้วพากันออกเดินทางไปข้ามน้ำที่เกาะพระยาเพชรลัดไปบ้านบ่อโพง แล้วลงแม่น้ำป่าสัก ข้ามไป ณ ที่นั้น มีพวกม้ามาคอยล่อช้างอยู่มากมายจนตลอดท้องทุ่งเป็นรายทางนับเป็นโอกาสดีที่คราวนำโขลงกลับ การขี่ม้าล่อช้างจึงเล่นกันมาตามทาง เท่าที่ช้างตัวถูกยั่วแตกจากโขลงออกมา จึงถูกพวกม้าเล่นล่อกันอย่างสนุกสนาน ช้างบางตัวถูกยั่ววิ่งไล่มาไป ๆ มา ๆ ห่างไกลถึงไปเข้าโขลงไม่ได้ ช้าถูกพวกเดินเท้าไล่ล่อเล่นกันต่อไปได้ใจสนุกกว่าไปดูคล้องช้างในพะเนียดเสียอีก ช้างก็เหนื่อยมากเพราะตรากตรำมาสามวันแล้ว

คนยิงสนุนาเมื่อช่างอ่อนเพลียเอาหัวซุกเข้าพุ่มไม้หายใจรวยๆ เมื่อเห็นดังนั้นกระทาชายนายหนึ่ง ชื่อเมือง อยู่บ้านเตาอิฐ หลังวัดพระญาติการาม เมืองกรุงเก่า แกตรงเข้าไปมือซ้ายจับหางช่างไว้มัน มือขวาถือไม้ตะพดตีกันช่างอย่างไม่ปราณีปราลัย ช่างเจ็บไปก็หันรีหันขวาง จะเอางวงมากกว่าร่างก็ทำไม่ได้ ลงท้ายหันกันเข้าในป่า นายเมืองจึงพลาดท่าหล่นตืบลงมาได้เวลาเดียวกันกับเท้าช่างเหยียบซ้ำ เดชะบุญยังไม่ถึงแก่ตาย เท้าช่างพลาดที่หมายใหญ่ อันตรายแม้ส่วนเล็กน้อยแค่เป็นแผลเหวอะหวะที่ลีช่างเท่านั้น เล่นเอาหมดสนุกไปหลายปีทีเดียว

ทุกคนที่ล้อมรอบอยู่ต่างเอาใจช่วยนายเมือง ต่างตะโกนไล่ด้วยเสียงอันดัง ช่างจึงหันความสนใจออกวิ่งไล่ผู้คน นายเมืองจึงรอดตัวไปได้ ตอนนี้องที่ช่างวิ่งไล่คนผ่าเข้าไปในหมู่บ้านทุกเรือนงานจึงต้องโดดหนีลงเรือน ต่างอ้อมเอามาของตนเข้าไปซังไว้ในกระท่อมมีฉนั้นหมาจะวิ่งรำไปเท้าช่าง ช่างก็จะไล่หมา หมาก็จะหนีเข้าใต้ถุนบ้านของตน ช่างก็จะไล่ตามไปช่างเข้าบ้านไหนก็จะพังไปทั้งหลัง พอช่างเข้ากลางหมู่บ้านต่างก็ตะโกนโหวกเหวกบอกกัน จนช่างเดินไปถึงปากคลองวัดกระสัง แล้วเดินกลับมา ว่าช่างจะอยู่กลางหมู่บ้านจนถึงค่ำคืน ก็จะเป็นอันตรายเดือดร้อน จึงต่างล่อช่างให้ออกมากลางบ้านไปในทางกระบือลงน้ำซึ่งเป็นดิ่งชัน ช่างขึ้นไม่ได้ก็จะว้ายไปจนกว่าจะพบทางขึ้นที่ไม่ลาดชัน ครั้นค่ำแล้วต่างคนต่างขึ้นบ้านใครบ้านมัน เลยไม่รู้กันว่าช่างเข้าป่าไปทางไหน ส่วนโขลงช่างใหญ่ เจ้าหน้าที่นำไปจนถึงท้องทุ่งวังกุลาจึงปล่อยเข้าป่าไป

เรื่องของช่างป่าในงานวิจัยชิ้นนี้ต้องมีก็เพราะช่างเป็นแรงงานชกกลากไม้ ทำไม้แต่เพื่อให้ได้คุณค่าของช่างตามที่กล่าวอ้างทางวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องศึกษาให้ลงลึกถึงคุณค่าของช่างทางวัฒนธรรม ที่สามารถเป็นมรดกตกทอดสืบต่อและนำไปเชิดชูเรื่องของช่างไทย จึงยังจะต้องศึกษาให้เพียงพอกันต่อไปอีก

ประวัติผู้วิจัย

นายสมพล ธิญะธีระนันท์

ข้าพเจ้า นายสมพล ธิญะธีระนันท์ บัตรประชาชนเลขที่ ๓ ๘๓๙๘ ๐๐๐๗๕ ๕๓๑ บุตรอำมาตย์ตรีพระสอนถูกระบอบ (เรื่อง ธิญะธีระนันท์) นางพยุง เกิดที่ตรอกวังหลัง ตำบล ศิริราชพยาบาล อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี

ข้าพเจ้ามีพี่น้องมารดาเดียวกันที่ยังมีชีวิตอยู่ คือ พลโท เฉลิม ธิญะธีระนันท์ เป็นพี่ใหญ่ ข้าพเจ้าเป็นพี่รองและน้อง ๆ พลเรือเอก อัครวิน ธิญะธีระนันท์, นางพรรณี วิรัตน์านนท์, ร้อยโท ประจักษ์ ธิญะธีระนันท์ และนายอาทร ธิญะธีระนันท์ รวม ๖ คน ใน ๘ คน

พี่น้องต่างมารดา คือ นางบุญเรือน ธิญะธีระนันท์ ซึ่งเป็นพี่สาวแท้ ๆ ของมารดา ข้าพเจ้าที่ยังมีชีวิตอยู่คือ ศาสตราจารย์เรืองอุไร กุศลาศัย, พลโทนวน ธิญะธีระนันท์, นายนิจ ธิญะธีระนันท์, นางสุมมนา ธิญะธีระนันท์, พลโท สุธน ธิญะธีระนันท์ รวมทั้งสิ้น ๕ คน ใน ๑๐ คน

ข้าพเจ้าจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจากโรงเรียนอมรินทร์โมเชิด อำเภอบางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี และจากโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาเกษตรศาสตร์แม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ คณะวนศาสตร์ จังหวัดแพร่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์บางเขน พระนคร, มหาวิทยาลัยแห่งประเทศฟิลิปปินส์ สาขาวิชาว่าด้วยการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ (THE UNIVERSITY OF THE PHILIPPINES) หลักสูตรสิ่งพิมพ์ในวงการธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หลักสูตรการประชาสัมพันธ์ฝ่ายอำนวยการ รุ่นที่ ๑๖ โรงเรียนการประชาสัมพันธ์ กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี หลักสูตรความมั่นคงแห่งชาติและหลักสูตรวิทยาการ ความมั่นคงแห่งชาติ สาขาการปลุกระดมมวลชนคอมมิวนิสต์และแนวทางการต่อสู้และหลักสูตร การคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.)

การปฏิบัติหน้าที่ในอดีต

- พนักงานบำรุงป่า กรมป่าไม้
- ดำรงตำแหน่ง นักวิชาการกองบำรุงป่าและกองโครงการกรมป่าไม้
- ดำรงตำแหน่ง ที่ปรึกษาการประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการกรมป่าไม้
- ดำรงตำแหน่ง ป่าไม้จังหวัดอ่างทอง, ป่าไม้จังหวัดระยอง และป่าไม้จังหวัดพังงา
- วิทยากรอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และสิ่งแวดล้อมกรมป่าไม้
- วิทยากรประชาสัมพันธ์และวิทยากรความมั่นคงแห่งชาติ กอ.รมน.
- จัดรายการวิทยุกระจายเสียง รายการ “ไพร่พิทักษ์” (จากอดีตจนถึงปัจจุบัน)

การปฏิบัติงานหลังเกษียณจากราชการ (๓๕๓๕ - ปัจจุบัน)

- ผู้จัดการสำนักงาน “สมพล” ที่ปรึกษาประชาสัมพันธ์
  - ผู้ดำเนินรายการวิทยุกระจายเสียงรายการ “ไพโรพิทักษ์” รายการ “เพลงรักนักรบ” รายการ “มรดกไทย” และรายการ “วัฒนธรรมนิเทศ”
    - กรรมการบริหารสมาคมนักวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ในตำแหน่งเลขาธิการสมาคม
    - กรรมการบริหารสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย
    - กรรมการบริหาร, วิทยากรและที่ปรึกษา ชมรมพิทักษ์พระพุทธศาสนา วัดบวรนิเวศวิหาร
      - ที่ปรึกษาสมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์ มก.
      - ที่ปรึกษา บริษัท สัชนาลัย จำกัด
      - อนุกรรมการติดตามสอดส่องและวินิจฉัยการโฆษณา สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
        - สมาชิกชมรมสื่อสารมวลชนส่งเสริมการท่องเที่ยว (ชสท.)
        - กรรมการทดสอบผู้ประกอบการกองงาน กกช. กรมประชาสัมพันธ์
        - วิทยากรหลักสูตรติวเข้ม เพื่อเตรียมทดสอบผู้ประกอบการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สมาคมวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์
          - วิทยากรเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ วิทยากรเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ฯ
- วิทยากรพิทักษ์พระพุทธศาสนา วิทยากรประชาสัมพันธ์ และวิทยากรการพัฒนาบุคลิกภาพและการพูดในที่ชุมชน

วิสัยทัศน์

เพื่อชักนำให้ประชาชนทั้งมวล ร่วมมือกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ สัตว์ป่า น้ำและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมสร้างจิตสำนึกให้พวกเรารักชาติ ห่วงชาติ ด้วยการส่งเสริมความรู้และประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ไทย เพื่อความมั่นคงของชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ให้ยืนยงสถาพรคู่ชาติไทยและประชาชนไทยไปชั่วกาลปาวสานดี

เอกสารอ้างอิง

รายงานของ มร. เอช สะเลด เรื่องการป่าไม้ของประเทศไทยสยาม (สมัยก่อนตั้งกรมป่าไม้)
ร.ศ. ๑๑๔ (พ.ศ.๒๔๓๙).

ชนชาติไทย โดย เฉา เลิง จาง และจาง หยวน ซึ่ง. สำนักนายกรัฐมนตรีแปล พ.ศ. ๒๕๓๐.

ทรัพยากรป่าไม้ตอนที่ ๒ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ๒๕๑๗.

หนุ่มสาว ๒๐๐๐ ปี โดย นพ. บุญชัย อิศราพิสิษฐ์ ๒๕๔๒.

ศ.ดร.อวย เกตุสิงห์. สมุนไพรของพระยาสุนทรโวหาร พระครูใบฎีกาเชิดชาย วัดต้นสน เรื่อง
ยาอายุวัฒนะ.

ป่าเอกชน - ป่าชุมชนประเทศไทย อำนวยคอบนิช ๒๕๒๗.

หิน - บันทึกเล่มแรกของโลก โดยอรุษา กิตติวัฒน์ วารสารผาสุก ปี ๒๔ ฉบับ ๑๓๔/๒๕๔๔.

หนังสือเรียนภาษาไทย ประวัติวรรณคดีที่ ๑ ผศ.บรรเทา กิตติศักดิ์ - กรรมการ กิตติศักดิ์.

ตื่นเถิดวัฒนธรรมไทย นิคม มุสิกคามะ ๒๕๔๔.

ใจถึงใจ เล่ม ๑ ตุลาคม ๒๕๓๗ - มีนาคม ๒๕๓๘ กองบัญชาการทหารสูงสุด.

ปวงชนคนไทยสัญญาไว้คืนผืนป่าให้แผ่นดินได้อารี ๒๕๔๒ สมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์ มก.

วรรณคดี ขนบประเพณี พระราชนิพนธ์ ๑๒ เดือน เบญจมาศ พลอินทร์ ๒๕๓๓.

สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไทยกับโลกมุสลิม จรัญ มะลูลีม กิติมา อมรทัต
พรพิมล.

กาญจนบุรีศึกษา ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี มณฑล คงแถวทอง ๒๕๓๘
ศูนย์ศึกษาศิลปะวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี.

วารสาร อสท. "ท้องถิ่นไทย" ฉบับปฐมฤกษ์ ปีที่ ๑ เดือน มกราคม - มีนาคม ๒๕๔๔.

แม่แห่งชาติ ๒๕๔๔ ๑๒ สิงหาคม ๒๕๔๔ สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ใจถึงใจ ๒๕๔๓ กองบัญชาการทหารสูงสุด.

อนุสาร อสท. ฉบับมกราคม ๒๕๔๔, มีนาคม ๒๕๔๔, เมษายน ๒๕๔๔ และกันยายน ๒๕๔๔
ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

เจ้าหลวงเชียงใหม่ สมโภชเชียงใหม่ ๗๐๐ ปี ๒๕๓๙ (พ.ศ. ๑๘๓๙-๒๕๓๙).

๒๐ สังเขป ประวัติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.

ลาวดำเนินเกวียน-ลาวดวงเดือน.

ปทานุกรมนักเรียน เปลื้อง ณ นคร ๒๕๒๗.